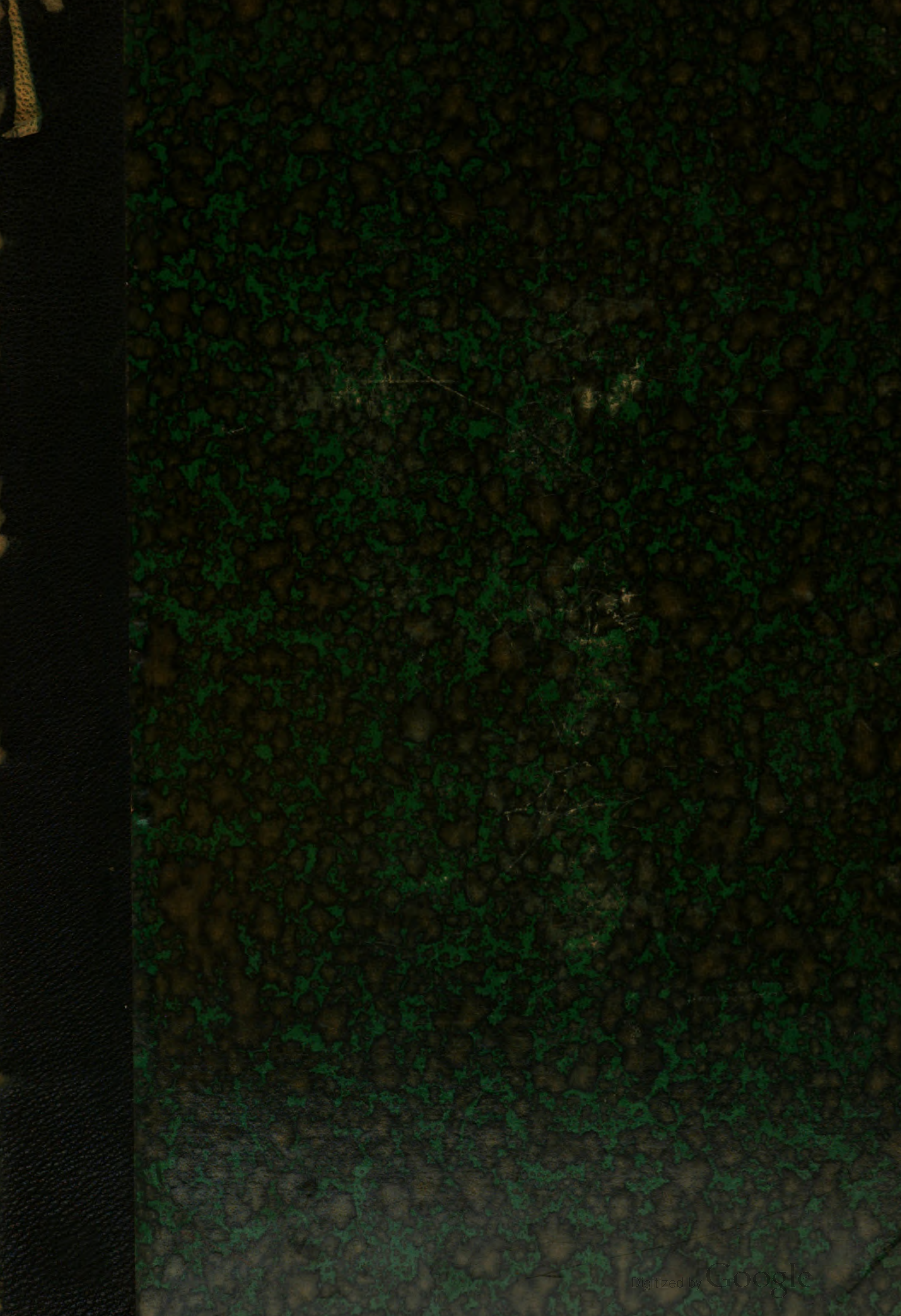
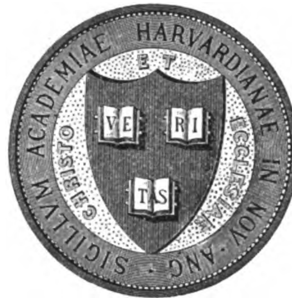

SIGILLVM ACADEMIAE HARVARDIANAE IN NOV·ANG
VE RI TAS
CHRISTO ET ECCLESIAE

Dagh-Register

gehouden int

Casteel Batavia

vant passerende daer ter plaetse als over geheel Nederlandts-India

Anno 1636.

Uitgegeven door het Departement van Koloniën onder toezicht

VAN

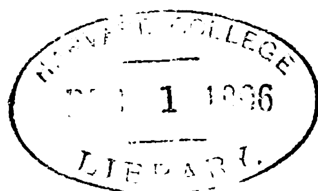
DR. H. T. COLENBRANDER,

Adjunct-Archivaris bij 's Rijks Archief te 's-Gravenhage.

'S-GRAVENHAGE

MARTINUS NIJHOFF

1899.

DE 'S-GRAVENHAAGSCHE BOEK- EN HANDELSDRUKKERIJ.
VOORHEEN:
GEBR. GIUNTA D'ALBANI.

VOORWOORD.

Een deel van het hierbij verschijnend dagregister is, in andere redactie, sinds lang bekend. Het draagt tot opschrift „Journaal gehouden op Battavia bij den directeur-generaal Ph[ilips] Lucasz.", en werd uitgegeven door P. A. Leupe in de Kronijk van het Historisch Genootschap gevestigd te Utrecht, 1853, blzz. 248—302. Het vangt aan met het begin van ons dagregister en eindigt met 27 Mei (1) Het is aanmerkelijk minder volledig dan het overeenkomstige deel der tegenwoordige uitgaaf (2), en schijnt ook niet immer met de uiterste zorg te zijn afgedrukt; zoo staat al dadelijk op blz. 248 „Seel^{d}." en „Zeel^{d}." waar de uitgever eene afkorting van het woord „Zeeburch" onder de oogen zal hebben gehad. Ons tegenwoordig dagregister kan met behulp van het door Lucasz aangeteekende zijn opgemaakt.

Van het gansche register gelijk het hier gegeven wordt bestaat nog, behalve het afschrift op het Rijksarchief waarnaar de uitgave is geschied, een slechts op zeer enkele punten anders luidend afschrift in de Hof- und Landesbibliothek te Karlsruhe (3); ik kreeg het eerst te zien nadat de druk van vel 1 tot 18 was afgeloopen. Het komt voor onder de nagelaten papieren van Artus Gijsels (4), die dit jaar Raad van Indië en te Batavia aanwezig was (5), en draagt tot opschrift: „Verbael van den Standt van India geduerende 't gouverne van den E: heer Anthony van Diemen, Gouverneur Generaal over Nederlants India, beginnende ady 5^{en} Jannario anno 1636." Het is niet naar ons exemplaar, maar beide zijn naar het verloren gegane oorspronkelijk te Batavia afgeschreven; beide zeer goed, maar het exemplaar-Gijsels toch iets nauwkeuriger. De verschillen zijn deze:

Op 14 Maart (blz. 40 van onzen druk) heeft het exemplaar-Gijsels, evenals de aanteekeningen van Lucasz: „Lack maer fijn ende gans".

Op 21 April (blz. 71 van onzen druk, regel 10 van boven) heeft het exemplaar-Gijsels, evenals de aanteekeningen van Lucasz: „Gijangh".

Op 25 Juli (blz. 179 van onzen druk) ontbreken de woorden: „doot ende gevangen".

(1) Zie de aanteekening op blz. 102 onzer uitgaaf.
(2) Dat 102 bladzijden vult van grooter formaat dan de 54 van Leupe's uitgaaf.
(3) Genummerd „Karlsruhe 482".
(4) Zie over deze papieren E. F. Kossmann in Ned. Spectator 1888 n^{0}. 9.
(5) Zie b. v. blzz. 101, 184, 206, 256 onzer uitgaaf.

Op 25 September (blz. 217 van onzen druk) komt in stede van de open ruimte, het getal 30.000. „Ongeveer 30.000 stucx bamboesen".

Op 12 October (blz. 252 van onzen druk) staat op de plaats van het klaarblijkelijk verschreven woord „Japan" het woord „Indrapura".

De noot op blz. 252 is gesteld eer ik het Karlsruher exemplaar had gezien. Ongetwijfeld is Indrapura en niet Priaman de goede lezing: uit het zinsverband en uit de berichten van de Bary op welke ik mij beriep, blijkt alleen dat een haven op de westkust van Sumatra is bedoeld, niet dat het Priaman zou moeten wezen, waarop ik evenwel natuurlijkerwijze kwam doordat het pas te voren was genoemd.

Met name belangrijk zijn in dit dagregister de berichten betreffende den aanvang van den nederlandschen handel op Tonkin, en betreffende de ontdekkingsreis naar Nieuw-Guinea en het Zuidland van Gerrit Thomasz Pool. Doch ook in doorsnee is dit register een der belangwekkende uit de reeks. Het eerste jaar van Antonio van Diemen, en het eerste register waarin Tasman genoemd wordt. De bloeitijd der Compagnie is aangevangen.

Met welgevallen zal men lezen van haar bedrijvigheid en voorspoed. Dit zeker hebben de dagregisters voor boven de door De Jonge en Tiele-Heeres uitgegeven stukken, dat zij de gansche werkzaamheid der Compagnie omvatten, van wier arbeidsveld immers Java, of zelfs de Maleische Archipel, maar een klein gedeelte heeft uitgemaakt.

Een enkele maal jubelt het register, als de tegenspoeden der europeesche mededingers ter sprake komen. Dan scheldt het de Portugeezen kale vinken; de Engelschen windbrekers die niets van importantie verrichten; de Denen zitten stil, „sonder contanten, met weijnich credijt" (1). Een schaduw is — en zal het nog jaren blijven — de macht van Makassar (2), die het der Compagnie onmogelijk maakt den specerijhandel volstrekt te monopoliseeren (3).

Een andere schaduw — in negentiende-eeuwsche oogen! — is de behandeling der inboorlingen op de specerij-eilanden, die in 1636 op Ambon tot een opstand dreef. Het dagregister geeft, op gezag van Compagnie's ambtenaren ter plaatse, de schuld van het gebeurde aan een predikant — de opstandelingen waren Christenen — „die soo wel de naemen der vrouwen als de mannen ende kinderen hadde opgeschreven, twelck sij int regard haerder vrouwen niet en conden lijden, alsoo het onder hun een schande was de naemen vande vrouwen genaempt, hoe veel te meer opgeschreven werden" (4). De lezer late niet na ook

(1) Blz. 124.

(2) Vgl. de generale missive van 4 Januari 1636 bij Tiele-Heeres, *Bouwstoffen* II, 280.

(3) Vgl. b. v. blz. 124 met de klacht over het „cladden" met de nagelen op de kust van Koromandel op blz. 243.

(4) Blz. 137.

kennis te nemen van de voorstelling die een ander predikant, wiens naam niet minder goeden klank heeft dan die van den aangevallen ds. Vertrecht, van de aanleiding tot het gebeurde gegeven heeft:

„De rechte oorspronckelicke oorsaeck deser beroerte", schrijft Justus Heurnius aan de bewindhebberen ter kamer Amsterdam, „is eensdeels het al te dikwils, al te lang ende te verdryetelick pangayen ofte roeyen op de corre corren, ende ten anderen principalick de bejegeningen diese, voornamelick op de vermelte twee laeste zeetochten (1) zeggen uytgestaen te hebben. Aengaende het pangayen ofte roeyen op de correcorren, haer clagte is dat de roeyers duerende de tochten die somtyts van 6 weecken, somtyts langer, somtyts corter vallen, ellendichlicker leven dan eenige slave op heel Amboyna hebben; als dat sij moeten nacht ende dagh roeyen, sittende met het lichaem meerendeel nat, soodat sommige het onderlijf door de lange natticheyt verseeriget ende verrottet; .... [klagende verder] dat op de laetste tocht naer Kelebom buyten alle maete onredelicken mishandelt sijn; want de roeyers (seggen sij) wierdt geen tijt vergont snachts te rusten; werden van de Nederlantsche opperhoofden, op de correcorren doe varende, geboden in ses uyren soo verre te roeyen als in 12 uyren geraecken conden; ..... dat een van Oma van een officier met een hout een gat int hooft geslagen werde; scholden niet alleen 't gemeine volck maer oock de Orangcayen voor schelmen, beesten, honden; stieten 't volck met voeten. Clagen voor alle datse twee opperhoofden, ... op de correcorren in de boeyen sloten, omdat een luttel achteraen quamen. Het welcke sij achten een onverdragelicke versmaetheyt niet alleen voor die twee maar alle Ambonsche opperhoofden te wesen, ende seggen liever te willen sterven dan op haar eygen cost roeyende, sulcke overlast te lijden. Dit was het vier dat haer gemoet, twelck met de andere miscontentementen als met swavel opgevullet was, gants ontstack ....." (2).

Ik moet opmerken, dat in de Bataviasche dagregisters van dezen tijd dikwijls een tegenwoordig deelwoord wordt aangetroffen, waar wij den verleden tijd zouden bezigen. Hier en daar zou een zin onverstaanbaar worden, wanneer men dit niet in het oog hield.

De p. die somtijds voor een eene hoeveelheid koopwaar aangevend getal wordt gevonden, is een van de Portugeezen overgenomen verkorting (peça, stuk).

Ziehier een korte opgaaf van in dit dagregister voorkomende zaken, ter aanvulling van de lijst van persoons- en plaatsnamen achteraan:

---

(1) Hongitochten, om nagel- en muskaatbosschen „te destrueren, afftelopen, te vernielen ende te verbranden" (zie blz. 136).

(2) Justus Heurnius bij Grothe op de blz. 137 aangehaalde plaats.

Vertrek van den Gouverneur-Generaal Hendrik Brouwer, 1.

Berichten van het vaarwater voor Malaka, 3, 66, 161—172 (met vertaling van onderschepte portugeesche brieven, en verslag van den zeeslag van Oirlando Thibault), 279—281.

Bevelen naar het vaarwater voor Malaka, 5, 58.

Berichten van Martapoera, 8—10 (met brieven der koningen van Martapoera en Koetei aan den Gouverneur-Generaal), 89—91, 197—203 (met brieven van den koning en grooten van Martapoera aan den Gouverneur-Generaal).

Berichten van Japan, 13—15; berichten betreffende Japan en Tonkin, 67—74.

Handel der Engelschen te Bantam, 17, 60, 218.

Berichten van Formosa, 18—23 (met accoord tusschen Hans Putmans en die van Mattau), 74—79, 284—288 (zendingsarbeid).

Berichten van Arakan, 23—25, 35—38 (met brief van den koning van Arakan aan den Gouverneur-Generaal).

Voorgenomen „ontdeckinge ende ondersoeck vande Ganges, streckende van Ouglij in Bengaele tot in des Mogoors lant", 26.

Overgang van vier Nederlanders tot het „moorsdom", 26.

Gehoor van Tana Hitoe Messingh bij den Gouverneur-Generaal, 27.

Vloot naar Solor en Timor, 29—30; berichten van daar en van andere kleine Soenda-eilanden, 180—184, 196, 218; die van Solor tegen de Portugeezen opgezet, 277.

Berichten van Pegu, 38—42, 122.

Berichten van Djambi, 43—44, 167—169, 188—193, (met brieven van de koningen van Djambi en Palembang aan den Gouverneur-Generaal), 253—256, 281.

Berichten van Suratte en Perzië, 45—53, 105—119 (met berichten betreffende den stand der Portugeezen te Goa, 109, en brief van den engelschen president te Suratte, William Metholt, aan den opperkoopman Barent Pietersen, 114—115), 246—251, 272—275 (met berichten betreffende den stand der Portugeezen te Goa).

Berichten van Siam 54—56, 83—88 (met brief van den koning van Siam aan den Gouverneur-Generaal), 291—292.

Vertrek van schepen naar Kambodja, 64.

Vertrek van schepen naar Formosa, 65.

Berichten van Quinam 79—81, 91—94, 288—290.

Komst van Sarapada met brieven van den Tommagon van Tegal aan den Gouverneur-Generaal en aan Cornelis van Maseyck, 96—97; vertrek van Sarapada, 98—99; Sarapada opnieuw te Batavia met een brief van de gevangen Nederlanders te Mataram, 194; vertrekt wederom, 207, komt ten derden male te Batavia, 282; heeft nogmaals audientie, 293.

Voorgenomen ontdekking van de goud- en zilverrijke eilanden beoosten Japan, 104.

Berichten van Bengalen, 122—124.

Berichten van de kust van Koromandel 124—125, 241—246, 262—271, 283.

Samenzwering aan boord van het retourschip Frederik Hendrik, 129.

Berichten van Banda, 131—134 (reis van Pool), 235—240 (volkstelling).

Berichten van Ambon, 134—145 (opstand dèr inlandsche Christenen), 177—179, 230—234 (met brieven van die van Hitoe aan den Gouverneur-Generaal en van Abdul Rachman aan Artus Gijsels).

Berichten van Ternate, 145—149, 154—160, 219—222.

Voornemen der Engelschen om een loge te vestigen op Banka, 174.

Portugeesch gezantschap naar Mataram, 195.

Afloop van den tocht van Gerrit Thomasz Pool, 215, 226—230.

Monstering van naar Ambon te zenden krijgsmacht, 296.

H. T. COLENBRANDER.

ERRATA.

Bldz. 3 regel 10 v. b. *staat* Bitam, *lees* Bintam.
Bldz. 15 regel 14 v. b. *staat* Nangasacqul, *lees* Nangasacque.
Bldz. 30 regel 14 v. o. *staat* meteale, *lees* metaele.
Bldz. 35 regel 21 v. o. *staat* dat dat, *lees* dat.
Bldz. 35 regel 1 v. o. *staat* presenteer, *lees* presenteert.
Bldz. 42 regel 23 v. o. *staat* resufeerde, *lees* refuseerde.
Bldz. 42 regel 20 v. o. *staat* verseekceringh, *lees* verseeckeringh.
Bldz. 52 regel 5 v. b. *staat* paegen, *lees* pacquen.
Bldz. 66 regel 14 v. b. *staat* Qirlando, *lees* Oirlando.
Bldz. 83 regel 6 v. b. *staat* ie, *lees* in.
Bldz. 83 regel 13 v. o. *staat* Vnehuijsen, *lees* Venhuijsen.
Bldz. 107 regel 21 v. o. *staat* Malalacca, *lees* Malacca.
Bldz. 112 regel 5 v. o. *staat* Mamonths, *lees* Mamouths.
Bldz. 158 regel 6 v o. *staat* beconningh, *lees* becomingh.
Bldz. 182 regel 10 v. b. *staat* onwoonders, *lees* inwoonders.
Bldz. 219 regel 16 v. o. *staat* Tarmataens, *lees* Tarnataens.
Bldz. 222 regel 11 v. o. *staat* hoederen, *lees* hoenderen.
Bldz. 231 regel 12 v. b. *staat* straeff, *lees* slaeff.
Bldz. 253 regel 3 v. b. *staat* praenwen, *lees* praeuwen.
Bldz. 254 regel 5 v. o. *staat* wort, *lees* wort).

De verbetering op het vorig deel (1631—1634): Ribet [ende] Hatimette voor: Ribet Hatimette, moet vervallen. — Eveneens het vraagteeken achter: Mattau op bldz. 8 van dat deel; terwijl het register van persoons- en plaatsnamen op dat deel moet worden aangevuld op bldz. 469 met: Gouden leeuws eiland, 307; op bldz. 471 met: Jasques (Cabo de), 257—258; op bldz. 474 met: Oeliassers, 23, 49, 81, 341—343, 391, 399, 402, 403. Op bldz. 474 kol. 1 regel 1 v. b. moet worden gelezen: Mattau; op bldz. 479: Uliassers, zie Oeliassers.

Anno 1636.

January.

Adij 5en ditto vertreckt de heer Gouverneur Generael Hendrick Brouwer met de schepen Amsterdam, Wesel, Hollandia, Maestricht, Nassouw ende Nieuw Hoorn naer de Cabo de Bona Esperance, omme van daer voorts naer Nederlant te navigeren, in compe van 't schip Frederick Henrick, dat mede van hier over de quartieren van Persia ende Zuratte (omme aldaer de gereet wesende coopmanschappen voort patria geprojecteert, neffens de schepen Amboina ende 's Gravenhage in te nemen) derwaerts gedestineert is te seijlen ende sullen d'ingeladen goederen van Amboino ende 's Gravenhage aende Cabo de Bona Esperance gelost, ende over gemelte retour schepen gereparteert werden, waer naer voorseijde twee schepen weder herwaerts sullen comen. Gelijck bij instructie den commandeur Maurits van Ommeren op sijn vertreck naer d'Indise custe den voorleden jaere mede gegeven, expresselijck geordonneert ende belast is. De cargasoenen der voorseijde ses van hier affgeladen schepen monteren, item sijn gemant, ende geprovideert als volcht:

t'cargasoen	in	Amsterdam	bedraecht	ƒ	159826.	7.	6	gemant	met	119	coppen
„	„	Wesel	„	„	210975.	2.	11	„	„	142	„
„	„	Hollandia	„	„	183937.	10.	6	„	„	154	„
„	„	Nassouw	„	„	154234.	3.	3	„	„	158	„
„	„	Maestricht	„	„	136413.	10.	11	„	„	127	„
„	„	N. Hoorn	„	„	140193.	8.	7	„	„	127	„
			Somma totalis	ƒ	985580.	2.	12			827	coppen.

alle voor thien maenden geprovideert; de goede Godt gelieve de selve schepen voorspoedich in salvo ter gedestineerder havens te geleijden. Amen.

Ten selven daege sijn oock verseijlt in compe van gemelte heer Generael Brouwer, omme sijn E tot buijten de Straete Sunda te geleijden ende behoorlijcke monsteringh te doen, als mede tot besettingh van Bantams advenuen, jegens alle groot vaertuijch soo derwaerts tenderen mochte te meer de Chijneese joncken,

soo den Gouvenneur Putmans heeft geadviseert desen jaere herwaerts te sullen navigeren dagelijcx staan aen te langen te weeten:

Emilia,
Noortwijck,
der Goes,
Cabo de Rama, ende
Cleen Hollandia.

6^{en} ditto sijn conform t' goetvinden metten heer Generael Brouwer, soo ten respecte van des selfs affscheijt, als de successie van den nieuwen Gouverneur Generael alle de Nederlantse ende andere delinquanten naer voorgaende gedaene soo schriftelijcke als mondelinge supplicatien hare relaxatie geaccordeert, ende dienvolgende de selve op heden uijt de kettingh geslagen, uijtgesondert twee personen die al voorens cautie de restituendo moeten stellen voort geene de Comp^e wegen haere gepleechde ontrouwicheijt heeft moeten betaelen.

Op dato des naernoens arriveren alhier van Martapura den commandeur Gerritt Thomassen Pool, ende den commissaris Steven Barentsz met de jachten Zeeburch de Fortuijn, ende Waterlandt.

Voorseijde commandeur ende commissaris sijn dien selven dach jegens den avont door ordre des Generaels, ende Raeden van India per jacht Zeeburch voorders naer de Straete van Sunda affgeprest, omme de retour vloote van den Generael Brouwer, noch soo spoedich als doenelijck sij te belopen, ten eijnde den medegebrachten Banjarmassingsen peper, sijnde 310 picol, 80 cattij, aen voorseijde vloote tot vergrootingh vande vaderlantse cargasoenen mocht overgelevert, ende gemelte heer Generael Brouwer van haerluijden verrichten, ende vanden stant der Nederlantse negotie in Martapura rapport gedaen worden, gelijck oock mede derwaerst gesonden sijn, d' advijsen vanden oppercoopman Wollebrandt Geleijnsen, als mede de missiven vanden Banjarmassingsen Coninck ende den Coninck van Coete welckers teneur opde wedercompste des jachts Zeeburch hier naer sal worden genarreert.

8^{en} ditto compt alhier mede van Martapura ter reede t' jacht de Seeusche Nachtegael, inhebbende 768 picol, 60 cattij peper, die volgens facture comen te monteren ƒ9774.3. Bovendien becomen ook 46 sacken peper door voorseijde Nachtegael uijt seecker Javaens vaertuijch int herwaerts comen bij oosten Ceribon verovert, ende alsoo d' overhooffden van gemelte Nachtegael geen middel siende voorseijde joncke, (sonder merckelijcke verachteringe hunner reijse) herwaerts te connen brengen, soo hebben t' selve naer voorgaende genomen eenstemmige resolutie met de resterende ladinge bestaende in cattoen, etc., te meer voornoemde jacht sijn volle last hadde, ende niet meer conde overnemen, tot assche verbrant; t' volck daer van was te lande met de vlucht in tijts geeschappeert.

Op dato arriveert alhier oock ter reede uijt t' vaerwater van Malacca,

t' jacht Cleijn Nassouw daermede den commandeur Coper bij sijne missive van dato 16en December passato adviseert:

Dat sich in verscheijde nootlijckheden, soo van touwen, timmermans gereetschappen, als andersints over des selffs vloote, conform de neffens gesonden memorie ontbloot vindende, daerdoor (als mede om naervolgende redenen) genootsaeckt wierde, omme in geen gebreck ende ongeluck te vervallen, t' jacht Cleijn Nassouw afftesteecken, ende herwaerts te senden.

Dat op 25 November lestleden des morgens gerescontreert hadde de coninckliјcke armade van Atchijn, bestaende in omtrent de t' negentich seijlen, daer onder 21 stucx met marseijls, comende van Pahan, Bitam, ende omleggende quartieren, welcke plaetsen alle door gemelte Atchijnse armade affgelopen, ende geruijneert waren, hebbende veel volck gevangen becomen.

Ende was dese armade comende van Atchijn onse jachten gepasseert, sonder van de selve vernomen te sijn, tot des commandeurs Copers groote verwonderingh.

Voorseijde Coper hadde seer gaerne gesien den panglima ofte t' hooft van meer gemelte macht, hadde willen resolveren met onse hulpe ende assistentie Malacca vijandelijcken aen te tasten, waertoe hem aengepresenteert hadde de Nederlantse vloote bij den anderen te doen comen, ende om nader secours, macht van volck ende constabels, mitsgaders sulcx meer, als tot uijtvoeringe van t' selve exploict vereijschte, naer Batavia te willen schrijven. Hadde den geseijden panglima mede geinformeert van Malaccas sobere constitutie ende t' gebreck van rijs inde selve stadt, alle welcke presentatie, aenradinge ende inductie den panglima niet hadde connen bewegen, omme sijn macht tegen Malacca te gebruijcken, excuserende alles, vermits (soo hij seijde) geen ordre noch last daer toe van sijnen coninck voor die tijt te hebben, ende derhalven soo grooten saecke niet over sich dorste nemen, maer is geseijde armade naer twee dagen verblijvens naer Atchijn vertrocken, sijnde alvooren op hun versoeck met eenich weinich boscruijt uijt onse jachten voorsien geworden, daertegen eenige cleene schenckagie aende commandeur in recompense haddengedaen, ende ter wedersijden met seer goet contentement van den anderen gescheijden.

Naderhant den 29en des voornoemde maents November smorgens, tusschen Tanjongburo ende Carimon wierden een zeijl gewaer, maer met dat Couckercken ende Diemen daer bij quaemen bevonden het te wesen t' schip London comende van Macao tot sinckens toe geladen, met Portugijse onser vijanden goederen, stellende sijnen cours nae Malacca.

Omtrent gemelte schip sijnde, wierp het den commandeur op de lij, soo deden oock die vant schip London, echter en conde voorseijde commandeur Coper niet resolveren aen boort vanden Engelsman te seijnden, ende siende die van London mede aen boort bleven, heeft hem sijn reijse vervolgen laeten.

Den voorseijde commandeur beclaecht sich seer ernstelijcken dat geen ordre

en hadde om onse vijanden goederen ende persoonen uijt gemelte London te lichten, ende despereert voorder van eenige prinsen meer te becomen, tot soulagiement van des Comp[ies] groote gedaene oncosten, alsoo meent met dit schip alles uijt Macao is gevoert, dat van daar desen jaere stont te comen.

Goede reparatie was ditto commandeur aen sijne schepen sonder eenich verlet doende, alsoo daer toe bequaem hout conde hacken.

Door de goede verversinge die van Sabon bequamen, was t' volck (daer onder de sieckte al vrij hadde gedomineert ende eenige wech geruckt) weder tot goede dispositie gecomen.

9[en] ditto verstaen dat 20 Batavise Javaenen, inde riviere van Ansiol gerescontreert hebben een troepe van omtrent 30 Bantammers, die hun ter weder sijden in posture van offentie stellende, nae een weijnich tijts schermutserens de Bantammers boschwaert in hebben doen retireren, mede nemende eenen Javaensen jongen, die sij voor dese rescontre overvallen, ende van d' onse gevangen hadden becomen; d' onse hadden twee gequetsten van weijnich emportantie, maer affirmeerden die van Bantam meer schaede geleden, ende niet min als vier gepuesten daer onder een doode hadden; brachten oock een pieck van haeren vijandt mede.

Op dato verseijlen naer Bantam met pertije porceleijn, eenige cleeden, etc., vijff stucx vaertuijgen.

Ten selven dage vertreckt naer Japara een tingan, in hebbende Javaense pitgens ende eenige cleijnicheden.

Noch sijn ten voornoemden dage alhier aengecomen t' naervolgende vaertuijch te weeten:

Een balouw van Celebar met peper.

Item twee balous van Bancka, medebrengende partije harpuijs, matten, padij, ende eenige andere coopmanschappen.

Ende een lamboe van Japara geladen met swarte Javaense suijcker, ajuijn ende loock.

10[en] ditto sijn in comp[e] naer d' eijlanden om rouwe craelsteen affgesonden de Beets, Limburch, Maria ende Malacca tot vervolch ende voltreckinge vande fortificatien aent' casteel Battavia.

Op dato voorschreven sijn alhier gelijckelijck gearriveert namentlijck twee joncken van Japara bestaende haere ladinge in swarte suijcker ajuijn ende loock.

Ende een tingan van Bantam mede brengende chirij pinangh, hoenderen, eenden, ende eenige fruijten.

Ten selven dage is mede een tingan vertrocken naer Bantam met partije porceleijn, cleeden, etc.

11[en] ditto brengen onse Batavise Javaenen binnen een hooft, sijnde soo sij verclaeren eene der selver waermede sij op 9[en] desers aende riviere van Ansiol in gevecht waeren geweest waer vooren haer betaelt is, conform d'oude ordre

vijffentwintich realen van 8^{en}, met voordere toeseegginge omme onse ingesetenen noch meer yegens den vijant te animeren, dat voortaen sullen genieten voor yder hooft vijftich, ende een levendigen Javaen hondert r^{a} van achten, ende staet te noteren dat den jongen daer aff hier vooren mede is gesproken de Javaenen van omtrent Ontong Java weder was ontlopen ende herwaerts gecomen rapport doende, dat de Bantammers beneffens twee gequetste (die de troupe noch gevolcht waeren) eenen dooden hadden achtergelaten, waerop d' onse als geseijt, andermael uijtgegaen sijnde, t' hooft hebben gehaelt ende hier binnen gebracht.

Ten voorszeijde dage des naernoens comt hier ter reede van Japara een jonck gelaeden met swarte suijker, ajuijn, ende loock.

12^{en} ditto, verseijlt van de Batavise reede nae de alhier omtrent gelegen noorder Crael eijlanden t' jacht Sardam in comp^{e} van de Bandanesen deser stede Batavia om behouwen craelsteen tot de fortificatien nodich in dito Sardam te laden a 11 r^{a} t' hondert, mits den derden steen voor vracht betaelende.

13^{en} ditto arriveren alhier gesamentlijck vande Oost de naervolgende vaertuijgen namentlijck:

Een lamboe van Tegal, met rijs, suijcker, ende eenige cleijnicheden.

Item een jonck van Japara geladen met sout, suijcker, ajuijn ende loock.

14^{en} ditto compt alhier uijt de Straete Sunda ter reede d' h^{r} Johan van der Burch, Raet van India, neffens de gedeputeerdens uijt den achtbaeren Raet van Justitie deses casteels Battavia per t' schip Emilia daermede op 5^{en} deser verseijlt waren in comp^{e} vande alsdoen vertrockene retourschepen, soo tot de monsteringe, visitatie, als mede om t' volck vande geheele vloote gesamentlijck te doen sweeren, ende yder int' particulier te doen teeckenen van achter Engelant om naer Nederlant, sonder eenige oppositie hun reijse te bevoorderen.

Den Generael Brouwer, was met gemelte vloote hebbende eenen goeden doorgaenden noordelijcken wint op 11^{en} deser des avonts int' gesichte vande Prince eijlanden van hun gescheijden, d'Alvermogende verleene sijn Ed. ende de vloote behouden overcompste.

Ten voorseijde dage arriveren alhier gesamentlijck twee vaertuijgen namentlijck:

Een jonck van Palimban met peper ende eenige cleijnicheden ende

Een lamboe van Bantam met hoenders, eenden, ende fruijten.

15^{en} ditto vertreckt t' jacht Cleen Nassouw over Jambij weder naer t' vaerwater van Malacca, omme aldaer de besettinge onder den commandeur Coper te helpen verstercken, ende des vijants affbreucq te bevoorderen geprovideert wesende ten behoeve van 21 personen voor ses maenden, boven de provisien ende nootlijckheden soo gemelten Cooper voor sijne vloote op desselfs gedaenen eijsch volgens de neffens gaende cognoissementen gesonden werden waermede voornoemden Coper sijne gegevene successive advijsen niet alleenlijck punctuelijck worden gerescribeert, maer oock op nieuws belast ende aengeschreven namentlijck:

Dat den persoon van Orlando Thibault jongst met de prinsen Maria ende Malacca uijt voorseijde vaerwater als opperhooft der selver alhier wel aengecomen, wederom derwaerts senden als vice commandeur ende tweede persoon vande voorseijde vloote, item dat gecommitteert is volgens sijn acte omme vanden commandeur Coper te voorderen den eedt van getrouwicheijt aenden nieuwen Generael van Diemen zulcx oock belast wert dat alle schippers, coopluijden, minder officieren, soldaten ende bootsgesellen op voorseijde vloote vaerende, gelijcken eedt van getrouwicheit aen haeren commandeur zullen presteren.

Dat d' Engelse schepen met Portugijse goederen geladen die nae desen mocht comen te bejegenen, als noch ende tot naerder ordre der heeren principaelen ongemolesteert, (omme ontijdige verwijderinge te eviteren) sal passeren laeten, ten waere de selve Engelsen mochten onderstaen eenich Portugees, off Spaens vaertuijch te willen protegeren t' sij onder wat pretext sulcx mochte wesen, als seijlende in comp^e van een Engels schip off dat eenige Engelsen op onser vijanden vaertuijch overgeseth hadden, schoon oock een Engelse vlagge mochte laten waeijen. In welcken gevalle voorseijde vaertuijgen sal aenslaen, sonder de Engelsen eenich respect te dragen, alleen latende de selve Engelsen onbeschadicht ende wel getracteert blijven, dat oock alle Portugijsen off Spanjaerden die in voegen als vooren becompt in goede verseeckeringh naer Batavia sal opsenden, off soo daermede mochte verlegen sijn buijten boort setten, omme een schrick wegen de soodanige protextie onder haer te veroorsaecken, mits dan een ofte twee vande geringste vrij gevende, om de tijdingh in Malacca te brengen.

Dat sich met de vloote dit noorder mousson verlopen sijnde naer de Noort van Malacca transporteren sal, omme aldaer met behoorlijcke besettinghe, t' vaertuijch vande West naer Malacca tenderende t' intercipieeren.

Wijders dat geresolveert blijven tegen April off Meij den gemelten Cooper op sijn versoeck een verlosser toe te schicken.

Met voornoemde Cleen Nassouw dat geordineert is de barra van Jambij en passant aen te doen, wort Cornelis van Houten opperhooft wegen 't Nederlants comptoir aldaer, in antwoorde van sijne twee distincte missiven, soo met de schepen Emilia, ende Nassouw des laesten maent Decembris vervolgens gesonden ten principaelen belast namentlijck:

Dat ten aensien Comp^ies logie ende haere middelen doorden vehementen brandt tot twee diverse reijsen, aldaer ontstaen, in groot perijckel is geweest, ende dat door den selven brandt merckelijcke partije peper leggende in Chijnese wooningen onder de Comp^e sorterende geconsumeert sij, voortaen egeenen peper meer in gemelte logie noch Chijnese huijsen sal laten opleggen, maer de selve successive affschepen, gelijck oock geen contanten noch coopmanschappen meer sal onderstaen van boort te doen haelen, ende inde logie brengen, als alleen 't gene hem tot vervolch vanden peperhandel dagelijcx sal van noode wesen inconformite vant oude gebruijck sijns predecesseurs.

Sal bij alle middelen trachten te bevoorderen, dat geen Chijnesen meer naer boven om te handelen gaen, als den coninck sulcx gebiet, t' selve te landeren, al soude men daer door te min peper voor eerst becomen, omme niet soo grooten somme als nu geschiet, onder soo kaelen hoop meer te vertrouwen.

Dat bij aldien d' Engelsen hun eijgen volck boven sonden, d' onse haer volgen sullen, omme de selve geen voordeel in te ruijmen.

Dat vant cargasoen met Nassauw derwaerts gesonden, egeene uijtsettinge op leveringe van peper sal doen, maer daer vooren trachten comptanten ende peper beneden te becomen, al soude dat wat meer costen, ende de proffijten opde cleeden minder sijn.

Dat aen sijn Maij^{t} van Palimban sal remonstreren de ongerijmde proceduijren aende coopluijden van Battavia die daer comen ende trachten om te handelen, nu eenigen tijt herwaerts gepleecht, ende dien volgende versoecken haer alsulcken recht ende liberteijt, in materie van handel mach wedervaeren, als alle andere geschiet, omme de vruntschap tusschen Batavia ende Palimban te doen continueren.

Soo gemelten van Houten eenige seeckerheijt heeft van t' Mattarams vaertuijch, die soo gerapporteert wert, het naer Malacca hadden gemunt, ende uijt vreese van onse besettinge nae Palimbam waeren gekeert, sal daer van den commandeur Coper advijs geven, omme bij gelegentheijt tot affbreuck vande selve ordre te stellen.

Den commandeur Gerrit Thomassen Pool, die met het jacht Zeeburch mede tot Bantams besettinge, door den generael Brouwer is geordonneert, wort bij missive met dit jacht Nassouw gaende, gelast op te comen, omme elders geemploijeert te werden.

Ten dage voorseijt sijn twee militaire persoonen, bescheijden int fort Battavia namentlijck Jan van Toornenvliet van Leijden, corporael, ende Pieter van Hechten van Gent, gesamentlijck buijten de stadt gegaen, ende met den anderen hants gemeen geworden, waer van voorseijde Pieter van Hechten door een houw inden rechteñ arm, boven den ellebooch sulcx is getroffen, dat hij weijnich tijts daer nae is comen te overlijden, ende heeft voornoemden Jan van Toornenvliet hem voortvluchtich gemaeckt.

Noch sijn op dato voorseijt met het doorcoelen vande zeewint hier aengecomen de naervolgende vaertuijgen namentlijck een jonck van Palimbam, inhebbende partije peper. Item een wanckan ende een vlieger van Bantam.

16^{en} ditto arriveert alhier vande eijlanden t' Wapen van Hoorn, mede brengende 296 stucx balcken door Chijnesen, ingesetenen deser steede aende Jacatrase eijlanden gecapt, waarvan gemelte Chijnesen, conform de voorgaende gemaecte conditien, twee deelen, ende de Comp^{e} daerentegen een deel voor vracht sullen genieten.

17^{en} ditto arriveert alhier van Bantam den commandeur Pool met het jacht Zeeburch rapporterende hoe dat sijn inhebbende peper int' schip Nieuw

Hoorn overgescheept ende de vloote voor Bantam tot deselfs besettinge in goede ordre, ende met behoorlijcke instructie tot continuatie van dien nodich gelaeten hadde, oock overleverende de mede gebrachte missiven etc^{a}. van Martapura, die den Generael Brouwer sijn ter hant gestelt geweest, omme sijn Ed noch te dienen voor advijs.

Eerstelijck bij t' schrijvens vanden oppercoopman Wollebrant Geleijnsen gedateert 10^{en} December passado verstaen:

Dat den Banjarmassingsen Coninck tot der Nederlanderen tenemael genegen blijft, ende daeromme geen difficulteijt int' gemaeckte contract te maecken hebben, te meer bij d' h^{r} Generael voor sijn broeder verclaert ende de Engelsen int' geheel nochte ten deele negotie des pepers licentieren wil, niet tegenstaende haere menichvuldige sollicitatien, giften ende geschencken dierhalven aengeleijt, dat mede sijne ondersaten bij publijcke uijtroepinge hadde geinterdiceert, egeene cleeden noch gelt van d' Engelsen op leveringh van peper te aenvaerden ende die albereets ijets wes mochten hebben ontfangen dat sulcx d' Engelsen in contant souden restitueren, ende den gesamentlijcke peper aende Nederlanderen te leveren, dat oock al 2 a 3 persoonen die sijne Maij^{ts} verboth naderhant onderstonden te contrarieren, andere ten exempel hadde doen straffen.

D' Engelsen haer verrichten in Martapura was van cleijne consideratien, hadden omtrent 5 a 6 lasten peper ende partije besarsteenen etc^{a} in voorraet, ende stont geschapen soo niet tijdelijck wierden gesecondeert, dat tot verval van hare gastos, eenige hunner genegotieerde waeren souden moeten vercopen.

Door de redelijcke quantiteijt peper soo dagelijcx affcomende was, hadde hij Geleijnsen hoope inconformite sijner gegeven ordre ende bevel t' jacht Weesph jegens April aenstaende volladen met peper herwaerts te sullen connen senden.

De resterende uijtstaende schulden soo door den commissaris Steven Barentsen aan hem Geleijnsen waren getransporteert bleven als noch te monteren . . . . *f* 5007.17.10

Daerbij gedaen t' cargasoen des jachts Weesphs bedragende „ 39893. 2. 4

Comt t' samen dat comptoir in Martapura aen effecten noch versien blijft ende t' generael voor moet werden gecrediteert ter somma van . . . . *f* 44900.19.14

Soo schrijft gemelte Wollebrant Geleijnsen dat nootsaeckelijcken veranderingh van logie sal moeten gedaen werden, ende een nieuw huijs in Martapura getimmert tot bergingh van Comp^{es} middelen.

De missiven vande respective Coningen van Banjarmassingh ende Coete, die sich de croone van Banjarmassingh als meermaels aengetogen, heeft onderworpen, daer van luijden de translaten van woorde tot woorde als volcht:

Missive ende veelvoudige groete van den Coninck van Martapura aenden Ed. H^{r}. Gouverneur Generael Hendrick

Brouwer, wegen den stant der Vereenichde Nederlanden in Orienten, residerende tot Batavia.

UEd[s] missive gesonden per Steven Barentsen tracterende wegen de negotie, alliantie, ende correspondentie met mijt' onderhouden, hebbe wel ontfangen, ende is ons op het hoochste aengenaem geweest. Wij hebben de gemelte missive naer onse usance met behoorlijcke solemniteijten ende groote vreuchde met cleijn ende groot hans ingehaelt. Ons was wonder aengenaem de goede eendrachticheijt met Battavia, alsoo beijde onse plaetsen bij UEd. als een lichaem gehouden werden. Wij vertrouwen dat Martapura ende Batavia eeuwichlijck in al sulcken staet sullen continueren, de vier duijsent r[s] van achten die UEd. mij op schult hebt gedaen, hebben wel ontfangen ende oock wederom aen Steven Barentsen voornoempt, ten vollen betaelt.

Nopende de Javaenen ende Maccassaren, dat wij haer in Martapura geenen handel souden toestaen, dat hebben wij alsoo geresolveert naer te comen, doch sij lieden onse correspondentie ende contract vermerckende, blijven van selfs hier tenemael van daen, ende sijn daardoor mijne vijanden geworden, daerom als UEd.[t] verstaet dat Martapura van de Javanen of Macassaren eenigen aenstoot sonde mogen lijden, gelieve ons dan nae behooren vlijtelijck te assisteren.

UEd[ts] schenckagie aan mij gesonden bestaende in twee ijsere stucken, boscruijt, coegels ende haere toebehooren sijn mij aengenaem, daer voor ick UEd[t] bedancke. Den commandeur die UEd.[t] aen mij hadde geleent, heeft mijn begeeren volbracht, soo dat Coete mij onderdanich is geworden, dan Passir onder den coninck van Macassar sorterende is hartneckich gebleven, zeggende geen Coninck van Martapura ofte Nederlanders begeerde te gehoorsamen, daerover den gemelten commandeur resolveerde Passir te destrueeren ende te plonderen, gelijck oock geeffectueert is, evenwel resteerter op onse Indise maniere noch ijets te doen, dierhalven versoecke dat den meer gemelten commandeur mij andermael mach toegesonden werden, als te weeten met een schip ende vier fregatten, gedaen hebbende sal ick den commandeur wederom aen UEd.[t] senden. Ende ons contract sal bij ons altijt onderhouden werden ende van valeur blijven etc[a].

Missive ende vriendelijcke groete vanden Coninck van Coete genaemt Pangoran Aij Patij Cinom Pansij Amodoppa Ingh Martapoura, aenden Ed. heer Generael Henricq Brouwer, wegen den stant der Vereenichde Nederlanden in Orienten.

Dat UEd[t] uwen capiteijn laut aen mij hebt gesonden, is te sijner tijt wel ende behouden bij mij gearriveert, den welcken seght gelast te sijn ons met de Nederlanders den Coninck van Banjarmassingh ende mij te vereenigen, dan

mijns bedunckens niet buijten de behoorlijcke limiten geprocedeert en is, derhalven ben icker wel in te vreden, ende ten anderen de Javanen ende Macassaren, haer negotie in mijn lant te verbieden, doch versoecke ten regarde mijn plaets cleijn, ende niet veel vermogende en is, UEd[ts] assistentie die mij in alle tegenspoet gelieve te verseeckeren sonder naerlaten opdat mij daer op mach verlaten ende blijft gegroet.

20[en] ditto verseijlt van hier voor de tweede beseijndingh naer Moluco t'jacht Texel inhebbende 40 lasten rijs, ende andere provisien, monterende t' samen ter somma van *f* 12119. 7. — geprovideert ten behoeve van 75 coppen voor 12 maenden.

De respective missiven soo van den gouverneur Broecum ende den Coninck Hamsia, insgelijcx de voordere advijsen den voorleden jaere 1635 successive van daer becomen, en sijn niet alleen punctueel beantwoort, maer weder in alles (soo den oorloge, de commertie, 't verhandelen met den Coninck Hamsia, ende de voordere constitutie vande Nederlantse Comp[e] in Moluco raeckende) soodanige wijtlopige ordre op nieuws gestelt ende gegeven, als den Gouverneur Generael ende Raden van Indien ten besten van gemelte Comp[e] hebben goetgevonden ende nodich geacht te behooren ende tot een besluijt den gouverneur Broeckum expresselijck geordineert dat sijn E. op d'aencompste van voorseijde Texel aldaer, sonder t' minste dilaij sal bevoorderen, de ingeladen goederen voor Moluco uijt voorseijde jacht werden gelost, omme t' selve daer naer op t' voerdichste in comp[e] van t' schip de Galiasse den 30[en] December passato mede derwaerts affgeveerdicht uijt Moluco naer Amboino te doen vertrecken, alwaer pertinente ordre ende instructie, des meer gemelten Generaels ende Raden van Indien, door den vice gouverneur Jochum Roeloffsz van hun voorder verrichten, op seecker te doene exploict sullen erlangen, alles nader blijckende bij de pampieren ende geschriften derwaerts gesonden, ende in generaele copijeboeck geregisteert onder dato 19[en] deser.

22[en] ditto verseijlen in comp[e] de schepen Emilia ende Venlo naer Bantam omme incorformite van hun mede gegeven instructie onse navale besettinge aldaer yegens alle aenkomende groot vaertuijch te helpen verstercken, ende oock mede omme te vervangen t' jacht der Goes dat geordineert wordt weder herwaerts te comen.

24[en] ditto worden van hier onder het oppergesach, commando ende beleijt van Gerrit Thomassen Pool uijtgeset een vloote van ses jachten, al te samen nae behooren gearmeert. Item gemant ende gevictualieert als volcht namentlijck:

	varentvolcq	soldaten	coppen
Zeeburch gemant met	35	20	55
Nachtegael	15	6	21

	varentvolcq	soldaten	coppen
Cleijn Wesel.	15	6	21
Cleijn Amsterdam	15	6	21
Waterlant.	14	6	20
ende Waterlose Werve	16	6	22

Sijnde alle voor 9 uijtgesondert Waterloose Werve die voor 12 maenden is geprovideert.

T' samen gedestineert over Martapura ende Macassar naer Amboino te zeijlen, met expresse ordre, achtervolgens de instructie gemelten commandeur ende de vloote mede gegeven, eerst ende in passant voor de reviere van Banjar te loopen, ende vande vloote de reviere opwaerts tot voor Martapura te senden het jacht Waterlant met alsulcke 2500 r[a] aen pitgiens als den oppercoopman aldaer Wollebrant Geleijnsen in gevolch van handel bij sijne jongste schrijven per t' jacht Zeeburch becomen hadde geeijscht, ende de selve gemelten Geleijnsen, ofte die hij daer toe sal ordineren, neffens de aen hem geaddresseerde missive over te leveren, als wanneer oock te weeten gemelten Geleijnsen den commandeur ende commissaris Steven Barentsen die hun mede derwaerts hebben te vervoegen, de missive ende bijgaende geschencken aenden coninck aldaer gedirigeert, statelijck naer slants costume sijn Maij[t] presenteren, ende de groetenisse vanden Gouverneur Generael ende Raden van Indien te kennen geven sullen, waer naer voornoemden commandeur ende commissaris hun weder naer beneden vervoegen, ende met de vloote voorts naar Macassar verseijlen sullen, mits onderwegen Laut Poulo aendoende, omme alle t' Macassaers vaertuijch soo aldaer mogen aengetroffen werden te destrueeren, gelijck gemelten commandeur al inprovisto voor Macassar sal trachten te verschijnen ende t' vijants vaertuijch aldaer ter reede vindende, te vermeesteren soo veel doenelijck sal wesen.

Ende alsoo de vloot om haeren dienst te doen inde Amboinse quartieren nodich vereijscht, dat tijdelijck aldaer compt te verschijnen, ende dese vertoningh onser macht omtrent Macassar alleen op insichten geschiet, omme den Macassar confuijs te maecken, ende buijten posture te brengen van groote uijtsettingh nae Ceram, ende de quartieren innewaerts te doen, soo sal gemelte vloote niet langer voor Macassar houden als 4 a 5 dagen uijtterlijck, als wanneer de reijse voorts nemen sal naer de Bougijs gelegen op Celebes, noordelijck vanden Boqueron, off d' enghte van Zaleijer palende int westen tegen Samboppa ende t' lant vanden Macassaersen coninck, omme in gespreck ende onderhandeling met d' ingesetenen die geseijt worden vijanden vanden Coninck van Macassar te wesen, te comen, daer toe den commissaris Steven Barentsen expres mede gesonden wert. Item vande gelegentheijt aldaer, ende principalijck vant gewas des rijs goede informatie te nemen, ende te becomen sijnde soo veel rijs in haere jachten over te nemen als voeren connen die oock tegen geschut sullen mogen verhandelen, ende d' inwoonderen onse assistentie tegen de Macassar

verseeckeren, naer t' welcke voorseijde vloote sich wijders naer Amboino sal vervoegen, omme aldaer te verrichten d' ordre die hun vanden gouverneur ter dier plaatse sal werden gegeven, tenderende dat men de Macassaren hun aencomende ofte vertreckende vaertuijch inde Amboinse quartieren alle mogelijcke verhinderingh in hunne negotiatie ende t' vervoeren der nagelen sal bieden.

Op dato arriveert alhier een tingan van Ceribon mede brengende partije ajuijn, loock, ende andere cleijnicheden.

Sijn ten selven dage alhier mede aengecomen twee tingans van Packelongen, geladen met omtrent 5 lasten witte boontjens, ende een halflast rijs.

26en ditto vertrecken de naervolgende vaertuijgen om d'Oost namentlijck:

Een wanckan nae Japara ende } beijde uijtvoerende partije porseleijn,
Een balouw nae Cheribon } cleden ende eenige cleijnicheden.

Heden verseijlen gesamentlijck vier cleijne vaertuijgen nae Surbaija ende een wanckan nae Bantam bestaende elcx hunne ladinge in diverse sorteringe cleden als andersints.

27en ditto arriveren alhier van Bantam een tingan, een vlieger ende een cleijn lamboetjen met verscheijde fruijten.

28en ditto wordt 't Wapen van Hoorn wederom om hout tot gerieff van de Batavise burgerije gesonden, nae de hier omtrent gelegen eijlanden, daermede dat gaen 32 Chijnesen om balcken te houwen, ende in ditto Hoorn te laden, daer van den derden balck voor de Compe sal sijn.

Op dato vertreckt den commandeur Harman Woutersen met de jachten Assendelft, Maria, Cleen Petten, ende twee chaloupen naer den hoeck van Crawangh bij oosten Battavia gelegen, omme aldaer de wacht te houden, den vijant allen mogelijcken affbreuck te doen, ende onse ingesetenen als oock alle andere vreemdelingen van d'Oost herwaerts tenderende, mitsgaders de van hier vertreckende vaertuijgen niet alleen voor alle vijantlijcke attentaten eenichsints mogelijck te bevrijden, maer de selve oock des versocht sijnde, ende voor soo veel sonder eijgen vercortinge sal connen geschieden, met water als andersints te secoureren, ende nae Batavia te convoijeren, ende sal voornoemden commandeur van sijn verrichten alle ses ofte 7 dagen per voorseijde Petten herwaerts advijs geven, omme naer bevindingh van saecken daer inne gedisponneert te werden.

29en ditto is den eersten steen aen de zuijder gardijns muijr des Casteels Battavia geleijt, omme soo voorts in calck ende steen opgetrocken te werden, beginnende met het een eijnde oostwaerts aen de punt de Robijn ende streckende westwaerts met het ander eijnde aen den Diamant. In de selve muijr sal oock weder opgemetselt ende hermaect werden, de affgebroocken Casteels poorte responderende jegens over de Princestraet des stadts Battavia.

30en ditto wordt alhier door t' jacht Sardam van de Noorder eijlanden aengebracht ten behoeve van des casteels fortificatiën 790 behouwen craelsteenen.

Ten selven dage verschijnen alhier van Pacalongen twee cleene vaertuijgen, bestaende hare ladinge in witte boonen ende rijs.

Item is ten dage voornoemt onder onse passe vertrocken anachoda Condraet nae Coete met een balouw, uijtvoerende pertije cleeden, goudraet, ende eenige cleijnicheden.

Ultimo ditto compt alhier van voor Bantam ter reede t' jacht der Goes-uijt de rapporten des selfs schipper Cornelis Sijmonsen, als t' schrijven van Jacob Mahuijsen oppercoopman des schips Emilia, in dato 29^{en} deser, vernemen dat der Engelse schepen de Palsgraeff ende Reformation tot Bantam bijnae haere ladingh hadden, omme daermede binnen 5 a 6 dagen gesamentlijck naer Engelant te navigeren. d'Overhooffden des selfs presenteerden soo den Generael ende Raeden van India, door hun eenich schrijvens aende heeren majores der Nederlantse Comp^e van meeninge mochten wesen te senden, dat de selve op 't alderseeckerste souden bestellen. d'Engelse scheenen in haer gemelte schepen vrij wat beducht, sijnde niet alleen swaer geladen, maer oock oudt ende swack, ende noch bovendien sober gemant, vermits de sieckten onder hun volck regnerende, derhalven wenschten soo spoedich gereet geweest te sijn, dat in comp^e van onse schepen hadden connen verseijlen, doch bleven de selve in hoope aende Cabo de Bona Esperance, noch in tijts te beloopen.

Door den schipper van voornoemde der Goes, worden mede overgelevert twee Javanen ende een jongen met twee vrouwen die op 20 deser aen des selfs boort, des nachts van Bantam met een cleijn vaertuijch gecomen waeren, onder pretext dat voornoemde vrouwen aen ons wilden vercopen, jegens 40 r^a van 8^{en} yder, die alle om de trouwloosheijt der Mooren t'eviteren, in verseeckeringh herwaerts gebracht ende alsvooren overgelevert sijn, ende naer genomen informatie alhier op haere vrije voeten gestelt.

Soo is mede van hier ontfangen pertije harpuijs, 86 sacgens medicinale waeren, 100 bossen matten, ende 650 staeffkens yser doort schip Noortwijck met een Javaense balouw, daer van t' volcq gevlucht was op 27 deses tusschen Pulo Panjangh ende Bantams bocht aengehaelt, t' welck te gelde gemaeckt sijnde tot buijt onder matroos is uijtgedeelt.

Op dato voornoempt compt hier van Japan recht door ter reede het schip Wassenaer, bij den president Couckebacker residerende in Firando op ultimo December passado van daer herwaerts gesonden, met een cargasoen dat inconformite van de neffens gaende facture compt te monteren *f* 65059. 18. 2 bestaende in coper, rijs, campher, snoeckvis, ende lackwercq.

Uijt de missive ende bijgevoechde pampieren des gemelten presidents, sijnde mede op ultimo December A° 1635 gedateert, vernemen hoe den selven successive naer Taijowan, hadde affgesonden de schepen Venhuijsen ende Grol namentlijck:

Den 19^{en} November voorleden t' jacht Venhuijsen, waer van t' cargasoen,

volgens sijn Couckebackers jonste advijsen met Amsterdam gegeven, ende alsnu becomene facture bedraecht ter somme van . . . . . , . ƒ 345622. 10. 10

Ende opden 18en December t' schip Grol monterende des selfs ladinge oock conform facture . . . . ƒ 285801. 2. 10

somme . . ƒ 631423. 13. 4

Bestaende beijde voorseijde cargasoenen in Japans schuijt, ende soma silver, coper, casjens, rijs, plancken, swalpen, ende balcken, als andersints.

Eenige dagen naer het depescheren van voorseijde twee schepen naer Taijouan, hadde den E. Couckebacker wesende geaccompangieert met den coopman Francois Caron, sich met een eerlijcke schenckagie naer Nangasacquij getransporteert, omme de gouverneurs van Nangasacquij (die voornemens waeren in corten naer Yedo te vertrecken) niet alleen te congratuleren, neffens geluckwenschinge op des selfs aen te nemen voijagie, maer oock des Compes saecken op het bondichste door haer mondelingh favorabel rapport, inde goede gratie van sijne Maijt te recommanderen [1]).

Naer dat voorseijde schenckagien bij haere hoocheden met danckbaerheijt geaccepteert waren, zeijde eenen vande selve gouverneurs genaemt Findadonne die het woort voerde, dat dit jaer int vercopen vande Nederlantse zijde veel misverstanden gepleecht waeren, die geschapen stonden tot prejuditie van de Nederlandse Compe ende haeren handel strecken souden, met voorder verclaringe dat d' onse niet wel en waeren bedacht, al te veel seffens te willen gauderen, d' onse aenradende de profijten opde coopmanschappen als soetjens ende sachjens met niet alte grooten gewin te trecken, als wanneer des Compes handel in Japan soude bestendich ende gevest blijven, daer bij voegende dat niet dienen te trachten, gelijck veele doen, om 50 jae cent per cent te proffijteren, welckers traffijcquen haer affgesneden, ende te niet gedaen wierde, daer ter contrarie die sich met 20 percento vergenoecht houden, (door continuatie haerder comertie) meer avanceren ende blijven negotieeren, ons op soodanige wijse aenmanende, mede te doen, ende ons insonderheijt te wachten, dat de keijserlijcke placcaten niet contrarieren.

T' geene gemelten heer hier concludeeren wilde staet licht te bespeuren, namentlijck dat wij voor den Japanderen behoorden te vaeren, ofte ten minsten haer de helft van onse winsten te laeten genieten.

Voornoemde Nangasackse gouverneurs met d' onse voorder in discours comende, vraechden hoe het bij quam dat wij jegenwoordich (bij verleden tijden) soo menichvuldige coopmanschappen in Japan brachten, ende off sulcx continueren soude waer op door d' onse geantwoort wierde t' selve te resulteren uijt den vrijen Chijnesen handel, ende opulenten toevoer van allerhande dienstige waeren in Taijouan, dat oock soo lange den vreede duijrt, ende de rovers sulcx niet

1) Vgl. Nachod, 233 en CLII.

en beletten meer ende meer toenemen, ende continueren soude, echter bleven sij van soodanich verstant, dat wij de coopluijden haere goederen in zee ontnemende ofte rovende, ende die in Japan te vercoopen brachten, ende sulcx ons missende (soo gemelte heeren discoureerden) quamen wij daer met ledige schepen, doch ingevalle sij vernamen, dat wij coopluijden waeren, ende onse goederen die wij in Japan brachten, selffs opcochten, soo soude haere gemoederen oock tegens ons ten besten veranderen.

Om den Portugijs te ondertasten, wat souden willen verdragen om den handel van Japan te blijven genieten, soo hadden gemelte gouverneurs, ende de grooten van Nangasacque beslooten, gelijck oock effect gesorteert is, verscheijde spions uijttesetten, ende aen eenige principale Portugijsen te senden, om haer intentie te vernemen, die aende selve rapporteerden secretelijck verstaen te hebben hoe de regenten van meeninge waren, de Portugijsen residerende in Nangasacqul te belasten dat haeren baert ende haijr souden moeten affscheren, ende hun als den Japanderen voortaen habitueren waer op de Portugijsen grootelijcx gealtereert, verwondert, ende bedroeft sijnde, echter geantwoort hadden t'selve noch liever na te comen, als Japan te moeten abandonneren.

Hier op wiert bij den Japanderen wijders voorgeslagen, off men de Portugijsen die in Japan quamen, ten laste leijde te renegeren, ende het christelijcke gelove te versaecken, off dien handel dan niet naerlaten souden, waerover bij alle die daer in vergaderingh present waren, gesustineert wiert, liever den Japansen handel souden staecken. Dus vreemt gaet den Japander tegens den vreemdelingh met bij nae onverdraechlijcke proceduijren, ende sal daer extra ordinaire patientie moeten werden gepleecht, omme dien handel te blijven gauderen.

Door het gestadich aenhouden ende ernstich versoeck vande regenten in Firando, soo sijn d'onse genoechsaem gedwongen geweest, al wederom voor reeckeningh van haeren heer Figiensamma aen te nemen vijff duijsent taijlen silvers omme die met onse schepen op des zelfs risico van Japan naer Taijouan te voeren, daer in stuck wercken etc^a te besteden, ende de retouren hem weder in Japan toe te brengen, niet tegenstaende d'onse sulcx met alle beleeftheijt hebben getracht te excuseren.

Bij seecker brieffken uijt Jedo vanden heere van Firando dat eenige dagen voor dit schips vertreck in Firando aenlanghde, adviseerde zijn Excellentie aenden president Couckebacker dat in allerhaest een Nederlander soude boven senden, omme metten selven over de verlossinge van Pieter Nuijts te handelen, ten eijnde noch desen jaere van daer gelargeert, herwaerts comen mochte, als wanneer gemelten Couckebacker den coopman Henricq Hagenaer derwaerts hadde gecommitteert, wat hier op volgen sal, leert den tijt.

Den president Couckebacker bleeff als noch van voornemen, omme met het jongste schip uijt Japan over Taijouan een keer herwaerts te doen.

Februarius.

Primo ditto twee soldaten namentlijck Jan Egbertsen, van Emden, ende Cornelis Cornelissen Jongerhelt, sijnde in t' overvaeren vande riviere met Comp^ies schauwe, voerende jegens den anderen eenige questieuse propoosten, die soo hevich toenamen dat Godt betert daer uijt is gevolcht, voorseijde Jan Egbertsen, door gemelten Cornelis Cornelissen met louter opset overboort inde riviere gestooten ende aenstonts verdroncken is, waer naer hij Cornelis Cornelissen de vlucht nam.

3^en ditto verseijlt t' jacht der Goes naer Bantam met brieven des Generaels en de Raeden van Indien van 't gepasseerde, den stant van Nederlants India raeckende, 't sedert het vertreck vanden heer Generael Henrick Brouwer, dat was den 5^en Januario lestleden, tot dato geaddresseert aende respective cameren Amsterdamme, ende Middelburch omme de selve over te leveren aende Engelse schepen de Palsgraeff, ende Reformatie, soo van daer volgens de voor desen becomen rapporten met heure ladinge sijn gedestineert eerstdaechs in comp^e naer Engelant te vertrecken.

Den oppercoopman des schips Emilia, Jacob Mahuijsen leggende voor Bantam, wort bij schrijvens aen hem particulier gedirigeert, gelast d'overleveringe van gemelte missiven persoonelijck te doen, ende met eenen secretelijck te inquireren op de ladinge van voorseijde schepen, waer inde selve bestaet ende wat quantiteijt, t' selve verricht hebbende sal voorseijde Mahuijsen met t' jacht Venlo van Bantams besettinge opbreecken ende daermede herwaerts comen, omme voorseijde jacht met sijn persoon naer de custe Choromandel te gebruijcken.

Gelijk ook t' jacht der Goes met de leege watervaten keeren sal, omme de vloote voor Bantam daervan, ende andere nootlijckheden weder te versien.

5^en ditto arriveert alhier van Bantam een onser Batavise ingesetene Chijnesen per een vlieger, geladen met sirij pinangh, die rapporteert dat den fugijtiven Jan Jansen van Toornvliet, corporael, hebbende den persoon van Pieter van Hechten van Gent soldaet den 15^en passado alhier te neder geslagen, tot Bantam was aengecomen, ende aldaer aenden coninck seer instantelijck versocht, met de Engelse schepen gelicentieert te worden, mede naer Engelant te mogen vertrecken, doch en hadde tot dato van 't vertreck des gemelten Chijnees van daer geen consent connen obtineren.

Op dato verschijnt hier mede t' jacht Cleen Petten door den commandeur Harman Woutersen, cruijssende aen ende omtrent den Hoeck van Caruan op des vijants vaertuijch, met des selffs schrijvens in dato 2^en deser herwaerts gesonden, daer bij niet van consideratie en wort aengeroert.

Des anderen daechs is voornoemde Petten weder derwaerts affgeveerdicht, waermede des commandeurs Harman Woutersen missive niet alleene beantwoort, maer den selven oock belast wort, jegens den 16en deser met de Maria ende Cleen Petten herwaerts te comen, omme hem in een ander te gebruijcken, latende aldaer op de wacht continueren t' jacht Assendelft, ende de chaloupe tot naerder ordre.

Ten selven dage comt alhier van Quinam ter reede een joncke geladen met porceleijn, ende andere Chijnese waeren.

7en ditto arriveert alhier vande custe van China de eerste joncke ofte een groote wanckan deses moessons, inhebbende verscheijde Chijnese stuckwercken, groff ende fijn porceleijn ende diverse grove coopmanschappen met 150 man, tijdingh brengende dat ten minsten 5 ofte 6 joncken herwaerts tendeerden.

Op dato des naernoens compt hier ter reede van voor Bantam den oppercoopman Jacob Mahuijsen met 't jacht Venlo rapporterende hoe dat hij conform de ordre aen hem gegeven in persoon, de missive des Generaels ende Raeden van Indien aende heeren majores der cameren Amsterdamme, ende Middelburch geaddresseert, aent schip de Palsgraeff gelevert hadde, omme mede een der selver aende Reformatie gegeven te worden, zijnde de selve bij nae veerdich om te vertrecken.

De ladingh van voornoemde Engelse schepen bestaende soo voorseijde Mahuijsen relateert, ende vernomen hadde namentlijck de Palsgraeff groot 700 vaten off 350 lasten, inhebbende ongeveer vijfthien last nagelen, groote partije Bantamse suijcker, die sij claechden seer bruijn gemenght, ende niet volgens haer gemaecte contract, ende monster te sijn, de resterende ladingh wesende peper.

De Reformatie groot 300 vaten off 150 lasten, bestaende sijn carge alleen in peper daermede volladen was.

De Engelsen verclaerden dat bij aldien het haer niet aen volck en mancqueerde, geresolveert waren t' schip de Peerl voor een derde retourschip mede naer Engelant afftesenden, waertoe noch 200 lasten peper in voorraet hadden.

Haeren handel tot Bantam soo te verstaen gaven, was seer slecht, ende dat in drie jaeren herwaerts den incoop des pepers geen 4 lasten was geweest, den coninck voeden haer gedurich met schoone beloften, vandaer de plantagie des pepers te doen behertigen sonder effect.

10en ditto keert alhier van voor Bantam ter reede, t' jacht der Goes, mede brengende in conformite van het bevel den 3en deser op des selfs vertreck derwaerts gegeven alle de lege water vaeten vande vloote aldaer, mitsgaders seecker Indiaen gewesen een onser Batavise borgers lijffeijgen, eenigen tijt geleden door die van Bantam genomen, ende van daer weder met een cleijn vaertuijch aen onse schepen gevlucht, sulcx den schipper van Emilia, Joost Salters, bij zijn schrijven gedateert 9en deser daer beneffens becomen advijseert.

Op dato wort weder naer Bantam affgeveerdicht tot versterckingh van onse

vloote aldaer ende omme te vervangen 't jacht Cabo de Rama (dat geordineert wort bij missive aen voorseijde Salters gedirigeert, aenstonts herwaerts te comen) 't jacht Bardes.

11[en] ditto arriveert alhier ter reede een joncke, comende volladen met Chijnese waeren ende coopmanschappen van Taijouan, door Hambuan Chijnees coopman aldaer, ende comp[e] herwaerts gesonden, gemant met 97 coppen, oock mede brengende schrijvens van den gouverneur Hans Putmans in dato 15 Januario passato, waer bij vernemen hoe dat t' sedert sijn E. gedaene depeche des jachts Venlo herwaerts, de jachten Venhuijsen op primo December passato ende Grol opden 28[en] ditto van Japan met haer ingeladen cargasoenen, conform d' advijsen des presidents Couckebacker jongst met Wassenaer van daer becomen wel ende ter goeder tijt Godt loff tot opcoop van Chijnese waeren in Taijouhan waren gearriveert.

Den 6[en] December lestleden, was oock aldaer aengelanght, de lange verwachte ofte tweede zijde joncke, waer van voormaels staet aengeroert, hebbende in Taijouan aengebracht een cargasoen monterende over de 127000 r[s] van achten, bestaende in 444 picol rouwe sijde, 115 schuijten gout, goede partije stoffen etc[a], sulcx dat alleen dese ende de waeren door de eerste zijde joncke aengebracht, incoops comen te costen ruijm 217000 r[s].

Naert seggen vande coopluijden per voorseijde joncke aldaer aengecomen, lach in Anhaij op haer vertreck vandaer noch gereet over de 500 picol rouwe sijde, die oock naer Taijouan te volgen stont, doch wiert dese zijde door Iquan wat opgehouden in faveur van Jocksim, anachoda van voorseijde costelijcke sijde joncke, waer aen Iquan een merckelijcke somme ten achteren was, hopende door dese ophoudingh dat den geseijden Jocksim sijn cargasoen ende zijde te lichter sal hebben connen benificeren, ende met het retour des te spoediger weder in China sal hebben connen comen, om des te eer aent innen van sijn schult te geraecken, 't welck echter groot misnoegen aen diversche coopluijden hadde gegeven, die hun wellicht aen meerder tot redres van Iquans quade proceduijren, souden addresseren.

Soo waeren oock successive uit China in Taijouan diverse joncxkens volladen met suijcker verscheenen, sulcx dat de packhuijsen op 't vertreck van Hambguans joncke van daer herwaerts versien bleven met ongeveer 2300 a 2400 picol poeijer suijckeren, die sijn E. voornemens was met de schepen uijt Japan over Taijouan behoorlijck verdeelt nae Batavia te senden.

Bovendien was op 8[en] Januarij passato noch in Taijouan behouden gearriveert een jonck bestaende sijne ladingh in 60 picol witte rouwe zijde, 13 picol geele dito, 550 taijl swaerte gout, ende goede pertije stoffen, mitsgaders 370 picol poeijer suijcker, welcke joncke seeckerlijck rapporteerde dat noch een gelijcke joncke met omtrent 3 a 400 picol rouwe sijde in corten uijt China stont te volgen.

Op 23 November lestleden, hadde den gouverneur Putmans den geprojecteerden tocht, volgens sijn voorgaende gegevene advijsen eerstelijck op Mattauw met 500 blancke coppen verdeijlt in seven compagnien, doen bij der hant nemen, ende des selven daechs met sonnen onderganck 't gewenschte succes aldaer sulcx getroffen, dat d' onse gemelte vleck met weijnige resistentie in haer gewelt bequaemen, sonder een man van onser zijde verlooren, veel min verseert te hebben; 26 persoonen vande haere soo mans, vrouwen, als kinders sijn inden aenval gebleven, ende door de Sincanders die hun neffens d' onse hadden gevoecht, wesende op de Mattauwers ten hoogsten verbittert, dootgeslagen. De voordere inwoonderen namen gelijckelijck de vlucht, verlatende, vermits op het onvoorsienste wierden aengetast, alles wat eenichsints hadden, soodat d' onse alle de wooningen des voorseijde dorps, die seer cierlijck met menichte van pinangh ende clappus boomen rontsomme waeren beplant, des anderen daechs nae dat de victorie hadden becomen, tot inden gront hebben affgebrant, ende verdestrueert, te weeten de wooningen, ende is de plantagie verschoont.

Weijnige dagen daer naer, namentlijck den 28^en^ ditto is gevolcht, dat twee vande overste ofte outste van Mattauw representerende der selver plaetse die al voorens sauvogarde hadden versocht ende vercregen, nevens eenige Sincanders ende Soulangers met domine Junius voor d' onse int fort Zeelandia verscheenen, bekennende seer demoedelijck haere voor desen begaene faulte, versoeckende des niettemin onder onse gehoorsaemheijt, met submissie in voegen ende manieren, hun de Sincanders aenden Nederlantsen stant hebben verplicht, te mogen aengenomen werden, dienvolgende d' onse de naervolgende articulen bij forme van contract hun voorgestelt, die de selve aengeveert ende belooft hebben, omme daerinne ordentelijck te handelen, de gemeente van Mattauw t' samen voor te dragen. Waar naer op 3^en^ December daeraenvolgende weder keerende met meerder getal van persoonen, verclaerden gemelte articulen te willen houden voor geconfirmeert ende de selve geheelijck sonder eenige oppositie ter contrarie te sullen naercomen, in teecken van dien overleverende verscheijde pinangh ende jonge clappus boomkens inde aerde geplant, daermede te kennen gevende, dat sij haer lant ende de vruchten vandien aenden stant der Vereenichde Nederlanden cedeerden, weshalven t' selve in d' omleggende dorpen geproclameert ende geaffigeert is, luijdende van woorde te woorde als volcht:

Accoort getroffen tusschen d' Ed. heer gouverneur Hans Putmans, ende den Raet vant fort Zeelandia op Taijouan, wegens de Nederlantse Vereenichde geoctroijeerde Oost-Indische Comp^e^ ter eenre ende de gecommitteerde oversten vant groot dorp Mattauw, wegen de gantsche gemeijnte van voornoemde dorp ter andere zijden.

Eerstelijcken beloven wij Tavoris, Tuncksuij, Tilulogh ende Tidaros uijt de naem ende van wegen de gantsche gemeijnte van ons dorp Mattauw, dat wij alle de hooffden ende andere gebeenten vande gemassacreerde Nederlanders die wij volgens onse costumen te pronck plachten te draegen, ende noch bij ons mochten berusten, door het gantsche dorp onder een yder zullen doen opsamelen, ende weder om met d' eerste gelegentheijt in Sincan aen domine Junio leveren, mitsgaders alle de musquetten ende het voorder geweer, als cledinge, soo en sulcx als t' selve onder ons soude mogen bevonden werden.

Ten anderen soo geven wij met dese overgeleverde clappus ende pinangh boomkens in aerde geplant, te verstaen dat wij transporteren ende opdragen volcomentlijck ende in allen deelen aende Ho: Mo: heeren Staten Generael vande Vereenichde geunieerde Nederlandse provintien alsulcke pretentien ende eijgendommen, als wij jegens onse voorouders, ende het besith dat wij tegenwoordich int dorp Mattauw ende ten platten lande daer omtrent gelegen sijn hebbende, soo verre als onse jurisdictie, naert oosten tot aent geberchte, westen tot aende zee ende het noorden ende zuijen soo verre als ons commandement is streckende, souden mogen geerft, ofte duslange in eijgendom door t' besith, volgens aller volckeren recht vercregen hebben.

Ten derden dat wij om geeniger hande oorsaecken naer desen meer eenige wapenen tegens de Hollantse natie haere bontgenoten ofte geallieerde vrunden bij der hant sullen nemen, maer ter contrarie bovengemelte Ho: Mo: heeren Staten Generael, erkennen, respecteren, gehoorsamen, ende houden voor onse beschermheeren, onder wien wij ons gaerne ende gewillichlijck submitteren, tot welcken eijnde, ende op dat alles met des te beter ordre soude mogen toegaen, beloven wij mede te gehoorsamen ende naer te comen allen 't geene ons de vier overhooffden (die d' Heer Gouverneur sal gelieven daer toe uijt een dubbel getal van onse outste te committeren ende stellen) in billickheijt gelasten, commanderen, ende beveelen. Item dat gedurichlijck een prince vlaggetjen op eene van onse vier principaele kercken drie maenden om drie maenden sullen laten waeijen, alwaer oock sooder ijets remarcabels voorvalt, sulcx dat onse opperhooffden ende outsten vant dorp mosten te samen comen, de vergaderinge sullen houden.

Ten vierden dat soo wanneer d' H^r Gouverneur met eenige anderen dorpen ofte inwoonders deses lants compt in oorloge te vervallen, ons altijt willich ende bereijt sullen laeten vinden, omme de selve nevens de Nederlantse natie te beoorlogen ende vermeesteren, waer tegens de Nederlantse natie weder (mits dat d' oorloge in redenen bestaet, ende de selve met kennisse van d' Heer Gouverneur wort beslooten bij der hant te nemen) sal gehouden wesen ons naer vermogen in aller billicheijt te assisteren ende helpen voor soo veel des Comp^es constitutie wil toelaeten.

Ten vijffden dat wij alle Chijnesen die in Wanckan ofte elders calck branden,

als die het platte lant, omme hare negotie in bartevellen als andersints te exerceren, nootwendich moeten gebruijcken, vrijelijck sonder eenige verhinderingh ofte overlast hun aen te doen, over al sullen laten passeren en repasseren, daer en ter plaetse daert hun gelieft, sonder nochtans eenige Chijnese zeerovers, verlopene Nederlanders ofte hunne slaven op te houden ofte huijsvestingh te verleenen, maer ter contrarie datelijck naer gedaene requisitie de selve sullen weder geven, ofte selffs aent' casteel brengen.

Ten sesten dat soo wanneer ons den princen stock bij den deurwaerder 't sij aen ymant particulier, ofte wel een meerder getal verthoont wert, datelijck in Sincan ofte aen het casteel (om eenige saecken te verantwoorden ofte wel andersints gebruijckt te werden) te compareren, 't selve datelijck sullen naercomen ende obedieeren.

Ten sevenden ende jongsten dat wij tot erkentenisse van onse misdaet int massacreren vande Nederlanders begaen, op den selven dach dat sulcx geschiet is alle jaeren een groote soch ende beer aent forth bij d' Heer Gouverneur sullen brengen, waer voor sijn E. tot onderhoudinge van vrientschap ons weder sal vereren met vier prince vaendelkens.

Int fort Zeelandia Adij 18^{en} December A°. 1635: ende was onderteeckent Hans Putmans.

De saecke met die van Mattouw dus verre gebracht sijnde, soo heeft den gouverneur Putmans oock naderhant den 25^{en} December met gelijcke 500 blancke coppen, daer beneffens 4 a 500 soo Sincanders als andere van omleggende dorpen de plaetse Taccarejangh cloeckelijck doen aentasten, daer vande inwoonderen seer haestelijck mede de vlucht namen, soo dat de onse niet meer als 9 hooffden van de selve bequamen, alles achterlatende dat tot buijt wierde gegeven, waer naer alle de huijsingen egeene exempt (die 't meerendeel vol padij laegen) inden gront ende tot assche sijn verbrant.

Voorseijde dorpe Taccarejangh sijnde gelegen 12 a 13 mijlen zuijt oost van Taijouan te landewaerts, is naer het seggen der Chinesen en Sincanders, het grootste van des selfs naburige vlecken, int stroopen ende rooven vermaert, excuserende niemant, maer alle die daer stranden ende eenichsints becomen conden vermoordende.

Ende omme alles tot een goet effect te brengen, soo is lestelijck den tocht op Zoulangh met een bastante macht den 8^{en} Januario passato oock geaenveert, sijnde t' volck off d' ingesetenen van dien op d' onse haer aencompste aldaer mede voortvluchtich, hare wooningen metten aencleve vandien tenemael abandonnerende, uijtgesondert eenige (hebbende tot de moorderijen aende Nederlanderen Godt betert gepleecht niet hantdadich geweest) die te voorschijn, ende met d' onse niet alleen in gespreck, maer oock in verdrach van vrede, in voegen ende manieren als met die van Mattauw aengegaen, quamen daerenboven opt begeeren van d' onse overleverende seven vande delinquanten daer onder den oversten vant dorp ende principael aenleijder die voorschreven enorm delict

hadden helpen comploicteren, de welcke alle in Sincan door des selfs inhabitanten metten swaerde ter doot andere ten exempel wierden gestraft.

Waer naer voorschreven macht met gemeen advijs tot vermeerderingh van ontsach, eer ende reputatie der Nederlanderen onder de brutaele heijdenen, voorts naer seecker dorp genaemt Tevoran, leggende tusschen het geberchte in een seer schoone vruchtbare valeije gemarcheert is, wierden op haer aencompste aldaer vant volck, die van beter aert als d' andere omleggende plaetsen scheenen, seer vriendelijck bejegent, ende na haer gelegentheijt ende vermogen tractement gedaen, waren ten hoochsten verblijt, ten aensien d' onse niet vijantlijcx van meeninge waeren op haer te attenteren, belovende hun naer behooren te comporteren, ende d' onse geen oorsaecke van misnoegen te geven, soo dat onse macht naer dat omtrent 2 a 3 uijren in voorseijde dorp hadden geresposeert, hun weder naer Taijouan transporteerden, alwaer op 13[en] ditto Januario, sijnde vijff dagen na haer vertreck vandaer weder in gesontheijt aenlanghden, daeromme den Gever alles goets (die den stant der Vereenichde Nederlanden soo mildelijck segent) voor sijne vaderlijcke protextie, heilige geleijde ende gegevene overwinninge, hooch gelooft ende gepresen zij, Amen.

D' heere Putmans aviseert mede, hoe dat sijn E. met des selffs raet, eenstemmich goet gevonden ende gearresteert hadde de jachten Grol ende Venhuijsen met alle de soldaten tot 20 Januarij passato, off ten minsten tot de compste van noch een schip uijt Japan over Taijouan aldaer aen te houden, ten eijnde wij met des te beter aensien in Quinam souden mogen comen te verschijnen, omme de penningen met de boot van Grootenbroeck in Quinam aengehaelt (daer van de restitutie ons tot noch toe gerefuseert is) in vrientschap ofte bij maniere van spreecken t' erlangen, als mede omme aldaer te onderstaen indien den tijt ende gelegentheijt sulcx gedoocht, de quantiteijt van 4 a 5000 picol swarte Quinamse suijcker (soo den president Couckebacker voor Japan eijscht) op te coopen, omme inde aenstaende besendingh derwaerts de Baije van Thoron aen te doen, de selve aldaer ingenomen ende Japan toegebracht te werden.

Sijn E. verclaert oock van advijs te wesen, dat men ter eerster gelegentheijt met een bequaem jacht Tonkin behoort te besoecken, omme te onderstaen wat consequente voordeelen aldaer voor de Comp[e] sullen te trecken sijn nu den Japanderen expresselijck verboden is, geen besendingh derwaerts, ende elders voortaen te mogen doen, etc[a].

Den coopman Hambguan die de Comp[e] gestadich seer goede diensten is presterende, ende naer China vertrocken was, omme des Comp[es] saecken, soo de verlossinge der Neerlanderen als andersints aenden haijto van Chincheo (soo den selven naer t' hoff quame te verreijsen) in favorabile recommandatie te geven, als oock om sijne particuliere affairen, hadde den E. Putmans met goet vinden van sijnen raet, voor sijn Hambuans vertreck den selven vereert

met 600 r^a^ van 8^en^ contant, ende twee halve stucke laeckenen, t' welck den E. Putmans ten respecte van sijn Hambguans te doene oncosten oordeelt weijnich is, dat men hem met meerder, ende van hier naermaels behoort te soulagieren, omme den selven in sijnen goeden ijver, ten dienste van meer gemelte Comp^e^, te doen volherden.

Op dato deser arriveert alhier van Aracan volladen het fleuijtschip Ruttum (1) inhebbende een cargasoen bestaende in rijs, cleene partije indigo, gommalacca, cassumba ende coleander tot een preuve. Item 80 slaeven ende slaevinnen, monterende volgens facture *f* 5881.4.6.

Volgens het becomene schrijven vanden coopman Adam vander Mandere, in dato 5^en^ Januario passato, als wanneer gemelte fleuijt Ruttum vandaer gescheijden is, soo stont oock t' schip Bommel volladen met rijs ende partije slaven in 8 a 10 dagen naer voorseijde fleuijts vertreck te volgen.

Alsoo de dochter des coninex van Aracan den 6^en^ October quam t' overlijden nae dat de schepen Bommel ende Ruttem primo ditto binnen in Bandel waeren geraeckt, soo hadden d' onse voor den 18^en^ der selver maent, geen audientie bij gemelten coninck connen obtineren, als wanneer dan oock de missive ende geschencken van d' heer Generael ende Raeden van India aen sijn Maj^t^ behoorlijck naert gewoone gebruijck ter dier plaetse waeren overgelevert die de selve met een sonderlingh genoegen (soo uijtterlijck bleeck) in sijnen name dede aenveerden, met toeseggingе de Nederlanderen in hunne affairen aldaer te willen favorabel ende behulpsaem sijn, mitsgaders dat een bequaeme steene logie off huijsingh buijten des Comp^ies^ last, conform sijne voorgaende gedaene aenbiedingh, tot versekeringh vander Nederlanderen negotiatie aldaer, wilde doen opbouwen, daervan den tijt het vervolch leeren sal.

Ouden off overjarigen rijs was in Aracan niet te becomen zulcx dat nae 't nieuw gewasch hadden moeten wachten, soo was den rijs extraordinarie schaers ende dier in Arracan geweest, de carra hadde thien tangen gegolden, ende was noch niet minder als voor vijff tangen te becomen vermits den coninck aen sijn gemeente inden regen ende dieren tijt, groote leeningh van nellij off padij hadde gedaen, die hem al vooren most werden gerestitueert, ende ten ware eenen Claes Harmansen met de Deensche schepen in India gecomen, die nu als vrijman sich in Aracan erneert, den coop met d' onse vanden rijs niet hadde gemaeckt tegen vijff tangen, souden nae alle apparentie ses tangen voor de carra van 440 ℔ hebben moeten betalen, daer toe oock Tosia des coninex coopman alle devoir hadde gedaen, om ons den rijs dier aen te smeeren, verbiedende ijder een met d' onse over den prijs van den rijs in gespreck te comen, ons wijders aldaer soo veel verhinderingh inde procure des rijs aendoende, als te wege can brengen,

---

(1) Ook geschreven Rutthem en Ruthem. Daar het schip door de kamer Zeeland was uitgerust, zal Ritthem op Walcheren de plaats zijn waarnaar het genoemd is.

daer over den coopman Adam van der Mandere versoeckt, dat aenden coninck bij missive souden doleren.

Slaven hadden in alles becomen 290 soo mans als vrouws persoonen.

Indigo hadde opgecocht 164 man van 42 ℔ per man te weeten in Satigam 66 man tot 1½ tangh, sijnde groote stucken, ende in Arracan 98 man aldaer costende 3½ tangh, wesende cleijne ronde ballen.

De gommalacca was noch te vroech, ende buijten saijsoen; cleene pertije hadden gecocht tot 4½ thang de man, d' apparentien van groote pertije te becomen waren goet.

T' saijsoen vant was is inde maenden Maij ende Junij sulcx datter voor die tijt in Aracan ofte Satigam geen te becomen is.

De cassumba stont mede noch op t' velt, 4½ man was gecocht tot 9 tangen.

Twaelff hondert tangen van 22 stuijvers hadden d' onse in Arracan aen padij besteet, welcke den coopman vander Mandere voornam in den regentijt weder uijt te venten, daeraen niet min als 50 procento sal werden geproffijteert

Soo nam voorseijde vander Mandere oock voor, goede pertije rijs tegen d' aencompste der schepen van Battavia, in Aracan op voorraet te versamelen, ende de selve met cleen vaertuijch off bauris van Chatigam te doen comen, daer goede pertije ende redelijck coops te becomen is, sulcx dat in Aracan met alle oncosten, niet meer als 3½ tangen de carra comt te costen, ende hadde oock voor de tweede voijagie derwaerts bevracht de baurij van seecker Portugees in Aracan woonachtich, genoemt Emanuel Rodrigo Tigrij, welcken persoon de Compe in die quartieren goeden dienst doet, soowel met procureren des rijs, als den opcoop der slaven in Chatigam.

In Tawaij advijseert den geseijden vander Mandere groote abondantie van rijs te sijn, doch uijt Aracan sal derwaerts geen besendingh connen werden gedaen, alsoo den coninck sulcx nemmermeer soude gedogen, vermits vijant vanden Peguwer is ende Tawaij onder die van Peguw sorteert. Tin is daermede veel te becomen tegen 18 ra van achten de bhaar van 320 ℔. De gelegentheijt vande Tawaijse riviere is seer periculeus, vermits de voorleggende droochte soo can oock een schip van 100 lasten daer niet wel binnen comen, wat vaertuijch daerinne compt om te handelen, moet alle sijn geschut ende ammonitie van oorlooge in handen van de regenten aldaer over leveren tot dat weder vertreckt. Weijnich coopmanschappen worden daer getrocken.

In Aracan wiert 4½ tangh voor de man ijser geboden, meenden 5 tangen te becomen, daer was weijnich ijser in voorraet.

Peper badden 18½ ende naderhant 25 tangen de man gevent. Eijscht 10 a 12000 ℔ peper.

Foulie vercocht tot 85 tangen, begeert 3 sockels.

Nagelen, nooten, ende touwerck bleven onvercocht leggen.

Sappan is niet getrocken, sandelhout soude 50 a 60 man connen vertieren tot 30 ende 35 tangen.

De Chijnese stoffen voor den coninck tot betaelinge van 1000 tangen van Battavia gebracht, waeren niet begeert, vijff stucx hadde den coninck aengenomen, de resterende nam voor naer Paliacatta te senden.

Goet timmerhout sal opcoopen, ende inden regentijt doen sagen tot plancken, ende Battavia daer van provideren.

Leeuwendaelders waeren niet begeert, ende 4 voor 7 tangen gewisselt.

Rijcxdaelders hadden vercocht vier voor 9 tangen.

West Indisch, ende Japans silver, geeft noch meerder verlies.

Claes Harmansen van London in Ditmars hier vooren aengetogen, hadde sijn affscheijt vanden coninck becomen, ende ten aensien vande goede diensten aende Comp^e gedaen, was hem op sijn versoeck gelicentieert, met des Comp^{es} schepen, nevens eenige sijner slaven na Batavia te comen.

Emanuel Rodrigo Tigrij, versoeckt bij sijn missive paspoort omme met sijn vaertuijch nae Battavia te mogen comen mitsgaders nae Paliacatta ende andere plaetsen opde custe Choromandel gelegen te vaeren, handelen onder belofte ende oock borchtocht dat geen havens der Portugijsen sal aendoen.

14^{en} ditto vertrecken gesamentlijck naer de custe Choromandel 't fleuijtschip de Swaen, ende 't jacht Venlo, met een cargasoen bestaende uijt 161441 gulden aen gout, ende in coopmanschappen provisien, als anders, *f* 115170. 111—, t' samen monterende conform de nevens gesondene facture ter somme van *f* 277611. 11.

Sijnde daerenboven gevictualieert ende gemant namentlijck t' fleuijtschip de Swaene ophebbende 45 coppen, voor vier maenden geprovideert, welcke fleuijt expresselijck geordineert is, op Choromandel spoedich van sijn inhebbende cargasoen gelost ende weder soo haest eenichsints doenelijck van daer volladen herwaerts gesonden te worden, omme ten langsten tegens halff Maij aenstaende weder hier te mogen verschijnen met alle de cleeden, principalijck Javaense sorteringe die jegenwoordich hier seer getrocken, ende de magasijnen daervan tenemael ontbloot sijn, soo op voorseijde fleuijts aencomste aldaer geprocureert, ende in voorraet sullen wesen.

't Jacht Venloo gemant met 35 coppen, voorsien van rijs, voor drie, ende van vleesch, speck, olij, azijn, etc^a. voor twaelff maenden, ten respecte t' selve jacht geordineert is, opde Choromandelse custe gestadich te continueren omme tot den Bengaelsen, Pegusen, ende voorderen inlantsen handel, waer des vereijsschen sal, als mede tot den affbreuck onser vijanden gebruijct te werden.

Den E. Carel Reijniersen, jongst gewesene oppercoopman opde custe Choromandel, die den gouverneur Marten Ysbrantsen op sijn vertreck van daer met 't schip Nieuw Hoorn, bij provisie, ende op approbatie des Generaels ende Raeden van Indien tot de geheele directie vanden Nederlantsen stant aldaer, onder den titule van president hadde gelaten, die oock naderhant, vermits d' expiratie van sijn verbant per 't schip Maestricht den 3^{en} December lestleden van Choromandel geretourneert, bij missive om sijne verlossinge versocht heeft,

hebben gemelte Generael ende Raeden van India goetgevonden, bij hare Ed. missive voorseijde Reijniersen 't gouvernement opde Choromandelse custe, voor den tijt van drie achtereenvolgende jaeren, onder een tractement van twee hondert gulden 's maents aen te bieden, ende sijn E. dienvolgende speciale commissie in debita forme toegesonden.

Voorseijde Reijniersen wort gerecommandeert Tawaij met licentie des coninex van Pegu te doen bevaren, als mede Tanasserij, omme te onderstaen wat voordeelen in die quartieren voor de Comp^e te doen, ende te behaelen sijn.

Dat oock inden Bengaelsen ende Pegusen handel continueren sal.

Met voorseijde Swaen ende Venlo gaet mede naer Choromandel den oppercoopman Jacob Mahuijsen, die derwaerts wort gesonden, omme tot den Bengaelsen handel gebruijckt te werden, ten aensien den selven voor desen lange jaeren in Zuratta heeft geresideert, ende d' Indostanse taele spreeckt etc^a.

Die oock sal werden geemploijeert tot de ontdeckinge ende ondersoeck vande Ganges, streckende van Ouglij in Bengaele, tot in des Mogoors lant, alsoo voorseecker gehouden wert dat men de lijwaten omtrent Agra vallende, als oock den Lahorsen indigo door de Ganges over Ouglij, met veel minder oncosten can affbrengen, als door Indostan, gelijck dan oock de specerijen met het passeren des Ganges in meerder advantagie als wel over Suratta souden connen werden gebenificeert.

Wat ordre ende reglement den Generael ende Raeden van India de comertie, ende voorderen ommeslach op Choromandel raeckende hebben gestelt ende gegeven, wort bij haere E. missive aen voorseijde Reijniersen gedirigeert, ende int generaele copijeboeck op 13^{en} Februario geinsereert, beter aengetogen.

15^{en} ditto arriveert alhier 't jacht Cabo de Rama door den schipper des schips Aemilia Joost Salters van voor Bantam uijt onse besettinge aldaer, met de leege watervaten herwaerts gesonden.

Waermede oock aenlangen 3 Indianen gewesene lijffeijgenen onser Batavise burgerije, eenigen tijt geleden door die van Bantam gevanckelijck wech gevoert ende op den 9^{en} deser weder vandaer aen onse schepen gevlucht, rapporteerden mede dat geduijrende Bantams besettinge geheel weijnich opgeboeijt vaertuijgh van emportance aldaer is aangecomen.

Dat oock binnen Bantam waeren vier Nederlanders, daer van twee hun hebben besnijden laten, 't waere christen gelove affgeweecken, ende 't moorsdom (Godt betert) aengenomen, den derden, die tot de besnijdingh refuseerden te verstaen, was door ordre des coninex in de kettingh geclonken, ende den vierden, wierde bij d' Engelsen, hebbende den selven van gemelten coninck gecocht, op hunne schepen gebruijckt.

Soo als den schipper van t' schip Emilia, Joost Salters, wijders is advijserende, soo waeren d' Engelse schepen den Palsgraeff ende Reformatie naer Engelant gedestineert opden 11^{en} stanti van Bantams reede gelijckelijck derwaerts verseijlt.

18^en ditto compt alhier van Taijouan verdreven t' fleuijtschip Schagen, soo de overhooffden van ditto fleuijt rapporteren, ende ons oock bij instructie van den oppercoopman Paulus Traudenius gebleecken is, was gemelte fleuijtschip van Wanckan nae de Piscadores gedestineert, omme aldaer steen tot optreckinge van Wanckans redoute in te nemen, maer hebben de selve eijlanden door de vehemente contrarie stormwinden int voorderen van hunne reijse gerescontreert, niet connen beseijlen.

Op dato is Tanna Hitou Messingh geaccompangeert met de gecommitteerde orangcaijs van Hittoe bij d' heer Generael ende Raeden van India verscheen en, ende is den selven Tanna Hittou Messingh sijne commissie als capiteijn ende opperhooft vant lant van Hittoe, in plaetse vanden gevangenen Cackij Alij ter hant gestelt, ende naer eenige mondelinge gehouden conferentie, ende aenmaninge dat sich in alle voorvallende gelegentheijt tegen den Nederlantsen staet trouw wilde dragen, 't vervoeren der nagelen voorcomen, conform d' oude contracten, ende voorts doen als een goet opperhooft toestaet; ende om hem te meer te verbinden, wiert hem tot een vereeringh toegevoecht een metaele pahanse bas, gelijck oock sijn suijte ende gecommitteerde mede een vereenigingh is ter hant gestelt. Item aende vier orangcaijs ende regeerders van Hittoe, yder een Portugijse baeck, die alles in dancke hebben geaccepteert ende hun als oprechte geallieerde vanden Nederlantsen staet, hebben belooft te comporteren, ende sijn hier mede gescheijden, omme hunne reijse met Wassenaer op morgen nae Amboino te nemen.

20^en ditto verseijlen gesamentlijck naer Amboino de schepen Wassenaer, ende der Goes, sijnde geladen, gemant, geprovideert, ende voort gedestineert als volcht:

Wassenaer, inhebbende een cargasoen monterende conform facture ter somma van *f* 35883 . 13 . 3, ophebbende 80 coppen ende voor 12 maenden gevictualieert, ten respecte gemelte Wassenaer mede aengeleijt is (van sijn voorseijde cargasoen in Amboino ontlast sijnde) omme neffens de schepen d' Galiasse, ende Tessel, soo uijt de Molucos, ende t' jacht de Waterloose Werve over Martapura ende Maccassar in Amboino staen te verschijnen, primo April naar Cabo de Spirito Sancto te verseijlen, omme aldaer op de silver schepen comende van Aquapulco tot primo off ten langsten 5^en Julio te cruijsen, ende dan voorts naer de Piscadoris ofte Pehuw te navigeren, omme de ordre vanden gouverneur Hans Putmans naer te comen, over welcke vloote het commandement gedefereert is, Thonis Jacobsen Engels die den voorleden jaere op voorseijde exploict alsdoen vruchteloos uijtgevallen, tot vice commandeur is gebruijct geworden alles inconformite vande instructie, voor gemelte vloote tot uijtvoeringe van dien, vergeselt, ende geslooten mede gegeven, omme van Amboino gescheijden, ende in zee gecomen sijnde, geopent, ende yder schip een gelevert te werden.

't Schip der Goes, inhebbende een cargasoen, bedragende mede volgens de facture de somma *f* 28252 . 6 . 2, sijnde bovendien geprovideert ten behoeve

van 70 coppen, voor 9 maenden, sal op sijn aencompste in Amboino met sijn inhebbende ladinge, sulcx t' selve van hier is affgescheept, voorts in comp^e vant jacht Zeeburch opt spoedichste naer Moluco vaeren.

Den commandeur Gerrit Thomassen Pool, sal met de jachten Cleen Amsterdam, ende Wesel, tot de ontdecking vande landen bij oosten Banda gelegen, ende voorts het Zuijderlant, vandaer om de zuijdwest streckende, gebruijkt worden, ende dienvolgende met voorschreven jachten den eersten April aenstaende van Amboino naer Banda verseijlen, omme de instructie die hem bij desen toegesonden wort, den gouverneur Acoleij te communiceren, ten eijnde bij sijn E. voorseijde instructie, met sulcx mach werden geamplieert, als naer becomene ervaringh, geduijrende des selfs aenwesen in Banda, tot meerder seeckerheijt van voornoemde ondersoeck ofte ontdeckingh sal dienstich oordeelen, waer naer voorschreven tocht sonder uijtstel aenveerden, ende derwaerts verseijlen sal.

Met voorschreven Wassenaer ende der Goes, vertreckt mede den E. Arent Gardenijs, omme op sijn arrivement in Amboino, uijt crachte van speciaele commissie, alle des Comp^es middelen ende effecten, onder den titule van directeur te aenveerden, ende wijders om als tweede persoon, naest den vice gouverneur Deutecom, den geheelen stant der Vereenichde Nederlanden in die quartieren te helpen gouverneren ende dirigeren.

'T schip Buijren sal jegens primo Julio van Amboino bij noorden Ceram naer Banda affgesonden worden, omme van daer primo October recht door met de jongste vruchten herwaerts te comen.

Bij aldien uijt de Bouges quantiteijt rijs te verhopen staet sal 't schip de Leeuwinne, 't welck uijt Banda over Amboino herwaerts is geordineert te keeren, Bougijs aendoen, met den commissaris Steven Barentsen, neffens soodanigen cargasoen, als den selven tot procure van een scheeps last rijs sal nodich achten, doch soo in Bougijs geen rijs voorhanden is, sal t' selve als voor heens belast met de gereede nagelen voor aff sonder uijtstel naer Batavia comen.

De advijsen ende ordren naer de quartieren van Amboino ende Moluco met de respective derwaerts gedaene jongste bescijndinge gegeven, soo de comertie als den oorlooch in gemelte quartieren raeckende, en sijn niet alleen geconfirmeert, maer de selve met alsulcke ampliatie versterckt, als den Gouverneur Generael ende Raeden van India tot uijtvoeringe ende verrichtinge van dien hebben verstaen, ende ten besten dienste vande generaele Comp^e dienstich geoordeelt te behooren, als nader int generaele copijeboeck geregistreert staet.

21^en ditto compt alhier ter rheede van Bantam [1]) t' jacht de Bardes, waermede aenlangen seven stucx Indiaenen daeronder eenige gewesene lijffeijgenen onser Batavise burgerije, sijnde van Bantam aen onse aldaer opde wacht leggende schepen, met twee cleijne vaertuijgen gevlucht.

---

(1) Versta: komt alhier (ter reede van Batavia) van Bantam, enz.

De welcke onder anderen rapporteren, dat verscheijde des coninex van Bantams onderdanen, woonende bij ende omtrent t' geberchte, hun als rebellen yegens haeren heer ende coninck getoont, ende dienvolgende omtrent de stadt Bantam, inwoonderen aldaer, dootgeslagen hadden wel drie hondert persoonen, waer op oock gevolcht was, dat des coninex broeder, omme voorschreven rebellen ende haerė adherenten te doen straffen, was affgesonden met 5 a 6000 man, daer van t' gevolch den tijt leeren sal.

Met voorseijde Bardes becomen mede 4 opgeboeijde prauwen inhebbende 583 bossen padij, ende eenige cleijnicheden, door voorseijde Bardes ende Cleen Hollandia vande wal om de Westhoeck van Bantam affgehaelt, daer van t' volck niet alleen in tijts de vlucht genomen, maer oock noch eenige goederen uijt de selve gebercht hadden.

Ten selven dage arriveert alhier een Chijnese wanckan off cleijne joncke van de cust van China, geladen met porceleijnen, stuckwercken, bier, als anders, ophebbende 141 persoonen.

Op dato verseijlt oock een wanckan van hier naer Balij uijtvoerende partije porceleijn, goutdraet, ende eenige andere Chijnese waeren.

22[en] ditto compt alhier vande eijlanden 't schip de Beets inhebbende 1715 behouden craelsteenen, omme tot de fortificatien gebruijckt te werden.

Item verschijnt alhier van Bantam een tingan inhebbende 13 picol witte suijcker, ende eenige aerd, ende boomvruchten.

23[en] ditto vertreckt 't jacht de Bardes, met ses levendige verckens, pampoenen etc[a] tot ververinge vande vloote leggende voor Bantam, die over de selve behoorlijck sal werden verdeelt, 't welck den schipper des schips Emilia Joost Salters bij schrijvens des Generaels aen hem geaddresseert gerecommandeert wort.

Ten voorseijde dage vertrecken mede tot affbreuck van onse vijanden, ende bevoorderingh van comertie, onder het beleijt ende commando vanden E. Jan Tombergen, de volgende vloote naer Solor, Timor, etc[a] namentlijck:

	varentvolck	soldaten
'T jacht Cabo de Rama ende een chaloup gemant met	45	20
Voorburch . . :	15	8
Maria	35	12
de Fortuijn	23	8
Neptunus, ende	12	6
Cleen Petten	10	6
	140	60

omme gesaementlijck in comformite vande instructie gemelte vloote mede gegeven nae Solor ende Tijmor voorts te seijlen ende aldaer opde becomene ervarentheijt des commandeurs Tombergen, hebbende voorseijde quartieren voor desen meermalen gefrequenteert, den Portugijs ende haere adherenten, ter

selver plaetse handelende opt onvoorsienste eerst aen de zuijtszijde van Timor aen te tasten, ende haere vaertuijgen, persoonen, ende goederen trachten te vermeesteren.

Waer naer gemelte vloote sich langes de noortcuste van Timor vervoegen, ende aldaer aenslaen sal, alle Portugijsen, Spangiaerden, Macassaren, Javaenen, Maleijen, Butonders ende alle andere vaertuijgen, die sonder behoorlijcke passe door voorseijde vloote sal werden gerescontreert.

Gelijck gemelte vloote van daer scheijdende, voorts nae Solor, ende Larentucke navigeren sal, ende aldaer mede trachten al improvisto t' intercipieeren alsulck vaertuijch als bejegenen, ende sonder onse passe alsvooren varen sullen ende wijders alsulcken affbreuck op den vijant, 't sij op 't fort Henricus gelegen op Zolor, als andersints aen te wenden, ende bijder hant te nemen, sulcx den goeden Godt door sijn segen, genadelijck met victorie ons sal gelieven te verleenen.

Naer alle 't welcke gemelte commandeur, voorts aldaer sal onderstaen te verhandelen yegens slaven, rijs, padij, caneel, wasch, honingh, etc[a], alsulcken cargasoen, monterende *f* 8462. 3. 12, als tot opcoop van dien beraemt ende voornoemden Tombergen mede gegeven is.

Soo sal den selven Tombergen, oock omme goede quantiteijt rijs te procureren, met Cabo de Rama ende Cleen Petten nae Cotuaringin op Borneo gelegen, verseijlen, Cabo de Rama omme de last voor de riviere in te nemen, ende Petten omme de selve neffens een chaloupe afftebrengen.

Voorschreven Tombergen is oock ter hant gestelt een missive vanden Generael, geaddresseert aenden coninck van Cotuaringin geschreven, in antwoorde des brieffs door gemelten coninck per 't jacht Venhuijsen des voorleden jaers aenden generael Brouwer gesonden tenderende ten principaele, omme Cabo de Ramas spoedige ladinge te mogen erlangen, neffens welke missive tot dien eijnde, ende tot continuatie van vruntschap oock gevoecht is, een meteale bas ende 50 pont boscruijt tot geschenck, die gemelten Tombergen op sijn aencompste in Cotuaringin, naer costume ter dier plaetse gebruijckelijck sal overleveren.

Soo sal oock den ondercoopman Pieter Paets met 't jacht de Maria, ende een chaloup tot opcoop van beestiael, rijs, padij, ende 5 a 6 goede cloecke jonge peerden, met een behoorlijck cargasoentgen daer toe nodich versien wesende naer Balimboangh verseijlen, ende naer de procure des selfs herwaerts comen.

Dese vloote is mede geordonneert, nae verrichtinge van saecken uijt de quartieren van Solor ende Timor over te steecken naer Maccassar, om aldaer 4 ofte ten langsten vijff dagen te cruijsen, ende den vijant allen mogelijcken affbreuck te doen, van waer gesamentlijck 't canael van Laut Poulo sullen passeren, als wanneer hun als geseijt, sullen separeren, ende sal den vice commandeur Harman Woutersen met de jachten Voorburch, Fortune ende

Neptunus nae Banjarmassingh verseijlen, omme aldaer te vernemen ende naer te comen, 't geene den dienst vande Comp^e sal vereijsschen.

24^{en} ditto verseijlt van hier onder onse passe ende conduct een onser Batavise burgerije vaertuijgen, 't Wilde Vercken genaemt, naer Balij ende Baliboangh, met eenige weijnige coopmanschappen, omme vandaer in retour te brengen groff vee, rijs, etc^a, ophebbende 10 Nederlanders, ende 3 a 4 Indianen.

Ten selven dage des naernoens, verschijnt vande alhier omtrent gelegen eijlanden 't jacht Sardam, mede brengende tot de fortificatien 1633 behouwen craelsteenen.

26^{en} ditto vertrecken gesamentlijck oostwaerts namentlijck:

Een joncke nae Japara, ende

Een tingan nae Tegal, tot haer cargasoen mede nemende pertije groff porceleijn, ijsere pannen, pitgiens, ende eenige menudentien.

27^{en} ditto wort naer den Hoeck van Caruan affgesonden de fleuijt Ruttum, omme aen 't jacht Assendelft, ende de twee bijhebbende chaloupen aldaer de wacht houdende over te leveren, alsulcke groente, drie verckens tot verversingh, ende 15 soldaten tot verlossinghe van 't out volck als voorseijde Ruttum tot dien eijnde mede is gegeven.

Voornoemde Ruttem, sal aldaer mede naer overleveringhe van gemelte verversinghe ende volck continueren, tweemael 24 uijren, ende alsdan weder opbreecken, ende met de advijsen van 't voorgevallene, neffens de leege watervaten, sonder langer verlet herwaerts comen.

Ten dage voornoemt arriveert alhier van de eijlanden noordwaerts vande custe van Java gelegen 't Wapen van Hoorn met 313 stucx balcken.

Ultimo ditto vertreckt van hier naer Banda, voor de jongste beseijndingh 't schip Leijden met een cargasoen dat in corformito vande nevens gesondene facture compt te monteren ter somme van *f* 39540. 8 bestaende in 120 lasten rijs van Aracan, 100 lasten padij, item 80 lijffeijgenen, daeronder 20 vrouws persoonen, ende andere nootlijckheden.

D'advijsen derwaerts gegeven, sijn in substantie de selve welcke voor desen met de Leeuwinne den gouverneur Acoleij sijn aengeschreven, nevens alsulcken last en naerder bevel, den stant in Banda betreffende, als ten besten vande generaliteijt goet gevonden ende dienstich geoordeelt is, mitsgaders dat voorschreven Acoleij gemelte schip Leijden soo haest in Banda met lieff sal aengecomen wesen, van sijn inhebbende cargasoen sal doen ontladen ende sonder verlet van tijt weder inschepen alle de gereet hebbende macis ende nooten, omme daermede in comp^e van 't schip de Leeuwinne naer Amboino te verseijlen ende sullen de vruchten van Augustij ende September aenstaende, door 't schip Buijren herwaerts uijt Banda werden gebracht.

Martius.

Primo Meert den nieuwen impost beraemt op 't Chijnees bier tot twee stuijvers van ijder potgen, groot een pintgien, ten huijse van capiteijn Bencon opde conditien ende voorwaerden daer van gemaeckt, ten overstaen vande heer directeur generael Philips Luccassen, ende gecommitteerde schepenen tot 650 realen voor 10 maenden verpacht.

2en ditto arriveert alhier vanden Crawansen hoeck de fleuijt Ruttem, hebbende aent schip Assendelft aldaer de wacht houdende, overgelevert de daer voor medegegeven provisien ende 15 soldaten, die neffens de leege watervaten van voorseijde Assendelft hier zijn aengelanght.

Op dato verschijnt hier mede ter reede van voor Bantam 't jacht Cleen Hollandia, daer mede becomen twee distincte missiven door den coopman des schips de Revengie namentlijck Poulo Antonij de Barij, handelende op de Zumatrase Westcust met 't Engels schip d'Expeditie van daer over Bantam affgesonden, d'eene gedateert 30 Januario passato sijnde maer copije, waer vande principale met een Javaense joncke op dato hadde mede gegeven, die niet te voorschijn gecomen is, ende d'andere vanden 13en Februario daer aenvolgende, uijt de welcke verstaen:

Dat onsen oppercoopman Willem Jacobsz op 21 Januario laest overleden, ende op 't eijlant Pulo Pisangh begraven is.

Dat tsedert vertreck des commandeurs Jan Tombergen met de jachten Sardam ende der Goes, niet meer genegotieert ende in voorraet was dan 82 bhaaren Priamanse peeper, 12 a 13 bhaar cassia lingna, 10 a 11 lasten rijs, ende omtrent 600 taijlen gout.

Tscheeps volck was Godt loff noch in goede dispositie, daer ter contrarie d'Engelsen op haer vertreck sulcx ingevallen, dat nauwlijcx het derde part van heur scheepsvolck gesont ende bequaem tot den arbeijt was, ende derhalven d'onse omme haere reijse naer Bantam te connen vorderen, hun hadden moeten assisteren, in 't lichten van ancker.

Den schipper van Emilia Joost Salters die alsnoch in Bantams besettinge continueert, is daer beneffens bij sijn schrijven in dato primo deser adviserende:

Dat de Deense Charitas, comende vande custe Choromandel met 220 packen diversche sorteringe cleeden, soo voorgaven den 29en Februario passado Bantam in passant aengeweest, aldaer een missive aenden Engelsen president overgelevert ende sijne reijse voorts naer Macassar met de geheele ladinge gevoordert hadde.

Met voorschreven Cleijn Hollandia becomen mede een opgeboeijde praeuw, door d'onse omtrent S[t] Nicolaes baij vande wal gehaelt, sonder dat daer yets wes inne is bevonden.

Ten selven dage des naernoens verschijnt alhier mede een balouw inhebbende 150 picol peper, comende van Sillebar.

3[en] ditto arriveert alhier van Japara een lamboe bestaende sijne ladinge in swarte suijcker, 2 a 3 lasten ende eenige cleijnicheden.

Ten dage voorschreven verseijlt van hier een giljongh na Japara uijtvoerende partije porseleijn, ijsere pannen, pitgens, etc[a].

4[en] ditto vertreckt mede een jonck geladen in maniere als voor, naer Lassem, opde custe van Java.

Adij 5[en] ditto verseijlen vanhier gesamentlijck de fleuijt Ruttum, ende tjacht Cleen Hollandia naer Bantam, de fleuijt Ruttem omme sijn inhebbende provisie ende water aen onse vloote aldaer over te geven, ende dan weder met de lege watervaten te retourneren, ende 'tjacht Cleen Hollandia omme bij voorschreven vloote tot des vijants affbreuck te continueren tot 16 off 17 deser als wanneer voornoemde Hollandia, neffens tjacht Bardes, omme elders gebruijckt te werden, herwaerts comen sullen.

Op dato verseijlen mede naer de alhier omtrent gelegen noorder eijlanden de schepen Schagen, ende de Beets omme vandaer craelsteen ten behoeve van des casteels fortificatien te haelen.

6[en] ditto wort bij der hant genomen de optreckinge vande nieuwe poort aent casteel Batavias zuijdsijde responderende jegens over de Prince straet deser steede, daer van heeft d'h[r] Generael van Diemen geleijt den eersten steen.

8[en] ditto compt alhier van Taijouan verdreven tjacht Venhuijsen met 40000 roode gebacken steen, daermede van Taijouan affgeseijlt, ende naer Wanckan, tot opbouwinge van de geprojecteerde redouwt aldaer, gedestineert was, maer hebbende tselve door contrarie vehemente stormwinden in voorderen van hunne reijse, soo de overhooffden van voorschreven jacht voorgeven bejegent, niet connen beseijlen, ende alsoo voor de wint nae Batavia laten doorstaen, op welck verdrijven den fiscus belast is, sich t' informeren, omme de overhooffden te doen causeren, bij aldien bevonden wert geen behoorlijck devoir hebben gedaen, omme Wanckan te crijgen, weder Taijouan aen te seijlen, off gelijck wel conden onder de custe van China ten ancker te comen, omme alsoo bij die cust weder op te stoppen.

10[en] ditto keert weder van Bantam ter reede 'tfleuijt schip Ruttem, met alle de leege watervaten vande vloote aldaer overgenomen.

Oock mede brengende 5 levendige Javanen, ende drie stucx tingans geladen met pertije sout, den 3[en] deser door 'tjacht Bardes, ende een onser boots, tusschen Dwers inde weech, ende Cracatouw, verovert, hebbende bovendien twee dagen daer bevoorens onder 't hooge lant van Bantam twee tingans die op

strant gehaelt waeren, ende siende geen middel omme de selve inder haest te connen afrucken inden brant gesteecken, alle 'twelcke den schipper des schips Emilia Joost Salters in sijn daer bij gevoechde schrijvens, gedateert 6en deser is adviserende.

Item dat een Chijnees Siamko genaemt van Bantam met sijn vaertuijch aen onse vloote comende gerapporteert hadde, dat tot Bantam gereet laegen, omme gesamentlijck naer Cheribon te zeijlen drie handel jonckgens daer op d'onse voornamen wel uijt te kijcken.

Dat oock den Bantamsen coninck wel scheen te inclineren omme met ons van vreede te tracteren.

Op dato verseijlt een joncke nae Japara, tot sijne ladingh mede nemende 3050 stucx porceleijn, 250 ijsere pannen, 600 pampieren goudraet, 3 corgie cleeden, ende eenige cleijnicheden.

Ten selven dage comt oock alhier ter reede een lamboe van Bantam, inhebbende verscheijden aerd, ende boomvruchten met vier picol witte poeijer suijcker.

12en ditto verseijlt een lamboe weder derwaerts uijtvoerende pertije Chijnese waeren.

Met welck vaertuijch den Gouverneur Generael aanden ontfanger Maseijck gelast heeft, Queaij Wangsa Diepa tommagon off gouverneur tot Bantam aen te schrijven hoe sijn Edelht. door Chijnesen gerapporteert was dat een van des coninex soontgiens cranck ende sieckelijck geworden waer, dat hij tommagon der wegen sijn Majt wegen den Generael wilde aandienen, bij aldien yets alhier tot Battavia mochte wesen, waer nae het gedibiliteert kint treck mochte hebben, dat sijn Majt vrijelijck sonder achterdencken daeromme hadde te senden, ende dat hem alles soude gewerden.

14en ditto vertreckt van hier recht door nae Cotuaringin de fluijt Ruttem met een chaloupe omme achtervolgens d' ordre ende instructie weder vandaer volladen met rijs ende padij soo haest doenlijck herwaerts te comen, sijnde tot de procure vandien in voorschreven Ruttem gescheept onder het beleijt ende verantwoordinge vanden coopman Gerrit Corssen, geassisteert met den ondercoopman Nicolaes Casembroot, een cargasoen monterende ter somma van ƒ 11234. 5. 8. bestaende in cleeden, realen in spetie, rijcxdaelders, pitgiens, Chijnese waeren, etca, gaende voornoemde Ruttem ende chaloupe geprovideert van vleesch, speck, olij, ende asijn, voor drie maenden, ende van rijs maer voor een maent ten behoeve van 50 coppen.

Den voorseijde Corssen is oock ter hant gestelt, omme des te beter in handel geadmitteert te mogen werden 3 ellen root carmosijn laecken, een orangie geborduerde quitesol, een grooten vergulden spiegel, 4 vergulde boeckspiegels, 2 armosijnen, ende 12 flessen roosewater tot geschencke, neffens een vrundelijcke missive aenden coninck aldaer, die sijn Majesteijt op hun aencompste

tot Cotuaringin naer slants gebruijck door voorseijde Corssen sullen werden behandicht.

Tjacht Cleen Hollandia, dat eerstdaechs van voor Bantam staet te keeren, is mede geprojecteert derwaerts te sullen volgen, omme nevens de chaloupe den geprocureerden rijs uijt de riviere opde bharra over te geven, alsoo gemelte jacht op 7, ende 7½ voet waeters omtrent 40 lasten rijs can laden ende affbrengen.

Ten dage voorscheven arriveert alhier Godt loff van Aracan volladen, tlangh verhoopte ende te gemoet gesiene schip Bommel, inhebbende:

1058 carren off 148 lasten witten rijs,
210 stucx slaven en slavinnen,
12 cassen en 4 corven indigo,
1 mande off corff was, ende
1 corff seijlgaren.

die alle volgens facture incoops comen te monteren ter somma van *f* 11933. 10. 2.

Den coopman Vermandere bij sijn schrijven van 20 Januario passato doleert seer heftich, wegen d' impertinènte proceduijren vanden schipper ende coopman des schips Bommel, tegens de leveraers vande rijs met stooten ende slaegen begaen, sulcx dat de coopluijden weijgerich waeren in toecomende hunnen rijs aen boort te meten, een saecke ten hoochsten voor de Comp[e] schadelijck. Item dat dat daerinne geen remedie hadde connen stellen, vermits duijdelijck uijtseijden met hem Vermandere niet te doen hadden, soo was oock bij de selve tot Aracan in Comp[ies] huijsingh verscheijde mael questie ende moeijte gemoveert. Geseijden Vermandere is van opinie dat groote overmaet opden rijs sal bevonden werden, alsoo gemelte overhooffden de coopluijden geforceert hebben, den rijs nae hun gelieven, ende appetijt te meten.

Den 10[en] Januarij waeren opt begeeren van den coninck ten hove voor sijne Majesteijt verschenen, die hun seer vriendelijck hadden bejegent met toesegginge van sijne conincklijcke hulpe ende faveur te willen laten genieten, met veel andere hoofsche courtosijen ende complementos, daer op seer weijnige effecten volgen; op hun vertreck waeren vanden coninck begifticht te weeten:

Den coopman Adam van der Mandere met 76 tangen, ende 2 cassen.

Den ondercoopman Gerrit Tielemans met 38 tangen ende een cas, ende

Den assistent Arent Jansen vander Helm met 19 tangen ende 1 cas.

Tot op dato was aende huijsingh die den coninck tot sijnen coste belooft hadde voor de Nederlantse Comp[e] in Aracan te doen bouwen niet een steen geleijt, den voortganck des selffs wiert gedilaijeert ende geexcuseert op des stadts fortificatie die sijn Maijesteijt bij der hant hadde, tot defentie tegen den Peguwer, die gerucht wiert op Aracan in aentocht te wesen.

Seecker vermaert rijck Moors coopman genaemt Manghlis, wie oock op de crooningh der Aracanse coningen, 't sweert aende gecroonde presenteer ende

in handen stelt, vanden welcken oock de Comp[e] grooten dienst, hulpe ende vrientschap in haere affairen aldaer was genietende, hadde te coopen versocht, twee ijsere stucken geschut, schietende 3 a 4 ℔ ijser; tot defentie van sijn schip, dat d' onse hem affgeslagen hadden, als hebbende geen ordre de schepen van haer geschut te ontblooten, ende versoeckt geseijden Vermandere dat gemelte groot coopman wilden accomoderen, ende daer toe ordre ende provisie senden.

De besendingh op Chatigam tot procure van rijs ende slaven daerinne dede hij Vermandere, conform sijne jongste gegevene advijsen alnoch continueren, ende tot versekeringh van dien hadde de fleuijt Ruttem van twee steenstucken met haer toebehooren ontbloot, ende de selve opt vaertuijch van Tigrij geleijt, nevens een bosschieter Jacob Jansen Jonghbloet van Schagen als constapel daer op gestelt ende 20 gulden per maent gegeven.

Bij den coninck hadde seer instantelijck licentie versocht, omme de christenen kinderen aldaer onder de heijdenen ende mooren swervende te mogen herwaerts senden, daer op geen antwoort becomen.

Eene vande selve, woonende bij den oppersten capadte sijnde de broeder van Pieter Cortenhoeff was moors, ende besneden.

Noch twee andere waeren in Aracan, ende geen meer, namentlijck tkint van Bastiaen Jansen, ende dat van vander Stel, meent dat men daer over aenden coninck behoort te schrijven.

De sieckten hadden onder de Nederlanderen geduijrende haer aenwesen in Aracan al vrij wat geregneert, doch quamen bij nae alle weder tot haer voorige gesontheijt.

Voorschreven vander Mandere versoeckt in toecomende wat Spaense wijn, ende olij van olijven, omme de onse bij crenote daermede te soulagieren.

Eijndtlijck advijseert mede dat den capiteijn Adriaen vander Stel, Batavia's burger, op 12 Januario passato per een moorse boot met 12 Nederlanderen wel naeckt ende beroijt hebbende tjacht de Robijn ende alle sijne middelen op de custe van Peguw verlooren, in Aracan was aengelanght, gelijck hier nae bij de gegeven advijsen vanden coopman Dirck Steur uijt Peguw breeder sal worden gededuceert.

Gemelten vander Stel dede oock in Aracan voorschreven boot opboeijen, omme daer mede naer Bengala te zeijlen, op hoope vande Peerl aldaer aen te treffen, ende hadde vande Comp[e] genoten 2 fluweelen tot 32 tangen ijder a 24 stuijvers per tangh, contant hadde hem ontseijt.

Opt vertreck van Bommel als Vermandere sijn brieven meende te sluijten, soo neempt Lolcholij opperste cappade den Aracansen rijs in pacht, sulcx dat niemant geoorlooft sij, rijs aende Comp[e] te vercopen op lijffstraffe, ende sullen voortaen niet alleen opde genaede (soo rijs begeeren) van des coninex coopman moeten leven, maer de selve oock tot sijn wel gevallenbetaelen.

Den voorschreven Vermandere is van opinie dese monopolie sijn oorspronck

neemt, uijt de rapporten vande ambassadeurs welcke in Battavia sijn geweest, die aldaer op haer aencompste hadden uijtgestroijt geen 200 carren rijs bij Comp[ies] magasijn alhier in voorraet waren ende dat de rijs 18 tangen de carra vercochten dat is ongeveer 52 r[s] tlast van 3000 ℔ dit zijn dan de vruchten van t' overvoeren der ambassadeurs, twelck echter niet altijt can voorgecomen ende geexcuseert werden.

Soo was oock secretelijck verbot gedaen, dat sich niemant vervorderen soude des Comp[ies] ijser te coopen, opdat tselve mede tot hun seggen ende cleene prijs mochten in handen crijgen, ende versoeckt gemelten Vermandere dat hier over tot redres aen sijn Maj[t] souden schrijven, ende clachtich vallen.

Met Bommel becomen mede een missive vanden Aracansen coninck geschreven in Portugijse taele, ende in een sijde fluweele beurse versegelt aenden Gouverneur Generael geaddresseert, neven een schenckagie van 20 stucx lijvaten, namentlijck 10 witte fijne cassa Bengala, ende 10 Bengaelse salampourij groff linnen.

Het translaet des geseijden coninex brieff is luijdende:

Uijt het midden vant oosten deser quartieren vande menichte groote steden die ick beheersche, ende van Aracan onverwinnelijck ende opperste van de goude passagie ende vanden rooden ende witten olijfant, ende rechte afcomste vant selve geslacht.

Doen te weeten uijt het velt der zee vande wateren, daer op staet het coperen serpent, twelck vijandt van allen is, de wateren met haer crachtige winden van sijn heerlijckheden breeckt, ten deele uijt ende verdestrueert dat selve doet d' Ed. heer Gouverneur Generael, gelijck als een ridder vander zee, en de vant velt, ende vande zeegaten, ende heer van veele groote casteelen met steenen omvangen, van menichte comptoiren, ende heer van Jaccatra, die heerschet door cracht van sijnen arm, van goet verstant, ende goede wetenschap, couragieusen geest, die soodanich in die quartieren befaemt is, staet alsoo veerdich ende gereet te hebben, leven ende gesontheijt met alle goede voorspoedicheden.

Ick hebbe de nieuwicheden verstaen, dat gij gesont waert dat mij aengenaem was, maer seijde den brieff met de schenckagien vande Ed. h[r] Gouverneur Generael dat doch in alle manieren rijs, ende slaven souden negotieren Ondertusschen soo quam tvolck vande Ed. h[r] Gouverneur Generael, de geene die hier gecomen sijn, hebben haer wille gedaen, hoe veel slaven ende rijs dat se becomen hebben is ons onbekent d' Ed. h[r] Gouverneur Generael sulcx hoorende sal meenen, dat wij haer niet gefavoriseert en hebben, ende daerover moeijelijck wesen, maer de ambassadeurs die de mogollen aenden Ed. h[r] Gouverneur Generael gesonden hebben, den vander Stell die alhier in onse haven gecomen is, heeft den selven in sijn schip gebracht, den Ed. h[r] Gouverneur Generael soude sulcx niet gelieven toe te staen, want de Mogollen sijn onse vijanden,

sulcx hadden sij dat geweten sij souden tselve niet gedaen hebben, ende daerom soo advijseerde haer, als wij, ende d' Ed. h[r] Gouverneur Generael een ende in vreede sijn, dat daeromme soo hij vrient van d' Ed. h[r] Gouverneur Generael was, dat mede onsen vrient was, derhalven hebben hem uijt vrientschap de ambassadeurs gelargeert ende los gelaten.

Van alle dese dingen advijsere ick UEd. ende over sulcx UEd. hooren dat tegenwoordich doende ben met een huijs van steen tot een wooningh voort volck van d' Ed. h[r] Gouverneur Generael, omdat het volck van d' Ed. h[r] Gouverneur Generael haestich is, soo sende niet meer als 10 fijne cassa, ende thien wat grover, gelijck als een roose sulcx sal niet onaengenaem wesen aende Ed. h[r] Gouverneur. Generael, hebbende volcomen leven ende gesontheijt, sal mij lieff sijn om hooren, ende daeromme soo sende desen brieff met UE. volck etc[a].

Comende dan tot het schrijvens ende bijgevoechde pampieren vanden coopman Dirck Steur uijt Sieriangh, gelegen int coninckrijck van Peguw, gedateert 27 December 1635, die de selve naer Aracan met den capiteijn Adriaen vander Stel hier vooren aengetogen per een moorsche boot hadde affgesonden, waer uijt vernemen hoe dat voorschreven Steur met tjacht Vlielant, ende inhebbende cargasoen door den gouverneur Marten IJsbrantsen den 13[en] Maijo lestleden van Choromandel naer Peguw tot vervolch van dien handel affgesonden, op 28[en] des selvigen maents inde riviere Sieriangh, ende twee dagen daer aen wesende den 30[en] voor de stadt wel aengecomen was, dede sijne compste met eerbiedelijcke groetenisse den prins aldaer aendienen, soo is des anderen daechs voor den selven prins op sijn begeeren int raethuijs verschenen, hem naer coustume van sijn ladinge, geschut, etc[a], openingh doende, ende oock onder andere vrundelijck ediscoursen, Comp[ies] respect, reputatie, ende aensien nae behooren voor gedragen, belooffde sijn faveur ende gunste t' onswaerts, mits dat alvoorens conform slants gebruijck, voorseijde geschut, ende alle amonitie van oorloge gehouden waren te disbarqueren, ende in heur gewelt te geven, twelk in een van 's coninex packhuijsen apart geslooten, ende verwaert wiert tot hun vertreck, gelijck oock de coopmanschappen daer nae aen lant sijn gebracht, in twee bequame packhuijsen opgeleijt, ende vertolt a 14 percento, ende vande 360 stucx een voor chiappen off mercken.

Den coopman Wiert Jansen Popta, was int eerste van Februario passato met de resterende voorige coopmanschappen ende residenten uijt Sieriangh naer Ava vertrocken, alwaer corts naer sijn arrivement een seer hevigen brant ontstont, dat daer door menichte van huijsen, goederen, menschen, ende vee waren vernielt, doch bleven onse coopmanschappen Godt loff gesalveert.

Op 2[en] Junij arriveerde tot Sieriangh seecker boot van een Portugees scheepken van Cotchico, uijt de welcke verstonden dat met tjacht bij de negrijs

in een verkeerde rivier waeren gecomen, doch quamen op 15 Junij daeraen volgende met assistentie van eenige geliassen die haer den prins toevoechden tot voor Sieriangh, bestaende haere aengebrachte ladinge in:

183 bhaar peper
4 cassen roosewater
19 candij rooaert
14 packen allerhande cleeden cassa Bengala, ende betilies d'Antsiouwer.
73 packen dadels, 20,000 stucx cocos,

ende met 89 coppen, 12 blancken, ende de rest swarten gemant.

Den 13[en] ditto, aenlangde mede tot Sieriangh de boot van een moors schip toebehoorende den sabandar van Pipeleij dat omtrent voorschreven negrijs met sijne ladinghe bestaende in rijs, booter, olij, etc[a], gesneuvelt was, sijnde voorsehreven boot gemant met 40 zielen, hadden 66 persoonen sterck geweest, daer van 22 verongeluckt, wierden alle tot slaven voor den coninck volgens de coustume des lants aengenomen, ende naer Ava gevoert.

Voornoemden vander Steur, bevindende voorschreven plaetse Siriangh seer verarmt, ontbloot van manspersoonen ende sonder negotie alle mainctementos bij voorleden jaer gansch duijr, sich voorders informerende vande gestaltenisse in Peguw, alwaer mede niet in negotie te verrichten stont, alsoo de principaele cooplnijden, ende andere met tvertreck vanden coninck nijt Peguw naer Ava, alle mede derwaerts verreijst waren, soo dat voornoemden Steur gedwongen wierde, om sijn bijhebbende capitael niet langer vruchteloos te laeten, licentie te versoecken, zich naer Ava met voorschreven middelen te mogen transporteren, dat hem geheel traech doch eijntlijck door gestadich aenhouden naer eenige dagen toegestaen wiert, dieevolgende de goederen in een barcke gescheept, int affladen vande selve goederen, bevonden 19 sacken peper inde packhuijsen geheelijck vande witte mieren sulcx wech gegeten, dat niet een hant breet spatie vande goenij heel was, leggende de peper door tgantsche packhuijs, twelck door den continuelen regen om de goederen te verluchten, niet en hadde connen voorcomen, sulcx dat op 14 Julio alle 's Comp[es] middelen geembarqueert sijnde, naer Ava verreijsde, alwaer op 8[en] September daeraenvolgende met veel regen, wint, ende onstuijmich weder, doch de goederen wel geconditioneert, aenlanghden, hadden de riviere van Sieriangh neer Ava streckende door de groote snelle afflopende stroomen met groot perijckel gepasseert, soo dat bij wijlen in een nijr tijts soo verre met sulcken vehementie wierden te rugge gedreven, als menichmael in een dach weder conden ophaelen, in welcke riviere oock eenigen tijt daer bevoorens vijff conincx balangen off vaertuijgen int opvaren waeren verongeluckt.

Dese rivier is leggende met veel bochten, vol clippen ende droochten, daer bij ende omtrent veel droochten, gehuchten ende vervallen sterckten off fortressen.

De stadt Ava leijt opde hoochte van 22 graden, 11 minuten N.N.West op van Sieriangh, paelt hem tot aen China, de lantsdouwe rontsom schoon bouwlandt, doch weijnich beploecht, maer woest, alsoo de luijden tot saijen ende aenplanten van vruchten, als aenteelingh van allerleij vee, geen tijt gegunt worden, ten aensien den coninck met sijn stadt te verseeckeren, ende den oorloge te vervolgen, tmerendeel uijt alle quartieren bij een samelde.

Soo als voorseijde Steur den 8en September tot Ava aanquam, bevont Wiert Jansen Popta ende 't bijhebbende geselschap in goeden doene, doch de negotie soo slecht ende vervallen dat beclaechlijck was, waer vande duijre tijden die Godt betert 4 a 5 jaeren herwaerts veel landen hebben getreft wel de voornaemste oorsaecken sijn, waer door oock niet alleen de luijden verarmen, ende de coopmanschappen ongesocht blijven, maer daerenboven waren de vexatien vande gouverneurs soo groot dat ijder die noch yets heeft, van vreese tselve te verliesen, de handen sluijt.

Den goeden afftreck inde cleeden, ende andere coopmanschappen van voorleden jaere bestont door de veroveringh van Martavan, waer bij de soldaten waren verrijct die tgerooffde alle daerinne besteden, ende ter contrarie de selve nu inde packhuijsen onvercocht bleven leggen vermuften, gelijck oock nae de specerijen gantsch geen vragen was.

Menichte van menschen waeren in miserie van hongersnoot gestorven, ende vergaen, vermits de schaersheijt des rijs, ende golt de sester van 48 ℔, 5, 4½, 4 ende 3 bisgans.

Gemelte stadt Ava, wort van een groot getall menschen daer onder veele rijcke ende machtige coopluijden bewoont.

Gout is aldaar in overvloet te becomen, maer niet anders als voor contante gans off silver.

De robijnen waeren in min dan 4 maenden tijts de helft in prijs geresen.

Salpeter was aldaer niet te becomen.

De beste ende proffijtabelste waeren, die daer vallen is gout, muscus, thin, ende robijnen, tot opcoop vande selve dienen goede kenders geemploijeert.

Lack mae . . . . (1) mach niet uijtgevoert werden sonder expresse last ende consent vanden coninck.

D' onse wierden op haer aencompste in Ava vande grooten aldaer, volgens haer slants manieren niet alleene wel ontfangen, maer oock alle hope ende faveur belooft.

De Portugijsen hier vooren aengeroert, die naderhant mede van Sieriangh tot Ava arriveerden, waren over de drie maenden onderwegen geweest, wierden aldaer grootelijcx jae onverdraechlijck gevexeert, sulcx dat aenden coninck versochten met haer goederen weder te mogen vertrecken, daer op tot antwoorde bequamen

(1) Achter „Lack mae" is in het hs. eenige ruimte opengelaten. Vul aan met den tekst in *Kroniek Hist. Gen.* 1853, blz. 271, „maer fijn ende gans".

dat gemelten coninck alles begeerde te copen, de welcke dienvolgende uijt sijne Majesteijts name wierden geprijseert sodanich, dat de Portugijsen verclaerden met d' oncosten daerinne gereeckent, haer uijtgeleijde gelt niet conden haelen, gingen bedroeft weder nae hun logiement.

Op 25 September hadde den coninck de missive ende schenckagie vanden gouverneur Marten Ysbrantsen nae dat hem de selve behoorlijck was aengepresenteert met groote pompe in sijn hoff doen aenveerden, ter presentie van alle sijne grooten des lants soo princen, graven, als potentaten, yder sittende nae sijn quaeliteijt opt cierlijcxste toegemaeckt, den brieff van gemelten gouverneur Ysbrantsen wiert publijckelijck gelesen, den coninck eenige weijnige woorden gebruijckt hebbende sloegen daer nae trommelen ende trompetten, ende wierden soo weder statelijck affgeleijt, ende noch twee volgende dagen, nodichden den coninck d' onse in sijn hoff, veelderhande vermaeck van dansen, springen, ende vechten t' aenschouwen ende int hoff verschijnende wierden tegen over sconincx stoel, omtrent 12 treden daer aff te neder geseth, ende den voorigen adel rontsom vergaert, sijn Maj' verscheen ijder mael persoonelijck in sijn coninck-lijcken stoel, met een costelijcke croone op thooft, gehabitueert met een roode fluweele rock seer pompeuselijck, siende soo 't gansche hoff over, dit duijrde omtrent 1½ a 2 uijren sonder dat sijn Maj' tot ijmant een woort sprack, oock niemant en vermocht te spreecken, den coninck opreijsende wierden d' onse weder seer staetlijck affgeleijt. Sijn paleijs was seer cierlijck ende rijckelijck gemaeckt, ijder bleeff verwondert over de groote eere die d'onse geschieden. Voorschreven coninck thoonde sich 't onswaerts seer genegen, buijten alle andere natien, hadde oock aenden prins in Siriangh geschreven ende gelast, de Neerlanderen alle faveur te bewijsen, soodat te hoopen staet, bij aldien de negotie in die quartieren mochte comen te wackeren groote voordeelen aldaer te doen souden sijn.

Naderhant den 20en November, dede den coninck met gelijcke eere, staticheijt, ende veele complementos sijne weder geschencken, ende missive, gedirigeert aenden gouverneur Marten IJsbrantsen, d' onse op traethuijs versegelt behandigen, die nae gerucht wierde, weerdich was 4 a 5000 guldens.

Ter selver tijt depecheerde sijn Maj' den Siamsen ambassadeur om te gaen sien hoe de landen van Judea gestelt waeren alsoo seecker tijdingh quam dat dien coninck overleden was, 't welck den coninck van Cambodja is geweest ende niet die van Siam.

Den 29en November was voorschreven van der Steur, weder van Ava met een sober retour, monterende incoops *f* 18806 . 11 . 11 naer Siriangh vertrocquen, alwaer den 13 December aencomende, gevonden heeft tjacht de Valck, den 7en November daer gearriveert, sijnde door den Ed. Carel Reijniersen van Choromandel met een cargasoen bedragende *f* 7000 . 16 . 7 naer Peguw tot vervolch van voorschreven handel affgesonden, ende aenden coopman Wiert Jansen Popta geconsigneert.

Soo was tot Siriangh naect, ende beroijt mede aengecomen den comman-

deur Adriaen vander Stel, een onser Batavise burgeren, hebbende sijn jacht de Robijn geladen met thin ende cleeden opt reciff van Braguw den 27en Julio passato verloren, daermede verongeluckt den stierman ende drie swarte matroosen, de rest wesende 12 Duijtsen ende 12 swarten, waeren door de baaren van der zee met 't naekte lichaem droeffelijck te lande gecomen, ende naer veel ongemack eijntlijck tot Siriangh gearriveert, wierden alle naer slants costume voor slaven vanden coninck aengeschreven, daer over dat gemelte vander Stel met licentie van den prins tot Siriangh naer Ava verreijsden, op hoope omme aldaer met de onse haer hulpe verlossingh voor hem ende sijn volck te obtineren, maer was soo haest in Ava niet gearriveert, off quam expresselijck last vanden coninck dat dito vander Stel, een Nederlander, 3 swarten, haer ten huijse van een voorstander souden vervoegen gelijck 's conincx slaven verschuldicht waeren te doen, dat de onse van dach tot dach tegen hielden, haer voorhoudende samen een volcx waren, ende eenen Heer dienden etca. Soo was eijntlijck de saecke soo verre gebracht, doch niet sonder groote moeijten ende schenckagie, dat den coninck gemelten vander Stel, ende al de Nederlanderen largeerden, twelck met groote statie geschiede, alsoo voor desen andere die per ongeluck in sijn landt gecomen waren noijt hadde gelargeert, met verclaringe dat sulcx ter lieffde vanden gouverneur Ysbrantsen alleen dede, de 12 swarten resufeerde te ontslaen, ende bleven 's conincx slaven.

De vier Nederlanderen vant verongeluckte jacht de Bonijt die aldaer over de veerthien jaeren sijn geweest, mosten voor alsnoch in verseekeringh blijven doch wilden den coninck daer over aenden gouverneur Marten Ysbrantsen schrijven, ende de selve gelijck oock voorseijde swarten per naeste in vrijdom stellen.

In Sieriangh was seecker tijdingh hoe den fugitijven Jan van Meerwijck met eenen Pasquael Martijnge een machtich rijck coopman door de Saletes voor Martavan sijn genomen ende opgehangen.

Lestelijck advijseert mede dat 't jacht Vlielant op de depeche deser advijsen aengeleijt was, om jegens 2 a 3 Januario passato met het geprocureerde, ende 't geene noch eerstdaechs te verwachten stont nae Choromandel te retourneren.

Den coopman Wiert Jansen Popta, hadde sich niet nae behooren gecomporteert.

16en ditto compt alhier vande eijlanden ter reede de fluijt Schagen met 1478 behouwen, ende 45 stucx rouwe craelsteenen tot optreckinge vande zuijder gardijn des casteels Battavia.

Ten selven dage verschijnt hier mede ter reede, van Jambij tjacht den Brack geladen met 2438 picol, 68 cattij suijvere peper, die volgens factura met alle ongelden comen te costen ƒ 42276 . 5 . 12.

Waer neffens den oppercoopman Cornelis van Houten bij twee distincte missiven, d' eene in dato 14en Februarij passato ende d' ander den 29en des selven maents, ten principaelen is relaterende namentlijck:

Dat boven voorschreven pertije peper noch bij de logie op voorraet was 50 lasten ongesuijverden peper, meerder quantite hadde verhoopt, maer dat noch al in conformite van sijn leste voorgaende advijsen, den peper seer lancksaem, vermits 't schrael water op de riviere met cleene pertijen afquam die niet tegenstaende tregen mousson, echter soo vervallen bleeff dat gantsch geen comparatie met het voorleden jaers water hadde, doch alsoo twater nu bestont te swellen verwachte in corten noch grooter partije peper.

Wijders dat ten aansien in Jambij geen rechten coninck was geeligeert, die conincklijke authoriteijten conde gebruijcken soo hadde den pangoran Aria, die de croone van Jambij representeerde, niet connen presteren sijne absolute gedaene belofte, soo bij Missive, als door sijnen ambassadeur Francisco Pinto daertoe expres herwaerts gesonden, namentlijck indien men hem tegen des Matarams aencomste met een goede macht schepen tot conservatie van sijn lant wilden assisteren, dat wij den peper in Jambij oock pro rato gauderen souden, namentlijck als van ons twee schepen ende vande Engelsen een schip in Jambij souden sijn dat dan die van de Nederlantse Comp^e twee deelen des pepers ende d' Engelse Comp^e een deel souden genieten, ende alhoewel eenigen tijt voor ende opde bharra van Jambij vier schepen ende jachten hebben gehouden, daer tegen d' Engelsen een verrot jacht, soo was als geseijt op de Jambise belofte gantsch niet gevolcht, ende beclaecht sich van Houten, dese saecke soo geurgeert, ende met voorschrijven soo gepratrocineert te hebben; ende seijt wijders duijdelijck die gelt heeft can in Jambij peper becomen.

Voornoemde pangoran Aria, was eijgentlijck tot den rechten Jambisen Coninck met de behoorlijcke solemniteijten naer slants costume ingevoert, dienvolgende hadden oock al de grooten hem trouwicheijt geswooren.

Den pangoran Anum, met desselfs moeder de coninginne Ratomaes, stonden op hun vertreck nae Palimbam, ende was van Houten van opinie de saecken wat beter in Jambij souden gaen.

Door gemelten pangoran Aria, off coninck van Jambij, was een Queaij Wirga in ambassado aenden coninck der Manicabers int tlant gesonden, omme daermede niet alleen te contracteren, wegen den peper handel, dat de selve door hun wederom als van outs mochte worden beneden in Jambij gebracht, maer beneffens dien ook in te vorderen de schulden, soo de Nederlantse ende Engelse Comp^a respectivelijck aen voorseijde Manicabers noch hadden uijtstaen, onder belofte dat den Jambisen coninck de Manicabers daer en tegens soude doen ontfangen, haere gepretendeerde achterwesen aende ingesetenen van Jambij.

D'Engelsen die voor desen in Jambij hadden uijtgestroijt, ende hunne boots met advijsen naer Bantam te willen afsenden, waren onder dat pretext verseijlt geweest naer Banca, welcke teijlant rontsomme hadden besichticht ende ondersocht wat voordeel in materie van handel aldaer voor hun te doen mochte sijn.

Soo liepen nae haer wederkeeren van daer de geruchten in Jambij, dat

sij voornemens waren hun op voorschreven eijlant te vesten, waer toe van Houten meende dat se merckelijcke quantiteijt steen ende pannen in Jambij deden backen, in een backerije bij hun vanden coninck voor 300 r^{a} van 8^{en} gecocht.

Den Engelsen coopman Flemmingh in Jambij, liet sich verluijden, den president van Bantam soude opbreecken ende zijn residentie tot Jambij comen nemen.

Voornoemde Engelsen hadden geduijrich boven, twee ondercoopluijden ommo den peper op te samelen, soo bleeff den assistent Dorhout, omme haer geen voordeel in te ruijmen, aldaer oock continueren.

Den 28^{en} Februarij was in Jambij van Andrigirij aengecomen een praeuw met 45 picol, 50 cattij peper, voor reeckeningh van Francisco Pinto, daervan den anachoda rapporteerde dat op sijn vertreck in Andrigirij seven groote praeuwen volladen met peper, neffens meer andere, die noch in ladinge lagen naer Battavia voornemens waeren te navigeren, doch hadde den coninck alle de selve doen aenhouden omme op te soecken den coninck van Johor, den Andrigirisen coninck in vruntschap bestaende, dewelcke door den Atchijnder uijt sijn landt verdreven is.

Den pangoran Aria inclineerde seer, omme van hier versien te werden met een Persiaens peert tot schenckagie.

Soo versocht van Houten oock 6 a 7 stucx diamant rincxkens van 15, 20 opclimmende tot 200 r^{a} int contracteren vanden tol soo hij verclaert dienstich.

Vant Mattarams vaertuijch in Palimbam gelopen, was in Jambij geen tijdinghe.

Een goede logie met pannen gedeckt, hadde van Houten doen optrecken daer omtrent 200 lasten sout ende andere coopmanschappen brant vrij souden connen bergen.

Van Houten claecht over d'ongeregeltheijt ende luxurie der vrouwen in Jambij, is van opinie dat vleeschlijck metten duijvel converseren, meent dat d'Engelsen credijt in Jambij becomen met vrouwen te houden, ende seijt den pangoran Anum seer tot vrouwen is genegen, ende sich daermede inde Engelse huijsen verlopen hadde, etc.

Soo als 't jacht den Brack de riviere affgesackt was, omme sijn reijse herwaerts te voorderen, heeft den commandeur Coper met 't jacht Couckercken comende uijt 't Malacx vaerwater den 3^{en} Martio voor de barra van Jambij bejegent, uijt welckers schrijven ten selven dage gedateert verstaen:

Dat sijn E. van meeninge was, sich op de becomene rapporten dat noch eenigen peper in Jambij was, naer boven te vervoegen, omme te bevoorderen dat de selve opt spoedichste affgebracht, ende in voorseijde Couckercken overgescheept mochte werden, ende dan daermede oock nae Battavia te comen.

18^{en} ditto comen alhier gesamentlijck van voor Bantam ter reede conform de ordre voor desen daer toe gegeven de jachten Bardes, ende Cleen Hollandia, met schrijvens vanden schipper des schips Emilia Joost Salters, waer bij niets van consideratie aengeroert wort.

19en ditto sijn van hier gelijckelijck nae Jortan vertrocken twee cleene vaertuijgen, uijtvoerende partije porceleijn ende pitgiens.

20en ditto vertreckt tjacht Cleen Hollandia sijnde met 24 coppen gemaut, ende voor drie maenden van aracq, vleesch, speck, olije, ende asijn, ende van rijs maer voor een maent geprovideert, naer Cotuaringin, omme aldaer de fleuijt Ruttem die opden 14en deser met een chaloup derwaerts verseijlt is, sijnen rijs last neffens voorseijde chaloupe aen te brengen.

Ten selven dage arriveert alhier den commandeur Jacob Coper met het jacht Couckercken uijt het vaerwater van Malacca over Jambij, van daer mede brengende 962 picol, 26 cattij peper, die met alle oncosten volgens facture comen te monteren ƒ17614. 18. 4.

Soo uijt de missive vanden oppercoopman Cornelis van Houten, in dato 12en deser daer neffens becomen verstaen, hadde voorschreven van Houten weder uijt Couckercken gelicht omme ten comptoire aldaer te benificeren een pertije verovert thin van 3757 ℔ bestaende in 60 stucx.

Ende versoeckt voorschreven van Houten dat doch jegens de maenden Augustij, September, October, etca, niet alleene wel van cleeden conform sijnen gedaenen eijsch, maer oock van 4 a 5 kisten gelts tot vervolch van den handel mach versien werden.

21en ditto sijn van hier gelijckelijck na Jortan verseijlt twee balous, inhebbende ijder weijnich porceleijn, ende cleeden.

22en ditto vertrecken van hier onder 't beleijt van Cornelis Sijmonsen als schipper commandeur de jachten Venhuijsen, de Bardes, Manilha, ende een chaloup, tsamen met 100 coppen daer onder 20 soldaten gemant, ende voor 9 maenden gevictualieert naer Banca, omme in de Straete aldaer ende bij noorden de riviere van Palimbam, achtervolgens de instructie voorschreven vloote wijtlopich daer toe mede gegeven, tot ultimo Junij aenstaende opden vijant te cruijssen, ende den selven allen mogelijcken affbreuck aentedoen, doch principalijck omme waer te nemen ende t' intercipiceren seecker groote Cambodjase jonck comende van Quinam, geladen met groff porceleijn, ende andere Chijnese waeren, volgens de becomene rapporten in Palimbam geloopen die weder vandaer met merckelijcke quantiteijt peper eerlangh te keeren staet, gelijck oock drie a vier vaertuijgen door de coninginne van Patanij, aenden Palimbamsen coninck met haer gesanten tot procure van rijs affgesonden, die haere ladinge door de Palimbamse regenten toegestaen was, etca.

Ten dage voorschreven des naernoens compt alhier van Suratta ter reede tschip Oudewater, door den oppercoopman Barent Pietersen van daer den 16en Januarij passato herwaerts gesonden met een cargasoen bestaende in 374 packen diverse sorteringe cleeden, 1066 ℔ rassemale, 4949¾ ℔ mirrhe, 19347½ ℔ poetsjock, 15713¾ ℔ wieroock, 255½ ℔ amphioen, als anders, die alle volgens factura comen te monteren ter somma van ƒ225971. 16. 9.

Waermede oock becomen advijsen van gemelten Barent Pietersen, bestaende in twee distincte missiven, d' eene geadresseert aende heeren majores per Frederick Henrick in dato 10^{en} Januario passato sijnde alleen copije, ende d' ander vanden 16^{en} ditto aenden Gouverneur Generael ende Raeden van India, item copijeboeck daerinne geregistreert alle brieven bij voorschreven Barent Pietersen van tijt tot tijt uijt verscheijde quartieren becomen, alsmede alle brieven, ordren ende beveelen door sijn E. oock derwaerts gesonden ende gegeven, mitsgaders 't dachregister met meer andere bijgevoechde pampieren den stant ende negotie aldaer raeckende, mitsgaders 't journael van Claes Bruijn commandeur over de vloote voorleden jaere int vaerwater opde Portugijse craecken voor Mosambique gecruijst hebbende.

Uijt alle de welcke vernemen, eerstelijck hoe voornoemden commandeur met gemelte vloote bestaende inde schepen Utrecht, Frederick Henrick, Rotterdam, Oudewater ende Bredam, nae dat den 10^{en} Maij van hier verseijlt, den 24^{en} Junius daeraenvolgende bij zuijden Madagascar om, wel inde baij van S^{t}. Augustijn gearriveert was.

Den 26^{en} Junio depecheerde den commandeur tjacht Bredam uijt de baij van S^{t}. Augustijn naer de Majottos, omme aldaer tot versterckingh van sijne vloote te vernemen naer de schepen Amboino ende Vlissingen, die men vermeende d' heeren bewinthebberen goet gevonden hadden, recht door uijt Nederlant nae Suratta ende Persia te senden.

Den commandeur seijt de baije St Augustijn een dangereuse baije te wesen, ende raet aen derwaerts geen schepen te senden; coebeesten, ende ander ververssingh, waer daer abondant, die voor langh bloetcorael, agaet, copere armringen geruijlt werden. Neurenburgerije wasser niet getrocken.

Op 29^{en} ditto was voornoemden commandeur met d' andere vier schepen weder uijt S^{t}. Augustijns baije naer de geordonneerde beseth plaetse bij de Primeras verseijlt, alwaer den 3^{en} Julij aenlangde, de vloote behoorlijck verdeelt, comende aldaer oock vande Majottos 't jacht Bredamme met partije groff vee, op welcke plaetse voorschreven vloote tot den 29^{en} Augustij heeft gehouden ende tusschen de Primeras ende Angoxa gecruijst, sonder de Portugijse craecken off galioenen vernomen te hebben, hadde alleenlijck drie verscheijde reijsen jacht gemaeckt op eenige Portugijse scheepkens die vande zuijt quamen, maer connen haer niet beseijlen.

Soo is gemelte vloote den geordonneerden tijt om te cruijssen gepasseert sijnde, naer Gamron genavigeert settende haeren cours langs de wal, deden Mosambijcque door de jachten besichtigen, sagen aldaer leggen twee cleene scheepkens bij de stadt, ende een grooter onder tcasteel sonder meer, sijn soo voorts in comp^{e} tot Sacatora gecomen alwaer de schepen Rotterdam ende Oudewater door onweder vande andere schepen dwaelden, in voegen Federick Henrick, Utrecht, ende Bredamme den 22^{en} September voor Gamron arriveerden, soo

sijn de schepen Rotterdam ende Oudewater den 28en d° September oock voor Gamron aengecomen, medebrengende een Portugees scheepken twelck sij ses dagen daer bevoorens omtrent de Caep de Resalgata hadden geintercipieert. Voorschreven scheepken was maer acht dagen van Mascate geseijlt geweest tenderende naer Goa, toebehoorende den capiteijn van Mascato, geladen met droogen ende packdadels, partije amandelen, rosijnen, oock inhebbende 13 stucx schoone Arabische peerden, 21 alcatijven, ende cleene pertije peerlen, die daer uijtgelost hebben, 't scheepken ende 't volck heeft den commendeur in Gamron aende Benjanen aldaer voor *f* 4651 gerantsoeneert ende vrijgegeven.

Een ander Portugees scheepken van Congo comende lach soo als Rotterdam ende Oudewater met voornoemde prinsen uijtter zee quamen, omtrent 't eijlant Ormus geanckert, welcke d' onse gewaer wordende sijn ancker lichte, ende voor wints dicht achter onse schepen om, naer Gamron seijlde, sonder dat 't selve vervolchden, alsoo vermeenden het Bredamme was, ende onder Ormus de wacht hielt. Den capiteijn met sijn principaele overhooffden vervoechden haer bij den sultan in Gamron, aen dewelcke sijne protextie versochten, ende soo veele geobtineert hebben dat voorschreven sultan op d' onse die aen lant waeren seer ernstelijck begeerde, den aenstaenden nacht voorschreven scheepken ongemolesteert te willen laeten, twelck hem alsoo toegestaen wiert, des anderen daechs smorgens den commandeur Bruijn, daer van rapport becomende, heeft aenstonts alle de boots van sijn vloote wel gemant, ende gearmeert naer voorschreven scheepken dat dicht onder de wal geseth lach affgesonden, doch voor en aleer daer aen quamen, hadde gemelte sultan sijn volck int selve geschickt, weshalven d' onse met voornoemden sultan dien aengaende in verdrach quamen, dat men alle de goederen uijt geseijde scheepken bij inventaris lossen aen lant brengen ende binnen Gamron in een packhuijs tot naerder ordre ende verclaringe vanden coninck van Persia verwaert houden soude, twelck alsoo gevolcht was, tscheepken wierde bij des sultans volck in arrest gehouden.

Den oppercoopman Nicolaes Jacobsen Overschie, hadde uijt Spahan aen den coopman Adriaen Smith in Gamron geadvijseert, hoe dat in Spahan op sijn aencompste aldaer gantsch geen sijde bij der handt was, maer dat des coninex commandementen vercregen hadde, tot de quantiteit van 660 baelen zijde, die men hem verseeckerde in Gamron gereet lagen, waermede niet voor ultimo December in Gamron souden aenlangen.

Vant cargasoen voor Persia gedestineert, hadde den coopman Adriaen Smith in Gamron gelost namentlijck:

2379 picol, 87 cattij sappanhout compt	*f*	9519. 9. 2
677 picol, 98 cattij Japans coper . .	„	21186. 17. 8
222 picol, 23 cattij campher . . .	„	4557. 12. 8
costende t' samen volgens facture . .	*f*	35263. 19. 2

De magasijnen in Spahan, Gamron, Xiras, Lahar, ende voorts geheel

Persia door, waren met sappanhout sulcx vervult, dat de coopluijden die daer mede overcropt saten van meerder quantiteijt een schrick hadden.

Twas mede apparent vermits de groote preparaten van oorloge ende 't affcomen vanden Turck dit jaer oock een cleijn afftreck inde andere coopmanschappen causeren soude.

Gemelte vloote is den 26^{en} October passado (als wanneer de tweede vloote van hier recht door naer Persia gedestineert, noch niet verschenen sijnde) naer Suratta verseijlt, ende quam primo December inde chom van Suhalij ten ancker.

Onderwegen soo als omtrent Daman geset lagen is een Engelsman van daer met een chambocq aen boort gecomen die onder anderen rapporteerden dat uijt Portugael tot Goa in salvo was gearriveert eenen nieuwen viceroij met drie schepen nevens een carvel, niet tegenstaende den vice roij tot Goa recht daer bevoorens aenden Engelsen president Metholt contrarie geadvijseert hadde, ende den E. Barent Pietersen oock verthoont namentlijck hoe in Goa op 6^{en} November aenlanghde een jacht sijnde in comp^{a} van twee galioenen den 13^{en} April onder 'tcommandement vanden nieuwen viceroij Don Pedro de Silva secreten raet des coninex uijt Portugael geseijlt, vande welcke omtrent de Cabo de Bona Esperance geraeckt was, wat hier van sij leert den tijt.

In voorschreven chom was mede op 29 November verschenen een Engels schip de Willem, comende van Engelant int laetst van Meert uijtgeseijlt, in comp^{a} van noch een ander schip genaemt de Crispiana daer van drie dagen naer hun uijtlopen was affgeraeckt.

Hadde oock opden 11^{en} November de schepen Amboina, 's Gravenhage, Vlissingen, Toff van 't Hollant ende Leeuwarden gerescontreert voor de Golff van Persia ende daer van verstaen dat den commandeur Maurits van Ommeren overleden ende Jacob Jansen Patacca, in des selffs plaetse gesuccedeert was.

Uit voorschreven schip de Willem hadden d' Engelsen gelost, ende aen lant gebracht 91.000 r^{a} van 8^{en} in spetie, 2000 Jacobussen in gout, ende 41 stucx diverse gecouleurde laeckenen, ende wiert geruch dat voorschreven schip noch merckelijcke quantiteijt gout daerenboven hadde mede gebracht, waer van d'onse alsdoen geen seeckerheijt connen becomen. Met omtrent 200,000 ropijas geadepositeerde penningen waeren d' Engelsen naer gissingh belast.

Voornoemde Willem hebben op 19 December met 62511 ℔ Japans coper, van d'onse tot 20 mamoudij de man van 31 ℔ gecocht, groote partije loot uijt Engelant gebracht, ende 682 sacquen tarwe inhoudende 3410 man naer Goa affgesonden.

Soo is oock ten selven dage 't jacht de Hoopwel inhebbende 60327 ℔ sappanhout, oock vande onse gecocht, ende eenige comptanten naer Sinde verseijlt, omme van daer in retour te brengen eenige olij, booter, rijs ende andere mainctementos, off wel soo geseijt worde van Sindij met vrachtgoederen voorts naer Gamron te vertrecken.

Van gelijcken soude oock tschip de Discouvre den 12en November naer Sinde verseijlt, mede vandaer geladen als vooren, naer Gamron de reijse nemen.

Tschip de Blessingh was insgelijcx met Moorse goederen bevracht van Suratte den 5en December naer Gamron affgeveerdicht.

Haer jachten die sij in Daman hebben doen maecken waren voornemens te gebruijcken, soo wanneer de selve behoorlijck souden wesen versien, omme daermede haere coopmanschappen de riviere van Cambaija op ende aff te brengen, ende alsoo de swaere oncosten van tollen, carrevrachten, etca, te lande te ontgaen.

Doch hadde Hackjem Nassiet Summa, int gouvernement van Suratta in plaetse van Mijrmousa gestelt, om sulcx te stutten ende sijne tollen te proffijteren, bij den coninck geobtineert een firman, waer bij sijn Majt expresselijck ordonneert ende gebiet, datter egeene goederen uijt de riviere van Brootcha ofte Cambaija sullen t' zee gescheept maer alle naer Suratta gebracht, ende aldaer vertolt werden, soo dat hunne concepten in desen gefailgeert sijn.

Nae dat tjacht de Coster van Bantam tot Choromandel was gearriveert, bequamen d'Engelsen primo October van daer over lant schrijvens, waer uijt onder anderen hadden verstaen de behouden aencompste vant jacht de Nieuwe Expeditie uijt Engelant, met een capitael van vier tonnen gouts.

Als wanneer haer oock niet en hebben ontsien, schandeleuse versierselen uijt te stroijen, namentlijck dat door de Chijnese rovers ses Compies schepen op de custe van China waren verbrant, bij de Maccassaren Amboino ingenomen, alles dootgeslagen, ende oock twee schepen die voor tcasteel Victoria laegen, inden brant gesteecken met verscheijden logenen meer, waer uijt rijpelijck te considereren staet, haere gunste t' onswaerts.

Op de voorschreven becomene advijsen, hebben haere comptoiren in Amadabath ende Brodera tot procure der lijwaeten ende indigo gerestabileert.

Den voorschreven nieuwen Suratsen gouverneur scheen jegens d'Engelsen seer gepicqueert te wesen, te meer dat omtrent 13 a 14 jaeren geleden gemelten nieuwen gouverneur comende met een conincx schip van Mocha, neffens meer andere moorse schepen ende coopluijden door d'Engelsen bij forme van represalie is aengehaelt geworden, ende sijn persoon 3 maenden in arrest gehouden.

Ter contrarie thoonde hem t' onswaerts seer gunstich ende gedienstich, met belofte dat in alle redelijckheijt met d'onse wilden handelen, daer van den tijt 't effect baert.

Den selven gouverneur sijnde een man van omtrent 60 jaeren out, seer grijs, een persoon van een statelijck ende eerlijck opsien, een Persiaen geboortich, heeft den coninck ende des selffs vader lange jaren gedient, soo voor een doctor in de medicijne, als oock int reijsen naer Mocha, om aldaer met des conincx aelmoessen, 't graff van haren propheet Mahometh te besoecken, is bij den coninck in goede reputatie, daer van jaerlijcx tot sijn onderhout geniet 5 lacq, ofte vijff hondert duijsent mamoudijs waer jegens weder 3 a 4000 ruijters

ofte peerden schuldich te houden is, doch hadde geen 2 a 300 der selver in dienst.

Mijrmousa behielt noch onder sijn gouverno, Cambaija, Brootcha, Balsaar, ende Ourpaar, was over Cambaija ende Amadabath naer Agra gereijst, bij diversche wierde geoordeelt, dat voorschreven Mijrmousa door sijne groote schenckagie, ende welspreeckende vleijende tonge, bij den coninck in corten wel weder 't voorseijde gouvernement met commissie aenveerden mocht.

Voorschreven Mijrmousa was van d'onse seer wel vergenoecht, ende gecontenteert gescheijden, wilde Comp[ies] staet ende gelegentheijt den coninck eens ten rechten informeren, ende in alles favorabel wesen, ende soo ons eenige onbehoorlijcke molestie geduijrende sijn aanwesen bij den coninck mocht werden aengedaen, dat men hem daer van advijs geven, ende sij sulcx ten besten affhandelen soude.

Den grooten mogol die jegens den gerevolteerden raadja S' Jougeras met een machtich leger te velde getrocken was, hadde den selven op de vlucht geslagen ende tenemael verdreven.

Gemelten mogol bleeff voorts van meninge Decan te beoorlogen, ende 't selve onder sijn gehoorsaemheijt te brengen, was met sijn leger naer Barampour vertrocquen.

Den 14[en] September arriveerde tot Suratte een fregat toebehoorende een Benjaens coopman, comende van Cheir, van daer brengende 30 baelen soelge, ofte roode verwe, ende partije calcksteen, waermede tijdinge quam dat de cooplieden in Cheir met haer cleeden, cattoen, taback, etc[a], een seer slechten merckt getroffen, ende deselve wel 40 a 50 percento verloren hadden. In Aden lagen meer als 24 schepen van verscheijde quartieren, door de welcke sulcken overvloet van cleeden ende andere coopmanschappen was gebracht, dat die plaetse daermede overcropt bleeff sulcx dat de coopluijden haere goederen niet anders als met groot verlies quijt worden conden.

In Aden waeren d' inlantse coopluijden om te ontgaen de gestadige vexatien ende travailie die haer aengedaen wierden, opwaerts vertrocken.

Tot Mocha stonden de saecken met de cooplieden noch veel slechter, den Turck hadde alle haere goederen die dit jaer daer gebracht waren, met force gerooft ende opwaerts gevoert, sonder een penningh restitutie ofte vergoedingh.

Van Atchijn hadden voorschreven Mooren den voorleden jaere oock geen schepen thuijs gecregen.

Door dese groote schaden ende onheijlen, die de Mooren ende Benjanen met haer goederen in Mocha, Aden, als in Cheir getroffen ende geleden hebben, waeren in Suratte ende d'omleggende quartieren veel Moorsche ende Benjaense cooplieden gefailieert, waerdoor den prijs der lijwaten, de geheele Indostanse quartieren door tot afslach quam.

Vier cleijne fregats hadden de Mooren den voorleden jaere geequipeert, ende de selve uijtgeseth drie naer Gamron, ende een naer Ouglij in Bengaela.

Noch drie schepen wierden vande Mooren toegerust, daer van het grootste den coninck toebehoort, gedestineert naer Aden, doch waeren weijnich cooplieden genegen haere goederen tot de reijse derwaerts daer in te embarqueren, het ander competerende den gouverneur Hackjem 't welck naer Balsera aengeleijt wiert, het derde sijnde een fregat was naer Gamron geprojecteert.

Daer wiert oock seeckerlijck gerucht hoe dat de mainctementos doort geheele rijck van Golconda, seer dier ende niet te becomen sijn, sulcx datter bij gebreck des selffs, veel volcx door miserie van hongersnoot storven.

Een vande ses galioenen die de Portugijsen voorleden jaere op d' onse hebben tzee gehadt, was inde rivier van Goa door onachtsaemheijt tot inden gront affgebrant.

Den coopman Arent Barentsen, was van Amadabath met de naervolgende coopmanschappen, die hij op de gegevene ordre des oppercoopmans Barent Pietersen aldaer geprocureert ende opgesamelt hadde primo Januario tot Suratte wel aangelanght namentlijck met

2995½	man idigo Sirchees in 752 pacquen	voort patria
13485	℔ cattoene garen in 87 ditto	
3815	℔ mirrhe.	voor Batavia
40	p. gecattoeneerde deeckens	
150	p. cleene ditto	
60	p. contenijs	
19347	℔ poetsjock	
255½	amphioen	
545	℔ caatche	
400	p. pack dotij	voor Persia

Op sijn vertreck van Amadabath hadde hij Arent Barentsen den maeckelaer Wissendas in Amadabat last gelaten, omme noch te ontfangen alsulcke 360 man Sirchesen indigo, als den Amadabatsen gouverneur hem voor sijn vertreck van daer, onder verscheijde gesochte pretexten, hadde tegen gestaen uijttevoeren.

Door d'Engelsen was in Sirchees partije indigo beslagen, daer op 2000 ropijas verstrect hadden, naer den coopman Arent Barentsen in Amadabath was bericht soo en hadden d'Engelse residenten aldaer, geen ordre van haeren president, om groote partije indigo te coopen.

Den ondercoopman Franchois Timmers, advijseerde bij sijn schrijven vanden 10 December uijt Agra, dat aldaer becomen ende opgecocht hadde, 500 packen ouden ende 210 packen nieuwen indigo Biana tsamen 2840 man ende dat noch bovendien met een Armeender wegen 135 pacquen nieuwen ditto in contract stont, soo was oock den ondercoopman Simon Jansen om noch 200 pacquen te beslaen

naer Patsina verreijst. D'Engelsen hadden in Agra niet meer als 40 packen nieuwen indigo geprocureert.

Met het aenlangen vander Engelse wissels in Agra was den indigo in prijs datelijck gesteijgert, den pachter die d'onse 500 packen tot 48¾ ropia daer bevoorens vercocht hadde, hielt alsdoen zijn resterende 382 paegen op 54 ende 55 ropia, daer voor d'Engelsen maeckelaer al 50 ropia presenteerde.

Soo den oppercoopman Barent Pietersen mede aenschrijft, souden het de Comp[e] grootelijcx hebben geproffijteert, bij aldien hem ordre tot den incoop vanden indigo tijdich ofte int eerste van Augustij uijt Nederlant per terra over Aleppo ende Spahan toegecomen waer, dat in toecomende inden sijnen per Frederick Henrick aende heeren majores geaddresseert, ernstelijck gerecommandeert heeft.

Gemelte schip Frederick Henrick was den 11[en] Januario passato met een overtreffelijck cargasoen, monterende volgens de facture daer van sijnde, ter somme van ƒ 524355.11 naer de Cabo de Bona Esperance verseijlt, omme van daer voorts in comp[e] vande retour schepen onder het commandement vanden heer Generael Brouwer naer Nederlant te navigeren.

Voort depecheren van voorschreven Frederick Henrick, waeren de respective vlooten noch egeene schepen der selver onder het beleijt vanden heer Maurits van Ommeren recht door naer Persia, ende den E. Joan Ottens door de Straet van Malacca naer Suratte affgesonden, aldaer verscheenen.

Soo dat voorseijde Barent Pietersen genootsaeckt was, omme Frederick Henrick sijne reijse niet te verachteren, daer in te laden neffens den peper ende sappanhout tot Battavia voor 't patria gescheept, alle de gereet hebbende indigo, cleeden, cattoene gaeren, etc[a]. Item de Persiaense sijde den verleden jaere aldaer aen lant gelost.

De schepen Wtrecht, 't Wapen van Rotterdam, ende Bredamme, bleeff voornoemde Barent Pietersen mede voornemens den 20[en] Januario passado volladen met moorsche vracht goederen naer Persia te laeten vertrecken, waerinne voor reeckeningh vande Comp[e] tot Persisch cargasoen gescheept was 15000 man rijs, ende goede partije cattoen.

'T jacht de Camelioen dat alreede gedreven, geharpuijst ende schoon gemaekt was, soude met de compste vande volgende schepen van seijl, treijl, etc[a], behoorlijck doen versien ende navigabel maecken.

Verscheijde grove particulariteijten tot merckelijcke prejuditie vande Comp[e] is voornoemden Barent Pietersen mede aenroerende tot laste van de Agrase residenten als daer sijn Salomon Voerknecht, IJsbrant Pietersen ende voornamentlijck Lodewijck Trijssens die tot verantwoordinge vandien, alsnu ook herwaerts gesonden, ende in verseeckeringh gestelt is.

Gelijck oock daer beneffens verhaelt heur gedebaucheert ende grousaem leven, onder anderen mede van Francisco Pelsaert alhier overleden, voor desen mede tot Agra geresideert.

Eijntlijck verclaert voornoemden Barent Pietersen van advijs te wesen, dat men de craecken ofte galioenen uijt Portugael naer Goa comende opt seeckerste souden connen waernemen 15 a 20 mijlen buijten tlant opde hoochte van Goa met 4 a 5 cloecke oorlochschepen, ende twee wel beseijlde fregatten, wijt verspreijt vanden anderen aff ende aenhoudende, welcke vloote aldaer soude behooren te verschijnen halff September ende daeromme primo off halff Julij voor uijt derwaerts vertrecken, ende dat ten aensien de Portugijsen onse desseijnen, in ende omtrent t' vaerwater van Mosambique gewaer wordende in toecomende haeren cours naer Goa nemen souden, buijten ofte bij oosten Madagascar om.

Op dato verseijlen gesamentlijck naar Japara twee joncken uijtvoerende omtrent 1000 stucx porceleijn, 24½ corgie cleeden, 3½ p. root laecken, ende eenige cleijnicheden.

Soo sijn hier oock noch successive ten selven dage aangecomen de naervolgende vaertuijgen namentlijck:

Een balouw met omtrent 90 picol peper „ „ „ „ 120 „ „	van Celebar.
Item een tingan met een vlieger, inhebbende hoenders met eenige aert ende boomvruchten. . . . . Noch een lambou met ongeveer 100 picol witte suijcker .	van Bantam.

Geseijde vlieger was expres van Queaij Wangsa Diepa affgesonden, omme te vernemen off den Generael last hadde gegeven aenden ontfanger Maseijck nae Bantam te schrijven, tgeene uijt seecker missive hadde verstaen, die hem was ter hant gestelt, ende geseijt vanden ontfanger voorschreven te comen.

23en ditto, arriveert hier van Bantam ter reede tschip Noortwijck, mede brengende een joncxken comende met peper van Priaman, 't welck naer Bantam tendeerde, ende bij onse aldaer opde wacht leggende schepen aengehaelt, twee andere joncxkens, daarmede in compe geweest was, waren d' onse ontdonckert ende apparent tot Bantam gecomen, ende is dit joncxken sijnde Jambinesen gelargeert, ende heeft sijn peper alhier vercocht.

24en ditto, is alhier ter reede vande eijlanden aengecomen tschip de Beets met 1440 stucx behouwen craelstenen ten behoeve van des casteels fortificatien.

25en ditto arriveren alhier van Bantam een tingan ende een vlieger, medebrengende hoenders ende fruijten.

Item een giljongh van Andrigirij inhebbenne omtrent 100 picol peper.

26en ditto verseijlt tjacht Couckercken naer den Hoeck van Crawangh, met ordre omme Assendelft aldaer de wacht houdende te verlossen, ende gesamentlijck herwaerts te comen.

Ten selven dage compt alhier van Japan over Siam ter reede tschip 't Wapen van Delft met een cargasoen van ƒ 80182 . 10, bestaende in 10000 taijl Japans schuijtsilver, 111362 cattij root coper, iten 4500 picol sappanhout, 1050

potten bruijne suijcker, 292 d° indigo, 250 ditto olije, 500 quiatij plancken, ende niet meer als 30 coijangh rijs, ende 33 d° padij.

Uijt twee distincte missiven vanden coopman Joost Schouten, beijde van den 4[en] Februarij passato aende heeren generaels Brouwer ende van Diemen geadresseert als mede uijt sijn dachregister, ende meer andere nevens gesondene pampieren, vernemen, dat met den ougst ofte t' innen vande granen, tegen voorige hoope ende rapporten aenden coninck selfs gedaen met verwonderen bevonden zij meer als twee derden deelen vant rijs gewasch verlooren, ende nauwlijcx een derde deel tot perfectie gecomen was, waerdoor den rijs van 7 tot 9 thaijl, ende den padij van 3 tot 4 taijl, ende noch naderhant den rijs tot 13, ende den padij tot 4 $\frac{5}{8}$ taijl 't coijangh in prijs steijgerden.

Soodat oock den coninck van sijn belofte, tot den uijtvoer van goede quantiteijt rijs ende padij gedaen, gantschlijck desisteerden, ende egeenen rijs licentieren wilde, niettegenstaende wat geschencken ende instante solicitatien, soo aenden coninck als sijne groote gedaen sijn geworden, alles excuserende niet alleen op het presente cleijn gewas ende den extremen hongers noot, die daer door sustineerde te meer soude ontstaen, maer oock dat grootelijcx beducht bleeff, het aenstaende gewas wel mede slecht mocht comen uijttevallen, ende derhalven voor sijn eijgen slants onderdanen most sorge dragen, waeromme oock alle de grooten haeren rijs in groote waerde ende buijten venditie hielden.

Soo waeren mede alle andere eetbaere waeren in Siam extraordinarie duer ende schaers te becomen, sulcx dat groote armoede in dat groot rijck wiert geleden.

Evenwel hadde den coopman Joost Schouten, eijntlijck door middel van geschencke aende coninginne ende haere staet joffrouwen soo veel bij den coninck te wege doen brengen, dat noch tot 50 coijangh rijs licentie bequaem onder welck pretext, wel 60 ditto sonder meer, soude connen uijtvoeren.

Voerschreven Schouten was van gevoelen de Siammers de opclimmende macht der Nederlantse Comp[e] veel ontsien ende de selve door het onthouden van hunnen rijs wel trachten souden te swacken.

Maer dat men ter contrarie Siam door sijne gelegentheijt ende traffijcquen ter zee, ende gevoechlijcker als eenich coninckrijck van India, buijten perijckel, ende met cleijne costen tot redelijckheijt dwingen can.

'Tschip tWapen van Delft, was van Japan met een cargasoen van *f* 93498.6.4, soo voor Siam als Battavia den 23[en] December aldaer wel aangecomen.

De coopmanschappen met voorschreven Delft gebracht, was apparent door den dieren benauden tijt, minder avance als het voorleden jaer opbrengen soude, insgelijcx de Chijnese waeren met Daman uijt Taijouan gebracht ende dat te meer, vermits de grove waeren, bij drie Chijnese joncquen tvoorleden mousson aldaer aengebracht.

De cleeden met de jachten Assendelft ende Bardes derwaerts gesonden, waren 't meerendeel met redelijcke avance gebeneficeert, ende souden noch meerder proffijt gegeven hebben ten waere de Mooren niet met drie schepen, een uijt Suratte, ende twee van Masulipatnam tot Tanasserij aangelanght, ende met groote menichte van cleeden over lant in India gecomen waeren.

Tot vervolch vanden handel op Japan ende Taijouan was bij tcomptoir Siam al in voorraet omtrent 20000 stucx hartevellen, 4000 stucx rochevellen, 4000 picol ordinarie sappangh, ende 2000 picol der soorte cabessa. Item 2200 picol Cambodjase nootjens ende andere cleijnicheden.

Den oija Berckelangh over wiens traecheijt, insonderheijt in Comp^{ies} affairen gemelte Schouten seer claecht, was den 18^{en} December passato door des coninex bevel neffens den secretaris Opra Alack inde gevanckenisse geworpen, ende op vijff plaetsen vast geslooten, ter saecke sij lieden hadden versuijmt te prepareren, een antwoort op de missive des coninex van Atchijn door sijne gesanten aenden Siamsen coninck gesonden, doch wierden naer eenige dagen weder gelargeert.

Primo Januarij, wierden oock in seer harde gevanckenisse gestelt oija Piselouck den vermogensten ende aensienlijcksten mandorijn van dat coninckrijck, neffens oija Awangh president van den conincklijcken raet metten oija Jumerath opper justicier, ende daer nae thuijs van voorschreven oija Piselouck door des coninex officieren geplundert, omdat voorschreven Piselouck met toestemminge van gemelte persoonen des coninex broeder, als staende naer de croone van Siam, beschuldicht hadde, ende sulcx naer genomen informatie de saecke contrarij bevonden sijnde, soo is den 23^{en} des voorschreven maents Januarij gevolcht dat gemelten oija Piselouck seer smadelijck met een kettingh om den hals uijt voorschreven gevanckenisse geleijt, ende aende cant vande rivier door beuls handen in twee stucken gehouwen wiert, alwaer 't doode lichaem tot twee dagen daaraen leggen bleeff, als wanneer tselve door des coninex ordre opt voorbidden van de geestelijckheijt bij een vande voornaemste tempels int bijwesen van 200 papen, ende eenige mandorijns nae veele ceremonien is verbrant geworden, ende d' assche in een princelijck graff geleijt.

Uijt Ligor was in Judea seecker tijdinge gecomen dat de Siamse gesanten in October passato, naer Patanij vertrocken, aldaer voorspoedich gearriveert, vrundelijck ontfangen, ende haere saecken soodanich verricht hadden, datter apparentie was van vreede tusschen die rijcken getroffen te werden, waertoe de Patanijse affgesanten, neffens de Siamse tot dien eijnde derwaerts vertrocken, in corten wierden verwacht.

Den coninck was voornemens voorscheijde Schouten op sijn vertrecq vandaer tot vereeringe, neffens een missive aenden heer Generael ter hant te stellen, 200 picol sappanhout, ende 25 coijangh padij.

Omtrent halff Meert stont voorschreven Schouten met 't jacht Daman te volgen.

Door de opperhooffden des voorschreven schips 't Wapen van Delft wort gerapporteert dat den 8^{en} Februarij passato sijnde daechs voor heur vertreck vande

Siamse barra aldaer aenlanghde, de joncke Nangasacque geladen met Chijnese waren uijt Taijouan door den gouverneur Putmans naer Chiam affgesonden, wesende met 40 pesoonen soo varentvolck als soldaten gemant.

Voorschreven joncke hadde veel suijtweste winden int vorderen van sijne reijse bejegent, die hem sulcke verhinderingen toebrachten dat haere provisien ende water t'enemael geconsumeert, ende genoechsaem inden uijttersten noot vervallen waren, soo dat al drie etmael met honger ende dorst hadden moeten bijleggen.

Ten voornoemden dage vertrecken van hier in comp^e nae Bantam een giljongh, een wanckan, een lamboe, een tingan, ende een vlieger, die gesamentlijck uijtvoeren 7000 stucx porceleijn, 2200 pampieren goudraet, ende voorts eenige andere cleijnicheden.

Soo compt oock ten selven dage ter reede een balouw van Andrigirij met omtrent 50 picol peper, item cleene pertije rijs ende padij.

27^en ditto wort den ontfanger generael Cornelis van Maseijck (1) met de schepen Bommel, ende Noortwijck naer Bantam gecommitteert, sijnde geassisteert met den coopman Pieter Sourij, de Chijnesen Limlacco, ende Cousangh, omme in conformite vande mede gegeven instructie aenden coninck entrance tot Bantam onder suffisante ostagiers te versoecken, ende bij sijne Majesteijt te vernemen off tot vreede met de Nederlanders inclineert, gelijck de Chijnesen affirmativelijck sijn voorgevende, sijn Majesteijt is doende, als wanneer uijt den naem van den Gouverneur Generael ende Raeden van Indien sal aendienen, dat mede wel genegen sijn in onderhandelingh van vreede te comen sonder nochtans dienaengaende eenige conditien tot verdrach bij der hant te nemen, maer van sijn wedervaren behoorlijck rapport doen, omme alsdan daerinne wijders ten besten van de Generaele Comp^e gedisponeert te werden.

'T schip Noortwijck sal gemelten ontfanger voor Bantam inde besettinge aldaer, neffens tschip Emilia laeten continueren, ende met Bommel nae verrichtingh van sijn ordre ende bevel, soo haest doenlijck herwaerts keeren.

Adij 28^en ditto arriveren alhier gesamentlijck vande Oost de jachten Couckercken, ende Assendelft, sijnde voorschreven Couckercken den 26^en deser affgesonden geweest, omme Assendelft aen ende omtrent den Crawangsen hoeck de wacht opden vijant gehouden hebbende te doen herwaerts comen.

Op dato verschijnt hier oock ter reede een balouw van Pallimban met omtrent 70 picol peper, ende 50 lasten rijs.

29^en ditto verseijlt een lamboe naer Bantam tot cargasoen mede nemende 40000 pampieren geslagen gout, 900 pampieren goudraet, ende 1200 stucx porceleijn.

Ten selven dage compt alhier ter reede een jonck van Cambodja sijnde

---

(1) Vgl. De Jonge, *Opkomst* V (II), 226.

den anachoda een Japander inhebbende tot sijne ladinge ongeveer 55 lasten rijs, pertije soutevissh, ende eenige cleijnicheden.

Desen Japander is voorleden jaere van hier geseijlt, ende den selven die door onse besettingh voor Maccassar A° 1634 is aengehaelt geweest.

30^en ditto is alhier van Bantam aengecomen een tingan mede brengende hoenderen, piessangh, ende andere fruijten, item partije rottangh.

Ultimo ditto vertreckt van hier naer Jortangh een balouw alleen uijtvoerende eenige pitgiens off Javaens gelt.

Aprilis A° 1636.

Primo April verseijlen gelijckelijck naer Bantam twee tingans ende een balouw, die t' samen uijtvoeren 700 stucx porceleijn, ende 700 pampieren goudraet.

Ten dage voorschreven arriveert alhier van Aijmoij in China, de derde joncke, geladen met grove Chijnese waeren, waermede oock aenlangen 364 Chijnesen.

Soo compt oock alhier van Palimbam een balouw met omtrent 7 last rijs.

3^en ditto vertrecken van hier gesamentlijck de jachten den Brack ende Counckercken te weten.

Den Brack naer Jambij met een cargasoen bestaende in 127 packen Suratse ende Coromandelse cleeden als andersints monterende volgens facture *f* 72319.18 — sijnde met 40 coppen gemant, ende voor ses maenden ten behoeve vande selve geprovidcert ijegens ultimo April, ofte ten langsten halff Meij, wort den oppercoopman Cornelis van Houten aldaer ten comptoire residerende bij missive gerecommandeert ende belast, niet alleene voorschreven Brack volladen met peper herwaerts te senden, maer daermede oock in persoon over te comen, omme hem vanden handel ende gelegentheijt in Jambij (daer van in veelen seer vreemt heeft geadvijseert) te geven naerder onderrechtingh soo mondelijck als schriftelijck, mits doende alvoorens van des Comp^ies middelen ende effecten behoorlijck transport aenden ondercoopman Lucas de Vogel, de welcke geordonneert is de selve te aenveerden, ende conform d'alsnu gegeven ordre, ten meesten dienste vande generaele Comp^e tegens peper over te setten, ende te dirigeren. Ernstelijck is hun luijden gelast, d'overgroote uijtstaende schulden bij alle te doene devoiren in te vorderen ende dat dit nieuw cargasoen tegen peper ende contant sullen verhandelen, sonder daer van eenen penningh uijt te borgen.

Tgeene voorschreven van Houten bij gemelte missive, raeckende den Jambijnesen handel, metten aencleven van dien, wijders belast ende aengeshreven

wort, can int generaele copijeboeck alwaer de selve dato 2^en deser geregistreert staet largo worden naergesien.

Soo is oock als vooren in comp^e van voorschreven Brack weder naer tvaerwater van Malacca verseijlt, den commandeur Jacob Coper [1], sijnde de novo in een driejarich verbant onder een tractement van 150 gulden smaents getreden, met tjacht Conckercken, gevictualieert voor 9 maenden ten behoeve van 50 coppen, omme andermael te hebben het commandement ende oppergesach in dat vaerwater over onse navale macht, die op sijn aancompste aldaer bestaen sal in vijff jachten namentlijck.

Conckercken . . . . Wieringen . . . . Diemen, Bleijswijck, ende Cleen Nassouw	tsaemen met 216 coppen soo soldaten als varent volck gemant.

Die noch sullen versterckt worden met de jachten

Venhuijsen . . . . Bardes . . . . Manilha, ende . . . . een chaloupe	ophebbende 100 personen ende geprovideert als voor

Daermede den schipper commandeur Cornelis Sijmonsen vander Veer, cruijssende in de Straete van Banca jegens primo Maij aenstaende precijs derwaerts navigeren sal, twelck hem bij missive, gaende in handen van voorschreven commandeur Coper expresselijck aengechreven wort.

Soo sal oock eerstdaechs van hier naer 't Malacx vaerwater noch een ander jacht dat daer toe bequaem sal worden geoordeelt affgesonden worden, tsamen negen jachten met twee chaloupen, sijnde het getal dat den commandeur Coper heeft voorgedragen tot beter besettingh van dat vaerwater te vereijsschen.

Voor de voornoemde vier jachten, present int voorschreven vaerwater, is mede in Conckercken gescheept 3½ last rijs, ende provisie van vleesch, speck, olij, wijn, arack, etc^a, ten behoeve van 170 coppen voor ses maenden.

Gemelte commandeur Coper is geordonneert sich jegens 20 off ultimo Julij eerstcomende met een jacht soo best vande vloote sal connen werden gemist, herwaerts te transporteren, omme sijn persoon in een ander bedieningh tegens de maent Augustij t'emploijeren ende op sijn vertreck van daer het commandement in des selffs plaetse beveelen, uijt crachte van instructie aen Cornelis Sijmonsen vander Veer, ende hem niet alleenlijck behoorlijck van alles den dienst vande generaele Comp^e vereijsschende te informeren, maer oock den selven overleveren alle ordren ende instructien, daertoe eenichsints dienende, ende onder hem Coper berustende. Ten waere den Atchijnder ondertusschen met sijn macht voor Malacca quam te verschijnen, omme die stadt te belegeren, in welcken gevalle voornoemden Coper bij de vloote in sijn qualiteijt sal conti-

(1) Vgl. Tiele–Heeres, *Bouwstoffen* II, blz. LXXV.

nueren, ende daervan opt spoedichste advijs geven, ende sal sich voorders gedragen, volgens d'instructie gemelten commandeur op sijn vertreck ter hant gestelt, de welcke int generaele copijeboeck op 2en deser geinsereert staet.

4en ditto compt alhier van Bantam een Chijnese praeuw inhebbende eenige aerd ende boomvruchten.

Daermede becomen een missive vanden ontfanger generael Cornelis van Maseijcq gedateert 3en deser, waeruijt vernemen:

Dat sijn E. den 29en passato ter reede van Bantam was aangecomen, ende den coninck onse meeninge tot vreede door de Chijnesen Limlacco, ende Consangh te verstaen gegeven, ende dienvolgende audentie bij den coninck onder suffisante ostagiers versocht, waer op den coninck door voorschreven ende noch andere Chijnesen die als intercesseurs over ende weder gebruijckt wierden, hadde doen antwoorden sulcx wel geschieden soude, maer dat men hem al voorens behoorden drie poincten te accorderen namentlijck;

De vergoedingh van twee stucken geschut, die int schieten op het schip s' Hartogenbosch gesprongen waren.

Item alle negotianten tot Bantam haeren handel vrij te mogen drijven.

Ende dat begeerde ongemolesteert, de quartieren van Amboino, de custe van Ceram, ende Banda te frequenteren.

Ende alsoo den ontfanger, den coninck, ende grooten tot Bantam dede aendienen geen last te hebben van soodanige saecken te spreecken, maer alleen gecomen was omme des conincx genegentheijt mondelingh te verstaen, soo en was daerop niet anders gevolcht als alleen dat den coninck ende den sijnen soo voorgaven seer genegen waren tot vreede, ende dat noch wat patientie soude hebben, omme tot gespreck te comen, hebbende d'onse onderentusschen aen laten presenteren, van alles dat binnen Bantam was te willen versorgen, dat maer daerom versoecken souden etca. Wat voorders daervan te verwachten staet, leert den tijt met de compste van den ontfanger selver.

Ten selven dage arriveert alhier uijt China de vierde Chijnese joncke geladen met grove Chijnese waeren ophebbende 330 Chijnesen.

5en ditto compt een tingan van Bantam, alleen met fruijten.

6en ditto arriveren alhier van Bantam een balouw, ende een tingan, tsamen medebrengende omtrent 90 picol witte suijcker, ende eenige fruijten.

Ten selven dage comt alhier van Priaman een balouw met 120 picol peper.

Ditto verseijlen van hier onder het oppergesach vanden capiteijn commandeur Jan Silvernagel, acht tingans ende een chaloup nae de Oost, sijnde voorschreven vaertuijgen boven het ordinarie varentvolcq, ende Compies. lijffeijgenen gemant met 98 soldaten, ende behoorlijck gearmeert, omme daermede den vijant bij rescontre allen mogelijcken affbreuck te doen.

8en ditto compt een tingan van Cherita, uijt de Strate Sunda met een last rijs.

9en ditto is alhier van Bantam aengecomen, een vlieger inhebbende pertije bocken ende hoenderen.

Soo is ten voorschreven dage mede van Bantam hier aengelanght een lamboe, alleen mede brengende diversche fruijten.

Op dato compt hier oock weder van Bantam ter reede den ontfanger Cornelis van Maseijck met tschip Bommel rapporterende hoe dat den coninck ende grooten aldaer sijn E. van dach tot dach onder d'een ende d'ander pretext opgehouden, ende tot dato van sijn vertreck, dat was den 8en deser, sijnde den tijt van 9 dagen, geen ostagiers gesonden noch audientie verleent hadde, niettegenstaende sulcx gednijrich door de mede gegaene Chijnesen, als oock bij missive hadde doen versoecken, soodat genootsaeckt wierde omme voorder verleth van tijt te excuseren, sijne reijse weder herwaerts te maecken, te meer den coninck eijntlijck verclaerde den vreede ongenegen was aen te nemen, ten waere hem de geeijschte twee stucken (apparent door de Chijnesen, doch buijten ordre belooft) al voorens gelevert wierden, als wanneer van vreede tracteren wilde, hebbende alreede gedesisteert vande twee andere gepretendeerde poincten, namentlijck de vrije vaert inde quartieren van Amboino, Ceram, ende Banda, ende dat alle natien toegangh tot Bantam souden laeten.

Den inlantsen oorloge was tmerendeel gecesseert, acht hondert vande gerebelleerde soo mans, vrouwen ende kinderen waren binnen Bantam gebracht ende Keaij Loumaetjouw haren oversten hadde sich met vijff hondert personen voorvluchtich gemaeckt, ende onthielt sich aende zuijt cant.

Gemelte ontfanger wierde onder anderen van een geschooren Chijnees mede aengedient dat den Mattaram goede preparaten ten oorloge maeckte, omme 't aenstaende drooge mousson met een machtich leger te velde te comen, tsij dan voor Battavia ofte Bantam; daeromme oock op alle plaetsen des Mattarams ordre gegeven was, ijder een seecker getal rijs ende volck op te brengen.

D'Engelsen hadden ter Bantamse reede de scheepen:

de Juweel, ende

d' Expeditie.

Item de jachten de Confoort, ende het Hoopje, met een opgeboeijde praeuw.

Voorschreven Maseijck heeft oock overgelevert een missive vanden Ed. president der Engelsen, George Willoungbij waer bij den selven d' hr Gouverneur Generael, ende Raeden van India opt hoochste bedanckt voor de spoedige toesendinge sijner brieven, jongst met onse schepen van Jambij ende uijt Suratte ontfangen. In recompense van dien hadde den ontfanger Maseijck voor de vloote doen vereeren met 100 hoenderen, 1 bock, 2 gansen, ende een braet vercken.

Ten voorschreven dage compt vande alhier omtrent gelegen eijlanden weder ter reede tschip 't Wapen van Hoorn, geladen met branthout.

10en ditto verschijnen alhier gelijckelijck van Andrigirij twee balouws, tsamen inhebbende 300 picol peper, daermede becomen schrijvens vanden

schipper commandeur Cornelis Sijmonsen vander Veer, cruijsende inde Straet Palimbam gedateert 30en Maert passato, waerinne niet van consideratie wort aengeroert, als alleen dat voorschreven vaertuijgen, op haer versoeck met weijnich boscruijt ende water geaccomodeert hadde, ende dat een Engels jacht comende van Bantam in Jambij door voorschreven vaertuijgen was gerescontеert.

Soo compt ten selven dage van Bantam ter reede een lamboe met 70 picol witte suijcker, ende eenige aerd, ende boomvruchten.

11en dito verseijlen in compe drie tingans, ende 2 vliegers naer Bantam, die gesamentlijck uijtvoeren 1400 stucx porceleijn, 1200 pampieren goutdraet, als anders.

Op dato voorschreven keert weder alhier van de Oost den capiteijn commandeur Jan Silvernagel, sijnde op 7en deser hier vooren gemelt derwaerts vertrocken, mede brengende twee Javaense tingans omtrent den Caruansen hoeck verovert, tvolck nam intijts de vlucht te lande.

Noch is ten voornoemden dage de vijffde Chijnese joncke volladen met allerhande Chijnese waeren oock aengecomen, mede brengende 346 coppen, den schipper off anachoda Sicqua genaemt.

12en ditto verseijlt naer de Westcust van Sumatra tjacht Sardam met een cargasoen van / 34744.16.3, bestaende uijt 78 packen Suratse ende Choromandelsche lijwaeten, ende 100 picol cust ijser, gaende onder de beneficie ende verantwoordinge vanden coopman Jacob Schooff, omme de selve jegens peper, rijs, gout, ende caneel, in Celebar, Bancoela, Lamajuta, Indrapura, ende Cotatenga etca, over te setten, excuserende alleen Tico, ende Priaman, alwaer den ondercoopman Paulo Anthonij de Barij, met tschip de Revengie oock tot procure van peper als andersints in handel leijt, alles inconformite vande instructie gemelten Schooff, tot dien eijnde int largo mede gegeven.

Met gemelte Sardam worden oock beantwoort de brieven ende advijsen, door voorschreven de Barij met het Engels jacht d' Expeditie over Bantam ontfangen, waer bij hem ten principaele opt hoochste gerecommandeert wort, de spoedige bevoorderinge van Revengies last, omme daermede soo haest doenlijck herwaerts te comen, soo in peper als rijs.

Voorschreven Schooff is oock ter hant gestelt een missive geadresseert aenden schipper des schips Emilia Joost Salters alsnoch inde besettingh voor Bantam continuerende omme de selve en passant over te leveren, bij de welcke voorschreven Salters geordonneert wort, opde receptie van dien tschip Noortwijck herwaerts te senden, omme behoorlijck versien, ende elders gebruijckt te werden.

13en ditto des naernoens compt alhier van Cotuaringa, de chaloupe, in compe vande fluijt Ruttum den 14en Martij derwaerts verseijlt, ende door den coopman Gerrit Corssen volgens sijne gegevene ordre herwaerts gesonden, uijt welcker schrijvens daermede becomen, gedateert 6en deser vernemen:

Hoe dat voorseijde Ruttum, ende chaloupe op 25 Maert passado voor de Cotuaringse rivier aenlanghden, ende hij Corssen neffens den ondercoopman Casem-

broot, met voorschreven chaloup geladen met coopmanschappen, ende een orangbaij, sich de riviere opwaerts transporterende, soo is onderwegen des nachts gebeurt, nae dat hun tot rusten hadden geleijt, dat seecker Casembroots slaeff tot sijn behulp mede genomen, seer stoutelijck heeft onderstaen sijn meesters Japanse sabel bedectelijck te trecken, ende daermede getracht hun beijden het leven te benemen treffende den voorseijde Corssen met twee quetsuren int hooft, ende een inde slincker schouder, insgelijcx hem Casembroot oock int hooft, ende over den rechter arm, waer naer voorschreven slaeff de vlucht nam, ende overboort sprongh, sonder dat hem, vermits de donckerheijt des nachts vervolgen, noch attraperen conden, door welcke quetsinge voornoemden Corssen, omme hem te doen cureren, genootsaeckt was weder te rugge naer boort te keeren, ende in des selfs plaetse voornoemden Casembroot toe te voegen, den ondercoopman vander Meulen, die den 3[en] April tot Cotuaringin aenquamen, alwaer verstonden, den ouden enden jongen coninck met alle de grooten des selfs rijck negen dagen daer bevorens naer Benjarmassingh vertrocken was, omme dien coninck aldaer te besoecken, weshalven sij haer hebben geaddresseert aen eenen Keaij Kewansenalla, de Cotuaringse croone geduijrende d' absentie vanden coninck bij representatie becledende, ende den selven vande mede gebrachte missive, ende schenckagie des Generaels ende Raeden van India, aen sijnen coninck gedirigeert, kennisse doende, die hem oock op sijn begeeren ter hant gestelt sijn, omme de selve aenden coninck metten eersten te bestellen.

Tot rijs ende padij, omde fluijt ende Cleen Hollandia aff te laeden, was seer goede apparentie, alleen tvertreck des conincx ende thooge water omme den rijs ende padij inde stadt te brengen, soude wat obstacul geven, van soo tijdelijck hunne last niet te becomen, als haer bij instructie was gerecommandeert, ende Keaij Wansenalla belooffde d'onse favorabel te willen sijn, dat den gerequireerden rijs last soo spoedich souden comen te erlangen, als in sijn vermogen te doen sal wesen, daer op met alle beleeftheijt bij d'onse aengehouden wierde.

Tjacht Cleen Hollandia, arriveerden voor de riviere van Cotuaringin den eersten April, bleven van opinie daer van cleijnen dienst in het op ende affvaeren des reviers souden connen trecken, doordien men voorschreven revier seer lancksaem, vermits het vehement affwateren als vooren opcomen can, de chaloupe hadde 7 etmaelen onderwegen geweest, voor en aleer tot inde stadt Cotuaringin conde aenlangen, waeromme geresolveert waeren inlants vaertuijch, dat hun aengepresenteert wierde (mits betaelende) mede te gebruijcken, opdat alles te spoediger voortgaen mochte.

Opt depescheren deser advijsen, hadden den prijs vande cleeden sulcx getroffen, dat eenige cent per cent, oock 70 a 80 percent renderen souden, ende den rijs daerentegen betalen naer ouder gewoonte, dat is 27 r[s] tlast.

Naer cannakijns, ende caingoelongs scheenen seer begerich, insgelijcx de pitgiens, ten prijse van 4000 voor 1r[s] van 8[ten].

Ten selven dage arriveren alhier de naervolgende vaertuijgen namentlijck:

Een wanckan van Japara, inhebbende 112 picol peper uijt welckers rapporten onder anderen verstaen dat conform voorgaende becomen tijdingen, den sousounam off keijzer van Java alle plaetsen onder sijn gebiet sorterende yder nae haer faculteijt, op een seecker getal volcx ende beesten, etc^{a} (apparent omme ten oorloge te gebruijcken) gestelt hadde, doch de seeckerheijt van dien, bleeff noch secreet.

Item een lambouw van Damack, mede brengende omtrent twee lasten rijs, waer bij vernemen dat den ouden coninck van Cheribon, pangoran Ratou, ten hoove bij den sousounam soude verschijnen, ende dat alreede uijt Cheribon pangoran Ratou, ten hove bij den sousounam soude verschijnen, ende dat alreede uijt Cheribon te water vertrocken was, met groot gevolch van praeuwen ende volck, dat oock opalle plaetsen daer aencomen, ende door passeren soude, scherpelijck belast was, gemelten coninck feestelijck t' ontfangen alle eere nae de Javaense wijse aen te doen, ende dat den geseijden sousounam, persoonelijck buijten sijn stadt Mattaram den voorseijden Cheribonsen coninck te gemoet soude comen ende inhaelen.

Ditto comen mede twee cleijne balouws van Surabaija ende Grisse, geladen met south daermede naer Mannack opde Westcust van Sumatra voornemens sijn te vertrecken, waer van tvolck Maleijers sijn.

Op dato hebben de Bantamse Javanen aende Batavise Westsijde, buijten de stadsgracht verrast, ende mede genomen een swarte vrouwe met twee haerer lijffeijgenen.

Ten voornoemden dage verseijlt een tingan nae Bantam uijtvoerende 1700 stucx groff porceleijn, ende eenige menudentien.

14^{en} dito arriveren alhier de naervolgende vaertuijgen namentlijck:

Van Japara een jonck, inhebbende 40 picol peper met een balouw, medebrengende 30 picol ditto.

Item van Borneo een balouw, met 25 stucx slaven, 30 picol wasch, ende 10 cattij campher.

Soo keert ten selven dage oock weder een tingan nae Cherita, inde Straete van Sunda, tot retour mede nemende 15 picol cleeden, ende 50 r^{a} contant den schipper off anachoda is gerecommandeert, ende heeft belooft op sijne wedercompste mede te brengen goede quantiteijt clappus planten daer voor hem toe geseijt is te betaelen thondert tot 6 r^{a}.

16^{en} ditto wort van hier naer de Hoeck van Crawan om d' Oost affgesonden, tschip 't Wapen van Delft, met een chaloup, twee tingans, ende 20 soldaten, omme aldaer opde wacht te leggen tot des vijants affbreuck, mitsgaders tot bevrijdingh vande herwaerts tenderende ende vertreckende handelaers.

Ten selven dage des naernoens arriveert alhier van Bantam volgens de ordre derwaerts gegeven, met tjacht Sardam gedestineert naerde Sumatra Westcuste tschip Noordwijck, soo dat het schip Emilia inde besettingh aldaer eenlijck continueert.

Op heden wierde mede gesien een zeijl, dat om de Oost liep comende van de West, twelck is geweest, soo uijt die vant schip Noortwijck vernemen, ›t Engels jacht de Juweel, tenderende soo men presumeert nae Japara off wel naer Banjarmassingh.

Op dato soo arriveren alhier oock van Bantam een balouw met een vlieger ijder inhebbende partije hoenderen ende eenige snuijsteringh.

Des avonts hebben een troepe van 42 soldaten binnen gebracht twee Javaense hooffden, met 3 piecken ende twee crissen, door hun becomen bij oosten Battavia omtrent de reviere van Morondo, alwaer in embuscade leggende, op deden, een partije van 100 Mataramse Javanen, die alle nae dat een a twee cherges musquettade daer op gedaen hadde, de vlucht namen, achterlatende geseijde twee dooden, ende dat noch eenige sijn gequetst geworden, is buijten twijffel

17[en] ditto verseijlen van hier in comp[e] de schepen Oudewater ende Schagen namentlijck:

Tschip Oudewater gemant met 55 coppen naer Cambodja, met een cargasoen monterende ter somma van *f* 79810. 16 bestaende uijt 10000 taijl Japans silver, 8000 rijcxdaelders, 51 packen diverse soorteringe cleeden, een casse root carmosijn laecken, een d° spiegels, amphioen, rassemala, loot, poetsjock, wieroock, mirrhe, etc[a] gaende geconsigneert in handen vanden oppercoopman Jan Dircxsen Galen, geassisteert met den coopman Pieter Sourij, omme tselve aldaer over te setten, jegens hartevellen, cambodjase nootgens, benjuijn, gommalacca, olijphants tanden, aguijlhout, calumback, wasch, natten lack, als andersints, in conformite vande daertoe mede gegeven instructie waerbij oock onder anderen geordonneert ende belast wort:

Dat 'tschip Oudewater met een wel geassorteert Japans cargasoen, bestaende in hartevellen, te becomen ende doenlijck sijnde jegens ultimo Julij aenstaende van voor de bharra de Cambodjase reviere naer Firando sal verseijlen, met den coopman Jan Dircksen Galen, die alvoorens aenden coopman Pieter Sourij vande resterende middelen doen sal behoorlijck transport, omme aldaer in voorschreven handel te continueren, ende voornamentlijck de procure van een goede quantiteijt rijs tot 4 a 500 lasten, ist doenlijck voor Batavia, ende de quartieren innewaerts noodich te bevoorderen. Voorschreven Oudewater is gelast weder van Japan naer Cambodja te keeren met alsulcke comptanten ende coopmanschappen tot vervolch van dien handel sal comen te vereijsschen, omme alsoo vollaeden met rijs, benjuwijn, gommalacca, cardamon, wasch, etc[a], opt spoedichste voorts herwaerts te comen, neffens den coopman Pieter Sourij, blijvende in Cambodja tot nieuwen incoop van Japans cargasoen den oppercoopman van Galen, aen wien voorschreven Sourij weder sal overleveren met goet bewijs, reeckeningh, ende reliqua, gedurende sijne directie, 's Comp[ies] middelen ende effecten.

Met voornoemde Oudewater, zullen oock den president Couckebacker

advijseren, wat scheepsruijmte, om den rijs, ende andere geprocureerde waeren naer Batavia te brengen (boven t' jacht Oudewater) nodich wesen sal, aen sijn E. versoeckende dat achtervolgens d'ordre vanden Gouverneur Generael ende Raeden van India, den gouverneur Hans Putmans met d' eerste depeche uijt Japan naer Taijouan sal willen aenschrijven, dat gemelte Putmans een fleuijt als Rarop, ten dien eijnde in October ofte November naer Cambodja gelieve afftevcerdigen, ende daermede oock eijsschen alsulcke goederen als de landen van Cambodja voor het rijck van China connen contribueren, ende in Taijouan met proffijt connen gedebiteert worden.

Wat ordren ende bevelen voorders gegeven sijn int verhandelen van Oudewaters cargasoen de procure van coopmanschappen daer ijegens, ende wes daer meer aen dependeert, wort alles bij vooren gemelte instructie geregistreert, int generaele copijeboeck largo geextendeert.

Soo vertreckt oock als vooren, gemant met 45 coppen tfluijtschip Schagen naer Taijouan met een cargasoen, bedragende ter somme van f 64244. 11.— bestaende uijt 3250 picol, 94 cattij suijvere schoone ende grove Jambise peper, met 80000 ℔ loot, omme met voorschreven peper te hebben de voorvente vande alhier gearriveerde Chijnese joncken, die oock met een merckelijcke quantiteijt weder te vertrecken staen, 't welck den gouverneur Putmans opt serieuste gerecommandeert wort te bevoorderen.

Soo worden daermede oock niet alleen beantwoort, alle de missiven ende advijsen van gemelten E. Putmans per de schepen Galiasse ende Texel, Noortwijck, de Swaen, Venlo, ende de joncke vanden coopman Hambugan deses noorder moussons, vervolgens vandaer becomen, maer oock bij forme van praedvijs sijn Ed. aengeschreven, wat schepen ende coopmanschappen tot vervolch vanden handel in Taijouan, Japan, ende Siam met d' aencompste vande schepen uijt Nederlant, de custe Choromandel, Cotuaringin, ende elders, dit aenstaende zuijder mousson successive voornemens sijn (Godt de voorste) tijdelijck der waerts te senden boven de gedaene uijtsettinge naer de Cabo de Spirito Sancto opde Acapulcose silver schepen die mede sijn geordonneert, naer verrichter saecken ofte naer expiratie vanden gelimiteerden tijt naer de Piscadoris te verseijlen, alles breeder bij missive in dato 16 deser blijckende gelijck op voorscheven dato int generaele copijeboeck can gelesen worden.

Op dato des naernoens compt alhier van Bantam een wanckan, alleen medebrengende eenige hoenderen ende diverse Bantamse fruijten.

Soo compt oock ten selven dage van Succadana een balouw met omtrent 16 lasten rijs.

18en ditto vertreckt den luijtenant majoor Hendrick Dobbertijn, ende den capiteijn Jan Silvernagel met ses praeuwen, twee chaloupen ende een duijsentbeen gemant met 89 soldaten, boven des Comples lijffeijgenen ende varentvolck

daer toe nodich, naer den Hoeck van Crawangh, ende elders tot des vijants affbreuck, met ordre omme hun noch te verstercken met de chaloup ende tingans van 't Wapen van Delft, aldaer op de wacht leggende.

19ᵉⁿ ditto vertrecken van hier de schepen Bommel ende Noortwijck naer de alhier omtrent gelegen noorder eijlanden omme vandaer craelsteen tot continuatie van des casteels fortificatien te haelen, met welckers vertreck de Batavise reede van alle 's Compˡᵉˢ schepen ende jachten is ontbloot, blijvende ter selver rheede alleen geanckert der vrijeluijden jacht de Cleene Peerl genaemt, met eenige Chinese joncken ende Indiaense vaertuijgen.

20ᵉⁿ ditto comt hier van Japara een giljongh met ongeveer 2 lasten rijs, ende 20 picol peper.

21ᵉⁿ ditto comen alhier twee balouws van Bencalis geladen met soute Johorse cuijt.

Waermede den vice commandeur int Malacx vaerwater Qirlando Thibault, hebbende voorschreven balouws inde Straet Brouwer met tjacht Diemen gerescontreert, bij missive gedateert 22ᵉⁿ Martio passado is advijserende:

Dat op den 4ᵉⁿ des voorschreven maents Martio verovert heeft tusschen Carimon ende Pulo Pisangh seecker Portugees scheepken, sijnde in Februario lestleden van Malacca vertrocken, tenderende naer Macassar. 't Inhebbende was van cleijne importantie, den capiteijn met de andere aldaer op wesende naturelle Portugesen, hadden getracht met hun cleijn vaertuijch te eschapperen doch is haer tselve misluckt, ende alle mede in d'onse haer handen vervallen, t' samen 60 zielen sterck, die over de vloote verdeelt sijn.

Omme van voorschreven scheepken noch eenigen dienst in dat vaerwater te trecken, ende de besettinge aldaer te verstercken, soo hadde gemelten Thibault 't selve doen versien, ende daerop gestelt 10 Nederlanders, met 10 swarten ende g'armeert met twee gotelingen, 2 steenstucken, twee haecx, ses musquets, 10 piecken, als andersints.

Den voorschreven Portugesen capiteijn, rapporteerde onder anderen dat die van Malacca grootelijcx waren gemiscontenteert inden ontfanck van haere goederen uijt 't Engels schip London, die niet alleen seer slordich becomen, maer dat oock d' Engelsen daervan $\frac{1}{3}$ gehouden hebben, sulcx dat de Portugijsen met d' Engelsen te handelen den lust vergaen was, affirmerende voornoemden capiteijn voorders oock dat den soberen staet in Malacca alsnoch continueerde, ende de vivres dier waren, principael den rijs.

Voornoemden Thibault, bleeff van meninge met het jacht Diemen jegens 5 April voor Malacca te loopen, ende wat bij noorden te houden omme op het onvoorsienste attraperen seecker vaertuijch, dat bericht was, alsdan naer Bengala stont te vertrecken.

Tvolck inde vloote was noch cloeck ende gesont, maer de provisien wat schaers.

Op dato arriveren alhier de schepen Grol, Warmont, ende Huijsduijnen van Japan over Taijouan ende Quinam, item tfluijtschip Rarop van Japan over Taijouan, namentlijck:

Grol . . . } waermede weder aenlanght den capiteijn majoor Adriaen Antho-
Warmont . . } nissen met 298 soldaten neffens d'ingeladen cargasoenen monterende
Huijsduijnen . } volgens de facturen daer van sijnde . . . . ƒ 211545.17.10.

Ende Rarop met den E. president Nicolaus Couckebacker inhebbende een cargasoen van . . . . „ 158080.12.14.

Soodat voorseijde cargasoenen bestaande in Japanse ende Chijnese waeren, ende coopmanschappen t'samen comen te monsteren ter somme van . . . . ƒ 369625.10.8

Daerenboven hadden de schepen Grol, ende Warmont tot Quinam aengebracht een capitael bestaende in Japanse copere senes, contanten, ende verscheijde cleijnicheden, geconsigneert in handen vanden oppercoopman Abraham Duijcker, alles bij de facturen daervan blijckende. . . . . ƒ 115762.2.12.

Waermede oock becomen de respective advijsen ende rapporten soo vanden E. president Couckebacker ingestelt bij forme van naerder verclaeringe op sijne voorige jongste gesonden missiven ende tgepasseerde, soo tot dato van sijn vertreck uijt Japan, als geduijrende des selffs reijse herwaerts gedateert 21en deser [1]).

Item vanden heer gouverneur Hans Putmans bestaende in twee missiven, d'eene in dato 21 Februario met een appendix vanden 25en ditto per de schepen, Grol, Warmont ende Huijsduijen, ende d'andere gedateert 23en Meert per Rarop, ende laestlijck tschrijvens vanden oppercoopman Abraham Duijcker, mede den 13en Meert gedateert.

Bij all d'welcke, alsmede de dachregisters ende andere neffens gevoechde pampieren, ten principaelen verstaen:

Ten eersten uijt de rapporten etca vanden E. president Couckebacker betreffende den handel in Japan, Tonquijn, metten aencleven van dien.

Dat in toecomende saijsoen wel eenige naerder limitatien ofte dwangh in Compies negotie, ende principalijck int stuck der rouwe sijde te beduchten staet, tselve oordeelende uijt diversche redenen bij Findadonne gouverneur van Nangasacque gealligeert op 28en November passato als wanneer den E. Couckebacker metten coopman Caron volgens de lest voorgaende advijsen aldaer aengelanght, ende present waeren, dewelcke verclaerde van gevoelen te wesen op Compies saecken, denoterende de rouwe sijde, te hove soude geleth, ende vande hooge overicheijt naerder ende speciaelder ordre gegeven werden, te meer de ouder-

(1) Vgl. Nachod, *Beziehungen der Niederländischen Ostindischen Kompagnie zu Japan*, 246 vv.

lingen ende overhooffden vande vijff keijsers steden bij requeste aen gemelte gouverneur gepresenteert hadden, clachtelijck te kennen gegeven, ende versocht dat nademael sij lieden de sijde der vreemdelingen soo vande Portugesen als Chinesen in Nangasacqui onder pancado, ende tot hun proffijt cochten, daeromme oock behoorden de sijde der Nederlanderen soo aldaer door onse schepen successive aengebracht wort, gemeen te coopen, daer anders soo sij sustineerden 20 a 30 personen tot groote prejuditie van hunne gemeente mede doorgaen.

Ten anderen oock uijt de ordonnantien door bevel van sijne keijserlijcke Majesteijt bij de vijff principaelste rijcxraden onderteeckent, ende aende Nangasackse regenten tot haer gouverno behandicht, de welcke onder andere poincten getranslateert sijnde de formele woorden luijden: *Alle de rouwe sijde daer sult den prijs over stellen laeten, ende aende vijff steden, mitsgaders degeene die op de memorie staen, verdeelen;* dat nochtans bij Couckebacker schijnt van opinie te zijn tselve opde Portugesen ende Chijnesen, maer niet de Nederlanders geduijdet te wesen, de wijle int laetste poinct der selver ordonnantien geseijt wort: *De sijde die met de schepen in Firando wort gebracht, sult mede voorden prijs als die in Nangasacque getroffen is, vercopen laten, ende sult gebieden dat de andere goederen aldaer voor en aleer den prijs van de sijde gemaeckt sij, niet vercocht worden,* waaruit men souden connen concluderen de Comp^e in dit stuck geen naeder empechement ofte becommeringe sal hebben te verwachten, maer bij haere vorige vrijheden verblijven, te meer den regent Phesodonne op 29 November lestleden (schijnende gunstich tonswaerts) verclaerden, dat ten aensien de schade die de Comp. t' voorleden jaer inden vercoop haerder rouwe sijde geleden hadde, hij te wege soude brengen, dat d' selve in toecomende den prijs vande premiere bijtcho haelen, ende daerenboven thien taijlen hooger als de ordinarie waerdige gestelt worden soude, belastende tselve voor alle ingeboorne secreet te houden, doch pretendeerde voor dese te doene courtosije, een goet gedeelte inde sijde voor sijne portie te mogen genieten.

Tgeene hier op te volgen staet, ende wat operatie tgedaene versoeck bij de ouderlingen ende overhooffden vande vijff keijsers steden aende gouverneur van Nangasacque int stuck der rouwe sijde hier vooren aangetogen te hove bij den coninck seg keijser ende rijcxraden baren sal wil den tijt leeren.

Hondert picol rouwe sijde soo den E. Couckebacker voor de hooffden der voornoemde vijff keijsers steden uijtgehouden aen haer gepresenteert, ende sijluijden de selve t' aenveerden geweijgert hadden, meent voorschreven Couckebacker een goede saecke te wesen, ten aensien gelijcke presentatie in toecomende op dese ontseggingh gevoechlijck sal mogen geexcuseert werden.

Sooals den E. Couckebacker de Nangasackse gouverneurs sijn vertreck naer Batavia hadde voorgedragen, wierde van de selve onder anderen belast, sijne overicheijt in Batavia wel te informeren, ende te onderrichten, dat haere residenten in Japan geen contrarie bevelen tegens de Japanse wetten voorschrijven souden, maer

dat diende te beveelen haer precijs naer d' ordonnantien te buijgen ende te reguleren, welcke vande hooge overicheden in Japan hun voorgestelt mochte worden.

Twee dagen voor d' E. Couckebackers vertreck uijt Firando dede den regent Phesodonne met een sijner principaele dienaren voorschreven Couckebacker op desselffs reijse geluck wenschen, ende daer beneffens recommanderen den coopman Caron ten hove gecomen sijnde geen versoecken te doen, tegens hetgene bij sijn Maj^{t} ende de rijcxraden mochte gemandeert worden, alsoo sulcx niet dan irritatien bij haere hoocheden verweckt, ende sodanige voor wederspannige bij sijne Maj^{t} gereputeert worden etc^{a}.

Derwegen gemelte Couckebacker den coopman Caron serieuselijck bij instructie heeft belast, ten hove gecomen sijnde, dat door d' h^{r}. van Firando, ende des Comp^{e} vrunden sal trachten te verstaen, ofte wel eenige naerder limitatien ende dwanck de Comp^{e} tot prejuditie vanden handel mochte geinjungeert worden, in welcken gevalle met voornoemde heeren vrunden advijs sodanich daerinne soude handelen als bij haer hoocheden tot behoudenisse vande vrijheden geraetsaemst geoordeelt werden sal: etc^{a}:

Naer voornoemden Couckebacker voorders deduceert, soo schijnt den selven niet alleen beducht te wesen in naerder restrictien opt stuck der rouwe sijde, maer dat noch al wel mochte gecontinueert worden, gelijck nu drie jaeren herwaerts geschiet is, onse schepen 15 a 20 dagen naer der galiotten vertreck in Japan sullen moeten tarderen.

Omme een preuve vanden handel in Tonquijn te nemen, ende op wat wijse de selve 't sij dan van Batavia, Taijouhan, ofte Japan onderstaen, ende bij der hant genomen dient, daervan hadde Couckebacker sich ten besten in Japan g' informeert, ende stelt daer van naervolgende ontledingh, te weten:

Soo wort voor eerst aengewesen op wat plaetse ende reviere de Japanders aenlangen, ende waeromme niet comen te havenen inde rechte spruijt ofte reviere van Tonquijn gelegen opde noorder breete van 20½ graden, in de welcke naer tseggen der Japanders diepte van 15, 16 ende 17 voeten waters is, ende voor hun luijden int opvaren naer de stadt Tonquijn gelegen op 21½ graden noorder breete, den wech veel corter, ende met minder perijckels soude wesen.

Eerstelijck dan dat eenige jaeren geleden, wanneer de geseijde revier aendeden, ende aldaer ten ancker quamen. gebeurt is een haerder joncken int incomen, sijnde hart sant, gesneuvelt sij.

Ten anderen alsoo de custe ter plaetse voorschreven N. Oost ende Zuijd West streckt, moet men met veele moeijten ende travailien buijten de reviere in zee geraecken.

Ten derden veroorsaeckt het spade off laet leveren van des conincx sijde, dat jaerlijcx inde maent Julius ofte opt spoedichste int laetste van Junio geschiet, de negotianten uijt Japan in haer wederkeeren merckelijcke verhindering, want t' seijl gaende vermits de rechte reviere van Tonquijn omde Noort verder als wel d' ander spruijten gelegen is, vereijsschen ten minsten 20 a 25 dagen, omme

uijt de bocht boven het eijlandt Aijnam te connen geraecken, gelijck eenige joncken eer het voorschreven eijlant gepasseert waeren, 30 dagen onderwegen sijn geweest, ende inde maent September in Nangasaque niet sonder groote moeijten geraeckt, doch Nederlantse schepen souden soo veel swaricheijt niet onderworpen sijn, doordien beter beseijlt sijn.

Maer omme dese perecnlen voor te comen, ende bequamelijck uit de bocht te geraecken, genoechsaem verseeckert te wesen, resolveren de Japanders met haer joncken gestadich inde reviere Gijangh ofte Tsijnefaij te loopen, doch sijn om weder buijten te comen veel moeijten ende periculen subject, alsoo de custe omtrent de riviere van Tsijnefaij sich N. N. Oost streckt, alwaer de zuijde winden ten deelen noch op het lant waeijen, ende door het gestadich aenbranden vande landt zee, als naer middachs de zeewint die vrij dicht aen coelt, wanneer men het water in d° reviere, ende dat voor den tijt van 24 uijren op sijn hoochte heeft, dat oock des snachts vermits het lege water (hoewel de lantwint doorwaeijt) veel tijts genootsaeckt werden te blijven leggen, waeromme de Japanderen de reviere van Gijangh prefereren, daer met springhstroom opden drumpel ofte incomen 16 voeten waters compt, oock mede de custe aldaer ontvalt, naer het Z.Z' Oosten, ende met de zuijde winden die ten deele over het lant sijn waeijende, geeft heel slecht water, sulcx dat omme uijt voornoemde reviere te comen, altijt seecker gaen, ende voorverhaalde beletselen niet hebben te verwachten, ten anderen vloeijt het water inde geseijde revier omtrent drie voeten hooger als inde rivier van Tsijnefaij. Buijten de reviere van Gijangh heeft men een cleijn eijlandeken genaemt Frakakij gelegen opde breete van 18⅔ graden omtrent een groot halff mijl oost ten noorden van voornoemde reviere, alwaer achter ten ancker loopende goede reede is op 5, 6 ende 7 vadem ende voor alle winden meest beschut, daer in tegendeel voor de reviere van Tsijnefaij men sonder eenich beschutsel maer in openbaere zee ten ancker leijt.

De Japanders dan met haer joncken onder het eijlandeken Frakakij voornoemt geanckert sijnde, vervoegen haer terstont naer landt, omme de weet van haer compste te doen aenden oppersten sijnde een van des conincx jongste soonen ofte aldaer gesach hebbende, met versoeck van bercken om te mogen lossen, ende binnen de revier te comen.

Bij welcken gouverneur den Japanderen op haer aencomste wert affgevraecht, ende aenteeckeninge gedaen haerluijder mede gebrachte cargasoenen ende comptanten, de goederen bestaende meest in broot, ofte couckes, coper, ijser, swavel, de welcke niet te veel connen gebracht werden, ende eenige kisten met jacquans, ofte copere keteltjens als andere Japanse snuijsteringh, van welcke goederen bij haerluijden niets wert verswegen, maer ten vollen aengegeven behalven de comptanten daer van ten hoochsten maer ⅛ part kennisse doen, ende dat uijt redenen gelijck selver seggen tijdelijck genoech te wesen, wanneer int visiteren bij de Tonquijnders gevonden wert. Naer het voorgeven der Nederlanders die

voor desen aldaer eenige voijages met den Japanderen als stierluijden gedaen, soude nevens het bovenstaende Japans cargasoen de naervolgende goederen van Batavia met redelijcke avance connen werden gebenifitieert:

10 a 20 picol nagelen.
50 picol peper.
10 picol nooten.
20 stucx voor root als swart laecken:
eenige spiegels. . . . . } tot een preuve.
fijne lijwaten als mede sarassen . . }

Hoewel dese gouverneur van Gijangan van meerder comptanten als de Japanderen aengegeven, sich versekert ende beter weet, alsoo hem kennelijck is, wat quantiteijt rouwe sijde bij haerluijden jaerlijcx wert uijtgevoert, hout hem met haer seggen te vreden, ende wert de memorie ofte aanteeckeninge, mitsgaders het voordere gepasseerde sonder versuijm van tijt met een expressen over landt naer de stadt Toncquijn aenden coninck affgeveerdicht, alsoo sonder des coninex kennisse ende licentie niet naer boven mogen vertrecken. Des anderen daechs mandeert den gouverneur ende dat uijt den naem des coninex soo veel visschers bercken naer boort, als de Japanders omme haere joncken ofte goederen te lossen van node sij, ende versoecken, twelck altijt geschiet voor en al eer dat binnen de reviere loopen, door dien int incomen ofte opden drumpel sijnde hart sandt, de joncken swack, ijser, coper ende swavel een swaere last is, bij ongelucq aende grondt geraeckende, geen schade soude hebben te vreesen. Binnen comende blijven de barcken al tsamen bij de joncken leggen, verwachtende alsoo tijdinge ende licentie uijt het hoff van boven, daermede ordinaire eer de selve becomen 14 a 15 dagen doorlopen ende passeeren. Dit vaertuijch sijn groote barcken bij haer genaemt chijnsa, werden in groote menichte, door de gantsche bocht van Tonquijn gesien, met de welck 40, 45 ende 50 picol rouwe sijde connen van boven gebracht worden. IJder is gemant met 5 personen die de Japanders tot loon de cost geven, twelck omtrent 2 maes Japans schuijtgelt des daechs beloopt.

Dese boden in Tonquijn te hove gecomen sijnde, ordonneert den coninck een van sijne mandorijns om de Japanse coopluijden met haer mede gebrachte cargasoenen onder des selffs sauvogarde naer boven te geleijden, ende goede sorge te dragen dat op de reviere door rovers ofte andere moetwilligers die aldaer abondant ende overvloedich sijn, geen overlast aen haer personen ende goederen gedaen werde. Voorschreven geordonneerden mandorijn in Gijangh gearriveert wesende, voorderen de coopluijden haer reijse met de geladen bercken, ende eenige officieren ende matrosen vande joncken, sijnde wel versien van geweer ende oorlochs gereetschap in goede ordre naer boven; int opvaren des avonts vergaderen al tsamen bij den anderen, houden seer scharpe wacht, om vande geseijde roovers niet overvallen te werden.

In Tonquijn arriverende, werden alle de barcken gelast soo naer het coninex palleijs als doenlijck te comen, mitsgaders bij den anderen te blijven leggen, alwaer opde cant vande revier een groote overdeckte baleij gemaeckt wert, daer op een vande grooten, benevens andere mindere mandorijns ende schrijvers haer vervoegen ende sitten connen, werden alle de goederen in haerluijden gesichte door de Tonquijnders buijten cost vande Japanders ende dat in goede ordre sonder dat ijets can gestoolen ofte verloren werden, gelost. Bovendien heeft ijder barck eenen cleijnen mandorijn, nevens andere toesienders wiens namen op pampier geschreven, ende aende groote mast vande barck aengeplackt werden, door welcke middel de Japanders ijets comende te missen, altijt het selffde connen opsoecken, ende weder het haere op voorschreven persoonen prompt verhalen.

Onder dese opgeslagen baleije werden alle de goederen geopent, gevisiteert, ende t'geene dan haer aenstaet ende behaecht voor des coninex reecqueningh naer genomen, de coopmanschappen besocht sijnde, ende geen ofte weijnich gelts vindende, twelck de Japanders gelijck voorseijt zoo veel doenlijck voor haer verbergen, beginnende alle de bercken van onder tot boven te besoecken, soo lange tot dat sij de comptanten vinden ende becomen, die dan oock aen lant gebracht ofte oock wel inde bercken gelaten werden, doch den capiteijn vande joncke ter eenre, ende den grooten geordonneerden mandorijn ter andere sijde accorderen met den andere wat somme gelts den coninck sal werden ter hant gestelt, omme daer vooren sijde jegens haer vertreck te leveren, welcken mandorijn aenhout ende versoeckt om meerder comptanten als den coninck wel begeert, alsoo jaerlijcx selver eenige sijde heeft ofte van anderen tot een geringe coop te becomen weet, omme d'selve conform den prijs van den coninck te leveren, twelck de Japanderen behoudens vruntschap ende courtosije te mogen genieten, niet wel derven weijgeren, maer hem tot den voornoemden prijs affhandelen.

Dit accoort aldus getroffen wesende, werden alle de goederen die den coninck niet aenstaen weder geembarqueert, ende de reviere opwaerts, tot op de naeste plaetse gevoert.

Volgens last des coninex moeten alle de Japanders soo coopluijden als officieren ende matrosen vande joncke in een campon ofte beslooten pleijn logeren, ende wert tot dien eijnde bij de meester cavailjerie de campon geordonneert, met bevel voor de Japanders ende haere goederen sorge te dragen, dat door brant ofte diefte geen schade comen te lijden, waer toe te vooren brant vrij wooninge door voornoemde cavailjerije M^r^ ende dat tot groote ende costelijcke huijshuijre geprepareert ende vaerdich gemaeckt sijn, niet tegenstaende hij jaerlijcx mede eenige sijde volgens den prijs vanden coninck aende coopluijden levert, ende omme consideratie van hem affgehandelt wert.

Alle de goederen opgedragen ende geborcht sijnde versoecken met d'eerste gelegentheijt het conincklijck teijcken gestelt te werden van vrijelijck met de borgers ende een ijegelijck te mogen negotieren, tot welcken eijnde als mede

het leenen vande bercken op den selffden tijt de naervolgende vereeringe aenden coninck gedaen wert namentlijck,

Eenige goede Japanse sabels

Verlackte schoone comptoirkens.

Eenige zijde rocken.

Fijne catabars ofte linne somerrocken.

Jacquans ofte copere tchaketeltgiens van allerleij soorte, mitsgaders een weijnich van het mede gebrachte cargasoen als ijser, coper, ende swavel, monterende incoops ter somme in Japan van omtrent 400 taijlen schuijtgelt.

De barcken daermede de goederen opgevoert sijn, blijven soolange ledich in Tonquijn leggen, tot dat den handel t' enemael gedreven, ende weder met de gecochte ende geprocureerde coopmanschappen affgeladen sijn, doch moeten de de Japanders de bercquiers soo lange de cost geven.

Den dach van vrije negotie geordonneert sijnde, wert voor de poorte des cavaileres M^r^ een groot houten beschreven bordt gestelt, waerinne een ijgelijck licentie van negotie naer gelieven wert toegestaen, twelck gemeenlijck opden 5^en^ a 8^en^ Junio geschiet, sijn voorders geen tollen ofte eenige andere subsidie vande goederen die vercopen ende incoopen onderworpen.

Jaerlijcx valt in dit coninckrijck omtrent 15 a 1600 picol rouwe sijde, 5 a 6 duijsent aengeweven stoffen ende partije caneel; de geseijde stoffen volgen ten deele den incoop vande rouwe sijde, werden meest opde lenghte van een a twee Japanse rocken geweven.

Dit aenstaende saijsoen sonde de zijde aldaer incoops te becomen sijn tegen 6 a 7 maes fijn gelt ofte Tonquijnse munte, vande burgeren ende gemeene man maer vanden coninck tot 11 a 12 maes ofte wel minder.

Twee sijde teelten vallen aldaer des jaers te weten, de somertijt inde maenden April ende Maijo, ende de wintertijt in October ende November, dieniet halff soo veel sijde als de somertijt geeft, welcke sijde vermits het non paresseren vande Japanse joncken weijnich off geen getrocken wiert, ten waere de selve de Chijnesen ofte Portugijsen hadden opgecocht, daervan in Japan noch geen tijdinge was.

Tot opcoop vande Tonquijnse coopmanschappen, laten de Japanders haere mede gebrachte comptanten in fijn Tonquijns silver rafineren ende smelten, ende dat op sodanige alloij, als het selve over al inden coop vande sijde valeren can, geven in trocque van 83 taijl fijn silver, 100 ditto schuijtgelt, ende bij aldien den silver smelter het soo fijn volgens het gemaeckte accoort niet en rafineert, moet het op dien alloij hersmelten, ende bij onwillicheijt ofte andere exceptie wert sulcx te doen vanden cavailierije M^r^ geconstringeert.

Tegens dat haere negotie tenemael gedreven, ende haere medegebrachte cargasoenen verseth sijn, wert de zijde voor reecqueningh des coninex mede gelevert. Versoecken licentie van vertreck, twelck haer vanden coninck vergunt wort, embarqueren haere goederen sonder eenige visite ofte andere molestie,

vaeren gesamenderhandt sonder convoij van eenige mandorijns naer beneden, blijvende hun luijden int affvaren de wacht ende sorge bevolen, alle nacht gelijck vooren int opcomen gescijt is, goede wacht bij den anderen houdende, met welcke op ende affreijsen als aenwesen inde stadt Tonquijn twee maenden ten uijttersten passeren, gaen gemeenlijck inde maent van Meij naer boven, ende int uijtterste van Junio retourneren, hebbende alvoren een expressen over landt gesonden, met ordre de joncken buijten de reviere ten ancker te brengen onder teijlant Frakakij, alwaer op haer beneden compste d'selve wert geladen, ende op tspoedichste vresende voor eenich ongeval haere voijagie naer Japan voorderen.

Voornoemden Couckebacker relataert voorders dat de Comp^e voorleden jaere in Japan int benifitieren vande aldaer aengebrachte coopmanschappen, soo van Nederlant, Batavia, Taijouan ende Siam monterende tsamen *f* 1009262 . 18 . 4 suijver hadde g'advanceert *f* 1097599 . 7. Jegens d'aenstaende besendingh wort tot vervolch van dien handel weder gerequireert een capitael volgens den eijsch bij d'E. Couckebacker daer van gedaen, begroot op *f* 1926024 . 3 . 8.

Alle Comp^ies resterende middelen ende effecten bij tcomptoir Firando, monterende t'samen *f* 1307917 . 14 . 8 hadde d'E. Couckebacker aenden oppercoopman Francoijs Caron getransporteert, ende den selven Caron dienvolgende bij acte van anthorisatie tot de opperdirectie aldaer geduijrende sijn E. absentie gequalificeert.

Tot meerder gerieff ende verseeckeringh van Comp^ies middelen in Japan, verclaert sijn E. nodich te sijn het maecken van een brantvrij packhuijs opde Japanse manier, daer van de oncosten op omtrent de 1500 taijlen begroot worden.

Op de gegevene hoope weghen de verlossinge van d'E. Pieter Nuijts was niet gevolcht, niettegenstaende de coopman Hendrick Haegenaer uijt Jedo hadde geadvijseert, daer toe in corten ofte ten langsten voor 't vertreck vant jongste schip uijt Firando goede apparentie was.

Vijff hondert picol campher hadde sijn E. voor sijn affscheijt uijt Japan aldaer tot 8 taijl 5 maes 't picol aenbesteet.

Insgelijcx 1400 picol coper in fijne staeftkens tot 12 taijlen, 400 picol voor Batavia, ende 1000 picol voor Taijouhan.

Op 2^en December passato waeren van Nangasacque afgeseijlt twee joncken, d'eene tenderende naer Coutchijn China met een capitael van 50000 taijlen, ende d'ander soo voorgaven naar Taijouhan sonder considerabel capitael, twelck apparent in China sal sijn gekeert, alsoo in Taijouhan nu niet vernomen is.

Ten tweeden uijt de missiven, advijsen, ende pampieren van d'h^r gouverneur Hans Putmans wordt verstaen:

Dat tsedert sijn E. laeste schrijvens per d'joncke vanden coopman Hambuan de fluijtschepen Warmont opden 6^en ende Huijsduijnen den 11^en Februarij door den E. Couckebacker successive affgeveerdicht, mitsgaders tfluijtschip Rarop

door den selven Couckebacker met haere respective cargasoenen bestaende ten principaelen in 312000 taijl schuijtsilver, coper, rijs, campher, harpuijs, ende houtwerck totaliter bedragende *f* 1077715.16.4, in Taijouhan wel ende behouden waren gearriveert.

Ende daer jegens weder vervolgens met hunne hier vooren aengeroerde cargasoenen affgesonden, eerstelijck onder het commandement ende beleijt van den capiteijn majoor Adriaen Anthonissen de schepen Grol met Warmont den 21en Februarij ende Huijsduijnen den 25en ditto over Quinam, omme aldaer met een aensienlijcke macht in passant te bevoorderen de restitutie van Grootenbroecx aengeslagen middelen, tsij door den coopman Duijcker inder minne ofte bij middel van represalie, mitsgaders het medegegeven Quinamsch cargasoen tot verhandelingh vant selve soo de gelegentheijt sulcx wilde gedoogen. Onder de directie van gemelten Duijcker, jegens goudt, suijcker, etc., overgeseth, ende alsulcken quantiteijt als te becomen mochte sijn, met voorschreven schepen voor de selve gevouchlijck souden connen innemen herwaerts gesonden te werden, breeder blijckende bij instructie door d' E. hr. Putmans tot dien eijnde voorschreven commandeur ende Duijcker ter hant gestelt, waervan tgevolch bij den coopman Duijcker aengeschreven hiernaer wort aangetogen.

Soo hadde d' E. Putmans 't fluijtschip Rarop met den E. president Couckebacker alsvooren geseijt den 21en Februari recht door nae Batavia gelargeert.

Tot Taijouhan waeren daer bevoorens successive uijt China aangecomen de naervolgende joncken te weten:

Twee ditto joncken die t' samentlijck hebben aengebracht, omtrent 361 picol witte rouwe, ende 28 a 29 picol geele zijde, 400 picol suijcker, 80 a 90 taijlen goudt.

Item drie jonexkens geladen met allerhaude nieuwe als oude sorteringe fijn porceleijn, ende stont den coopman Hambuan met een ander joncke rijckelijck geladen nevens noch twee suijcker joncken in corten oock aen te langen sulcx dat den handel aldaer door den zegen des Alderhoogsten, die de selve soo mildelijcken verrijckt naer wensch gedijet.

Des Compies middelen ende effecten den 10en Meert passato bij tcomptoir Taijouan in esse, qamen suijver te monteren *f* 1559327.14.6 daeronder in contant . . . . . . [1]).

Op 4en Februario waeren in Taijouhan verschenen seven principaele hooffden als gecommitteerde vande dorpen Taccarejangh, Tamsuij, Tapoeliangh, ende Sataliouw expres omme mede van vreede te tracteren, medebrengende 17 levendige varckens tot een teecken ende leetwesen van haere gepleechde quade acten. Wienvolgende voorschreven gecommitteerden voorgestelt wierden de articulen ende conditien bij forme van verdrach met die van Mattauw ende Soulangh aengegaen, waernaer hun oock reguleren souden moeten, welcke articulen volveerdich waren

(1) Niet ingevuld.

de gemeente harer respective dorpen te comuniceren, met verclaringe dat daer toe seer gaerne verstaen, ende hun d' selve submitteren souden, soodat tot dien vrede goede apparentie was. Naert becomen effect van dien niet alleene veele periculen int stranden van eenige joncken ofte schepen die voordesen de moorderijen vande inwoonderen aldaer onderworpen waren verhoet, maer oock int exerceren ende vervolgen vande hertejacht groote libertijt erlanght worden, alsoo d' onse de jacht omde Zuijt van Taijouan niet verder als ongeveer drie mijlen hebben derven onderstaen, ende nu wel 14 a 15 mijlen strecken sal.

Tot den vreede met die van Vavoralangh, een dorp omtrent 6 a 7 mijlen bij noorden Wanckan gelegen was mede apparentie, die de selve al aengepresenteert ende daertoe te comen versocht hadden, in welcken gevalle onse limiten mede omtrent soo verre om de Noort, ende anderhalven dach reijsens int geberchte oostwaerts soude worden uijtgebreijt.

De predicanten domine Candidius ende Junio die voor desen bij naer alleen inde bekeeringe der Sincanderen begonden te desPereren, verclaren de saecke nu met dese jongste gedaene tochten in soodanigen welsttandt van goede apparentie gebracht is, datter niet als leeraers mancqueren, omme de heijdensche ingesetenen van meest alle de dorpen tot 22 int getal, waermede den vreede is aengegaen, het christen gelove in te planten; scheenen daertoe wel genegen.

Gemelten E. Putmans was mede onlangs bericht dat de Spangiaerden ofte padres van Quelangh door haeren ijverigen arbeijt met der roomsche religie den blinden heijdenen in te scherpen, al tot omtrent Girim, 20 a 25 mijlen noorden van Taijouan gecomen waeren, ende de inwoonderen vande aldaer gelegen plaetsen, onder de bescherminge vanden coninck van Hispanien aengenomen, waeromme het meer dan tijt sij geweest, de hier vooren aengeroerde dorpen onder onse gehoorsaemheijt gebracht sijn, die d' E. Putmans opinieert met een groot guarnisoen ofte het stabileren van een colonie op Formosa in devotie sullen dienen gehouden.

Soo bleeff d' E. Putmans van advijs dat men Mattauw met een predicant, Soulangh met een siekentrooster, item Tevorangh ende Taccarejangh elck met een predicant off proponent behoorde te versien.

Het fort Zeelandia, Wanckan, de redout Zeeburch, Sincan, Sackan, ende des Comp[ies] voorderen ommeslach was beseth gebleven, in alles volgens de monsterrolle daer van sijnde met 407 blancke coppen.

In het ondersoecken van de gecommitteerde faulte ofte conspiratie vande Sincanders, was de saecke gantsch dubieus gevonden, d' een tijt op hoope dat uijt de gevanckenisse verlost, ende sulcx niet swaer souden genomen worden, 't faut van moorderije ende conspiratie confesserende, ende d' ander tijt presumerende hun daer over een swaere straffe stont toe te comen, d' voorige confessie weder negerende, soodat de selve saecke niet anders hadde connen blijcken, als alleen dat bij hun genomen ende gearresteert was een resolutie contrarierende

d' ordre van domine Junio, omme 't feest limgout te houden, dat is op seeckeren dach volgens ouder gewoonte haere affgoden eenigen dienst te doen, dat door de apprehensie vande voornaemste roervincken tenemael gestuth ende naergelaten wierde. Een der selver is hiermede aengelanght, den anderen sooals naer boort gesonden wierde, trachtende de vlucht te nemen, dootgeschooten.

Den coopman Hambuan hadde aen d' E. h^{r} Putmans uijt China geadvijseert, dat den broeder van Janglauw om de Noort op seecker plaetse Outchieuw genaemt mandorijn gemaeckt was, ende de gevangene Nederlanderen soo hier als daer gebleven ende doot geslagen sijn, sulx dat geen apparentie tot verlossinge van eenige derselver geschapen stondt.

Soo dat daeromme ende tot voorcominge van alle inconvenienten bij ver-loop off andersints alsnu herwaerts sent den aengenomen broeder van Janglauw genoemt Toja, mitsgaders den soon van seeckeren capiteijn Sabsitia, ende een Japander die op hoope van d' onse tegen de selve in vrijdom te vercrijgen aldaer in verseeckeringe gehouden waeren.

D' E. Putmans bleeff voornemens de joncke Quinam met de jongste advijsen herwaerts aengeleijt over Quinam te laeten vertrecken, omme vandaer des opper-coopmans Abraham Duijckers schrijvens mede te nemen.

Anachoda Kiko met sijne joncke van hier over Quinam tot Taijouhan in Augusto passato aengecomen, den selven hadde d' E. Putmans volgens d' recommandatie vanden Gouverneur Generael ende Raden van India, bewesen alle eer, faveur ende gunst, boven de eerlijcke beloninge op sijn vertreck van Batavia geschiet, ten respecte van sijne goede diensten aende Comp^{e} voordesen int salveren vant verongeluckte Grootenbroecx volck, ende partije contanten gepresteert, die hem onaengesien alle tselve niet en hadde geschaemt noch aende h^{r} Putmans te intercederen om een casse met laecken in Comp^{ies} schepen naer Japan te senden, hem tselve affslaende onder pretext dat sulx buijten ordre was, alsdoen andermael versoeckende, niet alleen sijnen campher in onderpant van de alhier schuldich gebleven 1400 r^{a} van 8ten met t' schip Amsterdam naer Taijouan gesonden, omme bij betalinge gerestitueert te werden, maer daer beneffens noch partije loot ende peper, soodat hem neffens voorschreven campher ter goeder trouwe gelevert was 22110 cattij loot, ende 9363 cattij peper, waer op volchden dat in plaetse van goede betaelinge met comptant aende Comp^{e} te doen, alle de selve goederen sonder den tol ofte ijets van sijn ingebrachte cargasoen betaelt te hebben, tegens andere Chijnese waren heeft getrocqueert ende de selve gescheept in seecker joncke die hij mede vande Comp^{e} (om gereet te voldoen) hadde gecocht, waertoe licentie versocht, omme de selve voor uijt naer Quinam te senden, ende aldaer de betaelinge te doen, twelck d. E: Putmans vermerckende, ende omme Comp^{ns} middelen soo niet te hasarderen, des joncx ingeladen goederen weder dede ontlossen, ende voor de Comp^{e} aannemen sulcx dat gemelten Kiko noch evenwel 600 r^{a} aende Comp^{e} schuldich was gebleven.

Sijn E. eijscht van hier 7 a 8 metselaers ten behoeven vande fortificatien soo aent fort Zeelandia, de redout Wanckan als andersints.

Item eenige Persiaense ende Balijse springhengsten.

Daechs voor de depesche des fluijtschips Rarop van Taijouan was aldaer mast ende reddeloos aengecomen seecker joncke wesende 20 dagen daer bevorens uijt Quelang vertrocken, met meeninge omme naer Manilha te navigeren, maer genootsaekt sijnde doer contrarie ende vehemente stormwinden in geen perijckel van lijff, jonck, ende middelen te verliesen, hun in onse handen op hoope van genade te begeven.

Sijnde des voorseijde jonex ladinge van cleijn valeur, gemant met 16 soo blancke als mesticen, daer onder een adjudant off luijtenant, een coposijner monick, een vendrich ende de reste gemeen volck, mitsgaders een vrouwe met 2 kinderen, ende 28 Chinesen, die alle except de Chinesen met voorschreven Rarop hier sijn aengelanght, uut welckers rapporten onder anderen verstaen, dat eenige vande selve A° 1635 in de maent Augusto uijt Manilha nae Formosa gevaren, gesien hadden dat op 25 off 26 Junio uijt Nova Hispania in Manilha waren aengecomen twee schepen seer rijck geladen, verclaren voorders gemelte schepen dat jaer niet geretourneert sijn, maer in Manilha overgebleven, ten aensien van den soberen afftreck der Chinese waren inde quartieren van Nova Spangie.

Den Spangiaert hadde tsedert 10 jaeren herwaerts op 't eijlandt Formosa aende noortsijde omtrent Quelangh ende Tangsiuw tot sijn defentie vier roijale forten met een stadt gebouwt, ende in calck ende steen opgetrocken, als daer sijn La Sanctissimo Trinidado, St Antonio, St Millan, en St Augustijn, met St Salvador, de stadt op Quelangh, ende St Domingo op Tangsiuw, wiens muijren soo voorgeven 20 ende 25 voeten hooch sijn, die alle met een guarnisoen van 300 persoonen beseth gehouden worden.

Den voorschreven monick hadde tusschen drie ende 4 jaren int rijck van China onder de blinde heijdenen, omme hun de roomsche religie in te scherpen, gearbeijt, ende veele tot de bekeeringe gebracht, was expres vande stadt Panquijn affgecomen, omme sijne principaelen in persoon te remonstreeren, dat ondervonden hadde de Chinesen des te eerder tot de bekeeringe te brengen souden zijn, soo men met haer civiliseerden in het begraven vande dooden de gebruijckelijcke ceremonien ende offranden voor eerst te conniveren, waer van seer qualijck, ende niet als met verachteringh van saecken te diverteren sijn, ende was gemelte paepe in hope dat op sijn remonstrantie dies aengaende wel eenige dispensatie door den paus te Roomen soude mogen werden gedercerneert.

Gelijck de geintercipieerde brieven sijn uijtwijsende, soo was den toevoer ende negotie van China op Quelangh gantsch sober, soo waren oock de rantsoenen vande residenten aldaer door last des coninex van Spangien vrij besneden, dat sij schrijven niet extimeren souden, soo maer den toevoer uijt China bequamen, sij roemen seer over de bekeeringe der inhabitanten op Formosa

daer haere paepen bequame instrumenten toe sijn, evenwel wort uijt haere advijsen bevonden, datter bijwijlen oppositie valt, ende wort geschreven dat den gouverneur seven naturellen van seecker dorp hadde doen ophangen, alsoo voornemens waren geweest seecker paep om 't leven te brengen.

Comende dan tot de missive ende gehouden dachregister vanden oppercoopman Abraham Duijcker in Quinam, item de mondelinge gedaene rapporten vanden capiteijn majoor Adriaen Anthonissen, waer uijt verstaen:

Dat met de schepen Grol ende Warmont op 6[en] Martio inde baije van Thoron arriverende, den coopman Abraham Duijcker opt spoedichste naer Phaijpho vertrock, alwaer op sijn aencompste wesende des anderen daechs minnelijck wierde bejegent, als oock int passeren door Thoron, thoonende haer in voorseijde Duijckers compste seer verheucht, met verclaeringe dat den coninck lange nae sijn persoon hadde gewacht, voorders bericht wordende dat den ouden Quinamsen coninck omtrent 4 maenden te vooren overleden, ende naer sijnen doot het gantsche landt (om wat soon in des vaders plaetse soude succederen) tot een inlantschen oorloch vervallen was, niettegenstaende den ouden coninck voor des selffs doot den outsten soone van sijn echte getroude vrouwe het rijck per testament schriftelijck hadde opgedragen, tselve oock aen verscheijde grooten versocht ende belast te voltrecken, ten aansien d' andere vijff soonen bij sijne concubijnen ofte bijwijven geprocureert, ende ijder soon een moeder apart hadde.

Den prince vande zuijder quartieren, soo haest den doot van sijn vader vernam, dede de reviere Thoron over ende weder dicht met palen behaijen, op dat den nieuwen coninck met sijn galeijen de selve niet soude connen passeren ende hem oock aende mont vande reviere met sijn soldaten ende macht te neder geleijt, sijnen broeder den nieuwen coninck hem te hove ontbiedende, refuserende tselve niet alleen forcelijck, maer dat als een soldaet ende hooft der suijder quartieren sijn Maj[t] soude verwachten, was liever geresolveert int velt te sterven, als sich onder sijnen broeder te submitteren. Dese antwoorde gemelte sijn Maj[t] gantsch vreemt oorcomende, dede in aller spoet met 36 a 40 sijner galeijen de baij Thoron voor de mont vande reviere, mitsgaders de reviere van Quinam suijt oost van Champelo gelegen besetten, comende voorts in persoon met 8 a 10 duijsent mannen over landt naer Thoron, sijnen broeder de prince die langs de watercant alle sijne stuckgens geplant, ende met eenige weijnige Japanders gesecondeert sijnde, wierden sonder eenich uijtstel soo haest den coninck arriveerde, aengetast, ende sulcx getroffen datter naer het seggen vande Japanders ende Chinesen omtrent 1000 personen wierden verslagen, met weijnich verlies van s' coninex volcq. Den prince siende sijnen macht gebroocken, ende op verre niet bestant om s' coninex volck te wederstaen, trachte met een sijner vaertuijgen naer Cambodja de vlucht te nemen, doch wierde inde reviere van Quinam

achterhaelt, ende wel verseeckert sijnen broeder den coninck overgelevert, die hem dadelijck naer thoff in goede verseeckeringh liet vervoeren, met ordre omme diergelijcke voordere onheijlen voor te comen, ende sijnen staet volcomen te vesten, dat men de andere vier onechte soonen bij concubijnen geprocureert, provisioneel tot sijnder compste mede in apprehensie souden stellen, gaende gemelten nieuwen coninck voorts alle de zuijder quartieren visiteren, nemende voor eerst in detentie den opperstrantheer van sijn vader onder pretext dat met d° vader als een verrader schelmachtich met vercortinge des selffs incompsten ende middelen hadde gehandelt, mitsgaders sijnen adherenten, doende oock eenige der principaelste onthooffden, alle haere goederen confisqueren, latende alleene de vrouwe ende kinderen met redelijck onderhout sitten, de voordere geapprehendeerde naer Senna gevoert, omme aldaer tot sijn Maj[te] wedercompste uijt de suijder quartieren verwaert, ende in hechtenisse gehouden te worden. Soo wierden mede opgesocht alle dieven, roovers, brantstichters, etc[a] die onder sijnen broeder geschuijlt hadden, tot over de 500 int getal, die oock tsamentlijck in presentie van alle vreemde natien dede onthooffden, om te bewijsen dat sulcx niet den wille sijns ouden vaders, maer de sinistre proceduijren des strantheers ende andere grooten daer van de oorsaecke geweest was, gevende ende vernieuwende alle officien aende persoonen die vertrouwde onder expres bevel soo haer int een offt ander quamen te verlopen, ende de minste clachten daervan wierde voortgebracht, dat d'selve sonder genade metter doot souden gestraft worden.

Gemelten Duijcker op wege sijnde omme naer Sinua te vertrecken, ende aldaer voor den coninck met de missive vande h[r] Generael te verschijnen, was op 11[en] Martio vanden opperstrantheer ende capiteijn der Japanders ontmoet geworden, van de welcke wegen den coninck die sijn compste verstaen hadde begroet wierde, ende voorders voordragende dat sijluijden van gemelten coninck expres gecommitteert waeren, omme hem Duijcker te versoecken voor sijne Maj. te comen, maer dat eerst 6 a 7 mijlen boven Phaijpho te landewaerts yets wes wegen sijne Maj[t] te verrichten hadden, ende voorschreven Duijcker haere wedercompste in Phaijpho verwachten, omme alsoo gelijckelijck naer den coninck te verreijsen, soo is voorseijde Duijcker onderwijlen te rugge naer boort gegaen, sijne advijsen met Grol ende Warmont affgeveerdicht, ende weder naer landt ten fijne voorschreven gekeert.

Als wanneer oock alle de senes ende vordere coopmanschappen conform eenstemmige genomen resolutie in een brantvrij huijsinge aen landt gebracht, ende aldaer onder de opzichte ende bewaeringe vanden coopman Cornelis Caesar ende 10 a 12 soldaten tot het weder affcomen van voorseijde Duijcker, gelaten wierden.

De rouwe sijde hielden aldaer op 115 a 120 taijl 't picol. Bij de Portugesen was voor alsdoen noch onderlinge egeene opgecocht; tot de daelinge der selver was goede apparentie.

Voorschreven Duijcker bleeff van opinie den eijsch des presidents Couckebacker sijnde 4 a 5000 picol swarte suijcker voor Japan te sullen connen voldoen.

De Japanse senes souden met meerder advance als voor desen connen vertiert worden.

Naer gemelte Duijcker verstaet, soo waren inde maenden October ende November tot Macao twee galiotten naer Toucquijn geequipeert, alwaer omtrent 400 picol zijde van 50 tot 60 taijl 't picol hadden becomen, daermede metten eersten stonden te retourneren.

Soo was oock omtrent 29 dagen voor d' onse haer arrivement aldaer van Macao tot Quinam aengecomen een jonck mer omtrent 30000 realen capitaels, den capiteijn hadde sich met een treffelijcke schenckagie naer boven getransporteert, omme deselve uijt den name vanden Maccauwschen gouverneur te presenteren.

Ende naderhant noch een joncke sooals d' onse inde baije van Thoron geseth lagen, comende daermede onbeschroomt inloopen, sijnde 14 dagen van Maccauw geseijlt geweest des selffs ladinge was van cleijnen importance, d' onse lieten deselve ongemolesteert.

Den capiteijn van voorschreven joncke hadde onder anderen gerapporteert, dat negen onser gevangene Neerlanderen bij den rover Janglauw met eenige Portugesen van seecker genomen galioth tot Maccauw waeren overgecomen.

Den Tonquijnder was met een cleen leger jegens den Quinammer te velde getrocken, doch sonder ijets van consideratie verricht te hebben, als dat den anderen met schermutseren besich hielden.

De schepen Grol, Warmont ende Huijsduijnen hadden de jachten den Brack gedestineert naer Jambij, ende Couckercq met den commandeur Coper naer 't Malacx vaerwater op 3en deser gerescontreert omtrent den derden hoeck vande Straet Banca, sulcx den voorschreven commandeur Coper bij sijne missive gedateert 11en dato oock advijseert.

Item de vloot vanden schipper commandeur Cornelis Sijmonsen cruijssende inde Straete Palimbangh, d' welcke bij sijn schrijven vanden 8en deser relateert:

Dat hij op 5en deser hadde bejegent een Maleijts vaertuijch comende uijt Palimbangh, waeruijt verstont dat 2 a drie maenden geleden veel Mattarams vaertuijch vandaer vertrocken ende naer huijs gekeert was, drie Javaense joncken geladen met rijs stonden mede op haer vertreck naer Patanij. Eenich Batavias vaertuijch lach deermede in handel. Den Palimbamsen coninck hadde oock verclaert den uijtvoer van rijs ende padij aen de Batavische ingesetenen noijt was verboden geweest, maer wel aen Chinesen omdat sij niet en conden thoonen van waer dat quamen.

22en ditto komt alhier ter reede tschip Emilia hebbende tsedert 22en Januario passato inde besettingh van Bantams advenuen gecontinueert, tot weeringe des toeganex van alle vreemde vaertuijgen, dan alsoo 't mousson bijnae

verlopen is, omme eenich considerabel vaertuijch meer tot Bantam te connen aenlangen, is vandaer op de gegevene ordre opgebroocken.

De geordonneerde 1200 picol sappanhout uijt het schip Oudewater hadde overgenomen.

Op dato arriveren alhier met malcanderen van Bantam twee vliegers, alleen medebrengende chirij.

Soo comt ten selven dage alhier oock ter reede uijt China de seste Chinese joncke met 120 coppen, ende allerhande Chijnese grove waeren.

23^en^ ditto comen ter reede onse ses tingans, een chaloup, ende het duijsent been, soo op den 18^en^ desers onder den luijtenant majoor, ende den capiteijn Silvernagel tot des vijants affbreucq behoorlijck gemant endo g'armeert om de Oost sijn uijtgevaren, hebbende tusschen den 20^en^ ende 21^en^ des nachts voor inde Crawanghse reviere gerescontreert seecker Mattaramse oorlochs praeuw voorsien met 40 Javaensche boschloopers, die haer een tijt lanck omtrent Batavia tot der selver ingesetenen afbreuck onthouden hadden, ende door andere Javaenen alsnu vervangen waren omme naer huijs te keeren, dwelcke naer dat d'onse eenige musquets op dselve losten daer door in sodanigen vreese quamen, dat omme hun te salveren over boort sprongen. Sulcx dat van voorschreven 40 boven ende behalven voorschreven praeuw hebbe becomen ende hier binnen gebracht acht levendige Javanen ende 12 hooffden sijnde de reste int water sulcx mede getroffen dat 't merendeel te gronde gegaen, ende geheel weijnige het ontcomen sijn.

Den Generael ende Raeden van India hebben tot vereeringe aende crijchsofficieren, soldaten als anders bij voorschreven exploict present geweest doen verstrecken ende naer behooren gereparteert, namentlijck:

Voor 8 levendige Javanen ijder 50 R^a^ is	R^a^ 400
ende voor elck hooft 25 R^a^ sijnde 12 int getal comt	R^a^ 300
Tsamen vereert .	R^a^ 700

Op dato voorscheven verschijnt alhier van Palimbam een groote tingan, gemant met Chinesen ende Maleijers, inhebbende omtrent 6 lasten rijs, ende wat padij.

Soo arriveert alhier ten selven dage oock van Bantam een tingan inhebbende eenige bocken, partije hoenderen, ende allerhande fruijten.

Ten selven dage verseijlen oock met malcanderen naer Bantam een balouw, ende een tingan, die tsamentlijck uijtvoeren 36000 stucx groff porceleijn, 100000 pampieren geslagen silver, 2725 pampieren goutdraet ende eenige cleijnicheden.

24^en^ ditto comt alhier van Japara een tingan met 4 lasten rijs.

Adij 27^en^ ditto arriveert ter Batavise reede den oppercoopman Joost Schouten met tjacht Daman van Siam, medebrengende een cargasoen monterende ter somme van ƒ 37007.9.12 bestaende in 10000 taijl Japans schuijtsilver, 100 coijang rijs, 200 cattij ofte 236 ℔ aguilhout, 35 balen meel, een goude kettingh, ende 200 picol sappanhout.

De joncke Nangasacque was in comp^{e} van voorschreven Daman mede vande Siamse bharra vertrocken met een ladinge van 200 picol sappanhout ende 15 coijangh padij bedragende *f* 995.—.— boven 25 caijangh padij door den Siamsen coninck aenden Gouverneur Generael tot vereeringe, gesonden van welcke 25 coijangh padij (vermits voorschreven joncke overladen was, weder 5 coijangh daeruijt gelost, ende in Siam gelaten sijn, soodat voornoemde joncke oock ie corten te verwachten staet.

Wt 't rapport vanden voornoemden Schouten concernerende des Comp^{ies} stant ende comertie int Siamse rijck, den Gouverneur Generael ende Raeden van India schriftelijck overgelevert, vernemen voorders ten principalen:

Hoe dat gemelte Schouten voor sijn vertreck uijt India alle des Comp^{ies} middelen, bij tcomptoir aldaer noch resterende bedragende tsamen *f* 141873. 12.12, aenden coopman Jeremias van Vliet behoorlijck hadde getransporteert, ende den selven van Vliet daer beneffens met instructie tot bevoorderinge van Comp^{ies} handel nodich wesende, versien. Op de goederen ende coopmanschappen den voorleden jaere met de schepen Buijren, Huijsduijnen, Assendelft, Bardes, Daman, Delft, ende de joncke Nangasacque tot Siam aengebracht, was suijver geadvanceert *f* 42500.

Goede quantiteijt sappanhout, herte, ende rochevellen, Cambodjase nootgens, ende aguilhout, hadde voornoemde Schouten tot vervolch vanden handel in Japan, Taijouhan, ende Batavia, opgekocht, die oock apparent waren jegens de aenstaende derwaerts te doene besendingen, noch merckelijck vergroot te sullen worden.

De nieuwe logie tot verseeckeringh van Comp^{ies} middelen was geheel conform 't overgeleverde model voltrocken waer van de gedaene oncosten tsamen comen te monteren *f* 10349.1.8.

Gemelten Schouten comende door de Straten van Palimbau hadde aldaer bejegent den schipper commandeur Cornelis Sijmonsen vander Veer met de jachten, Vnehuijsen, Bardes, ende Manilha &^{a} van den welcken ook bevonden een missive gedateert 18^{en} deses daer bij vernemen:

Dat op den 16^{en} d^{o} gerescontreert ende aengehaelt hadde seecker vaertuijch van Palimbam, gemant met Chinesen, die ons met geseijde Daman oock sijn toegecomen, hebbende een pas van den Engelsen coopman Christoffel Flemmingh in Jambij, ende daer uijt in sijn gemelte jachten overgenomen 't navolgende:

5	lasten rijs	40	hoenders
2	d^{o}. padij	36	Spaensche R^{a} contant
30	cattij drakenbloet	7	Siamse } waterpotten
218	d^{o}. wasch	2	Chijnese } waterpotten
3	renosters hoorns	40	℔ cruijt
4	sacken biedjangsaet	2	ijsere basgens, schietende omtrent 1½ ℔ ijser
4	ditto prut		

24 bossen rottangh
15 rochevellen
2 buffels huijden
1 sack peper
39 mandekens cattoen
22 bossen droge visch
1 varcken ingesoute d°.
1 d°. cleijn van coper ongeveer 20 ℔ swaer
4 Javaense piecken
4 crissen
1 roertgen
2 datchoms met haer wicht

Item uijt der Chinesen hun kisten ende canasters:

37½ Spaense Rª contant
1 goude } suff
1 silvere } suff
1 cris
6 messen
1 silvere tantstoker
1 copere balance met wicht sijnde out ende onbequaem

Het vaertuijch groot omtrent 12 lasten was tot timmer ende branthout gesloopt.

Soo hadde mede verovert seecker Javaens vaertuijch willende van Palimbam naer Jambij op ons cleen vaertuijch eerst schietende met twee haecx, ende haere spatten, die in tegendeel soo worden bejegent dat daer aff het volck meest gequetst sijnde, hun met de vlucht mosten salveren, achterlatende:

4 lasten rijs
160 casgens cattoen
1½ picol was
170 Javaense slechte cleetgens
14 Siamse potten olij
20 sacken sout, ende
1 haeck geweer.

Insgelijcx een Johors vaertuijch met omtrent 1500 stux cuijt, eenige matten ende cadjangs, &ª.

Soo hadden die vant jacht Manilha met hun schuijtge mede gerescontreert een Patanees vaertuijch, comende met rijs geladen uijt Palimbam groot omtrent 40 lasten, sijnde langh ende leech bij twater met veel riemen g'armeert twelck d'onse aengerant, ende eenich tegenweer vernomen hebbende terstont als flaeuhertige naer dat 10 a 12 schooten daer op hadden gedaen, verlaten hebben, sulcx dat d° vaertuijch geeschappeert is.

Den commandeur Coper met de jachten Conckercke, ende den Brack was hem op 12ᵉⁿ deses naer Jambij ende Malacca gepasseert.

Uijt seecker Jambinees vaertuijch twelck onder vrijgeleijde van den oppercoopman Cornelis van Houten naer Bantam tendeerde, hadde gemelten Cornelis Sijmonsen mede gelicht ende becomen een missive van voorschreven van Houten, houdende aen den Generael ende Raeden van India in dato 2ᵉⁿ stantij daer bij verstaen:

Dat het gantsch buijten sijne gissingh ende gegeven hoope was gegaen,

want in plaetse van 30 a 40 was apparentie dit saijsoen niet boven 5 a 6 lasten peper uijt Tambessij becomen soude, door dien Keaij Tommagan alle de peper tot invoorderingh sijner groote uijtstaende schulden aldaer aen hem is nemende.

Niet meer als een praeuw met omtrent 10 lasten peper hadde van boven becomen, alsoo de rottangh noch gespannen bleeff, ende om de selve los te crijgen een gecommitteerde uijt Jambij derwaerts was gesonden, twelck geschiedende eerstdaechs goede partije peper soude afkomen.

Van cleeden (daer gantsch aff gedisprovideert bleeff) alsmede het verovert tin, hem door den commandeur Coper toegebracht, hadde gemaeckt in contant over de 3000 R^{s} van 8ten daer voor soo haest den peper affquam goede partije soude connen incoopen.

In de Jambische reviere was aengecomen een Chijnese joncke uijt China met passe van den Gouverneur Putmans expres om naer Batavia te seijlen, sijnde geladen met verscheijde grove Chijnese waeren, ende gemant met 75 coppen Chijnesen, d'oorsaecke vant contrarieren sijnder pascedel, verclaerde den anachoda off schipper van de selve te wesen:

Dat door dien op sijn vertreck uijt de reviere van Chincheo 12 joncken gereet lagen, om naer Batavia te navigeren, hij tot treffingh eener goede merckt Jambij hadde aengedaen.

Op dato arriveert mede vande eijlanden weder ter reede tschip de Beets, met 1084 stucx behouwen craelsteen ten behoeve van des casteels fortificatien.

Item compt van Bantam een Chijnese tingan met allerhande fruijten. Mitsgaders van de Westcust een jonckge inhebbende omtrent 150 picol peper.

Ten selven dage vertrecken mede van hier naer Bantam ende van daer naer Jambij twee giliongs, die uijtvoeren omtrent 2500 stucx fijn, en de 7000 stucx groff porcelein beneffens eenige contanten ende andere cleijnicheden.

28^{en} ditto verschijnt een Maleijtse balouw van Andrigirij met omtrent 2 last rijst, ende 18 picol peper, &^{a}.

29^{en} ditto wort door gecommitteerde uijt het jacht Daman hier binnen gebracht, ende met displosie van 5 canonschooten neffens drie charges vande int geweer staende musquettiers ingehaelt de missive ende schenckagie des Coninex van Siam geaddresseert aen den Gouverneur Generael, luijdende gemelte missive van woorde te woorde als volcht,

Namentlijck:

Than oija tsij darmarat dij tsia tsiat amathia, nochit, pijphit worowong phongh saphack, thija tibet sawara Thibidij, sirat, narat Chousa, thibidy aphaija Phirij, Barra cromina pha hoe, sent desen brieff door ordonnantie van den Coninck naij probat asom rith, Borromophopit, probodij, tJam Jehova, naij Crompra maha, lijcoon Bowora, twara

wadij srij a Judia, aenden Edelen Genereusen, wijsen seer gestrengen Heere d'Ed. H^r^. Henrick Brouwer Gouverneur Generael over den staet der vereenichde Nederlanden in India Orientalis.

Den Coninck onsen Heere heeft UEd^ts^ oprechte genegentheijt tot de continuatie ende vermeerderinge vande onderlinge vruntschap daerinne claerlijck bespeurt dat UEd^t^ den capiteijn Joost Schouten met soo vrundelijcke brieff ende raere geschencken omme sijne Maj^t^ de reverentie te doen in dese stadt Judea gesonden hebt. Wij hebben UEd^s^ missive doen translateren ende die den coninck voorgedragen, ende is de selve neffens UEd^s^ geschencken door den Cap^n^ Schouten ende fetoir van Vliet, met de costuijmelijcke ceremonien, overgelevert, wanneer zijne Maj^t^ den geluckigen standt van UEdt^s^ gouverno ende persoons goede dispositie met een sonderlingh genoegen verstaen heeft, wenschende sulcx lange tot dienst vanden prince van Hollandt, sijne Majesteijts contentement, ende UEdt^s^ opclimmende eere continueren mach.

Seer gaerne heeft den coninck verstaen dat UEd^t^ genegen waert, zijne Maj^t^ bij thernemen van d'oorloge tegen de rebellen van Patanij, met gelegentheijt des moussons ter zee te assisteren, den coninck is daer toe geresolveert geweest ende tot dien einde een machtich leger van veel olijphanten, ruijters, ende voetvolck met geschut ende ammonitie, insgelijcx een armada van 200 wel gemonteerde galeijen ende fregatten doen prepareren, omme die van Patanij met force tot de schuldige subjectie ende reverentie te dwingen, die sij van oude tijden gerechtelijck aende croone van Siam gehouden sijn te doen.

Maer al eer dit leger vertrocken was, heeft den coninck van Ligor aen sijne Maj^t^ seeckerlijck geadvijseert, dat de princesse ende mandorijns van Patanij door verscheijden onderhandelinge tot den vreede ende 'tcontribueren der verplichte reverentie geresolveert waren, als mede dat sijlieden haere onbillijcke rebellie bekende, ende demoedelijck versochten sijne Maj^t^ die misdaet genadelijck vergeven wilde, tot welcken eijnde die van Patanij haere gesanten genaemt Sirat ara radja, ende Soij radja natsawari neffens noch twee edelmannen, met brieven ende geschencken, neffens de goude ende silvere bloemen nae India opgesonden hebben, omme aen sijn Maj^t^ de costuijmelijcke reverentie te doen, welcke gesanten al in Ligor gearriveert sijn, ende cortelijck alhier verschijnen sullen, weshalve den coninq verstaende der Patanesen demoedicheijt genegen geworden is hunne straff haere misdaet genadelijck te pardonneren, en zulcx dat ordre gegeven heeft den geprepareerden crijchstocht derwaerts te schorten, twelcke oock d'oorsaecke is, geen assistentie van UEd^t^ wert gerequireert, zullende sijne Maj^t^ altijt gedachtich sijn, de hulpe die UEd^t^ tvoorleden jaer met ses schepen voor Patanij gesonden hebt, ende hoewel door de spaede verschijninge t Siamse leger niet bejegent sijn, soo extimeert sijne Maj sulcx als

een volcomen effect daer aen oock UEd' oprechte vrientschap claerlijck gebleecken heeft ([1]).

In UEdt' missive wert versocht 1000 coijangh padij ende 600 coijangh rijs uijt des coninex lant te mogen voeren, sijne Maj' is daer over tot 't licentieren van een goede quantiteijt genege geweest, maer dit jaer is door den ontijdigen regen, ende 't gebrek vant overvloeijen der reviere, 't rijs gewas soo uijttermate qualijcke geslaecht dat nauwlijcx een derdendeel tot perfeetie gecomen is, waeromme den coninck oock benodicht is geweest, sijnen voorgenomen crijchstocht nae Cambodja te schorten, ende om d'apparente hongers noot voortecomen, wel expreslijck geordonneert dat geen rijs uijt dit coninckrijck (op pene vande doot) gevoert souden werden. Evenwel nochtans heeft sijne Maj' ten respecte vande vaste ende onverbreeckelijcke vruntschap met den prince van Hollandt, ende omdat hij de stadt Batavia als sijn eijgen extimeert, aenden capiteijn Schouten (op sijne instante versoecken) noch geconsenteert 100 coijangh rijs, ende 200 d^os padij uijt sijn landt te voeren, UEd' gelieve te considereren dat meerder te licentieren niet redelijck was, want den coninck voor sijn eijgen landt (dat tegenwoordich vol groote dierte is) principalijck sorge dragen moet.

Op UEd^ts versoeck heeft den coninck desen jaere aenden capiteijn Schouten ende fetor van Vliet, sijne sonderlinge genade sodanich betoont, dat haer lieden hunne billijcke versoecken favorabel heeft geconsenteert, alsoo sijne Maj' hun niet min als sijn eijgen beminste vassalen extimeert. Insgelijcx sijn wij haerluijden op UEd^ts recommandatien in alles nae vermogen ende gelegentheijt des tijts behulpich geweest.

Eijndelijck recommandeert sijne Maj' UEd' hoochlijck de vruntschap tusschen hem, ende UEd^ts prince sodanich te conserveren ende te vermeerderen, dat sulcx d'omgelegen vorsten ende natien tot verwonderen dienen mach, twelck UEd' met het spoedich herwaerts senden vande verwachte missive des prince van Hollandt tot sonderlinge vreuchde ende contentement van onsen heere gelievet te bethoonen.

Tot bewijs van sijne Maj^ts genegentheijt is geordonneert UEd' neffens desen met den capiteijn Schouten 25 coijangh padij, ende twee honderd picol sappanhout toe te senden, gelijck sulcx als een teijcken sijner Maj^ts affectie t'accepteren.

Inde stadt Judia desen 5^en dach vande derde wassende maene int verckens jaer, sijnde den 10^en Febr. A° 1636.

Translaet vande titulen des Coninex van Siam, soo die A° 1633 in sijne missive aenden prince van Orangien geschreven sijn.

(1) Vgl. *Dagh-Register* 1631—1634, blzz. 436 en 459, en Tiele-Heeres, *Bouwstoffen* II, LXXX en 263.

Schrifftelijcke ambassada gaende geluckich, frisch, ende moedich als een leeuw vande voeten des doorluchtichsten, onverwinnelijcksten machtichsten, goddelijcken allerhoochtste Heere den over al sienden oppergebieder vant alder-eldelste rijcke van Siam, den glants vande grootste stadt Judea, goddelijcken Heere vant gouden huijs, den witten ende rooden elephant, den geluckichsten, grootsten ende oppersten prince van alle d' Jndiaense gecroonde coningen, den beminsten sijner vassalen die gelijck de claere sonne ende heldere maene int hoochste der hemelen blinckt, ende van sijn ondersaten met reverentie ende vreuchde aengebeden wert, aenden doorluchtichsten etc^a.

Translaet vande titulen des Oya Berckelanghs, gelijck die inde missive staen, A° 1636 aen d' Ed. H^r. Gouverneur Generael gesonden.

Den heer Oya blinckende in oprechtichheijt, edel van geslachte, vande naeste vassalen des grooten coninex, wijs in voorsinnicheijt, doorluchtich ende van coninckliijcke affcompste, daerinne hem niemant gelijck is, den machtigen bevel-hebber van des coninex incompste, middelen, ende der vreemdelingen saecken &^a, sent desen brieff door ordonnantie vanden doorluchtigen, onverwinnelijcken, machtichsten, goddelijcken alderhoochsten Heere, den overal sienden opper-gebieder vant alderedelste rijcke van Siam den glants vande grootste stadt Judea, aenden edelen etc^a.

Op dato compt hier vanden Caruansen hoeck de chaloup des schips tWapen van Delft, aldaer opde wacht leggende, met een missive vanden oppercoopman Jan Coen, sijnde op gisteren gedateert, den welcken advijseert verstaen te hebben, dat nu omtrent een maent geleden van Goa over Mallacca tot Japara aengecomen was een Portugijse gelias daer vanden capiteijn Dirche Coenia is geheeten, met expresse brieven vanden vico roij in Goa, beneffens geschenken van twee groote clocken, een goude beteldoos, vier vrouwen, mitsgaders eenige cleden ende amphioen, twelck alle naer den Mattaram opgevoert was, sijne waerom compste bleeff noch secreet ende onvruchtbaer (1).

Groote partije Javaense oorlochs praeuwen vertoonen hun dagelijcx omtrent gemelten hoeck van Caruan int gesichte van voorschreven schip.

Op eergisteren was hem mede een Engels schip gepasseert dat sijnen cours nae Japara stelde.

Item vertreckt oock ten selven dage naer Surbaija een tammelangh, uijtvoerende 4 picol out ijser, &^a.

30^en d° worden van hier op het schrijven van den oppercoopman Jan Coen,

---

(1) Vgl. De Jonge, *Opkomst* V (II), 228.

tot afbreuck der Javaense oorlochs praeuwen omtrent den Caruangsen hoeck houdende, onder capiteijn Jan Silvernagel welgemant uijtgesonden 4 chaloupen, 14 tingans, daer onder eenige mardicars, een oranghbaij ende het duijsentbeen, tsamen boven het bootsvolck gemant met 130 soldaten.

Van Cheribon compt op dato een maleijtse tingan met 1½ last rijs, 10 potten olij, ende ijets anders meer.

De maent Maijus A° 1636.

Primo ditto arriveert alhier van Martapura ter rheede het schip Weesph met picol, off 115 lasten peper, 720 bossen rottangh, ende 10 stucx besarsteenen, 2300 monterende tsamen conform de nevens gecomene facture ende cognoissement incoops de somme van ƒ 31671.

Uijt de missive van den oppercoopman Wollebrandt Geleijnsen in dato 5en en 9en April passado door gemelte Weesph medegebracht, vernemen als volcht:

Dat den commandeur Gerrit Thomassen Pool ende commissaris Steven Barentsen met de jachten Zeeburch, Naechtegael, Waterloose Werve, Cleen Wesel, Cleen Amsterdam, ende Waterlant op den 3en Februari voorleden tot Martapura wel was aengelanght, ende den 7en d° weder vandaer naer Macassar &a, vertrocken, sonder dat des Generaels missive ende schenckagie aenden Coninck selffs (vermits als doen boven int gebercht was) hadden connen overleveren, maer die tot sijne verschijningh in handen van d'orangcaijs gelaten.

Dat boven voorschreven affgescheepte 115, noch wel 45 lasten peper in voorraet hielt, mitsgaders goede partije rottangh die door mancquement van ruijmte in geseijde Weesp niets en hadde connen laden.

De restanten bij tcomptoir tot nieuwen incoop waren niet meer als 42 casgens pitgens, omtrent 400 Ra contant ende 11 packen ongetrocken cleden, sulcx dat int aenstaende weder vereijschte met contanten, pitgiens, ende courante cleeden geprovideert te werden, maer principal met realen, alsoo daer voor best peper te becomen is, ende oock de cleeden daermede doorgedrongen werden.

't Peper gewasch vant aenstaende saijsoen stont seer schoon, ende soude naer gepresumeert wiert, wel 370 a 400 lasten uijtleveren, nemende de plantagie van dien noch dagelijcks meer ende meer toe.

Den Coninck hadde sijn schult aende Compe geheel voldaen ende betaelt, doch van die den coopman Soop saliger onder particuliere hadde uijtgeset, bleeff noch omtrent 225 ra resteren, daer aff eenige hun schult ontkennen.

Sijn Majt staet niet toe dat ijmant anders peper vervoert dan de Nederlanders ende persisteert bij het gemaeckte contract.

Seecker jonckgen met Chinesen gemant, twelck tenderende naer Macassar, eenige peper stilswijgens meende te vervoeren, hadde hij in den grond doen hacken, de peper prijs gemaeckt, twee Chinesen dootgeslagen ende de resterende op rantsoen gestelt, daer bij de Engelsen oock eenige schade hebbe geleden.

Den Coninck was op geseijde Engelsen seer gestoort over seeckeren brieff die sij met voorschreven jonckgen aenden Coninck van Macassar hadden geschreven, waer in hem seer verdacht maecken onder andere dat hij de Maccassaren uijt sijn lant roijt, gebruijckende daertoe de hulpe vande Hollanders, raedende d^{o} Coninck voorders aen sulcx niet te gedogen, maer hem daer over te revengeren.

Gelijck mede wel scherpelijck hadde verboden dat niemant van sijn onderdanen eenigen peper aen d' Engelsen souden vercopen, maer aende selve schuldich sijnde hun voldoen met de contanten, die van d' onse in retour des pepers bequamen, soo oock geschiet is, daermede d' Engelsen doen onse R^{s} geconsumeert waren (twelcke was voor 't becomen ontseth met den commandeur Pool) peper opcochten, doch steelsgewijs, sulcx dat met tgeene sij voor dato vanden Coninck selffs tot betaelingh sijner schult hadden geprocureert, nu omtrent 40 a 45 lasten in voorraet hebben, ende sitten tegenwoordich stil, sonder capitael ofte negotie; hun uijtstaende schulden bedragen noch omtrent 2000 R^{s} die seer beswaerlijck connen incrijgen.

Om een schip off jacht ende capitael te becomen, hadden sij in Maert voorleden met eenen Mr Gregorius naer Maccassar gesonden seecker joncke bij hun aldaer opgetimmert, ende inde selve geladen partije rottangh, matten, wasch, dammer, ende weijnich off geen peper.

Tot bevrijding der Martapourse off Benjarmassingse revier voor alle invasien sijner vijanden, alsmede om tvervoeren des pepers soo wel van d'Engelsen als alle andere vreemdelingen te prevenieren versoeckt gemelten Coninck dat wij gestadich een schip met twee cleijne jachten op sijn revier souden willen houden, wanneer ons vastelijck toeseijt den peper alleen in handen te doen comen.

Een seer bequame plaets omtrent een halff mijl beneden de stadt, ende dicht aende cant vande rivier gelegen, hadde den Coninck aenden coopman Geleijnsen toegestaen daerop eerstdaechs een oncostelijcke logie tot berginge van 's Comp^{ies} middelen soude gemaeckt worden.

Den Conninck preparcert tot den oorloge omtrent 40 stucx soo groote als cleijne praeuwen, omme daermede binnen twee maenden die van Passir ende Cate (welcke hem dagelijcx int pepergeberchte veel affbreucx doen) met hulpe vanden commandeur Pool, soo wanneer weder van Amboine compt, andermael te beoorloghen.

Van de custe van Java waeren cortelingh aengecomen vijff joncken met sout geladen, die goede winst deden.

Seecker joncke die van Martapoura naer Quinam gesonden, ende in Februarij passado geladen met Chijnese waeren, retourneerde, was door hart weder tegen 't landt van Oedjongh Salatan gestrant, ende weijnich vant inhebbende gesalveert. Niettegenstaende tverlies dat die van Martapoura bij 't verongelucken van d°, jonck hebben geleden, bleven echter genegen om 't selve andermael te hervatten, daer toe twee joncken gereet maeckten, die naer Batavia souden comen om passen te haelen tot vrije exercitie haerder negotie in Quinam.

Den orangcaij Godja Babouw was van meeninge om 20 dagen naer Weesphs vertreck met sijn joncke ende ongeveer 25 lasten peper, eenige rottangh, etc., selffs herwaerts te comen, gelijck oock noch 2 a 3 d° corts daer aen volgen souden.

Op dato arriveert alhier mede van Taijuoan over Coutchijn China ter reede de toegeseijde joncke Quinam, geladen met een Chinees cargasoentjen van fijn porceleijn, lancquins, zijde coussens, getwernde zijde, &ª, monterende volgens de nevensgecomene facture de somme van *f* 6203.5.8.

Met gemelte joncke Quinam die op den 14^en^ Meert passado door den gouverneur Hans Putmans uijt Tayouan expres over Quinam herwaerts was gesonden, om den Generael ende Raeden van India toetebrengen de jongste advijsen deses jaers, wegen des Comp^ies^ staet ende gelegentheijt aldaer, gewert haer Ed. een missive van den oppercoopman Abraham Duijcker, gedateert 29 Maert voorleden, waer bij verstaen 't naervolgende:

Dat hij Duijcker corts naer tvertreck van den capiteijn majoor met de schepen Grol, Warmont, ende Huijsduijnen uit de baije Thoron sich met een treffelijcke schenckagie neffens de bijgevoechde missive van d H^r^ Generael ende gouverneur Putmans naer Suma bij den coninck hadde vervoecht, alwaer met groote eere ontfangen de missiven ende geschencken bij sijne Maj^t^ geaccepteert, ende hem voorts audientie verleent wiert, bestaende de gedaene schenckagie in drie partijen verdeelt, uijt 't naervolgende namentlijck:

Wegen d' H^r^ Gouverneur Generael:	Wegen d' H^r^ Gouverneur Putmans:
1 groot Japans verlackt comptoir	½ p. root laecken
1 ditto coffer.	10 p. witte betilies
40 stucx witte betilies	10 p. kimptuans
2 stucx roode laecken	10 p. gilims
40 stucx kimptuans	10 boriaus
10 stucx gilims	
2 Japanse rocken	

Ende wegen den coopman Duijcker:

2 Japanse sabels
½ stuck root laecken
10 p. witte betilies
5 p. gilims
1 mes met een alambre hecht.

Gemelten Duijcker audientie becomen hebbende, droech sijne Maj' mondelingh voor de redenen sijner expresse verschijningh aldaer, namentlijck om te becomen restitutie van 23580 realen ende rijcxdaelders die sijnen vader zaliger in wiens plaetse hij gesuccedeert was met de boot van ons verongeluckte jacht Grootenbroeck op de Pracels A° 1634 aengeslagen, ende tegen alle redelijckheijt tot noch toe onthouden hadde, gelijck mede het geschut vant jacht de Kemphaen op sijne Majts custe eenigen tijt daer bevoorens gestrandt.

Hier op hadde den coninck ront uijt geantwoort, soo als bij sijne missiven aen d' Hr Generael, ende gouverneur Putmans met voorschreven joncke Quinam becomen, is schrijvende:

Dat sijnen vader alsnu overleden wesende, hij daer geen kennisse veel min van geseijde penningen ijets genoten hadde, maer dat hem wel bekent was den voorigen opperstrantheer Ong Ang Mij sonder weten van sijn gemelten vader aende vreemdelingen veel extorsien gedaen, onder anderen de bovengenoemde somme van penningen oock aengeslagen, ende voor sich selffs alleen behouden heeft, sulcx dat naer des conincx overlijden onder geseijden strandtheer buijten expectatie bevonden waeren, over de 340000 thaijl silver, die hij meest alle bij diergelijcke onbehoorlijcke middelen ende andere quade practijcken hadde geconquesteert, waer over hij den geseijden Ong Ang Mij neffens eenige sijner complicenten ten exempel van andere hadde doen onthooffden, ende in quartieren hacken, soodat hij coninck sich wegen tvoorich gepasseerde gantsch ontschuldichde, ende versocht dat hem over dese saecken (in tijden van sijnen vader geschiet) niet meer en gelieffden aen te spreecken, alsoo in geenderhande manieren tot eenige restitutie van voorseijde penningen verstaen off resolveren conde, wat waerschouwingen ende dreijgementen den coopman Duijcker in cas van non restitutie hem oock dede.

Maer stont voorschreven coninck aen d' onse liberalijcken toe den vrijen handel in sijn lant, met alsulcke voor de Compe voorderlijcke preeminentiën, dat alle des Compies schepen die voortaen in Quinam soude mogen comen havenen ende negotieren, volcomentlijck bevrijt sullen blijven van ancker gelt, schenckagie, als andere te doene oncosten ende vereeringen aende mandorijns, welcke voor desen een groote somme gelts hebben bedragen, sijnde voorders genegen om altijt met de Nederlanders in goede vruntschap te continueren, ende alle hulpe te bewijsen, mitsgaders voortecomen dat sodanige misslagen ende ongelijcken als ons bij tleven van sijnen vader door de ontrouwicheijt van Ong Ang Mij waeren toegebracht, niet meer en souden gebeuren. Derhalven versoeckende dat het

voorige niet verder en souden willen gedencken, maer alles vergeten, ende hem vant gepasseeerde excuseren

De weder geschencken die den coopman Duijcker neffens de missiven aen d' Hr Generael ende gouverneur Putmans geaddresseert, van sijn Majt hadde becomen, ende ons met de joncke Quinam bennen toegebracht, bestaen int naervolgende te weeten:

Voor den Hr Generael:	Voor den gouverneur Putmans:
2 schuijten gout	5 stucx conincx hockjens
4 groote olijphantstanden	2 „ cleijne olijphants tanden
20 stucx conincx hockjens	16 „ taijl swaerte calambacq
32 taijl swaerte calembacq	

Ende voor den coopman Duijcker:
4 cleene olijphantstanden
5 stucx conincx hockjens
16 taijl swaerte calembacq en een roer met gout en silver beslagen, dat hij Duijcker bij hem heeft gehouden.

Naer geseijden Duijcker condo vernemen, ende sich de apparentien van handel vertoonen, soude hij in retour der mede hebbende Japanse copere senes, tegens de compste der schepen van Batavia connen procureren ende in voorraet hebbe 3 a 400 picol sijde ten prijse van 100, 115 a 130 taijl t' picol, ende oock minder, mitsgaders 4 à 5000 picol swarte suijckeren tot 15 a 16 maes tpicol voor Japan, waertoe een fluijt als Warmont is versoeckende.

De residerende Japanders in Quinam verthoonden hun tot onse vruntschap seer genegen.

Uijt Nangasacque was tot Quinam sonder passe vanden keijser, rijcxraden ofte Nangasackse regenten aengecomen een Chijnese joncke met omtrent 30000 taijl waerdije aen copere pitgiens waarinne soo gesoijt wort seecker Moor van Siam, voorleden jaer over Quinam van Japan gevaeren 10000 taijlen participeerde.

De pitgens met d° jonck gecomen, sijn veel slechter dan d' onse, den coninck laet alle de quade pitgens opcoopen, om geschut daervan te gieten.

Soo was mede daechs naer tvertreck vanden capiteijn majoor met een groote bravade van bloetvlaggen, trommelen ende schieten, de baiję van Thoron comen inseijlen, seeckere Portugijse joncke uijt Macao, geladen met groff porceleijn, kennippe lijwaeten, congans, ende andere grove waeren van cleijnen valeur.

De Portugijsen daermede gearriveert, bij den coninck verschenen sijnde, waeren met hunne geschencken weder affgewesen ende gantsch niet aengenaem geweest.

Onder andere Portugijsen ende eenige mestice vrouwen die hun in Quinam meenden neder te setten, is met geseijde jonck oock overgecomen seecker paep uijt Macao verbannen, omdat voorleden jaere door sijn schrijven aen een sijner

fraters in Japan (twelck bij twee Portugijsen mede gegeven hadde, ende in handen der regenten van Nangasacqui gevallen was, den gemelten frater ende de brengers der missive in Japan waren verbrandt.

Ten selven dage compt hier mede ter rheede om sijnen handel te exerceren een cleijne balouw van Tammelang met Maleijers gemant, bestaende sijne ladingh in oude clappus ende weijnich rijs.

2en ditto arriveren albier vande eijlanden int Noorden van Batavia gelegen de schepen Bommel, ende Noordwijck mede brengende 3215 stucx behouwen craelsteen mitsgaders het Wapen van Hoorn volladen met ruijge onbehouwen steen, alle tot optreckinge ende dienst vant casteel Batavias onderhanden sijnde fortificatien.

Item comen oock van Bantam een giliongh ophebbende Chijnesen, ende een tingan met Chinesen ende Javanen gemant die aenbrengen witte suijcker, loock, rijs, ende andere menudentien.

Insgelijcx een tingan van Lampon met 3 stucx buffels sonder meer.

Soo vertrecken mede ten dien dage naer de Westcus van Sumatra twee balouws met sout, dat van Jortangh hebben gebracht, ende omtrent hondert realen waerdie aen cleijnicheden.

Item een d° naer Bantam, uijtvoerende 8300 stucx groff porceleijn, ende ijets anders meer.

3en d° verschijnt een Bantams vliegertje met chirij.

Derwaerts vertrecken drie lamboes ende drie tingans die gesamentlijck mede nemen 16420 stucx groff porceleijn, 1200 pampieren goudraet, 125000 stucx brieffkens geslagen gout, 800 ps ijsere pannen, 5 picol 20 cattij gantij, ende 3 picol lanckins, etc.

5en d° keert hier wederom binnen de reviere den capiteijn Jan Silvernagel met sijne armada op ultimo passado tot des vijants affbreuck uijtgevaren, mede brengende drie visschers tingans van Bantam die omtrent den hoeck van Caruan hadde geattrapeert, sonder dat eenige van het volck, welcke naer 't seggen van een Batavias slaeff, voor desen vande Javanen genomen, ende haer alsnu ontlopen, 36 personen sterck waeren geweest conde becomen, alsoo hun terstont met de vlucht boschwaert in salveerden.

Op dato compt oock een vlieger van Bantam met allerhande fruijten.

Item van Cheribon een tingan met omtrent 3 lasten rijs, partije ajuijn, loock, etc., rapporteert den ouden coninck sich prepareerde omme t'hove in de Mattaram bij den Sousounam te vertrecken.

6en ditto verschijnt van bij den Crawangse hoeck, de boot vant schip tWapen van Delft, om eenige piecken, lont, ende riemen tot de Chaloup bij d° schip sijnde te haelen twelck oock stante pede pr t jacht Malacca neffens de boot gesonden wort.

Den coopman Coen schrijft verstaen te hebben dat omtrent de eijlanden

van Ontongh Java wel 30 stucx soo Mattaramse als Bantamse praeuwen sijn houdende.

8en ditto arriveren alhier ter reede de naervolgende vaertuijgen namentlijck:

Een tingan van Surabaija met een last rijs, weijnich ajuin, loock, soutevisch; &a.

Een ditto van Tegal met 2 last rijs, ende ijets meer van weijnich valeur.

Ende een balouw van Tammelangh, inhebbende een last rijs, saguw, ende clappussen ende andere cleijnicheden.

Ten voorschreven dage vertreckt een wanckan nae Bantam die wech voert omtrent 10500 ps groff porceleijn, 460 ps ijsere pannen, etc.

Adij 9en ditto comen een Giliongh ende een wanckan van Japara aenbrengende omtrent 90 picol peper, 12 lasten rijs, een partije swarte suijcker.

Item verseijlen oock twee balouws naer Borneo ende een naer Audrigirij mede nemende 22 corgie cleeden, 21000 stucx groff porceleijn, 500 pampieren goudraet, copere armringen, ende eenige andere waeren van weijnich importantie.

10en d° vertreckt naer Celebar op de Sumatrase Westcust een tingan met 1500 ps porceleijn, ½ last sont, &a.

Item een ditto naer Bantam sonder ijets mede te nemen.

11en d° compt aen een balouw van Indra Maijo met 2 last rijs, ende voorts vol sout mede brengende een missive van seecker Chinees Consan geheten, die over eenighe dagen soo tot drijvinge sijner comertie als voorderingh vande Bantamsen vreede met een tingan derwaerts was gevaeren, doch comende omtrent 't Menscheeters eijlant door die van Indermaijo gevangen genomen, ende naer Indermaijo gevoert, alwaer bij den oversten seer wel ontfangen wierde, die vernemende hij ten fine als vooren naer Bantam gecommitteert was, hem Consangh voorgenomen hadde boven bij den Mattaram te voeren, omme diergelijcke saecken van vreede tusschen den Mattaram ende de Nederlanders te helpen bevoorderen, in hoope blijvende om binnen een maent weder op Batavia te wesen, soo hij schrijft.

12en ditto arriveert alhier van Balij 't vrijmansjacht ofte opgemaeckte jonck 't Wilde Vercken genaemt, mede brengende over de 100 stucx verckens, ende omtrent een last sout, rapporterende dat den Mattaram voor sijn compste in Balij, Baliboangh gantsch affgelopen, verbrant, ende geruijneert hadde, doch was door assistentie van den coninck van Balij weder een weijnig tot sijn selffs gecomen.

Met geseijde vrijmansjacht becomen oock schrijvens vanden oppercoopman des schips tWapen van Delft Jan Coen, omtrent Caruan op de wacht leggende, daer bij vernemen dat hem gerapporteert was van seeckere twee jonckgens uijt Japara herwaerts tenderende, dat aldaer 2 Portugijse fusten ofte geliassen waren leggende, die haren handel drijvende oock eenige geschencken hadden mede gebracht, tot wat eijnde was noch onvruchtbaer, ende souden binnen een maent weder vertrecken.

Op dato comen alhier van Tegal mede ter reede drie tingans inhebbende omtrent 4 lasten rijs, ende eenighe clappus planten, daermede hier verschijnt een gecommitteerden Javaen Warga nu Sarapada genaemt (1) sijnde expres door den tommagon van Tegal herwaerts gesonden om over te leveren twee brieven, die hij tommagon aenden Gouverneur Generael, ende ontfanger van Maseijck wegen vreede handelingh met den Mattaram is schrijvende.

13en ditto wort voorschreven Sarapada bij den Generael ende Raden van India audientie verleent, ende sijne mede gebrachte brieven naer dat die uijt tJavaens int Nederlants waeren getranslateert, geventileert, ende die bevonden te luijden van woorde te woorde als volcht:

Missive vanden Tommagon van Tegal aen d' Hr. Generael.

Soudarra per desen sende Sarrapada aen UEdt tot antwoort vande schenckagie voor desen hier gesonden, bestaende in een groote spiegel, amphioen ende laecken, dewelcke wij den Sousounam hebben over gelevert, ende den Sonsounam doet daer UEdt voor bedancken, oock ist hem seer aengenaem geweest, nopende dat UEdt wel genegen sijt totten vreede, heeft den Sousounam geantwoort, soo sulcx waarachtich is dat dan metten eersten gelieve herwaerts te senden, vermits daer naer verlanght wort te weten met een schip voor Tegal op de reede, omme met mij van alle saecken te handelen ick sal den vreede soo veel mij mogelijck is helpen bevoorderen, daer op wenschte wel dat UEdt tsamen in compe van Sarrapada herwaerts gelieffde te senden alsoo ick persoonelijck aen boort van UEdt schip soude comen, ende alsdan met UEdt gesant selver te pitchiaren vant tgeene tot een goede vreede soude mogen gedijen, wijders gedrage mij aen Keaij Sarrapada, ende sende tot een teijcken van vruntschap aen UEde ses hondert clappusplanten, gelieve het geringein dancke te accepteren.

Ontfangen adij 12 Maijus A° 1636 in Batavia.

Missive van den Tommagon van Tegal aen mijnen soudarra
den ontfanger Cornelis van Maseijck.

Per desen sende Sarrapada aenden Ed. Hr. Generael. UEd. gelieve hem in alles te assisteren, wat sijn last is medebrengende, want ick tot niemant mijn toevlucht can nemen als tot UEd. Aengaende de schenckagie voor desen aenden Sousounam door d' Ed. Heer Generael gesonden, bestaende in een groote spiegel, amphioen, ende een stuck laecken, hebbe alle tsamen den Sousounam geintregeert, ende is aengenaem geweest, soo den Ed. Heer Generael nu inderdaet tot vreede is genegen, omme met den Sousounam te paijseren, salt goet sijn dat UEdt metten eersten een beseijudinge doet, alsoo den Sousounam sulcx wel soude gevallen, te weeten dat met een schip voor Tegal op de reede compt,

(1) Vgl. De Jonge, *Opkomst* V (II), 229.

omme met mij te pitchiaren soot gelijckelijck met Sarrapada conde geschieden, soude niet qualijck comen, ende presenteert de gelegentheijt sodanich niet, soo mach het naer dato int werck gestelt worden, doch mijns bedunckens soude het best sijn dattet met Sarrapada in comp[ie] geresolveert wierde. Ick sal alsdan selver in persoon aen boort comen, ende mette gesant van UEd[t] van alle saecken handelen, volgens last ende begeeren over wedersijden ick hebbe verstaen datter UEd. Arabische peerden sijn toegecomen, soo sulcx waer is, gelieve deselve aen Sarrapada eens te vertoonen; wijders Soudarra gelieve UE. mijn borge te wesen, aenden Ed. Heer Generael alsoo versoecke eenen goeden edele Sijvissen diamant te coopen, ongeveerlijck weerdich sijnde vijfthien hondert realen van 8[en]. Ingevalle UE. mij sulcx vertrouwt, gelieve den selven met Sarrapada herwaerts te laeten comen, soo mij den selven behaecht sal ick de betaelinge door Sarrapada senden, soo niet den diamant wederom. Ick hebbe Sarrapada voorders last gegeven, twelck hij mondelingh sal rapporteren, sende aen UEd. 150 clappusplanten gelieve de selve in dancke te accepteren.

[Ontfangen] adij 12[en] Maijus A° 1636 in Batavia.

14[en] ditto wort van hier met 45 coppen gemant, ende van alles voor 8 maenden geprovideert affgesonden het fluijtschip Warmont, namentlijck van hier naer Jambij om op de bharra voor der selver reviere uijt het jacht den Brack over te nemen soo veel lichten peper als den oppercoopman Cornelis van Houten bij 't comptoir aldaer op voorraet is hebbende, ende in d° jacht volgens ordre sal hebben affgeladen, om die van daer naer Siam te voeren.

Tot Siam gecomen ende gemelte peper aldaer gelost hebbende, van den coopman van Vliet weder intenemen sijn volle last aen goede jatybalcken ende plancken mitsgaders rijs inde brootcamers, ende daermede op tspoedichste naer Taijouan seijlen, tot opbouwingh van sComp[ies] packhuijs, en andere wercken aldaer.

Wat voorders aende respective coopluijden Cornelis van Houten ende Jeremias van Vliet bij gesonden missive met d° Warmont wert gelast, can int generaele copijboeck onder dato 13[en] deses aengemerckt werden.

Op dato sijn van hier onder capiteijn Reijnier de Vlamingh ende Jan Silvernagel tot des vijants affbreuck naer de West ende Noorder eijlanden van Batavia ende om sparren ende paggerhouten van den Menscheeter te haelen tot optreckingh vant prauwhuijs ende nieuwe paerdestal uijtgeset 6 tingans, een orangbaij, een duijsentbeen, ende een chaloup, boven d'ordinaire matrosen, etc., gemant met 150 soldaten om de Javaensche oorlochs praeuwen die verstaen hun aldaer onthouwen, alle mogelijcke affbreuck te doen.

15[en] ditto vaert wederom nae Japara een balouw mede nemende beneffens goede partije pitjens, 700 stucx groff porceleijn.

16[en] d° vertreckt oock een d° naer Andrigirij met 800 stucx porceleijn ende eenige andere cleijnicheden.

Ten selven dage compt oock van Japara een wanckan geladen met swarte suijcker, clappus olij, ende ijets anders meer.

Adij 17^{en} ditto vertrecken van hier onder de vlagge van den schipper commandeur Mathijs Hendricksen Quast naer Siam de schepen Rarop, ende Noortwijck ijder gemant met 50 eters, ende van alles geprovideert voor 8 maenden, uijtgesondert rijs daer maer voor 2 maenden van voorsien gaen, om tot Siam in te nemen alle het cargasoen dat den coopman Jerèmias van Vliet, op hunne verschijningh aldaer voor Japan in voorraet zal hebben, ende tselve recht door naer Firando te brengen, mitsgaders 't schip Bommel van alle provisien gevictalieert voor 8 maenden, ende gemant met 45 coppen, om van Siam naer Taijouan te voeren de waeren ende coopmanschappen, die den gemelten van Vliet voor dat comptoir geprocureert ende gereet sal hebben, tot welcker spoedige bevoorderinge van laden als andersints geseijden Quast met goede instructie is voorsien.

Op dato vertreckt Sarrapada weder met twee tingans naer Tegal, uijtvoerende partije loode pitgens, ende ijets meer van cleijnen valeur, sijnde expres affgedepescheert met de missiven die den Gouverneur Generael ende Raden van India aenden Tommagon van Tegal in antwoorde vanden sijnen schrijven luijdende in substantie als volcht:

Dat hij den Sousounam wegen onse goede genegentheijt ende oprechte meeninge tot vreede vastelijck sal mogen verseeckeren ende sich selffs daervoor te pandstellen, alsoo hem daer in niet verlegen sullen laten.

Dat oock geresolveert blijven om op sijn Ed^{ts} aenraden soo haest de Arabische peerden van Persia sullen wesen gecomen twelck noch wel twee maenden sal aenlopen.

Onsen gesant met een schip van hier naer Tegal te committeeren, om met sijn E. aldaer (dewijle presenteert selffs aen boort te comen) wegen den vreede, ende des Sousounams meeninge te spreecken maer dat ondertusschen gelieve te bevoorderen onse gevangenen uijt Touraijam (principalijck die door den Lacxamana van Japara onder de witte vane sijn aengehouden) in Tegal gebracht, gelargeert, ende d' ander geduijrende den oorloge van ons becomen, ten minste op rantsoen werden gestelt ten eijnde wij ons volck mogen wedercrijgen.

Dat oock onderwijlen ons gelieve te laten weeten wat schenckagie sijn Maj^{t} (beneffens twee schoone Arabise peerden) noch wel aengenaemst souden mogen wesen, ende in hoedaniger voegen den brieff sal dienen ingestelt, opdat ons nae sijnen goeden raet mogen reguleren.

Dat oock den Sousounam bij gelegenheijt gelieve t' informeren de Portugijsen geen gelooff te geven, alsoo sijn Maj^{t} wegen eenige assistentie toe te senden doorgaens met valsche leugenen soecken te abuseren, wesende selffs niet machtich genoech om haer eijgen lant te defenderen.

De schenckagie die haer Ed. neffens gemelte missive hebben gevoecht, is als volcht:

Voor den Sousounam	Voor den Tommagon van Tegal
10 ballen muscus	10 cattij amphioen
1 stucx calambacq	5 p. sarasse gobars
30 flesiens roosewater	2 p. swarte fluweel ende
10 cattij amphioen ende	3 groote schoone fijne porceleijne schotels.
8 R^a swaerte saffraen.	

Ende voor Sarrapada selffs
5 cattij amphioen
2 el root laecken ende
2 p. gobars.

Op dato compt alhier van omtrent den Crawangsen hoeck binnen de reviere seijlen de chaloupe vant Wapen van Delft door den coopman Jan Coen, neffens sijn missive vanden 16^en deses herwaerts aengesonden om te bootschappen datter op gisteren int gesicht van geseijde schip 15 stucx tingans vanden Schadelijcken hoeck comende, inde Crawangse reviere waeren geloopen.

Item verschijnt mede van Bantam een tingan met allerhande fruijten.

19^en ditto keert de armada opden 14^en deses onder den capiteijn Reijnier Vlamingh, ende Jan Silvernagel uijtgevaren hier weder met 400 stucx sparren ende paggerhouten, geen ander resconter van vijant gehadt hebbende, als seecker vliegertjen, dar sij tegen de wal jagende, het volck daer van boschwaert in vluchten, niettegenstaende een groote armada Javaense oorlochspraeuwen van Bantam omtrent t Menscheeters eijlandt gestadich boven wints omtrent haer heeft gehouden, die wel viermael soo sterck als d' onse wesende, niet en dorsten affcomen.

Ditto vertreckt een tingan nae Surabaija, anders niet uijtvoerende dan loode pitgiens.

20^en ditto verseijlt van hier met een wanckan, ingeladen hebbende 23 corgie cleeden, 4 picol root cattoene garen, eenich root laecken, &^a, weder naer Cambodja den Japansen capiteijn Soijemon van Sissemij welcken op ultimo Meert passado met sijn joncke ende goede partije rijs hier van Cambodja was aengecomen.

Op geseijde cappiteijns ernstich versoeck hebben haer Ed. toegestaen, ende tot sulcken eijnde oock vrij geleijde verleent, dat hij in Cambodja gecomen sijnde voorschreven wanckan vandaer naer Macassar sal mogen senden, om rijs te procureeren, ende die op Batavia te brengen.

Soo is den selven mede aengeseijt, om hem ende alle andere tot het rijs brengen te meer te animeeren, dat hij van alle den rijs die hier brenght tol vrij wesen, mitsgaders dat hem den selven bij d' Comp^e tot 40 R^a tlast sal affgenomen werden, wel verstaende als hij vande burgerije daer voor niet meer en can becomen, ende wort aen onse coopluijden van Galen, ende Sourij in Cambodja mede onder anderen neffens voorschreven Souijemonne bij missive geordon-

neert, dat ingevalle des selffs capitael soo verre niet en mach strecken, om de joncke (die voorneempt in Cambodja te coopen) volladen herwaerts te brengen, daar in wel 100 coijangh rijs voor reecqueninge vande Comp^e op vracht sullen mogen laden.

Ten selven dage keert van dese rheede weder naer China de joncke van nachoda Sonjngh, gemant met 96 Chinesen uijtvoerende 1300 picol peper, 19½ picol root calituursbout van Choromandel, 6 picol steencroos, 20 picol siabe off lange peper, 62 picol 86 cattij poetsjock, 9 picol 64 cattij wasch, ende 10 picol 67 cattij wieroock, mitsgaders goede partije campher ende contanten.

Item vertreckt naer Tegal een giliong met 4200 stucx groff porceleijn 184 p. ijsere pannen, 11¾ picol oudt ijser, partije pitgiens, &^a.

Soo verseijlt oock een giliongh over Bantam naer Indrapura met 3500 stucx grove porceleijne commen ende schootels.

Ende een vlieger naer Bantam die mede neempt 1200 stucx porceleijn, 60 ijsere pannen, &^a.

21^en ditto is van hier weder naer Martapoura vertrocken het schip Weesph, inhebbende een cargasoen van ƒ 31936. 1. 8, bestaende uijt 6000 R^a in spetie, 3000 R^a aen loode pitgiens, 16 packen cleeden, 5 baelen poetsjock, &^a, gaende geconsigneert aenden oppercoopman Wollebrant Geleijnsen, welcke haere Ed. bij missive ordineren, tselve cargasoen opt spoedichste tegens peper, &^a, over te setten, ende sulcx meer als nodich hebben geacht ten dienste van sComp^ies handel in Martapoura te vereijsschen, gelijck int generaele copijeboeck onder den 20^en deses geregistreert, can aengemerkt werden.

Naer de noorder eijlanden van Batavia seijlen op dato de schepen tWapen van Hoorn ende de Beets om behouwen ende rouwe craelsteen te haelen, tot des casteels fortificatien.

Ditto neempt nachoda Gampeija, met sijn joncke ophebbende 98 Chinesen ende ingeladen retour, wesende 458 picol 80 cattij peper, 24 picol siabe, 2½ picol draeckenbloet, eenige contanten ende Borneose campher sijn reijse van hier weder naer de reviere van Chincheuw in China.

Item seijlt een balouw naer Jambij met 143 R^a aen cleenicheden.

Op dato compt een Chijnese wanckan van Bantam met omtrent 350 picol peper, partije hoenders, ende eenige fruijten.

Item van Japara een jonckgen inhebbende 700 picol swarte suijcker, 80 a 90 picol peper, voorts rijs, soute visch, &^a.

22^en d° vaert een tingan naer Lampon met weijnich van importantie.

Van Succadana verschijnt op dato oock een balouw met ongeveer 20 lasten rijs.

Ende van Jortangh twee cleijne vaertuijgen, die aenbrengen omtrent 5 lasten rijs, voorts met sout ende andere snuijsteringen volladen.

23^en ditto, brengen twee onse Bandanese burgerije praeuwen, alhier binnen een Javaens hooft, twelck sij rapporteren omtrent Tanahara met een Bantams

vliegerken, dat het tegen de wal jaegde, becomen hebben waer voor hun naer costume vereert is, 50 r[a] van 8[en].

Ditto compt op rheede een balouw van Jortangh met 3 a 4 last rijs, &[a].

24[en] ditto vertreckt van hier weder naer Taijouan de wanckan vanden coopman Hambuan, uijtvoerende 651 picol peper, 19 picol root calitureshout, 10½ picol poetsjock, 10 picol 17 cattij sandelhout, 4 picol 93 cattij buffels hoorns, ende 5 picol 25 cattij caijo lacko.

Om geseijde wanckan in Taijouan te brengen hebben haer Ed. geleent aende daer op sijnde Chinesen een Nederlants stierman die eenige brieven aenden gouverneur Putmans sijn mede gegeven met ordre bij aldien (twelck Godt verhoede) de wanckan in vijanden handen quame te vervallen, de selve wesende een packet met loot becleet, datelijck over bourt te setten, opdat onse vijanden daeruijt geen kennisse van des Comp[ies] staet souden mogen becomen.

Item vertreckt van hier over Bantam naer de Westcust van Sumatra een jonck bij de Chijnese burgerije alhier uijtgereet, mede nemende 9350 stucx groff porceleijn, 800 ijsere pannen, 9 picol lanckins, een pack negros cleden, ende eenige andere menudentien.

Item een tingan naer Bantam met eenige snuijsteringen van weijnich importantie.

Op dato arriveert vande Borneose custe een wanckan met 91½ cattij campher, partije wasch, &[a].

25[en] ditto comen van Bantam twee vaertuijgen, medebrengende 150 picol steencroos, 14 picol peper ende eenige fruijten.

26[en] ditto het gantsche Batavise guarnisoen bestaende in vier formeele compagnien, soo wel van buijten als binnen tcasteel inde wapenen verschenen sijnde, worden door de heeren Raeden van India Philips Lucasz, ende Artus Gijsels publijckelijck geauthoriseert, ende voor de respective compagnien geinvestigeert drie nieuwe luijtenants, ende drie vendrichs, waermede gesuppleert blijven de officiers plaetsen die tsedert eenigen tijt herwaerts soo door sieckte als den oorloge gesneuvelt sijn comen te vaceren, daer toe d' H[r] Gouverneur Generael ende Raeden van India de nieuw geauthoriseerde geluck gewenscht hebbende, soo sijn daer opgevolcht drie generale charges van musquetten, mitsgaders int voorbij passeren van sijn Ed. ijder gelith particulier gelost, ende voorders met goede ordre weder affgetrocken.

27[en] ditto compt met sijn wanckan weder van Bantam seecker Chinees coopman ende inwoonder alhier, genaemt Limlacco, die om sijne negotie t' exerceren over eenige dagen derwaerts is vertrocken, medebrengende 37½ picol peper, 3½ last sont ende eenige fruijten.

Gemelten Lacco, welcke bij den Generael ende Raden van India was gelast omtrent den coninck en grooten tot Bantam sijn devoir te doen tot voorderingh van d' aengevangen vreede handelingh, ende daerop hunne meeninge te

verstaen rapporteert dat hij bijde coninck ende groote aldaer tot verscheijden reijsen gecompareert ende wel bejegent was.

Item dat den coninck gantsch tot vreede genegen bleeff, gelijck verclaert hadde die oock effect soude sorteren, ingevalle d' Hr Generael hem in recompense van sijn geleden schade geduijrende den oorloge maer wilde vereeren, de voor desen geeijschte twee stucken geschut een van coper off metael, ende een van ijser, stellende de groote van die inde discretie van sijn Ed. Zeggende voorders den vreede alleen aende courtosije van geseijde twee stucken te dependeren, mitsgaders dat binnen 20 dagen eens weder tot Bantam soude comen ende voor hem tot Batavia coopen, ende medebrengen een pack Guijnees linnen, 5 a 6 ballen muscus, een stuck calambacq, &a. (1)

Alle de andere Bantamse grooten als den jongen coninck (die hem Lacco mede belast hadde eenen diamant rincq te coopen) als Keij Waugsa diepa (welcke vermaen dede van een Persiaans peert, dat hij seijde hem voor desen bij den Generael Specx belooft was) ende d'andere orancaijen scheenen tot den vreede oock geheel te inclineren, ende affirmeerden insgelijcx dattet alleen aende twee stucken geschuts hingh, mits dat ijder van haer de handen mede openstonden om wat te hebben. (2)

Op dato compt vande Sumatrase Westcust op rhede de joncke van capiteijn Bencon met omtrent 700 picol peper.

Item van Jortangh een balouw inhebbende sout, ende weijnich rijs.

Noch vertreckt ten selven dage nae Succadana een balouw die uijtvoert 9800 stucx groff porceleijn, ende 107 p. verscheijde geschilderde doecken.

28en ditto keert een tingan weder naer Bantam met omtrent 16 Ra waerdije aen cleijnicheden.

29en ditto arriveert van Bantam een wanckan tot Batavia thuijshoorende, niet mede brengende dan fruijten en hoenders.

Item een balouw van Jortangh geladen met sout ende rijs.

30en ditto comt weder op rheede seijlen het schip tWapen van Hoorn, volladen met rouwe craelsteen, die het selve aende Noorder eijlanden van Batavia, heeft gehaelt, om alhier gebruijckt te werden tot des casteels fortificatien ende tbranden van calck.

Item verschijnt vande Sumatrase Westcust een Chijnese joncke over eenigen tijt bij de Chinese burgerije van hier derwaerts uijtgeseth, mede brengende omtrent 150 picol peper.

Den anachoda van geseijde jonck genaemt Gangingh brenght mede een missive van den coopman Jacob Schooff gedateert 19en deses, waeruijt verstaen dat hij met het jacht Sardam op 12en April passado van hier gescheijden, doorde gestadige Noortweste winden, niet voor den 15en stantij tot Celebar was

(1) Hiermede eindigt het *Journal gehouden op Battavia bij den directeur generaal Ph. Lucass.* gedrukt in *Kroniek Hist. Gen.* 1853, blzz. 248—302.

(2) Vgl. De Jonge, *Opkomst* V (II), 226—227.

aengelanght, alwaer gantsch geen gelegentheijt van handel hadde gevonden aengesien het noch twee maenden te vroech was, eer de nieuwe peper gepluckt soude worden, sijnde alle den ouden peper door 2 Chijnese joncken van Batavia tegens contant opgesamelt, sulcx dat hij Schooff van meeninge was sich met het jacht Sardam van daer naer Tico ende Priaman te begeven om tschip de Revengie (twelck hij verstont sijn ladingh meest becomen hadde) op te soecken, ende in passant alle de onderweech gelegen peper plaatsen tot Tico incluijs aen te doen. Ondertusschen bleeff geresolveert aenden sabandar op sijn verseijlen van Celebar de quantiteijt van 72 bhaar in cleeden te vertrouwen om tselve aen t' eerste verschijnende schip aldaer met peper te voldoen.

t' Engels schip de Reformatie, was desen jaere door swackheijt van volck ende veel siecken tot Tico ende Priaman moeten overblijven, twelck een abuijs is alsoo gemelte schip in Augusto passato met swack volck tot Bantam is aengecomen, ende vandaer in Februario daeraenvolgende naer Engelant vertrocken, in comp[e] van tschip den Palsgraeff.

Ten selve dage compt mede van Bantam een Chijnese wanckan niet anders inhebbende dan hoenders ende fruijten.

Ultimo ditto arriveert hier van den Crawangse hoeck weder op rheede 't schip tWapen van Delft, [dat een wijle tijts tot bevrijdingh vant herwaerts tenterende vreempt vaertuijch, als veijlinge van Batavia Ooster stranden omtrent geseijden hoeck op de wacht gelegen, ende alsnu door dien desselffs provisien sijn geconsumeert, mitsgaders eenige siecken op is hebbende sich herwaerts begeven heeft.

De maent Junius A° 1636.

Primo ditto, vertreckt van hier over Quinam naer Taijouhan ende Japan den president Nicolaes Couckebacker met de schepen Grol, ende Daman, daerin voor Taijouan ende Japan geladen is een cargasoen monterende volgens medegaende facturen de somme van ƒ 85920.3.8, mitsgaders de fluijt Huijsduijnen ledich, om tot Quinam intenemen sodanigen cargasoen, als den oppercoopman Abraham Duijcker op hunne verschijning aldaer voor Japan geprocureert sal hebben, waermede volladen wesende van Quinam recht door nae Firando sal vaeren, doch aen sijn last gebreeckende in comp[ie] van Grol ende Daman naer Taijouan ofte Piscadores te seijlen, om aldaer 't gebreeckende gesuppleert, ofte desselffs ladinge aen een ander schip overgegeven te werden, sijnde voorseijde drie schepen tsamen gemant met 125 coppen, ende terselver behoefte van alles voor 8 maenden geprovideert.

Onder andere pointen die den president Couckebacker bij instructie van den

Generael ende Raeden van India sijn bevolen, wert hem mede gerecommandeert dat hij in Quinam gecomen wesende neffens den coopman Abraham Duijcker sijn uijtterste devoir bij den coninck sal aenwenden om vanden selven te becomen restitutie onser aengeslagen 23580 R^a^ met de boot vant verongeluckte jacht Grootenbroeck in zodaniger manieren als haere Ed. aen sijne Maj^t^ schrijven, namentlijck: Bij aldien ons de voorschreven restitutie langer blijft weijgeren dat genootsaeckt sullen wesen hun garand met de wapenen van sijn rijck te haelen, ofte dat ten aensien van den apparenten proffijtelijcken handel, ende om alle hostile proceduijren te excuseren, met den selven in accoord sullen trachten te comen, tsij met verlies van 3, 4 tot 6000 R^a^, mitsgaders het geschut van tjacht de Kemphaen op sijne custen gestrandt, ofte oock bij voorslaen, dat ingevalle ons thien achter eenvolgende jaeren wil leveren 500 picol sijde tot 80 taijl, ende 5000 picol bruijne suijckeren tot 8 a 10 maes tpicol jaerlijcx, alle onse pretentien die op het rijcke van Cochijn China sijn hebbende, sullen quiteren.

Dat hij met lieff in Japan gecomen sijnde tegen Februarij ofte Meert aenstaende tschip Grol ende tjacht de Waterlose Werve tot procure van zijde met een bastant capitael ende cargasoen uijt Japan naer Toncquijn sal senden.

Dat hij soo wel tot Quinam als Toncquijn den Spangiaerden ende Portugesen met prinsen van consideratie gemoetende sal aentasten, sonder eenich respect aen des coninex rheeden, &^a^ te dragen, doch die van weijnich valeur sijn, ongemoeijt te laeten, om met een cleijn buijtgen niet te veel ongunst op den hals te haelen.

Dat hij met den commandeur Mathijs Quast, ende alle d' aenwesende schippers ende opperstierluijden sal mogen resolveren (bij aldien het sonder verachteringh van den Tonquijnsen handel can geschieden), om door voorschreven Grol ende Waterloose Werve met den commandeur Quast te doen ontdecken het gout ende silverrijck eijlandt dat gerapporteert wort te leggen op de hoochte van 37½ graden omtrent 400 mijlen bij oosten Japan. (1)

Ende dat soo haest in Firando sal wesen gecomen, tot berginge ende beter verseeckeringe van s' Comp^ies^ overgroote rijcke cargasoenen, het houte packhuijs op s Comp^ies^ pleijn in Firando staende, wel hecht ende sterck in steen, brant vrij te doen maecken, ende een stagie hooger trecken als tegenwoordich van plancken gebouwt staet.

Mitsgaders dat sich gantsch ende gaer naer de Japanse humeuren sal voegen, haere gunst sien te winnen ende int minste hunne bevelen niet te contrarieren, maer sich nae de selve punctuelijck reguleren, tsij int stuck van de pancado over de rouwe sijde ofte anders, &^a^, wat hem dien aengaende bij de regenten Nangasacque soude mogen werden gemandeert.

't Geene gemelten Couckebacker bij instructie wijders is gerecommandeert

---

(1) Vgl. Leupe, *Reize van Maarten Gerritsz. Vries*, blzz. 3 en 35—40; Heeres, *Life and Labours of Abel Jansz. Tasman*, pp. 15—20.

ende bevoolen, mitsgaders haere Ed aenden coopman Duijcker tot Quinam, ende den gouverneur Putmans in Teijouhan sijn schrijvende, can int generaele copijeboeck onder dato ultimo Maijo nagelesen werden.

Op dato compt oock een cleijne balouw met Maleijers gemant, van Jortangh geladen hebbende sout ende weijnich rijs.

2^en^ d° smorgens vaert capiteijn Jan Silvernagel van hier naer de reviere van Ancke om bamboesen te hacken met ses tingans, 8 cleene scheppraeuwen, een orangbaij, ende een duijsentbeen, tsamen gemant met 160 blancke soldaten ende 100 van des Comp^ies^ swarten.

Op dato des naernoens, arriveert alhier uijt Suratte ter rheede t jacht Cleen Rotterdam, inhebbende 9944 stucx Suratse seep, 13726 ℔ caatche, ende 1104 ℔ mirrhe, sijnde op den 27 April voorleden, neffens de schepen 't Zeepaert, ende der Veer, mitsgadaders de jachten Zouburch, Hoochcaspel, ende den Dolphijn onder de vlagge vanden commandeur Joan Ottens uijt de com van Suhalij geseijlt, ende eenige daghen daeraen volgens genomen resolutie in Suratte met advijsen ende bijgevoechde pampieren vanden oppercoopman Barent Pietersen, door geseijde commandeur Ottens vooruijt herwaerts gedepescheert.

Bij gemelte Barent Pietersen wijtlopige advijsen gedateert 23 April passado, vernemen tnaervolgende, te weeten:

Dat hij op hoope de vloote vanden commandeur van Ommeren in corten tot Suratte souden aenlangen de schepen Wtrecht, Rotterdam, ende Bredamme tot den 24^ne^ Januarij hadde opgehouden, als wanneer deselve noch niet verschenen wesende, geseijde drie schepen met een cargasoen van *f* 26797.2.1, voor reecquening vande Comp^e^, ende voorts volladen met Moorse vrachtgoederen onder den commandeur Claes Bruijn, naer Gamron in Persia hadde gedepescheert, doch voor Daman omtrent 12 mijlen van Suratte gecomen wesende, bejegende d° Bruijn den commandeur Jacob Jansen Patacca met de schepen Amboino, Vlissingen, 's Gravenhage, tHoff van Hollandt, ende Leeuwarden, waermede hij vanden Generael ende Raeden van India schrijvens ende licentie becomen hebbende, van sich desen jaere van Suratte naer 't patria te mogen begeven, hem weder derwaerts heeft getransporteert, ende 't commando over de voornoemde drie schepen naer Persia zeijlende, bevolen gelaeten aenden oppercoopman Aernout Heussen.

Gemelte Pataccas vloote, die comende uijt de golfo van Persia, opden 27^en^ Januarij inde com van Suhalij arriveerde, hadde een extraordinarie lange reijse gemaeckt door veele stilten, die omtrent de linie heeft beijegent, als oock met het doorlopen vande straet Mamalo, welckers canael niet recht getroffen ende al te noordelijck was gepasseert, sulcx dat geseijde vloote den 4^en^ ende 5^en^ November passato eerst tot 20 a 25 mijlen buijten tlandt van Suratte was gecomen. Wanneer den commandeur Patacca in plaetse dat conform de medegegeven instructie primo November van Gamron naer Suratte soude seijlen, noch

eerst sonder Suratte aentedoen, recht door naer Persia liep alwaer den 27en d° November arriveerde.

Den commandeur Maurits van Ommeren was opden 18en October naedat eenige dagen sieckelijck hadde geweest deser weerelt overleden, den 22en d° aen Montedellij begraven, ende voorschreven Patacca in desselffs plaetse geauthoriseert.

Den commandeur Patacca met sijn vloote als vooren in Persia aengelanght wesende, hadde de geprojecteerde coopmanschappen, ende contanten voor Gamron gelost ende aenden coopman Adriaen Smith geintregeert, doch wel vruchteloos op de compste vande sijde uijt Spahan tot den 27en December met de gantsche vloote blijven wachten, als wanneer noch eerst den 25en ditto maer 320 baelen affgecomen sijnde niet en heeft geresolveert tschip Amboina d° sijde integeven, ende tselve tot den 10en Januarij daeraen voor Gamron te laeten wachten naer de bestemde 400 baelen dieder uijt Spahan geadvijseert wierden tegen dien tijt noch aff souden comen, om alsdan met tgeene in d° Amboina ende 's Gravenhage van hier tot retour voor t' patria was geladen, ende voorschreven 720 baelen Persische zijde naer Cabo de Bona Esperance te navigeren, ende de vloote vanden Generael Brouwer, te belopen, begevende sich ter eerster instantie soo haest de Persische cargasoenen waeren gelost, met de resterende vier schepen als Hage, Vlissingen, tHoff van Hollandt ende Leeuwaerden naer Souratte, om sich aldaar met de vloote vanden commandeur Bruijn te combineren, voor Goa te gaen cruijssen, de craecquen intehouden, ofte Moorse vrachthoederen naer Persia te voeren.

Dese faulte dan bij den commandeur Patacca ende sijnen breeden Raet gecommitteert, ende de vloote als vooren op den 27en Januarij inde com van Suhalij aengelanght sijnde, heeft den commandeur Bruijn met den oppercoopman Barent Pietersen ende den raet in Suratte geresolveert (hoe wel buijtens tijt) het gemetle schip Amboina naer tpatria afftevaerdigen daer in boven de mede gebrachte 320 baelen Persiaense zijde in aller ijl schepende, tgeene tot retour voort vaderlant dienstich bij der hant waren hebbende, tsaemen met de peper ende specerijen die als vooren geseijt van hier sijn gevoert (behalve voorseijde 320 balen zijde de somme van *f* 80510.10.11, waermede den commandeur Claes Bruijn den 9en Februario voorleden uijt Suratte bij Oosten Madagascar naer de Cabo de Bona Esperance was vertrocken, in hoope omme aldaer ofte aen St. Helena den Generael Brouwer noch te belopen, ofte bij faute van dien achter Engelant ende bij Noorden Schotlant de havenen van ons vaderlandt aen te soecken. Godt de Heere wil hetselve voor alle ongeval bewaeren, ende ter gewenschter plaetse is salvo geleijden.

Naerdat voorschreven schip Amboino naer tpatria vertrocken de andere vier schepen van hun inhebbent Surats cargasoen ontladen, 'ende weder Moorsche ende Benjaense vrachtgoederen ingenomen hadden, soo sijn deselve opden 15en Februarij onder den commandeur Patacca van Suratte weder naer Gamron in Persia geseijlt, om hun aldaer niet alleen te conjungeren met de schepen Wtrecht, Rot-

terdam ende Bredam, de gereetleggende Persiaense sijde in d° Bredam te schepen, endc tselve uijt de golff neffens de Persise advijsen naer Batavia aff te steecken. Maer oock met de resterende ses schepen als Wtrecht, Vlissingen, tHoff van Hollandt, 's Gravenhage, Rotterdam, ende Leeuwaerden, weder naer Suratte te keeren, ofte bij aldien tgebeurde dat soo spoedich op d' Indise custe niet quamen te verschijnen, om de com van Suhalij voor den 20[en] April te connen aendoen, alsdan Suratte souden voorbij seijlen, tot op de hoochte van Ceijlon comp[e] houden, ende daer van geseijde vloote affsteecken de schepen Rotterdam ende Leeuwaerden om tot haelingh harer ladingh naer Choromandel te vaeren, voorderende [de] resterende vier haere reijse recht door nae Batavia

Vande Moorse vrachtgoederen soowel met de vloote onder den commandeur van Heussen als met Patacca naer Persia gevoert, was geprocedeert in contant tnaervolgende, namentlijck:

Met de vloote van van Heusen	*f*	24571.12.—
ende met de vloote van Patacca maer		5056.10.10
t saemen	*f*	29628.2.10

Wel extraordinarie laet was den commandeur Joan Ottens met de schepen tZeepaert, der Veer, ende de jachten Cleen Rotterdam, Souburch, Hoochcaspel, ende tfregat den Dolphijn, van hier opden 14[en] ende 24[en] October passado binnen door de straet van Malalacca uitgeseth, eerst den 4[en] Martio naer groote sporlingh ende tegenspoeden, met veel siecken belemmert inde com van Suhalij aengelanght, hebbende opde reijse over gemelte twee schepen ende vier jachten 38 coppen verloren.

Soo gemelten commandeur Ottens, int voorderen sijner reijse uijt tvaerwater van Malacca naer Suratte om sijn vloote van waeter ende branthout behoorlijck te versien 't eijlant Pulo Pinao aengedaen hadde, heeft aldaer opden 28[en] November passado gerescontreert ende verovert seecker Portugees scheepken genaempt Nost[a] Sig[ra] de Purefication sijnde door den viceroij don Miguel de Noronha medio September voorleden neffens noch twee galiots ende twee fregatten uijt Goa naer Malacca affgeveerdicht bestaende des selffs ladinge int naervolgende, namentlijck:

75 lasten bruijnen rijs
2500 R[a] swaerte silver gelt
een silver lampet met sijn schootel
34 vaeten boscruijt a 60 ℔ ijder
6 packen cattoene lont
3 metaele } bassen met hun camers
6 ijsere } bassen met hun camers
10 ijsere haecx ofte groote musquets
17 p. looth in cleijne seugen
12 cassen roosewater

1 vath met 60 paer spaens leere schoenen
15 vaetgiens vleesch, speck, sausijsen, gesoute mangussen, ende hart broot.

Sijnde bevolckt met 102 sielen te weeten:

24 naturelle Portugijsen als mesticen, daeronder drie arme Dominikaender monicken.
28 Guseratten, haer dienende voor bootsgesellen, ende
50 slaven, daer onder 16 vrouwen.

Terwijl noch doende waren om voorschreven scheepken inde wint op, aender Veer te brengen, soo hebben d' onse voorseijde twee galiots mede int gesicht gecregen, nagejaecht, ende achterhaelt, doch geen van beijde becomen, alsoo den avont vallende, ende t' eene riemen toeleijde, geswint uijt het gesicht raeckte, ende 't ander dat door Cleen Rotterdam vervolcht wierde die door sijn beseijltheijt tot smorgens vroech daer bij hielt, hadde hem tegen ditto Rotterdam met sijn valcoens, bassen, haecx ende musquetten soo couragieus ter weergestelt, dat geseijde Rotterdam alleenich wesende, naer dat wel 3 uijren langh metten anderen hadden geslaegen, genootsaeckt is geweest uijt vreese van selffs geentert te werden, voorschreven galioth te verlaeten, sulcx dat beijde geeschappeert sijn, ende niet anders als tvoorseijde scheepken hebben becomen, twelck den commandeur Ottens vermits van zeijl, treijl, ende ander nootlijckheden gantsch onvoorsien was, gelost wesende, hadde laten verbranden.

Naer de gevangens rapporteerden hadde den viceroij dit scheepken, ende voorschreven twee galiots met rijs, &ª, geladen, expres naer Malacca affgeveerdicht, uijt vreese den coninck van Atchijn daer op ijets mochten voornemen.

Soo rapporteerden mede dat voortaen uijt Goa naer Malacca geen besondere coopmanschappen ofte waerdige effecten in dusdanige galiots ofte scheepkens (die jaerlijcx veel door d' onse sijn genomen) meer vervoert sullen worden, maer gelt ende alle goederen van valeur in geliassen, fregats, ende andere roeijtuijch souden overschicken.

Naer dat gemelten commandeur Ottens als vooren aent eijlant Pinao sijne vloote met branthout, ende water behoorlijck versien, opden 8ᵉⁿ December vandaer weder tseijl gegaen, ende den 10ᵉⁿ Januarij vervallen was aen het eijlant Qualepenij gelegen op de Noorder breete van ruijm thien graden, omtrent 35 mijlen buijten tvaste landt, alwaer sich eenige daegen ververscht, ende van water andermael voorsien hadde, heeft int voorderen sijner reijse langhs d' Indise custe voor de reviere van Baquanor ten ancker vinden leggen 5 Portugese oorlochsfregatten, waer op sijn Ed. eenich cleijn vaertuijch vande vloote uijt geset hebbende d' onse datelijck tegen een der voorschreven fregatten chargeerden, tselve abordeerden ende vermeesterden, twelcke d' andere vier siende, maeckten terstont seijl, ende liepen over de droochten inde voorschreven revier daer d' onse hen niet volgen conden.

Met het aborderen ende enteren van geseijde fregat (dat met 22 soldaten ende 34 roeijers gemant was) sneuvelden twee van d' onse ende cregen van den vijandt 3 naturellen ende 16 soo mesticen als swarten gevangen blijvende onder anderen haeren capitetjn oock inde furie doot, de rest salveerden hun met swemmen. Ende wiert in geseijde fregat niet anders bevonden als een metaelen stuckgen geschudt van omtrent 800 pont swaer, 14 roers, 5 vaetgens buscruijt, 20 aerde potjens vierwerck, 81 baeltgens rijs, ende twee groote ijsere dreggen, twelcke inde vloote overgenomen sijnde, hadde voorschreven commandeur 't fregat (aengesien niet bequaem was een harde zee afftestaen) boven affgesloopt ende voorts de brant daer in gesteecken.

Soo de becomene gevangens rapporteerden sorteerden voorseijde 5 oorlochs-fregatten onder een armada de rema van 17 stucx diergelijck vaertuijch, daer-over het commando hadde een Martijn Terseda, wesende in November lestleden, door den ouden vicereij uijt Goa naer de custen Canara gesonden om seecker caffila met rijs langs de wal van Mangalor, Baquanor, Barsalor, Onor, ende voorts noordelijck tegens de Malabaerse zeerovers te beschermen, ende binnen Goa te geleijden. Ende alsoo inde revier van Barsalor dese geheele armada geset lach, oock neffens dien wel 200 vaertuijgen met rijs &ª, tot ditto caffila gereet waeren, hadde gemelten Terseda voornoemde vijff fregatten naer Baquanor gesonden om de coopluijden voort te presten, ende dan gelijckelijck naer Goa te keeren.

Naer voorschreven gevangens relateerden, andere confirmeerden, ende de geruchten in Souratte hebben gelopen, sijn de Portugesen met ses galioenen, twee patasies ende veel roeij fregats dit saijsoen tzee geweest, om onse schepen Dio, off Daman waer te nemen, ende slach te leveren, doch bij d' onse niet gerescontreert off ergens vernomen.

Vier van voorschreven galioenen seer oud, ende leck sijnde, waeren ijder niet meer als met 36, de patasgens met 14, ende de resterende twee galioenen elck met 60 metaele stucken geschuts, gemonteert, maer gantsch niet van volck versien.

Den nieuwen vice reij Don Pedro de Silva was naer lange sporlingh eerst opden 27en November passato met twee craecken ende een petasgien be-oosten Madagascar ende over Cootchijn langs de custen van Indien opstoppende, uijt het Portugaelse rijck binnen Goa gearriveert, medebrengende omtrent 1800 coppen soo geseijt wierde.

Den ouden vice reij Don Miguel de Noronha hadde door manquement van peper laedingh niet voor den 20en Meert sijne reijse connen aenvangen, als wanneer den selven met twee gelaeden craecken van Goa naer Portugael ver-trocken, ende bij de voorschreven galioens tot een stuck weechs buijten de bharra geconvoyeert was.

Den nieuwen vice reij maeckte groote preparaten tot den oorloge.

Vijff oorlochs fregatten vol volcx, waeren van Goa naer Mombasa gesonden om tselve te incorporeren.

De navale macht die d' Engelsen dit saijsoen inde quartieren van Suratte ende Persia gehadt, hoe de selve gebruijckt ende versonden, mitsgaders wat vervoert ende mede gebracht hebben, ende wanneer weder successive inde com van Suhalij sij gearriveert, was als volcht, namentlijck:

Opden 20en Januarij keerde tschip de Willem weder van Goa sonder eenige peper mede te brenghen, alsoo die opde custe van Malabaer desen jaere gantsch qualijck geslaecht is, den Portugees tot retour ende affladingh hunner craecken selver van noode was, des selffs capitael dat tot Suratte weder heeft gelost bestont in:

3450 Ra van 8en in spetie
6481 goude Jacobussen
430⅔ Ra swaerte gout
2600 man looth ende } twelck meest aenden gouverneur
25 stucx laeckenen } Hackjem vercocht hebben.

Sijnde voorts opden 14en Februarij volladen met Moorse vracht goederen (tot welckers overvoer d' Engelsen haer seer graech toonden) naer Persia vertrocken: De schepen Blessingh, ende Discouvre opden 12en November ende 5en December mede naer Persia vertrocken, waren den 8en Februarij, ende 27en Meert weder van daer in Souratte geretoureeert, voor reecqueninge van hare Compe medebrengende:

302 baelen zijde
15000 Ra van 8ten contant
200 tomau Persiaens silver gelt
100 man quicksilver
127 stucx sijde taftas
7 stucx paerden
60 man dadels
4 do rosijnen
4 cassen roosewater, ende voorts bevracht met Moorse goederen.

tSchip London dat op 6en Maijo des voorleden jaers met Portugese vrachtgoederen over Malacca naer Macao vertrocken, ende den 6en Februarij (hebbende in passant tot Malacca eenige Portugese goederen gelost) weder rijckelijck geladen vandaer voor Goa, mitsgaders den 9en April passado inde com van Suhalij gearriveert was, hadde alle sijne medegebrachte vrachtgoederen voor reecqueninge vande Portugijsen in Goa gelost, ende des selffs particulier sijnde omtrent 30000 Ra capitaels aengeleijt in Chijnese waeren tot Suratte gebracht, waer onder oock gereeckent sijn, soo den Engelsen president Willem Metholt heeft verclaert) tien duijsent Ra die voor vracht vande overgevoerde Portugijse goederen naer Macao hadden becomen, daer aff sij voor anckeragie van gemelte London 1500 Ra aende Chijnesen tot Macao hebben moeten betaelen; wat vrachtloon sij vande goederen uijt Macao in Goa hebben off sullen becomen was noch onbekent.

Op verre nae waren d' Engelsen bij den nieuwen soo wel niet als vanden ouden vice roij bejegent, ende beclagen hun over den selven seer, alsoo deselve affgevoordert hadde tol van alle de goederen, die sij voor haer Comp^e van Goa over Malacca naer Macao gevoert, ende weder gebracht hebben, sulcx dat heel gemiscontenteert bleven.

Den president Metholt scheen niet van meeninge te sijn desen jaere andermael besendingh naer Macao te doen, alsoo het schip, twelck hij derwaerts mochte uijtsetten niet can retourneren off haeren provisionelen twee jaerigen trevis met de Portugijsen aengegaen, sal ten eijnde sijn, blijvende geresolveert alvooren intewachten de ordre ende advijsen sijner principalen uijt Engelandt, op het op het provisioneel aengaen van voorschreven treves.

't Jacht de Hoopwel den 19^en December naer Sindij vertrocken, was den 14^en April weder vandaer gekeert, met omtrent 150 packen soo witte als swarte baftas eenige cannakijns, berams, chelas, &^a. De voordeelen die daer hebben gedaen sijn van weijnich consideratie ende scheenen t' inclineren om derwaerts weder uijtsettingh te doen, te meer haer principael ooghmerck daerop sij dese besendingh hadden gedaen namentlijck om vandaer groote partije Moorsche goederen op vracht naer Gamron te voeren, misluckt was, alsoo de Portugijsen (die voorschreven Moorse vracht goederen van Sinde naer Mascate voeren, alwaero ock tol moeten betaelen) hun daer tegen hebben gestelt, ende in geenen deele willen toestaen.

Met een van de fregatten, welcke d' Engelse in Daman hadden doen maecken genaempt St. Franchoijs, hebben sij Mijrcomaldij een groot Moors coopman tot Masuliptnam (die wegen den Golcondasen coninck in ambassado aenden coninck van Persia is gesonden) van Dabul naer Gamron gevoert, waerdoor sij meenen dat veel faveurs ende voordeel soowel vanden Persiaensen als Golcondasen coninck sullen genieten, aengesien voorschreven Mijrcomaldij bij beijde veel vermach.

't Ander fregat St Michiel geheeten, hebben met eenige cleeden, &^a, opden 20^en April naer Balsera (een plaetse inden Sinus Persicus gelegen) gesonden, om te onderstaen wat proffijtelijcke negotie aldaer te doen sij.

Boven 't geene d' Engelsen desen jaere van Persia, Macao, ende Sinde hebben becomen, hadden in Suratte, Agra, Amadabath, Brodera, ende Brootcha geprocureert 't naervolgende, als namentlijck:

2634 corgie allerhande cleeden ende lijwaeten
316 packen indigo
200 ditto salpeter ende
137 ditto cattoene gaeren.

't Schip de Discouvre leijden aen om met de 302 baden Persiaense zijde, Chijnese waeren, indigo, salpeter, cattoene garen, &^a, tegens ultimo April naer Engelandt te senden.

Van d' andere vier schepen als London, Blessingh, Hoopwel ende de Willem (soo wanneer weder van Persia soude wesen gekeert) meende den presi-

dent twee naer Masulipatnam te senden, omme vandaer met Moorse vrachtgoederen, &ª, in Junio naer Gamron te navigeren, ende vandaer tegens October aeestaende weder in Suratte te keeren, ende de resterende twee 't eene naer de Westcust, ende tander met cleeden, &ª, naer Bantam te depescheren.

Eenige dagen voor des commandeur Ottens vertreck herwaerts, was van verscheijden Moorsche coopluijden tot Suratte uijt Dio seecker tijdingh gearriveert dat een Engels schip (twelck gepresumeert wert de Hoopwel te wesen) soude aengehaelt ende berooft hebben twee Moorse schepen, namentlijck 't eene comende van Aden seecker plaetse int Roode Meer gelegen, toebehoorende des conings commissaris tot Suratte genaemt Mirsia Mamith, uijt oorsaecke tselve een pas vanden Engelsen coopman Flemmingh, ende niet vanden president hebbende, met d' Engelsen Compªᵉ wapen onbesegelt was, de principale Mooren daer op sijnde gevangen genomen, ende door pijnigen soo verre geconstringeert dat haer hebben moeten in handen geven over de 90000 ropias soo in silvergelt als Moorse ducaten, ende het ander comende van Cehijr een plaetse opde custe van Arabia Felix gelegen, naer Dio alwaer thuijs hoorde, insgelijcx aangerant, geen respect aen het pas vande Portugesen capiteijn van Dio gedraegen, ende daer uitgerooft over de 300000 ropias in spetie als vooren.

Den Engelsen president hier over door den Suratsen gouverneur Hackjem Nassijt Siumma aengesproken sijnde, hadde het selve ontkent, ende soecken te draijen op eenen Engelsen off Franschen rover, die onder Engelse vlaggen, &ª, buijten sijn weeten sulcx mocht hebben gedaen, waer voor hij niet caveren conde, doch geseijden gouverneur, veel min Mirsa Mamouth hier mede niet gecontenteert wesende, hadde voorschreven president terstont in verseeckeringh genomen, d' Engelse logie met stercke wacht beseth, ende wel scherp verboden datter ijmant van d' Engelsen naer Suhalij vertrecken, geenige goederen derwaerts affvoeren, noch oock die alreede beneden waeren leghende, in hacre schepen embarqueren souden, mitsgaders aende wachters in Zualij belast, niet toe te staen dat voor hunne schepen water haelden ofte eenige provisie opcochten.

Gemelten president de saecke als vooren gelegen siende, hadde om sijne schepen naer Engelant, te mogen depescheren aenden gouverneur Hackjem gepresenteert borge te stellen voor 90000 ropias soo veel bedroech tgeene uijt Mirsa Mamouths schip was gerooft, ende oock belooft de selve te voldoen, soo wanneer hem bewijsen conde dat eenige van sijne schepen voorschreven plunderingh hadden gedaen, maer d° gouverneur willende soo wel voor de 300000 uijt het schip van Dio gelicht (welckers rheeders ende geintresseerde mede des conings onderdanen waeren) als geseijde Mamouths 90000 ropias suffisante cautie hebben, ende d° president daer toe niet connende verstaen ofte geen middelen wetende, is als vooren geseijt tot op het vertreck van onse schepen noch gedetineert, ende des gouverneurs mandaten wegen tvervoeren haerer goederen, &ª, in vigeur gebleven. Echter nae Barent Pietersen hadde connen verstaen, bleven d' Engelsen die

beneden in Suhalij bij de tent waeren gesolveert, hunne gereetleggende goederen door haer eijgen volck met gewelt te schepen, ende alle de Mooren die eerstdaechs met hun schip de Willem van Gamron verwachten, met desselffs goederen in arrest te houden, omme daertegen haeren president ende goederen te relaxeren. Hoe dese saecken bij den grooten Mogor (aen wien het den voornoemden Suratsen gouverneur Hackim, ende commissaris Mirsa Mamouth wijt ende breet hebben geschreven) sal genomen werden, wat ordre daerop ende hoe het met d' Engelsen dien aengaende voorders aflopen sal, baert den tijt.

Eenigen tijt bevoorens dese questie, namentlijck op den 3en Meert passado den oppercoopman Barent Pietersen, ende president Willen Metholt voor den gouverneur Hackjem op desselffs ontbieden verschenen sijnde, wiert haer beijde aldaer voorgelesen twee conings firmans luijdende 't eene:

Hoe sijne Majt niet en begeert, ende seer hooch op sijn ongenade verbiet, dat den indigo off watter aen dependeert door niemant meer, 't sij gouverneur off pachter (onder wat praetext tsoude mogen wesen) gemonopoliseert, gepacht, ofte becommert wert, maer in contra dattet de Nederlanders ende Engelsen, mitsgaders alle andere coopluijden sal vrij staen, die vande bouwluijden te coopen ende de bouwluijden aende cooplieden te vercoopen.

Ende het ander:

Dat sijne Majt niet en begeert ende expres verbiet de residenten off opperhooffden dieder van wegen de Nederlantse ende Engelse Compe in Suratte resideren, meer uijt Suratte naer Suhalij naer hun schepen (om haer besoignes aldaer te verrichten) zullen mogen reijsen, maer d' opperhooffden vande schepen in Suratte comen ende aldaer consulteren, wegen tgeene in negotie te verrichten hebben. Wijders dat elck 12 lack off 1200000 ropias aen coopmanschappen ofte contant gestadich tot een onderpant moeten houden, ende voorders dat geen van beijde Compien met haere schepen meer voor de revier van Suratte sullen mogen setten om hunne goederen de revier op ende aff te brengen, maer met deselve inde com van Suhalij moeten comen, nochte oock tvaerwater met cleene jachten offte fregaten meer te bevaren, &a.

Bij het eerste firman betreffende de monopolie vanden indigo, hadden hun onse oppercoopman ende den Engelsen president wel gecontenteert, maer aen het tweede gausch qualijck vergenoecht gehouden, doch soo den gemelten gouverneur (die veel meer om d' onse als d' Engelsen te favoriseren genegen ende ongelijck civijlder als den vorigen gouverneur Mijrmousa is) naderhant aen Baerent Pietersen te verstaen hadde gegeven raeckte voorseijde firman niet ons, maer alleen d' Engelsen omdat sij met haer cleijne jachten (welcke daer doe in Daman hebben laeten maecken) in der Portugijsen plaetsen swurven, haere goederen de revieren Brootcha ende Cambaija meenden op te voeren, voor de revier haere goederen losten, ende waer sij conden off mochten, hem sijn incomen ende thollen sochten t' ontrecken.

Tot Suratte was van Agra advijs gecomen, dat sijne Majt den gerevol-

teerden Radja Jougeras niet alleen opde vlucht gedreven, ende int velt geslagen, maer oock des selffs hooft becomen hadde, waerdoor wel 14000 dorpen die onder gemelten Radja hebben gesorteert aende Maj[t] sijn vervallen; item dat sich met een machtich leger van Agra naer Doltabath heeft begeven, alwaer sich noch onthout. Tot wat eijnde was noch geen seeckerheijt, echter de geruchten liepen dat sijne Maj[t] sonder slach off stoot al possessie hadde genomen van des coninex van Golconda ende Vissapours landen, ende sijne gouverneurs omde selve als vice reijs te gouverneren derwaerts gecommitteert, mitsgaders de voorseijde coningen op tractement gestelt hadde.

Den gewesen Suratsen gouverneur Mijrmousa, onthout sich bij den coninck heel slecht, hebbende alle sijne ruijters ende dienaren meest affgedanckt, te meer de Maj[t] hem sijn incomen onttrocken, ende seer lastich valt tot het van de penningen dieder wegen sijn seven jarigen pacht van Suratte noch mancqueren, sulcx datter oock weijnich apparentie is om weder tot het Suratse gouvernement te comen.

Niet voor den 11[en] ende 22[en] April was de caffila van Agra in twee partijen verdeelt, bestaende uijt 1345 packen indigo, ende 48 d° salpeter, onder geleijde vande coopluijden Franchoijs Timmers ende Sijmon Jansen tot Reijnier aengelanght, als wanneer oock datelijck inde schepen vanden commandeur Ottens (aengesien die van Persia niet en verschenen ende apparent de com voorbij gelopen waeren) wierd geembarqueert, uijtgesondert 607 baelen indigo die door mancquement van ruijmte tot Suratte sijn moeten overblijven.

Over 't ophouden ende de gewelden die gemelte Agrase caffila bij den gouverneur van Amadabath int passeren dier plaetse was aengedaen, als oock over de saecke van Ouglij, nam den oppercoopman Barent Pietersen voor naer 't vertreck der schepen aende Maj[t] op 't hoochste clachtich te vallen.

Den oppercoopman Barent Pietersen omde schepen te depescheren inde com van Suhalij aen boort vande selve wesende, was hem aldaer vanden Engelsen president Willem Metholt uijt Suratte toegecomen, een missive luijdende van woorde tot woorde als volcht, namentlijck:

Heer Commandeur Barent Pietersen.

Het verwonderde mij seer in dese tijden van extremiteijt dat ick in soo veel dagen niet een groetenisse van UE. ontfangen ofte door UE. persoon ofte ijemant vande Nederlantse natie sij besocht geweest, onse oude kennisse ende familiare conversatie heeft (mijns oordeels) beter correspondentie vereijscht, daeromme voor mij seer moeijelijck is, tcontrarie te bevinden.

Doch de weijnige vrienden die mij in dese concurentie des tijds bestaen, neerstich, ende wel ondervragende, bevinde bij geen enckele ofte slechte getuijgenissen dat UE. sij de grootste vijant tot mijn liberteijt ofte vrijdom, gesien UE. den Moorschen gouverneur geincouragieert hebt ende belooft, alle de vaertuijgen van dese contreije te beschermen, waer door sijn hart soo verstockt is,

dat hij d' oprechte vreese (die wegen dese onredelijcke tractementen behoorde te hebben) niet can begrijpen.

Dat UE. op Donderdach lestleden, neffens den Moorschen generael in raede compareerde, is ons wel bekent, mede dat het soo secreet niet geschiet en is, als UE. ijmagineert, ende tselve ter gelegener tijt wel sult verstaen.

Ick kenne d' affectie ende gunst, die UE. tot het welvaren vande honorabile Engelse Comp^e (dewelcke ick diene) toedraecht, maer dat UE. neffens de Mooren, in haer E. respect eenige prejuditie sout practiseren, ende accordeert mijns oordeels niet, met de oude aliantie ende vruntschap die in voortijden onder onse natien geobserveert is. Ick en can niet begrijpen tgeen ick verstae, door dien het anders uijtvalt, als ick van UE. wel verwacht hadde. Soo mij Godt het leven spaert, om UE. te sien, ick sal mijn hart UE. geheelijck openbaren ondertusschen raecke ick het selve hier wat aen, tseedert UE. met den Moorsen gouverneur geresolveert heeft, ben ick uijt des Comp^{ies} huijs gebracht, ende inde plaetse van UE. buerman Nonavessij gesuccedeert, van waer ick UE. neffens den commandeur vande schepen salutere, ende blijve, onderstont UE. secreten vrundt, soo ghij contrarij niet en sijt, ende was geteekent Willem Metholt, ter sijden stont Suratte 12 April A° 1636 stijlo veteri.

3^{en} ditto arriveert alhier uijt Persia wel ter rheede den commandeur Jacob Jansen Patacca met de schepen Utrecht, 's-Gravenhage, ende Vlissingen, sijnde opden 6^{en} April passado in comp^e vande schepen tHoff van Hollant, ende Bredam, mitsgaders Rotterdam ende Leeuwaerden uijt de Persische golff recht door herwaerts aen genavigeert daer gemelte vijff schepen tsamen ingenomen hebben:

424 baelen Persiaense sijde
20 stucx paerden
34 lasten tarwe
20 cassen roosewater
6 d° Sierasse wijn
2 d° met droogen
1 d° met segrijn leer
15 baeltgens amandelen
2 d° pistaches
8 vaetgens lanck rosijn
2 d° kismis
1 d° vijgen
1 kistgen saffraen
1 d° met 10 p. fluwelen
3 pacxkens monster cleeden
110 packen cattoen } uijt Suratte in Persia niet getrocquen als met
7 d° garen taffaciles } groot verlies.

Bij de advijsen des oppercoopmans Sr Nicolaes Jacobsen Overschie van dato 25 Meert ende 5^en April passado, neffens gemelte schepen uijt Gamron hier aengelanght vernemen haere Ed. in substantie als volcht namentlijck:

Dat alle de coopmanschappen soo met den commandeur Bruijn als Patacca van hier becomen, tegens contant waeren overgeseth, uijtgesondert 180 p. laeckenen, ende 500 ℔ slecht aguilhout, die in Gamron niet vande hant wilden, van meeningh sijnde de laeckenen naer Spahan op te voeren om deselve aldaer tegens rouwe sijde te trocqueren, doch het aguilhout sent herwaerts te rugge.

Met de schepen Utrecht, Rotterdam, ende Bredam, onder 't commando vanden oppercoopman Aernout Heussen op den 4^en Martio uijt Suratte aldaer aengelanght, hadde becomen een cargasoen van *f* 26797.2.1.

Niet voor ultimo ditto was den commandeur Patacca met sijn vloote uijt Suratte voor de tweedemael inde golff verschenen, niet anders dan Moorse vrachtgoederen aenbrengende.

De specerijen desen jaere hebben in het rijck van Persia weijnich afftreck gehadt door dien den grooten heer van Constantinopelen met een machtich leger van 600000 Turcken den Persiaender op sijne frontieren heeft wesen besoecken, ende oock affgenomen tcasteel Erewan 420 mijlen van Casbin gelegen, doch weder geretireert als wanneer de wegen veijlich ende gebruijckelijck werdende, d^o specerijen, &^a, van Spahan allengskens weder getrocquen wierden. Dit schielijck verschijnen vanden Turck hadde aenden coninck van Persia ende desselffs rijck een groote verslagentheijt gecauseert alsoo sijne Maj^t den selven te gemoet treckende niet meer dan omtrent 20000 man bij hem ende op gemelte frontieren hadde die meest de vlucht naemen.

Om onse betaelingh vanden coninck te becomen, hadde gemelten Overschie den tijt van vier maenden met groote travailie ende moeijte het leger ven sijne Maj^t moeten volgen doch naer langh mede swerveus ende aenhoudens ten lesten van alle de resterende coninex zijde wel goede ende bondige commandementen geobtineert, maer op het ernstich versoeck vanden vertrouder des rijcx Mirsa Taquij noch voor dese mael (aengesien den coninck gantsch om penningen benodicht was) moeten resolveren tot het verstrecken van 4200 toman, om daer tegens weder t' ontfangen 100 carge rouwe sijde legia, tot 42 toman de cargie.

Gemelten Overschie vanden coninck uijt het leger omtrent Ardavila sijn affscheijt becomen hebbende, is met desselffs commandementen ende recommandatie naer Gilan gereijst, alwaer gecomen sijnde door sobere sijde gaeringh niet meer dan 235 baelen in voorraet gevonden, ende wegen 's coninex reeckeningh ontfangen heeft, die noch om spoedich in Gamron te hebben met *f* 7398. 4. 2 aen gedaene schenckagie sijn beswaert geworden.

In Gilan geen zijde meer te becomen wesende, was van daer naer Casbijn vertrocken, alwaer partije van 508 baelen schoone zijde legie gereet lach om naer Aleppo te gaen, wachtende alleen naer het afftrecken vanden Turck totde

veijlicheijt der wegen, welcke gantsche partije voorseijde Overschie tot 50 toman de cargie vande particuliere coopluijden heeft aengeslagen ende betaelt met 9000 tomannen, soo tot dien eijnde a deposito opgenomen, ende met het becomen ontseth p^{r} de vloote van Patacca weder affgeleijt hadde.

Niet meer als omtrent 130 a 150 baelen zijde waren desen jare naer Aleppo gevoert, die de coopluijden niet minder als 60 toman wilden vercopen, hebbende in Aleppo 82 toman voorde cargio becomen.

Insgelijcx waren bij seeckeren Moscoviter daer Overschie tvoorleden jaer van heeft geadvijsceert, neffens partije armosijnen, satijnen, ende andere slechte stoffen mede omtrent 70 a 80 baelen zijde naer Moscovien gevoert.

Desen Moscoviter hebbende uijt Moscovien medegebracht een capitael van 6500 tomannen, soo in comptant, pelterijen, coper, leer, &^{a}, ende daermede 3 jaeren langh in Gilan ende Casbijn gehandelt, was met groote schade over landt weder naer huijs gekeert, sijnde alle desselffs volck meest door de gave Goodts (welcke desen jaere int rijck van Persia seer geregneert heeft) overleden, hebbende veel uijtstaende schulden naergelaten, en geen 4000 toman van sijn capitael in retour medegevoert.

Terwijle voornoemden Overschie in Gilan was geweest, hadde mede onderstaen ofte aldaer over de Caspische Zee op Moscovien eenich voordeel voor de Comp^{e} te doen waere, doch niets van consideratie connen bemercken, maer wel vernomen datter in Moscovien drie scheepkens ijder omtrent 50 lasten groot van seeckere Engelse coopluijden bevracht waeren, om met groote partije laeckenen, carsaijen, coper, tin, pelterije, ende comptanten naer Gilan te comen, hebbende geseijde Engelsen voor licentie om derwaerts te mogen vaeren, aenden Moscovischen grootvorst 20000 R^{a} van 8^{en} betaelt. Hoe dese borsten te pal comen sullen, staet den tijt t' openbaeren, alsoo den coninck van d' Engelsen geen laeckenen, carsaijen, ofte tin wil aennemen, nochte oock eenige contracten met de selve maecken, gelijck oock in Gilan geen sijde voor waeren, maer wel voor contant is te becomen, sulcx dat hunne coopmanschappen met groote costen te lande waerts in sullen moeten voeren, ende apparent slechter vaeren, als den voor gemelden Moscoviter.

Desen jaere hebben d' Engelsen van 600 baelen sijde die sij seggen hun den coninck schuldich is, niet meer als 100 d^{os} becomen, niettegenstaende wel drie maenden naer d' onse bij den coninck int leger sijn geweest, om met het doen van groote schenckagien behoorlijcke commandementen te becomen, als oock een contract van haer voorgemelte waeren met den coninck te maecken, doch dien aengaende niet geobtineert, maer wel 80000 gulden aen oncosten gemaeckt.

Boven de gemelte 100 baelen, neffens 200 d^{os} die van voorleden jaer in Persia waeren overgebleven, ende met de Blessingh ende Discouvre naer Suratte sijn gevoert, hebben noch verhandelt omtrent 350 tomannen cleeden van Masulipatnam, behalven tgeene per de Blessingh, Discouvre ende Willem van Suratte hebben becomen.

Den oppercoopman Overschie noch int leger sijnde hadde gemelte Engelsen door verscheijde redenen bij den vertrouwder als andere grooten des rijcx gantsch odieus gemaeckt, ende van gemelten vertrouder tot antwoort becomen, hij wel wist wat d'Engelsen waeren, mitsgaders dat in corten souden sien, wie van beijde de Nederlanders off d'Engelsen meest in des conincx gonste stonden.

Weijnige dagen voor het vertreck onser schepen uijt Gamron langde aldaer aen den expressen chatier, die eenigen tijt daer bevoorens met onse brieven, wegen het aengehaelde ende gearresteerde Portugees scheepken welckers ingeladen goederen in Gamron versegelt ende opgeslagen waeren, als oock aengaende ons voorstel om met sijne Maj[ts] hulpe Mascatte te helpen incorporeren naer de Maj[t] was gedepescheert, medebrengende twee conincx commandementen beneffens een missive vanden vertrouder des rijcx Mijrsa Taquij geschreven omtrent tcasteel Erewan gelegen opde custe van Turckijen werwaerts sijne Maj[t] om tselve weder vanden Turck t'incorporeren, met sijn leger vertrocken was, houdende het eene commandement opden nieuwen sultan, broeder vanden ouden die overleden is, welcke binnen 15 a 20 dagen tot Gamron stont aentelangen, mitsgaders den Sabandar ende rechters aldaer in substantie als volcht namentlijck:

Dat ons sonder uijtstel alle de gearresteerde goederen vande Portugesen int geheel onder behoorlijcken inventaris sullen intregeren, mitsgaders aende selve oock ten hoochsten belastende ons sodanich te tracteren ende bejegenen dat wegen hun in Gamron niet en clagen, &[a].

Ende het ander commandement mede geadresseert aen gemelten sultan ende Sabandar, was luijdende: Dat indien wij eenige macht begeeren om Mascatte te veroveren ons de selve souden versorgen.

Het eerste coninckl[i]jcke mandament, wegen tintregeren der Portugesche gearresteerde goederen, &[a], was d'onse seer onverwachts toegecomen, ende op het tweede aengaende 't incorporeren van Mascatta hadde den oppercoopman Overschie den sabandar gerepliceert, (aengesien het nu te laet int jaer was) hij de genegentheijt van sijne Maj[t] tot dien eijnde aende H[r] Generael soude advijseren, om in toecomende daer toe suffisante zeemacht naer Persia te mogen senden, mitsgaders dat ondertusschen bij de Maj[t] soude reijsen om te vernemen wat recompense ons voor 't intercipieren van Mascatta door onse te senden navale macht met sijne hulpe souden toeleggen, doch aen ditto Sabandar gerecommandeert dat hij onderwijlen sijne spions naer Mascatta te water ende te lande gelieffde uijttesenden, om der selver sterckten, fortressen, havenen, &[a], te verspieden, ende int aenstaende daer op gelegentheijt te mogen maecken gelijck oock int werck gestelt is.

Gemelten Overschie blijft in hoope om tegen December aenstaende 1000 baelen sijde in Gamron te hebben, waer van den coninck alleen met het aengaen van het nieuwe contract als de oude schult 432 baelen redevabel is, die belooft heeft in corten te sullen voldoen.

Om de sijde van particuliere te coopen laeten sich de middelen schoon aensien, gelijck verscheijden coopluijden alreede toeseggingh hadden gedaen, hunne sijde aende Comp^e^ te leveren, doch is van opinie dat Persia voor eerst noch met 200000 in contant jaerlijcx sal dienen geprovideert.

Geen zijde altoos was desen jaere in Spahan te becomen ende aldaer seer dier geweest, zijnde voor die Overschie vande coopluijden in Casbijn a 50 hadde gecocht tot Spahan 58 toman de cargie geboden, soo waeren oock de zijde worm huijskens, gantsch dier ende qualijck te becomen.

Groote partije cleeden waren bij de Mooren uijt de quartieren van Indostan tot Spahan aengebracht, doch vermits 't verschijnen vanden Turck hadden gantsch geen afftreck; op de quantiteijt die den commandeur vander Graeff A^o^ 1635 in Persia heeft gebracht was cleijne avance gedaen.

tSedert 15 Maij 1635 hadde hij noch d' Engelsen geen schrijvens over Aleppo uijt Neder- ofte Engelant becomen daer van d' onveijlicheijt der weghen apparent d' oorsake zij.

Constantijn Aleman A° 1633 buijten weeten van gemelten Overschie over Aleppo naer Nederlant vertrocken was int keeren nae Spahan, bij hem hebbende sijnen broeder ende verscheijden juweelen, die hem bij eenige particuliere coopluijden t' Amsterdam waren medegegeven, omtrent twee mijlen buijten Aleppo gecomen wesende met de Turcken die hem geleijden in questie geraeckt, sulcx dat hij ende sijnen broeder vant geselschap int geberchte vluchtende, onder de voet geschooten ende in hondert stucken gehackt is, mitsgaders desselffs broeder swaerlijck gequetst binnen Aleppo gebracht, vanwaer den selven naer Nederlant is gereijst, latende alle de juweelen onder seecker coopman Joan Antonio Romi in Aleppo blijven.

Nae de geruchten loopen soude den grooten Turck omgebracht, ende sijnen broeder in desselffs plaetse tot Constantinopele weder gesuccedeert wesen, waerdoor verhoopt wert trijck van Persia vooreerst door den Turck niet besocht ende vredich sal blijven.

4^en^ ditto compt van Bantam een vlieger met chirij pinang.

5^en^ ditto seijlt van dese reede naer de Batavise Noorder eijlanden tschip tWapen van Hoorn om craelsteen. Des naemiddachs compt een vlieger met chirij pinang ende andere fruijten van Bantam.

6^en^ ditto smorgens verseijlt tWapen van Delft met een sloep, ende twee tingangs weder naer den Crawangsen hoeck, om daer omtrent noch soo lange tot beveijlinge der Batavise ooster stranden ende bescherminge der herwaerts tenderende vreemdelingen voor de Mataramse oorloochspraeuwen, op de wacht te blijven leggen, tot dat vandaer op ontboden sal werden.

Op dato arriveert alhier van Bantam een Chijnees wanckantgen, geladen met rottangh ende allerhande fruijten, mede brengende een missive uijt last van Queaij Wangsa Diepa aen Limlacco Chijnees coopman alhier geschreven, waer

bij den selven advijseert, dat in gevalle d' Ed. H^r^ Generael tot vreede genegen is, hij metten eersten weer naer Bantam soude comen om desselffs meeninge aenden coninck te rapporteren alsoo de gelegentheijt nu heel wel presenteerde, om met sijn Maj^t^ over die saecke te handelen, ende een goede conclusie te treffen. Voorders soo relateren de Chijnesen van gemelte wanckantjen, gelijck hetselve bij de dagelijcxse daer vandaen comende vaertuijgen wort geaffirmeert, dat voorseijde Queaij Wangsa Diepa van sijn gouverno gedisqualificeert, ende desselffs besoignes getransporteert souden wesen aen eenen pangoran Sabrangh Lor.

Item compt oock van Pacalongen een tingan met weijnich rijs, boontjes, ende andere cleijnicheden, daer van den nachoda rapporteert, dat den coninck van Cheribon met een groote suijte naer de Mattaram vertrocken was, niet wetende waerom.

Soo verschijnen oock van Jortan twee balouws vol sout ende weijnich rijs.

7^en^ ditto vaert den majoor Adriaen Anthonissen met twee orangbaijs ende een tingan wel versien van soldaten naer de reviere van Anckee om aldaer te vinden de macht van capiteijn Jan Silvernagel, die den 2^en^ deser derwaerts is geseijlt tot het hacken van bamboesen met ordre, als gedaen hebben, gelijckelijck herwaerts te comen.

Ditto des achtermiddachs, worden in presentie van d' H^r^ Generael ende Raden van India buijten Batavias suijder poort uijt de mortiers eenige granaeten geschoten, daer bij der selver lenghte hoe veer dat werpen, ende hun crachten sijn geprobeert.

Item comen van Japara een jonck ende twee giliongbs die tsaemen medebrengen omtrent 90 lasten sout, partije swarte suijcker, ende weijnich rijs.

Ende van Damack mede een giliongh met 25 lasten rijs ende ijets wes meer van weijnich importantie.

8^en^ ditto arriveert alhier wel ter rheede het jacht Bredamme dat opden 6^en^ April passado in comp^e^ vande scheepen Utrecht, Vlissingen, 's Gravenhage &^a^, uijt de golff van Persia is geseijlt, hebbende met deselve vloot gehouden tot voorbij Goa vanwaer conform genomen resolutie in Gamron met des oppercoopmans Nicolaes Jacobsen Overschies advijsen door den commandeur Patacca voor uijt naer Batavia was gedepescheert, medebrengende 84 baelen Persiaense sijde ende 4 stucx paerden.

Ten selver dage compt oock weder op rheede vande eijlanden int Noorden van Batavia gelegen het schip de Beets met 2500 stucx behouwen craelsteen tot optrecking vant casteel Batavias onder handen sijnde fortificatien. Soo compt mede van gemelte eijlanden tjacht Limburch met 445 stucx domannen ofte groote fondament houten om te dienen tot de buijten Wester gordijn ende casteelspoort.

Op dato verschijnen van Jortangh oock twee balouws met sout ende weijnich rijs geladen.

9^en^ ditto vertreckt van hier met sijn joncke naer Atchijn anachoda Tijger

Chijnees inwoonder alhier, medevoerende 120400 stucx groff porceleijn, 7 a 8 corgies soo armosijnen als gevouwen satijnen &ª, 7800 pampieren goudraet, ende voorts allerhande Chijnese waeren.

Gemelte nachoda hebben haer Ed. medegegeven een missive aenden Coninck van Atchijn geaddresseert, waer bij den selven expres sijn aenschrijvende Malaccas tegenwoordige sobere constitutie ende miserabilen staet, gelijck hem oock opt hoochste animeren om alsnu sijn macht daer voor te brengen, onder vaste toeseegginge dat indien resolveert om sulcx te doen ende haer Ed. alhier daervan in corten advijs geeft, hem soo veel navale macht, constapels, groff geschut, cruijt ende loot sullen toesenden, als om gemelten stadt Malacca t' incorporeren, ende in sijn Majts gewelt te leveren van noode sal hebben.

Naer Celebar op de Westcust van Sumatra verseijlt oock een lamboe met sout, &ª.

Item naer Japara een tingan met Javaense in Batavia gemaeckte loode pitgiens.

Op dato des achternoens compt weder op rheede het schip tWapen van Hoorn met rouwe craelsteen, hebbende tselve gehaelt aende Batavische Noorder eijlanden.

10en ditto arriveert alhier vande custe Choromandel de fluijt de Swaen met een cargasoen voor de Zuijder quartieren van India dienstich, monterende conform de nevens gecomen facture de somme van *f* 84600. 11. 11, bestaende in:

115 lasten rijs
237 packen cleeden
150 vaetgens bossecruijt, ende
420 p. root calituurshout.

Per gemelte fluijt comen haer Ed. vanden gouverneur Carel Reijniersen mede toe, neffens andere bijgevoechde pampieren, twee missiven daer aff d' eerste in copije wesende, gedateert 5en Februarij passado hadde gesonden per het Engels jacht de Spiedwel over Bantam twelck door de continuele Zuijd Oostewinden tot op het vertreck van gemelte Swaen int gesicht der custe heeft leggen swerven, sonder voort te connen geraecken, ende d'ander sijnde origineel van dato 3en Meij voorleden, waeruijt verstaen 't naervolgende namentlijck:

Hoe de schepen Swaen ende Venlo den 14en Februarij passado van hier buijten om naer Choromandel geseijlt, den 13en April daeraenvolgens voor Paliacatta wel gearriveert waeren.

Dat den cleeden ende lijwacthandel omtrent de Masulipatamse quartieren principalijck in Palicol ende Datcherom seer toeneempt ende dagelijcx merckelijck verbetert, gelijck oock het maecken van Guijnees lijwaet treffelijck in treijn is gebracht, sulcx dat metten eersten goede partije te verwachten staet.

Doch dat daerentegen den afftreck onser coopmanschappen principalijck inde specerijen over de gantsche custe seer sober bleeff, door den ontstaenen oorloge tusschen den Neijck van Tanjouwer, ende die van Sensier, daermede de wegen heel onveijl blijven.

Den rijs was oock gantsch qualijck te becomen, sijnde door de extraordinarie hitte ende cort opgehouden regen veel saets op het velt vestickt, 500 lasten padij hadde gecontracteert, die metten naesten stonden te volgen.

Den oppercoopman Balthasar van Daelen tot opcoop van diamanten naer de mijne in Palam gesonden, was sonder ijets besonders verricht te hebben weder vandaer gekeert niet meer medebrengende als tot de waerdije van 1519 pagoden, meest heel cleijn goet, door dien corts voor sijn aencompste een caffijl Benjanen vandaer gereijst over de 100000 pagoden aen steenen hadde vervoert, om die in Goa te gaen venten, in Masulipatnam als Petapoelij waeren 95 stucx redelijck goet opgecocht.

Soo hadde den gouverneur Carel Reijniersen naer tlandt vanden indigo omtrent Masulipatnam mede besendingh gedaen, doch den ondercoopman derwaerts gecommitteert was vruchteloos wederom gekeert, doordien den weijnigen bij de bouwluijden soo extraordinarie hooch in prijs wiert gehouden, namentlijck van 14 tot 60 pagoden de littel off 288 ℔, dat ongeraden dacht eenige pertije aenteslaen, niettegenstaende al quantiteijt indier voegen door de Mooren ende Benjaenen opgecocht, ende te landewaert in vervoert is. Ontrent Paliacatta en can voor alsnoch geenen anderen als slechten indigo int werck gestelt worden.

Den 20sten Januarij passado, arriveerde uijt Pegu weder voor Paliacatta ter rheede tjacht Vlielant met een retour van ƒ 20330. 2. 9, bestaende in robijnen, gout, thin, &a, sijnde de negotie buijten voorige jaeren ende expectatie aldaer gantsch slecht uijtgevallen door dien den coninck van Peguw naer Ava een stadt omtrent 150 mijlen te landewaert in gelegen, vertrocken ende derwaerts tmeeste volck medegevoert hadde.

Onder Wiert Jansen Popta &a was aldaer uijtstaende gebleven een capitael van ƒ 40500 incoops.

Echter om gemelten handel met beter kennisse te hervatten ende nauwer t' ondersoecken, hadde gemelten Reijniersen den 29en April voorleden met een cargasoen monterende ƒ 23748. 16. 14 weder derwaerts gesonden tjacht Venlo als oock daermede gecommitteert den coopman Matheus Leendertsz om in plaetse van Wiert Jansen Popta (die sich aldaer niet naer behooren heeft gecomporteert) ter dier plaetse te verblijven, ende den handel vande Compe waer te nemen.

Insgelijcx was opden 3en April weder uijt Bengala gekeert tjacht Santvoort, twelck den 21en September passado van Masulipatnam vertrocken den 23en October daeraen voor Bandar Ouglij wel ten ancker quam, vanwaer d' onse hun datelijck met de brieven van recommandatie haer tot dien eijnde medegegeven naerden Nabab in Decca hebben vervoecht om beneffens relaxatie onser gearresteerde goederen, den vrijen handel in Ouglij te versoecken, gelijck hun sulcx door den gemelten Nabab bij sijne bescheijtbrieven geadresseert aende regeerders in Ouglij was toegestaen, als wanneer d' onse weder in Ouglij gekeert wesende, hun alle des Compies goederen daeronder eenige beschadicht ter handt gestelt ende gerestitueert waren.

Tusschen het toestaen ende intregeren onser gemelte gearresteerde goederen was aldaer opden 18^en November aengelanght een firman vande Choron off groote Mogor door den ondercoopman Franchoijs Timmers vande Maj^t geprocureert, ende uijt Agra naer Ouglij gesonden, waer bij d' onse niet alleen de gearresteerde goederen, maer oock den vrijen handel in Bengala wierde vergunt, doch den Nabab op dit firman weijnich acht gevende, hadde d' onse de vrije comertie tot noch toe niet finaelijck geaccordeert, maer waeren gestadich door sinistre practijcken der Mooren gevexeert geweest, om hun onredelijcke begeerten te voldoen, gelijck oock den handel aldaer aen drie personen ver pacht is, zonder welckers kennisse niets altoos vermogen te coopen ofte vercopen, stellende deselve oock den prijs naer hun goetduncken, sulcx dat in Ouglij weijnich voordeel van consideratie om de gemelte fastidien te supporteren voor de Comp^e te haelen sij Te meer het derwaerts gevoerde cargasoen oock meest onbesteet terugge was gecomen, doch noch eenige coopmanschappen boven tvoorich gearresteerde met een ondercoopman &^a aldaer verbleven, brengende gemelte Santvoort in retour niet anders mede als:

8	packen cleeden	
118	lange peper	Man gereeckent tot 61 ℔ Hollants.
47	boter	
1407	rijs	
25¾	wasch	
280	witte suijcker	
91	tarwe	
14	lack	

Echter soo genegen waeren omden handel in Bengaela te continueren, is den gouverneur Reijnierssen van advijs dattet geradender was omde trouwloosheijt ende vexatien der Bengaelse groote meesters niet subject te wesen als oock bevrijt te sijn voort periculeus opvaeren vande Ganges, ons naer Pipelij te transporteren dat een plaets is, die onder een ander gouverno staet, daer alle de waeren welcke in Bengala werden verhandelt, immers soo wel ende met meerder gerustheijt als in Ouglij te becomen sijn.

Doch volgens haer Ed. van hier gegeven ordre was voornemens eerstdaechs den oppercoopman Jacob Mahuijsen met het bovengemelte jacht Santvoort naer Bengala ende voorders de reviere Ganges op te senden om pertinentelijck te onderstaen wat profijten voorde Comp^e vandaer te haelen sijn, &^a.

Soo haest de schepen Rotterdam ende Leeuwaerden van Suratte souden wesen gearriveert, nam oock voor het jacht Wessanen met eenich cargasoen naer Aracan te senden.

De macht ende den handel der Portugijsen in Ouglij, is van seer weijnich consideratie, naert veroveren vande selve plaetse sijn daer 's jaers somtijts met een en somtijts met twee jachten om te handelen verschenen. Maer werden vande Mooren

soo vileijn geplaecht, dat nauw meester van haer eijgen goet sijn. In Pipelij sijn noch omtrent 40 kaele vincken sterck, daer niets te seggen, ende de Mooren heel subject moeten wesen; om in Bengala op haer te cruijssen, acht gemelten Reijniersen soo lange wij den handel aldaer willen continueren, ongeraden, want bij aldien hun quamen aen te tasten, de Mooren alsdan veel actien tegens d'onse souden institueren, gelijck nu Santvoort oock soo lange in Ouglij hadden opgehouden, totdat sij wisten 't Portugesche jacht buijten perijckel van d'onse was.

't Woelen der Engelsen in Bengala beschoot heel weijnich, breeckende veel wints sonder ijets van importantie te verrichten; haere coopluijden Thomas Clerck ende Mr Cortrijck hebben den meesten tijt in Bellesoor over hoop gelegen die omdat hun particulier oock voor de Compe hadden gepreferеert, vandaer sijn gelicht. Met het jacht de Spiedwel hebben derwaerts gevoert omtrent 30 picol sappanhout, weijnich roosewater, ende 300 packen tabacq meest den schipper ende particuliere aengaende, ende den 14en April bracht gemelte Spiedwel tot Masulipatnam weder vandaer omtrent 200 packen suijcker, 11 packen cleeden, &a, ende voorts volladen met Moorse vrachtgoederen.

In Masulipatnam, Datcherom, Petapoelij, &a, sitten door gebreck van contant meest stil, gelijck oock in Armigon daer gemelte Spiedwel naer Bantam gedestineert 76 packen cleeden sonder te weten wat tot Masulipatnam heeft ingenomen.

Stroijen uijt dat voornemens sijn, den handel van Peguw mede bij der hant te nemen.

Op het vertreck van gemelte Spiedwel van voor Bellesoor, lach aldaer tBatavise vrijeluijden jacht de Groote Peerl.

Den Deenschen generael Roelant Crappe hadde sijn jacht de Charitas in April voorleden tot procure van nagelen weder nae Macassar gesonden; vande nagelen het voorleden jaer vandaer becomen, heeft noch weijnich ofte niets vercocht door den leegen prijs daertoe gemelte nagelen vermits ons cladden in Masulipatnam &a, gedaelt waeren, gelijck oock partije tot onderpant van 11000 pagoden (daermede tot 2½ per cento smaents beswaert sit) uijtstaen hadde, sittende voorders sonder contanten stil met weijnich credijt. Gemelten Crappe blijft noch al in hoope om eenich secours uijt Denemarcken te becomen, van meeninge wesende om bij arrivement vant selve sich alsdan mede naer sijn vaderlandt te transporteren.

tSchip van Mijrcomaldij was den 15en Jannarij passato van Masulipatam weder naer Ormus in Persia geseijlt, twelck d'Engelsen met seven van hun volck hadden geassisteert hebbende d'onse ende den Deen sulcx opt versoeck van gemelten Mijrcomaldij beleeffdelijck geexcuseert.

Vijff Moorse schepen lagen tot Paliacatta gereet om metten eersten te vertrecken, drie naer Peguw ende twee naer Tanasserij.

Door het continueel schriftelijck versoeck des coninex van Carnatica, als mondelinge instantie sijner gesanten om aen hem besendingh ende schenckagie te doen, aengesien het selffde in sijne regieringh noch niet geschiet was, hadde

den gouverneur Carel Reijniersen sulcx niet langer conneu excuseren ofte uijtstellen, maer om des selffs gunste meer ende meer te winnen ten dienste vande Comp[e] met sijnen raet goetgevonden, neffens een beleeffde missive aenden selven toetesenden de onderstaende schenckagie bestaende in:

2 paerden
60 ℔ giroffel nagelen
50 d° macis
100 d° rompen
1 stuck carmosijn root laecken
1 gouden kettingsken
16 p. muscus ballen
60 ℔ Japanse campher
8 stucx spiegels
3 packjens Bengaelse suijcker ende
1 cas roosewater.

Op dato des naernoens arriveert alhier mede uijt Persia wel ter rheede tschip tHoff van Hollant, inhebbende 85 baelen Persiaense sijde, ende 4 stucx paerden waermede Godt loff de Persische vloote op 6[en] April passado onder de vlagge vanden commandeur Jacob Jansen Patacca van Gamron geseijlt, hier successive wel in salvo is gearriveert.

Ten selven dage compt oock met allerhande fruijten een tingan van Bantam affirmerende het deportement van queaij Wangsa Diepa, alsmede dat den pangoran Raetjouw de regeringh aen hem genomen heeft.

Soo comen oock drie vaertuijgen van Jortangh, met sout, rijs, ende peper geladen.

11[en] ditto smorgens vertreckt van hier naert eijlant Sebece inde Straet Sunda gelegen tschip Utrecht, gemant met 170 coppen daeronder 16 soldaten, met ordre om aldaer te hacken twaalff balcken van veertich voeten langh, ende 18 duijmen int viercant dick, item van 30 tot 35 voeten langh, ende oock corter, mitsgaders soo veel crom ende branthout als sonder verachteringh van gemelte balckjens tusschen dit ende den 12[en] Julij aenstaende (wanneer d° schip belastis sich hier weder ter reede te laeten vinden) sal connen becomen, ende herwaerts brenghen.

Op dato verseijlen oock twee wanckans met Chinesen gemant van hier naer Japara die tsamen mede voeren ruijm 40000 stucx groff porceleijn, 370 stucx ijsere pannen, ende andere Chijnese waeren als oock goede partije pitgiens.

Ten selven dage compt oock een balouw van Lassam met sout, rapporterende hoe de geruchten aldaer loopen den Tommagon van Tegal overleden ende sijnen oudsten soon over eenige moorderije, neffens Keaij Massa gevanckelijck naer den Mattaram gevoert soude wesen, item dat den Mattaram voorneemt vreede met de Nederlanders te maecken.

Item van Japara een tingan met 300 bos padij, weijnich rijs, &[a].

Noch becomen ten selven namiddach rapport van eenige onser Indiaense burgerije die met hunne bamboesvlotten uijt de reviere van Ancke hier binnen sijn gecomen hoe seeckere twee Japanders die met haer vlot al te ontijdelijck sonder de gantsche vloote te willen inwachten voor uijt de gemelte rivieren affcomende, door de Javanen waeren aengerant, den eenen gemassacreert, ende den anderen gevangen genomen, off sich met de vlucht gesalveert hebbende.

12[en] ditto arriveert alhier uijt Suratte wel ter reede den commandeur Joan Ottens met het schip tZeepaert, tjacht Hoochcarspel, ende tfregat den Dolphijn, waermede opden 27[en] April passado neffens het schip tZeepaert, mitsgaders de jachten Cleen Rotterdam ende Souburch 't een vooruijt naer Batavia, ende 't ander naer Choromandel geseijlt, uijt de com van Sualij herwaerts aen genavigeert was, sijnde gemelte der Veer onderwegen door hart weer van hem afgeraeckt.

Op dato compt hier oock van Bima t' arriveren een joncke toebehoorende de Chijnesen deser stede, geladen met ruijm vijftich lasten rijs, ende voorts vol sappanhout.

Soo verschijnt oock van Surabaija een jonck met Maleijers welckers ladingh dat bestaet in sout, weijnich rijs ende andere menudentien.

Ten selven dage arriveert insgelijcx hier mede weder binnen de revier, de gantsche armada op 2[en] ende 7[en] deses soo onder capiteijn Jan Silvernagel als den majoor Adriaen Anthonissen naer de reviere van Ancke om bamboesen te hacken uijtgeset, rapporterende gemelte Silvernagel datter in gemelte revier naer gissingh soo bij de burgerije als de Comp[e] wel 20000 stucx bamboesen waeren gehackt ende herwaerts gevoert.

13[en] ditto langht hier ter rheede van Bantam aen een balouw met ongeveer 60 picol witte suijcker, ende partije fruijten.

Item van Jortangh een ditto met sout ende weijnich rijs.

Op dato omtrent de middernacht hebben haer de Javaense boschloopers omtrent Batavia houdende sodanich verstout dat 10 a 12 sterck vande Westsijde der reviere sijn comen overswemmen, tot inden thuijn van Hendrick Lievensen saliger, alwaer metter haest 2 a 3 bamboesen huijskens in brant, een Chijnees dootgesteecken, een d° gevangen genomen, ende een swaerlijck gequetst hebben sonder dat onse soldaten, stante pede daer op uijtgesonden, ijemant vande selve conden attraperen, alsoo hun terstont weder over de revier begaven.

14[en] ditto vertreckt een balouw naer Bantam, die uijtvoert 3000 stucx groff porceleijn, 1400 pampieren goutdraet, ende eenige andere Chijnese waeren, van cleijnen valeur.

Item compt van Grisse een d° geladen met sout ende omtrent 1½ last rijs rapporterende hoe den coninck van Surbaija op sijn vertreck stont, om naer den Mataram te verreijsen.

15[en] ditto wesende Sondach naer de middachs predicatie hebben hun de Nederlantsche Batavische burgerije volgens tjaerlijcx gebruijck ter eere van

Batavias veroveringh voor het stadhuijs deser steede inde wapenen gepresenteert, alwaer 't hunner aenhooren ende aller presentie, door d' Heer Directeur Generael Philips Lucassen met behoorlijcke ordre sijn geauthoriseert Jaques de la Sale tot luijtenant in plaetse van Dirck Jemmingh zaliger ende Jaques Pars als vendrich in stede van Daniel Hudde, die daer van op sijn versoeck is ontslagen, mitsgaders drie nieuwe sargianten in plaets vande affgaende, twelck gedaen wesende, hun ordentelijck naer het casteel hebben begeven, alwaer de nieuw gecore burgerlijcke wachts officieren bij den Generael ende Raden van India geluck gewenscht sijnde, daer op int generael drie charges van musquetten volchden, treckende voorders in goede ordre alsoo wederom aff.

16^en^ ditto smorgens sijn van hier door eenige becomen rapporten onder den luijtenant Marten Scholtjes naer de Noorder eijlanden van Batavia opden vijant uijtgeset vijff praeuwen ende een orangbaij, boven de matroosen ende Comp^ies^ lijffeigenen tot roeijers gemant met 62 soldaten.

Op dato vertreckt oock een balouw naer Borneo die van hier uijtvoert 25 corgie cleeden, ende voorts allerhande cleijnicheden.

Noch arriveren ten selven dage des naernoens twee vaertuijgen van Grisse met omtrent 20 lasten witten rijs, welcke rapporteren dat den coninck van Surbaija twee dagen nae haer affseijlen met hondert stucx tingans over Sammarangh naer de stadt Mattaram soude vertrecken.

Item compt oock van Bantam een Javaense vlieger met visch.

Soo verschijnt hier mede vanden Crawangsen hoeck de chaloup van tschip tWapen van Delft door den oppercoopman Jan Coen herwaerts aengesonden, om branthout voor gemelte schip te haelen.

17^en^ d° compt een vlieger van Bantam met allerhande fruijten.

18^en^ d° varen van hier met Chijnesen gemant naer Bantam een wanckan ende tingan, medevoerende 2000 stucx groff porceleijn, 600 pampieren goutdraet, 2 picol lanckins, 5 ditto rompen, 7 corgie cleeden, &^a^.

Item comen van Grisse om d' Oost gelegen twee balouws met sout ende rijs geladen.

19^en^ ditto wort van hier met 40 coppen gemant, ende voor ses maenden geprovideert over Jambij naert Malacx vaerwater tot versterckingh onser cruijssende vloote aldaer (¹) affgesonden tjacht Langerack dat onlangs hier binnen de revier vande veroverde galeij Mamalo tot een jacht opgetimmert, ende extraordinarie wel beseijlt bevonden is, sijnde daerin voor 't comptoir Jambij geladen een cargasoen monterende *f* 9366.10.2, bestaende uijt 50 lasten Ormus sout, 28 packen Suratse ende Choromandelsche cleeden, &^a^, om het selve in aller ijl beneffens de missive aenden oppercoopman Cornelis van Houten geaddressert op de Jambise reviere inden Brack off Batavia over te geven, ende dan alsvooren naert Malacx vaerwater bijden commandeur Coper te verseijlen, ten waere gemelten Langerack

(1) Vgl. Tiele-Heeres, *Bouwstoffen* II, 305.

tusschen Batavia ende Jambij quam te gemoeten tjacht den Brack die alle uijren neffens de aengehaelde Chijnese jonck, met den bovengemelten van Houten hier sijn verwachtende, als wanneer die rescontrerende gelast is, het cargasoen inden Brack over te geven om daermede weder naer Jambij ende d° Langerack met de Chijnese joncke ende oppercoopman van Houten herwaerts te keeren.

Ten selven dage vertreckt met de lantwint van dese reede weder naer China, een vande desen jaere hier aengecomen Chijnese joncken die tot retour medevoert 474 picol peper, 54 d° caijo lacko, 46 ditto steencroos, 23½ d° tsiabe, 26 d° calituurs hout, 310½ d° sappan, ende eenige andere cleijnicheden meer, behalve tgesloken gemunt silver, ende Borneose campher.

Item twee vaertuijgen van Succadana, die uijtvoeren goede partije groff porceleijn, ende andere Chijnese waeren.

Soo compt oock met de zeewint een vlieger van Bantam, met allerhande fruijten.

20en ditto verschijnt den luijtenant Marten Scholtgens met sijne vijff praeuwen ende een orangbaij tot affbreuck des vijants den 16en deses uijtgevaeren, hier weder, rapporterende hoe op gisteren tegens den avondt, seecker praeuw met cleeden gelaeden, op hebbende 12 Javanen, een bas ende 8 musquetten comende van Sammarangh nae Bantam omtrent de eijlanden van Batavia N. O. gelegen, bejegent ende naer wel twee uijren schermutserens verovert hadde, crijgende van gemelte 12 persoonen vier levendich (daer onder twee swaerlijck gequetst ende vijff dooden, gelijck de selve (behalven een hooft dat onderwegen over boort is gevallen) mede hebben gebracht, sijnde de resterende drie, alsoo geen quartier begeerden, met den praeuw nevens alle de cleeden omgeslagen ende gesoncken, doch int resconter door al te haestich ende onvoorsichtich enteren, waeren een van d'onse te neder gevelt, ende twee swaerlijck gequetst. Volgens costume sijn aen gemelten luijtenant, ende desselffs bijhebbende exploicteurs tot premio vereert, ende behoorlijck gedistribueert 325 realen namentlijck voor de vier levendige 200, ende voor de vijff hooffden 125 Ra van 8ten.

Soo verschijnt mede van Surabaija een balouw met rijs en sout.

Item van Lampon gelegen op de Westhoeck van Sumatra een tingan ophebbende een Chijnees ende vijff Javanen met een buffel.

Ten selven dage wort door dEd. Hr Generael, geaccompangieert met d'heeren Raeden van India, geleijt den eersten steen vande buijten Wester gardijn des casteels Batavia om de selve metten eersten in calck ende steen op te trecken.

21en ditto smorgens met de lantwint seijlen van dese rheede naer de Batavise N. Wester eijlanden de schepen 's Gravenhage ende 't Wapen van Hoorn, om haere ladinge van rouwe craelsteen daer in te nemen, ende tot dienst der onderhanden sijnde fortificatien herwaerts te brengen.

Op dato des naernoens arriveert alhier van Cabo de Bona Esperance wel onverwacht ter rheede het fluijtschip Petten, dat aent eijlandt Mauritius ebben-

hout gehaelt, vandaer naerde caep geseijlt, sijn halve last inde retour schepen overgegeven, ende door den Generael Hendrick Brouwer, met de resterende helft herwaerts gesonden is, medebrengende 36 persoonen, meest jongens, die hun op de jongste retourschepen van Batavia, als Frederick Hendrick uijt Suratte versteecken hadden, item 20 die haer mits genietende een vereeringh van twee maenden gagie, hebben laeten bewilligen tot het vertreck der aenstaende retour vloote in Indien dienst te doen ende 17 matroosen welcke haer op nieuws voor drie jaeren onder verhoogingh van tractement hebben verbonden, mits dat t'hunner verschijnen alhier tweo maenden gagie op handen souden becomen, alles blijckende bij formele acten door den wel gemelten Generael Brouwer aende selve verleent.

Op 8^{en} en 9^{en} Meert passado, was sijn Ed. met de Batavise retourschepen, Amsterdam, Wesel, Nassouw, Hollandia, Maestricht, ende Nieuw Hoorn aen Cabo de Bona Esperance inde Tafelbaij wel ende vreedich aengelanght, doch op het schip Frederick Henricq dat den 17^{en} d° aldaer uijt Suratte arriveerde, was een grouwelijcke conspiratie geweest, hebbende eenige boose menschen daer op sijnde het schip willen afloopen ende bijden vijandt tot Mosambijcque ofte elders brengen, waervan de rechte conspirateurs belopen wesende bij sententie door gemelten Generael Brouwer, ende den Raet der geseijde respective seven retour schepen gepronuncieert, inde Tafelbaij acht levendich overboort gesmeth, ende een (naer dat driemael gekielhaelt was) op het Robben eijlandt gebannen.

Seer weijnich verversingh hadde sijn Ed. aldaer becomen ten aensien de swarten met hun vee te wijs waeren, des niettegenstaende was met gesont volck op den 2^{en} April voorleden per de gantsche vloote vandaer nae St. Helena geseijlt, laetende aen de voorgemelte fluijt Petten ordre tot den 15^{en} d° inde Taeffelbaij te verblijven om het schip Amboino comende uijt Suratte te verwittigen sijn Ed. daer geweest, ende nae St. Helena vertrocken was, met meeninge van tselve tot ulm° d° April daer in te wachten, doch nae de opperhooffden der voorschreven fluijt Petten relateren, hadden sij int uijtconvoijeren des H^{r} Generaels vloote opden 2^{en} April bovengemelt een schip onder 't landt gesien, twelck tot den 15^{en} d° aende Cabo niet vernomen, ende apparent Amboino geweest is, die het naer St. Helena heeft laten doorstaen.

Ten selven dage ende naermiddach arriveren alhier van Cotuaringin mede wel ter rheede het fluijt schip Ruttem, ende t jacht Cleen Hollandia beijde vollaeden met 186 lasten rijs, ende 11 ditto padij, ingecocht den rijs tot 27 ende padij tot 13½ R^{a} van 8^{en} 't last.

Naer den coopman Gerrit Corssen (die tot de rijs procure van hier met gemelte fluijt ende jacht derwaerts is gebruijckt), rapporteert, bleeff op sijn affscheijt uijt Cotuaringin dat was den 4^{en} deses noch een goede quantiteijt rijs ende padij resteren, sulcx dat den commandeur Tombergen, wanneer van Solor daer compt te verschijnen, wel haest sijn ladingh sal becomen, gelijck dito

Corssen oock een missive aenden selven in Cotuaringin gelaeten hadde, om te weeten waer nae sich heeft te reguleren.

Door d'absentie des conincx ende meesten adel naer Benjarmassingh, de weijnige voorderingh van sijnen gesubstitueerden, als gestadich onweer van donder, blixem, regen, &ª, mitsgaders door de moeijelijckheijt des reviers voor onse jachten op te corten, hebbende tjacht Cleen Hollandia telckens acht ende meer dagen van noode gehadt, eer tegen de stercke affwateringh boven conde comen, is hem niet mogelijck geweest met sijn last, eerder herwaerts te retourneren, te meer ons volck oock met de lantsiecte (twelk is een heete raesende coortse) besocht, en eenige als onder andere den ondercoopman Nicolaes Casembroot daer van gestorven sijn.

Den coninck van Cotuaringin die alsnoch met sijnen meesten adel in Benjarmassingh (werwaerts door des selffs gemachtichden de schenckagie van d'Hʳ Generael gesonden was) hadde per een expresse praeuw de aenwesende orangcaijs aldaer belast, niet alleen geseijden Corssen maer oock den commandeur Tombergen die alsvooren van Solor daer soude verschijnen opt spoedichste met hun volle rijs last weder naer Batavia aff teveerdigen. Blijvende voorders genegen met de Nederlanders in vreede altijt te continueren, echter was gemelten Corssen tegens voorige coustumen en vrijheden door de orangcaijs 10 pʳ cento voor tol affgevoordert, omdat (soo sij seijden) hunne onderdaenen sulx op Batavia oock mosten betaelen waer nae dienaengaende haer reguleerden.

Om de dochter vanden Cotuaringsen coninck te trouwen was den coninck van Succadana met een groote armada voor de rivier verscheenen, doch vermits de selve met haeren vader naer Benjarmassingh waer, weder vruchteloos te rugge gekeert.

Van Crimata sijn daer oock drie praeuwen aengecomen, die niet anders mede brachten dan sout, ende soute visch daer rijs voor ruijlden.

Int herwaerts comen heeft gemelten Corssen door tjacht Cleen Hollandia verovert ende herwaerts gebracht, twee Javaense jonckgens, daer van het volck hun met de vlucht aen lant salveerden, geladen sijnde met sout ende eenige sackgiens rijs.

22ᵉⁿ ditto arriveren alhier over Amboino uijt Banda de schepen Leijden ende de Leeuwinne, medebrengende conform facture een specerije retour als volcht, namentlijck:

t Schip Leijdens ladingh van Banda monteert ƒ 112070.13, bestaende uijt:

23527¼	cattij Banda suijvere macis in 949 sockels
107054	dito harde nooten muschaten
26721	ditto rompen item
22	kannen gedistileerden olij van macis
8	ditto van nooten muschaten
679½	℔ gepersten d° in 946 stucx coecxkens
107	stucx naturelle Bandanesen
5	orangbaijs.

Ende 't schip de Leeuwin van Amboina met 199571 ℔ nagelen die neffens alle ongelden incoops bedragen ƒ 54365.3.

Met gemelte schepen comen den Generael ende Raeden van India niet alleen toe de advijsen ende bijgevoechde pampieren uit Banda, maer oock van Amboino ende Moluco waer bij haer Ed. sommierlijck vernemen den standt ende gelegentheijt van gemelte quartieren in voegen als volcht, te weten:

Eerstelijck uijt de missive vanden gouverneur Cornelis Acoleij in Banda gedateert 18en Meij passato.

Dat het schip de Leeuwinne op 18en Januarij, de jachten Cleen Amsterdam, ende Wesel op 6en, ende tschip Leijden den 12en April passado voort casteel Nassouw successive wel aengecomen waeren.

Dat niettegenstaende de extraordinarie hitte daermede het voorleden Ooster mousson sonder eenighen regen vermenght is geweest, 't groot gewasch noch echter in November ende December rijckelijck ingecomen was ende bij aldient den Almachtigen gelieft hadde de aerde met eenigen matigen regen te besprengen, soude een uijttermaeten, ende noijt gegeven groot gewasch uijtgelevert hebben, dese extreme droochte 6 a 7 maenden gedurende hadde aende pinangh, clappus, ende andere jonge boomen, mitsgaders d'eerdvruchten een groote schade gedaen ende voor een wijl tijts onvruchtbaer gemaeckt.

In Januarij ende Februarij passato hadden de noote muschaet boomen uijttermaeten schoon gebloeijt, ende met goet bequaem weder hun vrucht geseth, sulcx dat tegen November ende December aenstaende, ende eer niet (Godt de voorste) een goeden oogst te verwachten staet.

Het planten ende aenqueecken van allerhande boom ende aertvruchten tot lijfftocht, wiert soo wel bij den burger als de Compe seer beharticht, gelijck oock de aenteelingh van allerhande groff ende cleijn vee insgelijcx merckelijck toeneempt, ende accresseert in voegen dat Banda binnen 7 a 8 jaeren daer van vermenichvuldicht, ende in een florisanten standt sal gebracht wesen.

Alle de nagelboomen die hier ende daer noch somtijts uijtcomen, worden gantsch verdestrueert, ende uijtgeroeijt sulcx datter in Banda seer weijnige meer te vinden sijn.

Volgens d'ordre van Batavia waeren dit saijsoen al weder 107 naturelle Bandanesen tegens slaven vanden burger gelost, ende met voorseijt schip Leijden (neffens noch vijff vrije die sulcx versochten) herwaerts gevoert.

d'Inwoonders van d'eijlanden Keaij ende Arouw, &a, bij Ooste Banda gelegen, blijven met hun gedienstige cleijnicheden in Banda te verschijnen, noch al continueren, doch door de dijsige ende donckere lucht daer Banda mede benevelt is geweest, sodanich dat men daer omtrent geen halff mijl gesicht hadde, waeren eenige der selver tegens wil voorbij geraeckt, ende op Ceram, Amboino, Bouton ende Celebes vervallen.

Den predicant Jan Jansen op 29 December 1635 met de boeijer Banda neffens goede instructie naer Keij vertrocken, was op het vertreck deser schepen tot verwonderingh noch niet weder gekeert, wat vruchten den selven aldaer doen ende tgeene hem wedervaeren sij, staet in toecomende te vernemen.

Insgelijcx verschijnen oock dagelijcx aent casteel met sagouw, ende andere snuijsteringh die van Ceram Laut, Keffingh, ende andere negrijen op groot Ceram gelegen, die hunne cleijnicheden onder den burger ofte bij vervullingh aende Comp^{e} overgeseth hebbende, voor de ontfangen contanten weder cleeden vande Comp^{e} coopen, waer door de selve contentement, den burger sijn gerieff, ende de Comp^{e} de proffijten becomen.

Op de ernstige aenmaeninge door den gouverneur Acoleij aende gemelte verschijnende Cerammers gedaen, was bij de haere tot procure vande bast massoije 10 a 12 joncken naer de cust van Nova Guinea uijtgeseth alwaer gemelten bast in goede quantiteijt is vallende, die de Cerammers daer handelen van d'inwoonderen op Nova Guinea, twelck een wildt barbarisch, wreet, ende moordadich volck is, die voor desen ende alsnoch veele vande geseijde Cerammers hebben omgebracht, zulcx dat niet sonder groot perijckel te becomen is, echter hadden d'heen gevaerne belooft goede partije op te samelen, ende in Banda te brenghen.

Den commandeur Gerrit Thomassen Pool, die alsvooren op 6^{en} April passado in Banda arriveerde, was den 16^{en} ditto met de jachten Cleen Amsterdam, ende Wesel door den gouverneur Acoleij (boven de van hier mede gegeven ordre, met naerder instructie versien sijnde), van Banda gescheijden, omme des selfs geordonneerde ontdeckingh der landen van Keij, Arouw, Tenimber, Nova Guinea ende voorts het Zuijderlant ten effecte te brenghen (1).

Op 11^{en} Meert passado was aen het eijlant Pulo Ron verschenen het Engels schip de Peerl, met meeninge soo den capiteijn des selffs genaempt Mr. Rudolff Jesson van hem gaff, om d^{o} eijlandt conform den last sijnes heeren ende meester den president vande Engelse Oost Indische Comp^{e} tot Bantam alleen te visiteren ende besichtigen (2).

Soo haest den gouverneur Acoleij het verschijnen van gemelte Engels schip voor Pulo Ron vernam, hadde terstont eenige gecommitteerdens met cleijn vaertuijch derwaerts gesonden, om het daer op leggende guarnisoen bestaende in 10 blancke coppen te lichten, ende volgens voor desen gegeven expresse ordre het woeste eijlant aen ditto Engelsen geheel te intregeren, dan alsoo gemelten Jesson verclaerde geen andere last te hebben als d^{o} eijlant te visiteren, ende oock het lichten ofte verblijven van voorseijde 10 Nederlanders (die daer alleen leggen tot weeringh van het schuijl geboefte) aen donse stelde, waeren de selve daer

(1) Vgl. Van Dijk, *Twee Togten naar de Golf van Carpentaria*, 26—36; Leupe, *Reizen der Nederlanders naar het Zuidland*, 67—82; Leupe, *Reizen der Nederlanders naar Nieuw-Guinea*, 10—38.

(2) Vgl. Tiele-Heeres, *Bouwstoffen* II, 302.

op gebleven, versoeckende voorders ernstich vermits sijn schip op een seer quade reede lach, om binnen op Pulo Aij te comen, ende sich van water (daer gantsch om verlegen was) te mogen versien, twelck hem opt gevoechlijcxste affgeslagen wiert. Evenwel hadde sijn E. hem gepresenteert soo veel water aen boort te beschicken als van noode mocht hebben, welcke presentatie hij in dancke aennam, zulcx hem Jesson bemerckende dat dien aengaende niets en conde obtineren, op Pulo Ron niets te verrichten, ende oock periculeus te leggen was sich den 20en d° Meert weder van daer onder seijl hadde begeven, niet anders mede nemende als 10 a 12 jonge nooteboomen.

Gelijck voor desen bleven de scholen ende den stant der kercken van Banda in goede ende vreedsaeme ordre bloeijende.

Het Bandase guarnisoen bleeff alsnu naer de gedaene verlossingh noch bestaen uijt 350 blancke coppen waermede alle de fortressen wel bewaert sijn.

De wooningh van den gouverneur binnen 't casteel Nassouw gants vergaen ende irreparabel sijnde, was bij gemelten Acoleij een nieuw logiement bij der handt genomen, ende uijt de gront beginnen op te haelen, gelijck mede een schoon ende sterck brantvrij packhuijs tot verseeckeringh onser goederen alreede gebout, doch met cleijne costen, alsoo het timmerhout, &a, bij des Compies slaeven uijt het bosch gehaelt, ende gesaecht wert.

Soo hadde gemelten Acoleij ende sijnen raet tot meerder verseeckeringh vant casteel Nassouw ende de reduijt Belgica, op seeckeren berch omtrent 10 a 12 voeten leger als de reduijt Neijra gelegen aende cant op het Zonnegat, ende achter tegens gemelte reduijten met loopgraven, open, nodich geacht te doen begrijpen een halve maen, waer van de borstweeringe in goede calck ende steen, mitsgaders de beddingen op der aerden van harden arduijn sullen sijn, gemonteert met 4 cloecke stucken, waer door 't eijlandt Neijra ende de daerop leggende fortressen, ijegenwoordich als geslooten ende tegen alle attentaten van vijandt wel verseeckert blijven.

Insgelijcx nam voor in plaetse vande kerck ende de cranckbesoeckers woningh op Celamma die heel oudt, vergaen, ende onlangs tot coolen verbrant is, sonder den rechten oorspronck daer van te weten, recht boven op Celamme int scheijden der bergen een ander wooningh ende plaets tot den goodtsdienst in forme van een sterckte te maecken daer toe de materialen al geamasseert wierden.

Item 'tcasteel Revengie op Pulo Aij met steene beddingen te versien.

Niettogenstaende dese gemaeckte ende onderhanden sijnde als voorgenomen nieuwe wercken, mitsgaders onderhoudingh der forten en andere gedaene reparatien, comen de generaele ongelden boven de affgetrocken winsten bij 't sluijten der boecken op ultimo Februarij passato niet meer te bedragen als *f* 17409.10.2, sijnde *f* 7710.1.4 minder als voorleden jaer.

Bij verscheijden burgers in Banda woonachtich was aen 't comptoir aldaer getelt, ende per wissel herwaerts over gemaeckt de somme van 9743⅞ Ra van

8^{en} om door de gemachtichde vrijelijck alhier volgens de gepasseerde originele wisselbrieven vande Comp^{e} gevoordert ende ontfangen te werden.

Ten tweeden bij de advijsen uijt Amboino soo vanden gouverneur Jochum Roeloffsen in dato 22, 24 ende 26 Meij als vanden directeur Arent Gardenijs Adij 23^{en} d°.

Hoe de schepen Buijren den 27^{en} Januarij, mitsgaders Wassenaer ende der Goes, neffens de vloote vanden commandeur Gerrit Thomas Pool, bestaende uijt de jachten Zeeburch, Zeeusche Nachtegael, Cleijn Amsterdam, Wesel, Waterloose Werve ende Waterlant, comende over Banjarmassingh ende Macassar den 22^{en} Maert passado voort casteel Victoria wel ten ancker gecomen waeren.

Dat tsedert het vertreck vant jacht Coutchijn op 20 September des voorleden jaers van Amboino herwaerts ende tot op dato van gemelte gouverneurs advijsen in gemelte quartieren voorgevallen ende gepasseert was t naervolgende namentlijck:

Dat corts naer het vertreck van gemelten Coutchijn, ende de lichtingh onser jachten als cleijn vaertuijch van omtrent de Hittoese custe, sijn van Ceram gesanten aent casteel verschenen, die bij den quimelaha waeren affgesonden, om den vreede met d'onse te versoecken, presenterende bij aldien tot sulcx conden verstaen, alle de vreemdelingen van sijn stranden te weeren, doot te slaen ende hun vaertuijgen te vernielen ende verbranden, twelck bij gemelten quimelaha tot geenen anderen eijnde was gepractiseert als d'onse door middelen van vreede handelingh met telckens gesanten over ende weer te senden sonder eenich gevolch van effecten d'onse in slaep te wiegen, d'Hittoese cust onbeseth te houden, ende ondertusschen sijn personagie met 't overvoeren der nagelen van Hittoe naer Ceram te speelen. Maer dit bedroch bij den gouverneur Jochum Roeloffsen aengemerckt wesende, hadde in aller ijl de jachten weer bij den anderen geruckt, ende neffens eenige chalouppen ende orangbais andermael tot de besettingh van Hittoe uijtgesonden ende derselver custe op 't nauwste doen besluijten, als wanneer ter eerster instantie drie groote Maleijtsche champans (meenende de cust noch onbeseth te vinden) van Ceram naer Hittou quamen oversteecken om nagelen te gaen handelen, die bij d'onse achterhaelt ende verbrant sijn, salverende hun het volck met de vlucht.

Onder andere cleijne vaertuijgen tallen genaempt, daermede naederhant de nagelen door onse besettingh van Hittoe sochten te vervoeren, hadden oock een d° geintercipieert die toebehoorende de vrouw van den gevangen Cackij Alij gewesen capiteijn van Hittoe, sijn nagelen eerst op Erangh vercocht, ende het gelt op Bonoa in bocken ende eetwaeren besteet hadde, waer van het volck inde kettingh geslagen, tot pompers op het jacht Mocha gestelt ende de goederen tot buijt onder de matroosen ende soldaten verdeelt waeren.

Soo wel als d'onse haer devoir deden, om het vervoeren der nagelen vande custe van Hittoe te weeren, met de vervoerders doot te slaen, ende haer

vaertuijgen inden braut te steecken, om alsoo de vreese daer in te krijghen. sijn die van Ceram mede niet naelatich geweest, maer hebben hun op den 12en October passado met 4 stucx groote orangbaijs in zee omtrent onse besettinge begeven, alwaer een onser orangbaijs becingelt, tegens de wal gejaecht ende van 10 Nederlanders die daer in waeren seven dootgeslagen.

Insgelijcx hadden d'onse mede de nederlage gecregen met het al te haestich aborderen van seecker Javaense champan off praeuwe inhebbende omtrent 35 a 40 Javanen, ende de beste goederen van haere joncke, die sij door het vervolgen van ons jacht de Zeeuse Nachtegael ende twee chaloupen alvooren verlaten hadden, stellende hun tegens d'eene chaloup die op den buijt vlamde, ende gemelte champan aen boort leijde, soo mannelijck te weer, dat de Javanen niet alleen meester vande chaloup, maer d' onse door verbaestheijt over boort springende tot 14 a 15 int getal gematst wierden, nemende den schipper (die om quartier badt) met haer gevangen, ende ten waere het gemelte jacht dat beneden wints lach, tegens den avont daer bij comende, de Javanen met canon niet hadde gedwongen de sloep te verlaten, ende weder op haer champan te retireren, souden de selve oock mede genomen hebben, smijtende alvooren de twee prince ende 4 steen stuckjens die daer op lagen over boort, ende naemen de vlucht als wannneer noch vier persoonen die onder de dooden lagen, ende gedurende 't vermeesteren der Javanen hun stil hadden gehouden, opsprongen, zeijl maeckten op Larijcke te landt, ende miraculeuslijck de Javanen haer handen ontquamen.

Boven 10 dooden die den vijandt in gemelte resconter tegens onse nederlaege becomen hadde, was een weijnich daer te vooren door den schipper Abel Jansen Tasman die over gemelte jacht ende twee chaloupen commandeerde tusschen Bouro ende Manipe naer weinich schermutserens verovert, een jonck gemant met 30 Javanen, daer van seven doot ende 23 levendich bequamen gelaeden sijnde met wat rijs, suijcker, ajuijn, loock, gesouten eijeren, weinich cattoene gaeren, ende heel slechte Madurase cleeden (1).

Twee vande principaelste der gemelte 23 gevangenen geexamineert sijnde, hadden verclaert hoe omtrent halff Meert passado met haer vier joncken van Bouckit (een plaets op de custe van Java gelegen) waeren tseijl gegaen namentlijck twee naer Ceram, ende twee naer Hittoe om nagelen te procureren, maer dat onderwegen door quaet weder vanden anderen geraect sijnde, niet wisten waer hun mackers vervaren mochten wesen. Item dat aen het eijlant Bouro geweest, ende aldaer verstaen hadden datter noch 5 Javaense joncken van Sammarangh, Tegal, ende andere plaetsen op de custe van Java, om nagelen te handelen aen ditto eijlandt gearriveert waeren.

Noch twee Javaense joncken sonder volck, alsoo met haer champans de

(1) Vgl. Heeres, *Life and Labours of Abel Jansz. Tasman*, 12.

vlucht namen ende neffens de derde jonck, die daermede bij was, hun salveerden, waeren door het jacht Waterlandt, omtrent 't eijlant Nosselauw verovert, inhebbende wat rijs, slechte cleeden, parrangs, suijcker, ende andere cleijnicheden van weijnich emportance die aen het casteel bij opveijlingh vercocht sijnde, tsamen niet meer hebben gerendeert als 996½ R_a van 8^{en}.

Den Quimelaha onse nauwe besettinge der custe van Hittoe ende den affbreuck die dagelijcx aende nagelvervoerderen met dootslaen ende verbranden van haer vaertuijch deden als vooren bemerckende, hadde niet alleen om d'onse te diverteren, verscheijden geruchten vande Nederlanders te bespringen, &^{a}, laeten uijtgaen, maer oock eenich vaertuijch t'zee gebracht, waer op de macht vande Camer uijtgeset sijnde, op Iba ende Laton Haloij vanden vijandt becomen hebben acht stucx nieuwe corcorren ende eenige groote orangbaijs, mitsgaders 4 stucx nieuwe champans ende vier orangbaijs verbrandt, alle welcke vaertuijgen op landt, ende des vijants stranden gehaelt staende, door d'onse daer affgelicht sijnde, niet anders becomende dan vier gequetsten, daer tegens den vijandt acht dooden ende verscheijden gequetsten hadde, oock soo wierden omtrent dien tijt door onse Mardijckers eenige hooffden van Luciella gehaelt, ende aent casteel gebracht.

Den gouverneur Jochum Roeloffsen insgelijcx verstaen hebbende dat den Quimelaha met 10 stucx corcorren inde bocht van Caijbobo aengelanght was, de selve aldaer op de wal gehaelt door cleijne macht bewaert gelaeten, ende sich met het volck te lande naer Waijsamme begeven hadde, om die negrije te conquesteren, sette terstont de jachten Mocha, Sterre, vier chaloupen, ende eenige orangbaijs met soldaten wel gemant derwaerts uijt, dan vermits de contrarie harde winden d° macht inde bocht van Caijbobo niet connende coomen, ende den Quimelaha ondertusschen advertentie crijgende, was met gemelte 10 corcorren weder geretireert, sijnde alvooren door d'inwoonders van Waijsamme, ende vier andere bij gelegen negrijen met assistentie van 260 Alphoeresen neffens verlies van drie dooden ende 10 gequetsten mannelijck affgeslagen ende verdreven.

Seecker noote muschaet bosch van omtrent 1500 boomen staende op Tersoele tusschen Waernamme ende Riboth Hattemette, als mede drie negrijs met naemen Kellemourij, Kellebon, ende Selou, item eenen muijr die de vijanden op Kellemourij hadden gemaect, mitsgaders wel 30 stucx corcorren die op stapel stonden, waeren door onse Amboinse macht ende Hongie boven de scheppers gemant met 100 soldaten van Amboino ende 41 daer toe uijt Banda ontboden, gedestrueert, affgelopen, vernielt ende verbrandt, becomende d'onse goeden buijt, ende den vijandt daertegen (behalven verscheijde dooden ende gequetsten) groote schade ([1]).

Insgelijcx was gemelten gouverneur gantsch genegen geweest om te destrueeren seecker nagelbosch dat gerapporteert wert te staen omtrent 6 uijren

([1]) Vgl. Tiele-Heeres, *Bouwstoffen* II, 303.

gaens te landewaert in van Luciella, Henekelangh genaempt, twelck soo groot is datter jaerlijcx een heel scheeps ladingh aen nagelen valt, ten aensien het altemael groote boomen sijn, wesende tselve bosch oock den eenigen troost vanden Quimela, ende soo hem dat verdestrueert wierde, dan weijnich off geen nagelplantagien daer omtrent meer souden resteren, alsoo de rest voorleden jaere bij den heere Gijsels geruijneert was. Maer aengesien den gemelten gouverneur sijn presente macht daer toe te swack oordeelde, te meer tselve midden in des vijants principaele sterckten is leggende, hadde het destrueeren van dien tot nader secours van meerder macht uijtgestelt.

Naer dat onse Amboinese Christen onderdanen haer langen tijt in de te doene tochten ende op de roeij gaen onwillich getoont, gemort tsaemen met die van d'Uliassersche eijlanden als andere gepitchiaert ende subjecten gesocht hadden om hun vanden Nederlantsen staet aldaer aff te sonderen, weder in het Moorsdom te begeven, ende neffens onse vijanden aentespannen, waeren de selve op den 23en Februarij passado, sijnde den dach als wanneer het Godt de Heere gelieft heeft tcasteel van Amboino in onse handen te stellen, in plaetse van op het bevel des predicants ds Jacobus Vertrecht ter kercke te comen, ende den Almachtigen volgens 't jaerlijcx gebruijck voor sijn verleende victorie te loven ende voorders aenteroepen, altsamen naer 't geberchte gevlucht, haer negrijen verlaten, en neffens sack en pack, hun vrouwen ende kinderen mede genomen.

Dit op genomen subject van vluchten, gaven sij ter eerster instantie voor te ontstaen uijt het opschrijven vanden predicant ds Vertrecht die soo wel de naemen der vrouwen als de mannen ende kinderen hadde opgeschreven, twelck sij int regard haerder vrouwen niet en conden lijden, alsoo het onder hun een schande was de naemen vande vrouwen genaempt, hoe veel te meer opgeschreven werden ([1]). Ten tweeden omdat verstaen hadden datter met het schip Buijren menichte van booijen ende beugels gecomen waeren, daermen haer insluijten, gevangen naer Batavia voeren, ende tot slaven maecken soude, hun inbeeldende als op gemelten 23en Februarij ter kercke quamen, tselve dan effect soude sorteren. Item dat oock vernomen hadden uijt seecker Macassaers vaertuijch op Lissidij aengecomen dat den orangcaij Tanahittoe Messingh met twee schepen aen Buton geweest door de Macassaren affgelopen, tvolck dootgeslagen, ende de schepen in Macassar gebracht waeren, die gevoecht sijnde bij de voor desen affgelopen ses (meenende daermede der burgers jachten, welcke niet meer als vier sijn geweest) nu acht stucx schepen bij den anderen hadden, waermede dit jaer in Amboino ende Banda meenden te comen, om de selve plaetsen af te lopen ende de Nederlanders te verjaegen, wachtende alleen naer de macht vande Spangiaerden, Engelsen, Deenen ende Tarnatanen, die mede sterck te ver-

([1]) Vgl. Justus Heurnius aan Bewindhebberen ter kamer Amsterdam, 17 September 1636, bij Grothe, *Archief voor de Geschiedenis der Oude Hollandsche Zending*, VI, 361 (gedeeltelijk bij Tiele-Heeres, *Bouwstoffen* II, 289); vgl. verder Callenbach, *Justus Heurnius*, 217 vv.

schijnen stonden. Item dat den Mattaram Batavia belegert, ende 't selve nae alle apparentie importeren soude, maer ten derden ende lesten naer dat eenige gecommitteerde vande noch verblevene negrijen Rossenive ende Hattive aende gevluchte int geberchte gesonden waeren, om de saecke t' assopieren, ende ter neder te leggen, hunne meeningh ende intentie verclaert hadden, was dit vluchten bij haer door geen andere redenen bij der hant genomen, als om t'ontgaen het al te lastich ende dickwils pangaijen. Item dat met d'onse op tochten sijnde, voor honden ende beesten uijtgescholden, met voeten getrapt, geslagen, ende niet anders dan slaven bejegent wierden, dat derhalven met die van d'eijlanden Oma, Uleasser, ende Nosselau, &ª geswooren hadden den anderen bij te staen, met de Hollanders niet meer te pangaijen, off op eenige tochten te gaen, omme ijmants nagel ofte vruchtdragende boomen te destrueren, ende de selve voorts geheel afftevallen.

De gevluchte ende gerebelleerde Cristen negrijen staende onder Amboino, ende hoe veel weerbaere mannen de selve boven haer vrouwen, kinderen, ende slaven connen bijbrengen sijn als volcht, te weten:

Omtrent het Casteel	Poetta	80	120 mannen pangaijen onder het hooft van Pouta met een corcorre van drij assenadjos.
	Capa	30	
	Cerie	10	
	Soija	150	230 pangaijen onder den coninck van Soija met een corcorre van vier assenadjos.
	Ahoesa	„50	
	Ortetto	„10	
	Amantello	„20	
	Halouw	150	de helft gevlucht staen onder haer particulier hooft Diogo pattee van Halou.
	Kielangh.	120	260 pangaijen onder den coninck van Kielangh, met een corcorre van 4 assenadjos.
	Naeckoe	„80	
	Hattela	„60	
mede van 't casteel	Ema	220	360 pangaijen met een corcorre van 4 assenadios onder Sienau Ema, hooft van Ema.
	Ouckeriella	„90	
	Roetton	„40	
	Laharie	„10	
	Oettomoerij	250	hebben haer eigen corcorre van 4 assenadjos onder haer hooft Don Pedro van Ottemorij.

Buijten de passe	Soellij	40		met die van Waij en Soulij plegen oock die van Baguala te pangaijen, onder haer hooft Simau Baguala, voeren een corcorre van 4 assenadjos, daer van die van Baguala getrouw gebleven sijn.
	Waij	60		
Nemen haer begin van Larijcque tot in de baij van Amboino	Lilleboij	100		Alangh Lilleboij voeren een corcorre van 4 assenadjos onder Patteé Alangh.
	Alangh	180		
	Tapie	25		Waccasive ende Tape met dese plegen oock te pangaijen die van Larijcque ende waeren die van gemelten Larijcque de principaele.
	half Waccasive	100		
't eijlant Amblau	Bellaloettie	20	195	Die van 't ijlant Amblau daer onder oock getelt werden de Olilimas van 6 dorpen sijn altesamen deurgaens perfidieux, ende rebelsuchtich geweest, oock weinich dienst aen het casteel gedaen.
	Siver	40		
	Manessie	25		
	Booij	40		
	Salien Namkattj	30		
	Boettet	40		
Olilimas	Massavoij	120	450	
	Lamoijsa	30		
	Hattabora	40		
	Alabarj	40		
	Salassj	150		
	Coon	70		
't eijlant Oma	Oma	180	520	Voeren een corcorre van 5 assenadjos onder het hooft van Oma voor desen genaempt Don George, ende den selven gedesgradeert sijnde onder Pattee Ranij.
	Sammet	80		
	Haroucko	100		
	Aboro	100		
	Krieuw	60		

't eijlant Nosselauw.	Tietoweij . . .	„800	1060	Dese pangaijen een corcorre van vijff assenadjos onder het hooft den Pattee van Tutowaij.
	Abobo	„120		
	Nalahia	„ 80		
	Sijla	„ 60		
	Ameth	„180	290	Dese pangaijen een corcorre van drij assenadjos onder den coninck van Ameth.
	Leijnita	„ 70		
	Akoon	„ 40		
			t' samen 4390	weerbare mannen.

Niemant van alle de gerebelleerde negrijen betoonen soo considerabilen feijtelijckheijt, als die vant eijlandt Oma alwaer de selve onse redout, die met een Nederlants guarnisoen beseth is, omcingelt ende belegert hebben, doende daer op met schieten uijt haer valcoens en met werpen van vuerwercken soo veel hun best om de selve t'incorporeren, als immers connen, gelijck oock daer bevoorens den corporael met een bamboes toack van d^{o} reduijt lockende, sonder van hostiliteijt te weten door de selve vermoort ende thooft mede genomen is.

Volgens van hier gegeven ordre ende verleende commissien waeren de orangcaijs Tana Hitou Messingh, ende Calbouw als hooffden van Hittou geauthoriseert, doch met weinich contentement vande Hittoesen.

Door seeckeren orancaij van Hittoe, Boelangh genaempt, sijn verscheijde quade practijcken ende omwegen gebruijckt om den gevangen Cackij Alij, gewesen capiteijn van Hittoe los te crijgen, doch te vergeefs, alsoo den selven conform gegeven last neffens Tamalesse mede een der rebellige orangcaijs van Hittoe tsaemen aenden anderen geketent, per tschip Leijden sijn herwaerts gecomen.

De twee goude kettings door gemelten Cackij Alij, 't voorleden jaer tot bevorderingh van des selffs relaxatie, vereert aenden heere commisssris Gijssels ende gouverneur Deutecom waeren in Amboino bij opveijlingh vercocht voor R^{a} 246¼ twelck tegens geseijde Kackij Alijs schult aende Comp^{e} op de boecken gerescontreert ende affgeschreven was.

Op 25 Meert passado waeren conform van hier gegeven last de schepen Zeeburch ende der Goes naer Moluco gedepescheert, ende van Amboino derwaerts geseijlt.

Ses dagen daer nae namentlijck op den eersten April langde voor het casteel wel onvoorsiens aen een orangbaij met seecker sergiant ende 7 Mardijckers, sijnde op 20^{en} Maert door den gouverneur Jan van Broeckum uijt Moluco met expresse advijsen, soo aenden Gouverneur Generael (daer aff int vervolch deser sal worden gesprooken) als aenden gouverneur Jochum Roeloffsen naer Amboino affgesonden, waer bij ditto Roeloffsen den quaden wille vanden coninck Hamsia, 't resconter vande galias ende 'tsterck aengecomen Spaens secours vernomen hebbende, volgens het begeeren van geseijden gouverneur

Broeckum op 5^{en} d° April derwaerts largeerden tschip Wassenaer ende tjacht Waterloose Werve, om hun bij de schepen Tessel ende Galiasse gevoecht, ende ondertusschen den vijandt affbreuck gedaen hebbende, ten geordonneerden tijde van daer metten anderen in comp^{e} naer Spirito Sancto ende de Piscadores te verseijlen. Niettegenstaende bij den Generael ende Raden van India geordineert was dat gemelte schepen Tessel ende Galiasse tijdelijck uijt Moluco in Amboino sonden comen, om hun aldaer met voorschreven Wassenaer ende Waterloose Werve te combineren ende de voorgenoemde reijse van daer te vervoorderen.

Het Engels schip de Peerl dat op Pulo Ron geweest, ende als vooren geseijt den 20^{en} Meert weder van daer vertrocken was, arriverende op 27 d° op de passe omtrent den hoeck van Outemoerij.

Den gouverneur Jochum Roeloffsen ende directeur Arent Gardenijs, desselffs compste vernomen hebbende, stierden hem datelijck eenige gecommitteerden aen boort, om inder minne te waerschouwen, hem op staende voet van daer soude transporteren, alsoo ter dier plaetse geen Engelse schepen vermochten te anckeren, daer op den capiteijn desselffs Mr. Randel Jesson antwoorde sijn boot naer lant om water gesonden, niet eerder conde off meende te vertrecken, voor dat die weder aen boort hadde, doch hem sulcx andermael ernstelijck aengeseijt sijnde met dreijgementen, ingevalle niet gesint en was, inder ijl van daer te vertrecken, genootsaeckt souden wesen daer toe de vereijschte middelen te gebruijcken, ende hij sijn water aen boort gecregen hebbende, lichte ancker ende gingh op den 29^{en} d° heel gemiscontenteert deur, uijtwijsende de twee protesten die hij aent schip Buijren dat hem tot Bouro heeft vervolcht) ter handt stelde, welcke protesten 't eene van gemelten Jesson particulier, ende 't ander van hem, ende de scheeps officieren onderteeckent gedateert 19^{en} Martij ouden stijl, in substantie luijden als volcht, namentlijck:

Dat met hun schip de Peerl comende van Pulo Ron naer Macassar, door quaet weder, contrarie wint, ende gebreck van water genootsaeckt waren geweest op de passe, sorterende onder Amboino, te anckeren, van waer hun den gouverneur Jochum Roeloffsen met dreijgementen gedwongen heeft te vertrecken, haer weijgerende de privilegie der wetten van natien ende vrunden toebehoorende, over welcke onvriendelijckheijt sij als subjecten vanden coningh van Engelant tegens gemelten gouverneur, aende Heeren Staten Generael der Vereenichde provintien waeren protesterende.

Bij het gehouden journael ende nevens gesonden missive vanden commandeur Gerrit Thomassen Pool, die als vooren geseijt in comp^{e} vant schip Wassenaer met sijne vloote den 22^{en} Maert op Amboino arriveerde, ende ultimo d° weder vandaer volgens gegeven ordre met de jachten Cleen Amsterdam ende Wesel naer Banda vertrocken was, vernemen t naervolgende namentlijck:

Dat hij met de jachten Zeeburch, Zeese Nachtegael, Waterlose Werve, Cleen Amsterdam, Wesel, ende Waterlandt op 24^{en} Januarij passado van hier

geseijlt den 2en Februarij in Martapoura gearriveert, den 9en d° van daer weder tseijl gegaen den 15en 't canael van Laut Poulo sonder eenich Macassaers vaertuijch te vinden, gepasseert ende den 19en d° ter rheede voor de Macassaerse stadt Samboppo wel aengelanght was, als wanneer een der van hier mede gevoerde ses gevangen Portugijsen, met een missive aent Engels opperhooft in Macassar hadde gesonden, om te vernemen naer de vrouw van Sasker Douwensen, ende eenige Nederlanders, door die van Bouton gevangen genomen, doch den gemelten Portugijs 'sanderen daechs neffens een paep ende capiteijn, die onlangs mede van Batavia uijt de gevanckenis waeren gelost, ende door d'Engelsen van Bantam naer Macassar gevoert) met 240 Spaense realen tot rantsoeneringh van voorschreven ses gevangen Portugijsen aen boort gecomen sijnde, rapporteerden d° paep ende capiteijn, dat den Butonsen capiteijn laut off admirael vande zee, eenigen tijt geleden seecker Nederlander tot Macassar gebracht, (die den coninck van Buton aenden coninck van Macassar geschoncken hadde, ende door den Macassar aen d'Engelsen geintregeert, ende op hun jacht de Peerl naer Pulo Ron vaerende gestelt was. Item dat voorschreven capiteijn laut met 7 a 8 vaertuijgen andermael naer Buton was gevaeren, mede hebbende een goede schenckagie, soo wegen den coninck als de Portugesen in Macassar aenden coninck van Buton, om daer voor de gemelte Nederlantse vrouwe ende resterende gevangen Nederlanders te procureren, ende int voorste vant oostelijcxste mousson tot Macassar te brengen.

Op de Macassaerse rheede lagen geen joncken off groot vaertuijch dan een Engels jacht dicht onder de stadt. Geen Portugese scheepkens off fregatten waeren desen jaere aldaer van Macao verschenen, de gedaene uijtsettingh naer de quartieren van Amboino ende Ceram om nagelen was gantsch cleijn, ende van weijnich consideratie.

Den commandeur Pool de gevangen Portugijsen als vooren gerantsoeneert, gelargeert, ende de gelegentheijt aldaer verstaen hebbende, was tusschen den 21en ende 22 d° vande Macassaerse rhede vertrocken, ende naer de Oost cust van Celebes geseijlt, om volgens instructie met de Bouges in onderhandelingh te treeden (1).

Den 25en d° naer dat een wijle tijts langs de wal geseijlt hadde sonder ancker gront te connen crijgen, quam ten lesten voor ancker daer se aen landt een witte vlagge lieten waeijen, alwaer den commissaris Steven Barentsen ende coopman Roeloff Gerritsen hun aen landt vervoegende, omtrent 100 man inde wapenen hebben vinden staen, die vernemende dat het Hollanders, ende gecomen waren om met de Bouges in alle vrundelijckheijt te handelen, haer ter eerster instantie wel hebben bejegent, gelijck oock naderhandt onder ostagiers een van hunne orangcaijs aent jacht Zeeburch bij den commandeur Pool was gecomen, den welcken seijde gesonden te sijn wegen den conincq van Boele

(1) Vgl. Van Dijk, *Borneo*, 37—41; Tiele-Heeres, *Bouwstoffen* II, 298.

Boele, om desselffs meeninge aende Hollanders te verclaeren, namentlijck dat sijnen coninck ende die van Bonne met den Macassar vereenicht ende in vreede waeren, doch dat wel genegen soude wesen om tegens hem den oorloge aen te vangen, als hun maer met wapenen wilden assisteren, zeggende voorders dat van gemelte twee plaetsen Boele Boele, ende Bonne jaerlijcx vijff a ses scheeps ladingen aen padij souden connen becomen, waer tegen den commandeur Pool dito agent belooffde gemelte coningen met soo veel wapenen te versien als tegens rijs off padij begeerden te ruijlen versoeckende voorders om den coninck selver, dienaengaende te mogen spreecken, twelck d° agent aennam te bevoorderen, namentlijck dat sijnen coninck off ten minsten des selffs soone op morgen bij hem Pool verschijnen soude.

Maer des conincks zoone op 28en d° omtrent het strant met een groote partije volck verscheenen, ende den commissaris Steven Barentsen, den coopman Roeloff Gerritsen, &a, aen lant gecomen wesende om den selven te verwellecomen, aen boort te brengen ende onse ostagiers aen lant te laeten, soo sijn door al te goet vertrouwen sonder quaet te vermoeden, ende eenich geweer bij haer te hebben den commissaris Steven Barentsen, den coopman Roeloff Gerritsen, den assistent Lambert Sloos, den tolck, een quartiermeester, ende vier matrosen met een groot gerucht, voor int bosch overvallen, vermoort, ende altsaemen deerlijck om den hals gebracht, mitsgaders daerenboven noch een quartiermeester swaerlijck gequetst diet ontcomen was.

Dese droevige tragedie door het alte licht gelooff, ende goet vertrouwen vanden commissaris Steven Barentsen bij de geseijde moorders van Boele Boele onder schijn van vruntschap geeffectueert sijnde, sonder dat den commandeur Pool tot vergeldingh van dien eenige advantagie op haer hadde connen doen, alsoo int clappus bosch op haer luijme lagen, oock geen considerabel vaertuijch off negrijen aende zeecandt hebben, want ijder lantman tsijne besith ende de wooningen verre vanden anderen gesepareert staen, wesende 'tlandt uijttermaten schoon, vruchtbaer, ende volckrijck, was hij met sijne vloote op den eersten Martij van daer naer Buton geseijlt, ende den 3en d° ter selver reede wel aengelanght, neffens het uijtsmijten vande witte vlagge drie canonschooten doende, daer die vande stadt insgelijcx met drie op hebben geantwoort ende datelijck twee tolcken vanden coninck met eenige barrangh barranghs praeuwen sijn aen boort gecomen die den commandeur vriendelijck bejegent, eenige schenckagie soo aen haer als den coninck gedaen, ende sonder eenich quaet vermoeden wel gecontenteert laeten vertrecken, hun belastende dewijle aldaer gecomen was om de Nederlantse vrouw, ende noch ses Nederlanders, welcke voorleden jaere door de Macassaren gevangen genomen, ende in Bouton verbleven waeren, te lossen, den coninck wilden aendienen daer toe ordre gelieffde te stellen, op dat ons d° gevangene mochten toecomen.

'sAnderen daechs namentlijck den 4en d° de geseijde tolcken neffens

eenige cleijnicheden tot schenckagie met menichte van barrangh barranghs praeuwen weder aen boort gecomen sijnde, rapporteerden dat den coninck den commandeur selver spreecken, ende derhalven versochten bij hem aen lant comen wilde, maer gemelten Pool hun valsch voornemen bemerckende goede partije volcx aen boort hebbende, ende d'occasie (om revengie van haere gepleegde moordadicheijt te nemen als oock middelen te becomen tot onser gevangenen verlossingh) alsdoen schoon siende, hadde omtrent 35 a 36 vande selve dootgeslagen, ende 76 gevangen genomen, als wanneer datelijck een vande tolcken, neffens een Butonder met een schep praeuwtjen naer landt sont, om den coninck aen te dienen dat terstont onse gevangens largeren, ende tegens de sijne lossen, off dat in contrarie alle de Butonders inder haest ombrengen soude, doch den coninck hier over bevreest wesende, hadde stanto pede de voorgemelte vrouw vanden schipper Sasker Douwensen genaempt Elsjen Jansen, ende ses Nederlanders beneden aenstrandt doen brengen, ende tegens geseijde 76 sijne onderdaenen laeten lossen, versoeckende voorders dat hij weder in genade aengenomen, ende met ons in vreede mochte leven.

Gemelte Elsgen Jans ende ses Nederlanders als geseijt uijt de Butonders haer handen verlost, ende per tschip Leijden hier gearriveert wesende, rapporteerden dat vanden coninck (principael d° Elsgen, welcke gestadich in des selffs hoff ende bij sijn vrouw gelogieert geweest was) altijt wel getracteert ende beijegent waren, maer dat hun seecker orangcaij Capattij genaempt broeder vanden voorgemelten capiteijn laut die de meeste regieringh aen hem heeft, verscheijden reijsen gedreijcht hadde, te doen dooden, gelijck oock drie van haer omdat hun met het Engels schip de Peerl als naer Pulo Ron gingh, ende daer aenquam getracht hadden te versteecken, ende door den capiteijn des selffs Mr. Jesson aenden coninck wederom gelevert waeren, met de armen vanden anderen gespalckt, doen binden, waeter over de naeckte lichamen gieten, meenichte van groote roode mieren om te bijten daer op setten, ende in dier voegen een geheelen dach inde sonne staen laten. Item dat de Butonders oock van meeninge geweest waren den heere Gijsels doen voorleden jaere met den Arent daer aen, ende boven inde stadt bij den coninck was, doot te slaen, soo het selve niet gelaten hadden, om de Hittoese orangcaijs die bij hem waeren, ende dat sij Sr. Evert Hulft (¹) ten dien tijde aldaer begraven weder ontaerd, ende tot aes voor de wilde dieren gesmeten hebben.

Den commandeur Pool sijne saecken op Buton sodanich als vooren is geseijt, treffelijck verricht hebbende, was op den 6^en^ Martij met sijn vloote van daer naer Amboino vertrocken, ende den 22^en^ d° ter dier rheede, voor t casteel Victoria wel aengelanght.

Insgelijcx arriveerden uijt Banda op den 16^en^ Maij voor Hitou tschip de Leeuwinne, sijnde den 10^en^ d° ledich van daer geseijlt twelck terstont alle de

(¹) Bij Van Dijk t. a. p. verkeerdelijk: Hulst.

nagelen uijt het schip Buijren overgenomen hadde, ende den 23en d° tschip Leijden volladen met Bandanese specerijen op 18en d° van daer vertrocken die tsamen als vooren gededuceert herwaerts gesonden hier in salvo wel aengecomen sijn.

1608 realen van 8ten waeren bij eenige vrijeluijden aent comptoir aldaer getelt, om door de gemachtichde volgens overgemaeckte wisselbrieven hier wederom ontfangen te werden.

Met het schip Leijden compt oock weder herwaerts seecker vrijburger alhier woonachtich genaempt Pieter vande Camer die in November passado met sijn jacht de Nieuwicheijt naer de quartieren van Amboino ende Banda (om sijnen particulieren handel te drijven) gevaeren wesende tselve jacht aldaer vercocht hadde, welcke rapporteert dat hij int heen seijlen op 4en December voor Grisse verschenen was, ende vier canon schooten op de selve stadt gedaen hebbende, tusschen Grisse ende Jortan een Javaense joncke bejegent heeft, die hij met sijn boot sodanich al vermeestert hadde dat het volck daer van de selve verlieten, ende te lant vluchten, als wanneer omtrent 15 a 16 praeuwen van lant op hem affquamen, door dewelcke hij genootsaeckt was met geseijde boot op hebbende negen matroosen hem deur te slaen, ende de jonck te verlaeten.

Op den 11en ditto omtrent Balimboangh gecomen sijnde was van 11 groote vaertuijgen in een halve maen omcingelt geworden, die hij met sijn ophebbende stuckgens sodanich hadde gegroet dat het jacht verlieten ende ter reede voor Balimbangh liepen, als wanneer datelijck de witte vlagge uijtsmeten, ende een vaertuijch nae boort sonden daermede gemelten vande Camer aen lant gevaeren, ende bij den coninck gecomen sijnde, wel 20.000 gewapende mannen vont die (soo verclaerden) den Mattaram vandaer hadden verdreven. Voorders hadden eenige orangcaijs met d° Camer discorrerende inde presentie des coninck gevraecht, off hij dien man was, welcke tegens 2500 (daermede gemelte elff vaertuijgen versien waren) hadde derven slaen, waer op dat antwoorde indiender eenige wint geweest was, hem leet soude sijn, dattet een ontcomen hadde, als wanneer den coninck seijde, al had ghijse al te mael doot gesmeten, ten soude niet meer dan haer rechte loon geweest sijn.

Ende ten derden uijt de Moluckse praeadvijsen vanden gouverneur Jan van Broeckum gedateert 20en Meert passado, die als vooren gesecht op den eersten April met een orangbaij in Amboino waeren aengelanght vernemen het naervolgende namentlijck:

Dat de schepen Galiasse ende Tessel op ultimo December ende 20en Januarij van hier geseijlt, den 21en Februarij ende 3en Martij verleden tot Maleijo wel aengecomen waeren.

Maer dat het schip de Galiasse int passeren der Straete van Buton op een crael riff (daer uijtwijsende het wrack ende andere gevonden kenteeckenen, de vrijeluijden fluijt Velsen op verongeluckt is) vast hadde geseten, in groot perijkel van te blijven, sijnde genootsaeckt geweest om met het hooch water driftich te worden, omtrent 8 a 9 lasten rijs over boort te smijten, behalven de schade die aen eenige andere waeren met nat worden ende verrotten hebben geleden.

Naer dat het schip de Galiasse als vooren op den 21en Februarij tot Maleijo aengecomen, van sijn mede gebrachte provisiën, &a. ontladen, ende 't Spaens secours van Manilha tot Gammalamma noch niet verschenen was, hadde den gouverneur Jan van Broeckum primo Martij om op het selve secours te cruijssen, ende eenige advantagie te soecken, gemelte Galiasse neffens het schip Thoolen in zee gesonden, ondert commando van den oppercoopman Joannes vander Haghe.

'sAnderen daechs omtrent de middach tschip de Galiasse tusschen het eijlant ende Tarnaten door in zee geraeckt, ende Thoolen vermits sijn onbeseijltheijt weder binnen gedreven sijnde, sonder op te connen comen, hadde d° Galiase het Spaense secours uijt Manilha, bestaende in twee schepen een jacht, ende een brigantijn, ontmoet, aengetast, ende tegens tselve heftich geslagen, doch met cleijn voordeel alsoo inder haest ses dooden, daer onder den barbier, ende 15 a 16 gequetsten becomende, ende ongereddet geschooten wesende, genootsaeckt was den vijandt te verlaten, ende om secours als de patienten te cureren, naer Macquian te loopen (1).

Den vijant met dit resconter mede tusschen Macquian ende Mortier verdreven sijnde, was door de galeije welcke gestadich op Gammalamma hout, ende een menichte van Tidorese corcorren met cracht binnen gebouchseert, aleer de Galias weder versien, ende met Thoolen neffens Tessel alsdoen aengecomen versterckt wesende, daerbij hadden connen comen, arriverende alsoo tsaemen opden 7en d° voort casteel Maleijo weder vruchteloos ter reede.

Naer sijn E. uijt de verspieders als overlopers hadde connen vernemen, was dit gemelte Spaens secours gemant ende gemonteert als volcht namentlijck:

Den Amirael met	46	metaele stucken.
den vice admirael	36	
ende tjacht met	10	

Mitsgaders neffens den brigantijn tsamen gemant boven 't ordinarij bootsvolck met 300 naturelle Spaense, ende 200 Pampangerse soldaten, waer onder meer [dan?] 50 soo capiteijnen als luijtenants reformade sijn.

Den Spaenschen admirael van geseijde macht (die voorleden jaere omtrent St Jan met de silver schepen uijt Nova Spanja in Manilha gearriveert was, hadde den gougoe van Tidor, welcken om desen macht te versoecken, wegen de coningen van Tidor ende Ternaten bijden capiteijn generael in Manilha geweest is, gantsch

(1) Vgl. Tiele-Heeres, *Bouwstoffen* II, 300.

hevigh en vergramt aengesproken, zeggende waerom hij den generael in Manilha bedroogen, met leugenen misleijt ende aengedient hadde, dat de saecken in Moluco, met de gemelte coningen van Tidoor ende Ternaten soo danich waeren beleijt, dat hun opde compste van dit secours bij den anderen voegen, ende met assitentie vande Spanjaert, den oorloch tegens de Hollanders gelijckerhant aenvangen souden, hetwelcke gantsch contrarie, alsoo den Tarnataen tegens haer in oorloge bevondt. Item oock in plaetse van een out schip drie gevonden hadde, d° admiriael sich dienaengaende grootelijcx beclagende, waerover voorschreven goegoe bevreest wordende, hem in aller haest naer lant bij sijnen conincq begeven heeft.

Met geseijde secours was oock een goede schenckagie voor den coninck van Ternaten, wegen den capiteijn generael in Manilha gecomen, doch aenden selven noch niet ter handt gestelt.

Niettegenstaende alle de middelen die bij den gouverneur Broeckum, neffens goede vermaningen, dreijgementen &ª, aengewent, ende den coninck van Ternaten stadich voorgedragen waeren, om hem vanden vreede metten Spangiaert ende Tidorees te diverteren, ende te animeren, tot het aenvangen van den oorloge tegens de selve onse vijanden, soo sijn daer op wel schoone beloften, maer noijt effecten gevolcht, sich continueel onder 't een off 't ander pretext daer van frivolijck excuserende; dan en wasser geen voorraet van provisie, dan geen prauwen dan het volck naar andere quartieren vertrocken, ende duijsent andere excusen meer, twelck alsoo bleeff continueren tot 27 Januarij passado, als wanneer den selven apparent denckende onse Batavise secoursen haest verschijnen mosten, daer door sijn quade gangen wat ingebonden soude werden, bij sijn E. int casteel verschenen sijnde, te kennen gaff, hoe nu geresolveert was den oorloch met vigeur tegens den Spangiaert bij der hant te nemen, maer met den Tidorees daer aen hij door besworen contracten verbonden wesende, conde noch voor eerst niet in oorloge comen, doch bleeff van gevoelen soo haest hij met den Spangiaert tot feijtelijckheden quam, den Tidorees wel eerst beginnen, ende alsdan rechtveerdige oorsaecke becomen soude, om den oorloch tegens beijde opt vigoureuste uijttevoeren, versoeckende voorders dat wij Tacomij weder wilden doen besetten, om sijn voorgenomen disseijnen tegens den Spangiaert te beter effect te laten sorteren.

Hier op was gevolcht dat den coninck Hamsia 'sanderen daechs met een macht van 8 corcorren, ende 10 praeuwen voort casteel verscheen, ende ingenomen hebbende 15 soldaten tot de besettingh van Tacomij hem toegestaen, terstont naer Tacomij voer, de selve aldaer te landt sette, ende doen voorts naer der Spangiaerts fortressen gepangaijt, alwaer onder Gammalamma drie Spaense Mardijckers bequam, die aent casteel bracht, ende voor ijder volgens costume 60 Rª van 8sten ontfingh.

Naderhandt heeft deze macht noch twee a drie reijsen uijtgeweest, ende telckens niet verricht, sulcx dat het scheen de Tarnataenen in haer vigoureus

gemoet weder verflauwden, twelck continueerde tot dat haer pouasse ofte vasten aenquam, daer op hun doen excuseerden, doch soo haest die uijt was wilden weder hevig beginnen gelijck den coninck Hamsia naer de compste van het Spaens secours oock verscheijden tochten op den Spangiaert hadde laeten doen, doch sonder ijets uijtterichten, alsoo hem sulcx geen ernst, maer alleen een bedriechlijck schijn was, om ons 't ooch te vullen, ende onderentusschen sijn personagie met den Spangiaert ende Tidorees te speelen.

De missive ende geschencken door den generael ende Raeden van India per het schip Tessel aen voornoemden coninck Hamsia gesonden, naer dat de schenckagie noch een weijnich op goede consideratien vergroot was, waeren hem op den 12en Martij door den gouverneur Broeckum met eenige gecommitteerde toegesonden, welcke hij danckelijck ontfangen, ende den brieff doen translateren hadde.

Den brieff getranslateert, bij hem overlesen, ende de inhout vandien wel verstaen sijnde, was op den 18en d° bij sijn E. int casteel verschenen, ende naer dat metten anderen wegen de gemelte haer Ed. missive in discoursen geraeckt waeren, seijde bij Hamsia, deselve gantsch scherp ingestelt was. Item dat men hem gestadich den oorloge recommandeerde, sonder daertoe de middelen te laten genieten, die sijnen voorsaet, Modaffar altijt gehadt heeft, twelcq was datter continueel 6, 8 off negen schepen tot assistentie van het Tarnataense rijck ende forten in Moluco met veel meerder guarnisoen beseth gehouden waeren, twelck nu gantsch naergelaten wiert, soo dat bij gelegentheijt weijnich assistentie van ons conde genieten, ende oock dienvolgende niet machtich was omden oorlooch (daertoe wij hem geduijrich aenporden) uijttevoeren, twelck (soo seijde) hem seer verdrietich viel.

Voorders soo verclaerde ende gaff aen sijn E. te kennen dat seeckerlijck verstaen hadde den Spangiaert ende Tidorees geaccordeert ende geresolveert waeren, om hem den oorloge gesamentlijck aentedoen.

Gemelten Hamsia met veel ende verscheijden omstandicheden meer, sijn reden voleijndicht hebbende, hadde hem den gouverneur Broeckum weder punctueelijck geantwoort, namentlijck dat allen tgeene inde voorgemelte haer Ed. missive verhaelt stont, hun oprechte meninge ende intentie was, waer nae hij hem te schicken hadde, om eenmael van sijn quade gangen te desisteren, het momaensicht aff te leggen, ende onsen goeden raet te volgen, twelck is dat hem promptelijck sonker eenige beveijnstheijt ofte simulatie tegens den Spangiaert ende Tidorees inde wapenen begeven, ende den oorloge soo lange met ernst vervolgen ende continueren soude, totdat eenmael tot het gewenscht scopus van overwinningh derselver geraeckt was, ende soo wanneer haer Ed. bemerckten hij hier in ernstich sijn devoir dede, hem alsdan sodanigen macht ende assistentie souden toeschicken, dat den verdrietigen ende veel verslindenden oorloge haest ten eijnde gebracht ende overwinner sal blijven; doch bij aldien in sijn quade gangen continueren, ende op dese onse aanradingen ende beloften geen

acht geven wilde, alsdan geheel van haer Ed. gunst ende assistentie versteecken blijven soude, wij ons ondertusschen den Molucksen standt ende gelegentheijt wel getroostende, die alsnu sodanich gedisponeert vonden, dat met de hulpe van Godt almachtich vertrouwen, den selven tegens alle sijn quade practijcken, der Tidoresen listicheijt, der Spanjaerden bedroch, valscheijt, ende gewelt, sullen connen beschermen, ende echter onse gerechticheijt mainteneren.

Hamsia door dese corte bondige redenen (soo het scheen) in sijn gemoet g'altereert ende beweecht sijnde, dede belofte vanden oorloch alsnu opt vigoureuste bijder hant te nemen, ende continueren, doch aengesien hem dit niet alleen, maer sijnen gantschen staet ende rijcxraet aengingh soude de selve altsamen bij hem doen ontbieden, ende alsdan met haer gelijckerhandt bij sijn Ed. weder verschijnen opdat hun altsaemen dese sijne meningh ende resolutie bekent gemaeckt, ende alsdan metten anderen sodanigen ordre geraempt mochte werden, als tot dees saecks meeste voorderingh soude comen te vereijsschen waermede Hamsia alsdoen sijn affscheijt nam.

Den ouden coninck van Tidoor Kitchil Narolamme is bij den coninck ende grooten van Ternaten in weijnich aensien, leijdende oock selffs een schandelijck vuijl leven, hebbende drie aensienelijcke vrouwen die bij hem gedebaucheert waeren, om tleven gebracht, daer over den coninck Hamsia genegen was geweest den selven te dooden, ten waere d'onse sulcx niet verhindert hadden.

Kitchil Gorontalij tegenwoordich coninck van Tidoor is een gantsch genegen vrundt der Spangiaerden, echter was den voorgemelten Spaensen admirael op sijn aencomptste seer t'onvreden geweest, over 't verwerpen van Narolamma ende aennemen van Gorontalij, zeggende Gorontalij al te grooten vrient vanden Tarnataen was daer door hunne disseijnen niet naer behooren conden gevoordert worden, ende bij aldien Narolamme inde regieringh gebleven waere, de saecken beter geproportioneert soude gevonden hebben.

Omtrent 600 bhaar nagelen waeren bij onse Moluckse comptoiren in voorraet.

Op dato sijnde Sondach achtermiddachs verschijnen alhier ordentelijck met haer volle geweer binnen 'tcasteel drie comp^{en} soo mesticen als swarten, een comp^{e} Bandanesen, ende een d^{o} half Maleijers ende halff Javaenen, die hun gelijck de Nederlanders ter eeren van Batavias veroveringh inde wapenen presenterende, eenige charges hebben gedaen, ende voorders weer affgetrocken, sijnde gemelte vijff comp^{en} sterck als volcht, namentlijck:

Mardijckers	Die van capiteijn Antonio Mogo	90	coppen 421.
	van Antonij Fernando	90	
	van Diogo Denies	90	
Bandanesen	van Joncker Dirck.	91	
	en die van de Maleijers ende Javanen . .	60	

23^en d° vertrecken seven stucx vaertuijgen te weeten een wanckan ende twee praeuwen nae Bantam met allerhande Chijnese cleijnicheden ende vier vaertuijgen naer Sillebar op de Sumatrase Westcuste, met sout, groff porseleijn, &ª gelaeden, tot procure van peper.

Op dato compt het schip tWapen van Delft hier weder op rheede, hebbende eenige tijt omtrent den Caruangsen hoeck op de wacht gelegen, medebrengende sijn bijgevoechde sloep ende twee twee tingans,

Van Bantam verschijnt oock een vlieger met chirij pinang sonder meer.

27^en d° vertrecken van dese rheede weder naer China twee Chijnese joncken desen jaere vandaer gecomen, die tot retour mede voeren 2568 picol peper, 50 picol tsiabe, 100 picol ebbenhoudt, 96¼ picol root calitures hout, 40 picol wieroock, 75 picol steencroos, 1000 bos rottangh, ende eenige andere cleijnicheden, mitsgaders pertije campher baros en contanten beijde gemandt met 313 Chijnesen.

Op dato comen de naervolgende vaertuijgen hier op rheede een jonck ende een balouw van Jortangh met sappanhout, sout, ende rijs.

Van Japara een balouw inhebbende sout ende andere cleijnicheden.

Twee tingans van Brahan mede om d' Oost gelegen met rijs, ende andere menudentien.

Ende van Bantam een Chijnese tingan met allerhande fruijten geladen.

28^en ditto wort van hier met een cargasoen van *f* 14615.14.10 bestaende uijt 28 packen Choromandelse sorteringh cleden ende 2000 Rª in spetie naer Martapura gesonden 't wel beseijlde jacht Cleen Rotterdam, gemant met 26 coppen ende van alles gevictualieert voor twee maenden.

Met gemelte jacht vaert onder behoorlijcke commissie oock derwaerts den oppercoopman Jan Coen, om den oppercoopman Wollebrandt Geleijnsen aldaer leggende (welcke haer Ed. voorgenomen hebben naer de quartieren van Indostan te gebruijcken) te vervangen, het transport van Comp^ies middelen ende effecten uijt desselffs handen over te nemen, ende voorders te succederen, soo wel om des Comp^ies capitael wel t' administreren, als den peperhandel te bevoorderen, ende wijders te doen wat daer aen meer dependeert.

Soo vertreckt oock een lamboe ende vlieger nae Bantam, met eenige cleijnicheden van weijnich valeur.

Met de zeewint comen mede twee vaertuijgen van d'Oost 't eene een jonck van Jortangh geladen met 6 lasten rijs, 5 ditto sout, ende voorts swarte suijcker ende een tingan van Brahan met rijs, &ª.

30^en ditto vertreckt een Chijnese joncke ophebbende 84 Chijnesen, van hier weder naer China in retour sijner aengebrachte coopmanschappen, mede voerende 251½ picol peper, 168½ d° steencroos, 659 d° sappenhout, ende voorts cleijnicheden, behalven de geslooken contanten ende campher.

Item een tingang nae Japara met niets van waerdije.

Soo verseijlt oock van dese rheede naer de Noorder eijlanden van Batavia gelegen tschip de Beets om sijn ladingh aen behouwen craelsteen door de Bandanesen ende Chinesen gereet gemaeckt leggende aldaer in te nemen ende tot emploij van des casteels fortificatien herwaerts te brengen.

Des naernoens compt een vlieger van Bantam gemant met drie Javaenen, niet anders inhebbende dan chirij pinangh.

De maent Julius A° 1636.

Primo ditto vertreckt van dese rheede weder naer Quinam en Coutchijn China, een jonck met Chinesen gemant, tot retour mede voerende 15 corgie cleden, 420000 stucx senes off pitges copere alhier gemaeckt, ende voorts andere cleijnicheden.

Item van hier over Bantam naer de Sumatrase Westcust een jonck met 1400 stucx groff porceleijn, 3½ corgie cleden, 1½ picol lanckijns, partije loode pitgiens, &ª.

Des naernoens arriveren weder op rheede de schepen 's Gravenhage, ende tWapen van Hoorn, volladen met ruijge onbehouwen craelsteen, die sij 'aende eijlanden int Noorden, ende gesicht van Batavia gelegen, hebben ingenomen ende herwaerts gebracht, om tot des casteels onder handen sijnde fortificatien gebruijckt te werden.

Item comen oock van Bantam twee vliegers, ende een tingan met Chinesen gemant, inhebbende allerhande fruijten ende van Lossarij om d'Oost gelegen een lamboe met omtrent 6 last rijs.

Met gemelte Bantamse vaertuijgen, sent Limlacco Chinees inwoonder alhier (die over weijnich dagen weder naer Bantam is gevaren op conincx ontbieden om de begonnen onderhandelingh van vreede te bevoorderen) een missive aen d'Hʳ Generael, dewelcke getranslateert wesende, soo verstaet men daer uijt tnaervolgende namentlijck:

Dat hij Lacco op sijn aencomen bij den coninck ende grooten tot Bantam wel ende vrundelijck beijegent, ende de schenckagie door hem gedaen bestaende in eenige weijnige muscus ballen, wat calambacq, &ª, bij sijn Majᵗ in dancke geaccepteert was, maer dat seer ernstich gevraecht hadde naer de antwoorde vanden Generael op sijn versoeck 12 a 13 lasten groot naar Amboino te mogen senden, waer op gemelten Limlacco hem diende, de vaert op Amboino over lange jaeren al scherpelijck verboden was, als wanneer den coninck dit hoorende, stilswijgende weder naer zijn paleijs ginck, ende hem bij de groote liet, die het bevoorderen van licentie bij den Generael als vooren, geseijden Lacco opt

hoochste recommandeerden, niet om dat sijn Maj[t] van meeningh was, groote proffijten uijt Amboino te haelen, maer alleen te doen vernemen naer eenige van sijn volck, welcke hij daer vermoet te wesen, ende dit den coninck gewerdende soude dan aengaende den vreede alles wel vallen ende gevoordert werden, te meer sijn Maj[t] de regieringh nu aen hem selffs genomen hadde.

Ten selven namiddach brengen de vrije Bandanesen met een praeuw, om avantagie op den vijant te becomen, uijt geweest sijnde, hier binnen een levende Bantamse Javaen, die sij neffens twee scheppraeuwtjes van drie stucx, welcke inde eijlanden metten anderen lagen en vischten, verrast ende overrompelt hebben, vluchtende de andere int bosch aen landt.

2[en] ditto vaert van hier naer den hoeck ende reviere van Crawan om quiatij balcken te hacken den majoor Adriaen Anthonissen, capiteijn Jan Silvernagel, ende de schippers van Emilia, ende Leeuwin, met drie chaloupen, drie boots, 13 tingans, ende 2 orangbaijs, alle gemandt met 200 soldaten, 130 matrosen, ende 110 swarten off comp[ies] lijffeijgenen, gevictualieert voor 20 dagen, soo lange haer geordineert is, uijt te blijven.

Adij 3[en] ditto vertreckt van hier per de schepen Bredamme, de Swaen, ende 't jacht Hoochcarspel, recht door naer Taijouan d' H[r] Joan vander Burch, ordinaris Raet van India, met volle commissie ende instructie om den heere Hans Putmans door sijn gedaen ernstich versoeck vandaer te verlossen, in desselffs gouvernement te succederen, ende Comp[ies] negotie neffens den aencleve van dien, ende verderen ommeslach derwaerts over te dirigeren, gouverneren, ende volgens mede gegeven instructie ten meesten dienste vande Generaele Comp[e] te beleijden.

Gemelte schepen ende jacht sijn geprovideert van alles voor 9 maenden, ende gemant als volcht namentlijk:

Bredam met . . .	50	coppen.
de Swaen . . .	45	
ende Hoochcarspel	24	

Inde selve schepen is voor Taijouan geladen de waerdije van *f* 45679.15.4, bestaende in coopmanschappen, provisien, ammonitie van oorloge, ende verscheijden andere geeijschte nootwendicheden, ende voor Japan een cargasoen meest bestaende uijt 60 picol witte rouwe Chijnese sijde, ende ijetswes meer volgens facture ende cognoissement daer nevens gesonden, monterende ter somma van *f* 74161.10.7.

Wat den heere Joan vander Burch, als successeur vanden gouverneur Hans Putmans bij instructie belast, item sijn E. bij missive oock geadvijseert, ende den president Nicolaes Couckebacker in Japan neffens gemelte schepen aengeschreven is, can largo int generaele copijeboeck onder dato 2[en] Julij, naergelesen ende aengemerckt werden.

Met voorseijde schepen vaert oock naer Teijouan om van daer in China sijn vaderslant te keeren capiteijn Bencon die het ampt van overhooft ende

voorspraeck der residerende Chinesen alhier den tijt van sesthien jaeren loffelijck heeft bedient, ende door sijn ernstich versoeck alsnu gedimitteert is derwaerts te mogen vertrecken, sijnde hem oock tot dien eijnde een affscheijtbrieff in behoorlijcke forme verleent.

4en ditto vertreckt oock een giliongh nae Palimbangh met omtrent 800 stucx groff porceleijn, 240 pampieren goutdraet, ende eenige andere cleijnicheden.

Item nae Cheribon een tingan met 3 corgie cleeden, 3700 stucx porceleijn, &a.

Op dato arriveren de naervolgende vaertuijgen: twee vliegers van Bantam met chirij pinangh, een tingan van Surbaija, ende twee do van Japara, met rijs, ende andere menudentien.

5en do verseijlen de jachten Cleen Hollandia ende Limburch naer d'eijlanden om branthout voort casteels guarnisoen, &a.

Soo verseijlen oock een lamboe met eenige weijniche cleijnicheden nae Bantam ende een wanckan met Javaense in Batavia gemaeckte loode pitgiens &a, nae Japara.

6en do vertreckt mede een joncke nae Japara met omtrent 20000 stucx groff porceleijn, goede quantiteijt pitgiens ende ijets wes meer van weijnich emportance.

7en do tegens den avont is hier naer langh uijtkijcken van het vaderslant wel ende behouden aengecomen 't fluijt schip Oostcappelle gemant met 78 coppen, waerenboven op de reijse 7 do heeft verloren, geequipeert bij de camer van Middelburch in Zeelant.

d'Opperhooffden van gemelte fluijt rapporteren dat omtrent 800 mijl bij Westen Cabo de Bona Esperance vande vloote, bestaende inde schepen Banda, Swol, Harderwijck, Egmont, item de fluijten den Otter, Keijserinne, ende tjacht de Vos van Amsterdam, ende tschip Middelburch van Zeelandt, alle onder de vlagge vanden E. Antonio Caen, extra ordinaris Raet van Indien uijtgeseth, waeren affgeraeckt, sijnde den commandeur in resolutie omme Cabo de Bona Esperance aentedoen, aldaer te ververschen, ende provisie van water te haelen.

Gemelte 7, soo schepen, fluijten, als jacht door de camer van Amsterdam geequipeert, waeren op 18en Januarij passado (naer dat lange claer principalijck Swol, ende Harderwijck die tsedert September met de contanten ende tJapans cargasoen gereet hebben gelegen, alleen op den goeden wint wachtende) uijt het Tessel geseijlt, doch door contrarie wint den 22en do weder in Zeelant ingelopen alwaer soo lange sijn verbleven tot dat op 16en Februarij den wint goet waeijende, in compe vant schip Middelburch, ende voorschreven fluijt Oostcappelle in zee staecken, ende hun reijse herwaerts aen voorderden.

Boven dese gedaene uijtsettingh van 9 stucx int najaer 1635, stonden tegens

Meert off April voorleden conform het advijs ende resolutie der heeren 17[e] noch naer Indien te volgen de naervolgende ses namentlijck:

't schip Zutphen Prins Willem met een jacht	van Amsterdam
't schip Zeelandia neffens een jacht	van Middelburch

ende 't schip Nieuw Enckhuijsen van Enckhuijsen.

8[en] ditto compt een giliongh van Japara met rijs ende swarte suijcker; de Portugijse gesanten waeren noch niet vertrocken, ende den coninck van Cheribon was noch inden Mattaram.

9[en] d° arriveert alhier uijt de Molucos 't jacht der Goes medebrengende 314888 ℔ giroffel nagelen met alle ongelden incoops costende *f* 74121. 13. 10, waermede generael ende Raeden van India, neffens andere bijgevoechde pampieren oock toecomen des gouverneurs Jan Broeckums advijsen, gedateert 11[en] Junij passado daer bij verstaen tnaervolgende, namentlijck:

Hoe de schepen der Goes, ende Zeeburch op 17[en] April mitsgaders Wassenaer ende tjacht de Waterloose Werve den eersten Maij passado voort casteel Maleijen van Amboino wel aengecomen waren.

Dat den Tijdorees op 25 Meert comende met een corcor dwars van Telluco seecker praeuw met drie Tarnatanen int gesicht des coninex ende grooten van Tarnaten genomen, den eenen thooft affgecapt, ende d' andere twee daer neffens aenden coninck Hamsia tot een teijcken van vijantschap weder toegesonden. Item twee dagen daer naer noch acht sijner onderdanen aende cust van Batachina gevangen, ende meer andere vijandelijcke feijtelijckheijt bewesen hadde, ende alhoewel den gouverneur Broeckum Hamsia dat alles voor ooghen stelde, mitsgaders off nu niet en bemerckte dat het den Tidorees ernst, ende derhalven tijt was, om mede den oorloch aentevanghen alsoo hem immers door geseijde vijandelijcke attentaten, ijegenwoordich goede ende gefondeerde redenen genoech waren gegeven, om insgelijcx de wapenen tegens den Tidorees bij der hant te nemen, soo heeft echter gemelten Hamsia sulcx alles met goede oogen aengesien, ende daer tegens niet anders gedaen, als eenige praeuwen uijtgesonden sonder ijets te verrichten.

's Anderen daechs sijnde den 26[en] d° hadde sich den Spangiaert met 250 blancke, 200 Pampangers, ende alle hun Mardijckers van Gammalamma omtrent Talangamma gepresenteert, daer hem den coninck Hamsia met ongeveer 2000 Tarnatanen te gemoet gingh behalven 40 van onse Nederlantse soldaten die hem op sijn versoeck tot assistentie toegesonden wierden, alwaer tegens den vijant, in een hard treffen raeckten, sulcx dat de Tarnatanen 3 dooden ende 4 gequetsten bequamen zijnde oock den coninck van Gilolo door de slincker arm geschooten, sonder dat den vijandt oock vrij gingh, twelk geschiede al eer onse soldaten daer bij quamen.

Corts naer desen allarm hadde den coninck van Batchian d'onse bij missive doen waerschouwen, wel op ons hoede ende niet te facijl souden wesen, om op den coninck Hamsia sijn versoeck eenich volck tot assistentie uijttesenden, alsoo voor gemelten allarm niet anders dan met kennisse vanden Spangiaert ende Tarnatanen was aengevangen om een deel van onse soldaten uijttelocken, door de Tarnataen tot inde ruijchte aengevoert, alsdan verlaten ende door den vijant overrompelt ende gemassacreert te werden.

Op 29en d° waeren uijt den naem vanden coninck bij den gouverneur Broeckum int casteel verschenen, alle de Sengadjas, Quimelahas, ende Soasievas, wesende tsamen de gequalificeerste van het Tarnataense rijck, om van sijn E. te versoecken, ende obtineren licentie tot het maecken van een sterckte in haer quartier, daerse bij tijden van noot hun vrouwen, kinderen, ende goederen in souden mogen bergen, aengesien den Spangiaert tegenwoordich in Moluco soo sterck ende sij metten selven als oock den Tidorees weder in oorloge gecomen waren, &a.

Dese onredelijcke ende voor onsen staet aldaer schadelijcke begeerte, hun door den gouverneur plat affgeslagen ende geweijgert sijnde, was twerk tot den 15en April daer aan met groot misnoegen vanden coninck ende grooten blijven steecken, als wanneer tegens onsen wil ende danck op seecker bequame hoochte achter des coninex huijs gelegen met macht van volck seer sterck waren arbeijdende, om aldaer volgens hun maxime te begrijpen, een fort van 80 vadem breet, ende 72 langh, tot hun rendevous ende bergingh harer vrouwen, kinderen, ende goederen in tijden van noot, &a, hebbende de plaetse soo wel affgesien, dat bij voltreckingh vant selve fort daermede over ons casteel Maleijo souden connen domineren ende commanderen, weshalven sijn E. datelijck eenige gequalificeerde persoonen aenden coninck sondt, om hem te waerschouwen van dit schadelijck werck te desisteren, off dat genootsaeckt soude sijn, sulcx door feijtelijckheijt te doen beletten, waer over Hamsia ende alle de grooten hun seer t'onvreden hielden, ende op thoochste beclachden, wegen het groot misvertrouwen dat van haer hadden &a. Doch weijnige dagen hier nae liet Hamsia door eenige grooten den gouverneur weeten, hoe hun naerder bedacht ende bevonden hadden dat ons het gemelte werck gantsch naedeelich ende prejudicabel soude wesen, ende derhalven alsnu dien aengaende desisteerden, wanneer oock de waerheijt tot wat eijnde dit werck geprepareert was, aenden dach quam, namentlijck om dat voor onse compste in Moluco eerst met den Portugees, ende daer nae met den Spangiaert in vrede levende, ende haer moede werdende hunnen coninck vermoort met list neffens eenige grooten naer Manila gevoert de Tarnatanen verjaecht, ende uijt het rijck verdreven hadden, ende alsoo dese actie bij haerluijden noch in verscher memorie was, ende niet wisten hoe onse vruntschap, aliantie, ende correspondentie met haer door veranderingh des tijts, oock mochte comen te veranderen, moste het den gouverneur

soo vreempt niet voorcomen, sij een plaetse ofte rendevous sochten te begrijpen daer hun bij tijde van noot mochten in bewaert houden, ende tegens oppressien defenderen ende verseeckeren.

Naer dat dese questie te neder geleijt was, begonde Hamsia weder sterck vanden oorloge tegen den Spanjaert ende Tidorees te spreecken, mitsgaders de corcorren gereet te maecken, doch onderentusschen men hier mede besich was, soo sont hij het ontboden volck van Soula, Loloda, Gammacanorra, Sabouwa, Macquian, &a, wederom naer huijs onder pretext haer provisien geconsumeert, dat oock maer met hun cleijn vaertuijch verschenen waeren, haer corcorren mosten haelen, ende op den herrij reij off conincxdach, die is den 16en Meij weder comen souden, houdende d'onse alsoo met praetgiens sonder effect, gestadich in devotie. Voor de compste van het Spaens secours hadde in sijn quartier op Ternaten bij den anderen over de 4000 gewapende mannen, tot wat eijnde can lichtelijck affgemeten werden, gelijck op verscheijden stonden met sijn gespanjoliseert gemoet groote geveijnstheijt, listicheijt ende bedroch aen d'onse genoech te kennen heeft gegeven, doch onse navale machten derwaerts gesonden, hebben hem sijn quade desseijnen weder houden, ende gestut. Den oorloch tegens den Spangiaert schijnt wel eenichsints te meenen ende willen vervolgen, maer is met den Tidorees sodanich in vruntschap verbonden, dat niet licht in vijantschap comen sal, alhoewel hem die van Tidoor eerst gelijck vooren verhaelt genoech geoffenceert ende oorsaecke omme in oorloge te comen gegeven hebben.

Met de compste van den Quimela Louhoe op 8en November passado, ende insonderheijt nae het arrivement vande schepen der Goes ende Zeeburch uijt Amboino, hadde sich den coninck Hamsia halff verstoort, ende gantsch vreempt van ons gehouden, om dat soo voorgaff, sijne landen ende negrijs aldaer door d'onse verdorven ende geruijneert wierden. Item dat bij den Generael in Batavia een nieuwen capiteijn Hittoe gemaeckt was, twelck niet den generael maer hem toequam te doen soo hij sustineerde, hebbende dierhalven selffs al eenen capiteijn Hittoe gecoren, die eerstdaechs naer de quartieren van Amboino senden soude. Voorders soo hadde hij aen sijnen rijcxraet in vergaderingh ernstelijck versocht met een goede macht selffs derwaerts te mogen gaen, om de saecken aldaer te redresseren ende in goede posture te brengen, twelck hem tot twee a drie verscheijde malen affgeslagen was, onderentusschen stelde hij gemelten raet oock voor dat hem de regieringh alleen te swaer viel, waer over hem eenen quitchil Moussa tot gougoe hebben toegevoecht, die wel daer toe de naeste, doch inde regieringh maer een kint is.

Gemelten Quimelaha Louhoe, die om sijne verantwoording te doen, door den coninck Hamsia uijt de quartieren van Ceram op ontbooden was, hadde sijn justificatie sodanich gedaen, ende Hamsia met groote schenckagien de ooghen sulcx uijtgesteecken, dat hem niet alleen vrij gekent, in meerder extime als te

vooren gehouden, maer oock sijne beschuldenaers quitchil Seborij, den hoccum Permatte, ende Hatibij Mamalo wilde doen straffen als valsche aenbrengers, van dat hij quimelaha den coninck van Ternaten affvallen, hem bij den Macassar begeven ende sich als eoninck van Louhoe, Lissidij, ende Combelle opwerpen soude.

In October passado hadde den gouverneur Broecum sich met het schip Thoolen naer Batsjan ende Macquian getransporteert om de comptoiren ende verderen ommeslach vande Comp^e aldaer te visiteren.

Op Batsjan vont alles in goede postuijr, doch het fortgen vrij cleijn ende slecht, sulcx dat men daer uijt weijnich tegenweer soude connen bieden, waerom sijn E. voorgenomen hadde tselve vier voeten hooger op te trecken, ende met een gracht te versien.

Den coninck van Batsjan welcke schijnt een genegen vrundt der Nederlanders te wesen, hadde seer ernstelijck versocht dat hem soo wel als den coninck van Ternaten tol mocht werden betaelt vande nagelen die uijt sijn coninckrijck waeren voerende, om daer op sijnen staet te beter te mogen onderhouden.

Van Batsjan hadde sijn E. sich als vooren naer Macquian getransporteert, alwaer gecomen sijnde de begonnen cat aent fort Gnoffiqua in weijnige dagen door de Mardijckers ende tvolck van Thoolen hadde doen voltrecken, ende drie stucken daer op planten.

Terwijle op Macquian was, waeren alle d'overicheijt des selven eijlants bij sijn E. verschenen, medebrengende drie soorten van nagelen, daer uijt versochten dat een geliefde te kiesen, om naer tselve monster de nagelen continuelijck te leveren, vermits onse coopluijden gestaedich waren clagende over de quade leverantie der selver alhoewel sij meenden die soo wel geconditioneert aende comptoiren brachten, als oijt voor desen is geschiet, leggende met onse coopluijden hier over continueel in questie waermede sij niet langer wilden gefastidieert wesen, nochte oock voortaen geen Nederlants gelt van d'onse meer t'ontfangen, maer ingevalle nagelen ofte eenige provisien van haer begeerden, souden sulcx moeten betaelen met Spaens gelt ofte goede sorteringh cleeden, alsoo sij met den anderen vast beslooten hadden, geen Neerlants gelt altoos meer aentenemen, ende oock inde leverantie van nagelen den naervolgenden voet te houden.

d'Eerste soorte sijnde wel halff steelen, polver ende vuijlicheijt moste gelden	50	R^a de bhaar
De tweede soorte een weijnigh off niet beter	60	
Ende de derde soorte suijver gelijck behoorden te wesen	100	

Tegens dese onredelijcke voorstellingh der Macquianesen, hadde sich den gouverneur Broeckum niet alleen met discretie ende door dreijgementen van bij aldien de nagelen niet gelijck bij de gemaeckte contracten verbonden waren,

suijver, ende tot 50 R^a de bahar aende Comp^e leverden, hun in corte wat anders over den hals comen soude, ernstelijck gestelt, maer tselve op sijn weder verschijnen tot Maleijo aenden coninck Hamsia geclaecht, onder versoeck dat ordre stellen wilde, ons de nagelen volgens de besworen contracten gelevert wierden.

Hier op hadde Hamsia, alle d'overicheijt van Macquian op Maleijo doen ontbieden, ende voor den gouverneur laeten verschijnen, sonder selffs in persoon te willen comen alsoo hij verclaerde dese questie, de negotie sijn onderdanen alleen, ende hem niet en raeckte. Item dat de nagelen hun oock toequamen, ende die voor sulcken prijs ende gelt mochten vercopen, als geraden vonden, wanneer hem slechts daervan sijn tollen ende schattingh betaelden, doch de Macquianesen alsnu beter bedacht ende door sijn E. met verscheijden goede redenen van vele voor desen bethoonde weldaden aen het Tarnataense rijck, &^a, beweecht wesende, presenteerden gelijkerhant de nagelen wel geconditioneert, ende volgens de contracten te leveren, mits dat hun in betaeling derselver ofte ijets anders dat van haer cochten souden voldoen met Spaense realen ende goede sorteringh cleden, al wanneer hun te vreede hielden.

In allen deelen laet Hamsia sijn ontrouw, ende valscheijt blijcken, want onse schepen op 5^en Maij naer Macquian seijlende, om de gereede nagelen aldaer intenemen, versochten hem dat eenich voorschrijven aen die van Macquian tot spoediger voordernisse gelieffde te verleenen, twelck dede, maer op Macquiam comende bevonden dat inden brieff stont, d'onse met praeuwen assisteren maer hun daervoor wel doen betaelen soude.

D'overicheijt ende inwoonders van Macquian waren seer gemiscontenteert over de quade directie ende groote opgeblasentheijt vanden oppercoopman Nicolaes Cloet, ende hadden oock aen sijn E. gantsch ernstelijck versocht den selven vandaer lichten ende een ander in sijn plaets stellen wilde.

Op 16^en Maij was de Spaense navale macht van Gammalamma weder naer Manilha vertrocken, sonder dat sij op ons ofte wij op haer, tsedert het resconter met de Galias ijets geattenteert hebben.

De Spaense macht vertrocken sijnde, hadde den gouverneur Broeckum het Nederlants guarnisoen van Soula ende Tacomij weder gelicht, ende op Maleijo doen comen, daerover den conninck Hamsia sich gantsch t'onvreden hielt.

Den 24^en d^o brachten de Tacomesen een Spaense Chijnese jonck in het Tarnataens quartier, die sij daechs te vooren omtrent den hoeck van Limetauw met hun corcorren ende praeuwen naer een wijl schermutserens, ende beconningh van 6 gequesten hadden verovert, sijnde deselve gemant geweest met 14 Chinesen, ende een swart, daeraff inde furie drie doot bleven, ende geladen met 2 bhaar nagelen neffens eenige andere snuijsteringhen, als oock omtrent 15 a 1600 R^a in spetie, die naer de verclaering vanden anachoda onder de Tacomesen verduijstert bleven waermede geseijde jonck sijn reijse op Macassar aengeleijt hadde.

Omtret desen tijt gingen oock eenige Tarnatanen met hun corcorren uijt, ende brachten drie Tidoresen die met een praeuw geintercipieert hadden, doch naer dat eenige dagen gevangen saten, liet Hamsia deselve weder los, ende thuijs keeren, onder schijn dat uijt de gevanckenisse los gebroocken waeren.

Niet voor primo Junij sijn de schepen Wassenaer, Tessel, Galiasse, ende tjacht de Waterloose Werve uijt Moluco recht door nae de Piscadores ende Taijouhan gelargeert, als wanneer den tijt verlopen was, om omtrent den Embocadero van Cabo del Spirito Santo (gelijck bij instructie geordineert waren) op de Aquapulcose silverschepen naer Manilha comende te cruijssen, sijnde op consideratien van des vijants groote macht, als oock Hamsias ontrouwicheijt, geveijnstheijt, ende quade coursen, door den gouverneur Broeckum, ende sijnen raet tot beschermingh van des Comp^ies^ staet ende stuttingh van des vijants desseijnen in Moluco soo lange opgehouden, ende doen verblijven.

Van Gammalamma is bij d'onse op Maleijen comen overloopen seecker Manilhar genaempht Bastiaen Leeuwa die nu twee jaeren achter den anderen met de silver schepen van Aquapulco in Manilha gearriveert was, rapporterende als volcht, namentlijck:

Dat de Spaense schepen uijt Manilha naer Nova Spangien off Aquapulca ordinarie vertrecken, tusschen den 10 ende 25^en^ Julij, wanneer omtrent de ses maenden ofte wel wat meer naer dat de schepen beseijlt sijn, in Nova Spangien comen te arriveren.

't Silver tot Aquapulco ingenomen hebbende soo scheijden weder vandaer tusschen den 5^en^ ende 15^en^ Meert precijs, sulcx tot de eijlanden Ladrones gemeenlijck 40, 42, 43, 44 en 45, doch niet boven de 50, ende vande Ladrones tot den Embocadero altijt inde maent van Meij passeren, ende precijs omtrent St Jan, 5, 6, 7 off 8 dagen vroeger, ende oock wel 3 a 4 dagen laeter in Manilha comen t'arriveren, doch wat later comen als St Jan dien tijt brengen door inde Straet van Manilha, alsoo daer somtijts met stilten gequelt sijn.

Anno 1635 arriveerde hij met de twee schepen (die alsnu in Moluco sijn geweest) op 3^en^ Julij wesende 10 dagen naer St Jean, twelck heel laet was, sulcx dat in Manilha seer beducht waeren.

Wat quantiteijt silver ofte R^a^ van 8^en^ met de geseijde schepen jaerlijcx uijt Nova Spanjen in Manilha overgevoert wort, was hem onbekent, alsoo sulcx voor de gemeene man secreet houden.

Gemelte schepen sijn oock ordinarie treffelijck gemonteert die van voorleden jaere hadden behalven hun bootsvolck ende passagiers over de 400 soldaten op, ende daertoe versien den admirael genaempt Nostre Singjora de Conception met 36, ende de vice-admirael met 30 metaele stucken.

Dit was allen tgene gemelten overloper desen aengaende wist te rapporteren, gelijck tselve tot twee reijsen toe selffs ondervonden hadde.

Omtrent halff Augustij aenstaende bleeff den gouverneur Broeckum ge-

resolveert het jacht Zeeburch neffens sijn jongste advijsen, ende ongeveer 200 bhaar nagelen herwaerts aen te largeren, als wanneer door mancquement van scheepsruijmte noch omtrent 100 bhaar nagelen souden overblijven.

Het schip Thoolen was naer gedaene visitatie van alle de presente schippers bequaem ende suffisant geoordeelt, om noch een jaer in Moluco over te blijven ende dienst te doen.

Des Comp[ies] fortressen ende stercken, bleven op het vertreck vant jacht der Goes herwaerts in Moluco beset ende versien als volcht te weten:

't Casteel Maleijen met	246	271 op Maleijo
Toluco off Hollandia	25	
Gnoffiaqua off Mauritius	92	211 op Macquian
Taffasoho	65	
Pouattij een reduijt	21	
Tabelolo	33	
ende 't fort Barnevelt op Batsjan		48 op Batsjan
	Tsamen	530
daer bij noch gevoecht		60 matroosen soo op het schip Thoolen vaeren,
	Soo compt totalis	590 blancke coppen.

Met gemelte jacht der Goes compt haer Ed. oock ter handt de missive van den coninck Hamsia, die hij in antwoorde van d' ontfangen aen d' H[r] Generael is schrijvende, waerbij hem over veele saecken seer frivolijck excuseert ende volgens oude costumen met hooffsche complementos alles goets belooft te doen, &[a], sendende daer neffens tot schenckagie:

2 bhaar nagelen
1 cambilangh met conincx d° ende
1 sack noote musschaten op Tidoor gewassen die met de Spaense jonck verovert sijn.

10[en] ditto arriveert alhier van Japara ter rheede een joncq met omtrent 45 lasten sout, ende andere cleijnicheden van weijnich emportantie, rapporteert dat de vergaderingh inde stadt Mattaram noch niet gescheijden was, ende dat den Sousounam veel staet vanden Coninck van Cheribon maeckte. Item dat de Portugijsen noch in Japara waren.

Van Bantam compt oock een vlieger met allerhande fruijten, medebrengende een missive vanden Chinees Lacco, waerin advijseert, hoe den coninck gantsch verblijt was geweest, omdat hem bij d' H[r] Generael op sijn versoeck toegestaen wiert een vaertuijch naer Amboino te mogen senden waerover oock belooft hadde, dat nu niet anders dan naer een goede vreede trachten, ende daer in met sijn E. langh continueren soude, te meer nu de regieringh aen sich selffs heeft genomen, waerdoor veel confusien geweert souden blijven.

Omtrent 10 dagen voorleden was vande custe Choromandel tot Bantam aengecomen 'tEngels jacht de Spiedwel dat over de vier maenden onderwegen is geweest.

11^en ditto vertrecken drie Maleijtse prauwen tot procure van peper naer de Sumatrase Westcust, die tsamen medevoeren goede partije sout, groff porceleijn ende andere Chijnese waeren, &ª.

13^en ditto wordt van hier met 75 coppen gemant, ende van alles voor ses maenden gevictualieert tot procure van peper naer de Sumatrase Westcuste affgesonden, tschip de Leeuwinne, inhebbende een wel getrocken cleeden cargasoen, monterende volgens facture *f* 53378. 17. 11, dat den coopman Gerrit Corssen bij instructie belast is, op gemelte custe te verhandelen omtrent de plaetsen van Celebar ende Indrapura, off daer den meesten peper te becomen sal wesen.

14^en ditto compt een jonck van Lossarij om d'Oost gelegen met swarte suijcker, clappus olij, ende weijnich rijs.

Item van Bantam een Maleijtse champan met eenige hoenderen ende andere cleijnicheden.

15^en ditto vertreckt het schip tWapen van Hoorn naer d'eijlanden om behouwen craelsteen voor des casteels fortificatien.

Item de onderstaende vaertuijgen namentlijck:

Een wanckan met 15 last sout, 500 stucx groff porceleijn, 53 corgie cleeden ende andere cleijnicheden naer Succadana.

Item naer de Sumatrase Westcust tot opsamelingh van peper een jonck met 40 last sout, 3300 stucx groff porceleijn, &ª.

Ende naer Inder Maijo een balouw met loode pitgiens ende ijets wes meer van cleijnen valeur.

Op dato arriveert alhier over Jambij uijt 'tcruijssende vaerwater omtrent Malacca den E. commandeur Jacob Coper met het jacht Diemen ende een geintercipieerde Portugijse jonck neffens d'onderstaende veroverde goederen te weeten:

23 lasten rijs
1300 ℔ cattoen
7 d° gaern
220 d° cassumba
45 d° wormcruijt
30 d° draeckenbloet
285 d° s'jegelisaet
15 d° coliander
2 picol peper
65 gantangh sagu ende
partije verdorven radicx China, rapporterende als volcht namentlijck:

Dat naer hij op 3^en April passado met Couckercken ende den Brack van

hier gescheijden, den 16^{en} voor Jambij ende op 24^{en} d° bij de vloote omtrent Sabon wel aengelanght was, alwaer uijt den vice commandeur Orlando Thibault verstont, hoe hij primo Meert verleden aen Tanjongburo geintercipieert hadde een Portugees scheepken dat van Malacca quam, ende naer Macassar wilde, niet anders inhebbende dan wat rijs tot hun provisie, ende eenige rommelingh van weijnich importantie.

Seer jammerlijck waren in het vaertuijch van Bleijswijck seven persoonen omgecomen, ende 4 a 5 deerlijck gequetst door het onvoorsichtich aen brant raecken van een kist met vier wercken, die sij int vaertuijch hadden.

Inde Straet Sabon hadde den commandeur Coper tot der selver besettingh gelaten, de jachten Bleijswijck ende Campher ende was voorts op den 26^{en} April langhs de cust van Indien, Formosa met de jachten Couckercken, Diemen, Wieringen ende Cleen Nassouw naer Malacca geseijlt, sulcx dat den 7^{en} Maij voor de revier van Mora ten ancker quam, alwaer sijn E. terstont vier wel gemande vaertuijgen, onder den vice commandeur Thibault, naer gemelte revier uijtsont, doch voor in comende, vont 7 stucx vijants vaertuijgen die met 24, 30, 36, ende 40 riemen ijder roijde daer van drie op hem affquamen, ende door de sloep van Couckercken, ende Diemen gemant met 26 ende 32 coppen (alsoo de voorste waeren) sodanich gegroet wierden, dat naer een wijl schermutserens met verlies van seven dooden (daer onder haeren oversten) ende 14 a 15 gequetsten op hun resterende vier mackers retireerden, welcke alsdoen mede affsackten, maer d' onse vermoeijt wesende keerden naer de jachten, tot dat des anderen daechs smorgens andermael met vijff wel gemande ende gemonteerde vaertuijgen onder retraicte vant jacht Nassouw de revier op omtrent vijff mijl voeren, den vijant vervolchden, sodanich achterhaelden ende treften, dat (naer met acht vande gemelte roeij vaertuijgen onder een groot geschreeuw ende veel bloetvlaggen gantsch furieus op d' onse affquam) genootsaeckt was andermael te retireren, ende sich de revier noch verder opwaerts te begeven, achterlatende (soo de Maleijers naderhant met verversingh aen boort comende hebben gerapporteert) dertich dooden ende veel gequetste Portugijsen.

Sijn E. de revier van Mora met Nassouw ende de vaertuijgen weder affdrijvende, was inden morgenstont noch voor dage van een Portugijs roeijtuijch aengerant, dat met een groote furie tjacht Nassouw van achteren quam inroeijen, aen boort leijde, veel touwerck stucken schoot en wel 20 vier potten oversmeet, maer d' onse oock niet stil, ende 't geseijde vaertuijch onclaer geraeckt wesende, treffent mede sulcx, dat hun voorich roepen ende schelden haest in kermen ende weenen veranderde, affhielden, deurgingen ende ten waere de donckerheijt vanden dageraet heur gedient hadde, souden onse handen niet ontcomen sijn, keerende alsoo met 15 dooden, ende veel gequetsten van daer gecomen was.

Int opvaren van geseijde revier, hadde sijn E. gevonden een houte wambas van omtrent drie voeten hooch, beset door Maleijers, ende versien met veel

baecx ende musquetten. Item oock langs gemelte revier wel 1000 Maleijers inde wapenen, die d' onse niet als alle vruntschap met het aen boort brengen, van verversingh, &ª, bewesen dat hun oock weder met eenige vereeringh van cleeden recompenseerden.

Voorders was met de genoemde vier jachten den 10en Meij voor Malacca ten ancker gecomen, alwaer terstont een Portugees met ordre om die van Malacca aenteseggen dat haer gevangenen souden comen lossen, die van Batavia mede-gebracht hadde, naer landt sont, doch twee gecommitteerdens namentlijck den sergiant majoor, ende den capiteijn vande arteleije onder de vree vaene aen boort gecomen wesende, in plaets van gelt tot de rantsoeneringh vande haere mede te brengen, verclaerden dat geen volck voor gelt, jae selffs een vader sijn kint noch een vrouw haer man niet mochten lossen, waerop den commandeur hun repliceerde dat niet weder met soodanigen last aen boort comen, off perijckel loopen sonden van gehouden, ende naer Batavia gevoert te werden.

Ondertusschen hadde 15 Portugijsen die int Malacx vaerwater meest per het jacht Campher genomen, ten aensien hun goederen onbeschadicht hebben overgegeven, in vrijdom gestelt, ende met een praeuw naer landt gesonden.

Vier vaertuijgen die onderwijlen uijtter zee recht op de stadt Malacca aenquamen, wierden bij d' onse geintercipieert daer van het een vrij wat sporlingh maeckte, ende wel 15 dooden hadde, meenende echter de rest vant volck hun met een cleijn vaertuijch noch te salveren, doch door de holle zee waren omgeslagen ende mede vergaen, d' onse bequamen een doode ende vier gequetsten, ende wier uijt gemelte vaertuijgen inde jachten overgenomen omtrent 24 lasten rijs, ende twee d° padij.

Voor Malacca ten ancker leggende waeren in twee partijen bij d'onse comen overlopen 10 stucx swarte Portugijse slaven namentlijck eens ses, ende eens vier, daer vande leste rapporteerden datter aen het eijlandt Boelangh een Portugijse jonck gereet lach om naer China te gaen. Item dat om de selve sijn ladingh ende slaven aen boort te brengen (tvaertuijch dat inde revier van Mora hadden bejegent) van Malacca derwaerts was uijtgeseth.

Den commandeur Coper weder van voor Malacca vertreckende, sonder als geseijt de gevangen Portugijsen van Batavia mede gebracht te connen lossen, aengesien die van Malacca verclaerden sulcx niet mochten doen, ontmoet op 16en d° aen Carimon Cornelis Sijmonsen vander Veere, commandeur, welcke sich conform de van hier toegesonden schriftelijcke ordre op 2en Maij passado uijt het vaerwater omtrent Palimbangh opbreeckende per de jachten Venhuijsen, Manilha, Bardes, ende een chaloup naer de vloote vanden commandeur Coper begeven ende op 13en d° omtrent Tanjongburo in passant verovert hadde een vaertuijch met 50 corgie groff porceleijn, 2 canasters ende wat indigo.

Bij twee distincte missiven van dato 2 ende 30en Maij advijseert gemelten Cornelis Sijmonsen oock aen haer E. dat tsedert sijn jongste schrijven, twelck

was op 18en April passado, den 29en d° tusschen den berch Monapin ende Batacarangh aengehaelt badde, de Cambodjase jonck, comende van Palimbangh welcke niettegenstaende van hier een pas doen versoecken, ende om herwaerts te seijlen becomen, echter sijnen cours uijtwaert aen gestelt weder naer Cambodja te keeren, van waer desen jaere met verscheijden Chijnese coopmanschappen tot Palimbangh aengecomen was.

Gemelte jonck aengehaelt, ende sanderen daechs tschip den Brack comende tot convoij van 32 vaertuijgen met de coningen uijt Jambij naer Palimbam, bij hem verschenen sijnde, resolveerde met de opperhooffden des selffs alle den peper bestaende in 98 picol 77 cattij uijt geseijde jonck, nevens noch 3270 cattij door gemelten commandeur daer bevoorens verovert, int jacht den Brack over te schepen de nachoda daer van recepisse te passeren, ende de jonck door het jacht Bardes tot aenden vierden hoeck van Sumatra naer Batavia te convoijeren, twelck alsoo effect gesorteert, sonder dat voorschreven jonck tot op dato alhier vernomen is.

d'Engelsen hadden het eijlant Banca rontom besocht, ende plaets affgesteecken om inde bocht van Pulo Nanca een logie te bouwen, waer toe in Jambij veel steen doen backen, oock een coopman uijt Jambij gelicht ende derwaerts gevoert hebben soo de geruchten liepen.

Voorders was gemelten commandeur Cornelis Sijmonsen bijde Malacxse vloote gecomen sijnde, door ordre vanden E. Jacob Coper, met de jachten Venhuijsen, Cleijn Nassouw, een chaloup, ende praeuw van Carimon naer het eijlandt Boelangh geseijlt, om de voor gerapporteerde joncke aldaer te vermeesteren.

Inde menichte van eijlanden genaempt Bentem gecomen wesende, achterhaelde seecker vaertuijch met prince vleugels, inhebbende cattoen ende sagu, daer van hun het volck te lande begaven, doch weijnich tijts hier nae quamen 10 a 12 stucx wel gemonteerde vaertuijgen op onse chaloupen twee praeuwen tsamen met 64 coppen gemant affsacken, waer over d' onse genootsaeckt wierden tveroverde vaertuijch weder te laten drijven, ende hun in slach ordre te stellen, sulcx dat gemelte vaertuijgen die met roode ende oock witte vlaggen versien waeren, tot binnen schoots comende sodanich gegroet wierden, dat haestelijck te rugh keerden, maer d' onse haer evenwel vervolgende, stierden sij een vande gemelte vaertuijgen aff om te vragen wat ons begeren was als wanneer metten anderen in gespreck quamen, ende kennis deden van dat sij onderdanen des conincx van Johor waeren, die met een macht van 40 stucx gelijcke vaertuijgen aen 't eijlandt Boulangh vergaderde tot resistentie van des Atchijnders macht, welcke hij te gemoet sach. Item datter aen gemelte eijlant gelijck gerapporteert een Portugijse jonck lach, die sij ons souden in handen stellen, bij aldien hun maer tvoorich genomen vaertuijch neffens noch twee Maleijers van Bencalis (die door den commandeur Coper, omtrent Malacca verovert, ende Cornelis Sijmonsen mede gegeven waren om het eijlant Boulangh te wijsen) weder

gaven, twelck hun terstont niet alleen geaccordeert, maer daerenboven noch een goede schenckagie belooft wiert, als wanneer oock den oversten van geseijde macht terstondt alle de Portugijsen in onse presentie voor hem dede verschijnen, ende de jonck met sijn ingeladen goederen bestaende uijt rijs, sagu, peper, broot, ende wat arack neffens noch 21 soo Chinesen als mesticen aen d'onse intregeerde, waermede oock terstont naer de jachten voeren, ende den gemelten oversten sodanighen vereeringh deden, dat wel gecontenteert van hem scheijden, belovende met ons alle vrundtschap te houden, ende wanneer weder eenich Portugees vaertuijch aen Boelangh ofte elders comt te verschijnen, in aller ijl daervan advertentie te doen, comende alsoo met de prijs, jachten, chaloup, ende praeuw den 28en d° Meij omtrent Carimon weder bij den commandeur Coper behouden.

Den 26en d° was den vice commandeur Oirlando Thibault door den commandeur Coper met de jachten Couckercken, Wieringen, ende Bardes naer de Noord van Malacca affgesonden, omme aldaer waertenemen tgeene van Goa, St Thome, Negepatnam, ende Bengala nae Malacca mocht tenderen.

Ende bij Zuijen hadde sijn E. tvaerwater beset gelaten met de jachten Venhuijsen, Bleijswijck, Nassouw, Manilhas, ende Campher, ijder op sijn vereijschte beset plaets vanden anderen ordentelijck verdeelt, onder de vlagge ende 't gebiet vanden commandeur Cornelis Sijmonsen van der Veer, die sijn E. volgens van hier gegeven expresse ordre voor het verseijlen vanden vice command' Thibault naer de Noort als commandeur over des Compies gantsche navale macht omtrent Malacca cruijssende geauthoriseert, ende als sijn en successeur ingevoert hadde.

Voor des commandeur Copers verseijlen met het jacht Diemen ende de veroverde Portugijse joncq herwaerts intercipieerde noch op primo Junij aende Noorthoeck vande straet Sabon twee opgeboeijde Javaense tingans daer uijt bequam omtrent 7 last sout, een d° rijs, 45 corgie Madurase cleeden, wat ajuijn ende tambarijn waervan het volck hun sodanich te weer stelde dat meestal doot bleven, sonder quartier te begeren.

Bij verscheijden extracten getogen ende getranslateert uijt diversche Portugijse brieven in Februarij passado, van Malacca naer Macassar geschreven in Meert door onse cruijssende vloote met tjacht Campher geintercipieert ende per gemelten commandeur herwaerts gebracht vernemen dat aen haere vrunden advijseren 't naervolgende:

Memorie van Pascoal Barretto voor Sr Ant° Gomes ende Carvalho in absentie aen Sr Bras Pinto de Matros.

UE. gaet in dit schip voor capiteijn naer de stat Malacca totdat u Godt brenge aende eijlanden van Bintao, zult u tusschen de selve vervoegen, ende

aldaer nemen aenspraecq om te weten van den vijandt, d'Hollanders waer haer onthouden ende in wat quartieren sijn, ende volgens 'tadvijs dat becomt, soo sult doen achtervolgens de materie vande navigatie naer Malacca tot verseeckeringe vande barcq ende goederen, gevende voldoeninge vande bevrachtinge.

Gebeurende dat op gener manieren mogelijck waer naer Malacca te passeren, in sulcken gevalle sult in Bulao loopen, doende eerst alle diligentie nodich om te passeren, zeijndende vaertuijgen om cito t'onderstaen ofte uijttesien waer den vijandt hem onthout met volck van goede trouwe ende passerende sult u terstont vervoegen bij Miguel Mende Maroquo, ende doet in alles tgeene hij seght, in sijn absentie Andre Falcao, ende geen van beijden met Valerio Dandrade. Gebeurende dat blijft in Bulao sult terstont advijs senden aende selve, omdat sij tselve advijseren aende persoonen die dit goet toecompt zeijndende de brieven die mede neempt; dit vergulde casken is van don Jan Pererra geincargeert aen Ant° Vas Pinto, om dat mede heeft eenen brieff vanden selven don Joan Pererra, soo blijft in Bulao, laet mij maecken 20000 stucx spijckers van 1 palm ende ½ palm groot gesorteert. Wegens de materie van tspoedich depecheren soo vande goederen voor Malacca passerende niet comende te rugge naer dese haven, heb u niet te gebieden, onse Heere brenge u in salvement, laet u weder-keeren in Macassar; heden 4 October A° 1635, verclaere dat van dese memorie twee van eenen teneur heb gemaeckt welcke wij beijde geteijckent hebben, een dat UE. mede neempt, ende d'ander dat onder mij selve is berustende. Was onderteijckent

Pascoal Barretto.

Een ander.

Met het verlies dat gehadt hebben, twelck niet minder is geweest, want alles dat hebbe gaen vergaderen, over veel jaeren, hij sij gelooft voor altijt, want in alles ben ick nae sijnen wille, tgeen mij tot vertroostinge blijft, is dat soo ick mijn vande goederen niet en bedancke, die ick verlooren hebbe met mijn pataxa, minder sal den vijandt hem bedancken, die mijn doen verliesen heeft, want ick hebber tvier ingesteecken ende brande, tot dat vande selve coolen waeren gemaeckt, daer sullen se de tijdinge aen u.l. wel geven van mijn droevich wedervaeren.

Een ander.

Nieuws van dese quartieren sijn seer quaet ende verslimmen noch altijts, uijt India noch quader, soo ijets vertreckt alles verliest, ende wert vande vijanden genomen, zoo Atchijnders als Hollanders.

Een ander.

Nieuws van Malacca seer quaet groote dierte van alles. S[r] vrient, die cupons die onder u.l. gebleven sijn, sent mij die in rijs, want door de meenige

gebreecquen van lijfftocht salt voor mij groot secours in plaetse van aelmoessen wesen.

Een ander.

Nieuws vant landt ende van India sijn wel seer quaet, want de rijs is weijnich, ende tgelt minder, Malacca is bij cans gelijck belegert vanden vijandt, daer is geen remedie om ijmant sijn onderhout tot leenen te versoecken.

Een ander.

Ick hadde gemeijndt nu van dit Malacca na de haven te comen, maer daer is mij ander oorsaecke voorgevallen alwaer mij den capiteijn genomen heeft, met vertrouwen om den ambassadeur na den Mattaram te convoijeren, waer door mijn cleijn geluck beclaege, siende mij nevens d'ander S^rs^ die in dese haeven sijn, temeer omdat dese stadt gelijck als belegert is, vande vijanden, niet vande Atchijnder, maer vande Hollanders, waer door den rijs alhier gegolden heeft de drie gantangh een ducaet, waer ick mijn geselschap gevonden hebbe met groote miserie ende schulden, wegen de dierte die aen ul. segge. Maer ick hebbe nae China geweest met dat Engels schip daer dat groote moeijte ende weijnich proffijt gehadt hebbe, van om te gaen met volcq die mij niet verstonden, als geboot te strijcken, soo hijsten sij op, in manieren dat groote moeijte inde voijagie gehadt hebbe.

Niettegenstaende tselve soo bequam hij eenige verlichtinge gaende nae Manilha, hebbende part ende gedeelte int schip heeft den vijandt hem genomen in mijn gesicht, ick sijnde opt Engels schip.

Een ander.

Den capiteijn Generael is doot, acht dagen voort vertrecq van dit vaertuijch.

Een ander.

Blijve met gesontheijt &^a^, om naer Goa te gaen int selve Engels schip, dat van Maccauw is gecomen dat altijts goede reijsen gehadt hebben, Godt brenge ons in salvo.

Den 9^en^ d^o^ arriveerde voor Jambij, als wanneer sich datelijck naer boven begaff, ende op 16^en^ d^o^ sijn reijs weder vandaer herwaerts vervorderde, ontmoetende op 25 d^o^ tusschen den derden ende vierden hoeck van Sumatra tjacht Langeracq twelck oock datelijck largeerde ende depecheerde.

Met gemelte commandeur Coper becomen oock advijs vanden oppercoopman Cornelis van Houten in Jambij dato 13^en^ Junij verleden daer bij sien 't naervolgende namentlijck:

Dat het schip den Brack op 16^en^ April tot Jambij wel aangecomen, ende van sijn mede gebracht Batavias cargasoen ontladen wesende, den 20^en^ d^o^ naer Palimbam hadde gesonden, niet alleen om de coningen van Jambij op hun ver-

soeck met haer vaertuijch derwaerts te convoijeren, maer oock het cargasoen in d° Brack onder de benefitie vanden ondercoopman Lucas de Vogel geladen, aldaer in peper ofte rijs over te setten, tot welckers spoedige bevorderingh hij d° Vogel met goede instructie versien, ende oock daer neffens een missive aenden coningh van Palimbam geschreven hadde, waer bij mede heftich doleert over de quade bejegeningh die onse Batavise Chinesen cortelingh in Palimbam ontmoet, daer tegen de Portugijsen, Patanesen ende alle andere vruntschap neffens 't uijtvoeren van rijs genooten hebben.

De Chijnese joncke int jongst van Meert passado contrarie den teneur van sijne pascedel, bij den gouverneur Putmans in Taijouan verleent, om recht naer Batavia te seijlen, in Jambij aengecomen, was met sijn mede gebrachte capitael van Chijnese coopmanschappen waerdich omtrent de 20000 R^a van 8^{en} seer grasserende den peper tot 8 ende 9 R^a 't pocol opcoopende, daer toe noch groote schenckagie doende, ende die door verscheijden pracktijcken aen boort crijgende, onderentusschen d'onse nauw oppassen om tselve te weeren. Oock soo amasseert gemelte jonck alle de contanten die der bij de Jambijnesen &^{a} sijn berustende, voor Chijnese waeren die aen haer vercoopt, soo dat in plaetse de Jambijnesen met haere contanten onse cleeden, ende wij voor het gelt den affcomende peper betaelden nu alles in gemelte Chijnese coopmanschappen besteeden, waermede tot procure van peper met cleene praeutgiens oock selffs nae boven varen. De prauwen die van boven affcomen in Jambij verschijnende, zeggen dat haren peper noch niet en willen vercopen, ende onderentusschen leveren die om de groote winsten aende jonck, sulcx dat d'onse meest stil sitten, ende vande selve vervloeckt worden.

Ten tijde als gemelte jonck de Jambise reviere opquam, dede S^r van Houten den nachoda des selffs (die voor desen noch eens in Jambij is geweest) ernstelijck aenseggen dat niet boven comen, maer volgens sijn pascedel naer Batavia seijlen soude, waer op echter voortvarende, antwoorde dat niet gesint was naer Batavia te gaen, alsoot in sijnen wil stonde, welcke plaets dat van beijde begeerde aentedoen, oock dat sijn mede gebracht cargasoen niet anders en streckte dan om in Jambij te vertieren. Waer over van Houten volgens d' expresse last hem van hier toegesonden, geresolveert bleeff, soo haest den Brack weder van Palimbam sal sijn gekeert, op geseijde jonck die al preparatie maeckte om te vertrecken buijten de Jambise revier te doen passen, de selve aen te halen ende neffens den Brack herwaerts te brenghen.

Op 7^{en} Meij passado was van Bantam tot Jambij aengecomen het Engels jacht de Confort, weijnich cleeden off contanten medebrengende, daermede oock weder gekeert is, den Jambijsen ambassadeur over eenigen tijt derwaerts gevaeren, die soo 't schijnt cleijn contentement van d'Engelsen tot Bantam gehadt, zeggende wel drie schepen maer geen cleeden vernomen heeft.

Met 5000 R^a contant die in Jambij hebben opgenomen, namentlijck 4000

vande coninginne, ende 1000 van een ander particulier persoon, maeckten int opjaegen des pepers veel sporrelingh. Van seeckere twee praeuwen uijt Andrigirij nae Batavia comende, ende door contrarie wint de Jambise revier ingelopen, hadden d'onse [d'] een sijne peper tot 6 R^a 'tpicol aengeslagen, als wanneer d'Engelsen terstont oock van gelijcken met d'ander praeuw deden, maer d'onse sulcx vernemende boden den eijgenaer stracx ¼ per picol meer, doch niet minder begeerende dan 6½ R^a, accordeerden hem tselve, waer over d'Engelsen soo grooten bouha maecten ende veel wint braecken dat de praeuw aensloegen, hun voorgemelte jacht de Confort deden opcorten, ende met opgeroede stucken daer neffens leggen, maer d'onse alvooren met tjacht Batavia bij de wercken sijnde, ontfingh de peper als geseijt tot 6½ reael 'tpicol, ende lieten d'Engelsen daer op kijcken.

Den 11^{en} Junij was geseijde Confoort voorde tweede mael met 80 lasten peper van Jambij naer Bantam geseijlt sulcx dat dit loopende jaer 160 lasten peper becomen hebben.

Immers soo qualijck als d'onse de Chijnesen welcke aende Comp^e noch een merckelijcke somme van penningen schuldich sijn, niet en connen brengen tot betaelingh van hunne t'achterheden, zijn d'Engelsen oock gevexeert met de haere, zulcx dat geschapen staet daer bij een merckelijck capitael sullen laten sitten, alsoo met den jongsten brandt die in Jambij is geweest, d'Engelsen alleen over de 8000 R^a verloren hebben door dien veele derselver debiteuren al hun middelen met den brant geconsumeert sijn, waer bij de Nederlantse Comp^e oock al eenige schade geleden heeft. Hier toe sitten sonder cleeden off contanten, ende bij aldien de voorgeroerde Chijnese jonck in Jambij niet en was verschenen, souden d'onse haer alsnu een groot voordeel int opsamelen van de peper hebben connen affsien.

Bij onse logie lach ten vertrecke vanden commandeur Coper gereet, ende in voorraet omtrent de 90 lasten suijvere peper, waerenboven met het fluijt schip Warmont (twelck den 25^{en} Meij aldaer arriveerde) noch ultimo d° nae Siam gesonden was, 325 picol 24 cattij lichte peper, monterende conform facture *f* 4483. 8. 12.

Op 12^{en} Meij gemelt is tot Jambij van Taijouan over Coutchijn China aangecomen seecker wanckan toebehoorende eenen Fraregh, Armenier, voor desen Batavias burger, die daer op als capiteijn wesende, sijn reijse herwaerts hadde gemaeckt, doch vermits desselffs provisien geconsumeert waren ende oock int mousson beswaerlijck conde opcomen door gemelte wanckans quade gestaltenis was genootsaeckt geweest Jambij aenteloopen, ende sijn mede gebrachte cleijnicheden, bestaende in wat groff porceleijn, 5 kisten sijde panghijs, partije Chinees bier, & met licentie van d'onse aldaer te venten.

Soo becomen oock een missive vanden oppercoopman Abraham Duijcker, gedateert 3^{en} passado per gemelten wanckan aen haer Ed. uijt Quinam geschreven,

waer bij advijseert datter nae alle apparentie niet mancqueren soude, om tegen de compste der schepen van Batavia 2, 3, a 400 picol sijde ende 3 a 4000 picol suijckeren tot redelijcken prijse ingecocht op voorraet te hebben.

Boven de drie Macaose joncken welcke desen jaere in Quinam met grove waeren aengecomen sijn, wiert noch een verwacht die heel rijckelijck geladen sal wesen.

Ten selven naemiddach compt insgelijcx uijt het vaerwater van Malacca, hier wel ter rheede tjacht Manilha, twelck naer tvertreck vanden commandeur Jacob Coper expres met de naervolgende advijsen gedateert 18en Junij passado door den commandeur Cornelis Sijmonsen vander Veer, ende vice commandeur Oirlando Thibault herwaerts aen gedepescheert is, daer bij verstaen:

Hoe den vice commandeur Thibault, op 26 Maij met de jachten Conckercken, Wieringen ende Bardes naer de Noort vertrocken, ende den 2en Junij voor de stadt Malacca gecomen sijnde, aldaer ten ancker vinden leggen een Portugijse macht uijt Goa tot Malaccas secours apparent uijtgeset van 12 groote fusten, 5 scheepkens met reeseijls, ende drie geliassen.

Volgens gegeven ordre door den commandeur Coper hadde onder 't waijen vande witte vlagge terstont twee Maleijers met een Portugijs naer lant gesonden om die van Malacca ten tweeden maele aentedienen dat haere gevangenen (welcke alreede gelijck vooren geseijt bij sijn E. gepresenteert waeren) souden connen rantsoeneren, waer op naer langh wachten een Portugijs vaertuijch van lant steeckende, ende soo tscheen scrupuleus wesende om aen boort te comen, stierde gemelten Thibault tvaertuijch van Bardes sonder eenich geweer tselve te gemoet, doch bij den anderen verschijnende sochten de Portugijsen d' onse niet alleen onder 't waeijen vande vree vaen schelmachtich aen boort te clampen ende toverrompelen, maer deden daer toe oock haer uijtterste devoir met seecker gelias die seer vinnich met schieten van musquets ende bassen op d' onse affquam, sulcx ten waere hun 't met pangaijen ontleijt hadden, souden buijten twijffel in haere handen vervallen sijn.

Dit resconter bij gemelten Thibault aengemerckt wesende, nam datelijck de witte vlagge in, smeet de roode uijt, lichte ancker, ende zeijlde met sijne jachten onder haer voor gemelte armada, die dicht onder de stadt lach, met schieten van groff canon soo veel sijn best doende, als eenichsints conde, sonder dat voor die tijt eenige considerabile tegenstant vanden vijandt vernam, als dat uijt de stadt ende hun fusten eenige schooten sonder schade deden ende Bardes door omtrent 20 stucx cleijn vaertuijch neffens twee geliassen hard vervolcht wiert, welcke sodanich begroete dat hem haestelijck verlieten, als wanneer des avonts buijten stadts canon een weijnich tzee zeijlende, gemelte Bardes naer den commandeur Cornelis Sijmonsen affvaerdichde, om hem van des vijants macht te veradverteren, ende dienvolgens met sijn jachten vande Zuijd voor Malacca te comen.

Onderentusschen dat Bardes als geseijt affgesteecken, ende naer den commandeur gesonden hadde, hiel met Couckercken ende Wieringen gestadich omtrent den vijant aff ende aen, om te letten werwaerts hij hem met dese macht wenden mocht, sonder dat d' een off d' ander ijets attendeerde, tot den 7ᵉⁿ Junij smorgens, als wanneer Thibault willende met sijn jachten na Moor loopen om daer te vernemen wat binnen Malacca omgingh ende onderwijle den commandeur inwachten vande Portugijse armada vervolcht, ende met een extra ordinarie stilte aengerandt wiert namentlijck Couckercken ter eerster instantie van twee geliassen, die sodanich trefte dat met een deerlijck geschreij affweken, ende daer nae van 10 fuijsten, waer onder een uijttermaten groot, schietende voor ende achter drie stucken, die den anderen vijff en vijff verpoosden, ende een lange wijl achter aen lagen, doch wierden met een mannelijcke couragie affgedreven, sulcx dat Couckercken een weijnich respijt bequam om sich te redden, alsoo vijff stucken uijt de rampaerden, eenige deffencijve poorten schaloos, en doen niet meer als noch 14 gesonde mannen hadde. In Wieringen (daerder gestadich drie aen boort lagen) creegh de vijant den brandt, vermits d' officieren int eerste meest geschooten waeren.

Couckercken omtrent een uijr gerust, ende Wieringen in brandt sijnde, wende den vijandt sijn gantsche force op Couckercken, in meeningh om tselve van alle canten t' aborderen, maer door het gestadich viergeven met sijn hals ende boechstucken, wiert hun de lust tot sulcx benomen, soo dat geseijde jacht weder van achter aensochten, met haer voor uijt leggende stucken wacker doorschooten, ende soo geweldich met vierwercken wierpen dat het achter schip tot 8 a 9 mael inden brandt raeckte, twelck telkens door d' onse mannelijck wiert geblust, zijnde de campaigne, cajuijt ende insonderheijt de constapels camer, mitsgaders zeijl ende treijl soo doornaeijt, datter weijnich off niet heels aen en was, ondertusschen d' onse met d' achterstucken den vijandt weijnich retireren doende, ende een cleen luchjen becomende, maeckten seijl, ende quamen omtrent middernacht van malcanderen aff, loopende soo dicht voorbij Wieringen heen, dat door het brandende licht noch eenige onser maets daer op sagen, als wanneer Thibault sijn schuijt uijtsettende noch 4 personen vant wrack haelde, daer aff maer een gesont was, welcke tsamen verclaerde datter bij die van Wieringen couragie genoech geweest waer, om den vijant te resisteren, doch vermits meestal d' officieren int eerste geschooten wierden ende tjacht geweldich branden, riepen eenige om quartier, waer op datelijck eenige Portugijsen overcomende, terstont aen 't plunderen vielen, ende den schipper, coopman, neffens verscheijden andere sonder te weeten hoe veel gevangenen mede naemen; het wrack naer dat tot 't waeter affgebrant was, hebben d' onse sien springen, sulcx dat den vijant daer van geen nut en heeft becomen. De schade die de Portugijsen tegens ons verlies geleden hebben, sijn vier fuijsten, ende een gelias, daer aff twee in brant, ende drie inde gront geschooten, behalven meinichte volck

dieder gesneuvelt bennen, alsoo de fuijsten ende geliassen vol staecken, waer onder d'onse wacker met canon ende musquets hebben gespeelt.

Den 11en ditto ontmoette omtrent Carimon den commandeur Cornelis Sijmonsen, die sijn macht bij den anderen geruckt hebbende, den vice commandeur Thibault met ses jachten tot assistentie quam, doch het spits door Thibault gelijck vooren verhaelt, alreets couragieuselijck affgebeten sijnde, bleven daer bij malcanderen ongeseparеert, om des vijants rescontres (soo andermael ijets voornam) te diffencijver te connen wederstaen; ondertusschen begonnen treddeloose ende gantsch doorschoten jacht Couckercken weder te vertimmeren ende repareren, waer toe oock seer wel te passe quam thout ende tuijch vant voor desen veroverde Portugijsen jacht Campher, twelck vermits sijn indiffencijfe onbequamheijt gesloopt, ende 't volck over de andere jachten verdeelt was.

Naer het vertreck vant jacht Manilha met dese advijsen herwaerts, bleeff Malacca bij Zuijen noch beseth met de jachten Venhuijsen, Couckercke, Bleijswijck, Nassouw ende Bardes, tsamen gemant met 193 matrosen ende 33 soldaten, soo siecken, gequetsten, als gesonde.

Tot dese sobere macht, eijscht den commandeur niet alleen assistentie van jachten ende volck, maer oock verscheijden ammonitie van oorloge ende andere nootlijckheden.

Gemelte jacht Manilha de bharra van Jambij mede aendoende, heeft uijt het jacht den Brack (twelck aldaer ter reede lach) om herwaerts te brengen, overgenomen 42 Chinesen die den 24en Maij passado met een wanckan neffens verscheijde proffijt gevende retouren voor reeckeningh vanden coopman Hambuan &a van hier naer Taijouan gekeert sijnde, d° wanckan omtrent Banca door quade gissinge verseijlt ende verlooren hadden, sulcx dat sonder ijets te bergen met een vaertuijch naer Jambij staecken.

Soo comen oock ten selven dage twee balouws met 430 picol peper van Martapura daer aff den oppercoopman Wollebrant Geleijnsen voor desen advijs heeft gegeven.

16en ditto vertreckt een tingan nae Pacalongen, niet anders uijtvoerende dan pitgiens.

Des naermiddachs arriveren vande Noorder Batavise eijlanden weder op rheede tschip de Beets met 1537 behouwen craelsteenen die verbruijckt sullen werden aen des casteels onder handen sijnde fortificatien ende de jachten Cleen Hollandia, ende Limburch met branthout voort guarnisoen &a.

Soo keert met sijn lamboe neffens eenige cleijnicheden hier oock weder van Bantam den Chinees Limlacco, welcken over eenige dagen derwaerts was vertrocken tot bevoorderingh vanden vredehandel, ende om des conincx ende grooten van Bantam haere meeningh ende intentie ten rechte te verstaen, rapporterende dat naer den coninck vernomen hadde, hem bij d' Hr Generael wiert toegestaen een vaertuijch naer Amboino te mogen senden, soo wel vergenoecht

was, dat zeijde nu is het vreede, ende dienvolgens stanto pede oock aen sijn groote onderdanen op hooge lijffstraffe belaste, sich niemant vervorderen soude de Nederlanders eenige vijandtschap tsij te water ofte te lande te bethoonen, veel min eenige Chinesen ofte swarten van Batavia te haelen, twelck soo langh continueren soude tot dat sijn gemelte vaertuijch weder van Amboino tot Bantam in salvo gecomen sal wesen, als wanneer hij des Heer Generaels goede oprechte meeningh bemerckende ende volcomen vaststellende, de Nederlanders als voor desen tot Bantam mochten comen handelen ende resideren.

Neffens een missive vanden Engelsen president tot Bantam George Willougbij gedateert 30 Junij passado stilo veterij, compt haer Ed. met Lacco oock ter handt een packet brieven van onse residenten op Choromandel, door het Engels jacht de Spiedwel op 25 d° daer tot Bantam aengebracht doch vermits gemelte jacht soo extraordinarie langen reijse heeft gemaeckt, dat ons de copijen van gemelte packet brieven opden 10^{en} Junij per de Swaen al sijn toegecomen ende onder dien datum hier vooren geverbaliseert staen, wert desen daertoe gerefereert.

Van Macassar is hun schip de Coster aldaer oock gearriveert, medebrengende partije giroffel nagelen blijvende ons de quantite onbewust.

Naer dat hier eenige dagen de geruchten hebben geloopen door Chinesen die van Bantam quamen, datter omtrent Lampon een Nederlants, Engels, ofte Deens schip soude gebleven sijn, soo vernemen bij gemelte presidents schrijven alsnu het rechte finael, namentlijck hoe den 13^{en} Junij passado daer aengecomen waeren vijff Nederlanders die op den hals uijt de stadt Mattaram gebroocken wesende, hun bij Zuijen Java met een praeuwtgien, t'zee begeven, ende naer dat eenige dagen langs de cust in groote armoede ende hongersnoot gesworven hadden, ten lesten aen het eijlant van Trouw quaemen, alwaer eenige Javaenen van Lampon vonden, die sij wijs maeckten dat Engelsen waeren, ende hun schip comende uijt Suratte, bij Oosten Jackabaija verloren hadden, twelck de Lamponders aennemende, belooffden haer tot Bantam aen d'Engelse schepen te brengen, mits genietende 100 realen, gelijck oock deden. Maer omtrent Bantam verschijnende brachten hun voor den coninck, welcken sij als vooren oock te verstaen gegeven hebbende dat Engelsen waeren, stelde hij haer aenden boven gemelten Engelsen president op desselffs versoeck ter hant, naer dat de belooffde 100 R^{a} aende Lamponders al vooren voldaen hadde.

Gemelte vijff Nederlanders, daer onder een stierman genaempt Abraham Verhulst is, in vrijheijt wesende, heeft gemelten president op t schip d'Expeditie gestelt, ende hun missive vanden 18^{en} Junij daer bij twedervaeren wijd ende breet advijseren, soo lange opgehouden dat met 't geseijde schip, (apparent wel tegen danck) naer Choromandel sijn gevaeren, alsoo volck gebreck hadden.

17^{en} ditto smorgens vertreckt een jonckje met Chinesen gemant nae Bantam, medevoerende 2500 stucx groff porceleijn, 87 ijsere pannen, ende andere cleijnicheden.

Item een lamboe nae Lossarij om d'Oost alleen met pitgiens.

Des naernoens arriveren alhier wel ter rheede tschip Utrecht, comende uijt de Straet Sunda van het cijlant Cebecc met 85 stucx soo groote als cleijne balckjens om gebruijckt te werden tot des selffs ende andere schepen vertimmeringh, welcke hier op rheede leggende bequaem gemaeckt moeten werden tot de aenstaende Suratse ende Persise beseijndingh.

Ende 't jacht de Vos uijt het vaderslant vande camer Amsterdam gemant met 41 matroosen, ende 13 soldaten, daerenboven op de reijse drie persoonen verlooren, sijnde twee dagen naer de fluijt Oostcappelle bij Westen de Caep vande vloot mede affgeraeckt, ende niettegenstaende d'opperhooffden van gemelte jacht de resolutie vanden E. commandeur Antonio Caen, om gemelte Caep gesamentlijck aentedoen, genoech bekent was, hebben echter geresolveert de selve voor bij te seijlen, ende hunnen cours recht door herwaerts te stellen, gelijck bij geteeckende resolutie des breeden raets (op goede consideratien gefondeert) sijn bewijsende.

Soo compt oock een balouw van Japara met rijs, ende andere menudentien.

Capiteijn Reijnier de Vlamingh op gisteren met een partije van 30 soldaten te lande uijtgegaen sijnde brenght heden oock binnen een Javaens hooft, twelck hij rapporteert becomen te hebben van seecker partije die omtrent 60 a 70 coppen sterck, hem gemoet, doch naer een gedane chargie int bosch ontvlucht was, waer voor aen d' exploicteurs volgens costume betaelt is 50 R^a^ van 8^en^.

18^en^ ditto vertrecken drie Maleijtse praeuwen om peper te haelen naer de Westcust van Sumatra, uijtvoerende sout, ende eenige grove Chinese waeren.

Insgelijcx een tingan nae Japara met pitgiens.

Ten selven dage verschijnen oock de naervolgende vaertuijgen namentlijck:

Een jonck ende tingan van Damack met suijn 60 lasten rijs, ende ijets wes meer.

Van Pacalongen een tingan met witte boontjes, &^a^.

Ende van Balij een Chijnese wanckan (die hier thuijs hoort) met 32 stucx Balijse vrouwen, partije cattoene garen ende andere cleijnicheden van weijnich emportance.

Met gemelte wanckan worden door den coninck van Balij herwaerts gesonden twee Nederlanders namentlijck een stuerman ende soldaet beijde heel sieckelijck, welcke volgens hun rapport opden 23^en^ April passado met een boot, 18 personen sterck sijnde, te weten 9 matroosen, een stuerman, 7 soldaten, ende een sergiandt op Balij waeren aengecomen, hebbende hun jacht de Maria (daermede op 23 Februarij onder de vlagge vanden commandeur Jan Tombergen van hier naer Solor ende Timor sijn geseijlt) den 10^en^ d^o^ April verlooren aende onbekende eijlanden 't Sandelbosch, gelegen omtrent Timor op de Zuijder breete van 10 graden ende 30 menuijten, alwaer sij water meenende te haelen, bij nacht op een riff vast geraeckt, ende gebleven sijn, begevende hun gemelte 18

maets met de boot tzee, om de vloote (die noch int gesicht hadden) te beseijlen, doch was te vergeeffs. Ende naer dat 13 dagen groote armoede, honger, dorst, ende ongemack hadden geleden, quamen als vooren op Balij te landt, aende hooftstadt Gijgil genaempt, daer den coninck sijn residentie, ende de resterende 16 noch hout, die van meeningh bleeff met de burgers jachten welcke van Amboino aengecomen ende daer in handelingh lagen, mede eerstdaechs herwaerts te senden, hoe het met 't resterende volck die nae hun affsteecken per de boot noch bij 't wrack bleven, gegaen is, weeten eigentlijck niet te rapporteren, als doen wederkeerden sonder de vloote te connen achterhaelen omtrent d° wrack veel swarten sagen, daer over sij tselve niet weder dorsten aenlopen, ende voorbij seijlden.

21ᵉⁿ ditto vertreckt een wanckan ende tingan nae Bantam met eenige cleijnicheden van weijnich valeur, ende nae Japara oock een wanckan, uijtvoerende loode pitches, &ᵃ.

'Snaernoens met de zeewint, arriveert uijt het vaderlant vande Oost-Indische camer tot Amsterdam tschip Swol, gemant met 107 matroosen, ende 54 soldaten hebbende een kint op de reijse over gewonnen, sulcx dat met een ziele meer aengecomen, als uijtgevaeren sijn, wesende in compᵉ vande schepen Banda, Middelburch, Egmont, den Otter, ende Keijserinne, mitsgaders tschip Harderwijck (twelck inde Straet Sunda omtrent Bantam gelaeten hadde) onder de vlagge vanden E. Antonio Caen, volgens genomen resolutie Cabo de Bona Esperance op 19ᵉⁿ Maij passado aengeseijlt, ende den 2ᵉⁿ Junij naer dat weijnich off geen ververinge bequamen, weder van daer herwaerts vertrocken, doch bij Oosten de Caep neffens d° Harderwijck vande vloote affgeraeckt.

Soo arriveert oock een tingan van Bantam met allerhande fruijten.

22ᵉⁿ ditto vertrecken van hier door de Straet Sunda buijten Sumatra om, over Choromandel naer Aracan, de fluijtschepen Ruttem ende Oostcappelle, ijder gemant met 45 coppen, ende ter selver behoefte geprovideert van vlees, speck, olij, asijn, &ᵃ, voor vijff, doch van rijs maer voor drie maenden, met ordre om soo haest tcargasoen dat van hier mede nemen, monterende als per facture ende cognoissement daer nevens gesonden *f* 263284 1.6, bestaende uijt 106000 gulden aen goudt, partije coper, loot, tin, zijde, nagelen, rompen, macis, sappanhout, goutdraet, peper, porceleijn, solpher, &ᵃ, tot Choromandel met lieff gecomen sijnde, gelost, ende weder ingenomen sullen hebben tgeene hun door den gouverneur Carel Reijniersen voor Aracan sal werden medegegeven opt spoedichste naer Aracan te seijlen, aldaer te lossen, ende de novo in te nemen sooveel rijs, padij, gommalacca, slaven, &ᵃ, als den coopman Adam vander Mandere opgesamelt ende in voorraet sal hebben, om daermede volladen wesende opt vaerdichste weder herwaerts te keeren.

Wat niet alleen aenden gouverneur Carel Reijniersen op Choromandel ende coopman Vermandere in Aracan bij haer Ed. missiven geadvijseert ende geordineert, maer oock aenden oppercoopman Barent Pietersen tot Suratte als

een voorloper om over landt te doen bestellen, per gemelte fluijten aengeschreven wert, blijft int generael copijeboeck onder dato 21 Julij largo ende breet aengewesen.

Soo verseijlt oock een jonck nae Pera met 6 last sout ende andere waeren van weijnich emportantie.

Des achternoens compt uijt het vaderslant over Cabo de Bona Esperance hier oock wel ende behouden ter rheede tschip Harderwijck, geequipeert bij de camer tot Amsterdam, ophebbende 193 coppen namentlijck 117 matroosen ende 76 soldaten, waerenboven gedurende de reijse noch 13 man door sieckte overleden sijn.

Insgelijcx compt oock een ballouw met allerhande fruijten van Bantam.

23en d° verseijlen twee balouws nae Pacalongen niet anders uijtvoerende dan pitgiens.

Item een giliongh nae Japara met diverse Chinese waeren ende partije pitgiens.

Met de zeewint arriveert een jonck van Cassem, inhebbende omtrent 80 lasten sout, &a.

24en ditto vertrecken twee tingans met partije sout, ende eenige cleden naer de Sumatrase Westcust om peper in retour te procureren.

Item een d° nae Jortangh met pitgiens.

Van Bantam verschijnt oock een fruijt vlieger.

25en ditto is hier ter rheede wel ende behouden aengecomen den E. Antonio Caen, extraordinaris raet van Indien ende commandeur over de vloote int laetste vant jaer 1635 uijt het vaderslant naer India gedepecheert met de resterende vijff schepen Banda, Middelburch, Egmont, Keijserinne, ende Otter gemant als volcht, namentlijck:

	matroosen	soldaten	daerenboven dooden
Banda met	154	71	1
Middelburch	232	90	11
Egmont	138	44	6
Keijserinne	66	24	1
Otter	60	24	3
te samen matrosen	650	soldaten 253	ende dooden 22.

Gemelten E. Caen rapporteert dat hij met sijne vloote van 9 schepen onder de linie Equinoctiael gecomen wesende, gerescontreert heeft seecker Frans scheepken omtrent 100 lasten groot, ophebbende 24 stucken ende daer toe 100 cloecke coppen, waermede tselve van Diepen geseijlt was, om volgens sijn commissie naer 't Roode Meer, de custe van Indien, &a, te navigeren, ende de moorse schepen soo wel als de Spangiaerden ende Portugijsen aentetasten, ende beroven.

Aen Cabo de Bona Esperance hadde op sijn arrivement mede gevonden brieven vanden commandeur Claes Bruijn, comende met het schip Amboino uijt Suratte, van waer vertrocken sijnde op 9^{en} Februarij passado, den 6^{en} Meij met gesont ende vreedich volck inde Tafelbaij wel gearriveert ende op 9^{en} d° naer St Helena vertrocken was, den almachtigen wil tselve voor ongeluck bewaeren, ende salvo geleijden.

Op dato arriveert alhier uijt Amboino met het jacht den Zeeuschen Nachtegael weder ter rheede den oppercoopman Arent Gardenijs, die op 20 Februarij passado per de schepen Wassenaer, ende der Goes expres derwaerts is gecommitteert geworden, om als directeur over de negotie, ende tweede persoon naest den gouverneur Jochum Roeloffsen, des Comp^{ies} saecken in die quartieren te dirigeren ende helpen beleijden, mitsgaders bij aldien gemelten gouverneur (gelijck aen particuliere persoonen tvoorleden jaer te kennen hadde gegeven) het voorschreven gouvernement te swaer viel, ende dienvolgende inclineerde om daer van ontslagen te werden, den selven te verlossen ende provisioneel te succederen, maer dewijle geseijden Roeloffsen, volgens 't begeeren vanden Generael ende Raeden van India ten overstaen vanden raet aldaer sijn meijningh sodanich verclaert, als dat wel van sich gegeven ende gewenscht hadde dat noijt in Amboino (vermits desselffs staets troublen) gecomen waere, dan aengesien nu daer ter plaetse was, bleeff geresolveert in sijn aengenomen gouvernement soo langh te continueren als haer Ed. sijnen dienst aldaer aengenaem mochte wesen, sulcx dat gemelte Gardenijs oordeelende dat Amboino met suffisante coopluijden versien was, ende sijnen dienst daer wel gemist conde worden, sich met het jacht den Zeeuschen Nachtegael weder herwaerts getransporteert, ende des Comp^{ies} stant van Amboino sodanich gelaeten heeft, als hier naer volcht, ende door gemelten gouverneur bij missive van 12^{en} Julij passato mede geadvijseert wort:

Dat alhoewel den gouverneur verscheijden goede ende sachte middelen hadde aengewent, om de gevluchte Cristen Amboinesen vant geberchte weder om leegh in haere negrijen, dorpen off woonplaetsen te doen comen, echter niet alleen boven op hun versterckte plaetsen (sonder int minste nae den gouverneur te willen hooren) verbleven, maer oock soo veer gecomen sijn dat inde maent Junij van dicht onder tcasteel 10 burgers slaven, die aldaer waren visschende, item oock seecker Indiaen met sijn vrouw ende een Amboinees, gehaelt, naer tgeberchte gevoert, ses vande slaven, neffens den Indiaen met sijn vrouw 't hooft affgehouwen ende d'hooffden tot een triumph ende teecken van openbaere feijtelijcke vijandtschap omgedragen hebben, waer over sijn E. oock te raede geworden was, om diergelijcke ende andere onheijlen soo veel mogelijck te prevenieren, opt ernstich versoeck der Amboinse burgerije de negrije Amboino met een matigen houten pagger te besluijten, welcke op het vertreck van geseijden Gardenijs buijten costen vande Comp^{e} door de Nederlantse,

Chijnese, ende Amboinese burgerije meest voltrocken bleeff, soo hadden oock de Mardijckers, die van Rossenive, Hattive, ende Tavierij (welcke tot noch toe in haere negrijen gebleven sijn) hunne plaetsen alvoorens mede bepaggert off met palisaden beseth, sulcx dat nu vrij wat beter als te vooren verseeckert leggen.

Omtrent de passe sijn die van Baguale noch in haere negrije, doch Outtomoerij, Waij, ende Soulij meest alle uijtgesondert der selver hooffden, gevlucht gebleven.

Die vant eijlant Uliassers houden hun noch gantsch stil, ende waeren int jongst van Junij eenige der selver orangcaijs aent casteel verschenen, om soo voorgaven den gouverneur te begroeten, die groote beloften van getrouw te blijven, gedaen hebben.

Die vant eijlant Nosselauw, bleven niet alleen gevlucht, maer hadden oock gesamentlijck belooft, ende geswooren op 't commandement vanden Quimelaha haere corcorren ende macht t'zee te brengen, gelijck die van Ameth alreede met hun corcorre (waertoe de scheppers bij alle de negrijen int generael gecontribueert sijn) neffens de hongie vanden Tarnataensen stadthouder uijt ende op de roeij geweest waren. Tot een teecken van vruntschap ende onderlingh verbandt, heeft den kimmelaha alle de hooffden elck met een zijde patool, ende eenige witte cleden vereert, oock soo sijn de plaetsen daer den christelijcken godtsdienst placht geexerceert te worden, alle geraseert, belovende weder tempels te maecken, ende 't moorsdom aentenemen.

Die vant eijlant Oma houden de reduijt aldaer met assistentie vanden quimelaha noch soo naeuw beseth, als immers connen, sulcx dat d'onse in tweemael met de jachten eenige provisien ende ammonitien daer aenbrengende, drie dooden, ende 6 a 7 gequetsten becomen hebben gestadich met een ijsere lepelstuck, een valcoen, verscheijden bassen ende musquets op de reduijt schietende, ende met het werpen van vierwercken haer uijtterste devoir doende, om de selve in brandt te crijghen. Oock soo hadden tusschen den eersten ende tweeden deses snachts met een heel doncker ende regenachtich weer een mijn onder 't fondament vande reduijt gegraeven, ende tegens den dach laten springen doch vermits achter uijt sprongh, heeft d'onse int minste geen schaede gedaen, als tot waerschouwingh gedient, ende begint den quimelaha (die selffs in persoon bij de belegeringh is geweest) aent emporteren van d° reduijt seer te twijffelen, te meer het jacht de Zeeusche Nachtegael uijt sijn ophebbende mortiers drie granaten in haere wercken geschoten, die goede operatie gedaen hadden; echter blijven noch sterck daer voor leggen.

Die van Larijcque, thoonen hun noch eenichsints tot de Comp^e genegen, ende blijven bij haere negrije, maer die van Waccassive gevlucht, behalven ses a 7 huijsgesinnen die weder affgecomen sijn.

Die van Alangh hebben tguarnisoen twelck hun den gouverneur int lest van Maij passado tot assistentie toegesonden hadde, geweijgert intenemen,

weder terugh doen keeren, ende naderhant met die van Lilleboij, Waccassive, ende Tapij den kimela tegens de Nederlanders alle assistentie belooft te doen, twelck eenen Latte Coulij hooft van Cambello waernemende, op 26 Junij met een macht van ses stucx concorren versterckt, door die van Lissidij, Erangh, Manipe, Kelang, Hattapoetij, Boanoa, Assahoudij, ende Lissebatte, inde bocht van Ourien aengecomen, ende datelijck met 300 man gelandt is, daer hun die van Ourien, Asselolo, Waccassiva, Tapij, Alangh ende Lilleboij terstont neffens voechden ende gesamentlijck naer de reduijt Larijcque marcheerden, welcke rontsom becingelden, ende tot den 6[en] Julij belegert hielden, als wanneer om de selve temporteren weijnich apparentie siende, met alle man weder vertrocken, hebbende met bassen ende lange roers verscheijde schoten soo op de reduijt als de negrije gedaen, ende den iman van Larijcque neffens alle sijn volck om dat noch bij de Nederlanders bleven, gedreijcht te vermoorden, mitsgaders eenige nagel ende saguboomen vanden selven omgehouwen ende geschilt.

Ondertusschen dat de vijanden ende rebellen voor Larijcque lagen was door een Mardijckers vaertuijch van omtrent tcasteel twee orangcaijs hooffden, ende een slaeff van Ourien op Amboino binnen gebracht, die omtrent de Gebroes int over en weer varen becomen hadde.

Den hoochmoet vanden Tarnataensen quimelaha ende sijn aenhangers, is tsedert de rebellie onser Amboinse onderdanen soo gewassen, dat sich niet en ontsiet uijt te laten gaen eerst alle de reduijten, ende daer nae tcasteel met der selver hulpe te willen vermeesteren ende incorporeren.

Op het vertreck vanden E. Arent Gardenijs bleeff Amboino, ende alle de forten noch versien met een gegagieert guarnisoen van 567 coppen, als namentlijck:

tCasteel Victoria met	281	
tFort op Hittoe	54	
Op Hittoelamma.	50	
Op Larijcque.	40	
Opt eijlant Uliasser	40	
Op Oma . . . . , ...	42	
Op de Passo.	19	
Op de cust van Ceram, Hattemette ende Quelpoetij	11	doot en gevangen. (1)
ende op verscheijde plaetsen	30	Inlantse schoolmeesters
Compt als boven	567	coppen.

Daerenboven bleven in Amboino soo tot besettingh der custe van Hittoe als overvoer vande nootwendige behoeften aende forten ende comptoiren noch resteren de jachten Mocha ende Waterlant neffens drie chaloupen.

(1) De woorden „doot en gevangen" zijn met andere hand bijgevoegd.

'tJacht de Sterre aent casteel om versien te werden opgehaelt sijnde, was langs de kiel geborsten, de inhouten gebroocken, ende de naeden sodanich van malcanderen geweken dat bij d'aenwesende schippers, stierluijden ende timmerluijden irreparabel geoordeelt, ende dienvolgende gesloopt was.

Ten selven dage compt de majoor Adriaen Anthonissen, capiteijn Jan Silvernagel &ª, met hun macht van cleijn vaertuijch op den 2en deses naer den hoeck ende reviere van Crawan uijtgevaren, hier weder binnen de reviere seijlen van 350 quiatij balckjens, die op hun vertreck uijt Crawan gecapt hadden, niet meer medebrengende als 210 stucx, vermits de rest door hart weer dat op gisteren gemoet, verlooren hebben.

Voorders soo rapporteren dat al eer inde Crawanghse reviere quamen, een Javaense praeuw vol drooge visch (doch sonder volck alsoo te lant vluchten) verovert, ende onder de vloot verdeelt hadden. Item oock inde revier opwaerts comende, gevonden seecker plaets daer aen beijde sijde huijsjens stonden, een brugge had gelegen, ende volck vande Mataram over gemarcheert was, welcke huijskens neffens noch twee scheppraeuwtjens geruijneert, ende verbrant hebben, soo hadde capiteijn Silvernagel met een orangbaij in seecker spruijt van gemelte revier oock vinden leggen vier Javaense tingans, daer van drie eschappeerden, ende een met alle der Javanen geweer in handen bequam, salverende hun tvolck met de vlucht.

26en ditto wordt van hier met twee kisten inhoudende 8000 Rª in spetie, neffens eenige Nederlantsche provisien naer de Sumatrase Westcust affgesonden, tjacht Manilha, om de selve aen onse negotianten aldaer over te leveren, ende gebruijckt te werden tot betaelingh vande tollen des alreede gecochten, ende noch op te samelen peper sijnde gemant met 30 matroosen, ende 10 soldaten, ende ter selver behoefte van alles voor vier maenden geprovideert.

Soo vertreckt oock naer Palimbam een balouw met Javaense in Batavia gemaeckte loode pitgiens, &ª.

Op dato (1) inder nacht arriveert alhier van Solor ende Timor tjacht de Fortuijn met 700 stucx ofte boomen sandelhout, ende 16 slaven in gemelte quartieren verovert, daer neffens haer Ed. oock bij missiven vanden commandeur Jan Tomberghen, ende vice commandeur Harman Woutersen in dato 3en ende 21en deses geadvijseert wort als volcht namentlijck:

Dat naer met de vloote op 23 Februarij passado van hier geseijlt, ende den 7en Meert omtrent Jortangh gecomen waren, beyegent ende verovert hebben 3 Javaense jonckgens daer uijt eer se in brandt staecken, losten ½ last rijs, 3 d° sout, partije drooge visch, coockpotten, ende rommelingh. Dat vermits d'ontmoete groote stilte ende contrarie stromen niet voor den 29en d° omtrent Sumba gecomen sijnde metten anderen geresolveert hadden den commandeur Thombergen per het jacht Voorburch in passant 't eijlandt Ende te laeten aendoen,

(1) Het volgende gedeelte reeds gedrukt bij Tiele-Heeres, *Bouwstoffen* II, 309 vv.

om te vernemen off daer tegens hun wedercompste van Timor niet een schip met padij, &ª, te becomen soude sijn, en tot dien eijnde goede ordre te laeten, zeijlende den vice commandeur Harman Wouters alsdoen voorts met de jachten Cabo de Rama, Maria, Fortuijn, Neptunus ende Cleen Petten tot den 10^en April als wanneer het jacht (waer aff hier vooren opden 18^en deses vermaent staet) uijt sijne vloote verloren hebbende, met de resterende vier op 25^en d° omtrent twee mijlen buijten de wal vant eijlandt Rottij verovert heeft, twee Portugijse bercken comende vande Timorse buijten cust geladen met 700 stucx off boomen sandelhout, gemonteert met 12 musquetten, ende een haeck, mitsgaders gemant met 39 mesticen daer onder twee vrouws personen twelck altsamen neffens eenige andere cleijnicheden inde jachten overgenomen sijnde, waeren gemelte bercken als ondienstich om door d' onse te bemannen in brandt gesteecken.

Den 30^en d° quamen voor Coupan ter rheede daer den commandeur Tombergen vonden, hebbende van d' inwoonders op Ende goede toeseggingh becomēn, alwaer met den anderen resolveerden de binnen ende buijten custe van Thimor met de jachten in tween verdeelt te gaen visiteren, namentlijck den commandeur Tombergen met Cabo de Rama ende Petten naer de Zuijdcant om op Batumjan den sandelhandel te onderstaen, ende den vice commandeur Harman Woutersen met Voorburch, Fortuijn, ende Neptunus aende Noortsijde om des vijants vaertuijgen op te soecken, ende te vermeesteren. Doch vermits de stercke doorblasende Oostewint ter verhoopter plaetse niet connende geraecken, waeren den 19^en Maij voor Coupan weder ter rheede gecomen, hebbende den vice commandeur aende Timorse binnencant verovert twee joncken namentlijck op 6^en d° een, welcke gemant sijnde met omtrent 40 coppen, sich int eerste tegens het vaertuijch vant jacht de Fortuijn cloeckelijck te weer stelde, sulcx dat onse soldaten al haer cruijt verschietende ende den luijtenant Verbeeck gequetst wordende afhouden mosten tot dat assistentie cregen, twelck die vande jonck siende jaechdent aende wal, begaven hun te landt, ende verlieten haer jonck, als wanneer d' onse daer uijt bequamen 21 bossen massoij, partije canarij gomme, een haeck ende een musquet, tander was een jonckje twelck van Larentucka naer Mena quam, om aldaer eenich sandelhout datter bij mancquement van ruijmte in seecker berck die daer geweest hadde, overgebleven was, te gaen haelen ophebbende 5 haecx, 5 musquets, ende 13 mesticen, twelck d' onse als vooren opden 15^en bij nacht oock overvallen, verovert, ende gelijck d' eerste jonck naer ontlossinge in brandt gesteecken hebben.

d' Onse uijt de voorschreven 13 gevangenen verstaende, datter noch partije sandelhout aen Mena lach, begaven hun met de jachten derwaerts, ende vonden aldaer voor op strant leggen 336 stucx sandelhouten, die datelijck door de boots aende jachten gebracht wierden.

Den 4^en Junij gingen met eenige soldaten naer seecker dorp daer den tolck woonden, wiens broeder bij d' onse in het laetste jonckje verovert was,

met welcke veraccordeerden dat voor seecker partije sandelhout van 103 stucx, welcke in gemelte dorp gereet lach des anderen daechs sijnen broeder mocht comen lossen, mits dat het sandel aen strandt brengen soude, doch hier op niet gevolcht, ende thout voor d' onse te verre vander handt te haelen sijnde, resolveerden om geen meerder tijt te versuijmen op 5^{en} d° van Mena naer Solor te steecken.

Den 8^{en} d° voor Lamakera ten ancker gecomen sijnde, vonden der selver ende eenige andere negrijen door de Portugijsen affgebrandt, die omtrent 14 dagen geleden met twee jachten, eenige praeuwen, ende veel volck daer geweest waeren, ende rapporteerden d' onwoonders dat het Portugijse fort met niet meer als met 25 a 26 soo mesticen als swarten beseth, doch met 12 lepelstucken, ende 14 soo bassen, valcoens, als haecx versien was, als wanneer den commandeur de orangcaijs van Lamakera, Lamalla, ende omleggende dorpen, die alle door de Portugijsen beschadicht, ende op de selve seer gebeten waeren, bij een geroepen hebbende, hun te kennen gaff, hoe dat voornemens was 't geseijde fort met gewelt aentetasten, off daer toe haere machten oock wilden contribueeren, twelcke sij neffens tmede brenghen van 6 Bamboese leeren, omt fort te beclimmen, toe seggende waeren. D' onse met de jachten Cabo de Rama ende Neptunus aen d'Oost sijde, mitsgaders Voorburch, Fortuijn, ende Petten aende Westsijde van gemelten fort ten ancker geloopen, maer daer omtrent gecomen sijnde vonden tselve vrij diffencibeler van wercken als wel gemeent hadden, echter sont den commandeur (ondertusschen de Soloresen vergaderden) een sergiant, een trompetter en twee soldaten met een vree vaene derwaerts, om 't fort op te eijsschen, doch cregen van seecker paep (die t commando daer binnen is hebbende) tot antwoort: sulcx niet te durven doen, alsoo de groote Padre vertrocken ende hij maer een knecht vanden selven sijnde, geresolveert bleeff 't fort soo lange te houden, als hem mogelijck soude wesen, te meer hij Godt maer eenen doot schuldich was.

Dese antwoort becomen ende goede partije Soloresen, doch sonder leeren verschenen, tvolck op strant in ordre gestelt ende door die vant fort eenige canon ende musquetschooten gedaen sijnde, steldent de Soloresen op 't lopen, ende lieten d'onse alleen, die doen op geseijde fort niet anders hebben connen verrichten, als dat den 10^{en} d° 's avonts met een goede partije soldaten ende matroosen landende, twee vande punten (welcke met atap gedeckt waeren in brandt cregen) voorders aftrocken, weder imbarqueerden ende met de vloote naer Lamalla seijlden, daer soo veel rijs hebben geprocureert, als hun om tot Ende te comen van noode was.

Opt versoeck der orangcaijs van Lamalla, ende volgens gegeven ordre bij haer Ed. instructie, hadde den commandeur Tombergen bij hem op Cabo de Rama overgenomen vier Solorese ambassadeurs, die tsijner tijt hier staen te verschijnen.

Den 14^{en} Junij met de vloot weder van Lamalla scheijdende ende 't Portugijse fort onder vijff schooten passerende jaechden 's anderen daechs tegen

de wal van Larentucka seecker berck met paggerhout gelaeden, die d'onse inde jachten ontlosten ende sloopten, gelijck oock tegens den avondt een praeuw van Larentoucka met een Portugijs aen boort is gecomen, medebrengende twee gevangene Nederlanders, daer voor den paep drie vande genomen slaven in wisselingh liet versoecken, twelck geaccordeert wiert.

Gemelte twee Nederlanders rapporteerden dat A° 1633 op de custe van China inde Piscadores met de jonck de Blijde Bootschap 26 sterck sijnde, door den roover Janglauw genomen, ende soo lange op desselffs rovende joncken gebruijckt, tot dat ten lesten met haer negenen (die vande gemelte 26 noch resteerden) uijt de handen vanden roover aende Chijnese cust gevlucht, ende in Macao gecomen sijnde door den Portugijsen gouverneur met haer sevenen (alsooder twee in Macao gebleven) per twee jachten over Malacca naer Goa aenden vicereij waeren gesonden, doch omtrent Pulo Timon (daer noch een vande seven over boort viel) comende, ende vernemende het Malacx vaerwater door de Nederlanders soo nauw beseth was, resolveerden gemelte Portugijse jachten nae Macassar te loopen, maer wierden genootsaeckt door stilte ende bij faulte van victualie aent eijlandt Balij ten ancker te comen (daer noch een vande ses Nederlanders te landt vluchte) ende aldaer verstaende dat Macassar insgelijcx door d'onse beslooten gehouden wiert, namen hun cours nae Solor ende Timor, alwaer int begin van April passado voor Larentoucka bij noch twee andere Portugijse jachten den Hollantsen Jager, ende St Pedro uijt Macao wel aengecomen sijn, daer van twee over Macassar nae Maccauw gekeert sijn, ende de resterende met drie vande vijff Nederlanders hun passagie bij Zuijen Java naer de custe van Indien genomen hebben. Een off twee deser jachten lagen noch voor Larentucka als onse macht omtrent Solor verschenen, als wanneer tijtlijck voor dat outdeckt wierden, seijl maeckte endo haer reijse vervolchde, hebbende groot hasard gelopen, van genomen te sijn, dat ons door stilte, ende dat soo langen uijt reijse maeckte, alleen ontstaen ende gemist is; daer wort geseijt dat rijckelijck geladen waren met Chijnese waeren, ende goet getal goude schuijten.

Den 21^en^ Junij waeren op Ende voor het dorp Tengewee met de vijff jachten wel aangecomen, alwaer den commandeur Tombergen met Cabo de Rama op hoope om volgens der inwoonderen toeseggingh binnen den tijt van ses weecken sijn last aen padij ende cassia lingua te becomen verbleven, ende den vice commandeur Harman Woutersen met de resterende vier (naer dat provisie van rijs voor een maent ingenomen hadde) den 3^en^ Julij naer Benjarmassingh gesteecken is (1), om aldaer sijn peper last te gaen haelen, doende in passant de Macassaerse rheede, ende tcanael van Laut Poulo aen, sonder eenich groot off cleijn vaertuijch te vernemen, anders dan omtrent den hoeck van Tana Keka seecker vlot met houts coolen, dat neffens een man daer op sijnde

(1) Tot zoover bij Tiele-Heeres t. a. p.

aenhaelde. Ende alsoo voorgemelte jacht de Fortuijn met 't inhebbende sandelhout soo volladen was, dat niet meer conde innemen, resolveerde den vice commandeur tselve op 21 deses van omtrent Oedjongh Salatan neffens dese advijsen recht door herwaerts te senden.

27en d° compt een cleijne balouw met rijs ende andere cleijnicheden van Japara.

28en d° vertreckt een wanckan derwaerts met loode Javaense pitgiens, groff porceleijn &a.

Item een tingan naer Pacalongen met ut supra, ende een d° naer Lampongh op de cust van Sumatra met niet anders dan pitgiens.

Tegens de middach wort door de heeren Philips Lucas ende Aerts Gijsels Raeden van India, den ontvanger generael Cornelis van Maseijck, ende den president Joan Ottens versterckt met d'eerwaerdige magistraet voor het stadthuijs deser stede naer voorgaende clocken geslach ende volck vergaderingh met goet fatsoen geauthoriseert den persoon van Limlacco Chinees als capiteijn ende voorspraeck der residerende ende aencomende Chinesen in Batavia, met sodanigen macht als sijnen predecesseur Bencon (die op 3en deses over Taijouan naer China gekeert is) gehadt, ende volgens de commissie, welcke hem den Gouverneur Generael tot dien eijnde verleent heeft, die oock int openbaer den volcke voorgelesen ende bekent gemaeckt sij.

Op dato des naernoens compt hier naer langh uijt kijckens noch behouden t'arriveren tschip der Veere, twelck op den 27en April passado in compe van 't Zeepaert ende de jachten Zouburch, Cleen Rotterdam, Hoochcarspel, ende den Dolphijn uijt de com van Suhalij herwaerts genavigeert, ende onderwegen vande vloot (die hier over langh in salvo is aengecomen) geraeckt wesende door sijn extra ordinaire onbeseijltheijt, vuijlicheijt, als oock d'ontmoete stilte ende contrarie winden, niet voor op dato dese rheede heeft connen aenlangen.

29en d° seecker soldaet met licentie van sijn officier aende Westsijde van Batavia even buijten de reduijten gegaen wesende om eenich gevengelt te schieten, wort vande Bantamse Javanen overvallen ende gevanckelijck wech gevoert.

Ten selven morgen vertreckt een lamboe nae Celebar op de Westcust met een last sout.

Item twee vaertuijgen na d'Oost 't eene naer Jortan ende 't ander nae Pacalongen, niet anders medevoerende dan pitgiens.

Op dato des naernoens arriveert vande Sumatrase Westcust 't schip de Revengie met

753 bhaar Tico ende Priamanse peper
14 d° cassa lingua
12 lasten rijs
$1\frac{1}{2}$ d° padij
$17\frac{5}{8}$ cattij campher baros ende
691 taijl goudt, monterende

tsaemen ter somme van *f* 74953.13.15.

Naer het verseijlen van gemelte Revengie op 3^em^ deses uijt Tico herwaerts, hadde den coopman Paulo Antonij de Barij op de goede apparentien die sich aldaer verthoonden tot opsamelingh van peper aen lant gelaten een cargasoen cleeden van omtrent 20000 gulden onder de verantwoording vanden ondercoopman Juriaen Eldertsen ende assistent Jacob de Haes.

Soo was oock in passant Indrapura aengeweest alwaer vanden coopman Jacob Schooff met het jacht Sardam ter selver plaetse in handelingh leggende, becomen heeft een missive gedateert 13^en^ deses, daer bij advijseert hoe dat op primo Junij van Celebar gescheijden ende den 8^en^ d^o^ in Tico aengecomen sijnde, 't gedestineerde cleeden cargasoen aenden boven gemelten Barij ter hant gestelt, ende vanden selven weder overgenomen hebbende 3000 R^a^ in spetie sich daermede in aller haest naer Indrapura vervoecht hadde, om den gereet leggenden peper die gerapporteert wiert omtrent 4 a 500 bhaar te wesen, op te copen; doch den 27^en^ d^o^ aldaer arriveerde, heeft tot dato van sijn missive door de onwillicheijt ende groote begeerlijckheijt der inwoonders (niettegenstaende al eenige schenckagie aende groote gedaen, ende goede sorteringh cleden gepresenteert hadde) noch niet anders inden handel gevordert als contract van cleeden in peper wisselingh gemaeckt, echter stont op goeden voet, te meer d'Engelsen ijegenwoordich een grouwel van Indrapura, (door desselffs ongesontheijt) schijnen te hebben, alsoo met 't fregat de Hoope daer aen geweest, doch stracx naer de Noort vertrocken waeren, apparent om hun jacht de Hoopwel (twelck tot Tico uijt Suratte gearriveert, ende van meeningh was als sijn cleden cargasoen overgegeven hadde, naer Bantam te verseijlen) op te soecken, ende daer door gesecoureert te werden tot opsamelingh van peper om de Noordt.

30^en^ ditto vertrecken een tingan nae Bantam, ende een lamboe nae Celebar, tsamen medevoerende 4 last sout, 200 grove porceleijne schootels ende andere cleijnicheden.

Op dato compt oock een vlieger van Bantam met fruijten.

Item keert hier vruchteloos weder de wanckan van nachoda Bingam, op 15^en^ deses van hier geseijlt, om sijn reijse naer Succadana te voorderen van eenige Mattaramse praeuwen omtrent Crawan aengerant ende bevochten is, sulcx dat twee dooden, ende een gequetste becomende, sich herwaerts begeven heeft.

Ultimo d^o^ worden van hier op het schrijven vanden commandeur Cornelis Sijmonsen soo tot devaliseringh van des vijants aengecomen secours uijt Goa, als supplement vant verbrande jacht Wieringen, ende tot beter waernemingh vande Malacxse besettingh derwaerts affgesonden de jachten Diemen, ende de Vos, van schut, ammonitie van oorloge, &^a^, wel versien, geprovideert van alles voor vijff maenden ende gemant met 85 coppen namentlijck:

Diemen met	35	matrosen	 10	soldaten.
De Vos . .	30		 10	

Soo wert oock daerenboven voor d' aenwesende vloote bestaende inde jachten Venhuijsen, Couckercken, Bleijswijck, Bardes, ende Cleijn Nassouw per gemelte Diemen ende de Vos gesonden, de geeijschte provisien, nootlijckheden, &ª, ammonitie van oorloge, ende een recreu van 50 coppen namentlijck 25 matroosen, ende 25 soldaten.

Item oock den vice commandeur Oirlando Thibault tot een eerteecken van sijn betoonde couragie int manhaftich slaen met het jacht Couckercken op 7en Juni passado tegens des vijants groote aengecomen Malacxse macht toegeschickt, een gouden keten van $5\frac{3}{4}$ Rª swaerte om die ter eeren vande Compe ende gedachtenis sijner heroique daet te mogen voeren ende dragen, insgelijcx oock om gelijcke redenen 't overgebleven volck van gemelte Couckercken, begifticht met een vereeringh van twee maenden gagie, die op hare lopende reecquening gestelt, ende door hun tsijner tijt hier comende ontfangen sullen werden. (1)

In gemelte jachten Diemen ende de Vos is oock beneffens eenige Nederlantse provisien voor tcomtoir Jambij gescheept twee kisten met 8000 Rª in spetie, om in passant overgegeven, ende aldaer gebruijckt te werden tot incoop van peper.

Wat den commandeur Cornelis Sijmonsen int Malacx vaerwater ende den oppercoopman van Houten op Jambij per voorschreven jachten bij missive aengeseijt, ende geordineert wort, can int copijeboeck onder dato van 30 Julij naegelesen worden.

D° verseijlt naer de Noorder eijlanden tschip de Beets om behouwen craelsteen.

Op dato vertrecken oock drie vaertuijgen met sout ende eenige Chijnese waeren, naer de Westcust van Sumatra, om peper te ruijlen.

Item een balouw nae Bantam met weijnich van emportance.

Ten selven dage verschijnt mede een tingan van Cheringen, uijt de Straete Sunda, met padij.

De maent Augustus A° 1636.

Primo ditto smorgens verseijlt van hier een balouw naer Mannack gelegen op de Westcust van Sumatra met sout ende eenige Chinese grove waeaen om peper te procureren.

Naernoens comen twee tingans d' eene van Damack, ende d' ander van Bantam met eenige cleijnicheden ende fruijten.

(1) Vgl. Tiele-Heeres, *Bouwstoffen* II, 306.

3ᵉⁿ d° verschijnen van Tegal drie Javaense gorabs met ongeveer 16 last rijs, ende een vlieger van Bantam met sirij.

4ᵉⁿ ditto, wort van hier met 45 coppen gemandt, ende ter selver behoefte van vlees, speck, olij, asijn, &ª, voor acht ende van rijs voor 4 maenden voorsien over Pehouw naer Firando affgesonden twel beseijlde fluijtschip Petten inhebbende het Europisch cargasoen, voor Japan nu jongst door de schepen Swol ende Harderwijck uijt het vaderslant aengebracht, monterende conform medegaende facture de somme van *f* 88315. 15. 14, ende daerenboven voor Taijouan een cargasoen van *f* 31097. 11.—, bestaende in pertije olijphantstanden, sandelhout, Nederlantse provisien, ende andere nootlijckheden, om in passant aen eenich schip daer ter rheede leggende (neffens den predicant Johannes Lindenborn van hier naer Taijouan gecommitteert, om den dienst des Heeren op Formosa waertenemen, ende 20 Chinesen die de joncke van Hambuan omtrent Banca verlooren hebben) over te geven, ende dan opt spoedichste sijn reijse naer Firando in Japan te vervorderen, tot welcken eijnde oock met goede instructie ende cours wijsingen versien is.

Soo verseijlt oock een vaertuijch met sout, ende weijnich Chinese coopmanschappen naer de Sumatrase Westcust.

5ᵉⁿ d° compt een gorab van Tegal met omtrent 20 lasten rijs.

8ᵉⁿ d° brengen de vrije burgers met haer 5 a 6 sterck uijt geweest sijnde om wilt te schieten, hier binnen een swart die int bosch gemoet hebben, welcke rapporteert over eenige dagen met twee Javanen uijt Bantam was gegaen om de selve tot het struijckroven hier omtrent de wech te wijsen, doch bij de wercken comende ende gelegentheijt siende haer ontlopen is.

9ᵉⁿ ditto worden van hier met een treffelijck cargasoen monterende *f* 78034. 5. 6, bestaende in 87 packen soo Suratse als Choromandelsche cleeden, 132 cattij Chinese sijde, partije goutdraet, &ª, ende 12000 Rª van 8ᵉⁿ in spetie, naer de Sumatrase Westcust affgesonden 't fluijtschip de Keijserinnne gemant met 45, ende tjacht de Zeeusche Nachtegael op hebbende 25 coppen, beijde van alles geprovideert voor vier maenden, daermede oock weder derwaerts vaert de coopman Paulo Antonio de Barij aen wien 't voorschreven cargasoen bij instructie gerecommandeert ende bevolen is opt spoedichste tegens peper te verhandelen, tsij dan in Celebar, Lamajuta, Indrapoura, Batingcapas, Sillida, Bongusbaij, Cotatenga, Oulacan, Priaman, Tico, Passeman ofte Gassangh, ende oock de coopluijden vande schepen de Leeuwinne ende Sardam op gemelte cust in handelingh leggende met soo veel van sijn contant t' assisteren als tot procure van groote partije peper metten anderen van noode soude mogen hebben.

Ditto verseijlt oock een tingan nae Bantam met weijnich van emportance.

10ᵉⁿ d° vertreckt een giliongh met porceleijn, ende andere Chijnese waeren naer de Westcust van Sumatra.

'Snaernoens compt een tingan van Bantam met fruijten.

11en d° navigeert een jonck weder naer Lossarij met Chijnese coopmanschappen ende pitgiens.

Met de zeewint comen drie lambous van Grisse, ende Jortangh, inhebbende rijs, ende andere snuijsteringen.

13en d° worden van hier noch naer Siam gesonden de schepen Leijden, ende tWapen van Delft gemant ende geprovideert als volcht namentlijck:

Leijden met 100 coppen voorsien van vlees, speck, olij, asijn, arack, &a, voor vier, ende van rijs maer voor twee maenden, ende tWapen van Delft, insgelijcx met 100 eters ende twee maenden rijs, doch vant resterende voor 6 dittos provisie.

Per gemelte schepen is oock derwaerts gecommitteert den oppercoopman Joos Schouten, om als commissaris volgens sijn mede gegeven commissie, de missive ende schenckagies soo wegen sijn vorstelijcke genade den Heere Prince van Orangien, bij de vloote vanden E. Mauritius van Ommeren a° passato uijt het vaderlant in India gebracht, als die vanden Gouverneur Generael met de vereijschte solemniteijten aenden coninck van Siam te presenteren, met goet fatsoen ter handt te stellen, ende voorders eenige naerder redressen inden handel vandè Compe aldaer principalijck op 't uijtvoeren des rijs te versoecken bestaende, de neffens gaende geschencken int naervolgende namentlijck:

Wegen sijn wel gemelte vorstelijcke genaede:

Een goude keijsers croone met esmeraulde peerlen gegarniseert, rijckelijck verciert, ende een keijserlijck swaert, gedemasqueert, met gout ingeleijt.

Ende vande Gouverneur Generael:

1 Persiaens gout laecken,	10 ps sijde patoolen
2 d° fluweel	1 sockel foulije
1 alcatijff	1 picol nagelen
1 spiegel met ebben lijsten ende loffwerck ingeleijt	1 d° noote muschaten ende
1 stuck carmosijn root laecken	1 d° sandelhout.

In gemelte schepen is oock voor 't comptoir Siam geimbarqueert, ende aenden coopman Jeremias van Vliet, neffens haer Ed. missive geaddresseert een dienstich cargasoen volgens facture monterende ter somme van *f* 19830.12.4, om bij 't presente aldaer gevoecht ende overgeset sijnde, de geeijschte retouren van dien ten deele met gemelten Schouten in een van dese twee schepen tegens halff December aenstaende hier te mogen hebben.

Soo vertrecken oock naer de Sumatrase Westcust tot procure van peper twee joncken ende een lamboe met omtrent 140 lasten sout ende eenige Chinese waren.

Op dato des naernoens arriveert alhier van Jambij tjacht den Brack met een retour van 1716 picol, 29 cattij peper, monterende volgens facture *f* 31051.8.4, ende noch bovendien 100 picol tin die vant comptoir aldaer terugh is brengende.

Conform haer Ed. successive ordre met het fluijtschip Warmont, ende tjacht Langerack in dato 13^en Meij ende 18^en Junij passado derwaerts gegeven, heeft sich, per gemelte Brack oock herwaerts vervoecht, den oppercoopman Cornelis van Houten, ende sijn transport van Comp^es effecten ende ommeslach in Jambij, gedaen aenden ondercoopman Lucas de Vogel, twelck volgens nevens gesonden balance compt te bedragen ter somme van *f* 246273. 8. 5, daer bij gereeckent sijn 177000 gulden aen uijtstaende schulden onder een hoop caele ende beroijde Chijnesen.

Door gemelte van Houten, becomen niet alleen desselffs schriftelijcke ende mondelinge rapporten, wegen des Comp^ies standt, handel, ende gelegentheijt in Jambij, maer oock vijff verscheijden missiven vanden voorschreven Lucas de Vogel, namentlijck een in dato 2^en Meij, op den Brack voor de reviere van Palimbam geschreven, twee vanden 26^en Junij tracterende den eenen vant gepasseerde in Palimbam ende d'ander van Jambijs gelegentheijt. Item een vanden 7^en ende jongst van 9^en Julij passato, aenden voorgemelten van Houten geschreven, waeruijt vernemen 't naervolgende te weten:

Eerstelijck aengaende de voijagie naer Palimbam, dat hij Vogel op 27 April voorleden met den Brack van Jambij scheijdende, primo Meij neffens der Jambijse coningens armada voor de reviere, den 9^en d^o voorde stadt Palimbam wel aengecomen, ende sanderen daechs met de missive door den coopman van Houten aenden coninck van Palimbam geschreven aen lant gevaeren was, welcke sijne Maj^t statelijck geaccepteert, getranslateert, ende den inhout van dien verstaen hebbende, sich gantsch ende gaer geexcuseert hadde, wegen eenigen overlast, diemen hem opleijde aende Batavise Chinesen gedaen te hebben, overbodich sijnde (bij aldien sulcx conden bewijsen) de geinteresseerde haer geleden schade te vergoeden.

Item dat niet anders en trachte dan om met de Nederlanders in goede vrundtschap te continueren, doch alsoo groote vreese voor den Mattaram, die met 150 oorlochspraeuwen Palimbam geweest besichtigen, hadde versocht seer ernstelijck dat aldaer een logie souden willen stichten om hem tegen des Mattarams invasien te mogen beschermen, als wanneer oock genegen was sich bij contract vast te verbinden, alle den peper in sijn landt vallende aende Nederlanders, ende niemant anders te leveren. Item oock d' Engelsen (welcke hem alreede om daer een logie te brengen, versocht hebben) sulcx ontseggen soude, te meer de selve met den Mattaram in vrientschap sijn. Maer gemelten de Vogel desen aengaenden niet connende disponneren, hadde den coninck aengeraden, dat tot dien eijnde een gesant naer Batavia soude senden, om met den heer Generael selffs daer over te consuleren twelck den coninck met sijn eijgen vaertuijch uijt vreese vanden Mattaram niet en dorste bijderhant nemen. Echter bleeff geresolveert soo haest weder eenich Nederlants schip van Jambij de Palimbamse reviere quam aentedoen, sijnen gesant daermede oock na Batavia te

schicken, hebbende gemelten de Vogel tot een wispandt vandat sulcx geschieden soude, 50 R^{a} van 8ten in desselffs handen gelaten.

Niettegenstaende hem de Vogel een goet cleeden cargasoen van Jambij was mede gegeven, soo heeft in Palimbam niet anders connen oversetten als de waerdijc van 3119 R^{a} vermits daer al met pitgiens ofte loode gegaete munte handeleu, ende ingevalle sijn gantsch cargasoen daertegens hadde willen trocqueren, soude niets te rugge gebracht hebben, daerentegens heeft in retour tot civijlen prijs niet anders geprocureert dan omtrent 20 lasten rijs, ende 21 d^{o} padij welcke voor desen uijt den Brack door tjacht Diemen overgenomen ende op 15^{en} passado hier aengebracht sijn.

Soo aldaer uijt d'een en d'ander hadde connen vernemen soude in Palimban tegens goede pertije loot, tin, rassemale, amphioen, ende meest allerhande soorteringh van cleden jaerlijcx tot civijlen prijs te procureren sijn 4 a 5000 picol peper, groote quantiteijt caijo lacco, ende timmerhout, 10 a 12 picol vogelnesjens, 300 a 350 picol wasch, 100 a 150 d^{o} drakenbloet, 6 a 700 coijang rijs, 4 a 500 d^{o} padij, 350 a 400 picol sappanhout, groote partije rottang, ende eenige olijphants tanden.

Niet meer dan drie Javaense vaertuijgen hadde aldaer gevonden, die cattoen, wasch, ende andere waren opcochten, doch twee dagen voor sijn vertreck (twelck was op den 5^{en} Junij passado) waeren in Palimbam omtrent 50 stucx Javaense handel jonckjens ende pracuwen aengecomen, die hun uijt vreese van d'onse int suijdelijcke canael verborgen hielden; de gesanten van Patanij sijn d'onse oock aen boort geweest, ende hadden seer gewenscht om weder met de Nederlanders in vreede te mogen leven.

Op het versoeck van den coninck hadde hij de Vogel twee passen verleent, t eene om naer Banca, ende tander om nae Jambij te varen, op Patanij ende Bintam soude mede gaerne pascedels gehadt hebben, doch sloech hem sulcx aff.

Den 5^{en} Junij met der Jambijse coningens armada van voorde stadt, ende den 11^{en} d^{o} uijt de Palimbamse reviere gescheiden sijnde, quam gemelten de Vogel met de Brack den 13^{en} d^{o} weder ter rheede voor Jambij, ende op 16^{en} d^{o} inde logie.

Ende ten tweeden betreffende den standt van Jambij soo verstaen, dat de Chijnese jonck d'onse aldaer niet dan ten hoochsten schadelijck is geweest, soo wel int procureren vande peper als invoorderen der uijtstaende schulden, sulcx naer het affladen vanden Brack geenen peper altoos bij het comptoir meer resteren, ende Comp^{e} als vooren met noch 177.000 gulden aen uijtstaende schulden sitten bleeff, daer aff (soo het sich laet aensien) vooreerst weijnich incomen sal, alsoo de Chinesen onderwien gemelte somme uijstaet, meest cael, ende sonder middelen sijnde, ende ijegenwoordich door de Comp^{e} niet meer betrouwt ofte eenich capitael in handen gestelt werdende, alsnu stil sitten,

niets altoos tot affleggingh haerer schult te wege brengen, ende hun oock sommige bij d' Engelsen begeven.

D'Engelsen blijven alsnoch ontbloot van cleeden ende contanten, de cooplnijden Mr Flemmingh, ende IJvie onder den anderen seer querellich, waeren op 17 Junij passato met het jacht de Confort over Palimbam naer Bantam vertrocken. Den 21^m ditto was eenen Mr Golonton met omtrent 50 picol peper weder van boven de reviere nae om leegh gekeert, welcken verclaerde boven soo veel niet en wist te proffijteren dat daermede sijn gastos conde goet maecken. Onsen assistent Laurens Dorhoudt bleeff daer noch leggen sonder ijets considerabels van hem te vernemen, als dat het peper gewasch sich aldaer seer schoon verthoont; den ondercoopman Puijt soude tot invoorderingh van desselffs uijt gesette schulden al naer boven geweest sijn, ingevalle hij niet door een vrouw (die daer over gevath, ende in hechtenis geseth wesende tselve bekent heeft) met een boncus vergeven ware sulcx dat totter doot toe cranck lach.

Bij ende omtrent Jambij werden dagelijcx veel bosschagien omgehackt, ende tot rijs velden bebouwt, die hun ten deele alreede soo schoon verthoonen, dat apparent is, Jambij binnen 2 a 3 jaeren sich selffs met rijs sal connen onderhouden, ende andere plaetsen tot dien eijnde niet behoeven aentesoecken.

Volgens van hier gegeven expresse ordre was door het jacht Langerack onder Pulo Verella aengehaelt de Chinese jonck van Chincheuw, welcke contrarie desselffs passe, ende tot ons groot nadeel haren handel in Jambij gedaen hebbende, de reviere quam uijtseijlen met meeningh om weder naer China te keeren.

Gemelte jonck aengehaelt, ende door Langerack op de barra bij den Brack gebracht sijnde, liet den oppercoopman van Houten terstont daer uijt overnemen 't naervolgende, namentlijck:

In den Brack	2101¼	R^a in spetie	twelck hier
	34136	℔ peper	ontfangen is.
Ende in Langeracq	11040	℔ peper	daermede naer
	25	piecken	't Malacx vaerwater
	4	ijsere bassen	geseijlt is, ende sal
	1	d^o valcoen	daer van t sijner
	2	lepelstucken	tijt reeckeningh
	25	℔ cruijt	moeten doen.

Daerenboven hadde voorschreven van Houten uijt de jonck op den Brack neffens den nachoda Benhingh genaempt noch 28 Chinesen overgenomen, ende [over] de 51 welcke boven die op de joncke bleven, gestelt 14 Nederlanders om alsoo in comp^e vanden Brack herwaerts te mogen seijlen, doch op 22 Julij met den anderen bij noorden Banca gecomen sijnde, was gemelte jonck bij nacht vanden Brack affgeraeckt, sonder de selve tot dato alhier vernomen te hebben, niet

sonder vreese de Nederlanders sullen vermeestert ende buijten boort gesmeten hebben ende soo voor de wint doorgegaen.

Met gemelten Brack becomen haer Ed. oock twee missiven vande coningen in Jambij ende Palimbam, die getranslateert wesende bevonden worden te luijden als volcht, namentlijck:

Die vanden Coninck in Jambij:

Desen brieff compt met alle goede oprechticheijt vanden Pangoran Aria, coninck in Jambij aenden capiteijn moor in Jacatra, die met alle groote omsichticheijt, cloeckmoedich ende stoutmoedich, ende wiens faeme, soo door de boven als beneden windsche landen vermaert is, die alles met verstandt begrijpt, ende oock sijn doen geluckelijck succedeert, ende die int midden van alle sijne vijanden ende aenslagen victorieux is.

Wijders soo doen wij eerstelijck aen u capiteijn moor verstaen, dat ick Pangoran Aria over alle voorvallen van staetssaecken, groot ende cleijn in Jambij, als coninck aengenomen, ende dat ick sonder onderscheijt de regeringh van het Jambische rijck aenvaert hebbe. Voorders soo hebben wij verstaen dat den capiteijn Antonio van Diemen in plaetse vanden ouden capiteijn moor gesuccedeert is, twelck ons oock meer als ten hoochste aengenaem is geweest. Oversulcx ick Pangoran Aria aenden capiteijn moor, ernstelijck versoecke dat Batavia ende Jambij in dese tijden vereenicht mogen wesen ende blijven, ende soo UE. de oude vruntschap wilt continueren, soo versoeck ick ernstelijck dat den coopman van Jambij mach verwisselt worden, ter oorsaeck dat den selven mij niet aengenaem, ende dat hij mijn beveelen niet gehoorsaem is, ende datter alsulcken eenen in Jambij mach gesonden worden, die achtervolgen [de] de beveelen van capiteijn moor, ende den Pangoran, de saecken bestiere, ende alle voorvallende saecken prompt affdoe sonder op ordre van Batavia te wachten; die deses lants manieren weet, ende de Maleijtse taele verstaet, die recht ende onrecht, goet en quaet can onderscheijden, want sulck volck die de taele niet en verstaen, en doen anders niet dan dat dubbel werck, ende onlusten aenden capiteijn moor, ende den Pangoran geven, ende dat te dier oorsaecke geen verwijderinge tusschen ons ende capiteijn moor wegen de oude vruntschap ende aliantie en groeije. Want alle de regieringe van Jambij aen ons alleene blijft, ende de regieringe van Batavia tot laste vanden capiteijn moor. Ende moet oock verstaen worden dat alle vreemdelingen in Jambij onder de gehoorsaemheijt vanden Pangoran blijven, soo doen oock alle vreemdelingen tot Batavia onder de gehoorsaemheijt vanden capiteijn moor, die de selve dan met alle bescheijdenheijt ende redelijckheijt tharen besten regeeren, tot reputatie van beijde, ende laeten wij UE. noch weeten dat den coopman die van hier vertrocken is, van ons geen affscheijt versocht ofte genomen heeft, ende verclaeren wij soo ons desen coopman weder toegesonden wert, sullen wij verbieden dat gheen vande inwoonderen van Jambij met den selven handelen, om dat hij ons gantsch tegen

het gemoet is, ende soo den capiteijn moor den handel in Jambij wil vervolgen soo versoecken wij datter een ander Hollants kint mach gesonden worden.

Ende die vanden Coninck in Palimbam:

Brieff met een goet ende oprecht herte compt vanden Pangoran in Palimbam aenden H^r^ Antonio van Diemen, Gouverneur Generael inde stadt Jacatra, welckers actien van de bovenwintsche tot de benedenwintsche landen bij Zuijen in oorlochs saecken geverseert, ende in alle steden van wijsheijt vermaert sij, in hoogen staet verheven ende dagelijcx noch vermeerdert wort; voorder laeten wij UE. weeten hoe de brieven, ende geschencken van UE. ons wel geluckich geworden sijn, ende wanneer wij die ontvouwen, ende gelesen hebben den inhout van dien, soo sijn wij uijttermaeten verheucht geweest als verstonden dat den capiteijn van Diemen tot capiteijn moor inde stadt van Jaccatra was aengenomen, ende oock het selve met onsen hertelijcken wensch wel over een, over sulcx dat niet naergelaten sal werden tusschen ons beijden goede vruntschap ende aliantie te onderhouden. Voorder hebben wij uijt UE. schrijven verstaen, dat ick eenige Chinesen van Jaccatra die in Palimbam handelen, haere goederen soude affgenomen hebben, daer over wij versoecken dat sulcke Chinesen welcke eenige pretentie maecken, mogen herwaerts voor ons gesonden werden, ende soo de saecke sulcx bevonden wert, versekere ick Pangoran UE. dat ick de selve alle behoorlijcke contentement doen sal. Voorders seght d' H^r^ Generael dat genegen is met mij de Pangoran in vreede ende aliantie te leven, ende dat die van Palimbam ende Jambij, gelijck een lichaam moeten wesen, twelck mij op het hoochste aengenaem is, ende is mijn begeeren oock voor lange sulcx geweest, ende soot oock seecker is, dat den capiteijn moor met ons de vruntschap wilt onderhouden, soo versoecken wij dat alle de geene tsij ingesetenen ofte vreemdelingen die in Palimbam comen handelen vande Hollanders niet beschadicht ende genomen werden, ende soot selve alsoo naergecomen wert, wat questie salder vallen, ofte den capiteijn moor sal alles naer sijnen wille hebben, ende het sal mij Pangoran oock aengenaem wesen, ende sullen ons oock niet aentrecken, dat de Hollanders met andere rijcken in oorloch sijn, ende oock haer macht inde groote zee gebruijcken, waerover de vreemdelingen dewelcke alhier comen handelen, ons dagelijcx seer claghen, ende verclaeren datter weijnich off geen coopluijden de Hollanders gewelt en ontcomen, echter en laeten ons daeraen weijnich gelegen wesen, ende sijn wij int geheel genegen, om vruntschap te onderhouden, want mijn begeeren en streckt nergens anders toe als om alle landen ende steden in vreede te sien leven ende dat alle coningen ende groote heeren met den anderen vereenicht sijnde, aliantie onderhouden. Tot een teecken van vruntschap vanden Pangoran, seijnden twee piecken met silver beslagen, ende twee hasegaeijen niet siende op de waerdije meer als op de oude vruntschap.

Ten selven dage compt oock een tingan van Bantam met allerhande fruijten.

15en d° arriveert een balouw van Proa met omtrent 20 lasten rijs.

16en d° vertrecken van hier onder verleende passen de naervolgende vaertuijgen namentlijck:

Een jonck naer de Sumatrase Westcust met 80 lasten sout, ende eenige Chijnese coopmanschappen.

Een d° naer Patanij met cleden, ende andere waeren, ende en balouwe naer Andrigirij die mede voert 13 last sout, 2 picol cassumba, 2 picol rompen, ende voorts snuijsteringen.

Naemiddachs comen d' onderstaende vaertuijghen:

Een balouw van Sumbava met omtrent 30 last rijs, item een giliongh van Tegal met 20 lasten d°. Item een tingan van Japara met 7 lasten d°. Ende een lamboe van Bantam inhebbende swarte ende witte suijcker, neffens goede partije fruijten.

Tegens den avont vaert capiteijn Jan Silvernagel van hier naer de West om eenige advantagie op de Mataramse praeuwen, die gerapporteert werden hun aldaer bij de eijlanden tusschen dit ende Bantam t' onthouden, te becomen met 8 Compies enne 2 Bandanese tingans. Item 2 chaloupen, een duijsentbeen, ende een orangbaij, tsamen behalve de swarte roeijers, vrije Bandanesen, ende Nederlantse matroosen gemant met 150 soldaten.

18en ditto arriveert alhier van Tegal met 10 stucx praeuwen, tsamen omtrent 40 lasten witten rijs inhebbende, den gesant Sarapada neffens een missive vanden Tommagon Danaupaija, gouverneur vande stadt Mattaram, geaddresseert aen d' Ed. Hr Generael, waerbij den selven in substantie advijseert, dat dewijle sijnen oom den Tommagon van Tegal onlangs overleden was, hij onse saecken aengaende den vreede voorderingh omtrent den Sousounam ofte Raetou in desselffs plaetse bij der hant genomen hadde, met sodanigen intentie om bij sijne Majt daer toe alle goede middelen aente wenden, twelck wij hem souden gelieven te vertrouwen, voorders alsoo door geseijde Sarapada bericht sij dat Batavia van schoone groote diamanten wel versien is, was den selven gesant, (welcken hij onder sijne protextie heeft genomen) herwaerts sendende met expresse ordre ende vriendelijcke versoeck aen sijn Ed. om eenige goede groote diamanten van hier te becomen, doch de onderhandelingh van dien soo secreet te laeten geschieden, als eenichsints mogelijck was, stuijrende neffens sijne missive oock tot schenckagie een last witten rijs, ende 1000 stucx clappus planten.

Met gemelten gesant Sarapada becomen mede een missive van onse 48 gevangen Nederlanders inde stadt Mattaram op de poort van Tour Aijam, gedateert 29en Junij passado, waer bij haeren ellendigen staet niet alleen ten deele verhaelen, maar oock met ernstich bidden versoecken, dat doch alle doenlijcke devoiren ende middelen tot haerer verlossingh mochten aengewent werden, stellende tot dien eijnde als den cortsten wech voor, tnaervolgende namentlijck:

Dat behoorden een gequalificeert Nederlander met 2 a 3 swarten geaccompangieert naer Tegal, ende soo voorts naer boven bij den Coninck te senden, om selffs voor sijne Maj[t] te verschijnen, ende den vreede te versoecken alsoo van gevoelen blijven, den coninck tot noch toe wegen onse versoecken noijt ten rechten geinformeert is, vermits de grooten van omtrent de zeecant boven comende, weijnich geacht sijn, ende dickwils sonder audientie te crijgen, door den Tommagon Danoupaija (welcken alleen bij den Raetou toegangh ende veel vermogens heeft) sonder ijets te verrichten weder gedepescheert werden, sulcx dat door onse gedaene versoecken ende schenckagien over Japara ende Tegal tot noch toe weijnich off niets verricht, ende alles maer in roock verdwenen is.

Den coninck thoont sich wel genegen tot den vreede gelijck oock op den 10[en] Maert passado aenden Tommagon Danoupaija ordre hadde gegeven, den Tommagon van Tegal te belasten dat besendingh naer Batavia soude doen, om te onderstaen off de Nederlanders tot vreede inclineerden, ende off daer niet een schoon peert voor hem was, doch verboodt expresselijck niet te laten verluijden, hij tot sulcx ordre gaff.

Den 10[en] April voorleden was den Portugijsen ambassadeur genaempt Joris de Conha ([1]) neffens noch drie mesticen uijt Malacca boven inde stadt Mattaram gecomen, mede brengende voor den Sousounam tot schenckagie:

Een klock
een silvere quitasol
acht silver vergulde coppen
vijftich roers
een alcatijff
een seer costelijcke sabel
een paer vergulde pistoolen ende
drie Guseratse vrouwen.

Sijn versoeck aenden coninck was, dat wanneer sij Batavia quamen te emporteren, het alsdan voor hun souden behouden. Item off voor de vloote die toecomende jaer tot sijn assistentie verschijnen sal namentlijck 16 galioenen uijt Manilha, ende een groote armada van Goa rijs souden connen crijgen, twelck den coninck niet alleen plat affgeslagen, ende neffens sijne presente groote heeren met des ambassadeurs versoecken gelacht, ende gespot hadde, maer oock ront uijt geseijt de Portugijsen allesints logenachtich waeren, sulcx dat den gemelten Joris Dacunha seer slecht onthaelt ende weijnich geacht wesende, naer dat tot verscheijde reijsen om sijn depechen versocht, ende die op 26 Meij vercregen hadde, wederom vruchteloos vertrocken was, niet anders in wedergeschenck vanden coninck becomen hebbende als twee renosters hoorns ende een gouden cop.

---

(2) Vgl. De Jonge, *Opkomst* V (II), 228.

Op 9en Junij is oock boven verschenen den coninck van Cheribon, welcke omtrent den Sousounam soo geacht ende in extime sij, als ijmandt, van alle de Javaense grooten, thoonende sich oock vrund der Nederlanders te wesen.

19en ditto verseijlt een tingan met 5 last sout, 10 stucx percallen, ende 3 picol oud ijser, naer Celebar op de Westcust om peper te negotieren.

Item een balouw naer Bantam die medevoert 2 picol rompen, ende andere cleijnicheden.

Ende een d° nae Boelangh met 5 last sout, &a.

20en d° des naernoens arriveert alhier van Amboino over Balij ter rheede den vrijburger Jan Sturm met sijn jacht de Nieuwicheijt medebrengende, 87 stucx verckens, 9 koebeesten, ende 150 eenden, rapporterende dat bij den coninck ende grooten in Balij neffens d'andere twee vrijmansjachten, welcke daer insgelijcx van Amboino om hunne vee ende rijs last te haelen, aengecomen waeren wel getracteert, ende in alles tot vernoegingh beijegent was.

Gemelten Sturm brenght niet alleen medé vier Nederlanders, welcke met de boot vant verongeluckte jacht Maria tot Balij aengecomen, door den conincq gehouden, ende op het versoeck vanden vrijburger Cornelis Woutersen herwaerts gelargeert sijn, maer oock noch seven d° die hem Storm int aendoen van Balij met een praeuw beijegent, ende aen boort gecomen waren, namentlijck: den ondercoopman Pieter Paets, neffens noch ses Nederlanders, welcke rapporteren dat naer sij op den 10en April passado hun jacht de Maria aent eijlant Radiewa verlooren, ende de boot met 18 personen omde vloote vanden commandeur Tombergen te beseijlen off soo niet, naer Coupan te steecken, affgedepescheert hadden, met noch 37 personen daer van een jongen verongeluckt tot 's anderen daechs bij twrack gebleven waren, als wanneer hun met seeckeren orangcaij genaempt Telloe (die van gemelte eijlandt aen boort quam, met toeseggingh van een praeuw te leenen, om naer Batavia te gaen,) alsoo door de menichte swarten, die aen twrack quamen, genoodsaeckt waeren te verlaten, naer 't eijlant hebben begeven, doch daer comende wiert haer niet alleen alles affgenomen, maer oock den 14en d° (wanneer noch een soldaet verongeluckte) twrack in hunne presentie aen brandt gesteecken, ende sij tot den 28en d° aen gemelte eijlant opgehouden, al eer de toegeseijde praeuw becomen conden; de praeuw vercregen, 26 Nederlanders geembarqueert, ende noch 9 op het eijlant gelaten hebbende, die de swarten niet largeren, maer houden wilden, tot dat daer eenich Hollants schip quam te verschijnen, staecken met omtrent 50 swarten naer het groote eijlant genaemt Sabba om gemelten Tellouw, ende praeuws ingeladen coopmanschappen aldaer te lossen, ende ontladen sijnde, dan met de praeuw naer Batavia te gaen, doch gemelte eijlandt op omtrent drie musquets schoot genadert wesende, is de praeuw omgeslagen, sulcx dat drie van d' onse welcke haer met swemmen niet te landt salveren conden, verdronken, als wanneer voor de tweede mael schipbreuck geleden, ende tot de 23en Julij op 't eijlandt Sabba, bij den orangcaij

Tellouw voornoempt (die haer soeveel als cost assistentie dede) gantsch sober geerneert, ende noch 4 van hunne mackers soo door sieckte als ongemack verloren hebbende, begaff sich gemelten Paets met noch ses Nederlanders in een cleijn praeuwtgien vant voorschreven groot eijlandt Sabba herwaerts aen, ende naer dat eenige dagen in zee gesworven, groot ongemack, neffens honger ende dorst geleden hadden, soo sijn als vooren gesecht met den vrijburger Jan Sturm op Balij, ende hier te lant gecomen.

Op dato arriveert tschip de Beets met behouwen craelsteen vande eijlanden hier oock weder ter rheede.

Savonts compt capiteijn Jan Silvernagel met d' armada, waermede op den 16^{en} deses, naer de West uijtgevaren is, hier wederom, hebbende door quaet weder niets verricht ofte eenige Mataramse prauwen vernomen.

21^{en} d^{o} verseijlt naer d' eijlanden Noorden van Batavia gelegen tfluijtschip den Otter om craelsteen tot de fortificatien.

Op dato des naernoens arriveert alhier met het jacht Cleen Rotterdam, inhebbende 23$\frac{3}{4}$ lasten peper, 500 bos rottangh, 10 stucx besarsteenen, ende 2000 rijcxdaelders die (als ongetrocken) terugh comen van Martapura, den oppercoopman Wollebrant Geleijnsen welcke volgens gegeven ordre vanden Generael ende raeden van India van Comp^{ies} middelen ende effecten aldaer, monterende tsamen ter somme van *f* 44129.8.4, behoorlijck transport gedaen, ende sich voorders met gemelte jacht in comp^{e} van Voorburch, ende Neptunus (die binnen 2 a 3 dagen te volgen staen) herwaerts begeven heeft.

Met den selven becomen niet alleen advijs vanden oppercoopman Jan Coen, in dato 13^{en} deses, maer oock copije van seecker missive, die gemelten Wollebrant Geleijnsen op den 20^{en} Julij met de joncke van nachoda Moeda herwaerts aen affgedepescheert hadde, doch tot noch toe hier niet vernomen is, waeruijt verstaen tnaervolgende namentlijck:

Dat door het langh tardement van tschip Weesph, twelck den 21^{en} Meij van hier geseijlt, niet voor den 8^{en} Julij tot Martapoura was aengecomen, vermits int oversteecken te leegh verviel, d' Engelsen omtrent 7 a 58 lasten peper met hun schip de Coster naer Bantam hebben affgescheept, wel tegens het gemoet vanden ouden Pangoran, alsoo hij belooft hadde wanneer d' onse eenich ontseth van Batavia bequamen, d' Engelsen haren geprocureerden peper weder affnemen, aen ons leveren ende hun met contant betaelen soude, gelijck oock 't affschepen van dien op hoope vande spoedige verschijningh onser secoursen langh tegen heeft gehouden.

Gemelte schip de Coster arriveerde aldaer van Macassar den 9$_{en}$ Maijo, met (soo d' Engelsen opgaven) 1000 baelen, ende op 25^{en} Junij insgelijcx van Macassar tschip de Peerl, comende van Pulo Ron over Amboino met 600 d^{o} nagelen, sijnde ijder bael ongeveer een Portugijse bhaar dat is 550 ℔, doch achte picols sijn die sij alt samen op Macassar tegens 180 R^{a} contant ende 225 a 230

d° in trocque van cleeden de bhaar ingecocht hebben, ende naer d' opperhoofden desselffs verclaerden hadden noch goede partije, door mancquement van capitael aldaer moeten overlaten, welck restant door twee Portugijse fregatten, ende een scheepken dat desen jare uijt Macao met een capitael van ongeveer 200.000 R^a waerdije in Chinees gout, raere stoffen ende porceleijnen tot Macassar is aengecomen) naer Goa vervoert, alsoo de selve in comp^e vande Peerl uijt Macassar gescheijden sijn, nemende de fregatten off navetten haeren cours door de Straet Balij, ende tscheepken den wech langhs Borneo, alles nae tseggen der Engelsen.

Soo quam oock tenselven tijde neffens voorsebreven Peerl uijt Macasser seecker Deens jacht de Charitas groot omtrent 60 a 70 lasten twelck vol nagelen wesende eerst naer Bantam om daer eenige te venten, ende als dan met de rest naer Choromandel te verseijlen geresolveert was.

Tot dese twee schepen uijt Macassar, arriveerde noch op den 19^{en} Meij van Bantam, 't Engels jacht ofte fregat d' Intelligens met partije sout, 6 a 8 packen cleeden, eenige loode pitgiens, ende R^a in spetie, die d' inwoonders (neffens noch 2 a 3000 welcke de Coster over Macassar heeft mede gebracht) door haer valscheijt niet en begeeren t' ontfangen, sulcx dat de selve wederom naer Bantam hebben moeten vervoeren.

Gemelte Intelligens bracht vanden president tot Bantam mede, twee missiven houdende een aenden jongen Coninck, neffens twee vaetgiens bossecruijt, 15 stucken loot, ende een musquet tot schenckagie, ende d' ander aenden radja Itam met 4 vaetgiens cruijt, 35 stucken looth, ende twee pont amphioen, welcke d' Engelsen op den 23^{en} d° met een grooten staet voor den coninck gebracht, ende aldaer overgelevert hebbende, wiert hun cleene eere aangedaen, ende de schenckagie bij sijne Maj^t geaccepteert doch den coninck vernemende dat de brieven ende schenckagie niet aen hem, maer sijn soon ende den swarten coninck hielden, was gantsch verstoort, sulcx dat wechgaende sonder d' Engelsen eenich affscheijt te geven, aenstonts liet belasten sij geenen peper altoos van die geprocureert ende aen lant gereet leggen hadden, souden mogen nae boort brenghen, ofte uijtvoeren, doch door het voorspreecken vanden jongen coninck ende Raadja Ytam, was naderhant niet alleen bewogen geworden, hun 't affschepen vanden opgesamelden, maer oock een vierdepart van alle den peper, die jaerlijcx int rijck van Martapoura quam te vallen, toetestaen, mits dat hem in recompense niet alleen (gelijck de Nederlanders) assistentie doen, maer oock soo veel schut, musquets, cruijt, loot, &^{a}, vercoopen souden, als tot resistentie van sijnen vijant den Macassar, die hem onlangs de plaetse van Laut Poulo met de hulpe van die van Passir ende Cate affgelopen, verbrandt, ende op nieuws hard gedreijcht hadde) van noode mocht hebben, tot welcken eijnde oock alreede een missive aenden Engelsen president in Bantam gereet gemaeckt hadde, om neffens een wedergeschenck van 1000 gantangh peper ende eenige matjens met tschip de Peerl derwaerts te gaen. Echter onsen oppercoopman Wollebrant Geleijnsen sulcx verstaen, sich bij den

conincq vervoecht, ende clachtich getoont hebbende, disponeerde den selven sodanich dat vant voorgenomen contract desisterende, geseijden brieff ende schenckagie introck, ende op nieuws aen gemelten president niet anders in antwoorde schreeff als dat bij aldien genegen was op Martapoura te negotieren, hem sulcx accordeerde in alle coopmanschappen, welcke in sijn rijck waeren vallende uijtgesondert den peper, die geheel bij contract verbonden hadde aende Nederlanders te leveren sonder daer van in geenen deelen te connen ofte willen wijcken. Met welcke missive ende een bosjen matten tot schenckagie bij den capiteijn van tschip de Peerl genaempt Randel Jesson aenden president (doch met cleijn genoegen) gedepecheert hebbende, is op 17^en Julij per gemelte Peerl ende Intelligens uijt de Martapourse reviere nae Japara geseijlt, van waer ditto Jesson d'Intelligens tot een voorloper naer Bantam meende afftesteecken.

Boven de voorgemelte 7 a 58 lasten affgescheepte peper, bleven in Martapoura met niet meer als 2000 a 2500 R^s contant, sonder eenige cleden, ende ongeveer 2000 R^s aen uijtstaende schulden versien.

In plaetse dat d'onse voor een teijl waerdije 112 Martapourse gantangs peper ontvangen, nemen sij niet meer als 110, ende oock minder voor een teijl, om de coolpuijden alsoo nae haer te trecken.

Niet voor ultimo Julij was het jacht Cleen Rotterdam inde reviere van Martapoura gearriveert, alwaer int opvaren naer de logie oock doende gevonden, ende gemoet hadde den commandeur Harman Woutersen met de jachten Voorburch, Neptunus, ende Cleen Petten, comende uijt de quartieren van Solor ende Timor.

Op 7^en deses hadden de mede gebrachte missive ende schenckagie van haer Ed. aenden coninck gepresenteert, welcke de selve met groote eere, ende meer als voor desen gewoonlijcke solemniteijten heeft ontfangen.

Niet alleen den ouden, maer oock den jongen ende swarten coninck ofte Radja Ytam, thoonen hun nu allesints tot de Nederlanders genegen, ende accomodabel, te meer op hun versoeck goede partije contanten ende cleden op t aenstaende peper gewasch verstreckt sijn, als oock onder anderen aenden Radja Ytam (die het voor desen altijt met d'Engelsen heeft gehouden) partije gout, ende 300 R^s in spetie waermede sij t geene aen d'Engelsen schuldich was betaelt, ende voorders belooft heeft den peper aen ons te leveren, sulcx dat volgens haere toeseggingh tegen December aenstaende een quantiteijt van 150 lasten peper aende Comp^e meenen te leveren.

Den ouden coninck was seer wel gecontenteert over tverschijnen vanden commandeur Harman Woutersen met drie jachten tot sijn assistentie (indien sulcx begeerde) ende noch meer over tverblijven van Cleijn Petten op de rivier, waer door vertrouwt neffens d' aldaer wesende chaloup 't ontvoeren vanden peper wel voorgecomen ende de rivier bevrijt sal blijven, te meer Weesph oock daer voor is leggende.

Des Comp^ies^ nieuwe bij der handt genomen logie, was op het vertreck van voorgemelten Wollebrandt Geleijnsen meest in een goede forme hecht voltrocken, langh 96, breet 28, ende hooch 16 voeten, waer in des Comp^ies^ middelen alrede wel bewaert leggen.

Alhoewel wel gemelten Geleijnsen seer ernstich ondersoeck heeft gedaen, om eenige diamantmijnen ofte peerlbancken (waer aff voor desen een monster becomen hadde) te vinden, soo heeft tot op dato daer in niet anders gevoordert als dat hem bij verscheijden Martapoureseu gerapporteert is, omtrent 7 a 8 mijlen bij Oosten Cate ende Passir weijnich buijten de wal, dichte bij de zeevlecken genaempt Bongot, Boerau, ende Dora een peerlbanck soude leggen, daer niet meer dan 4, 3, ende twee voeten waters op is, ende met het leegste getije op sommige plaetsen drooch valt.

Boven de missive ende schenckagie welcke den ouden coninck den jongen d° vant peper geberchte, ende den Raadja Ytam met gemelte jacht Cleen Rotterdam aenden heer Generael sijn zendende namentlijck 3100 gantangh peper te weten 2000 wegen den ouden pangoran, 1000 d° vanden jongen coninck, ende 100 d° van den Raadja Ytam welcke hun bij de Comp^e^ geleent was, om int aenstaende saijsoen weder te restitueren, alsoo ijegenwoordich van peper ontbloot waeren, heeft den oppercoopman Wollebrandt Geleijnsen op sijn affscheijt vande selve noch particulier tot vereeringh becomen een taijl gout waerdich 16 R^a^ ende twee besarsteenen.

Int herwaerts comen hadde gemelten Geleijnsen op 16^en^ deses voor de reviere van Banjarmassingh aengehaelt seecker jonckje dat met Chinesen gemant uijt d° revier sonder passe quam, ende naer Grisse wilde, twelck sijn reijse liet vervorderen, naer dat twee Chinesen 4 d^os^ kinderen ende 't inhebbende daeruijt gelicht hadde, namentlijck eenige contanten, partije pitgiens, peper, nagelen, noten, was, radicxchina, cleeden, ende andere rommelingh als bij inventaris blijckt, dat hun hier alles is wederom gegeven.

Soo is oock bij gemelte jacht Rotterdam op sijn heen reijse omtrent Madura verovert een joncke, daer aff het volck gevlucht waeren met omtrent hondert cattij nagelen, eenige wilde caneel, benjuijn, wasch, rijs, &^a^.

Op dato compt oock een balouw van Japara met omtrent 12 lasten rijs.

22^en^ d° vertrecken twee vaertuijgen te weten een na Jortangh met niet anders dan pitgiens, ende een giliongh nae Andrigirij met diversche Chijnese waeren.

'S naermiddachs arriveert een cleijne balouw van Jortangh met omtrent 2 last rijs.

23^en^ ditto smorgens vertreckt een giliongh naer de Sumatrase Westcust, ende een tangan nae Pera, niet anders inhebbende dan sout.

Soo wert oock met drie chargies van musquetten door de int geweer staende soldaten, ende drie grove canonschooten vande punt Diamant, hier binnen gehaelt ende aenden H^r^ Generael overgelevert, de missive ende geschencken,

welcke den coninck ende grooten van Martapoura neffens den oppercoopman Wollebrant Geleijnsen aen sijn Ed. senden, ende bij gecommitteerde uijt het jacht Cleen Rotterdam (op eergisteren gearriveert) heden binnen tcasteel gebracht is, luijdende der selver missiven van woorde te woorde als volcht, te weeten:

Die vanden ouden Coninck.

Desen brieff compt met een suijver gemoet vanden coninck van Martapoura aenden H^r Antonio van Diemen Gouverneur Generael in Batavia, wiens naem vermaert is in sterckte ende stouticheijt, ende die gevreest is van alle volcken die onder sijne E. gehoorsaemheijt staen, &^a. Eerstelijck wij hebben uwen brieff met het bijgesonden ontfangen, ende den inhout van dien, nevens de rapporten vanden nieuw gecomen capiteijn wel verstaen, ende wenschen wij dat den selven niet minder, als den nieuw vertrocken capiteijn wesen mach, over sulcx dat wij vanden inhout, ende derselver, rapporten met lieff ende besondere aengenaemheijt (onder andere verstaen) dat d' H^r Generael begeert alle den peper, ende dat wij die van geen andere natien souden laten vervoeren, twelck wij oock alsoo verstaen billijck te wesen, wanneer oock de sorge gedragen wert, dat onse onderdanen van Martapoura van alle soorten van coopmanschappen werden gerieft, ende moeten UE. niet dencken dat alle den peper mij alleen toecompt, maer wert oock onder denselven begrepen groote quantiteijt peper, die de jonge coningen, ende oock mijne ondersaten eijgen is, ende sijn oock onse gebruijcken in Martapura anders, als de gebruijcken vande Hollanders, want het gebruijck der Hollanders is dat alle de capitaelen aende groote toecomen, ende dat de sulcke die de administratie daer over hebben, geloont werden. In tegendeel blijft ijder een in Martapoura meester van tsijne, oversulcx indien d' H^r Generael alle den peper, dat niet een gantangh in handen van andere en compt, begeert, soo laet wel gesorteerde coopmanschappen, ende die hier in Martapura wel begeert sijn, ons in handen geven, waermede ick dan oock op den peper ordre can stellen, ende sooder eenige goederen overbleven, die niet vercocht connen werden, dat die ons in handen mogen gestelt werden, ten eijnde daer door de aliantie ende vruntschap met den H^r Generael soo lange bestendich blijve, als sonne ende maen haer schijnsel behouden sal. Wijders versoecken wij dat wanneer den coopman Wollebrant Geleijnsen, ende t avont ofte morgen uijt Gouseratte compt, dat weder herwaerts mach gesonden worden, ende versoeck ick vrundelijck dat partije van 500 Martapourse taijls Chinees gout mach herwaerts gesonden worden, alsoo wij verstaen daer van wel versien sijt, ende soo aldaer eenige schoone fluwelen, laecken, serassen, sijde chindes, die tot coningen dracht meriteert, laet ons daermede in Martapoura van goede partije versien. Wijder hadden wij alhier credit versocht van 12000 realen doch en heeft ons niet meer als 10000 connen volgen, voorgevende, daer toe eerst ordre

van d'Ed. H^r Generael uijt Batavia mosten verwachten. UE. gelieve last te geven dat alle hetgene welcke wij versoecken in toecomende ons mach ter handt gestelt werden, want om diergelijcke versoecken te doen, wij alhier niet garen in contentie ofte misverstant vervallen souden. Van onsent wegen den Pangoran vereeren UE. met twee duijsent gantangh peper, ende thien Catteijse matten, die wij versoecken als een getaer blom gelieft aentenemen.

Die vanden jongen Coninck.

Desen brieff compt met een oprecht herte vanden jongen coninck in Martapura aenden capiteijn Anthonio van Diemen. Gouverneur Generael inde stadt Batavia, aen welcken sijnen naem vermaert, uijtnemende in cloeckmoedicheijt is, den welcken van sijne ondersaten als vande vreemdelingen bemindt ende die bij alle sijne ondersaten gevreest wert, wijders die alle op het curieuste in dese beneden windtsche landen ondersoeckt. Voorders d'oorsaeck dat ick desen brieff met den capiteijn Wollebrant Geleijnsen derwaerts seijnde dient eenelijck om daermede onsen goeden wille ende genegentheijt tot aen capiteijn Anthonio van Diemen te verstercken ende te verstaen te geven, hoe de beijde steden Batavia ende Martapoura niet anders gelijck als een stadt moeten gehouden werden, ende verclare ick jongen Coninck, dat ick (naest den onveranderlijcken Godt) geen ander hoope en hebbe ende toevlucht neme, als tot UE. den capiteijn, die oock de macht heeft om mij in alles te assisteren, voorders versoeck ick twintich roers, met haere bandeliers, ende een roode ende witten paerde staert, root laecken, groen fluweel, ende een ijseren dregge met het touw, ende sooder ijets bij ons is, waermede wij UE. connen helpen ende dienen, sal ick jongen coninck tselve met alle gewillicheijt doen. Wij en hebben niet om UE. te presenteren als 1000 Martapourse gantangh peper, ende een cleen besar steentgien wegende een quaert taijl, ende twee cattaijse matten, niet siende op de waerdicheijt, maer de selve als een bloeme eenlijck accepterende.

Ende die vanden Raadja Ytam
ofte swarten coninck.

Desen brieff compt met een oprecht herte van Raadja Ytam aenden capiteijn Anthonio van Diemen, Gouverneur Generael, die stout ende groot moedich, ende van alle sijne ondersaten gevreest wert. Ick Radja Ytam hebbe verstaen dat d' H^r Generael aldaer eenige groote boecken heeft, waer van ick eenige versoecke, waer over ick grootelijcx (met lieffde) aen UE. sal verbonden blijven, ende versoecke dat ghij van mij geen ander gevoelen als vanden Pangoran Ratou in Martapoura gelieff te hebben, want ick gevoele in mijn herte

ende ben verseeckert dat Batavia ende Martapoura een blijven, ende wesen sullen, ende soo UE. naer desen ijets begeert, in Martapoura wesende, ende dat vermogen is, vertrouwt dat ick sulcx met alle goeden wille, uijtrechten sal, ende wenschte ick dat ick UE ergens in behulpich conde wesen. Voorders soo bij UE. aldaer eenich groen satijn is, versoecke dat ons daer van ijets mach gesonden worden, want ick seer begeerich ben om daer van cledinge te draghen, endo senden wij tot een vereeringe, aen UE hondert Martapourse gantangh peper niet siende op de waerdicheijt, maer die als een aengenaeme bloeme wilt aennemen.

Ten selven voormiddach tusschen 11 ende 12 uijren, ontstaet hier in des Comp^ies spijcker ofte ijserhuijs een grooten brandt, die sijnen oorspronck heeft genomen uijt pertije londt, welcke den opsiender vant selve omtrent een uijr bevoorens omme de Suratse vloote te provideren uijt het groote magasijn outfangen, ende int geseijde ijserhuijs op partije oude lont gesmeten hadde, daer soo men presumeert door het taback drincken vande slaven die gemelten lont overdroegen, eenich vier onder gecomen sijnde, voorts gevonckt, ende in lichten brandt gecomen is, doch alsoo den brandt door het opbreecken vant pannen dack terstont openingh bequam, wiert door het gestaedich aenbrengen van water met macht van volck in min als een uijre tijts (Godt loff) weder geblust, sulck dat de Comp^e geenige schade van consideratie daer bij heeft geleden, doch thuijs vanden Generael als mede twijn arack en olije packhuijs liepen perijckel, ten waere met macht van volck door Godes genade alles tijtlijck gestut ende gedempt hadden; inden thuijn achter 't huijs vanden Generael is een orangieboom door de vlam des brants geheel verdorret.

Op dato des naernoens arriveren oock van Martapoura de jachten Voorburch, ende de Neptunus, inhebbende volgens facture 32 lasten peper, 1350 bos rottangh, ende 9 picol was, sijnde als hier vooren op 21^en deses verhaelt staet, in comp^e vant jacht Cleen Rotterdam den 13^en stantij van Martapoura herwaerts aengeseijlt.

Soo comen oock insgelijcx vae Pacalongen hier ter rheede twee groote balouws met omtrent 30 last witte boontjes.

25^en d^o verseijlt een tingan van hier naer Jonckoelangh met niet anders dan 25 stucx cleden.

Met de zeewint compt oock een balouw van Cotuaringin met ongeveer 5 lasten rijs.

26^en d^o worden van hier onder de vlagge vanden E. commandeur Jacob Coper met behoorlijcke commissie ende instructie versien naer de custe van Indiën, Goa, Suratte ende Persia, uijt geseth de naervolgende schepen, ende jachten, alle van schut, cruijt, loot, &^a, treffelijck gemonteert ende gemant als volcht, namentlijck:

't Schip Utrecht met	100	matrosen ende	30	soldaten.
Vlissingen	85		25	"
't Hoff van Hollant	105		25	"
's Gravenhage	80		25	"
der Veere	80		25	"
Egmondt	65		15	"
't Zeepaert	75		15	"
Cleen Hollandia	25		—	"
ditto Rotterdam	25		—	"
Voorburch	25		—	"
compt	665	matrosen ende	160	soldaten,

geprovidcert van alles voor thien maenden, welcke vloote van 7 schepen ende 3 jachten expres is geordonneert om de bharra van Goa te besluijten, d'aencomende secoursen uijt Portugael t'intercipieeren, de vertreckende craken, &ª, binnen te houden, ende den vijandt tsij bij slachleveringh ofte andersints allen mogelijcken affbreuck te doen.

Item de schepen Middelburch ende Harderwijck ophebbende 130 ende 90 matrosen, mitsgaders Emilia ende Swol met 120, ende 80 eeters, om soo haest met de voorgemelte vloote van defentie tot omtrent de 8 ofte 9 graden Noorder breete sullen sijn gecomen, vande selve aftescheijden met hun vieren recht door naar de com van Sualij te verseijlen, ende haere ingeladen Suratse cargasoenen, &ª, aldaer gelost, ende weder ingenomen hebbende tgeene voort vaderlandt geprocureert sal leggen opt spoedichste naer Gamron te seijlen, 't inhebbende voor Persia insgelijcx te lossen, ende andermael t' imbarqueren alle d'affgecomen ende gereet leggende Persiaense zijde waermede de retourschepen Emilia, ende Swol voor primo Januarij aenstaende uijt de Golfo van Persia scheijdende, haeren cours tusschen Africa ende Madagascar door, naer Cabo de Bona Esperance sullen stellen, om de retourschepen van Batavia daer te vinden ofte intewachten, ende alsdan metten anderen achter Engelant, IJerlant, ende Schotlant om, d' havenen van ons vaderlant aentesoecken.

Gemelte twee schepen naer Cabo de Bona Esperance vertrocken sijnde, zullen d'andere twee namentlijck: Middelburch, ende Harderwijck hun weder van Gamron naer Suratte vervoegen, om op nieuw ingenomen hebbende alle de cleeden en cargasoenen, welke daer voor de Zuijder quartieren van India geprocureert, ende gereet sullen leggen, bij de vloote vanden commondeur Coper voor Goa te seijlen, 't Surats cargasoen in desselfs schepen weder overtegeven, tot ultimo April neffens de vloote van defentie voor Goa te blijven, ende alsdan opbreeckende met den anderen in compᵉ te seijlen tot aen Cabo de Comorijn, vanwaer Middelburch ende Harderwijck haeren cours naer Choromandel ende de vloote van deffentie met den commandeur Coper herwaerts aen stellen sullen.

Gemelte vier schepen sijn geprovideert als volcht, namentlijck:

Middelburch ende Harderwijck — van alles voor 12, ende
Emilia ende Swol — voor 14 maenden.

Soo is oock in geseijde schepen van hier affgeladen, d' ondergeschreven cargasoenen, bestaende in contanten ende coopmanschappen, te weten:

Gulden 566469. 1.6, voor Suratte.
„ 315961.10.9, voor Persia.
„ 222085. 1.2, voor 't vaderlant ende
„ 101176. 9.6, tot den peper handel van Malabaer welcke den commandeur Coper bij instructie belast is, van voor Goa met een ofte twee schepen ende jachten sijner vloote (ingevalle des vijants macht sulcx gedoocht) te doen ondersoecken.

Op het schip Middelburch vaert oock mede den oppercoopman Arent Gardenijs, welcke bij haer Ed. met instructie ende goede commissie versien, gecommitteert is, tot visitateur der comptoiren ende residentien vande Comp^e inde quartieren van Suratte, Persia, ende Choromandel.

Daerenboven werden oock gesonden d' oppercoopluijden Wollebrant Geleijnsen om als tweede persoon naest den E. Barent Pietersen des Comp^ies negotie inde quartieren van Gouseratte ende Indostan te helpen beleijden ende voorderen. Item Adriaen Adriaensen om insgelijcx als secunda vanden E. Nicolaes Jacobsz. Overschie in Persia tot Gamron te resideren, tot ontfangh ende vertier der jaerlijcx aldaer aenbrengende cargasoenen, &^a, ende Jan van Twisch als fiscaal over de vloote, ende oock om van voor Goa gebruijckt te werden (indien de gelegentheijt sulcx toelaet) als ambassadeur aenden coninck van Vissapour, welcken een vijandt der Portugijsen sijnde gaerne geanimeert saghen, om Goa te lande aentetasten.

Wat den commandeur Coper bij instructie, aengaende het besetten van Goa, taenhaelen vande verschijnende Portugaelse secoursen ende andere vaertuijgen. Item 't inhouden vande tenderende retour craecken nae Portugael, tslach leveren aenden vijandt, bij aldien sich in zee presenteert. Item den te doenen handel aende custe van Malabaer, ende de besendingh aenden Visiapourder gerecommandeert sij, item wat aende respective residenten inde quartieren van Suratte ende Persia bij haere Ed. generaele missive geadvijseert, aengeschreven ende betreffende de negotie geordineert is can largo int generaele copijeboeck onder dato 25^en deses naergelesen ende aengemerckt werden.

Ende alsoo tschip der Veere, ende de voorgemelte drie jachten noch niet wel claer connen vallen, om op heden mede te seijlen, soo sijn de selve noch hier ter rheede blijven leggen, ende de vloote voor uijt naer de Straet van Sunda genavigeert, om aen het eijlandt Cebece branthout te hacken, ballast te laden ende gemelt schip met de jachten daer in te wachten.

Ten selven morgen vertrecken mede twee tingans, welcke niet anders uijtvoeren dan loode, in Batavia gemaeckte pitgiens, d' eene naer Banjarmassingh, en d' ander naer Surbaija.

Smiddachs comen oock weder van boort d' heeren raeden van India Artus Gijsels, ende Antonio Caen, welcke gecommitteert sijn geweest om den E. Jacob Coper op het schip Utrecht als commandeur te authoriseren, ende sijn commissie den volcke bekent te maecken, relateerende hoe sij naer sulcx met goede ordre verricht, hun affscheijt genomen, ende naer de schepen Emilia, ende Swol vervoecht hadden, om aende selve haere brieven overteleveren, int affsteecken vant schip Swol, niettegenstaende haere E. aenden schipper enden coopman desselffs wel expresselijck gerefuseert hadden eenige eerschooten (daer de selve droncken sijnde ernstich om versochten) te laeten doen, evenwel seven stucken affgeblasen, ende soo in consideraet aen brant gesteecken sijn, dat met de tweede schoot de vlagge spil ende tent (waer onder haer E. saten) vande chaloup even boven hun hooft aen splinters geschoten wechgenomen, ende 2 a 3 persoonen verseert wierden.

27en d° arriveert alhier van Amboino over Balij ter rheede ende binnen de revier het vrijburgers jacht de Blompoth waer van het opperhooft genaempt is Marten Jansen Timmerman medebrengende tusschen de 80 ende 90 stucx Balijse verckens, &a. Ende drie Nederlanders vande boot des verongeluckte jachts de Maria, daer aff de rest met het jacht van Cornelis Woutersen eerstdaechs volgen souden.

28en d° wort oock van hier naer de Straet Sunda affgesonden tschip der Veer met de jachten Cleen Hollandia, Rotterdam ende Voorburch, om aen het eijlandt Cebece te vinden de vloote vanden commandeur Coper, sich bij de selve te vervoegen, provisie van branthoudt ende ballast over te nemen, ende alsdan metten anderen in compe hare gedestineerde voyagie, naer de custe van Indien &a, te bevoorderen.

29en d° vaert van hier onder verleende commissie ende passe naer Balij, den vrijburger Sr Marten Jansen Vogel met twee sijne jachten de Cleijne Peerl, ende Hoorn, in meeningh om sijn medehebbend getrocken cargasoentgien tegens cattoene garen, rijs ofte vee aldaer over te setten, ende opt spoedichste weder herwaerts te retourneren ofte bij verloop van tijt sijnen cours naer Amboino ende Banda te stellen.

30en d° verseijlt het schip tWapen van Hoorn met tjacht de Fortuijn naer d' eijlanden om branthout voor 't guarnisoen, &a.

Naermiddachs compt een vlieger van Bantam met chirij ende pinangh.

31en d° worden twee van onse vrije Javanen hier woonachtich die hun naer de reviere van Anchiol begeven hadden, om hout te haelen, ende een Chinese visscher door de Matarammers besprongen, ende gevangen genomen.

De maendt September A° 1636.

Adij 2^{en} d° is van hier met seven tingans, inhebbende pitgiens ende verscheijde Chinese waeren, weder naer Tegal gekeert, den Javaensen gesant Warga alias Sarapada welcken haer Ed. niet alleen om goede consideratien den tol sijner aengebrachte ende uijtvoerende coopmanschappen geschoncken, maer oock daerenboven met een missive aenden tommagon Danoupaija inde stadt Mataram gedepescheert ende tot vereerinh neffens ter handt gestelt hebben 't navolgende, namentlijck:

Voor den Tommagan Danoupaija:
6 ellen root camrosijn laecken
15 Sarassa gobars
10 p. sijde patoolen van 7 asta
5 cain goelonghs.

Ende aen hem Sarapada selffs:
3 ellen root carmosijn laecken
4 sarasse gobars ende
5 cain goelonghs.

Bij gemelte missivie schrijven in substantie aen geseijden tommagon tot antwoorde dat haer Ed. 't overlijden vanden tommagon van Tegal ten hoochsten bedroeft doch wederom seer verblijt heeft hij onse saecken tot den vrede voorderingh omtrent sijnen heere den Sousounam bij der hant genomen hadde, waer in hem opt ernsticbste recommanderen te willen continueren, ende insonderheijt te bevoorderen dat onse gevangene Nederlanders uijt de stadt Mattaram verlost, ende herwaerts gesonden worden, op dat daer door gelooff mogen stellen den Sousounam den vreede van harten meent, want soo lange sulcx niet en geschiet, niet een persoon bewegen connen om aen sijne Maj^t in ambassade te gaen, uijt vreese van mede gevangen te blijven. Ende aengaende sijn Excellentie versoeck om eenige diamanten van hier te hebben dat hem (tot leetwesen) daermede niet accomoderen connen, alsooder present geene bij de Comp^e maer wel bij de burgerije sijn, die de selve over zee sonder behoorlijcke satisfactie niet en derven avonturen, weshalven soo veel rijs ofte andere waeren gelieff te stuijren, als om d° burgerije contentement te doen, van noode sal sijn, wanneer wel genegen blijven de selve opt behagen vanden sousounam aen sijn Excellentie te senden.

Soo schrijven haer Ed. oock aende gevangen Nederlanders inde stadt Mattaram tot vertroostingh ende antwoorde der selver brieff met Sarapada ontfangen, wat tot hunner verlossingh ijegenwoordich aenden Tommagon Danoupaija recommanderen, ende dat niet naerlatich sullen sijn alle doenlijcke middelen tot

dien eijnde te contribueren, waer op sij haer verlatende, ondertusschen met gedurich bidden tot Godt, den tijt van relaxatie patientelijck sullen moeten inwachten, &a. Ende is aen Sarapada voor deselve (wesende noch 48 sterck) ter hant gestelt 20 stucx soo witte als swarte baftas tot cledingh.

Ten selven morgen vertreckt ook een balouw niets medevoerende dan pitgiens naer Grisse, ende een Chinese wanckan nae Bantam met omtrent 100 realen aen cleijnicheden.

'S avonts ten elff uijren vaert van hier naer den Crawanghsen uijtkijck, capiteijn Jan Silvernagel met 11 stucx praeuwen, ophebbende boven de 150 swarten tot roeijers, ende 10 Nederlantse quartiermeesters, 80 wel gemonteerde soldaten. Item des nachts ten vier uijren soo gaet oock naer gemelten uijtkijck te lande uijt de capiteijn majoor Adriaen Anthonissen met 100 soldaten om den anderen alsoo te gemoeten, ende sien off eenige Mataramse boschloopers, die hun hier omtrent onthouden, ende op ultimo passado twee vrije Javanen met een Chinees wechgevoert hebben, connen achterhaelen.

3en d° smorgens comt hier weder vluchten een vande gemelte twee genomen vrije Javanen, die de Mattarammers ontlopen is, ende te rapporteren weet dat de struijckrovers welcke hier omtrent houden, ongeveer 60 coppen sterck ende in twee partijen verdeelt sijn, namentlijck 30 aende reviere van Ansiol ende 30 aen Ancke.

Insgelijcx comen oock gevlucht vier Compies swarten lijffeijgenen die onder haer 10en uijtgevaren wesende om (gelijck dagelijcx doen) tot des casteels fortificatien uit de reviere van Anchiol sant haelen, daermede de calck bereijdet wert, rapporterende, door de Javanen overvallen, ses van haere mackers gevangen, sij met de vlucht gesalveert, ende de santpraeuwen achter gebleven sijn, waer op stanto pede drie orangbaijs met 30 soldaten versien, naer de reviere van Ansiol uijtgeset, ende de gemelte vier swarten weder mede gesonden werden, om de santpraeuwen herwaerts te brengen.

Des naermiddachs arriveert weder van d' eijlanden 't fluijtschip den Otter volladen met behouwen craelsteen.

Soo verschijnt oock van Bantam een vlieger met Chinesen gemant, inhebbende hoenders, ende diversche fruijten, waer bij verstaen dat tusschen Tanahara, ende Bantam omtrent 30 stucx Mataramse oorlochspraeuwen sijn houdende, die omlangs ses Bantamse Javanen genomen, gevanckelijck naer d' Oost gevoert, ende d° vlieger oock binnen Tanahara gejaecht hadden, van waer tselve door tjacht de Fortnijn (twelck daer omtrent aen d' eijlanden hout hackte) tot int gesicht van Batavia geconvoijeert is. Voorders rapporteert dat tot Bantam sterck de spraeck gingh den Mattaram met een macht van 60000 man, daer bij 600 met schietgeweer ende twee stucken die door buffels voort wierden getrocken, op de been was, ende de wegen naer Bantam geprepareert hadden, waer over den coninck niet alleen 1000 man van sijn volck gestadich omtrent Bantam ende int velt

hielt, maer oock selffs onder convoij van twee Engelse jachten in Tanahare geweest is, om op des Mattarams desseijnen acht te nemen, ende goede ordre te stellen, gelijck oock bij expres mandaet verboden hadde, niemant sijner onderdanen uijt Bantam vertrecken soude om sijn macht bij den anderen te houden, alsoo voor de compste des Mattarams seer vreest. Drie dagen geleden was den Engelsen president George Willoungbij tot Bantam overleden ende begraven; vijff soo schepen als jachten lagen aldaer vande Engelsen ter rheede.

Tegen den avont comen de drie orangbaijs huijden morgen uijtgevaren met de santpraeuwen weder, doch sonder de ses genomen Comp^{les} lijffeijgenen, alsoo niemant vernomen hebben.

Soo comen oock inde naenacht weder den capiteijn majoor ende Jan Silvernagel met hunne macht, daermede op gisteren naer den Crawanghsen hoeck uijtgegaen ende gevaeren sijn, sonder ijets verricht ofte eenich vijandt vernomen te hebben.

4^{en} d° verseijlt van hier over Bantam naer Celebar op de Westcust van Sumatra een jonck, mede hebbende verscheijden cleijnicheden van Chinese waeren, als oock eenige contanten.

Met gemelte jonck vaert mede naer Bantam, den schrijver van capiteijn Lacco, genaempt Sitingh, welcken haer Ed. opt versoeck van d° Lacco uijt de kettingh geloncken ende mede gegeven hebben een Bantamse Javaen, om aenden coninck ter handt te stellen, ende daer tegens weder seecker soldaet (die omtrent een maent geleden door de Bantammers van hier wech genomen is) met vijff stucx burgers slaven te procureren, mits dat aenden coningh toeseggingh doet, ingevalle sulcx accordeert, dat hem den tweeden Bantamsen Javaen, welcke alhier noch resteert, ende bij den voorgemelten inde kettingh heeft gegaen, oock largeren, ende hem toeseijnden sullen.

's Naermiddachs met de zeewint, arriveert alhier van Lossarij, seecker plaets om d' Oost gelegen een lamboe met 50 picol swarte suijcker, ende 3 a 4 lasten rijs, waer aff den nachoda relateert dat den coninck van Cheribon uijt de stadt Mattaram, weder in Cheribon geretourneert is, sonder van eenich Mattarams leger, dat op de been soude sijn, te weten, maer wel apparent te wesen datter meer uijtvoer als voor desen van allerhande waeren soude toegelaten werden.

Ten selven dage wort hier oock binnen tcasteel gebracht seecker Javaen die sich aende Westsijde van de stadt inde Chinese thuijnen sonder eenich geweer int gesicht vande reduijten presenterende, door onse soldaten aldaer gevanckelijck genomen is, welcke rapporteert dat hij met sijn vrouw ende geweer van Bantam sich herwaerts aen begeven, ende omtrent de reviere van Ancke comende, door de Javanen van seecker Mattaramse praeuw, die aldaer was leggende, aengerant, ende sijn vrouw ende geweer afgenomen, doch der selver handen ontvlucht is, op welcke rapporten terstont eenige prauwen onder capiteijn Jan Silvernagel naer d° revier van Ancke met det Javaen uijtgesonden werden, om de voorschreven Mattaramse praeuw optesoecken, ende te vermeesteren, doch daer comende, ende

de revier een stuck weechs opgevaren sijnde, hebben niets vernomen, sulcx dat vruchteloos weder keerden.

Echter is den 5en d° door een Chinesen oesterhaelder de vrouw van gemelten Javaen hier oock ingebracht, welcke de Matarammers ontlopen wesende, op het strant hadde vinden staen.

Op dato worden gecommitteert, ende trecken uijt de Neder- ende Inlantse burgerije om tot beter uijtsicht, ende prevenieringh van eenige schuijlnesten, die de vijandt hier omtrent door de groote ruijchte soude connen hebben ende oock ten deele heeft, alle het creupelbosch bij oosten Batavia tot ongeveer een halff mijl uijtsiens afftehacken in brandt te steecken, ende alsoo veijl te maecken.

Ditto verstaen hebbende dat de jonck welcke op gisteren van hier over Bantam naer Celebar gevaeren, aen een vande Batavise Noorder eijlanden verseijlt, ende geborsten is, soo wort oock datelijck neffens 'tfluijtschip den Otter, derwaerts affgesonden capiteijn Jan Silvernagel met acht stucx wel gemonteerde praeuwen, om gemelte jonck ende ophebbende Chinesen, niet alleen voor de Mataramse oorlochspraeuwen, te beschermen, maer oock de goederen onder behoorlijcke inventaris daer uijttelichten, ende neffens de geberchde personen herwaerts te brenghen.

6en ditto. De Batavise Indianen, nevens onse Nederlanders doende wesende, om (gelijck als gisteren hebben gedaen) het creupelbosch afftehacken, ende neder te vellen, geraecken de Mesticen ende Bandanesen niet alleen met den anderen in questie, maer oock tot feijtelijckheijt sulcx ten waere onse Nederlanders tselve terstont niet voorgecomen hadden, souden malcanderen hevich getreft hebben, gelijck oock al eenige vande officiers gequetst ende de roervincken van dien inde boeijen geset wierden.

's Naernoens met de Zeewint compt den Otter enden capiteijn Silvernagel weder met het volck ende goet van de geborsten jonck, dat onder perfecten inventaris overgenomen hebben, gelijck oock mede den Chinees Sitingh, neffens den gerelaxeerden Bantamsen Javaen.

Voorders soo rapporteert gemelten Silvernagel dat hij comende omtrent Ontongh Java 5 a 6 stucx Bantamse vliegers gesien, ende ingeseijlt hadde, daer van tvolck het aende wal jaeghende, hun te lande voorvluchtich maeckten, doch een troepe van 20 vrije Javanen alhier woonachtich (welcke met een hunner praeuwen op advantagie in compe geseijlt waeren) aen lant gesonden hebbende, om andermael naer de gerapporteerde Mattaramse praeuw inde revier van Ancke te vernemen, sijn de selve onderweech 10 Mataramse Javanen ontmoeth, daer van een te neder vellende, desselffs hooft bequamen, ende hier binnen hebben gebracht, ende naer dat sulcx geschiet was, rescontreerden haer oock de gevluchte Javaenen van Bantam, waermede sij sonder den anderen eenige vijandt maer wel vruntschap te bewijsen, tot op straut marcheerden, alwaer bij gemelten Silvernagel comende, van weer sijden hanttastingh, ende alle vrundelijcke minne deden, sodanich dat

weder ongemolesteert in haere vliegertjens tredende, de goede beijegeningh vande Nederlanders belooft hadden tot Bantam ter rapporteren, verclaerende voorschreven Bantammers dat in gemelte revier van Anckee vier Mattaramse prauwen lagen, die dagelijcx hun volck tot struijckroven omtrent Batavia sonden, gelijck oock was de partije daer aff thooft becomen hebben.

Op dato verschijnt mede een balouw van Bantam met swarte suijcker ende allerhande fruijten.

8en ditto vertrecken twee gilionghs d' eene met 7¾ corgie cleeden, andere cleijnicheden, &a, nae Bengoeran ende d' ander met weijnich van emportance naer Palimbam.

9en ditto brengen de Batavise Javanen ende Maleijers uijt de riviere van Anckee hier binnen een Javaen van Oecker die aldaer gevonden hebben, met bellen ende pauwsveeren belaeden, sijnde een lantloper off Javaensen hermijt, niet eetende als cruijt vant velt, rapporterende dat van Oecker herwaerts compt in pelgrimagie, omme twee van sijn mackers te soecken, die verstaen hadde hier waren, seijt geen Matarams leger noch volck op den wech vernomen te hebben.

10en ditto de Nederlantse en Indische burgerije aende Oost sijde van Batavia met het affcappen der ruijchte omtrent een halff mijl weeghs vande stadt gedaen hebbende, sijn op heden oock gecommitteert, ende onder het opzicht vande officieren der Nederlantse burgerlijcke wacht uijtgegaen de Chijnese burgerije, om aende Westsijde van Batavia insgelijcx de ruijchte aff te cappen, veijl, ende uijtsichtich te maecken.

Ditto vertreckt andermael met een wanckan inhebbende omtrent tachtich realen aen getrocken cleijnicheden, naer Bantam den Chinesen schrijver van capiteijn Lacco genaemt Sitingh, mede nemende den gelargeerden Javaen, daer aff op 4en deser verhaelt staet.

Met de zeewint comen hier weder vande Noorder Batavise eijlanden op rheede tschip Twapen van Hoorn, ende t jacht de Fortuijn volladen met brant-houdt voort guarnisoen, &a.

Soo verschijnt oock een cleijne balouw met omtrent 4 lasten rijs van Cotuaringin.

11en ditto verseijlt wederom van hier naer Tegal een giliongh met omtrent 74 ra aen Chinese cleijnicheden ende goede partijc loode pitgiens.

Op dato des naernoens compt hier oock uijt de Straet van Sunda weder ter rheede het jacht der Goes dat met de vertrocken Suratse vloot tot aent eijlant Pulo Bessij is geweest, medebrengende twee missiven d' eene van den commandeur Coper, ende d' ander vanden commissaris Gardenijs, waer bij haer E. advijseren dat met de vloote van 10 schepen op 26en ende tschip der Veer neffens de jachten op passado 28en van hier vertrocken op 29, 30, ende 31en d° onder Pulo Bessij wel aengecomen, ende den 2en deses van daer weder vertrocken

sijn, om hun gedesseijgneerde reijse naer de custe van Indien, &ª te bevoorderen, naer dat de gantsche vloote principalijck die van defentie haer van branthout ende ballast behoorlijck hadden versien.

Soo compt hier oock naer langh tardement noch uijt Martapura t' arriveren de joncke van nachoda Moeda inhebbende 10 last off 200 picols peper ende eenighe rottangh, waermede ontfangen de missive vanden oppercoopman Wollebrant Geleijnsen, gedateert 20 Julij die op 12^{en} passado (als wanneer d° Wollebrant in persoon hier verschijnende der selver copije heeft mede gebracht) geinsereert staet.

12^{en} d° smorgens vertrect een giliongh nae Celebar op de Westcust van Sumatra om peper, met 4 lasten sout, ende 400 Rª contant.

Item naer Tegal een jonckgen met loode pitgiens, ende 200 borborij copgens.

Met de zeewint arriveert hier oock [ter] rheede den vrijburger Cornelis Woutersen met sijn jacht genaempt de Fortuijn van Amboino over Balij, medebrengende ongeveer 20 lasten rijs, ende eenige cleijnicheden. Item oock de resterende seven Nederlanders vande op Balij aengecomen boot ende praeuw des verongeluckte jachts de Maria welcke door het voorlopen van gemelten Cornelis Woutersen bij den coninck gelargeert, ende herwaerts gecomen, uijtgesondert twee die in Balij overleden sijn, ende behalven oock seecker Nederlander die bij de Portugijsen gevangen ende met der selver jachten uijt Macao tot omtrent Balij gecomen, aldaer over boort gesprongen ende te lande geraeckt wesende, door sieckte gestorven was

Gemelten Cornelis Woutersen rapporteert oock dat hij op Balij heeft vinden leggen drie Macassaerse joncken ijder met 24 a 25 coppen gemant, die naer het rapport vande Balijers ende Chinesen daer aengebracht hebben ongeveer thien bhaar nagelen, eenige Chinese stoffen ende porceleijn. Item oock twee groote tingans van Bantam, welckers cargasoen omtrent 8000 Rª in spetie bedroech, exclusijff de mede gebrachte schenchagie van eenige raere gommen voor den coninck, ende drie jonckgens uijt Patanij, die altsamen in retour harer aengebrachte coopmanschappen weder geprocureert ende noch procureerden partije cattoene gaern, Balijse vrouwen ende andere cleijnicheden.

Ditto compt oock een jonck van Japara met omtrent 10 last rijs, partije swarte suijcker ende voorts volladen met sout, waer bij van onse Nederlanders inde stadt Mattaram gevangen, dato 18^{en} der voorleden maent Augustij, schrijvens erlangen, in welcke niet alleen haeren bedroeffden staet ende gevanckenisse, maer oock tot den vreede voorderingh ende hunne verlossingh andermael voor de naeste middel aenwijsen, datter een aensienelijck persoon, neffens schenckagie van een schoonen diamant, een uijrwerck dat men inde sack draecht, off oock een clock daer den coninck groot vermaeck in heeft, ende al doende is geweest om selffs een te gieten, doch niet lucken woude boven behoorde te comen, alsoo den coninck ende grooten niet anders en seggen, dan waerom en verschijnen u volck niet boven als vreede begeeren te maecken, daer op seeckeren Chinees genaempt Consangh over eenigen tijt tot onderhandelingh van vreede nae Bantam gecom-

mitteert, door de Matarammers genomen, ende boven bij den Sousounam gebracht, sijne Maj[t] onder andere discoursen geantwoort hadde dat de Nederlanders bevreest sijn, om ijemant te committeren, aengesien sij A° 1631 tot Japara soo schandelijck bedrogen, ende haer volck tot noch toe inde Mattaram gevangen gehouden waeren; den coninck repliceerde daer op sulcx buijten sijn kennisse geschiet te wesen, ende belooffde oock dat tselve niet meer geschieden soude.

Gemelten Consangh verschijnt dagelijcx bij de groote, echter wort neffens noch omtrent 50 Batavise Chinesen tot hem boven gehouden, daer de selve voor desen stracx weder naer de zeecant plegen gesonden te werden, twelck onse gemelte Nederlanders (die behalven de swarten ende Japonders noch 47 sterck sijn) gevoelen te geschieden op consideratien van dat te eerder een gecommitteert persoon soude boven comen, om met den Sousounam selffs van vreede te spreecken, ende haer aller verlossingh te procureren, waer toe sijne Maj[t] als oock den Tommagon Danoupaya &[a], hun gantsch genegen thoonen.

Met gemelte jonck compt oock uijt de stadt Mattaram gevlucht seecker vrij Mardijcker genaempt Diego Fernandus, luijtenant van een comp[e] Mardijckers, alhier die omtrent vijff jaer geleden door de Mattaramse Javanen in het Batavise bosch gevangen genomen ende nae de Mattaram gevoert is, welcke insgelijcx tgevoelen van onse Nederlanders om den vreede te bevoorderen, ende des Sousounams genegentheijt daer toe confirmeert, echter voor warachtich rapporteert seecker te sijn, dat den Mattaram de wegen naer Batavia met 4000 man laet prepareren ende bereijden, om ons toecomende jaer den oorloch aan te doen.

Ditto verschijnt oock een cleijne balouw van Pacalongen met omtrent 4 last witte boontjes.

13[en] d° vertreckt tschip de Beets neer d' eijlanden om behouwen craelsteen.

Soo verseijlen oock een giliongh nae Bencalis met 45¼ corgie cleeden ende een lamboe nae Celebar met 150 R[a] contant, ende 16 stucx cleeden.

Met de zeewint comen twee lamboes ende een balouw van Pacalongen, die tsamen medebrengen 19 last witte boontjes.

14[en] d° vertrecken van hier door de Straet van Malacca naer Atchijn ende Aracan tschip de Revengie gemant met 50 coppen, geprovideert van alles voor ses, ende 't fluijtschip den Otter voor vier maenden, op hebbende 40 eters welcke bij instructie geordineert sijn mettenanderen soo lange in comp[e] te seijlen, als het spoedich bevoorderen van ijders reijse sal connen gedoogen, doende alvooren in passant aen des Comp[es] cruijssende jachten voor ende omtrent Malacca, om niet alleen aenden commandeur Cornelis Sijmonsen van der Veer ter handt te stellen haer Ed. nevens gaende missive ende vanden selven weder te voorderen alle pertinent bescheijt wegen des vijants macht ende gelegentheijt van Malacca, om door den oppercoopman Jacob Compostel (die met de Revengie van hier naer Atchijn is gecommitteert) aenden coninck rapport gedaen, ende tot Malaccas conqueste onder onse assistentie geanimeert te werden, maer oock uijt het jacht

Langerack inden Otter voor Aracan overtenemen alle den peper die gemelt jacht uijt de aengehaelde van Jambij comende Chinese jonck gelicht, ende naer 't Malacx vaerwater mede geveert heeft, sijnde ongeveer 12000 ponden.

Int schip de Revengie, is niet alleen voor reeckeningh vande Comp^{e} geladen een cargasoen monterende als per nevens gesonden facture de somma van ƒ 15547.1.10, maer oock met toestaen vanden Generael ende Raeden van India, onder gemaeckte conditien welcke in het resolutieboeck op 11^{en} deses geinsereert staen voor reeckeningh vande nagelaten weeskinderen van zaliger Adolf Thomassen ende Sr. Jaques Pars vrij coopman deser steede aen juweelen ende porceleijn (alsoo de Comp^{e} daer van onvoorsien is) geembarqueert een cargasoen conform bijgaende facture bedragende R^{s} 10879 namentlijck 5412 R^{s} aen juweelen voor reeckeningh vande gemelte weeskinderen, ende 5467 in juwelen ende porceleijn voor Sr. Pers, waer bij de heeren weesmeesteren ende Pars als haeren factoor oock gecommitteert hebben, den persoon van Jan Baptista Salvedro, mede vrijburger om gemelte juweelen ende porceleijn neffens des Comp^{ies} boven gemelten oppercoopman Jacob Compostel aenden Coninck ofte andere in Atchijn tegens peper te verhandelen, &^{a}.

Neffens de missive die haer Ed. aenden coninck van Atchijn schrijven, in substantie om hem tot den aentocht van Malaccas belegeringh te animeren, ende voorders dat onse alsnu medegaende negotianten in hunnen te doenen handel allesints behulpich, ende door sijne te contribueren gunste gelieft favorabel te wesen, is voor den selven tot schenckagie oock gescheept twee schoone Persische paerden, ses jachthonden, ende een picol sandelhout.

Behalven 2000 R^{s} contant, 10 picol sandelhout, ende de peper die uijt Langerack sal overnemen tot cargasoen, is int fluitschip den Otter voor den coninck van Aracan oock geimbarqueert, een schenckagie van een aem soeten wijn, een picol sandelhout, ende 10 ellen root carmosijn laecken, waermede haer Ed. missive geaccompanjeert gaende, ernstich versocht wert, om door sijne Majesteijts authoriteijt redres te becomen, inde ontstane monopolisen ofte bepaelden handel wegen 't vertieren onser coopmanschappen ende opsamelen van retouren, &^{a}, gelijck sulcx neffens oock tgeene den coopman Adam vander Mandere tot Aracan aengeschreven ende den oppercoopman Jacob Compostel naer Atchijn gerecommandeert ende bevoolen wert, int generaele copijeboeck onder dato 13^{en} September nae te lesen is.

Ten selven morgen compt hier uijt de quartieren van Amboino wel onverwacht tarriveren tjacht Waterlant, dat naer het rapport vanden schipper desselffs door den gouverneur Jochum Roeloffsen van Amboino naer Oma gesonden sijnde, om aende belegerde reduijt eenige provisien ende nootlijckheden te brengen, vermits de sterck gaende stroom (sonder op sijn geordonneerde plaetse te connen comen) verdreven, Buton binnen door gepasseert, ende (t jacht gantsch leck wesende) herwaerts gecomen was. Voorders soo rapporteert oock gemelten schipper dat voor sijn affscheijt over Banda op Amboino aengecomen waeren de

jachten Cleen Amsterdam ende Wesel onder het commando vanden coopman Pieter Pietersen, hebbende haeren commandeur Gerrit Thomassen Pool aende cust van Nova Guinea (werwaerts, ende tot ontdeckingh van het Suijdlant, van hier over Banda gedestineert sijn geweest) achter gelaten, alwaer den selven met een licht vertrouwen te landt vaerende door d'inhabitanten ofte wilde menschen van Nova Guinea die heel groot ende robust van postuijre waeren, neffens den boeckhouder van tjacht Cleen Wesel, ende noch eenige andere maets met een grooten hasegaeij int lijff getreft, ende terstont met de beenen vanden anderen geruckt is, waermede hun geseijde wilde menschen (apparent verhongert, ende nae t vleesch lustich sijnde,) datelijck int bosch begaven (1). Echter de geordonneerde ontdeckingh met veel tegenwinden ende stroomen tot daer toe ten deele gedaen. Maer voorder comende ende de contrarie winden noch krachtiger gemoet hebbende, was gemelten Pieter Pietersen genootsaeckt geweest vande voordere ontdeckingh ende opseijlingh des Zuijderlants, voor die tijt als te laet int mousson wesende te desisteren, wederom te keeren, ende sich gelijck vooren geseght is, met de voorschreven jachten over Banda naer Amboino te begeven, trechte finael van dese, ende de voordere particulariteijten staet eerstdaechs vernomen te werden, alsoo den gouverneur Jochum Roeloffsen geresolveert was een vande boven gemelte twee jachten met advijsen noch herwaerts aentesenden.

15en d° verseijlen drie vaertuijgen te weeten: Een balouw naer Pera met sout, porceleijn ende cleden, item een d° naer Tammelangh met cleeden. &a, ende een lamboe nae Bongoeran omtrent Borneo met ongeveer 7 corgie ditto.

'Snaernoens compt een tingan van Bantam met swarte suijcker, ende allerhande fruijten.

16en d° verseijlen naer de Noorder eijlanden om behouwen craelsteen tschip tWapen van Hoorn, ende 't jacht den Brack.

17en d° vaert van hier naer de reviere van Ontongh Java om bamboesen den majoor Adriaen Anthonissen, ende capiteijn Jan Silvernagel met 10 stucx Compies praeuwen ophebbende boven 110 swarten tot roeijers ende 16 matroosen, 200 cloecke soldaten.

Ditto wort hier door gecommitteerde met congratulatie van drie charges van musquetten binnen gehaelt, ende bij haer Ed. audientie verleent, den gesant van Balij welcke met het jacht vanden vrijman Cornelis Woutersen op 12en deses hier aengecomen is, medebrengende twee missiven d' eene vanden coninck in Balij neffens twee Balijsche cleetgens tot geschenck, ende d' ander van desselfs broeder, geaccompanjeert met 4 piecken, 4 spatten, 2 bocken, ende twee cleetgens, welcke in substantie niet anders luijden namentlijck: die vanden coninck, als dat hij haer Ed. gelargeert ende toegesonden heeft het volck vande op sijne stranden aengecomen boot des verongeluckte jachts de Maria, &a. Ende die van desselffs broeder dat versoeckt den vrijburger Pieter vande Camer, die met sijn

(1) Vgl. Leupe, *Reizen der Nederlanders naar Nieuw-Guinea*, 16 (Bijdr. Kon. Inst. 3e volgr. X).

jacht op Balij int seijlen naer Amboino mede aen is geweest, mochte werden affgevoordert sodanige 380 R^{a} van 8^{en} als hem 260 ende den coninck 120 R^{a} per reste van verscheijden metten anderen verhandelde coopmanschappen noch competeren, den gesandt versoeckt oock mondelingh dat sijne Maj^{t} met een slotemaker om des selffs schietgeweer te repareren ende bequaem te maecken souden willen gerieven.

Met de zeewint compt een tingan van Pacalongen, inhebbende witte boontjes.

18^{en} d° verseijlt van hier een giliongh nae Banca met omtrent 3 corgie cleeden, eenige Chinese waren, ende partije loode pitgens.

Item een Chinees jonckje nae Japara met ongeveer 7 corgie cleeden, eenige Chinese coopmanschappen, ende goede quantiteijt pitgiens.

Met gemelte joncken daer van den nachoda Sonio genaempt is schrijven haer Ed. oock aende gevangene Nederlanders inde stadt Mattaram tot antwoorde haeres ontfangen brieffs van 18^{en} passado op 13^{en} deses niet anders in substantie, als dat op Godt betrouwende, hun tot den dach vande verlossingh (die meenen nu nae bij te wesen) sullen moeten getroosten, doch ingevalle ondertusschen eenich middel weten, tsij met desen Chinees ofte andersints, om gevoechlijck uijt der Mooren handen te comen, sulcx een gevangen man vrijstaet, ende tot dien eijnde haer devoir wel mogen doen.

19^{en} d° vertrecken de naervolgende drie vreemdelingen vaertuijgen, te weeten:

Een wanckan nae Jortangh met groff porceleijn ende pitgiens, een balouw nae Lossarij met pitgiens ende 16 realen aen cleijnicheden, ende een giliongh over Cheribon naer Amboino met Chinese coopmanschappen, ende goede partije loode pitgens.

20^{en} d° keert weder naer Martapoura, een vaertuijch dat sijnen peper alhier gevent, in retour geprocureert heeft, niet anders dan loode pitgens.

Naemiddach compt een Chinees wanckantjen van Bantam met swarte suijcker, hoenders, ende allerhande fruijten.

Ten selven dage wort oock voor des casteels poort affgesteecken de plaets daer op met een goet fondament volgens genomen resolutie ende gemaeckte modellen in calck ende craelsteen begrepen sal werden een brugh die rust op 14 boogen, breet 14 voeten, ende een valbrugh van 15 voeten langhte, mitsgaders boven op aende zijde met twee ijsere leuningen, welcke te maecken steene brugh, alsoo responderen sal van recht voor des casteels nieuwe onder handen sijnde Suijder poort op de Prince straet, ende t beloop vant stadhuijs deser stede, waertoe des casteels gracht alreede drooch gemaelen wesende op dato oock begonnen wert door des Comp^{ies} lijffeigenen uijttegraven.

21^{en} d° comen twee Chinese joncken van Japara met omtrent 1300 picol swarte suijcker, 3 last rijs, partije soute visch, ende andere cleijnicheden.

23^{en} d° wort van hier om advijs van Jambij te haelen, ende te mogen weten, hoe sich des Comp^{ies} saecken tsedert het vertreck vanden oppercoopman Cornelis van Houten toegedragen, wat capitael datter noch onverhandelt resteert ende wat peper voor de aenstaende te vertrecken vaderlantse retourschepen van

daer te verwachten hebben, ten eijnde haer Ed. int verseijnden van cargasoen ende scheeps ruijmte soo derwaerts als tpatria reguleren mochten, affgeveerdicht den schipper commandeur Harman Woutersen met het fregat de Neptunus, ophebbende 17 matroosen ende 8 soldaten, geprovideert van alles voor twee maenden.

Soo vertrecken oock vier stucx vaertuijgen weder naer Martapoura uijtvoerende in retour haerer alhier aen gebrachte peper, 25 corgie cleeden, goede partije Javaens sout, loode pitgiens ende verscheijden cleijnicheden van Chinese coopmanschappen, waermede den coopman Jan Coen een advijs brieffken van substantie, dat den oppercoopman Wollebrant Geleijnsen met de vertrocken jachten uijt Martapura hier wel aengecomen is, ende dat haer Ed. voornemens sijn eerstdaechs een schip met goet cargasoen van contanten, pitgiens, ende cleeden derwaerts te schicken, &a, toegesonden wert.

Dirck Cornelissen van Banda, welcke vermits eenige gebruijckte insolentien van sijn capiteijns ampt gedeporteert is, ende in steede van voorschreven Pieter als luijtetant den persoon van Boulangh, mede Bandanees, doch Moor.

Des naernoens arriveert tschip de Beets geladen met behouwen craelsteen vande Batavise Noorder eijlanden hier weder op rheede.

25e ditto smorgens neempt onder verleende passe ende commissie sijn reijse van hier over Balij naer Amboino den vrijburger Jan Storm met sijn jacht genaempt de Nieuwicheijt neffens een ingeladen cargasoen van 6000 stucx groff porceleijn, 350 pe ijsere pannen, partije goutdraet, ende andere Chinese waeren, &a, met meeningh om tselve op Balij tegens rijs ende vee over te setten, ende tretour van dien naer Amboino te voeren.

Soo compt hier oock met 3500 stucx bamboesen uijt de revier van Ontongh Java weder binnen den majoor Adriaen Anthonissen ende capiteijn Silvernagel, neffens de macht daermede op 17e deses uijt gevaren sijn, ende brengen de burgerije daer en boven mede ongeveer . . . . (1) stucx bamboesen, sulcx dat de stadt redelijck dien aengaende versien is.

Naer de middach arriveren insgelijcx van d' eijlanden tWapen van Hoorn, ende t jacht den Brack met craelsteen ten behoeve van des casteels onder handen sijnde poort, &a.

26en ditto is hier ter rheede uijt het vaderslant vande Oost Indise camer t' Amsterdam wel ende behouden aangecomen tschip Prins Willem gemant met 152 zeevarende luijden ende 69 soldaten, waer boven noch op de reijse soo door scheurbuijck als ande sieckte over boort geset heeft 27 dooden namentlijck 21 matrosen ende 6 soldaten, comende recht door zee, sonder eenige ververscb plaetsen als het Cocus eijlandt twelck dicht voor de Straet Sunda leijt, aengedaen te hebben, daer partije clappussen ende water gehaelt, ende drie dagen stil gelegen heeft, tot soulaes van sijn veel ophebbende siecken, alhoewel niet langer onderwegen is geweest als vijff maenden min ses dagen, sijnde op 2en Maij passado in compe

(1) Niet ingevuld.

van tschip Zutphen, ende de fluijt de Duijff, wegen de camer Amsterdam, mitsgaders tschip N. Enckhuijsen van Enckhuijsen onder de vlagge vanden schipper commandeur Willem Jacobsen Coster (die op Zutphen is) uijt Tessel geseijlt, ende omtrent Cabo de Bona Esperance met hardweer van malcanderen affgeraeckt wanneer den admirael al over de 100 siecken inde coij hadde leggen, sulcx dat apparent genootsaeckt sal sijn geweest Cabo de Bona Esperance ofte eenich ander ververschplaets aentedoen.

Soo (1) compt oock uijt de Timorse quartieren van het eijlant Ende hier op rheede den commandeur Jan Tombergen, met het jacht Cabo de Rama, medebrengende

230⅓ picol cassia ligna off caneel
40 last padij ende
2 slavinnen,

monterende met het geene onverhandelt te rugge brenght *f* 15832.11.4.

Gemelten Tombergen rapporteert dat hij vermits de groote leckte vant voorschreven jacht, ende aengesien voor eerst niet meer als tmede gebrachte te verwachten stont, sich op 6en deses herwaerts aen hadde begeven, laetende aen d' Endenesen ordre tegensaenstaende goede quantiteijt cassia ligna ende padij bijeen te versamelen, waer aff jaerlijcx naer sijn gevoelen aldaer te procureren sal wesen omtrent 100000 ℔ cassia ligna, ende 100 last padij. Item ooch goede partije swavel, doch ongeraffineert alsoo d' Endenesen de practijck van raffineren noch niet en hebben, ende presenteren wanneer men haer van sulcx onderrichtingh wil doen, t' eerste jaer alle den swavel aen ons voor niet ende daer nae geraffineert in mangelingh van bijlen ende parrangs te leveren. Hierenboven is gemelte eijlandt overvloedich van beestiael, als buffels, bocken, varckens, hoenders, &a, versien. Soo hadden oock alle de hooffden van 29 dorpen, welcke haer int geberchte onthouden, soo wel als die van Tangewea (twelck is een plaets om leegh, daer d' onse voor desen, ende oock alsnu in handelingh hebben gelegen) begeert onderdanen vanden heer Generael te wesen, ende tot dien eijnde met hun gewoonlijcke solemniteijten aenden commandeur Thombergen den eed van getrouwicheijt gepresteert, onder voorgemelte conditien dat gehouden sullen sijn jaerlijcx een schip rijs ofte padij, item soo veel groff ofte cleijn vee te leveren als wij begeeren mochten. Insgelijcx dat soo wanneer sijn Ed. mochte resolveren om op Tangewea een logie te stabileren, de vereijschte materialen daer toe sullen moeten aenbrengen doch in geenen deelen des Compies vijanden met vivres mogen assisteren, &a. Allen twelcke sij als vooren belooft ende met eede bevesticht hebbende, deden aenden commandeur een vereeringh van vier buffels, acht verckens ende drie groote bocken, waer tegen hun in recompense schonck omtrent 40 sackjens Javaens sout, daermede hun weder naer boven in haere woonplaetsen begaven, versoeckende al vooren dat mochten geassisteert werden om te verslaen, d' inwoonders van seecker groot

(1) Reeds gedrukt bij Tiele-Heeres, *Bouwstoffen* II, 313.

dorp daermede sij in oorloge waeren, twelck hun den commandeur Tombergen belooffde aenden Heer Generael te sullen voordragen (1).

Noch compt hier ten selven dage, uijt de Molucos t' arriveren tjacht Zeeburch met het jongste nagel retour van ꝑ 172133, costende met alle ongelden volgens de nevens gesonden facture ƒ38858.16.4, daermede haer Ed. oock gewerd het leste advijs deses jaers vanden gouverneur Jan van Broeckum gedateert 18en Augustij passado, waer uijt verstaen dat boven de nagelen met der Goes ende Zeeburch affgescheept, door mancquement van ruijmte noch 37 bhaer in Moluco over gebleven sulcx datter dit jaer over de 800 bhaar bij de Compe ontfangen sijn, ende bij aldien naer eijsch van het treffelijck gewasch, twelck insonderheijt op Macquian is gevallen ende nu andermael seer schoon staet met goede sorteringh cleden (daer vande comptoiren heel uijtvercocht ende niet als eenige beschadichde doecken versien blijven) als oock partije Spaens gelt geprovideert waren geweest, souden noch grooter quantiteijt becomen hebben, alsoo der volgens de lopende geruchten noch wel 300 bhaar onder de Macquianesen resteerden, die geresolveert bleven soo langh onder haer te houden, als onse comptoiren met goede sorteringh cleeden, ende niet anders dan Spaens gelt souden versien wesen, vermits in geenderhande manieren eenen stuijver aen Nederlantse munte begeerden t' onfangen waer door ons daer leggende soldaten, als eenige provisien vande Macquianesen begeeren te coopen, met haer 8 a 10en sterck inde winckel moeten gaen om een cleet op te nemen, ende tselve met een derde verlies tegens montcost te verruijlen.

Eenige dagen naer het vertreck vant jacht der Goes herwaerts, twelcke was op 11en Junij passado door d' onderdanen vanden Tidorees achter Gamcanorra op de cust van Mora 168 persoonen van des Tarmataens subjecten gevanckelijck genomen ende vervoert sijnde, hadde den gouverneur Broeckum den coninck Hamsia verscheijden maelen laeten ontbieden om hem door dese ende meer andere dagelijcx lijdende affronten tot het bijder hant nemen vande wapenen tegens den Tidorees t' animeren doch te vergeeffs alsoo sich telckens onder 't een off 't ander frirool pretext excuseerde, echter sont ondertusschen tot 2 a 3 reijsen sijnen nieuwen gecoren Gougoe met noch drie andere grooten bij sijn E. dewelcke verclaerden het absenteren vanden coninck alleen ontstont uijt beschaemptheijt die hij hadde over de menichvuldige aen ons gedaene beloften vanden oorloch tegens den Tidorees aentevangen, daerop niet gevolcht en was.

Op 12en Julij passado sijn E. geresolveert ende vaerdich wesende om met het jacht Zeeburch in compe van Thoolen een keer naer Batsjan te doen, soo tot overvoer eeniger provisien, coopmanschappen, &a, als oock om niet alleen tselve, maer oock de comptoiren van Macquian, volgens t jaerlijcx gebruijck te gaen visiteren, is gemelten coninck Hamsia int casteel verschenen, dragende sijn E. voor dat alsnu geresolveert was den oorloch met ernst tegens den Tidorees bij

(1) Tot zoover bij Tiele-Heeres t. a. p.

der handt te vatten, ende desselffs eenige spijscamer genaempt Thocchea ofte anders Paijackij met gewelt afftemen, waer toe neffens sijnen goeden raet oock versocht hem vande voorgenomen voijagie, soo haest wederom tot Maleijo spoedigen wilde, dat hij met sijn disseijn niet alleen voortvaeren, maer oock 't effect van dien noch met dit jongste jacht Zeeburch aenden Generael ende raeden van India mocht advijseren, op dat haer Ed. sulcx verstaen, ende den begonnen hevigen oorlooge aengemerckt hebbende, van hun oude quade opinie ende tgroot misvertrouwen dat van hem hadden desisteren, ende op nieuws een goet gelooff ende gerust gemoet wegen sijn persoon crijgen mochten.

Dese saecken bij Hamsia dusdanich opt schoonste met waerheijts schijn van selffs naer Gilolo te gaen, ende sijnen Gougoe naer Macquian te seijnden, om alles tegens de wedercompste van sijn E. claer ende gereet te hebben, voorgestelt wesende, vervorderde gemelten Broeckum als vooren sijn reijse.

Op Batsjan hadde des Comp^ies gelegentheijt in redelijcken standt, 40 bhaar drooge suijvere nagelen dit mousson aen het comptoir gelevert, ende den coninck van Batsjan op Hamsia seer verbittert ende affgonstich bevonden, seggende hem wel bewust te sijn, dat d° al over eenigen tijt met den Macassar in onderhandelingh geweest, ende niet en twijffelde off dat het contract alsnu getroffen is, van met den gantschen Molucksen aenhanck hun bij den Spangiaert te voegen, gelijckerhant de Nederlanders uijt Moluco ende Amboino te verdrijven, ende dat gedaen sijnde van gelijcken metten Spangiaert te handelen, om alsdan (gelijck in oude tijden) met de Javanen, Maleijers, &ª, haeren handel vrij ende onverhindert te mogen drijven.

Gelijck met het jacht der Goes geadvijseert is, bleeff voorschreven Batsjander noch aenhouden, om soo wel als den coninck van Ternaten volgens de contracten te genieten den thol vande nagelen die onder sijn gebiet bij de Compᵉ ontfangen werden, daer toe sijn E. van hier oock ordre is versoeckende.

Den gouverneur Broeckum sijne saecken op Batsjan verricht, ende sich van daer naer Macquian getransporteert hebbende, vond den coninck Hamsias Gougoe aldaer seer doende, om de concorren ende macht van Macquian totden voorgenomen tocht bij den anderen te brenghen, welcke aen sijn E. oock versocht dat onderentusschen alles claer wiert, met onse Mardijckers geassisteert, een tocht mochte doen om eenige Tidorese gevangenen te becomen ende daer uijt te verstaen, wat macht van volck, &ª, den Tidoresen coninck op Thocchea present heeft, gelijck hem den coninck Hamsia bevoolen hadde, om sich daer nae eenichsints te mogen reguleren. Waer op gevolcht is datter drie van gemelte Gougoes praeuwen met onse Mardijckers versterckt, uijtgevaeren ende weder gekeert sijnde, twee gevangenen met een Tidorees hooft hebben mede gebracht, als wanneer den gouverneur Broeckum sijne saecken op Macquian ten naesten bij verricht hebbende, gemelten Gougoe waerschoude dat geresolveert was, binnen twee dagen naer Maleijo te keeren, ende ingevalle met de honje gereet waer (gelijck belooft hadde) in

comp^{e} mede derwaerts te vertrecken, doch bequam tot antwoort dat de hongie niet alleen noch onclaer, maer hem oock door die van Macquian aengeseijt was, niet gesint en waren om den oorloge tegens den Tidorees aentevangen. Ende daerom geresolveert bleeff den coninck Hamsia neffens onse macht aldaer te verwachten.

Terwijle sijn E. op Macquian was, waeren oock niemant van desselffs grooten bij hem verschenen, houdende hun gantsch trots, wrevelmoedich, ende affkeerich, begeerende als vooren is verhaelt geen vander selver onderdanen ijets tsij nagelen ofte cleijnicheden van provisien, &^{a}, voor Nederlantse munte aen onse comptoiren te verruijlen, maer alles tot naerder ontseth van Spaens gelt, ende goede sorteringh cleeden surcheren, ende op te houden. Vorders sijn E. alles verricht, ende naer de presente constitutie Comp^{ies} comptoiren op gemelte eijlandt in redelijcken stant gelaten hebbende, was den 12^{en} Augustij met Zeeburch ende Thoolen weder voor Maleijo gearriveert in meeningh om Zeeburch metten eersten herwaerts te depescheren.

Soo haest den gouverneur op Maleijo (sonder den coninck Hamsia te vinden, alsoo naer Gilolo vertrocken was) retourneerde, wiert terstont een expresse praeuw naer Gilolo gesonden om den coninck aentedienen, dat sich met de bij een versamelde macht opt spoedichste naer Maleijo wilde vervoegen.

Hier op was gevolcht dat sijn E. den 15^{en} d° van Hamsia een brieffken bequam daerin ernstich versocht, aengesien sijn correcor noch eenige reparatie vercijschte, ende tselve gedaen wesende, comen soude, tjacht Zeeburch soo haest (als verstaen hadde voornemens te sijn) niet naer Batavia wilde affsenden, vermits daermede gelijck vooren verhaelt staet, aen haer Ed. gaerne advijs ende bewijs geven soude, wegen den vigoureusen aengevangen oorloge met den Tidorees, &^{a}. Doch sijn E. Hamsias maxime bemerckende dat die niet anders en streckte dan om de saecke soo langh treijnerende te houden dat het saijsoen verlopen ende Zeeburch van sijn reijse versteecken mocht wesen, te meer geen tijt en nomineerde, wanneer met de macht van Gilolo comen soude, largeerde Zeeburch op 18^{en} Augustij herwaerts. Wat nu voorders van desselfs disseijn (daer sijn E. weijnich gelooff in stelt ende vermoet sulcx maer een bahaij te wesen, om ons eenich contentement van sijn doen te geven, ende onderentusschen met den Tidorees inde vastverbonden vruntschap te continueren) vallen sal staet den tijt t' openbaren ende in toecomende te vernemen.

Tegens den Spangiaert schijnt wel eenichsints den oorloch te meenen, gelijck sijn volck ende praeuwen oock verscheijden maelen heeft uijtgesonden, doch telckens soo comen sonder ijets verricht te hebben vruchteloos weder.

Den gouverneur heeft met eenige vande Tarnataense grooten onse toegedaene vrunden als onder anderen den Sengadje van Maleij claegs gewijs over Hamsias groote onverdraechelijcke valsch ende ontrouwicheijt, in discoursen geweest, ende oock voorgehouden om eenige scheuringh in het rijck te maecken met Hamsia aff, ende een ander die haer ende ons beter bevallen mochte, de croone op het hoofd te setten, doch te vergeeffs, vermits voor den selven soo

bevreest sijn, dat int minste haere genegentheijt tot de Nederlanders niet en durven laeten blijcken, want hij sulcx vermerckende soude het haer om thooft ofte tenminste hun eeuwige ruijne te doen wesen, gelijck daertoe bijbrengen de gestatueerde exempelen aenden Sengadja van Gamcanorra met sijnen zoon, item het affsetten van die van Gnoffiaqua, &a. Ende met de Macquianesen verbint hem gemelten Hamsia door huwelijck sodanich, dat niet licht dienaengaende tot ons voornemen souden connen geraecken.

Op 17en Junij passado hadde sijn E. in Moluco becomen een missive vanden coninck van Mindenao, waer in versoeckt hulpe ende assistentie tegens den Spangiaert die inde Calderas dicht bij sijn stadt ofte negrije een fort gebouwt heeft, om den selven weder vandaer te verdrijven aengesien hem veel schade doet. Item oock voldoeningh van een cleen metaelen stuck, dat hem over eenigen tijt, door d'onse belooft is, tot recompense van 70 gevangenen die aen ons overgelevert heeft. Mitsgaders noch 2000 Ra wegen seecker Spaense mestice gevangen vrouw, daer de Spanjaerts 2000 Ra voorboden ende door d'onse mede naer Maleijo gevoert is. Deze missive heeft sijn E. weder beantwoort, tgeeijschte met beleeftheijt geexcuseert, ende desselff schenckagie van 400 ff. was gecompenseert met eenige cleeden.

Wanneer sijn meer gemelten E. in Julij passado naer Batsjan vertrock, was hem op het jacht Zeeburch bekent geworden, een meijsken in mans cleederen, die haer liet noemen Jan Pietersen van Enchuijsen, int lant gecomen Ao 1632 met het schip N. Hoorn, voor jongen tot 4 gulden smaents wiens vader een timmerman sijnde, nu jongst met d' Hr Generael Brouwer op het schip Amsterdam naer tvaderlant gekeert is, sijn E. hadde tselve meijsken bij hem op Maleijo genomen, ende versoeckt ordre hoe met de gagie leven sal.

Ten selven dage compt oock een tingan van Pacalongen met omtrent 3 last witte boontjes, ende een do van Surbaija, met ajuijn, swarte suijcker, &a.

27en do verseijlt tschip de Beets weder naer d' eijlanden om behouwen craelsteen te laeden.

'Snaernoens compt een tingan van Lampongh met hoederen, ende clappussen, ende piessangh.

Insgelijcx een vlieger van Bantam met chirij.

29en do verschijnt oock een tingan van Lampongh met ongeveer een last rijs, weijnich padij ende piessangh.

30en do (1) voor de middach worden door gecommitteerde hier binnengehaelt, ende bij haer Ed. audientie verleent de vier gesanten sijnde kinderen der hooffden van Solor met den commandeur Jan Tombergen per tjacht Cabo de Rama op 26en deses alhier aengecomen, welckers medegebrachte missive geopent ende getranslateert sijnde van woorde te woorde bevonden wert te luijden als volcht namentlijck:

Desen brieff compt van alle de sengagies van Solor aenden capiteijn Moor,

(1) De hier volgende volzin geheel, en de brief in uittreksel bij Tiele—Heeres, *Bouwstoffen* II, 314.

wie in dese landen seer vermaert is, die Godt in dese ende toecomende werelt wil segenen. Voorders laten wij UE. dese onse gelegentheijt ende ongelegentheijt weeten, dat ten tijde wanneer het casteel van Solor verlaten, het selve met ons voor weeten niet geschiet is, nochte van het doen van Harnaij; ofte tselve door ordre vanden capiteijn moor gedaen is, en weeten wij niet, nochte oock ofte Harnaij eenich quaet van ons aen d'H^r Generael geschreven, ende sijn eijgen quaet verswegen heeft, daerom sijn wij altsamen bevreest geweest, ende blijft nu alleen de hoope dat d'H^r Generael het landt van Solor wil gedachtich wesen. d'H^r Generael heeft Harnaij als een hinne met haer kuijckens herwaerts gesonden, tis dan Harnaij die de kuijckens vande hinne gescheijden heeft, ende en hebben wij oock de Hollanders niet verlaten, soo en sullen wij oock niet, tot dat alle vande Portugijsen sullen dootgeslagen wesen, ten respecte dat wij luijden slaven vanden coninck in Ternaten ende den coninck van Hollandt sijn, die oock over ons als vader ende moeder staen, ende off wij veel omstandicheden willen schrijven, achten onnodich door dien den commandeur Tombergen alles goet ende quaet, schult ofte onschult van ons arme slechte luijden bekent is. Soo dan de heer 't casteel weder van meeninge is te besitten, versoecken wij dat den doorn uijt ons lichaem mede wechgenomen wert, want die ons hertelijck quelt, welcke sieckte door d'H^r Generael can geremedieert werden Soo dan den doorn van ons geweert wert, het landt van Solor, de bergen, stranden, &^a, item het gantsche landt van Ende sal voor d'H^r Generael wesen, ende sal ons daermede gelegentheijt tot den handel met de Comp^e binnen slants gegeven werden, dat ons nu vande Portugijsen verhindert wert, dat soo niet en was doen tcasteel beseth was, in desen tijt hebben niet aen UE. te presenteeren; drij, vier soonen vande sengagies gaen derwaerts om UE. te begroeten ende refereren alles goet en quaet, leven, ofte sterven, aen d'H^r Generael, twelck wij slechte luijden niet en connen vergelden, maer bidden Godt dat het selve wil gedencken. Tot vermaeck van UEd. gaen hier mede 4 schapen, ende bidden Godt dat hij UE. langh leven wij verleenen. ende dat soo wel te water als te lande, de Portugijsen, Javanen, ofte andere vijanden mogen overwinnen.

Met de zeewint arriveert van Japara een jonck inhebbende omtrent 20 lasten sout, ende 100 picol swarte suijcker.

Item van Bantam met swarte suijcker, hoenders ende fruijten een lamboe, daermede oock retourneert den Chinees Siting schrijver van capiteijn Lacco, medebrengende twee Nederlanders ende drie swarte burgers slaven, welcke den coninck in recompense vanden gelargeerden Bantamsen Javaen gerelaxeert herwaerts gesonden, ende vorders op gemelten Sittingh versocht hadde, den H^r Generael aentedienen, dat hij niet anders en inclineerde als peijs ende vrede met sijn E. te maecken, maer aengesien hem voor vast gerapporteerteert wiert, den Mattaram met een machtich leger te lande, ende 300 praeuwen te water dreijchde,

om Bantam te vermeesteren, soo hem onder den Mattaram niet wilde submitteren, dat oock dagelijcx besendingh, ende een gesant van Cheribon was verwachtende, die hem tot submissie soude connen soliciteren, begeerde ende versocht derhalven, dat wij met de begonnen ende voorders t' effectueren vreede handelingh noch een maent wilden supercederen, ende de saecken alsoo noch wat op sijn beloop laeten, tot dat den gesant verschenen, ende weder affgevaerdicht hadde, sonder den anderen ondertusschen eenige vijandelijcke acten te bethoonen. 't Schijnt die van Bantam uijt ontsach des Matarams met ons tot geen finale vreede derven comen, off wel dat dese niet eens gemeent wert, ende dat metten anderen hun tegen ons soecken te verbinden, 'tsijn Mooren die niet te vertrouwen sijn, 'tis sulcx dat geduijrende desen stilstant niet een Javaen op Batavia verschijnt, daer uijt haeren gront licht is te conjecturen, ende wellicht om te bedriegen gelijck meermaels is geschiet, op hun luijmen leggen.

Gemelte twee Nederlanders sijn conform hunne confessie tot Bantam gecomen als volcht, namentlijck den eersten wesende een Batavias vrijburger omtrent drie maenden geleden, aende Westsijde vande stadt ende zeecant gegaen sijnde, heeft sich met een beroijt hooft ende desperate resolutie, soo verre int bosch begeven, dat bij de Javanen gecomen, ende door de selve naer Bantam vervoert is, alwaer gecomen, voor den coninck gebracht ende geexamineert wesende, versocht om bij d'Engelsen te gaen, ende haer te mogen dienen, doch wiert hem sulcx niet alleen door den coninck geweijgert maer oock, (schoon een overloper was) met een kettingh ende groot block aent been geslooten, ende niet anders tot nootdruft vergunt, als tgeene bij de passer gingh bedelen, ende den anderen een soldaet, die op 29 Julij passado aende Westsijde weijnich buijten de reduijte gegaen sijnde om cleijn gevengelt te schieten, door 10 a 12 Bantamse Javanen besprongen, overvallen, insgelijcx gevanckelijck naer Bantam gevoert, ende aldaer gelijck den voorgemelten overlooper getracteert is.

Doen gemelte overloper ende gevangen ter eerster aencompste successive voor den coninck verschenen, wiert hun door sijn Maj^t ernstich gevraecht naer Batavias sterckte, hoe veel soldaten daer binnen lagen ofter veel peerden waeren, ende offer noch geen ordre uijt Nederlant gecomen was, om met hem paijs te maecken. Op hun herwaerts compste, belaste haer den conininck van sijnent wegen d'H^r Generael seer te groeten.

Boven het largeren van dese twee Nederlanders, ende drie swarten, hadde sich den coninck tegens voorgemelten Chitingh niet alleen gantsch genegen getoont, om de resterende vier jonge maets van 16 tot 20 jaren ont welcke tegen haren danck besneden sijn, insgelijcx vrij te stellen ende herwaerts te senden, bij aldien hij neffens de maets niet beschroomt en waer, van dat hun eenige straffe opgeleijt mochte werden, maer versoeckt oock neffens d° jongelingen ootmoedelijck dat van haere begaene faulten gepardonneert ende de selve onder sodanigen belofte ende toeseggingh herwaerts senden mach.

Den fugitijven dootslager Jan Jansen van Toornvliet, is tot Bantam in een ellendige gevanckenisse van armoede gestorven.

Noch comen hier ten selven dage van Bantam te lande gevlucht twee Batavische vrije swarten, dewelcke seer machteloos sijn, ende rapporteren 10 dagen geleden met hun drijen van Bantam gelopen wesende, haren derden macker onderwegen door het bespringen vanden tijger verlooren ende achter gelaten hebben.

De maent October A° 1636.

Primo ditto vaert van hier onder verleende passe ende vrijgeleijde over Jortangh naer Amboino een giliongh die ingeladen heeft goede partije pitgiens, ende omtrent 70 realen aen verscheijden cleijnicheden.

Met de zeewint verschijnt een tingan van Bantam met hoenders ende fruijten.

2en d° compt oock een Chinees wanckantjen van d° met swarte suijcker, hoenders ende fruijten.

Item een wanckan ende giliongh van Japara met omtrent 400 picol swarte suijcker.

3en d° 's avonts, vaert met 7 tingans, een chaloup, ende een duijsentbeen, ophebbende boven de matrosen ende swarte roeijers 100 soldaten naer de reviere van Ontongh Java capiteijn Jan Silvernagel om stutten tot het Batavise sieckenhuijs, &a, te haelen.

4en d° vertrecken twee tingans ende een lamboe naer Bantam met 1775 stucx groff porceleijn, 4 corgie cleden genaempt tapesarassen, ende eenige cleijnicheden.

d° Compt capiteijn Silvernagel van Ontongh Java met sijn cleijn vaertuijch hier weder, medebrengende 35 stutten van 30 ende 49 van 12 voeten, ende rapporteert dat hij op gisteren morgen voor d° revier gecomen sijnde, aldaer visschend heeft gevonden omtrent 25 stucx Bantamse vliegers, die hun ter eerster instantie voorvluchtich maeckten, doch gemelten Silvernagel sijne praeuwen inde revier gaen doende, om tquaet vertrouwen wech te nemen, ende d° vliegers bij hem alleen wenckende, quamen aff, gaven hem een goede partije versche gevangen visch, hij haer in recompense een weijnich Spaence wijn, ende scheijden voorders alsoo metten anderen goede vrunden.

6en ditto smorgens wort van hier met 35 coppen gemandt ende van alles voor 9 maenden geprovideert, naer Jambij affgesonden tjacht den Brack, expres omme de revier tot boven voor de logie opte corten, den gereet leggenden peper voor Batavia intenemen, daermede tot opde bharra weder afftedrijven, ende in het retourschip dat haer Ed. geresolveert blijven, soo haest Rotterdam met de

verwachte doecken van Chormandel verschijnt derwaerts te senden, over te schepen.

Soo verseijlen oock vier stucx tingans namentlijck twee naer Jortangh met pitgens, ende $3\frac{3}{4}$ R^a aen oubat off medicamenten.

Item een naer Japara met pitgens.

Ende een nae Jonchoelangh bij Celebar opde Sumatrase Westcust, niets van impoıtance iuhebbende.

Op dato naer de middach arriveert uijt Amboina tjacht Cleijn Wesel met den coopman Pieter Pietersen, welcken gelijck hier vooren op 14^en passado ten deele verhaelt stact) naer het droevich sneuvelen vanden commandeur Gerrit Thomassen Pool opde custe van Nova Guinea, in desselffs plaetse gesuccedeert, ende met de jachten Cleen Amsterdam ende Wesel over Banda weder in Amboino gecomen was, rapporterende soo mondelijck als bij gehouden journael ende getrocken resolutien tgepasseerde in substantie als volcht namentlijck:

Dat niettegenstaende gemelten Pool bij instructie vanden gouverneur Acoleij voorgestelt, ende door d'anachoda van seecker jonckjen (1) twelck op 22 April passado naer dat den 17^en d° uijt Banda scheijde, omtrent Ceram Laut gemoetende, rapporteerde van daer naer Nova Guijnea te willen, om neffens noch 5 joncken die bevorens van Ceram Laut al derwaerts vertrocken waeren, den bast massoije te haelen, ende in Banda te brengen, geaffirmeert was, het volck seer wilt, woest ende moordadich, gelijck sulcx door eenige vande hare die aldaer omgebracht sijn, ondervonden hadden, echter op 28 d° de cust van Nova Guinea aendoende met beijde de schuijten van Amsterdam ende Wesel soo lichtveerdich ende haestich nae lant gevaeren is, dat gemelten commandeur met Amsterdams schuijtgien langh voor dat van Wesel, sonder inwachten alleen te landt gecomen, ende met 10 persoonen daeronder drie musquettiers naer seecker bijgelegen revierken gemarcheert wesende, terstont van wel 100 wilde menschen veel grooter ende grover van posture als onse natie, item gantsch swart gelijck de caffers van Angola, met langh haijr tot over haer schouders, niet anders om tlijf hebbende dan eenich decksel voor de schamelheijt, met wapenen van calewaijen, hasegaijen, boogh ende pijlen onder een groot geraes als dolle menschen, die sonder het chargeren vande musquets te ontsien, uijt het bosch springhen comende, sodanich aenvielen, dat gemelten Pool met sijn volck de vlucht nae de schuijt nemende, ende int sandt struijckelende neffens den boeckhouder van Cleen Wesel met een hasegaij sulcx inden rugge getroffen is, dat leggen bleven, ende terstont door de geseijde wilde menschen met des commandeurs eijgen houwer aen cleene stucken gecapt, ende int bosch gesleept wierden, behalven noch twee persoonen die hun te water begaven, met meeningh om d'affgesteecken schuijt te beswennen, daer vanden eenen wesende een soldaet verdronck, ende den

(1) Vgl. van Dijk, *Twee Togten naar de Golf van Carpentaria*, 28; Leupe, *Reizen der Nederlanders naar Nieuw-Guinea*, 12.

anderen een bosschieter door de wilden int water gequetst, ende noch levendich gecregen is, alsoo datelijck twee lange groote vaertuijgen met ongeveer 25 a 30 coppen gemant uijt het voorgemelte reviertjen met bamboesen langs de wal quamen setten, ende behalven oock noch een bosschieter die int affsteecken met de schuijt door hun calewaijen (doch niet doodelijck) gequetst wiert, vermits van lant tot haer middel toe int water d° schuijt al goijende naevolchden, sijnde dese droevige tragedie soo geswint toegegaen dat het schuijtje van Amsterdam Wesels d° noch wel een musquets schoot buijten de wal ontmoeten, ende alsdoen gesamentlijck met verlies van haren commandeur, Wesels boeckhouder genaempt Andries Schiller, ende noch twee persoonen weder naer boort voeren, sonder dat gemelten Pieter Pietersen (welcke terstont in dees Pools plaetse succedeerde) eenige weder wraecke, veel min ondersoeckingh van des lants gelegentheijt, &ª, heeft connen nemen.

Van voorgeseijde Moorders reviere dan ancker lichtende was met d° jachten onder faveur vande dienstige Weste wint ende stroom langs de cust, ende tbevonden hooge landt van Nova Guinea soo verre om d' Oost geseijlt dat comende op de Zuijder breete van 5 graden niet alleen heeft aengetroffen, het leege gebroucken landt met verscheijden revieren beset, twelck A° 1623 door den commandeur Carstens opgeseijlt is, maer oock ontmoet d' Oostelijcke wint, ende stercke om West gaende stroom, sulcx dat verder qualijck connende opcomen den 5en Maij passado van daer tot op 5 graden 30 menuten Zuijder breete geseijlt wesende, sijnen cours recht West aen gestelt, ende beloopen heeft tlandt van Arouw, hebbende onderwegen al goede steck anckergront, ende gemelte eijlandt met verscheijden cleene eijlandekens beset gevonden, als onder andere een dat bij Westen de Noorthoeck van Arouw leijt, daer aff d' inwoonders vande negrije Woedgier met veel prauwen inhebbende varsche visch, boontjens, clappussen, pompoenen, ende waterlemoenen op 12en d° aen boort quamen, ende cleeden (doch seer duijr) verruijlden, uijt oorsaecke soo de selve sijnde cleen van postuijr, de schamelheijt geheel naeckt, ende niet anders dan met pijl ende booch gemonteert, rapporteerden, dat met d' Arouwers vande Noorthoeck in oorloghe waeren, welcke haer lant bedorven, waeromme oock de paradijsvogels die alleen op gemelten Noordcant sijn vallende niet en conden becomen, doch met die vande Zuijd in vruntschap, gelijck oock voorders relateerden dat omtrent twee maenden geleden de boeijer Banda aen gemelte Zuijdcant geweest, ende weder naer Keij vertrocken was. Onder dese waeren eenige die goet Maleijts spraecken, ende verscheijde maelen met haere joncken in Banda sijn geweest, welcke op het aenmanen van geseijden Pieter Pietersen belooft hebben in het brengen van hunnen sagu, ende andere dienstige cleijnicheden voor Banda jaerlijcx te sullen continueren.

Van gemelte eijlandeken ende negrije Woedgier opde Noortcuste vant eijlandt Arouw gelegen, hadde sijnen cours genomen naer Keij, twelck bij Zuijden

om zeijlende op 16en d° bij de boeijer Banda voor de negrije Maer ten ancker quam, alwaer d'onse hun met de boeijer getransporteert, ende een huijs gebouwt hadden, om dat de Butonders ende Macassaren op Elat mede negotierende naer hun lijff ende bijhebbende Compie middelen gestaen hadden.

Op 23en ditto Meij van timmerhout tot reparatie der jachten, ende water versien sijnde, was van voor de negrije Maer bij Noorden Keij weder Oostelijck aen int gesicht van thooge landt der Nova Guinease cust naer de Noord, ende van daer bij Westen naer de Zuijdhoeck van Arou geseijlt, passerende langs gemelte Arouse Westcust verscheijden cleijne bij gelegen eijlanden, inwijcken, ende negrijen, waer aff eenige der inwoonders met visch, ende verversingh aen boort quamen tot dat op 6en Junij voor de negrije Taranga aen het Zuijdwest eijnde van Arouw ten ancker geraeckte, om in plaets van het bracke aen Keij overgenomen water ander te haelen, ende sich van eenige noodlijckheden aldaer te versien, &a, gelijck oock in twee dagen geschiede.

Dit Zuijtwesteijnde van Arouw, hadden veer het beste, groenste ende vruchtbaerste lant van gantsch Arouw, item met weijnich rijs, patattesen, boontjes ende menichte clappussen beplant gevonden, d'inwoonders seer vrundelijck, niet anders om tlijff hebbende dan een stuckgien bast van boomen, voerende oorloch tegens d'Alphouresen ofte boeren van d'Oostzijde die haer dickwils met prauwen comen besoecken; haer geweer is pijl ende booch, item oock weijnige schilden, swaerden, mitsgaders oock eenige corte piecken, staende der selver huijsen ofte hutgens wel 10 a 12 voeten vander aerden, hadden oock belooft met 5 a 6 joncken ende ladingh van sagu, rijs, boontjes, clappussen, patattesen, &a, naer Banda haeren handel te gaen drijven.

Op 9en Junij als vooren versien wesende, hadde sich van gemelte negrije Taranga weder seijl begeven ([1]), stellende sijnen cours Zuijdelijck, om te sien off bij d'een off d'ander middel om d'Oost soude connen geraecken tot winningh van desselffs geordonneerde voyagie, doch tot op de breete van 11 graden om Zuijt gecomen wesende, hadde niet alleen de Ooste- ende Zuidoostewinden vehementich met hol water bevonden door te waeijen, ende gemoet, maer oock opgeseijlt een nieuw lant, sulcx dat geen apparentie siende van tot voltreckingh sijner reijse om d'Oost te geraecken, alsoo tselve sal moeten geschieden int begin vant Weste mousson, resolveerde met sijnen raed van voorder ondersoeck om d'Oost te desisteren, tgemelte nieuw gevonden van Diemens landt anders Arnhems ofte Speults landt genaempt t' ontdecken, naer desselffs gelegentheijt te vernemen, ende cuntschap becomen hebbende, dan weder naer de Noordt te steecken, om perfecte kennisse vande eijlanden Timor ende Tenember te becomen, ende sulcx mede geeffectueert sijnde, alsdan naer Banda te keeren, &a.

(1) Vgl. Leupe, *Reizen der Nederlanders naar het Zuidland*, 73 vv.; Heeres, *Life and Labours of Abel Jansz. Tasman*, 102—103.

Conform dese genomen resolutie heeft gemelte Pieter Pietersen het nieuw gevonden landt vande Oost naer de West omtrent 20 mijlen lenghte ontdeckt, veel vieren ende roocken, doch geen volck, huijsen, praeuwen noch vruchtboomen vernemen connen, hoe wel met een orangbaij daer dicht voorbij geschept, ende op sommige plaetsen oock aen landt geweest is, vindende tselve gantsch wilt en woest, sulcx dat met geen van d' inwoonders te spraeck connende coomen, sich als vooren geresolveert van seeckeren uijtsteeckenden rooden hoeck die om de Noord streckt, alwaer hem het landt om de West heel ontvalt, op 22 Junij naer de Noord begeven heeft, tot opsoeckingh der eijlanden Timor ende Tenember, welcke naer gissingh op 24^{en} d° beseijlt, met veel cleijne eijlandekens ende reven beseth, doch sonder kennis bevonden, ende door gepasseert, alsoo tot vijff maelen met cleen vaertuijch op verscheijden plaetsen te lant geweest is, als onder anderen aen het groote landt daer gemelte eijlandekens bij Westen leggen in seecker reviere [die] de Oester revier noemden, vermits de groote menichte van oesters, soo daer in bevonden, hebbende de selve wel een mijle weechs opgeroeijt, maer daer noch aen geenige van dese eijlanden met d' inwoonders te spraeck connen comen, alhoewel de gevonden kenteeckenen genoech uijt wesen dat geseijde eijlanden met veel volck bewoont sijn, hebbende tot verscheijde maelen desselffs praeuwen oock int gesicht doch niet aen boort gecregen, veel min achterhaelt, vermits hun soo haest d' onse sagen ofte vernamen voorvluchtich maeckten met scheppen ofte pangaijen om wech te comen, haer uijtterste devoir deden, sulcx dat gemelten Pieter Pietersen sonder eenige mondelinge cuntschap van dees gepresumeerde eijlanden Timor endeTenember te hebben, hem op 7^{en} Julij van daer naer Banda begeven heeft, alwaer den 10^{en} d° met de jachten Cleen Amsterdam ende Wesel voor het casteel Nassouw op Nera noch weder behouden is gearriveert, ende naer dat aenden gouverneur Cornelis Acolcij van alles rapport hadde gedaen, was door sijn E. op 22 d° met de gemelte jachten soo tot convoijeringh vande boeijer Banda, welcke geordineert was om op de massoije joncken comende vande Nova Guijnease cust te cruijssen, als op Ceram Laut te onderstaen, off daer geen Macassaers, Javaens, Maleijts, Butons ofte ander vijants vaertijch mochte onthouden, om de selve aentetasten, ende te vermeesteren, mitsgaders oock de Ceram Lauwers aentemanen, dat met hunne sagu ende andere cleijnicheden gestadich in Banda willen verschijnen, onder toeseggingh van daervoor goet contentement te becomen, &^{a}. Doch vermits de stercke doorblasende Oostewinden Ceram Laut niet beseijlen connende, was op 28 Julij wederom vruchteloos in Banda gekeert, als wanneer van sijn E. op nieuws ordre bequam om inde jachten overtenemen 20 lasten geembaleerden rijs, 20 d° padij, ende 30 baelen Japansen tarwe, neffens eenige andere cleijnicheden die den gouverneur Deutecom ernstich hadde versocht, naer Amboino te seijlen, ende soot eenichsints doenelijck waer Ceram Laut aen te loopen, om te vernemen naer de geperpetreerde moort door des quimelahas Louhoes broeder, die met ses

corcorren aende custe van Ceram op Ribet Hatemette is geweest, ende ons aldaer leggende guarnisoen ten deele vermoort, ende gevangen genomen heeft, twelck gemelten Pieter Pietersen op 2^{en} Augustij uijt Banda scheijdende, den 4^{en} d° alsoo warachtich vont, want voor Ceram Laut bij de boeijer Banda (die aldaer op de massoije joncken cruijste) ten ancker gecomen, ende bij de orancaijen aen lant verschenen sijnde, verstont dat sulcx door behulp vanden orancaij Onin, welcke met de Quimelase contract hadde gemaeckt, van alle de Hollanders elff sterck op Hatemette leggende in haer handen te leveren, soo geschiet was, invoegen dat eenige van onse overlopers bij haer hebbende door de Quimelahase naer de negrije gesonde sijnde, om d'onse uijttelocken vier met des sergiants vrouw gevangen genomen, ende de rest dootgeslagen hebben. Item datter al twee joncken met bast massoije van Nova Guinea gecomen waeren, ende eerstdaechs noch vijff volgen souden, die d'orancaijs alle belooffden recht door naer Banda te senden, sonder int minste eenige massoije aende vreemdelingen, maer alles aen d'onse te leveren, van waer meer gemelten Pieter Pietersen met dese rapporten weder tseijl gaende den 8^{en} d° voort casteel Victoria in Amboino ter rheede gearriveert is.

Met gemelte jacht Cleijn Wesel, ende coopman Pieter Pietersen becomen oock voor het laetste advijs deses jaers uijt Amboino, neffens meer bijgevoechde pampieren een missive vanden gouverneur Jochum Roeloffsen, daer bij verstaen 't naervolgende, te weten:

Hoe met het becomen ontseth per de jachten Amsterdam ende Wesel uijt Banda sodanich gesecoureert was geworden dat 't aenstaende tijdelijck secours van Batavia alsnu gevoechlijck sal sonnen inwachten. Item dat hij gemelte jachten aldaer soo lange opgehouden, ende gebruijckt hadde tot het leste vant ijegenwoordich Ooster mousson om op de custe van Hittoe te cruijssen, ende 't vervoeren der nagelen van vreemdelingen (twelck dagelijcx seer gepleecht wert) soo veel doenelijck voor te comen, als mede te cruijssen op de joncken die sijn E. verstaen hadde, op Cambello te wesen, doch vermits den gestaedighen gevallen regen, ende de harde winden, heeft te principalen op der vijanden ofte vreemdelingen vaertuijgen niets connen attenteren, echter door het verdrijven van Waterlant ende d'onbequaemheijt van Mocha, ende tjacht Cleen Amsterdam aldaer overgehouden, om niet alleen opde nagel vervoerders te cruijssen, maer oock de nodige behoeften aende respective vande handt leggende comptoiren te brengen, &ª.

Boven dese twee jachten bleeff den gouverneur Jochum Roeloffsen noch versien met twee chaloupen ende vier groote orangbaijs, sijnde de derde chaloup genaempt de Son in het laetster resconte tegens de Javanen sodanich getracteert geworden, dat onbruijckbaer, ende niet als tot sloopen ende branthout goet is.

Naer het rechten vanden houten pagger, die nu tenemael voltrocken is, heeft sijn E. met assitentie vande Amboinese Mardijckers ende Chinesen de gehcele valeije

van Amboino tot aende voet vant geberchte doen schoonmaecken ende alles wat onvruchtbaer was, ombacken, sulcx dat daer door een goede uijtsicht becomen is.

Tsedert het vertreck vanden commissaris Arent Gardenijs met het jacht de Zeeuse Nachtegael herwaerts, hadden de gevluchte rebellige Amboinesen niets altoos op d'onse maer wel op de verblevene (die hun noch getrouw thoonen, ende apparent is dat tot de tijdelijcke personele compste vanden Gouverneur Generael, met een aensienelijcke macht, daer soo uijt particuliere verstaen de gevluchte rebellen alleen op wachten, wel trouw sullen blijven) haere verbitterheijt bewesen, sulcx dat op 27 Julij twee mans twee vrouws persoonen, ende een kindt van Halouw, die corts weder om leegh in haere negrijen gecomen, ende nae hunne thuijnen gevaeren sijnde, besprongen, d'hooffden affgecapt, medegenomen, ende voorders neffens seeckeren straeff vanden luijtenant Reviere seer onmenschelijck en grouwelijck getracteert waeren.

Die van Alangh hebben haer over de gedaene assistentie aende Quimelahase tot het schillen der nagelboomen op Larijcque seer beclaecht, ende gantsch genegen getoont om aent casteel te vaeren, schult te bekennen, ende alles weder te redresseren, doch door het sterck arbeijden van des selffs wrevelige hooffden waren noch niet verschenen, echter hebben die van Lilleboij, thooft al inde schoot geleijt.

Die van Ottemoerij, Baguale, Soulij, ende Waij hebben op 28 Augustij, den matticauw ofte eed, diese tegen den Nederlanders geswooren hadden met een groote solemniteijt weder uijt haere negrijen gebannen, ende verclaert dat misleijt sijn door Marcus den soone van Radja Kielangh welck in Nederlant geweest, ende soo voorgaff de gecomen brieven met Buijren gelesen, gesien hadde, datter menichte boeijen gecomen waeren, om d'Amboinesen vast te sluijten, ende van haeren bodem te vervoeren, &ª.

Die van Oma continueren noch om leegh bij de reduijt, doch met weijnich volck, als wanneerder eenich vaertuijch van off aen vaert, soo presenteren hun ettelijcke met schietgeweer, die somtijts aen d'onse oock schade doen, sijnde de selve grootelijck verwondert dat het de voorschreven reduijt soo langh tegen hout, dewijl geen provisien altoos van hun becompt.

Die van Hittoe willen off begeeren in geenderhande manieren den orangcaij Tana Hitou Messingh voor capiteijn van Hittoe aennemen, veel min obediceren al soude 't gansche lant daer door verloren gaen, om redenen die voorgeven, dat sij in sodanigen persoon, wiens vader een man is geweest, die sijn vrouw op 't uijtterste toe swaer gaende, met het volle lijff heeft doen verdrincken, alsulcke grouwelen van dat geseijden Tana Hitou Messingh lange jaeren met sijn eijgen moeder heeft geboeleert, niet en connen lijden ofte verdragen.

Den gouverneur Deutecom is van gevoelen dat men den gevangen Kackij Alij, gewesen capiteijn van Hittoe onder goede ostagiers ende verseeckeringh van dat sijn schult aende Compª voldaen werde, behoorde te largeren ende weder naer Amboino te senden, om die van Hittoe (welcke anders niet dan om Cackij Alij

roepen, ende beloven ingevalle den selven weder op Amboino becomen, dit jaar van ijder negrije hondert bhaaren nagelen aende Compie te leveren, gelijck oock den ouden orancaij Boelangh neffens haere missive alsnu mede herwaerts gesonden hebben, om desselffs relaxatie conform dien te procureren, ende alle goede middelen tot Hittoes restabileringh aentewijsen) eenich contentement te doen ende sien watter voorders opvolgen wil, alsoo int minste geen genoegen aen Tana Hittoes sijn hebbende, noch hem in geenen deelen sien off luchten moghen (1).

Sijn E. was mede voor warachtich gerapporteert dat gemelten Tana Hitou Messings broeder genaempt Atib Calbouw, die haer Ed. tot capiteijn laut van Hittoe gevoordert hebben, wel ses weecken langh in der rebellige pitchiaringh op Oma present is geweest, ende aldaer tot der Nederlanders nadeel heeft helpen raedslagen, soo dat van beijde den eenen door onbemintheijt, ende den anderen door sijn valscheijt bij de Compe niet alleen geenen dienst, maer verachteringh int werck getrocken wert.

Op 25en Augustij was op de passe ter rheede gecomen de boeijer Banda, sijnde den 19en d° van Banda naer Ceramlaut gesonden, om op de massoije joncken te cruijssen, &a, door hard weer verdreven, ende den 5en September daer aen bij Noorden Ceram weder derwaerts gesonden.

Soo was oock eenige dagen daer nae op het eijlant Nosselau voor de negrije Ameth, comende van Keij Banda voorbij gedreven, met een jonck ten ancker verschenen den predicant Jan Jansen (waervan int vervolch desers bij de advijsen uijt Banda breeder sal worden gesprooken) welcke terstont met sijn geselschap van twee soldaten ende ettelijcke Keijesen aldaer aengehouden, gevangen genomen, ende tot het vertreck van dit jacht noch niet gelargeert is, wat middelen den gouverneur Deutecom tot haerer verlossingh oock aengewent hadde.

Bij de burgerije in Amboino was aen het comptoir aldaer gestelt, ende per wissel herwaerts overgemaeckt, om door hunne gemachtichde alhier weder ontfangen te werden de somme van Ra $2377\frac{5}{8}$.

Op nieuws hadde sijn E. van primo Augustij beginnende weder voor 12 maenden verpacht het saguweer ende arack tappen ter somme van 1460 Ra van 8en, sijnde 260 Ra meer als voorleden jaer gegolden heeft.

Vermits het cleijn proffijt dat de Compe bij het verpachten haerder beesten op Amboino is treckende, hadde de selve mede in Augustij passado, sijnde noch 24 stucx aende meestbiedende tot 18 Ra tp. in een massa vercocht.

Soo becomen oock uijt handen vanden mede verschenen Hittoesen orangcaij Boelangh de naervolgende ende noch een ander missive door den coopman Pieter Pietersen particulier medegebracht, welcke getranslateert sijnde bevonden werden te luijden als hier volcht namentlijck:

---

(1) Vgl. Tiele—Heeres, *Bouwstoffen* II, 304.

Die met den orangcaije Boelangh door de dertich dorpen van Hittoe aen d'Heer Generael geschreven.

Met gebogen hooffden, senden wij onse reverente groete aenden H^r Generael, die den goeden Godt meer ende meer met aenwasch van staet, in dese weerelt wil segenen ende den gouverneur Philips Lucassen. Wij sijn nu metten anderen eendrachtelijck ende seijnden den ouden orancaije Boelangh met aller ootmoet aenden heer Generael om onse gelegentheijt ende ongelegentheijt voor te draghen, ende gelief d'H^r Generael (wien den persoon vanden prince van Hollandt presenteert) hem in alles gelooff te geven, doch wij en hebben niets dat raer ofte waerdich mochte wesen, sijne Ed. te presenteeren als alleenich onse nagelen, dewelcke wij nu eerst beginnen te plucken, ende versoecken wij dat mijn heere ende d'Hollanders alhier niet en gelieven te vergeeten, maer haer als voortijden gedachtich wesen ende te restabileren als die lange jaeren geweest sijn. Wij presenteren aen onsen heere dertich bhaaren nagelen, die aennemende als eenen sirij pinangh, ofte als een bloemken aen eenen tack, ende en siet niet op de waerdicheijt, gelijck wij nu te dien eijnde een pot met gesouten nagelen mede senden. Geschreven op Saterdach.

Ende d'ander door Abdul Rahaman aen d'H^r Artus Gijsels gedirigeert.

Desen brieff compt van Abdul Rahaman, een geringh persoon aenden H^r admirael Aert Gijsels, bevooren onse groete uijt oorsaecke dat UE. ons wel regeert, ende veel goets gedaen hebt, daer over wij UE. als vader ofte moeder gedencken, ende versoecke ick Abdul Rahaman, dat UE. onse slechte conditie ofte gelegentheijt aenden heer Generael wilt bekent maecken, wien de plaetse van mijn heere den prince van Hollandt becleet, ende dat inden tijt van UE. regieringe den kimelaha met al het gemeene volck, vijanden vande Hollanders geworden sijn, except het volck vande drij quartieren van Louhoe die quitchil Seborij, ende mij nevens den orancaije Tana Hittou Messingh naer het casteel Amboina gesonden hebben, om met d'H^r admirael Aert Gijsels, ende hooffden vande camer, alwaer beslooten hebben met den prince van Hollandt te leven, ende te sterven, dierhalven heeft den kimelaha versterckt met die van Oleo Lima ende Olee Siva de hooffden vande drij quartieren gevangen genomen, ende naer Ternaten gevoert, seggende dat sij gesamentlijck de wapenen voerden, except dese vande drij quartieren, ick ende den orancaije Tana Hitou Messingh die alleene de Hollanders toegedaen waeren, waer over den coninck van Ternate door een van sijne hoffdienaers de drij principaele hooffden heeft doen gevangen nemen, ende ben ick met quitchil Seborij daerover na Tarnate gevaeren, om van onsen coninck van Tarnaten te vragen ofte sijne Maj^t volgen het seggen vanden kimelaha ordre gegeven hadde, om de hooffden van Louhoe in apprehensie te

nemen, omdat se de Hollanders gevolcht waren, daer op den coninck geantwoort heeft, van sulck doen geen kennisse te hebben, ende dat den kimelaha een leugenaer ende rabaut was. Wijder ondervraechde den coninck ofte van meeninge was de Hollanders te verlaten, zoo willen wij van gelijcken ons van haer affsonderen, twelck den coninck affgeslagen ende geantwoort heeft, dat den Prins van Hollant, ende sijne Maij^{t} als man, ende vrouw waeren, ende ten waere Hollandt ende Ternaten versoncken conden in sulcken gevalle eerst vanden anderen gescheijden werden, ende heeft mij (Abdul Rahaman) den coninck gesonden, om den kimelaha met eenige hooffden van Olee Siva, ende Olee Lima naer Ternaten te brengen, ende heeft ons quitchil Seborij met de hooffden van Louhoe belast, aende haere aentedienen, hoedanich haere gelegentheijt in Tarnaten was. Wijder aenden h^{r} admirael Gijsels ende den gouverneur Deutecom, dat aen haer contract gedencken, ende met den anderen leven ende sterven souden ende dat ick dat stuck geschut aenden coninck soude toebrengen, want tgemelte geschut sal als een waerteijcken ende getuijge wesen tegen den kimelaha, ende soo d'h^{r} admirael Gijsels, ende den gouverneur Deuteom ons het selve stuck laet volgen, sal een teijcken wesen dat UE. aenden welstandt van Amboina ende Hollandt gedachtich sijt.

Den kimelaha ende hooffden van Olee Lima ende Olee Siva, sijn nu in Tarnaten, ende heeft den gouverneur Deutecom een schip gesonden, om ons met het stuck geschut te haelen ende naer Ternaten te brengen, twelck wij alsoo vast vertrouwen, doch heeft ons op Hittou Lama aen lant geseth, daer wij aenden cant van twee jaeren toegebracht hebben, ende wij ons nu genegen vinden om weder naer Louhoe te keeren, doch heeft den kimelaha met de hooffden van Olee Lima, ende Olee Siva hun laten verluijden dat ick Abdul Rahaman de Hollanders ende den coninck toegedaen was, ende over sulcx voorgenomen hebben, mij van cant te helpen ende hebben die van Wawanij een van mijne, ende een vanden orangcaije Tana Hitou Messinghs slaven gevangen, daer naer noch twee andere, ende hebben oock vier Hollanders dootgeslagen daer over ick nacht ende dach in mijn herte overleijt hebbe soo ick sulcx niet en gedachte dat d'H^{r} Generaal ende den prince van Hollandt mij niet meer vertrouwen, daerover ick goet gevonden hebbe te revengieren ende hebbe een van Wawanij gevangen genomen, die ick in handen vanden gouverneur Deutecom gestelt hebbe, daer over den kimelaha, ende die van Wawanij mij den doot geswooren hebben, omdat ick de partije vanden heere Generael ende prince van Hollandt houde, doch goet ende quaet blijft alle den heere Generael, d'h^{r} admirael Gijsels, ende andere groote lieden in Batavia bevolen, dat sij mij Abdul Rahaman in alles willen de helpende hant bieden, want wij verclaren geen twee aensichten maer levende ofte stervende, niet meer als een aensicht willen hebben.

Noch compt hier ten selven dage uijt d'eijlanden van Banda t'arriveren tschip Buijren met een retour van *f* 22029.10.4, incoops bestaende uijt:

2856¼ cattij Banda macis in 113 sockels
9115 d° harde nooten
3805 d° rompen
90 d° mannekens nooten
11½ cannen olij van nooten, ende
390 picol bast massoije in 14088 bossen.

Daermede haer Ed. oock geword neffens verscheijden andere bijgevoechde pampieren, de missive vanden gouverneur Cornelis Acoleij gedateert 12 September passado, waerbij voor het jongste deses ijegenwoordigen saijsoens advijseert tvolgende, namentlijck:

Dat het gemelte schip Buijren seer voorspoedich te weeten op 16[en] Julij bij Noorden Cerams cust in Banda wel aengelanght was.

Dat naer het affgesteecken secours op het ernstich vanden gouverneur Jochum Roeloffsen met de jachten Amsterdam ende Wesel naer Amboino opt vertreck van dit schip Buijren over gantsch Banda noch versien bleeff met 161 lasten rijs ende padij die nae alle apparenrie in Januarij aenstaende geconsumeert sullen wesen, sulcx dat vroege besendingh ende 750 a 800 lasten rijs om daermede tegen alle voorvallende incidenten voor twee jaeren in Banda geprovideert te mogen wesen van hier is eijsschende.

Meest geduijrende dit gantsche Ooster mousson, ende principaelijck naer het vertreck vande schepen Leeuwinne ende Leijden, heeft het in Banda veel ongestadich vuijl weer met een extraordinarie plasregen vermenght gemaeckt, waer door het gewasch dat sich int bloeijen soo uijttermaten schoon toonde, groote schade van affvallen heeft geleden, echter staen de boomen noch soo beladen, dat indien den Almachtigen eenich bastant ende vereijschte getempertheijt van weer gelieff te verleenen, tegens December toecomende noch een merckelijcke vrucht sal connen gepluckt werden.

Door dit ongestuijmich weder heeft sijn E. inde voorgenomen wercken oock noch weijnich off niets connen avanceren.

Inde negotie is sonderlingh geen veranderingh ende continueert als voor desen.

Den stant der kercken blijft noch in vreede ende liefde bloeijende gelijck oock onse gecommitteerde inde kerckelijcke vergaderingh sonder eenich tegen seggen compareren, ende van alles watter passeert perfecte notulen houden.

Den predicant d[s] Johannes Heemstede, welcke voor desen door het overlijden van sijn partuijr gantsch geinclineert was om nae tpatria te keeren, stont onder proclamatie van weder te vereenigen met seeckere jonge dochter, ende daer door geschapen dat Banda met sijne goede gaven, waerenboven inde Maleijtse taele seer ervaren, ende den aert der inwoonderen wel bekent, tot dienst van Godes kercke noch eenige tijt bijwonen sal.

Hierentegen is op den 9[en] September passado naer 18 dagen camer houdens

aen een heftige coorts, vermengt met stercken affgang inden Heere ontslapen den predicant d^e Anthonio vander Hagen, welcke sijnen dienst op Lontor heeft gedaen, achterlatende een weduwe ende weeskindt.

Het vee twelck voor desen op Rossingeijn den Gounongh Apij ende Neijra geset is, nemen in aenteelinge seer toe, te meer het slachten noch geexcuseert wert, sulcx dat Banda naer verloop eeniger jaeren, treffelijck van groff beestiael, verckens, bocken, &^{a}, versien sal sijn.

Volgens overgesonden monsterrolle ende perfecte notitie bleven d'eijlanden van Banda op ultimo Augusto passado noch beset ende bevolckt met 3842 sielen als te weeten:

351	Nederlanders in dienst vande Comp^e.	
91	Nederlantse vrije lieden buijten Comp^{ies} dienst.	
20	d^{es} vrouwen.	
77	des selffs kinderen.	
50	mans	vrije naturelle Bandanesen.
133	vrouwen	
97	kinderen	
187	mans	alderhande vrije natie.
319	vrouwen	
328	kinderen	
53	mans	Bandanese lijffeijgenen.
158	vrouwen	
69	kinderen	
782	mans	alderhande natie, sijnde lijffeigenen.
723	vrouwen	
407	kinderen	

compt als boven 3842 menschen over gantsch Banda.

Vande 560 naturelle Bandanesen, bestaende in mans, vrouwen ende kinderen, dieder soo vrij als onvrij gelijck vooren gespecificeert noch in Banda resteerden, was niemant graech geweest om met dit schip Buijren herwaerts te comen niettegenstaende hun sulcx aengepresenteert is, de vrije bleven geresolveert tot t'aenstaende jaer te wachten, ende die in slavernije sijn hebben door mancquement van andere goede slaven, om aende eijgenaers in plaets te geven, niet connen verlost werden, alsoo de comptoiren ende fortificatien daer van selffs onvoorsien waren, te meer de Bengaelders, Aracanders, Malabaeren, &^{a}, die successive, ende nu jongst naer Banda sijn geschickt, op hun eerste aencomen door de veranderingh des climaets, veel met sieckte getreft worden, gelijcker oock daerenboven door onpatienticheijt, onlangs in twee partijen 20 p^s met geringe middelen van vaertuijch te water gevlucht waervan twee weder uijt Amboino gekeert, ende noch 6 aldaer resterende sijn.

Boven dit vluchten sijnder noch 9 p. meest gevangen Javanen, welcke op Rossingeijn tot het houtsagen gebruijckt wierden, doorgegaen, alsoo sij den

sergiant (die sich sonder eenich Nederlants geselschap meer in d'orangbaij begevende, van Rossingeijn naer Groot Banda meende te steecken) overvallen, leelijck getracteert, over boort gesmeeten, ende sij hun met d'orangbaij naer Rakit begeven hebben. Echter was den sergiant, een vlot bamboesen beswemmende door de bestieringh Godes noch miraculeuslijck soo gehouwen ende gekorven met het leven op Nera aengecomen.

Gelijck het gewis ende seecker sij dat den Coninck van Macassar door aenhitsing van onse openbaere vijanden ende geveijnsde vrunden het ooghmerck gestadich op Banda heeft, om tselve d'een of d'ander tijt te bespringen, soo was sijn E. door de Ceramlauwers ende andere verschijnende vreemdelingen in Banda voor seecker gerapporteert, dat gemelten Macassar alsnu seer hart dreijchde, om Banda per den eersten met macht ende gewelt te comen besoecken, ende tot beter voordernisse van sijn desseijn al een cloecke jonck met de voornaemste Bandanesen op Macassar residerende naer de custe van Ceram, Goram, ende andere bij gelegen plaetsen affgesonden hadde, met expresse ordre om alle de gevluchte, hier en daer verstroijde Bandanesen optesoecken ende in Macassar te brengen, doch voor de negrije Rakit (alwaer tgantsche verlopen Bandanese gespuijs nae toesackt, ende een vaste plaets gemaeckt hebben) gecomen sijnde is den oppersten ende aensienelijcksten orangcaij Patij Combang die sich hier toe heeft laten gebruijcken, aldaer overleden, waerdoor de Cerammers nu gantsch bevreest sijn, dat sulcx bij den Macassar in consequentie van geseijden orangcaij vergeven te hebben sal werden getrocken, ende hun daerover moeijelijck vallen. Echter blijven dit alles maer Moorsche geruchten sonder gevolch (dat den Almogenden geve) ende onderentusschen onse forten in goede wacht ende verseeckeringh gehouden.

Niet voor primo Junij is door d'aenhoudende Westewint naer langh uijtkijcken weder op Nera gekeert de boeijer Banda met brieven vanden predicant Jan Jansen ende ondercoopman Pieter Paulussen geschreven uijt de negrije Mare op Keij den 27^{en} Maij passado, waer bij aenden gouverneur Acoleij advijseren hoe volgens medegegeven ordre int begin van voorleden Wester mousson voor de negrije Elat wel ten ancker gecomen, doch door Balij welcke het geberchte bewoont, swager van onsen toegedaenen vrundt den admirael Narra Ringi Ringi in groot perijckel des doots geweest waeren daer van (soo sijn E. uijt particuliere verstaen hadde) d'onse de rechte oorsaecke geweest sijn, met het ontijdich procureren van een steenen huijs, ende vertoonen vant mede gebrachte gouden capitael, welck haestich versoeck gemelten Balij rouw voorgecomen, ende tgout in sijn ooch geblicket sijnde, beweeght soude hebben, tot het om hals brengen van d'onse, ten waere gemelte Ringi ende verscheijden andere queijen, sulcx voorgecomen, ende d'onse geraden hadde, haer van Elat drie mijlen noordelijcker naer de negrije Mare te transporteren, gelijck oock gedaen, hun aldaer te neder geset, ende soo schrijven beter tractement als op E lat gevonden hebben. Soo hadde

oock gemelten Paulussen sijn mede genomen cargasoen tot volcomen contentement tegens slaven, &a, overgeset, ende per gesejjde boeijer neffens een schoone corcorre ten deele naer Banda gesonden met toeseggingh vant resterende retour eerstdaechs mede over te schicken, ende voorder advijs datter niet alleen de costen goet te maecken, maer oock cent pr cent neffens de vertieringh onser cleeden voor de Compe te haelen sij, echter stont te beduchten door gemelten ds Jan Jansen daer weijnich vrucht inde salichmakende kennisse Christi gewrocht sal worden, vermits hem d'ommegangh der menschen, veel min den inlantsen aert gantsch vreempt, met de kennisse van winningh ende treckingh der herten niet begaeft, ende daerenboven tot het werck soo cleenmoedich is, dat sich de taele noch d'aengenaemheijt der volckeren int minste niet toeijgenen connende, van tselve genoechsaem despereert, ende ten lesten onder eenige andere frivoole claechreden in sijn missive uijtbarst, ende seght, al leeffden hij op dat landt noch 30 jaeren, voor hem geen vrucht te doen sij, derhalven geresolveert was, metten eersten per de joncken van Keij naer Banda op te comen, gelijck oock onderleijt heeft. Dan als hier vooren bij de advijsen van Amboino verhaelt staet, Banda voorbij gedreven ende opt eijlant Nosselauw ten ancker geraeckt sijnde, is door desselffs rebellige inhabitanten aldaer aengehouden ende neffens noch twee Nederlantse soldaten met alle de Keijesen gevangen genomen, als ostagiers waeren volgens des gouverneur Acoleijs gegeven ordre, met de boeijer mede in Banda verschenen, den soon van gemelten admirael Narra Ringi Ringi ende noch andere drie naecte queijen (die te samen ter schoolen wierden geleijt) niet tegenstaende al in mannelijcke jaeren sijn, om te sien watter uijt comen sal (1).

Boven de droevige sneuvelingh vanden commandeur Gerrit Thomassen Pool aende Nova Guijneasce custe, &a, bequam sijn E. met de geseijde boeijer noch advijs, hoe dat seeckeren burger uijt Banda genaempt Claes van Gelder, om eenige sijner verlopen lijffeijgenen optesoecken, naer Goram, ende van daer naer Keij gevaeren sijnde, tusschen de negrijs Elat ende Mare, soo sich in d'orangbaij een weijnich tot rusten begeven, ende den bijhebbenden Mardijcker tnet om visschen uijtgesmeten hadde van eenige Butonse schelmen seer deerlijck overvallen, vermoort, aen riemen gesneden, ende voorders in zee gesmeten was; salverende hem den Mardijcker noch te nauwer noot op een clappusboom.

Alhoewel het apparent sij dat den coopman Pieter Pietersen onder de landen welcke hij op 6 ende 7 graden Zuijderbreete opgeseijlt, echter door de schuwheijt der inwoonderen geen kennisse becomen heeft, tlant van Timor Laut is geweest, soo bleeff gemelten Acoleij geresolveert, om dien aengaende naerder ende rechte cuntschap te becomen op het aenbieden van seeckeren Ceramlautsen orangcaij Plimbangh genaempt (die eenige jaeren sijnen handel op voorschreven Timor gedreven heeft) int begin vant aenstaende Wester mousson met boeijer

(1) Vgl. Grothe, *Archief voor de Geschiedenis der Oude Hollandsche Zending*, VI, 352, 354—356, 370 en 376—377.

Banda, in comp^{e} van een a twee van gemelten orangcaijs joncken derwaerts besending te doen, alsoo bij verscheijden affirmativelijck gerapporteert wert, dat daer rijs, groff vee, schiltpatshoorn, sandelhout, ende oock gout te becomen is.

Naer langh wachten, sijn noch eenige dagen voor Buijrens depeche herwaerts vande Nova Guijnease cust in Banda aengelanght de Ceramlautse joncken, medebrengende 390 picol, bestaende in 14088 bossen bast massoije die als vooren gespecificeert in het schip Buijren gescheept, hier gebracht, ende door malcanderen costende sijn elff R^{a} van 8ten tpicol, welcke hoogen prijs den gouverneur Acoleij seer gaerne wat geciviliseecrt soude hebben, ingevalle hij de gemelte Cerammers tot het haelen vanden geseijden bast opde van hier becomen ordre voor dato soo ernstich niet aengemaent, ende goet contentement te doen toegesecht hadde, staende noch daerenboven te beduchten, dat vermits den cleijnen prijs die nae hun seggen alsnu daervoor becomen hebben, int aenstaende soo abondant niet meer verschijnen sullen, alsoo de Macassaren, Javanen ende Maleijers haer ongelijck meer bieden, ende tot ondercruijpingh van dien handel groot devoir doende sijn, gelijck oock apparent was soo grooten quantiteijt niet alleen becomen, maer de gemelte vreemdelinghen al medegedeelt souden hebben, ingevalle sulcx door het cruijssen van onsen boeijer niet geprevenieert ende beijde in toom gehouden waeren. Maer bij aldien meer gemelten handel de Comp^{e} soo considerabile proffijten conde aenbrengen dat 14, 15 a 16 R^{a} voort picol mochten betaelen, stelt sijn E. vast die met exclusie van alle andere, off dat de vreemdelingen immers weijnich ende tot dieren prijse souden becomen, waer tegen de Comp^{e} wederom merckelijcke profijten soude genieten aende cleeden ende 't gout dat in betaeling nemen, ende daerenboven op de waeren die tot den massoijen handel vereijscht werden als namentlijck 400 R^{a} swaerte fijn Chinees ofte Sumatras goudt, eenige cleene ende groote olijphantstanden, allerhande coraelen, Javaens gecouleurt ende wit garen, Javaense bijltgiens, Madurase cleeden, fijn porceleijn ende voornamentlijck Tambouckse swaerden.

In allen gevalle acht sijn E. niet raedsaem dien handel bijde Comp^{e} selffs met eijgen volck onderstaen wert, eensdeels omdat tot noch toe door de groote valscheijt der Cerammeren, die d'onse vande gelegentheijt der massoije plaetsen (apparent om de goede proffijten die daer weeten te haelen ende angstich sijn hun dat voordeel affkijcken sullen) niet altoos en willen informeren, spreeckende altijt d'een tegen d'ander, geen rechte kennisse heeft connen becomen, daer men het minste fondament op soude mogen bouwen, ende ten anderen dat door droeve ervaringh niet alleen bij de massacre vanden commandeur Pool, &^{a}, ende verscheijde Cerammers, die voor dato aldaer omgebracht sijn, maer oock nu jongst bij 't gestatueerde exempel aen seeckeren orangcaij Backar genaempt, die insgelijcx met sijn jonck derwaerts gevaeren wesende, om den bast massoije te negotieren, in voornemen van daermede naer Macassar ofte Java te steecken, neffens noch 70

persoonen tot hem int handelen aldaer vermoort is, den wreeden barbarischen bloetgierigen aert dier natie ons genoechsaem ende ten vollen gebleecken sij.

Op Keij valt oock in redelijcke abondantie seecker bast van boomen die den massoije niet ongelijck is, waer aff met dit schip Buijren, oock een monster compt.

Bij verscheijden Nederlantse burgers in Banda residerende als oock twee die van daer nu herwaerts comen, is aent comptoir in Banda getelt, de somme van 9334 R^{a} van 8^{en} ende door den gouverneur Acoleij wisselbrieven gepasseert, om bij de gemachtichde alhier gelijcke somme weder vande Comp^{e} ontfangen te werden.

7^{en} ditto verseijlen van hier naer Surbaija twee tingans die niet anders uijtvoeren dan pitgens.

Item een d° over Bantam naer Celebar op de Sumatraese Westcust met niets van importance.

8^{en} diito nae de middach sijn Godt loff uijt het vaderslandt hier ter rheede wel aengecomen tschip Nieuw Enckhuijsen van Enckhuijsen, ende de fluijte de Duijff van Amsterdam, welcke in Comp^{e} der schepen Prins Willem, ende Zutphen op 2^{en} Maij passado uijt Tessel geseijlt, ende omtrent Cabo de Bona Esperance door hart weer vanden anderen geraeckt wesende, vastelijck van gevoelen blijven dat den Commandeur Willem Jacobsen Coster met het schip Zutphen Cabo de Bona Esperance (vermits sijn veele siecken) sal hebben aengedaen, ende brengen gemelte schip ende fluijt mede d'onderstaende coppen namentlijck:

Nieuw Enckhuijsen 143 matrosen met 60 soldaten hebbende daerenboven 19 man op de reijse verlooren ende de Duijff 51 sielen scheepsvolck behalve drie dooden, die onderweegh gehadt heeft.

Soo compt oock ten selven naemiddach een vlieger van Bantam met chirij.

9^{en} d° verseijlt een Chinese tingan nae Bantam met weijnich van emportance.

Des naernoens compt hier naer langh verdrietich uijtkijcken noch vande custe Choromandel behouden tarriveren tschip tWapen van Rotterdam, dat op 3^{en} Julij passado van Masulipatnam gescheijden door gerescontreerde tegenwinden ende extraordinarie stilten drie maenden ende ses dagen onderwegen geweest, op de reijse 26 Nederlanders met 4 swarten verlooren, ende daerenboven soo veel siecken hier aengebracht heeft, dat het schip qualijck langer geregeert conde werden, medebrengende een overtreffelijck cargasoen van *f* 285448.18.7, bestaende conform de nevens gecomen factuijren ende cognoissementen int naervolgende, te weeten:

192	packen diverse sorteringh cleeden	van Paleacatta *f* 75444. 2. 12.
312½	lasten padij	
30¾	ditto rijs	
1755	stucx rochevellen	
9742	℔ boscruijt	
53	slaven	
83	martavanen off groote waterpotten ongetacxeert	

ende

667 packen allerhande sorteringh cleden	
3606⅛ caraet diamanten	
6770 stucx stael	
100 p. peerlen die terugh comen	van Masulipatnam
1143 vellekens root ende swart leer	f 209704. 15. 11.
2 slavinnekens	
7 gespickelde harten	
1 steenbock, &ª	

bedraecht als boven f 285448. 18. 7.

Daernevens soo comen oock uijt Masulipatnam een missive gedateert 2en Julij passado onderteeckent bij den gouverneur Carel Reijniersen ende oppercoopman Johan de Meerre, waer bij aenden Generael ende Raeden van India advijseren tvolgende namentlijck:

Hoe naer het depescheren vant fluijt schip de Swaene, twelck was op 3en Maij passado van Paleacatte herwaorts, daer successive van Suratte ende Persia wel aengecomen waeren te weeten:

Op 16en d° tjacht Zouburch met 20000 ℔ nagelen ende 100 stucx paerlen bedragende f 9113.5.12, van Suratte, sijnde op 27en April met de vloote vanden commandeur Joan Ottens uijt de com van Suhalij geseijlt, ende

Op 28en d° tschip Leeuwarden, hebbende Rotterdam (waermede den 12en d° omtrent Cabo de Comorijn vanden commandeur Pataccas vloote was gescheijden) voor Tegenampatnam gelaten, van waer tselve met tgereet wesende op 3en Julij insgelijcx voor Paleacatta arriveerde, brengende beijde van Persia voor Choromandel mede

een packje monster cleden
30 cassen roosewater
1800 ℔ amandelen
300 d° pistaches
985 d° langh rosijn
600 d° kismis, tsamen incoops belopende f 1687.

De 100 stucx peerlen door den oppercoopman Barent Pietersen bij Nicolaes Jacobsen Overschie in Persia doen incopen, ende van Suratte tot een preuve naer Choromandel gesonden, volgens facture incoops costende f 2041.5. hadde den gouverneur Reijniersen soo in Masulipatnam als Paliacatte verscheijden coopluijden hun dies verstaende gethoont, ende goveijlt te vercopen, doch vermits die ten uijttersten niet meer taxeerden waerdich te sijn als 210 pagoden, dat is 945 gulden heeft sijn E. deselve herwaerts aen terugh gesonden.

De 20000 ℔ nagelen van Suratte becomen hebben aldaer int naerwegen niet meer uijtgelevert als 18892 ℔ daeronder noch 1265 ℔ (vermits nat geweest waeren) vande onderste meest bedorven.

De Persiaense snuijsteringen van rosewater, amandelen, rosijn, &ª, is door het veel aenbrengen vande Engelsen ende Mooren particulier, geenen handel voor de Compª op Choromandel van consideratie.

Volgens tbecomen packjen met monsters hadde sijn E. de geeijschte cleeden voor Persia, int werck doen stellen ende alreede acht packen (die met dit schip comen) geprocureert, sullende de rest vermits met maecken veel tijts wechnemen ende oock eenige uijt Bengala moeten comen int aenstaende volgen.

Door het gestadich vuijl ende regenachtich weer, hadde sijn E. tsedert de Swaens vertreck niet meer als 14 packen Javaense sorteringh bij een connen crijgen, echter verhoopte in corte goede partie te becomen, ende bleeff geresolveert tjacht Vlielant daermede eerstdaechs herwaerts aen afftesteecken, alhoewel de werckelijcke tot het maecken van geseijde sorteringh (opt hoochste met belofte van wel betaelingh aengemaent sijnde) hun voor alsnoch daertoe niet wel en connen begeven off graech thoonen, vermits haer in dese schraele tijden (soo tschijnt) noch beter met het maecken van andere cleeden weeten t'erneren. In Petapoulij om de Zuijd, ende omtrent Caliture heeft sijn E. mede tmaecken van goelongs ende tapegrandes int werck doen stellen.

Den incoop van diamanten hadde sijn E. voor eerst gestaeckt, soo door mancquement van contant, der selver dierte, als om op dees gecomen de bevindingh van hier eerst te vernemen. Bij aldien haer Ed. den opcoop gelieven te continueren, sonde wel een goet diamant kender derwaerts gesonden dienen, om naer de mijne te reijsen, alwaer in langen tijt niet gegraven is, ende vertrouwt sijn E. soo sulcx weder met ernst bij der handt genomen wierde, wel tot meerder affslach comen souden, echter wort op Choromandel voor de waerheijt geaffirmeert desen jaere over de 140000 pagoden aen diamanten voor de Benjanen in Goa vercocht, item datter noch twee stucx int lant te coop sijn, die den eenen 84, ende dander 75 mangelij, wesende ijder mangelij omtrent 1½ caraet wegen, ende elck op 20000 pagoden gehouden werden.

Den indigo omtrent Masulipatnam staet redelijck schoon ende is apparent dat tegen September een goet gewas incomen sonde, ingevalle de groote gewesen hitte, ende daerop cort gevolchde harden regen, sulcx niet verhindert heeft. Echter blijft noch even duijr, sijn E. was geresolveert tegen den tijt dat t'indigo cruijt gesneden wort, den oppercoopman Gijsbert Pelle andermael naer tlandt te senden, om niet alleen desselffs procure te voorderen maer de bouwluijden tot meerder aenteeling in toecomende t'animeren, ende aende selve oock eenich gelt opde handt te geven.

Omtrent Paliacatta hadde sijn E. met de indigo leveraers op seecker monster a 21 ℔ voor een pagode gecontracteert, waervan tegen September 50 a 60 bhaar belooffden te leveren.

Uijt Bengala heeft mede een monster becomen, dat aldaer tot 2½ stʳ. t ℔ can ingecocht werden, dan is soo slecht, hard, ende bruijn, dat beter coolen als indigo gelijckt, soo en valt er oock geen quantiteijt.

Den cleeden handel inde contreijen omtrent Masulipatam ende insonderheijt de procure van Guijnees lijwaet inde quartieren Palicol ende Datcherom is niet alteen opulent, maer oock apparent noch dagelijcx te beteren.

Doch daerentegen den afftreck onser coopmanschappen principalijck inde campher, laeckenen, rompen, ende macis, noch als voor desen even slecht, sodanich ofter geen coopluijden meer en waeren daer van d'inlantse oorloghen, d'onveijlicheijt der wegen, ende bijsonder tcladden der nagelen d'oorsaecken van sijn, sulcx dat onse coopluijden oock geen contant in handen becoomende, d'innewaertse comptoiren daer de meeste cleeden niet als met contant geprocureert werden, qualijck ende beswaerlijck naer eijsch connen versien, veel min den incoop van diamanten offte indigo vervolgen.

Van macis (daer gantsch geen vragen nae is) blijven de comptoiren op op Masulipatnam ende Paliacatta noch versien met 16330 ℔ sijnde tsedert Februarij passado niet meer gedebiteert als 3228 ℔ tot niet hoogher dan 15, ende 16 pagoden de man van 24 ℔.

Van rompen met noch ongeveer 138000 ℔ behalven 23 bhaar oude d° welcke A° 1634 per het schip Zeelandia daer al aengebracht wesende, tot dato haeren meester niet hebben connen vinden, waer door sodanich vermijtert ende vermolsemt sijn, dat apparent is bij aldien in corten niet vercocht worden, geheel tot stoff consumeren sullen. Vande gevoerde per Venlo ende Swaen, sijn aende gecomen ende weder vertrocken Golcondase caffila 60 bhaar a 66 pagoden de bhaar vercocht, tot opcoop van meerder partije waren de coopluijden niet te bewegen, off wildender sodanigen off grooter partije nagelen bij hebben, maer aengesien niet meer als noch 13000 ℔ nagelen resteren bleven, die d'onse bij haer hielden, om den Deen met sijn nagelen in toom te houden, ende soo haest begint te reppen datelijck met cladden op de hielen te wesen, was den voorderen coop van rompen blijven steecken.

Tsedert de becomen ordre vanden lagen prijs der nagelen sijn opde custe aen verscheijden cooplieden 33600 ℔ nagelen tot 27 stuijvers ende 3 pen^{en} 't ℔ gedebiteert, ende sijn de coopluijden tot opcoop der selver, vermits den voorschreven laegen prijs gantsch geinclineert, sulcx dat de cladde in die specerije aldaer wel gevoordert, ende door den gouverneur Reijniersen 100000 ℔ voor toecomende van hier g'eijscht wort.

't Chinees schuijtgens ende 't Sumatras Westcust santgout valt meest eguael van aloij ende geeft goede avanco.

Uijt tschip Leeuwaerden heeft den gouverneur Reijniertsen gelicht, ende aldaer behouden 60560 ℔ loot, waer aff oock in toecomende partije versoeckt.

Op den 12^{en} Meij hadde sijn E. volgens van hier expresse gegeven ordre met het jacht Santvoort uijt Paliacatta over Masulipatnam naer Bengala gedepescheert den oppercoopman Jacob Mahuijsen ende tot ondersoeck vanden Bengaelsen handel, neffens goede instructie oock mede gegeven een cargoesoen van ƒ 12695.2.5,

bestaende in sappanhout, campher, thin, loot, coper, vermelioen, quicksilver, solpher, weijnich ongemunt silver, zijde stoffen, specerijen, spiegels, &ª.

Bij brieven in dato 25 April, ende 14 Maij vanden ondercoopman Thomas Cuijck uijt Ouglij ontfangen, hadde sijn E. verstaen de voorige vexatien inden handel met de Mooren niet alleen bleven continueren, maer oock dat daerenboven seecker huijsingh die d'onse met hun voorich consent aldaer gemaeckt weder onder de voet gesmeten ende geruijneert hadden, sulcx dat den gouverneur Reijniersen alsnoch van gevoelen blijft, apparent te sijn de Compᵉ niet licht in Ouglij maer wel in Pipelij tot haer ooghmerck van liberen handel geraecken sal, &ª, waervan de bovengemelte Mahuijsen bij pertinent ondersoeck van 't een en 't ander alsnu de rechte kennisse sal connen crijgen.

Met seecker Moors scheepken inds maent Maijo van Martavan gecomen, hadde sijn E. uijt der Mooren rapporten verstaen hoe den Pegusen coninck de plaetse van Tavaij aen eenen Callianij Mantrij inwoonder aldaer opgedragen, ende in erkentenisse sijner getrouwe diensten daerover 't gansche bevel gegeven hadde, welcken Mantrij soo de Mooren seggen, wanneer derwaerts besendingh deden, 't uijtvoeren van groote partije tin, rijs, &ª, liberalijck soude toestaen, sonder dat daertoe ijmant grooter behoeffden aentesoecken, gelijck oock te dien eijnde met schepen van 200 a 250 last daer uijt ende in souden connen comen.

Op 17ᵉⁿ Junij hadde sijn E. van Masulipatnam naer Aracan gesonden tjacht Wessanen met een cargasoen van *f* 11717.2 bestaende in cleden, ijser, tabacq, &ª, gaende neffens een missive geconsigneert aenden coopman Adam vander Mandere, waermede sijn E. op gemelten Vermanderes versoeck bij missive aenden coninck clachtich is gevallen over de schadelijcke monopolium ende bepaelingh des handels die ons sijne capados aldaer willen opdringhen, gelijck tselve mede claechsgewijs te kennen hadde gegeven aende grooten van des conincx van Aracans schip, dat opde custe gecomen was, die daerover belooft hadde bij hun schrijven als mondelijck versoeck vande Maijᵗ redres te procureren, alsoo sij vastelijck gevoelen sulcx buijten 's conincx weeten geschiet.

Op het vertreck van dit schip Twapen van Rotterdam laegen ende waeren ter Masulipatamse rheede aengecomen de navolgende vier Engelse schepen te weten:

Den eersten Junij tschip de Wiljam van Persia hebbende in passant Goa ende Dabul aengeweest, ende aldaer eenige medegebrachte Mooren neffens haere goederen aen lant geset, brengende voorders voor hunne Compᵉ als particuliere van Persia mede partije roosewater, amandelen, rosijn, &ª.

Den 9ᵉⁿ dº tschip de Crispina uijt Engelant, sijnde 15 maenden onderwegen, ende nae Suratte gedestineert geweest, doch door contrarie winden ende stilte de com niet connende aendoen, was tot Masulipatnam vervallen medebrengende (soo der gerucht wiert) een groot capitael van gout, silver, looth, laecken, vermelioen, quicksilver, &ª, waervan d'onse de quantiteijt noch niet hebben connen vernemen, alsoo den agent op Masulipatnam, ende d'opper-

hooffden van gemelte schip over 't lossen niet wel eens connen werden vermits die vant schip zeggen dat alles nae Zuratte gedestineert is, sulcx tot dato aldaer niet anders gelost hebben als een kistgen gout, ende twee d^{os} met realen van 8ten.

Den 18^{en} d° tschip London van Suratte met niet anders als groote partije sijde stoffen, die het selve voorleden jaere van Macao heeft gebracht.

Ende het vierde genaempt de Thomas, sijnde een Moors schip dat in Bengala gecocht, ende wat vertimmert hebben.

Van dese waeren d'Engelsen van meeningh tschip London over een maent naer Bantam te senden, wat met d'andere doen sullen was noch niet ruchtbaer.

Die vande Crispina geven uijt datse omtrent de Majotto bij twee Engelse rovers, (onder 'sconincx commissie vaerende) geweest sijn.

Tot dit becomen ontseth met de Crispina hebben op de cust gantsch stilgeseten, wat alsnu bijder hant nemen, ende hoe dat woelen sullen, staet in toecomende te vernemen.

Soo was oock den Deenschen generael Roelant Crappe door gebreck van capitael niet altoos ter hant treckende, wachtende met sijne nagelen noch devotich op eenich ontset uijt Denemarcken.

De Mooren met het schip de Wiljam van Persia geretourneert, beclaechden hun seer over d'Engelsen, zeggende dat verscheijden haerer packen int ruijm opgesneden, ende eenige goederen daer uijt gestoolen sijn.

Dese clachten hadden niet alleen bij d'onse ende den gemeenen man, maer oock omtrent den coninck enden gouverneur op Masulipatnam sodanich geformeert, dat sijn E. daer over bij d° gouverneur genaemt Mirmarmeth Sahij ontboden wesende voorgehouden wierd, hoe hem door den coninck aengeschreven was, dat de Nederlanders soude sien te bewegen om jaerlijcx met een cloeck schip de Moorsche coopluijden neffens haere goederen van Masulipatnam op Persia heen ende weer te voeren, adderende gemelten gouverneur (behalven 10 a 11000 pagoden dieder jaerlijcx apparent aen vracht van procederen soude) hier noch toe te winnen gunste van sijne Maij^{t} ende veele grooten, &^{a}. Doch gemelten Reijniersen sich desen aengaende te disponneren op den Gouverneur Generael, &^{a}, excuserende, hadde echter aen voorseijden Gouverneur toeseggingh moeten doen, van neffens desselffs schrijven aen sijn Ed oock tsijne daertoe te voegen.

De landen omtrent Paliacatte sijn tegenwoordich sodanich in stilstant, dat men daer van oorlogen geen geruchten hoort, veel min ijets attenteert, echter wercken, ende houden de Portugijsen met belofte van groote schenckagien ende toeseggingh van meerder incomen bij den Velcoursen coninck seer sterck aen, om sijne Maij^{t} t'animeren tot de conqueste van ons fort Geldria op Paleacatta, waer toe sij presenteren haere machten te water als de Maij^{t} maer de sijne te lande gelieft te brengen, onder conditien wanneer tselve quamen te vermeesteren, alle 't schut ende den buijt (twelck sij daer binnen niet minder als 130000

pagoden taxeren) voor den coninck, ende 't fort met alle de Nederlanders voor haer wesen soude, gelijck oock om dit te vercrijgen gestadich eenen paep als agent bij den coninck houden, die niet anders tot antwoort becompt dan dat als de langh toegeseijde schenckagie verschijnt sijne Maj[t] desen aengaende beraetslagen sal.

Op 23[en] Junij sijn tot Masulipatnam over lant van Bellesoor gecomen den vrijburger Adam Verhoeven, met noch 25 van sijn volck, hebbende tjacht de Peerl (naer dat hun ladingh al vooren geprocureert ende gereet hadden om t' embarqueren) soo tselve uijt de revier van Bellesoor meenden te brengen op seeckere santplaet in d° reviere verlooren, sulcx dat genootsaeckt waeren d'alreede geprocureerde coopmanschappen weder voor halff gelt over te setten, om met het provenu als geseijt op Masulipatnam te comen, brengende niet anders mede dan 12 packjens inhoudende 103 stucx cassa Bengala, 156 saamen, 134 gingams, 40 chiauters, ende 28 p. ambertius, die altsamen neffens de gemelte persoonen (uijtgesondert ses matroosen welcke uijt des Comp[ies] dienst geleent wesende door den gouverneur Reijniersen op Leeuwaerden waeren gestelt), met dit schip Rotterdam hier verschenen sijn, het schut van gemelten jacht de Peerl (dat de Comp[e] toecompt) bestaende in 8 lepel ende 4 steenstucken hadden geintregeert aen d'Engelsen in Bellesoor, twelck sijn E. voornam met het jacht Zantvoort als weder uijt Bengala keert, vandaer te doen haelen.

Noch soo becomen per gemelte schip Rotterdam, nevens andere bijwesende pampieren drie distincte missiven vanden oppercoopman Barent Pietersen uijt Suratte, gedateert, 10, 16, ende 24[en] Maij passado, welcke hij successive soo met het Engels schip London, als loopers over lant aenden gouverneur Carel Reijniersen op Choromandel gedirigeert heeft, om met d'eerste gelegentheijt aen haere Ed. alhier overgesonden te werden, waerbij in substantie verstaen, tnaervolgende te weeten:

Hoe den Suratsen gouverneur Hackim eenige dagen naer het vertreck onser vloote dat was op 27[en] April verleden met sijnen raet over der Engelsen questie nader geconsuleert, alle de geinteresseerde van Mirsa Mamouts scheepken bij hem geroepen ijder int bijsonder pertinente verclaeringh vant geene haer door de Engelsen ontrooft sij, affgevordert hebbende, ende tselve naer perfecte opnemingh omtrent de 107000 ropias te bedragen, bevindende, hadde d'Engelsen stanto pede belast, dese penningen optebrengen, aende voorschreven geinteresseerde onder cautie doen tellen, ende d'Engelsen daerop toegestaen haere goederen van Suratte aen ende aff te mogen schepen. Item den president Metholt provisioneel uijt sijn detentie gelargeert, om des daechs onder goede wacht tot depescheringh sijner schepen, ende voordere bisoignes naer hun logie te gaen, ende 's avonts weder in gevanckenis te comen, twelck soo langh continueren soude tot dat hij Hackim op sijn schrijven (dese saeck aengaende), van de Maij[t] antwoort ontfingh. Doch op 13[en] Maij vanden coninck rescriptie

ende ordre becomen hebbende, om als d'Engelsen tgerooffde van Mirsa Mamouts scheepken (sonder van dat uijt Diu eenich vermaen te doen) restitueerden, den president dan voorder ongemolesteert te laeten, mits opden selven goede acht nemende, dat sonder sijn licentie niet uijt Suratte vertreckt ende voorders aen d'Engelsen den handel op Chinde ende Cambaija met haere schepen verbiedende, hadde gemelten president echter niet alleen onder voorige stercke lijffwacht des daechs sijn besoignes mocten verrichten, ende snachts weder in hechtenisse comen, maer vernemen oock bij de jongste missive van 24 Meij, dat den gouverneur Hackim verstaen hebbende, hoe hun schip de Wiljam in Februarij deses jaers uijt Suratte met Moorse vrachtgoederen naer Gamron gevaeren, sich aldaer wel rijckelijck met Mooren coopmanschappen op Dabul ende Masulipatnam hadde laeten bevrachten, ende dienvolgens op 25 April (sonder Suratte weder aente doen) voor Dabul aengecomen, &^{a}, was hij de novo op d'Engelsen sodanich uijtgevaeren ende verstort geworden, dat behalve 50000 ropias die van haer pretendeerde, ende sustineerde dat den coninck in sijn Surats incomen, bij het overvoeren der Mooren ende haere goederen van Gamron op Dabul ende Masulipatnam dese reijse vercort hadden, den gemelten president op nieuws weder in voorige detentie (sonder te moghen uijtgaen) gestelt ende voorgenomen heeft hem soo lange in diervoegen te houden, tot dat op dese saecke andermael vande Maij^t schrijvens becomen hadde, imputerende hun voorders causa movens te wesen dat de Choromandelse Mooren tegenwoordich a droicture op Persia negotieren ende gelijck voor desen alles niet over Suratte geschiet alsoo haer niet alleen met eijgen schepen, maer oock volck ende schut op hunne schepen ten dienste staen, ende daerenboven Mijrcomaldij oock selffs derwaerts gevoert hebben.

Den Engelsen president als boven gesecht voor dese tweede ruboelje licentie becomen hebbende, om sijn beslagen goederen uijt Suratte aen boort te mogen brenghen, ende de wachtende schepen daermede te depescheren, hadde op 14^{en} Maij van voor de Suratse reviere, alhoewel buijten tijts echter met goet bequaem weder in comp^e gelargeert ende affgesteecken, de naervolgende, te weeten:

Tschip de Discouvre met 302 baelen Persiaense sijde desen jaere van Gamron gecomen neffens den indigo, salpeter, 't cattoene garen, &^{a}, in Suratte geprocureert. Mitsgaders partije sijde stoffen door Londen van Macao gebracht, naer Engelant, met sodanigen ordre ingevalle tgemelte schip door verloop van tijt ende te ontmoeten tegenwinden, Cabo de Bona Esperance niet can dubbleren als dan naer Madagascar inne baije van St Augustijn loopen, om daer te verwinteren.

Met geseijde Discouvre heeft den oppercoopman Barent Pietersen onder een cleijn brieffken dienende tot converte aende heeren maijores vande Nederlantse Oost Indische Comp^e int vaderslant gesonden een packet met de naervolgende copijen van sijne brieven als te weeten:

N°. 1 van dato 23 April met de vloote vanden commandeur Ottens aen d'h^r Generael ende Raden van India geschreven.

„ 2 vanden 27^{en} d° aen haer Ed. voorschreven.

„ 3 ende 4 van 25 d° ende 26 d° door den assistent Johan Tack aen gemelten Barent Pietersen uijt Suratte aende schepen in Sualij geschreven.

„ 5 translaet van missive adij 21^{en} d° door den gouverneur Hackim aen sijn Ed. geschreven.

„ 6 translaet van missive adij 20 d° door Mirsia Mamouth aen d'H^r Philips Lucassen geschreven.

„ 7 translaet vande missive die den Engelsen president Metholt uijt sijne Suratse gevanckenisse op 12^{en} d° April nieuwen stijl aenden oppercoopman Barent Pietersen in Sualij geschreven heeft.

„ 8 facture vande 1345 packen indigo door d'ondercoopluijden Franchoijs Timmers in Agra geprocureert, ende

„ 9 copije vande missive die gemelten Barent Pietersen alsnu per 't Engels schip London over Choromandel aen d'H^r Generael &^{a} geschreven heeft, gedateert 10^{en} Meij.

Tschip de Blessingh nevens tfregat St Michiel, dat sijne reijse op Balsera niet connende dubbleren, wederom gekeert was naer teijlant Mauritius, de Majottes, Saccatora, ende voorts in d'Arabise golff, om den rover op te soecken ende in Suratte te brenghen, waervoor sijde eerst gemelte 107000 ropias aende geinteresseerde van Mirsia Mamouts gerooft scheepken hebben moeten betalen, als oock tgeene hun noch over thooft hanght vande coopluijden uijt Diu, &^{a}, dewelcke wel 200 sterck sclffs bij den coninck geweest ende hun van daer nae Diu vervoecht hebben, oms insgelijcx aenden Portugijsen capiteijn (met wiens passe uijtgevaren ende van d'Engelsen gerooft sijn) haer clachte te formeren ende restitutie te eijsschen van soodanige 117000 realen van 8^{en}, als bij 't aenhaelen van hun schip door d'Engelsen affgenomen sijn, die gemelten capiteijn weder gedepescheert ende met eijgen beclachbrieven ever tvioleren sijner pas naer Goa, alwaer d'Engelsen omtrent 50000 R^a onder de Portugijsen uijtstaen hebben) aenden vicereij gesonden heeft, om door desselffs authoriteijt tot het haere te mogen geraecken ende alhoewel den Engelsen president sich hiertegen in missive aenden vicereij geschreven gantsch excuseert, sulcx geen van sijn schepen, maer eenen particulieren Engelsen rover gedaen te hebben, soo was echter daerop noch geen decisie gevolcht. Onderentusschen is den Engelsen coopman in Amadabath (alwaer ende in Cambaija veele vande geinteresseerde Moorse coopluijden thuijs hooren) door den gouverneur (die gesecht wort mede een rheeder daer aen sij) geconfineert, watter voorders uijtcomen sal, staet den tijt t' openbaeren, ende apparent met het schip Leeuwaerden over Choromandel in corten vernomen te worden.

Dese uijtsettingh vandit schip ende fregat tot het opsoecken van gemelten rover heeft den president meest gefondeert op seecker brieffken int Engels geschreven, dat den rover deser Moorsche schepen aen het volck van Mirsia Mamouts scheepken (daer hij president met groote moeijten achter gecomen was) verleent ende geadresseert soude hebben aenden capiteijn van sijn macker een ander Engelsen rover, luijdende het translaet van woorde te woorde als hier naer volcht:

22^en September A° 1636.

Capiteijn doen ul. weeten als dat dese jonck hebben ontmoet, geexamineert, ende wederomme gelargeert, wensten dat ul. hier bij ons in Saccatora waert, alsoo hier alleenich leggen, ende noch een jonck in ons gewelt hebben, soo ul. brenger deses ontmoet laet hem passeren, doch soo hij met ul. eenige schelmerije pleecht, tast hem dan vrijelijck aen, &ª, ende onder de regels stonden dese letters w: A: was geteekent Hans Vanderik, ende 't opschrifft luijde Tho Capteijn.

Ende alhoewel gemelten president den gouverneur Hackim ende de geinteresseerde Mooren gaerne hier uijt geinduceert soude hebben, dattet rovers, ende geen van sijn schepen geweest waren soo hadde sulcx tot de saeck niet connen voorderen, maer bleven de voorschreven bij haeren ouden sangh, dattet Engelsen sijn geweest, welcke hun berooft hebben, te meer het volck van Mirsia Mameth verclaren tselve maer een jacht van ongeveer 30 a 35 lasten groot, ende met omtrent 40 coppen gemaut geweest is, waer onder eenige Engelsen kenden, die voor desen in Suratte gesien hebben, alsoo der Mooren op Mirsia Mamouts scheepken waren die Engels verstonden, ende oock wel verstaen hadden, dat hun bij haeren admirael brengen wouden doch hoe het sij off niet en sij, spreecken de Mooren d'Engelsen in Suratte aen, ende willen van haer restitutie, gelijck die van Mirsia Mamouth alreede hebben, sulcx dat d'Engelsen aende schade tnaloopen, ende inden haet vande Mooren blijven.

't Schip London was als vooren aengeroert met eenige Chijnese stoffen naer Choromandel vertrocken, ende tjacht de Hoopwel met goede partije cleeden naerde Westcust van Sumatra, waermede voorgemelte vier schepen ende een fregat als gesecht op 14^en Maij passado uijt Suratte versonden bleven.

Geduijrende hunne contentie met de Mooren hebben uijt voornoemde schepen aleer die affsonden, noch tot Suratte aen lant gelost

12000 Rª van 8ten in spetie.
56 man rouwe Chinese sijde.
16 dito vermelioen.
16 porceleijne potten met geconfijten radicx China.
2 kisten met Chinese geschilderde borden ofte schotels.
12 man aguilhout.

40 d° radicx China ende eenige Chinese sijde stoffen.
Item omtrent 4000 ropias aen hingo ende andere snuijsteringh diese in Chinde geprocureert hebben, mitsgaders 3 a 4 dagen voor Londens vertreck noch groote quantiteijt porceleijn.

Niet alleen 't Engels fregat daermede den Moorsen coopman Mijrcomaldij op wege ende tot aen Cabo de Jasques is geweest om naer Gamron te vaeren, neffens noch een d° toecomende Mirsia Mamouth, maer oock noch vijff Moorsche schepen soo van Suratte, Chaul, Bassijn, ende Daman naer Balsera uijtgeset, waeren door gemoete tegenwinden contrarie stromen ende hart weer, sonder haer reijse te connen gewinnen alle vruchteloos weder gekeert.

Den gouverneur Hackim is mede seer tonvreden geweest, om dat onse schepen van Persia comende, Suratte niet weder met Moorsche vrachtgoederen hebben aengedaen, doch heeft hem den oppercoopman Barent Pietersen, hiervan met de redenen contentement gegeven.

De ses Portugijse galioenen ende menichte fregats die in Meert passado den ouden viceroij met 2 craecken naer Portugael vertreckende, van Goa buijten hebben geconvoijeert, hadde gemelten Barent Pietersen seeckerlijck verstaen, dat voor de barra van Danou op onse schepen uijt Persia comende, gepast, doch alsoo deselve niet vernomen hebben, ende vastelijck vertrouwen dat in Gamron verwintert sijn, waeren geresolveert tegen de maent van September ofte October deses jaers voor Suratte opde selve te passen, Godt geve datse des commandeurs Copers vloote maer beijegenen moghen.

Van voor Danou sijn gemelte galioens (die tsamen 230 stucx groff canon, ende 1700 man, doch veel siecken ophebben) in Bombaij geloopen, soo om aldaer te verwinteren, als op des Mogols aenslagen te letten, alsoo bevreest sijn, den selven daer omtrent wel ijets op haere forten in Bassijn ofte Chaul attenteren mochte, aengesien op die contreijen een groot leger is houdende, ende oock bangh dat wij met den Mogol aenspannen sullen.

Den Mogol onthout hem noch in Doltabath, heeft drie legers te velde te weeten twee naer Visiapour om dat rijck aen twee sijden aentetasten, ende tot sijn gehoorsaemheijt te brenghen, ende een naer Decan om sijnen jongsten zoon (welcke hij die landen opgedragen heeft) daervan possessie te doen nemen; den den coninck van Golconda is onder een groote schenckagie den Mogol gewillich gesubmitteert ende in sijn rijck continueren gebleven, twelck die van Visiapour mede gepresenteert heeft te doen, doch Sja Jean nader gesecht wert tot geen redelijcke conditien verstaen connende, ende des Visiapours gesanten aenhoudende, hadde sich den Visiapourder insgelijcx met een machtich leger te velde gepresenteert, een van des Mogols legers inde vlucht geslagen, veele gematst ende 6 a 7 groote Mogullen met hem gevanckelijck naer Visiapour gevoert.

Op 7en Maij is tot Suratte van Aden aengelanght seecker Moors scheepken,

toecomende den Sabandar, met partije ruijnas, weijnich root corael, ende goede quantiteijt goude ducaten, rapporterende hoe in Aden de straet maeren liepen dat den Arabier Mocha weder geemporteert ende den Turck daer uijt gedreven soude hebben, twelcq waer wesende sullen de Mooren geanimeert werden op nieuws groote uijsettingh derwaerts te doen.

Den oppercoopman Barent Pietersen meent tegen December aenstaende voor Persia gereet te hebben, 30 a 40000 gulden aen cleeden aldaer getrocken.

Uijt Amadabath hadde gemelten Barent Pietersen vanden coopman Arent Barentsen schrijvens becomen dat des Comp^{ies} specerijen uijtgesondert noch 50 sockels foulije (die niet wel vande handt wilden) tot redelijcken prijse overgeset waeren ende dat de cladderije der nagelen aldaer seer goeden voortganck nam.

Om gemelte 50 sockels foulije ven Amadabath naer Agra te voeren, ende aldaer te venten, item d'uijtstaende schulden vande Comp^e ende den coopman Salomon Voerknecht uijtgeset te innen, naer alle gelegentheijt van des Comp^{ies} aldaer geresideerde dienaers genegotieert hebbende, te vernemen gelijck mede eenige doecken soo voort patria als de Zuijdt int werck te doen stellen, hadde voorschreven Barent Pietersen met goede instructie naer Agra gecommitteert den assistent Johan Tack, die tot procure van droogen soo in Amadabat als Agra noch bijgevoecht heeft eenen Willem Wijnantsen, droogist, mede assitent, wat in 't en 't ander verrichten sullen, staet in toecomende vernomen te werden.

Soo verschijnt hier ten selven naemiddach weder op reede vande eijlanden tschip de Beets met craelsteen tot de fortificatien.

10^{en} d^o verseijlt het schip tWapen van Hoorn om tgemelte weder derwaerts.

12^{en} arriveert vande Sumatrase Westcust volladen met 928 bhaar Indrapurase peper, tjacht Sardam medebrengende neffens 14 packen ongetrocken cleeden een missive vanden coopman Jacob Schooff uit Indrapura, gedateert 24^{en} September passado, waerbij aen haer Ed. advijseert hoe corts naer sijnen jongsten, dat was 13^{en} Julij passado per tschip de Revengie, met die van Indrapura naer groote sporlingh in contractatie vande cleeden tegens peper geraeckt wesende, tboven gemelte retour van extraordinairie moeijte door d'onredelijcke begeerlijckheijt ende fastidieuse quellinge der Indrapurase grooten, principalijck die daer vanden Atchijnder tot invoorderingh van desselffs tollen gestelt sijn, geprocureert hadde. Item dat aldaer op 4, 7, ende 21 Augustij seccessive van hier wel aengecomen waeren tschip de Leeuwinne, 't jacht Manilha, ende 't flmijtschip de Keijserinne met tjacht de Zeeuse Nachtegael, die alle, (naer dat gemelten Schooff 4000 R^a neffens eenige provisien, &^a, uijt Manilha gelicht hadde) vervolgens om de Noord naer Tico, Priaman, &^a, vertrocken sijn, vanwaer geseijde jacht Manilha op 26 d^o weder in Indrapura gekeert, met schrijven vanden schipper des schips de Leeuwinne, welcke het overlijden van sijnen opper- enden ondercoopman Gerrit Corssen, ende Hans Gier advijserende, sont gemelten Schooff tvoorschreven jacht andermael derwaerts om sodanigen sorteringh cleeden uijt

de schepen Leeuwin ende Keijserinne te haelen, als hij vanden coopman Paulo Antonij de Barij bij missive eijsschende, ende hem tot betaelingh van Sardams peper last ten deelen, mitsgaders [tot] opcoop vant restant in Indrapura van noode was. Doch niet voorden 18en September langhde hier op het schip de Keijserinne tot Indrapura aen, met omtrent 80 packen meest ondienstige cleeden, die voorschreven Barij uijtgeschoten ende voorts tbeste bij hem gehouden hadde, waerover geseijden Schooff sich oock eenichsints tonvreden is houdende.

Door den Pangalima van Priaman was gemelten Barij den handel aldaer ende in Tico geaccordeert, maer vermits desselffs in dispositie noch niet bij der hant genomen.

Ultimo Augustij arriveerde in Priaman(1) van Bantam tEngels fregat d'Intelligens, doch aldaer geen van sijn schepen vindende, seijlde terstont naer boven bij tjacht de Hoopwel dat van Zuratte in Ticou aengecomen, ende met sijn medegebrachte cleeden seer groffelijck claddende was, waeruijt gemelte fregath door ordre van hunnen president tot Bantam sijn volle ladingh aen cleeden overgenomen, ende d° jacht gelast hebbende metten eersten van daermede op te brecken, ende hem te volgen, den 10en September weder naer Bantam gekeert sij, mede nemende een missive vanden bovengemelten coopman de Barij die ons tot dato noch niet geworden is.

Den coopman Schooff was van meeninge soo haest hij 't resterende in Indrapura opgesamelt, ende sijne schulden voldaen sal hebben met de Keijserin naer Celebar te loopen, soo om den peper aldaer optesamelen, als intevoorderen de schulden welcke aldaer van outs onder den sabandar noch hebben uijtstaen, ende insonderheijt om goede ordre te stellen op het volck ende cargasoen dat den coopman Gerrit Corssen met de Leeuwinne van Batavia comende daergelaten heeft, alsoo niet alleen verstaen hadde den ondercoopman Pieter Creetjen overleden, ende den assistent neffens dandere Nederlanders seer sieck te sijn, maer dat de selve oock seer inconsideraet van hun mede gelaten cargasoen 4 a 85 bhaar onder diverse op leveringh van peper uijtgeset ende 't resterende aen gemelten sabandar ter hant gestelt hebben.

Op dato compt oock met sijn wanckan weder van Bantam, nachoda Bingam Chinees inwoonder alhier, medebrengende swarte suijcker, hoenders, ende diversche fruijten rapporterende dat aldaer ter rheede aengecomen is, een groot Engels schip sonder te weten van waer, dat wij vermoeden tschip London van Choromandel sal sijn. Item datter tot Bantam eenen grooten ambassadeur van Cheribon verwacht wert, die den coninck sal comen soliciteren tot schuldige gehoorsaemheijt aenden Mattaram off dat bij weijgeringh van dien een machtich leger tot constringeringh te verwachten heeft.

14en ditto smorgens vertreckt van hier een jonckjen naer Japara, dat uijtvoert 4900 stucx groff porceleijn, 260 p. ijsere pannen, goede quantiteijt loode pitgens ende andere cleijnicheden.

(1) Er staat in den tekst Japan, hier klaarblijkelijk een verschrijving voor Priaman, zooals ten overvloede door de berichten van de Bary zelven (op het Rijksarchief aanwezig) bevestigd wordt.

15en d° compt een vlieger met drie Javanen van Bantam inhebbende 1500 bos chirij.

16en d° smorgens vroech vaert capiteijn Jan Silvernagel met seven praenwen, een chaloup ende een duijsentbeen tsamen boven de swarte roeijers, 100 soldaten ophebbende, naer de reviere van Crawangh om sparren.

17en ditto verschijnt alhier van Lampon seecker plaets op de Westhoeck van Sumatra inde Straet Sunda gelegen sorterende onder den coninck van Bantam, een tingan met vlercken, ophebbende 7, soo Maleijers als Javanen, eenige laeden, weijnich padij, rottangh, harpuijs, &a, waer vanden nachoda aen lant comende rapporteert dat alsoo verstaen hadde de Nederlanders met die van Bantam in stilstandt van wapenen sijn, hun verstout hebben herwaerts aen te begeven.

18en d° smorgens vroech soo de boomwachters buijten voeren om gemelte vaertuijch binnen de revier te helpen schieten, gelijck aenden nachoda op gisteren was toegesecht, hebben tselve inde gront ende tvolck gevlucht bevonden sonder te weeten waer vervaeren sijn, dat presumeren bij gecomen te wesen, omdat hun daechs te vooren soo ernstich aenmaenden ende assistentie presenteerden tot het binnen schieten, waeruijt sij suspitie hebben genomen, dat hun aenhouden wilden. 't Vaertuijch is weder opgevischt, de goederen sijn daer uijt gelicht ende bij de Compe in bewaeringh genomen ter tijt ende wijlen daer vereijsch nae wort gedaen.

Ten selven morgen compt capiteijn Jan Silvernagel met de macht daer op eergisteren mede uijtgevaren is, uijt de reviere van Crawan hier weder binnen, medebrengende omtrent 600 stucx bequame sparren, rapporterende dat in gemelte revier hadden vinden leggen twee Bantamse praeuwen, die doende waeren met visch te drooghen, d'onse vrundelijck bejegenden, ende verclaerden datter twee daghen geleden seven Mattaramse praeuwen van daer naer d'Oost vertrocken waeren.

Soo vertreckt oock op dato een jonckje naer Tegal met partije pitjens ende omtrent 30 Ra aen Chinese waeren.

Ende een balouw naer Bantam met ongeveer 120 Ra aen cleijnicheden.

19en d° keert hier voorspoedich met het fregat Neptunus weder van Jambij, den schipper commandeur Harman Woutersen medebrengende twee missiven vanden coopman Lucas de Vogel in dato primo September ende 4en deses, waer van d'eerste sijnde een copie herwaerts gedirigeert heeft met het Engels fregat d'Intelligens over Bantam ende tot dato alhier niet ontfangen is, uijt welcke als oock het mondelingh rapport van geseijden commandeur voor advijs verstaen, tnaervolgende te weeten:

Dat de Jambijnesen over het stilswijgent vertreck vanden oppercoopman Cornelis van Houten, als oock de becomen versche tijdingh van het aanhalen der Chijnese jonck onder Pulo Varelle seer gemiscontenteert waeren, te meer voorgenomen hadden hem van Houten uijt Jambij niet te largeren, sulcx dat

ingevolch van dien seecker Chinees, alsoo van Houten hem geslagen hadde, clachtich vallende, hoe wel de Vogel sulcx met alle goede redenen socht aff te leggen, echter hadde moeten beloven 30 R^{a} van 8^{en} aenden coninck te namptiseren op nader informatie.

Niet tegenstaende ons continuele gedaene versoecken om het jacht Batavia boven voor de logie te mogen laeten opcorten, ende den ondercoopman Jan Dircxsen Puijt tot invoorderingh sijner uijt gesette peperschulden, naer boven te senden, hadde gemelten de Vogel dienaengaende tot noch toe geen licentie connen obtineren, seggende den coninck met sijnen raet beslooten te hebben tjacht niet eer boven comen soude, voor dat d'H^{r} Generael een nieuwen capiteijn in Jambij sont, alsoo bevreest sijn bij aldien den boven gemelten daer weder verschijnt, hij met het jacht boven sijnde, wel ijets t haeren nadeel mocht aenrechten.

De jachten Diemen, ende de Vos, sijn op 7^{en} Augustij daer wel aengecomen, ende heeft den coopman Vogel hun mede gebrachte contanten ende provisien voor dat comptoir oock ontfangen, behalven dat schrijft maer 4000 R^{a} becomen te hebben, twelck wij meenen een abuijs vande penne te wesen, alsooder 8000 gesonden sijn.

Op het verscheijden vanden commandeur Harman Woutersen uijt Jambij, lach aldaer op voorraet in onse logie, ende gereet 2835 picol, 34 cattij suijvere peper, daer van niet meer als 167 picol ende 85 cattij aen uijtstaende schulden van ingecomen was, sijnde de rest al tot 5½ R^{a} t picol voor contant ingecocht, ende blijft den coopman Vogel van gevoelen bij aldien de rottangh tijdelijck boven open gaet, gelijck den assistent Dorhout (die sich aldaer tot aenprestingh der schuldenaren noch onthout) advijseert goede apparentie te sijn, dat tegen 25 November aenstaende per het retourschip dat hem van hier beschicken sullen, niet min als 300 a 350 lasten peper van Jambij sal connen affsenden, alsoo het peper gewasch int Manicabose geberchte, ende boven de revier opwaerts dit saijsoen seer wel geslaecht, t water al ten naesten bij hooch genoech, ende gelijck gesecht maer aen het ontslaen vande rottangh mancquerende is.

Ons comptoir in Jambij bleeff versien met omtrent 50 packen cleeden, 7000 R^{a} in spetie, 4 picol rouwe Chinese sijde, 70 picol looth, ende partije Ormus sout, hebbende daerenboven noch onder de Jambijse grooten met resolutie van raede aen cleeden uijtgeset de quantiteijt van 652 picol, 30 cattij peper, die volveerdich blijven om te betaelen, soo haest maer peper affcompt.

Van goede Choromandelse sorteringh is het comptoir onvoorsien ende gemelten de Vogel (alsooder seer nae gevraecht wort goede quantiteijt specifice van hier eijsschende.

't Sedert het vertreck vanden oppercoopman van Houten, hebben d'Engelsen omtrent 400 picol peper gecocht, ende blijven alsnoch van capitael destituijt, doch soo den commandeur Harman Woutersen met de Neptunus vande Jambijse

bharra scheijde was hem gemoet 't Engels schip de Coster, comende over Palimbam van Bantam naer Jambij, waermede sij apparent ontseth becomen hebbende, weder breet sullen beginnen te weijen.

Op primo September is den Engelsen coopman Flemmingh weder in Jambij gekeert, hebbende in Palimbam een logie gesticht, volck gelaeten, ende met den coninck contract gemaeckt van alle den peper in sijn rijck vallende aen haer te leveren.

In Augustij passado was tot Palimbam gearriveert seecker ambassadeur vanden Mattaram met twee groote fregats ende acht stucx cleijnder vaertuijgen die gesecht wort in November toecomende weder vertrecken sal, over desselffs compste sijn de Jambijnesen al weder met onnoodige sorgh bevangen geweest, balancerende de macht vanden Mattaram tegens d'onse, ende overmits den Mattaram machtiger van volck is, soo verstaen sij dat die meer als Nederlanders te vreesen was, hebbende oock alreede queay Patee naer Palimbam gecommitteert gelijck queay Daman in corte dagen mede derwaerts volgen soude, om met gemelten ambassadeur in eenige onderhandelingh te treden.

Binnen weijnige dagen stont van Jambij naer Palimbam te vertrecken den Armeender met sijn wanckan, welcke uijt Quinam daer aengecomen is, onder conditien met gemelten de Vogel aengegaen, dat alle den peper ende rijs die in Palimbam compt te negotieren, ende van daer nae Batavia te voeren, de helft voor reeckeningh vande Comp^e ende d'ander helft voor hem particulier sal wesen, waermede hij de Vogel geresolveert was, oock een missive aenden coninck te schrijven, daerin sijn excuse te doen, waerom wij geen logie in Palimbam begrijpen, ende den selven t'animeren tot het voeren van sijnen peper nae Batavia niettegenstaende d'Engelsen aldaer een logie gesticht hebben.

Met diversche praeuwen van Bencalis was in Jambij tijdingh gecomen hoe die van Jhoor met de Portugijsen over 't nemen van seecker Lingase praeuw in contentie sijn, alsoo eenen lacxamana bij den gouverneur van Malacca, daer om restitutie versocht hebbende, niet alleen vruchteloos gekeert, maer oock qualijck bejegent was, willende gemelten gouverneur dat sij Jhorijten eenige vaertuijgen souden armeren om de Nederlanders affbreuck te doen, waer op voorschreven lacxamana geantwoort heeft, ingevalle hij begeerde, daertoe fregats ende geschut mosten beschicken, off anders genootsaeckt sijn (aengesien haer van hun, namentlijck de Portugijsen gantsch verlaten vinden) het met de Nederlanders te houden, ende die haere provisien toetevoeren.

Soo rapporteerde 't aengecomen volck per gemelte praeuwen oock op Bencalis seecker tijdingh te wesen, datter in het jongste gevecht tusschen den vice commandeur Thibault, ende de Malacxse armada neffens den capiteijn generael vander zee over de 200 vande Portugijsen dootgeschoten, ende menichte gequetst sijn.

In Jambij is mede van Macassar gearriveert seecker jonckjen met vrouwen

ende partije nagelen, rapporterende dat den coninck van Macassar wel genegen was met de Nederlanders vreede te maecken, maer dat van sulcx door de Portugijsen wederhouden wierd; dit suijgen dese luijden apparent uijt haer duijm, om ons daermede te flatteren. De nagelen sijn bij d'Engelsen gecocht.

Op dato compt oock een jonckjen van Cheribon met omtrent 7 last witte boontjens, 2 d^os^ rijs, 200 corven swarte suijcker ende andere cleijnicheden.

20^en^ d° verschijnt een vlieger met drie Javanen, inhebbende 2000 bos chirij van Bantam.

21^en^ d° smorgens een partije van 9 onser Nederlantse soldaten met haer geweer in een praeuw naer de riviere van Ancke gevaeren, aldaer te lant getreden, ende ongeveer een halff mijle weechs t' boschwaert in gegaen sijnde, is hun ontmoet ende bejegent een troup van ruijm 100 gewapende (soo meenen alsoo cort haijr, ende witte mutskens opt hooft hadden) Mataramse Javanen, die d'onse soo veer lieten aencomen, tot dat ze hun den wech affgesneden ende rontsom becingelt hebbende, met een groote furie aenvielen, ende van gemelte 9 terstont met haer piecken 4 onder de voet staecken alsoo d'onse genootsaeckt waeren een gat te maecken, ende deur te breecken, de resterende vijff hieldent onder 't gestadich chargeren soo langh gaende, tot dat weder op hun praeuw geretireert ende bij dien middel de Javanen haer handen ontquamen, soo d'onse meenen sijnder oock wel 5 a 6 vande vijant te neder geschoten waer op datelijck een stercke partije neffens de gemelten ontcomen vijff van hier te lande naer Ancke uijtgesonden, ende terugh gekeert wesende, hebben niet anders vernomen als de doode lichamen sonder hooffden van geseijde 4 gesneuvelde soldaten ende verscheijden plaetsen daer bloet lach van gequetste Javanen. Echter verstaen naderhant uijt die van Bantam, dat niet meer als twee dooden gehadt hebben.

22^en^ dito smorgens seijlt het schip de Beets van dese rheede weder naer de Noorder Batavise eijlanden om behouden craelsteen te laden tot verbruijck aen de alhier onder handen sijnde fortificatien.

23^en^ d° vaert oock derwaerts tjacht Sardam om branthout voort guarnisoen, &^a^.

Nae de middach keert van daer met behouwen steen volladen tschip tWapen van Hoorn.

Soo comen oock met de zeewint de naervolgende vaertuijgen, te weeten:

Een giliongh van Cheribon inhebbende omtrent 150 picol swarte suijcker, partije loock, ajuijn, &^a^.

Item een tingan van Tegal met ongeveer twee lasten rijs, ende een Chinese balouw van Bantam medebrengende swarte suijcker, hoenders, ende diversche fruijten.

Ten selven dage naede middach, wort door den E. Artus Gijsels Raet van Indien, int bijwesen vanden Gouverneur Generael ende verscheijden gequalificeerde persoonen geleijt den eersten steen, aende voorgenomen te maecken

steene brugh voor des casteels Zuijderpoort, alsoo de vereijschte gravingen daer toe nodich gedaen, ende de fondament houten geleght sijn om vande modderige tot op de santgront te sacken, ende int metselen voort te vaeren.

Noch wort tegens den avont van hier uijtgesonden den commandeur Harman Woutersen met het jacht Westhoven, de fregats Neptunus, Dolphijn, ende een chaloup, daer op boven 't varentvolck mede gaen 30 soldaten, met bevel om den tijt van 6 a 7 dagen hier omtrent d'eijlanden vanden Crawansen hoeck tot bij Bantams inwijck over ende weer te cruijssen soo tot affbreuck van eenige Mataramse oorlochs praeuwen die vernemen daer sijn swervende, als beveijlingh van het Batavias vaerwater voor alle aff ende aencomende vreemdelinghen.

Item capiteijn Jan Silvernagel met 5 stucx prauwen ende een orangbaij versien, boven de roeijers met 60 soldaten naer de riviere van Ontongh Java, om seeckere drie Mattaramse prauwen, die gerapporteert werden aldaer te leggen.

24[en] ditto worden van hier affgesonden de twee onderstaende schepen namentlijck:

tSchip Nieuw Enchuijsen met 100 coppen gemant, ende van alles voor drie maenden geprovideert naer Jambij om op de barra overtenemen alle de peper die hem door den coopman Lucas de Vogel met de jachten Brack ende Batavia uijt de logie aen boort sal werden gesonden, ende precijs op 6[en] December aenstaende t sij dan wan, ofte volladen weder herwaerts te keeren, om des selffs aentebrengen peper noch tijdelijck inde gereet leggende retour schepen voort patria te mogen overwerpen, sijnde in gemelt schip ten behoeve vant comptoir Jambij ende peper procure aldaer, geladen een cargasoen bestaende in 8000 R[a] comptant ende verscheijden wel getrocken sorteringh cleden soo van Choromandel als Suratte, bedragende conform mede gesonden facture tsamen incoops de somme van *f* 56569.1.5, gelijck oock in tselve noch voor de Malaxse vloote geembarqueert is provisie van alles voor ses maenden ten behoeve van t volk die op de cruijssende jachten aldaer sijn varende, om aen het jacht t welck den commandeur Cornelis Sijmonsen uijt dat vaerwater tegens 10 off 15 November toecomende geordineert is, naer Jambij te senden over te geven, neffens sooveel nieuw volck als van tgemelte jacht (wiens tijt geexpireert sij) sal overcrijgen, &[a].

Ende d'fluijtschip de Duijff ophebbende 40 eters ende provisie voor drie maenden naer Martapura met een cargasoen volgens facture hier incoops monterende *f* 52282.3.6, bestaende uijt 10000 R[a] comptant, 3000 R[a] loode pitgens, ende rest in wel begeerde cleeden, zijde stoffen, &[a], onder expresse ordre op Martapura niet langer te verblijven als tot 25 off uijtterlijck ultimo November aenstaende, als wanneer insgelijcx om voorige redenen tsij voll ofte wanladen met peper ende rottangh herwaerts keeren sal.

Niet alleen de missive vanden coninck in Jambij per tjacht den Brack op 13[en] Augustij passado, maer oock die vande Martapourse coningen op 21[en]

d° met Cleen Rotterdam ontfangen, sijn met dese schepen sodanich beantwoort ende daer neffens sulcken schenckagie gevoecht, als int generaele copijeboeck, neffens de advijsen ende ordren aenden coopman Lucas de Vogel in Jambij, den commandeur Cornelis Sijmonsen int Malacx vaerwater, ende den oppercoopman Jan Coen tot Martapura hier medegegeven, onder dato van 23 October geinsereert staen, daer alles naegelesen can werden.

Soo vertreckt oock ten selven morgen een wanckan nae Japara die uijtvoert 3300 stucx groff porceleijn, 300 ijsere pannen, partije cleeden, ende andere cleijnicheden.

25en ditto zeijlt het jacht de Fortuijn van dese rheede naer de bijgelegen eijlanden mede om branthout.

Item een tingan nae Lampon, niet anders wechvoerende dan partije loode pitjens.

Op dato inden avont keert capiteijn Jan Silvernagel met sijn vijff praeuwen ende een orangbaij hier weder, relaterende omtrent Ontongh Java niet anders vernomen te hebben als eenigo Bantamse vliegers die daer (sonder wij hun ofte sij ons ijets te misdoen) vischten, relateerden datter ses Mattaramse praeuwen inde reviere van Tanahara leggende waeren, welcke gemelten Silvernagel sonder ordre niet en hadde gaen derven opsoecken.

21en ditto verschijnt alhier van Bantam een Chinese tingan geladen met hoenders, chirij, ende diverse fruijten, medebrengende een missive door last vanden coninck aen capiteijn Limlacco int Chinees geschreven, waer bij naer translatie verstaen te kennen wort gegeven, dat die van Bantam nu geheel tot affhandelingh vanden begonnen vreede tusschen ons ende haer genegen waeren, ende om dienvolgens de saecke te voorderen, ende een finale conclusie te nemen, gemelten capiteijn Lacco andermael in persoon tot Bantam te comen versocht, en onderentusschen gerecommandeert wert 60 a 70 loopen van roers ofte musquets voor den coninck op te soecken ende mede te brengen, waertoe sijne Maijt de laden door sijn volck tot Bantam wel conde doen maecken. Item dat het onlanghs hier ter rheede inde gront gelechde ende verlaten vaertuijch van Lampon met sijn geladen goederen in behoorlijcke bewaeringh souden willen houden, om aende gevluchte eijgenaers gerestitueert te werden.

De geruchten liepen tot Bantam dat den Mattaram met 40000 man in aentocht was, om na Batavia off Bantam te comen Item dat den coninck van Bantam door seeckere twee Javanen van d'Oost ter hant gecomen is, een geapposteerden brieff daer bij gewaerschout wert goede wacht te houden, ende sijn stadt wel te verstercken, alsoo den Mataram voornemens was hem aen te grijpen. Voorders dat dese twee persoonen door den pangoran aengehouden ende in verseeckeringh gestelt sijn; wat van alle dese praetgiens is, leert den tijt, tsij dan om ons te bedriegen, off tot naerder aensoeck van vrcede t' animeren, off wel een uijtstroijingh van d'Engelsen, om ons te diverteren vande te senden macht

naer de quartieren van Ceram, &a. Echter blijft capiteijn Lacco (bij hare Ed. ontboden sijnde) van gevoelen dat ingevalle neffens hem een Nederlander derwaerts gelieven te committeren den selven alsnu wel ontfangen sal werden.

Ditto snachts omtrent twee uijren ist gebeurt dat in seecker Tegalse praeuw voor drie dagen van daer gecomen hier binnen de haven met drie man aen twachthuijsken leggende, die 'savonts noch twee van haere vrunden inde praeuw geroepen hebbende, metten anderen daer sijn blijven slapen, een vande gemelte twee vermoort, ende een ander, welcke tot de praeuw hoorde int been gequetst is, die rapporteert sulcx geschiet te sijn vande wal door een Javaen met langh hajjr, ende een pieck inde handt. Item datter noch twee persoonen omtrent doch niet aendadich waeren; off dit nu Bantammers off wel van ons eijgen inwoonders geweest sijn, can men noch niet beloopen, maer is 50 Ra van 8en tot premium gestelt voor die den moordenaer aenwijst.

27en d° arriveert vande Sumatrase Westcust met 182 bhaar 27 cattij peper tjacht den Zeeuschen Nachtegael medebrengende drie missiven aen haer Ed. gedirigeert te weeten twee vanden coopman Paulo Antonij de Barij daer aff de eerste een copie sijnde, d'origineel geschreven heeft uijt Tico met t Engels fregat d'Intelligens over Bantam den 10en September. Item d'ander adij 15en October van Padangh, ende de derde door den coopman Jacob Schooff op 22 d° uijt Celebar gedepescheert, waer bij sommierlijck verstaen tvolgende, namentlijck:

Hoe naer het vertreck vant Engels fregat d'Intelligens uijt Tico met omtrent 60 a 70 packen Suratse cleeden die het selve uijt tjacht de Hoopwel volgens ordre van haeren Bantamsen president (alsoo nae hun voorgeven niet alleen tot Bantam, maer oock op Jambij ende Macassar van cleeden onvoorsien waeren, ende vertrouwen bleven dat daermede op gemelte plaetsen grooter voorn deel als op de Westcust sullen doen) gelicht hadde, tgemelte jacht de Hoopwel volgens becomen ordre insgelijcx op 13ne October met ongeveer 230 a 250 bhaaren peper voor cleeden ende stael soo extraordinarie dier ingecocht dat d'inwoonders selffs seijden sij het voorschreven cargasoen nootsaeckelijck gestoolen mosten hebben, van Tico naer Bantam geseijlt was, sulcx dat de Sumatrase Westcust alsdoen van Engelsen gantsch gesuijvert bleeff.

Op 19en September was den coopman de Barij met de jachten Nachtegael ende Manilha van Tico naer Padangh geseijlt, om voor het medegenomen cleeden cargasoen den peper ter dier plaetse te negotieren, ende op 27en d° ten tweeden maele aldaer arriverende (naer dat Priaman in passant aengeweest ende dinwoonders op beijde de plaetsen gantsch onredelijck gevonden hadde), was echter met die van Padangh sulcx in handelingh gecomen dat tot 14en October aldaer genegotieert heeft de voorgemelte 182 bhaar, ende 27 cattij peper, welcke door 't jacht de Zeeuse Nachtegael hier aengebracht sijn.

Van Padangh meende sich Barij met 't jacht Manilha weder derwaerts naer Priaman te transporteren, om opt versoeck van d' inwoonders (die hem tot

in Padangh per een praeuw hadde doen vervolgen ende versoecken dat met haer wilde comen negotieren) den peper aldaer in voorraet sijnde ('t welck naer hun rapport omtrent 500 bhaar is) op te coopen ende aen het schip de Leeuwinne in Tico te brenghen.

Gemelten Barij maeckt staet, dat met dese te handelen peper in Priaman 't geene noch in Tico resteert, ende dat alreede voor sijn aencompste door den ondercoopman Juriaen Eldertsen, &ª, genegotieert, ende in het schip de Leeuwinne gescheept was, tegen 't vertreck der aenstaende retourschepen sal connen herwaerts brengen een quantiteijt van 900 a 1000 bhaaren peper.

Den coopman Jacob Schooff was per het fluijtschip de Keijserinne op 11en deses naer dat sijne schulden in Indrapura betaelt, ende den resterenden peper opgesamelt hadde, met goet contentement ende genoegen der inwoonders van daer naer Sillida geseijlt, soo om water te haelen als eenige cleden tegens gout over te setten, doch door de ongetrockenheijt sijns cargasoens ten principaelen niets verrichten connende, hadde sich van daer naer Celebar vervoecht, alwaer den 19en deses arriveerde, ende Compies saecken in beteren stant vont, als hem voor dato gerapporteert was, alsooder wel 190 bhaaren (boven 72 bhaar die den Sabandar van outs noch schuldich is), onder verscheijden waeren uijtstaende doch de debiteurs sijn alle bijder hant ende willich om te voldoen, echter bleeff beducht, vermits het sterck doorwaeijen vande Noordweste wint, (die aldaer een lager wal ende groote braudingh maeckt) dat den peper tot sijn wil niet van landt crijgen, maer genootsaeckt wesen sal, tot het aenstaende jaer partije over te laten, gelijck oock geschapen stondt met de schult vande coningen in Bencoelo, welcke seecker ende goet zij, niet manquerende als bequaem weder.

Soo compt oock ten selven dage een tingan van Surbaija, met ongeveer 3 last rijs, ende partije ajuijn, loock, &ª.

28en d° vertreckt van hier een jonck door de Chinese burgerije uijtgeset tot procure van peper ende rijs naer Palimbam met omtrent 10000 stucx allerhande groff porceleijn, 7½ corgie diversche sorteringh cleeden, een halff picol lanckijns, ende voorts verscheijden andere waeren van weijnich emportance.

Item nae Martapoura een giliongh daer vanden schipper is genaempt nachoda Moeda inwoonder aldaer, welcke sijnen medegebrachten peper ende rottangh hier gebenefitieert hebbende, alsnu weder derwaerts keert met een retour van 14 last sout, 750 stucx groff porceleijn, 19 corgie cleeden, 8 picol cassumba, ende goede partije loode pitjens.

30en ditto met de zeewint arriveert uijt het vaderslant van de Nederlantsche Oost-Indische Compe tot Amsterdam tschip Zutphen, waermede oock aenlanght den commandeur Willem Jacobsen Ooster, relaterende hoe hij naer de schepen Prins Willem, Nieuw Enckhuijsen, ende de Duijff, omtrent Cabo de Bona Esperance door hard weer van hem raecten, vermits sijn veel ophebbende siecken genootsaeckt was geweest Cabo de Bona Esperance aentesoecken, sulcx dat op 14en

Augustij passado inde Taeffelbaij arriveronde, den 25en d° wederom vandaer vertrock, hebbende onderentusschen sijn volck met de becomen groente (doch geen vee) aen gemelte Caep sodanich opde been geholpen ende ververscht dat (Godt loff) op de gantsche reijse niet meer verloren heeft als 26 coppen, dat wel veel sijnde, echter noch grooter was gemeent, doen de voorschreven alhier gearriveerde schepen sijn desolaetheijt rapporteerden, brengende daerenboven noch levendich soo siecken als gesonden:

190 coppen varentvolck, ende
89 soldaten

Tsamen 279 menschen.

Geen vande herwaerts gedestineerde Zeeusche schepen heeft onderwegen ergens vernomen, maer brengt van Cabo mede vier Engelse matroosen, die aldaer op het vaste lant blijven staen, ende gesalveert waeren van 12 persoonen, welcke met de boot des schips de Merrie naer lant varende om gelijck van meeningh waeren conijnen te vangen, door een schielijck opgeresen hard weer sulcx tegens de clippen gedreven dat de boot aen stucken raeckende, acht persoonen daer onder haeren oppercoopman verdroncken sijn, hebbende gemelte vier persoonen tsedert tstranden tot dat als vooren bij d'onse gecomen bennen, hun leven moeten onderhouden met gras ende mosselen, rapporterende voorders dat haer geseijde schip de Merrie (daermede desen voorjaere in compe van 't Hert, ende de Swaen uijt Engelant gelopen sijn) inde Tafelbaij 25 daghen gelegen hadde, ende neffens t Hart naer Suratte, mitsgaders de Swaen naer Choromandel gedestineert was.

Op dato is mede hier weder op rheede gekeert den commandeur Harman Woutersen met de jachten Westhove, de Neptunus, Dolphijn, ende een chaloup, hebbende tsedert den 23en deses tusschen den hoeck van Crawan ende Bantams inwijck over ende weer gecruijst, sonder eenich vreempt vaertuijch anders vernomen te hebben, als die met passen van hier quamen ende uijtwaerts wilden.

Item arriveert oock vande bijgelegen Crael eijlanden tschip de Beets, volladen met behouwen craelsteen.

Noch compt ten selven dage behalven een vlieger met visch, ophebbende drie Javanen van Bantam, hier weder een Chinese balouw, welcke binnen deser stede thuijs hoorende medebrenght partije swarte suijcker, hoenderen, ende diversche Bantamsche fruijten, daermede haer Ed. ter hant comen niet alleen twee brieven van onse coopluijden op Jambij, ende Sumatrase Westcust, gedateert primo ende 10 September passado, waer vande copijen voor dato hier aengelanght sijn, maer oock twee vande Bantamse Engelsen beijde aen d'Hr Generael geaddresseert, d'eene van 2en Augustij door den president George Willoungbij zaliger ende dander van des selffs successeur Robbert Coulson den 14en deses ouden stijl geschreven, waer bij eijgentlijck in substantie verstaen 't verkeert opnemen van gemelten president Willoungbij wegen sijn Ed. reproche op

5en Aug° passado in missive gedaen over het versenden van sekere vijff Nederlanders uijt de stadt Mattaram bij Zuijen Java gevlucht tot Bantam gecomen, met hun schip d'Expeditie naer Choromandel, sulcx dat seght gemelte persoonen niet in haeren dienst, maer pro forma, om uijt de Javanen handen (gelijck deselve onder schijn van Engelsen te sijn voor 100 Rs door hem verlost waeren) te blijven, met hun schip d'Expeditie geconsenteert hadde naer Choromandel te vaeren, ten eijnde daer bij d'onse comende alsoo gevoechelijck herwaerts mochten geraecken, ende bij aldien sijn E. (gelijck seght hem bij voorschreven missive wort aengeseijt) dese betoonde caritate voor een onvriendelijcke, ende onchristelijcke stuck is houdende, sal sulcx wanneer sodanigen occasie weder voorcompt niet meer geschieden, &a.

31en ditto vertreckt van hier onder behoorlijck verleende passe ende commissie over Balij naer de quartieren van Amboino ende Banda den vrijburger Marten Jansen van Haerlem met sijn jacht de Blompot.

Item een jonckje naer Martapura dat medevoert in retour sijner alhier aengebrachte peper, goede partije pitgens ende omtrent 100 Rs aen cleijnicheden.

Op dato naer de middach comt hier in 22 dagen van Choromandel tot op dese rheede wel voorspoedich behouden tarriveren het schip Leeuwaerden met een retour soo voort vaderslant als de Zuijder quartieren van India, dat monteert volgens de nevens ontfangen facturen de somme van ƒ 204942.2 ende bestaet int naebeschreven te weten:

281	packen cleden	
147½	lasten rijs	
67473	℔ salpeter	
22880	℔ indigo	
168662	℔ calitures hout	van Paleacatta
16026	℔ bossecruijt	
882	℔ segellack	
1819	p. rochevellen met	
26	stucx slaven,	ende
181	packen cleden	
33⅓	last rijs	
66¼	mangelij diamanten	
11100	℔ salpeter	uit Masulipatnam
7440	℔ Bengaelse suijcker	
2040	p. stael, ende	
780	p. leere vellekens	

Bij de advijsen vande coopluijden Johan de Meerre ende Arnolt Heussen uijt Masulipatnam gedateert 25 September passado, ende die vanden gouverneur Carel Reijniersen uijt Paleacatta in dato 8en deser vernemen haer Ed. tgepasseerde ende toedrage in Compie saecken aldaer, tsedert het vertreck vant schip

tWapen van Rotterdam, dat was den 4en Julij jongst sulcx als hier naer volcht, namentlijck:

Hoe gemelten gouverneur volgens sijne gedane toeseggingh per tschip tWapen van Rotterdam op 5en Augustij met 84 packen Javaense ende Persise sorteringh van Masulipatnam affgesonden hadde tjacht Vlielant, doch door contrarie winden ende harde stroomen den 5en September niet verder als tot omtrent Paleacatta gecomen zijnde, was te rade geworden 't voorschreven jacht tot de compste van dit schip Leeuwaerden optehouden, desselffs cargasoen daerin over te schepen, ende d° Vlielant noch op Choromandel te doen verblijven, alsoo door sijn voor uijtseijlen niet alleen weijnich gevoordert, maer oock vermits leckte ende quade gestaltenisse al eenige packen daer in nat geworden waeren.

De fluijtschepen Ruttum ende Oostcappelle op 22en Julij passado van hier door de Straet Sunda buijten om naer Choromandel gevaren, sijn den 24en Augustij tot Paleacatta wel aengecomen, ende naer dat hun medegebrachte gout, specerijen, ende coopmanschappen, daer, als in Masulipatnam gelost, ende weder ingenomen hadden tgeene voor Aracan gereet vonden, waeren de selve op 20 September van Masulipatnam naer Aracan gezeijlt met een getrocken cargasoen monterende ƒ 13495.1.2, bestaende in 2000 Ra van 8ten contant tot Masulipatnam bij de Engelsen opgewisselt, partije peper, nagelen, rompen, foulije, sappanhout, swavel, vermelioen, taback, ende eenige provisien, &a.

Met het becomen ontseth per gemelte fluijten bleven onse comptoiren op Choromandel, soo wel van contant, als coopmanschappen treffelijck geprovideert, sulcx dat daer voor tegen 't aenstaende jaer een groot retour verhoopten te becomen, bij aldient aenden cattoen niet mancqueert alsoo de wevers door de continuerende dierte desselffs tot het maecken van groove lijwaten, qualijck te bewegen sijn. Ende is dienvolgende 't gaern oock heel schaers te becomen, wordende de fijne doecken bij de Mooren ende grooten selffs soo seer gesocht, ende dier ingecocht, dat die voor de Compe bijnae oncoopelijck maecken, gelijck oock door den extraordinarien gevallen regen int procureren van d'een en d'ander soorteringh mede seer verhindert sijn.

Tot de 7 packen cleeden voor Persia met Rotterdam ontfangen, hadden op dit schips vertreck niet meer connen bijbrengen als noch 25 packen cleeden, hebbende het gebreeckende (ter plaetse daer gemaeckt worden) neffens verscheijden andere doecken soo voort vaderslant als India conform den eijsch ende monsters int werck doen stellen.

Naer het affseijlen van Rotterdam sijn d'onse geen diamanten meer te voorschijn gecomen; 88 stucx wegende 66¼ mangelij in Petapoulij ingecocht waeren te laet aengelanght ende comen nu met dit schip.

Uijt Masulipatnam hebben onse coopluijden naer het lant vanden indigo weder besendingh gedaen, ende vernemen dat aldaer wel een partije van 100 littel redelijck goet te becomen soude wesen, doch vermits den hooghen prijs

daer die bij de bouwluijden opgehouden wert, namentlijck, 55, ende 58 pagoden 't littel, dat is 288 ff, mitsgaders de veele coopluijden van Calampouron ende Visiapour, welcke alreede tot opcoop des selffs verschenen waeren, was daerin bij d'onse noch niet verricht.

Alhoewel den gouverneur Reijniersen met de bouwluijden omtrent Paliacatta contract gemaeckt hadde van 7 bits ofte 21 ff voor een pagode te becomen, is het gewasch door den menichvuldigen regen (waer door veele op tvelt verdorven sij) soo schaers uijtgevallen, dat bij aldien d'alsnu ontfangen partije van 22880 ff begeerde, die tot 6¼ ende 6½ bits per pagode heeft moeten aennemen.

Noch meer wast sijn E. ontschooten met den salpeter, want in plaetse dat Sesadre, cousijn ende successeur vanden overledenen Maleijo, vastelijck belooft hadde tegens September 4 a 500 bhaar te leveren, soo heeft echter met ernstich aenmanen niet meer connen becomen als . . . . 67473 ff
waer bij gevoecht wesende van Masulipatnam . . . . 11100 ff

soo ist samen 78573 ff

Waer van gemelten Sesadra verclaerden de rechte oorsake te wesen seecker questie die der tusschen den neijck van Madre ende een groot visiadoor van Chirtenapelle (daer den salpeter ten principaelen geworven wort), ontstaen is, 't vervoeren des selffs niet alleen verhindert, maer oock expresselijck verboden.

Door d'opgedrongen ende aengedaene gewelden vanden Masulipatnamsen Moorschen gouverneur Mirmameth Sahij (welcke per het schip Rotterdam aen haer Ed. 't overvoeren van Moorse vrachtgoederen met Compies schepen van Masulipatnam naer Gamron soo ernstich gerecommandeert, ende uijtten naem van sijnen coninck oock schriftelijck versocht hadde) heeft des Compies handel in Petapoulij omtrent een maent sodanich geslooten geweest, dat daer niet een stuck lijwaet vandaen hebben connen crijgen, bij gecomen wesende in manieren als hierna volcht, te weeten:

Gemelten gouverneur bemerckende dat den tijt vande betaelingh sijnes pachts, die bedroech 180000 pagoden, begonde te genaecken, stelde het aen alle canten op een schandich schrobben, onder anderen mede bij d'onse in Petapoulij, alwaer hij eenige van des Compies wevers hadde doen apprehenderen ende partije gelt affgedrongen, sulcx dat onse coopluijden in Masulipatnam hier over clachtich vallende, tot antwoorde creggen, hij van tselve niet en wiste, ende alsoo op vertreck derwaerts stont, belooffde met sijn verschijnen aldaer alles te redresseren, ende ons contentement te doen. Maer desen gouverneur in Petapoulij gecomen wesende, liet terstont eenige vande principaele coopluijden bij de cop vatten, onder pretext dat veel met ons gehandelt, hem sijn incomen vercort hadden. Den coopman Claes Cornelissen, welcke de directie van Compies middelen, ende procure aldaer bevoolen is, bij hem gaende om voor dese luijden tot ont-

slagingh te spreecken, wiert vanden selven seer onredelijck bejegent, seggende dat wij ende d'ambassadeurs vanden Mogol ende Persischen coninck, die daer meest naer haer believen negotieerden, ende hem weijnich incomen bijbrachten, oorsaecke waeren dat sijnen behoorlijcken pacht niet conde opbrengen, ende dierhalve van meeninings was sodanigen gang met ons te gaen, dat in dat rijck niet langh negotieren souden, alsoo de 3000 pagoden, welcke aenden coninck betaelden te geringh sijn, nae den handel die aldaer drijven, wetende van andere coopluijden (daer het wanneer wij wechvaeren, niet aen mancqueren soude) ongelijck meer te becomen. Hier op wiert hem tot antwoorde gegeven dat wij onder tvercregen vrijgeleijde van sijn Majesteijt (mits betaelende voor gemelte 3000 pagoden) vermochten te handelen, sonder dat van ijemant eenige becommernisse behoeffden te lijden, doch gemelten gouverneur niet te besadigen sijnde, voer noch verder uijt, ende seijde dat in plaets van ons, voor de Portugijsen vrijgeleijde wilde procureren, ende tgeene de Maij^{t} dies aengaende op sijn tollen mocht comen te mancqueren, soude selffs opbrengen, &^{a}.

Onsen coopman desen gouverneur aldus gestoort, ende onredelijck vindende, sonder te weten op wat fondament de saecke lach, keerde naer sijn logie, ende versach hem om Comp^{ies} middelen daer binnen te verseeckeren, van noch 20 inlantse soldaten. Soo haest den gouverneur dit verstaen hadde liet hij d^{o} soldaten niet alleen tot sijnen dienst forcelijck wederom eijsschen, onder dreijgement bij aldien niet terstont en quamen, haer neus ende ooren soude doen affsnijden, maer wanneer hem sulcx met goede redenen affgeslagen wiert, sont oock stanto pede omtrent 400 man op Comp^{ies} logie, met meeningh om die te raseren, ende in brandt te steecken; d'onse van binnen dit spel een weijnich aengesien, ende hun te defenderen genootsaeckt bevonden hebbende, deden eenige schooten, sulcx dat twee vande selve ter neder leijden, die alsdoen weder afftrocken in meeningh om het exploict weder te hervatten, gelijck oock gedaen souden hebben, ingevalle sulcx door eenige van onse toegenegen vrunden niet voorgecomen waere. Eijndelijck gemelten gouverneur volgens wil tot sijn voornemen niet connende geraecken, dede een van onse dienaers welcke ondertusschen met brieven van Masulipatnam nae Petapoulij quam, bij de cop vatten, d'ooren affsnijden, een pijl door de neus steecken, ende soo de stadt omleijden, met waerschouwingh aen alle wevers, verwers, cooplieden, &^{a}, die onse logie frequenteerden insgelijcx gehandelt souden werden, latende voorders de logie met sijn spions beseth, ende vertrock naer Masulipatnam.

Weder tot Masulipatnam gecomen sijnde, liet op 24 Augustij onse coopluijden inde bancksael ontbieden om te hooren lesen seecker firman, dat (soo hij voorgaff) uijt Golconda hadde gecregen, doch donse voor die tijt op excuse vande gepasseerde gewelden in Petapoulij door aenradingh van eenige onser toegedaene vrunden, niet comparerende, alsoo (gelijck naderhant voor warachtich verstaen hebben gemelten gouverneur voorgenomen hadde, een van d'onse naer

Golconda te voeren, ende aldaer met veele valscheden te beschuldigen, want niet alleen den selven nacht doen daechs te vooren tvolck op onse logie in Petapoulij sont, sijne brieven met valscheijt ende affmalingh van d'onse gesiert aen des selffs favorijten, maer oock tot meerder schijn van sijn clachten daer neffens een cleet in bocken bloet (die hij daer toe dede slachten) naer Golconda gesonden hadde, met bijvoechsel, siet sodanich wort sconincx volck vande Nederlanders getracteert. Maer onse coopluijden nae ses dagen verloop inde bancksael gecompareert sijnde, seijde gemelten gouverneur het gecomen firman (twelck door hem selffs gefabriqueert was) intehouden, dat den coninck restitutie begeerde van sodanich Portugees vaertuijch, als d'onse in April lestleden voor Narsepour met 400000 pagoden aen gout verovert hadden, brengende tot affirmatie vant selve oock eenige persoonen voor, welcke tot dien eijnde als gesanten daer verschenen waren, ende alhoewel gemelten gouverneur wel bewust was, dit voorseijt vaertuijch een slechte tonij sijnde, niet inhebbende dan water ende branthout die donse voor Narsepour om dat onder Nederlantse vlaggen des conincx vaertuijgen aldaer berooffde, hadden aengehaelt, te meer het Portugijsen waeren die van Negepatnam gevlucht, hun bij haer rebellige in Bengala meenden te begeven, ende onderweech wat crijghen costen, aenteranden, sulcx de Mooren ons doen gelaudeert ende hij wel wist (gelijck oock bekende voor dato aenden coninck geschreven te hebben) dat daer meer bij gegasteert als opgesteecken hadden, soo versocht echter, overmits nae sijn seggen door een van ons wangunstige vrunden te hove becladt was, om de saecke te verbloemen aen partgenooten, ende dienvolgens hier in gesimuleert soude hebben, off hem niet eenige persoonen van dit verovert vaertuijch wisten aentewijsen, die getuijgenisse der waerheijt conden geven. Waer op d'onse om hem contentement te geven, alhoewel tgenoech kennelijck was, neffens een sijner dienaeren volck naer Narsepour gesonden ende eenige van gemelte vaertuijchs Portugijse roeijers becomen ende bij hem gebracht hebbende, wiert hun niets altoos affgevraecht, maer d'onse weder thuijs gesonden, ende in vrijdom gestelt; doch onse coopluijden doen bemerckende maer een strategema geweest was, om ons een vreese aentejaegen, dat over de geleden gewelden in Petapoulij aen thoff niet clachtich vallen souden, depecheerden in aller haest haer clachtbrieven naer Golconda in vijff verscheijden missiven successive vier dubbelt geaddresseert aenden coninck, de ambassadeurs vande Mogolse ende Persische Maijesteijten, ende twee andere grooten int Golcondase hoff, ende hoewel gemelten gouverneur de weghen over al hadde doen besetten, soo waeren echter onse geseijde clachtbrieven ten deele terecht gecomen, sulcx den Persischen ambassadeur ende eenen Alij Rasa (aen wien tgepasseerde int breede geschreven sij) onse saecken sodanich ter herten genomen hadden, dat daer over bij den vertrouwder des rijcx clachtich waeren gevallen, met protestatie bij aldien hierinne niet versach, ende ons contentement dede, dat selffs aenden coninck

clachtich vallen souden. Waer op gemelten vertrouwer (seer verwondert sijnde) belooft hadde desen gouverneur nae eijsch van saecken te castijden, gelijck den selven oock nae dat verscheijden maelen (om een driejaerighe reeckeningh te doen) te hove ontboden, op 17^{en} September derwaerts vertrocken was met dreijgementen ons aldaer een vreempt spel te brouwen, hebbende naest twee maenden omtrent 40000 pagoden vande Mooren geschrobt, waermede hij (soo eenige gevoelen) veel vrienden maecken, ende ons dapper in nadeel wesen sal. Ondertusschen sijn onse jachten Souburch ende Vlielant neffens 19 soldaten uijt Paliacatta tot Masulipatnam verbleven, om nae den uijtganck deser saeck ende schrijven van het hoff te wachten

Des Comp[ies] negotie door het strickte verbodt vanden gouverneur als vooren geseijt in Petapoulij omtrent een maent stilgestaen, ende d'onse tot voortgangh middel gepractiseert hebbende, namen eenige van des gouverneurs dienaers, welcke aende Comp[e] schuldich sijnde, gevanghen, waerdoor den handel gelijck voor dato weder gecontinueert bleeff.

Bij alle dees voorschreven verbitterheden, gewelden, ende quade practijcken door den Moorschen gouverneur Mirmameth Sabij t'onser onderdruckingh alreede aengewent, ende noch van meeninge aentewenden, hebben oock niet gemancqueert de voedsame bemoeijende aenhitsingh der geveijnsde vrunden de Engelsen, soo d'onse voor warachtich gerapporteert was, dat twee dagen naer den gouverneur uijt Petapoulij gecomen, d'Engelsen, bij hem geweest, ende over 't gepasseerde in discours geraeckt waeren, geseght hadden: Dat wij Nederlanders luijden sijn, die niet eer vergenoecht, voordat meester van alles waeren, tot exempelen bijbrengende, hoe in Paleacatta sodanigen fort gebout hadden, dat genoechsaem tegens tgewelt des Carnaticasen coninck soude connen bestaen. Item dat die van Bantam (van wien soo lange jaeren den winstgevenden handel, ende des conincx gunst genooten hebben) in plaets van dancbaerheijt nu oock sochten te ruijneren. Voorts van Batavia, Banda, &[a], gelijck oock niet rusten souden eer ons tot Masulipatnam mede sterck gemaeckt, ende ijder onder dwangh gebracht hadden, waerinne tijdelijck versien, ende sulck met het troubleren onser negotie diende voorgecomen te werden. Ende bij aldien hij gouverneur ons vandaer wiste te crijgen, presenteerden sij de Portugijsen in plaets te brengen, met welcke handelingh van hun beijde natien, de landen dan vrij beter als oijt gedaen, floreren souden.

In Palicol (welcke plaets wij in pacht hebben) hadden gemelte Engelsen oock bij nae met gewelt getracht eenige van onse wevers van daer te lichten, twelck met redenen ende deffentie voorgecomen is, ende als hun onse coopluijden tot Masulipatnam hier over aenspraecken, seggen dan dat sulcx buijten haer weeten geschiet sij.

D'Engelsen sijn bij den coninck ende grooten in Golconda noch wel geacht, ende dat vermits hunne gedane geschencken te hove waer door bij ver-

scheijden grooten veel vermogen gelijck sij oock voornemen eerstdaechs andermael met geschencken derwaerts besendingh te doen. Hierentegen heeft de Nederlantse Comp[e] in lange jaeren geen erkentenisse te hove gedaen, waer door onse preeminentien bij nae verduijstert sijn, sulcx den gouverneur Reijniersen ende des Comp[ies] Nederlantse coopluijden op Masulipatnam sustineren, dat men tot weeringh van diergelijcke gewelden als hier vooren int breede verhaelt, ende ons opgedrongen sijn als vaster stellingh van Comp[ies] staet aldaer metten eersten besendingh ende schenckagien naer 't hoff soo wel aen eenige grooten als den coninck selffs behoorden te doen, mitsgaders oock continueel gelijck d'Engelsen, omtrent het hoff een gecommitteert persoon te houden, &[a], waertoe voorstellen ende eijsschen tnaervolgende tot schenckagie, te weeten:

Een off twee redelijck wel getande olijphanten.
Twee a drie schoone Persiaense peerden.
Eenige Spaense seck in kelders.
Exquijs root laecken.
Groote spiegels met looffwerck.
Eenige roode papegaijen.
Japans lackwerck.

Een blancke rustingh cierlijck gegraveert, daer den coninck over seven jaeren om geschreven gelijck den Deen nu een becomen heeft.

Eenige cierlijcke vierroers ende pistoolen, voorts wat goet sandel, aguilhout, ende Borneose campher.

Van Bantam is op 19[en] Augustij passado tot Masulipatnam gearriveert 't Engels schip d'Expeditie daermede onse vijff Nederlanders, die als hier vooren op 16[en] Julij verhaelt staet uijt de Mattaram gevlucht, tot Bantam gecomen, met d° Expeditie naer Choromandel gevaeren, aengelanght, op het schip Leeuwaerden overgegaen, ende herwaerts gecomen sijn, naerdat onse coopluijden bevoorens aenden Engelsen president aldaer voldaen hadden, sodanige 100 realen als in Bantam voor deselve tot rantsoeneringh verstreckt hebben.

't Opgetimmert Moors schip neffens gemelten Expeditie sijn op 29 Julij ende 14[en] September passado, vandaer nae Bellesoor in Bengala geseijlt, welcke plaets (soo het sich laet aensien) noch niet genegen sijn te verlaten, alhoewel daer weijnich voordeel doen.

Naer dat hun schip London op Masulipatnam 86 packen allerhande cleeden, 23 pacxkens stael, ende 6 d° indigo van omtrent 120 ℔ ijder, item tot Petapoulij 40 packen cleeden ingenomen hadde, was op 18[en] September over Armigon naer Bantam vertrocken.

Den 26[en] Augustij is tot Masulipatnam noch aengelangt tjacht de Swaen, dat in Februarij uijt Engelant geseijlt sijnde, sonder een man te verliesen overcompt, ende nae hun voorgeven aende Majottos gemoet soude hebben den Engelsen rover, waer uijt gelicht, ende neffens een [groot Europis capitael op

Masulipatnam gebracht heeft 12000 pont steerlinghs aen gout, silver, coopschappen, &a, ende den rover voorts geintregeert aen het schip de Blessingh, dat omtrent Moulalij lach, met meeningh om den selven in Suratte te brengen. Wat van dit groot opgegeven sij, connen d'onse noch niet anders verstaen, echter is seecker dat met de Crispina, ende dit jacht de Swaen uijt Engelant een considerabel capitael ontfangen hebben, waer door oock schijnen meerder staet als voor desen vanden Choromandelsen handel te willen maecken.

Tegens d'onse houden hun niet alleen seer vreempt, ende buijten ordinairie vrundelijcke conversatie, maer schrijven onse coopluijden oock, sij sodanich uijtbarsten dat hun niet en ontsien bij eenige van des Compies wangunstige te laten verluijen, ons sulcken spel meenen te brouwen, dat het daer geen jaer meer houwen sullen, zijnde daerenboven ten tijde ons schip Leeuwaerden van Masulipatnam naer Paliacatta vertrock met hun schepen de William, Crispina ende de Swaen (die daer ter reede leggen, ende nae hun seggen eerstdaechs naer Suratte ende Bantam meenden te depescheren) tot 2 a 3 malen onder seijl geweest, swervende rontsom gemelten Leeuwaerden, tot wat eijnde blijft d'onse onbekent, echter heeft sulcx sijn bedencken.

Op 19en Augustij was tot Masulipatnam weder van Macassar gekeert het Deensche jacht de Charitas, medebrengende omtrent 200 bhaar nagelen, hebbende naer desselffs voorgeven, boven 600 bhaar die door d'Engelse schepen Coster, ende Peerl van daer gevoert sijn, noch ongeveer 200 bhaar bij mancquement van ruijmte in Macassar gelaeten.

Op 2en en 3en September passado, sijn naer langh verdrietich te gemoet sien bij den Deenschen generael Roelant Crappe tot secours uijt Denemarcken voor Masulipatnam gearriveert tjacht St Jacob, ende tschip St Anna, groot 130 ende 350 lasten; wat eijgentlijck medebrengen was d'onse noch onbekent, hebbende tot op Leeuwaerdens vertreck niet anders aen lant gelost als 40 tonnekens quicksilver, 30 tobben vermelioen, 2 packen root laecken, partije loot, ende 7 kisten met rijcxdaelders, alsoo int lossen door den gouverneur mede gevexeert sijn geworden over pretentie van meerder tol, doch met een schenckagie van 100 pagoden aen hem gedaen, was hun toegestaen haere goederen op den ouden tol van 3½ per cento te mogen inbrenghen.

Met St Jacob is voor oppercoopman uijtgecomen eenen Baerent Pessaert, gewesen Batavias burger die A° 1634 sich op het retour schip Seelandia van hier naer tpatria versteecken, ende bij den coninck van Denemarcken dienst versocht hebbende, met des selffs schepen tot Masulipatnam gecomen, ende apparent was aldaer in plaetse van gemelten Crappe, die bij den Denemarcksen coninck genobliteert, ende met een wapen vereert wesende, sich per tjacht St Jacob (welck met de Charitas nagelen, nevens tgeene noch bij een staen te versamelen, ter nauwer noot vol crijgen sullen) desen jaere nae Denemarcken meende te transporteren, blijven, ende soo voorgeeft, d'affronten die hem in

Batavia aengedaen sijn, met den cust handel nu weder tegens de Comp^{e} revengieren sal, maer alsoo sijn cargasoen tot noch toe gelost seer beswaerlijck aenden man can helpen, ende de rijcxdaelders groot verlies geven, is apparent dattet soo veel niet beschieten sal, als wel luijde roept.

Van seecker twee pions die onse coopluijden met 1000 Visiapourse pagoden in twee sackjens verdeelt uijt Masulipatnam naer Petapoulij hadden gesonden, was den eenen onderweegh int overvaeren van seecker revier comen te verongelucken sonder het gesoncken sackjen tot op Leeuwaerdens vertreck (niet tegenstaende daer nae hebben doen duijcken) weder te vinden, Godt versette Comp^{ies} schade in een ander.

Alhoewel den Portugijsen paep als agent bij den coninck van Carnatica in Velour noch hart aenhout om sijne maijesteijt tot conqueste van ons fort op Paleacatta te disponneren ende daer nevens voordraecht den nieuwen gouverneur met een stercke armada ende de toegeseijde schenckagie, contanten, &^{a}, eerstdaechs in St Thome te verschijnen staet, item dat d'Engelsen aen gemelten paep, in antwoorde des selfs ontfangen missive geschreven hebben, dat sijn versoeck van assistentie (gelijck schuldich ende verbonden waeren te doen) toestaen, als maer den coninck tot sulx brengen costen, soo hadde sijne Maij^{t} gemelten paep ende des selffs creatuijren niet alleen (soo wel als sij hem) met beloften affgeset, maer onsen gouverneur op Palleacatta oock mondelijck laten aendienen, dat sijnenthalven wel verseeckert, ende van vast vertrouwen mochte wesen, sulcx noijt geschieden soude, alsoo wij hem te wel bekent waeren, hebbende hij sulcx maer gedaen om eens te sien wat op der Portugijsen soo lange jaeren belooffde schenckagie ende haer ronckerije volgen mochte, voorders dat wij onsen handel vrijelijck souden drijven, sonder voor ijemant te schromen.

Bij advijs vanden oppercoopman Jacob Mahuijsen dato p^{mo} Augustij uijt Ouglij, hadde den gouverneur Reijniersen verstaen, hoe hij met het jacht Santvoort (naer dat den 22^{en} Maij van Masulipatnam scheijde, op 17^{en} Julij voor Ouglij wel aengelanght was, daer alles in voorigen soberen standt, vermits de continuerende onverdraechlijcke vexatien der Mooren heeft gevonden, leggende des Comp^{ies} goederen onvercocht, alsoo de coopluijden een grouwel van die plaets sijn hebbende door de groote quellagien ende onredelijcke begeerten die daer gemoeten, ende wanneer de Moooren eenigen coop met d'onse aengaen, scheijdender niet alleen veel tijts met ontkennen uijt, maer in plaetse dat betaling meenen te becomen, soo brengen sij reeckeningen voor den dach van Wessanens gearresteerde goederen, onrechtmatige thollen ende andere fastidien, &^{a}. Willen oock niet toestaen dat ons jacht boven voor de stadt leijt, &^{a}, sulcx apparent sij de Comp^{e} tgewenschte scopus in Ouglij niet sal connen erlangen, alhoewel wanneer daer onsen handel vreedich mochten drijven wel een goede negotie te doen soude sijn, doch de Moorsche groote quellagien te onverdraechlijck wesende, hadde sijn E. gemelten Mahuijsen over lant weder in antwoorde geschreven, dat

bij aldien des selffs verschijnen voor den nabab in Decca noch de te becomen nieuwe Chorons firmans vanden oppercoopman Barent Pietersen uijt Suratte, geen beter effecten als tot noch toe hebben gebaert, bij brengen, ofte dat eenige beterschap inden handel te gemoet siet, met de minste commotie neffens Comp[ies] effecten van Ouglij opbreecken, en sich naer Pipelij begeven sal, om te sien wat aldaer ten dienste vande Comp[e] connen verrichten, niet twijffelende off sullen daer vrij beter als in Ouglij getracteert werden, ende ons gerieff oock wel becomen, doch bij aldien hier mede de beest speelen (gelijck vertrouwen neen) connen ons garand altijt op de Mooren die daer ter zee traffijcqueren (twelck die van Ouglij niet doen) verhaelen.

Hoe des Comp[ies] saecken in Pegu staen, hadde sijn E. van daer noch geen advijs.

Noch becomen met dit schip Leeuwaerden neffens andere pampieren vier verscheijde missiven vanden oppercoopman Barent Pietersen uijt Suratte gedateert 23 Junij, 4, 21, ende 31 Julij passado, successive met diversche loopers over lant naer Choromandel gesonden, waer bij oock voor nader advijs verstaen, tvolgende te weeten:

Dat hij haer Ed. advijsen met het jacht Venlo, ende de fluijt de Swaen op 14 Februarij passado van hier over Choromandel gedepescheert niet voor ulimo Meij ontfangen hadde.

Gemelten Barent Pietersen is niet alleen persisterende bij sijn verkeerde opinie dat ons de cladderije der nagelen inde Gouseratse quartieren schadelijck sij, maer secht oock dat daer over met den Suratsen gouverneur in moeijte is geweest, alsoo hij (niettegenstaende den legen prijs daer voor wij de nagelen ijegenwoordich venten) echter soo grooten tol pretendeert, als nae advenant die in voortijden vercocht sijn, sulcx dat hem om te vreden te stellen 200 ropias meer heeft moeten betalen, dan hem anders toequam.

Den gemelten Suratsen gouverneur Hackim hadde de novo een pretentie op d'Engelsen gevonden van 3450 realen, soo veel hij secht dat hem A° 1633 in haer schepen gevangen sijnde, affgenomen hebben, ende alhoewel de gedetineerden president Willem Metholt hem desen aengaende met verclaringh van dat die penningen aenden alsdoen gewesen gouverneur Saijffchan gerestitueert sijn, socht contentement te doen, soo heeft hij echter sulcx niet willende aennemen om van geseijden president vergoedingh te hebben blijven persisteren.

Door het sterck aenhouden van verscheijde Moorse coopluijden die tot Suratte seven haerer schepen gereet maecken om twee naer Mocha, twee naer Bengala, een naer Gamron, een naer Balsera, ende een nae Atchijn te senden, ende soo langh den Engelsen president gedetineert blijft, deselve niet derven tzee setten, uijt vreese van door de Engelsen aengehaelt te werden, was gemelten Hackim beweecht geworden voorschreven president uijt sijn detentie te largeren onder conditie dat wegen d'affgedrongen ende betaelde 107000 ropias

aende geinteresseerde van Mirsia Mamouts berooft scheepken, geen garand op de Moorsche schepen sal maecken, twelck den president volgens Hackims begeeren wel belooft ende beedicht heeft, doch onder clausule soo langh daer toe van sijne meesters geen ordre becompt, voorders dat hij hem sonder meer gemelten Hackims consent niet uijt Suratte aen sijn schepen in Sualij sal mogen begeven, sonder ijets meer wijders te bespreecken, tsij dan van het schip uijt Diu off wegen tvoeren van Moorsche goederen met hun schip de Willjam van van Gamron nae Dabul ende Choromandel ofte oock aengaende de boven gemelte pretentie van 3450 R^{s}. Echter sijn door last des conincx niet alleen haere packhuijsen in Agra versegelt, ende hunnen maeckelaer gevangen genomen, maer oock in Amadabath ende Chinde der selver goederen geinventariseert, ende gearresteert, sulcx dat blijckt sij soowel bij den coninck als de Mooren (geresulteert uijt 't aenhaelen haerer schepen) over al gevexeert ende gehaet werden. De geinteresseerde van het berooffde schip uijt Diu sijn persoonelijck bij den gouverneur Hackim geweest, doch alsoo van sijne poorte niet uijtgevaeren is, hadde hij deselve naer Goa gewesen; wat daer obtineren sullen, leert den tijt. Den vice reij heefter noch niet in gebesoigneert, maer vanden Engelsen president gecommitteerdens versocht, om de saecke in Goa te comen verantwoorden, die alleen sijn schriftelijck replijck sonder volck derwaerts gesonden hadde; onderentusschen blijft in Goa noch 50000 R^{s} aen capitael, dat haer in toecomende onder den viadoor staet. Hun schip de Blessingh, twelck neffens een fregat op 14^{en} Maij passado uijt Suhalij vertrocken is, om den rover op te gaen soecken (die sij nae hun uijtgeven als hier voor bij de Choromandelse advijsen, verhaelt wert, bij de Majottes gevonden hebben), was in Dabul aengeweest ende hadde 't fregat aldaer gelaeten, om den handel te onderstaen, alsoo hun inbeelden groote partije peper vandaer becomen sullen.

In Brodera alwaer neffens d'onse den lijwaet handel vervolgen, hebben sij haer niet ontsien onder een gefingeert pretext van dat hun des Comp^{ies} maeckelaer (die de procure der lijwaten aldaer bevoordert) over 3 a 4 jaeren gedient hebbende 2000 mamoudijs schuldich gebleven is, den selven beneffens allen tgeene voor de Comp^{e} geprocureert hadde, in apprehentie, versegelingh, ende arrest te nemen. Item aenden gouverneur versocht, ende geobtineert dat ons den lijwaethandel aldaer ontseijt is geworden, waer over den oppercoopman Barent Pietersen hunnen president wat hart aengesprooken hebbende, sich excuseert met te seggen hier van niet geweeten, veel min daertoe last gegeven heeft, echter dienaengaende redres gestelt sijnde bleeff de caets bij d'onse geteeckent.

Soo hadde gemelten president oock niet voor den 25^{en} Maij passado aen onsen oppercoopman ter hant gestelt seecker missive die vijff onser Nederlanders in Macao gevangen sittende, wesende van de 26, welcke A° 1633 door den rover Janglauw per de jonck Blijde Bootschap inde Piscadores genomen, op de custe van China gevoert, naer lange miserie den selven ontvlucht, ende in Macao

te landt gecomen sijn), met het schip London op 25 October 1635 al hebben geschreven, wanneer hem oock gerestitueert wiert sodanige 50 R^{a} als aen onse gemelte gevangen Nederlanders in hare gevanckenisse verstreckt hadden.

Op 18^{en} Junij sijn haere twee coopluijden die soo langh in Goa hebben gelegen naer dat 36 dagen onderweegh hadden geweest weder tot Suratte gekeert, waermede Barent Pietersen dese naervolgende novos bequam:

Dat den nieuwen vice reij Don Pedro de Silva onder 't commando van eenen Francisco Cotinho Cavaca in Meert passado tot beveijlingh vant Malacx vaerwater uijtgeset hadde een armada van 15 fregats ende 3 patasies tsaemen gemant met 400 soldaten.

Dat gemelten vice-reij ende Goase gemeente over 't verschijnen onser schepen uijt Persia voor de bharra van Goa seer verslagen is geweest, vermits de soldaten alsdoen op voorschreven Malacxse armada ende de galioens voor Bombaij sodanich versonden waeren, datter geen 100 op alle de Goase fortressen resteerden. Item datter oock geen andere navale macht van consideratie lach, als twee oude onbruijckbaere galioens binnen de revier ende twee minder d^{os} ijder met omtrent 20 stucken gemonteert (doch onversien van volck) onder het casteel Bardens.

Dat de Malabaeren int jongst van April ende begin van Meij passado met 300 stucx vaertuijgen, geladen met peper ende mainctementos in Goa verschenen, ende met den vice-reij bevredicht sijn, waeromme den Engelsen president oock aengeschreven hadde, hem desen jaere (in plaets van tgene voorleden jaer gemist heeft), dubbel peper portie sal doen genieten

Dat den ijegenwoordigen vice reij een oud suffich man sijnde, nergens nae soo laboureus als des selffs predecesseur, oock de groote onaengenaem, ende vande gemeente niet bemint is.

Ende dat gemelte coopluijden van Goa comende in passant Bombaij aengeweest, de 6 Portugijse galioenen aldaer sien leggen, ende uijt voorgeven der Portugijsen vernomen hebben, dat van meeninge sijn onse comende schepen heel vroech voor Suratte waer te nemen, 800 soldaten van d° galioens gelicht hadden, op de forten in Bassijn, Chaul, ende omleggende dorpen uijt vreese vanden Mogol verdeelt, echter wort van desselffs naderent leger niet gerucht.

Den grooten Mogol onthout hem persoonelijck noch in Doltabat ende gaen de geruchten sterck hij met den Visiapourder onder een recognitie van vijftich hondert duijsent ropias in gout ende juwelen verdragen soude wesen, doch sonder seeckerheijt.

Soo is oock noch bij sijn Maijesteijt den gewesen Suratsen gouverneur Mijrmousa, anders geen incomen hebbende als tgouverno van Cambaija onder pacht, ende alhoewel den coninck omlanghs twee gecommitteerdens naer Suratte gesonden heeft, om niet alleen den presenten gouverneur Hackim met d'omgelegen dorpen die over hem seer gemiscontenteert sijn, te bevredigen, maer oock

naer Mijrmousas particulariteijten, &ª, te vernemen, ende deselve naer verrichter saecken weder te hove gekeert sijnde, wel 6 a 700000 ropias aen actie tot laste van Mijrmousa, die hij de Mooren affgeschrobt heeft, becomen hebben, soo blijven echter veele van gevoelen, hij hem niet alleen hier wel deur redden, maer oock weder int Surats gouverno comen sal, te meer (nader gerucht wort) Hackim 't voorleden jaer wel 500000 mamoedij op sijn gouverno tecort gecomen, ende apparent is dattet desen jaere niet minder wesen sal, twelck hij bij d'een off d'ander middel weder sal sien intecrijgen, gelijck d'omleggende lantluijden niet alleen over des selffs onverdraechlijcke affperssingh van schattingen op 't hoochste clachtich vallen, maer oock door sijn Persiale ([1]) eijgensinnicheijt alreede veele verloopen sijn, sulcx dat de landen onbebouwt blijvende, het hem aen sijn optebrengen penningen niet beteren sal.

Den Amadabatsen gouverneur Saijffchan die sich voor desen tegens d'onse int affdringen van eenige penningen heeft aengestelt, was over sijn gebruijckte gewelden bij de Maijt te hove ontboden, ende eenen anderen tot successeur op wege.

Door den vroegen gevallen reghen staet het cattoen ende mainctementos gewasch over al schoon.

In Amadabath leggen al 400 packen cattoene gaeren bij de Compe in gecocht op voorraet.

Soo staet oock 't indigo gewasch daer omtrent seer schoon, echter is apparent dat hier van desen jaere geen na 't patria sal connen gesonden worden, alsoo te laet wert, eer teruijt gesneden ende voorts tot perfectie compt Voorjarigen indigo resteerter noch omtrent 300 packen, die soo dier houden, dat wij noch d'Engelsen daer niet nae en taelen maer alleen opt nieuw wachten.

Den incoop van lijwaten soo voort vaderlant als de Zuijt, heeft den oppercoopman Barent Pietersen in Agra, Amadabat, Brootcha ende Brodera met ernst doen bij der hant nemen, ende staet te hoopen dat in corten goede quantiteijt becomen sal, te meer nu redelijck coop sijn.

Hier toe hadde hij penningen op interest moeten nemen alsoo de Compe boven het venten ende te gelde maecken haerder coopmanschappen noch beswaert bleeff met 50000 ropias a deposito.

Om te becomen crachtiger ende bondiger firmans van sijne Maijt den grooten Mogol tot exerceringh vanden vrijen ende liberen handel in Bengala, hadde gemelten Barent Pietersen niet alleen den gouverneur Hackim, maer oock verscheijden andere Suratse grooten beweecht in ons faveur aen sijne Maijt ende haere vrunden te hove te schrijven, sulcx dat aent obtineren niet is twijffelende, echter blijft van gevoelen, ende stelt voor dat sodanige ende andere offresserende versoecken aende Maijt ende grooten behooren gedaen te werden, door een gecommitteert aensienelijck persoon, geaccompanjeert met schenckagie van eenige

(1) De tegenwoordige gouverneur was „een Persiaen geboortich", zie dit dagregister op 22 Maart.

olijphanten, porceleijne potten vol geconfijten radicx China, &ª, daer groot werck aff maecken.

Door den assistent Jan Tack, welcke gemelten Barent Pietersen op 7ᵉⁿ Maij passado van Suratte naer Agra gecommitteert hadde, sijn tot laste van de ondercoopluijden Franchoijs Timmers ende Sijmon Jansen die des Compᵉˢ negotie in Agra hebben helpen bevoorderen, groote ontrouwicheden ontdeckt, ende bij claere bewijsen (welcke neffens dese advijsen oock over Choromandel gecomen sijn) aengewesen.

De maent November Aº 1636.

Primo ditto vertrecken twee tingans d'eene naer Lampon, ende d'ander naer Tegal, niets van waerdije mede nemende als partije loode pitgens.

Nae middachs compt oock een Javaense vlieger van Bantam met chirij ende hoenderen.

3ᵉⁿ ditto smorgens wort den schipper commandeur Harman Woutersen van hier naer Bantams rheede gecommitteert met tschip der Goes, tjacht Westhove, ende de fregats Neptunus, Dolphijn, ende Waterlandt, om capiteijn Lim Lacco (die nu tot verscheijden reijsen vanden coninck ende grooten tot Bantam ontboden is, om vande begonnen vreede onderhandelingh tusschen Batavia ende Bantam nader te spreken ende versocht heeft dat hem met Compᵉˢ schepen op Bantams rheede souden willen brenghen, om verseeckert te moghen sijn voor de Mataramse zeerovers) derwaerts te voeren, ende met eenen aen het Engels schip dat ter Bantamse rheede de vlagge voert, overteleveren, de medegegeven missive aende Engelse ministers aldaer neffens de vier Engelse matrosen, welcke op 30ᵉⁿ passado per het schip Zutphen van Cabo de Bona Esperance hier gebracht sijn, ende voorders op d'Engelsen haer discoursen soo d'een als d'ander aengaende, wel te letten.

Ten selven dage hebben bij den Generael ende Raden van India oock audientie gehadt, ende met contentement affscheijt becomen d'alhier verschenen Balijse gesanten die oock nevens een cleene vereeringh ter hant gestelt sijn twee missiven d'eene aenden coninck, ende d'ander aen desselffs broeder, geaccompanjeert in recompense vant ontfangen met schenckagie van tvolgende namentlijck:

Voor den Coninck	ende voor desselffs broeder
1 cleen Japans coffer	1 cleen Japans coffer
1 d° comptoir	1 comijter
1 cassa Bengala	1 patool
2 comijters	1 lantroer
1 patool	4 bonte conijnen ende
2 vijgeboomen	1 mant smee coolen.

Waer bij niet anders aengeschreven wort, als dat hem voorde herwaerts sendingh onser Nederlanders, welcke haer jacht de Maria verlooren hebbende, op sijn lant aengecomen waren opt hoochste bedancken. Item oock recommanderen onse in Balij handelende vrijburgers sijne gunst te willen laten genieten, ende voorders dat hem volgens begeeren aengaende de pretentie op Pieter vande Camer, contentement hebben laten doen, &ª, om met het jacht vanden Batavisen vrijburger Dirck Jansen weder derwaerts te keeren.

Nae middachs met de zeewint compt van Japara een wanckan inhebbende omtrent 5 lasten rijs, 100 bos swarte suijcker ende eenige cleijnicheden.

Item een Javaense vlieger met chirij pinangh van Bantam.

4^{en} d° arriveert weder op rheede tjacht de Fortuijn volladen met brauthout.

Item van Bantam twee vliegers met Javanen gemant, die niet anders inhebben dan chirij.

5^{en} d° vertrecken d'onderstaende twee vaertuijgen namentlijck een Chinese balouw met 1870 stucx groff porceleijn, &ª, naer Bantam, ende een cleijn jonckje nae Tegal twelck uijtvoert 800 stucx groff porceleijn, 3½ corgie cleden, 1½ picol rompen, partije loode pitjens, ende andere cleijnicheden.

6^{en} d° zijn hier Godt loff naer langh uijtkijcken van Zeelant noch behouden comen t'arriveren tschip Nova Zeelandia met 134 coppen varentvolck, ende 77 soldaten, ende tjacht de Valck met 54 matrosen, waerenboven op de reijse niet meer verlooren hebben als Zeelandia twee, ende de Valck een, sijnde tot verversch plaets de Sarra Lioens aengeweest, alwaer acht dagen gelegen, ende goede verversingh bij den keijser om de Noord, daer de West Indische Compᵉ een logie heeft, becomen hebbende, den 19^{en} Julij passado in compᵉ vant jacht Romerswale (dat op de Zuijder breete van 40 graden, ende Sᵗ Paulos lengte van haer affgedwaelt sij) hunnen cours recht door herwaerts aenstelden.

Noch compt hier ten selven dage van Martapura tarriveren den Batavisen vrijburger Marten Jansen Vogel met sijne jachten de Cleene Peerl, ende Hoorn, welcken door de crachtige ontmoete Zuijen ende Ooste winden de reijse op Balij niet connende erlangen, genootsaeckt is geweest naer Borneo over te steecken, ende om desselffs reijse goet te maecken, Martapura aentedoen, alwaer sijn mede gevoert cargasoen tegens rottangh ende wasch niet alleen overgeset, maer den ondercoopman Olivier de Solemne op sijn versoeck per wissel getelt heeft de somme van 1200 Rª van 8ten in spetie.

Soo brenght gemelten Vogel oock mede twee missiven gedateert 28 September ende 16en October passado, waer bij int corte voor advijs verstaen, hoe den oppercoopman Jan Coen naer 14 dagen aen een hevige coortse (die daer soo onder d'onse als d'Engelsen seer geregneert heeft) overleden sijnde, gemelten ondercoopman Olivier de Solemne in desselffs plaetse gesuccedeert, ende in hoope was, volgens 't opgeven vanden coninck ende grooten desen jaere omtrent de 400 lasten peper te becomen, waer van tegens 15en deses ongeveer 150 lasten in voorraet meende te hebben alsoo aen geseijden coninck, &a, goede partije contanten, pitgens ende cleeden op leveringh van peper sijn uijtgeset, ende den selven daerenboven sodanich genegen bevonden hadde, om volgens contract alle den peper aen ons te leveren, dat beneden de rivier een cleene vasticheijt heeft gemaeckt om 't ontvoeren van dien met hulpe van ons schip Weesph dat daer voor ende tjacht Cleen Petten op de revier gehouden wert, te prevenieren.

Op dato verschijnen oock de naervolgende vaertuijgen te weten, een Javaense vlieger van Tanahara met 60 p. hoenderen. Item een gorab en tingan van Cheribon met 100 picol swarte suijcker, 7 lasten sout, partije ajuijn, loock, &a, ende een giliongh van Battangh met 30 lasten rijs ende 4 d° witte boontjes.

7en d° smorgens vertreckt van hier onder behoorlijcke vercregen commissie ende vrijgeleijde over Balij naer Amboina, Banda, Ceramlaut, Keij, Arouw, &a, den burger Dirck Jansen met sijn jacht genaempt de Fortuijn, waer in tot cargasoen om in Balij te verhandelen geladen heeft 2200 groff, met 700 p. fijn porcelijn, 6 picol massoij ofte bast van boomen, pertije poetsjock, ijsere pannen, soute visch, eenige stoffen, ende alderhande cleijnicheden.

Naemiddachs compt oock een wanckan ende lamboe van Battangh met 10 lasten rijs, 17 d° witte boontjens ende partije swarte suijcker.

Item van Bantam een Javaense vlieger met sirij pinangh.

8en d° (1) sijn bij den Generael ende Raden van India audientie verleent, ende weder gedepescheert, om op morgen met den commandeur Tombergen naer Solor te keeren, de vier Solorese orangcaijs kinderen, met Cabo de Rama van daer gecomen, die boven vereeringh van aen ijder een patool, neffens een missive int Maleijts, oock 4 d°s tot schenckagie voor haere ouders ter hant gestelt sijn, bij welcke missive hun in substantie aenschrijven dat geen vrees voor de Portugijsen behoeven te hebben, alsoo geresolveert blijven sulcken macht van jachten gestadich in dat quartier te houden, dat hun de selve niet alleen geen overlast sullen connen doen, maer oock in haest tenemael van daer verdreven werden, doch dat niet van sins en sijn het fort Henricus alsnu bij de Portugijsen verlaten, weder met guarnisoen te besetten.

D° compt een vlieger van Tanahara met Javanen gemant ende omtrent 500 bossen padij.

---

(1) Het hier volgende reeds gedrukt bij Tiele—Heeres, *Bouwstoffen* II, 314.

9en do wort van hier met de jachten Cabo de Rama ende Zeeusche Nachtegael, ophebbende 50 ende 25 coppen, geprovideert van alles voor seven maenden, neffens een dienstich cargasoen van f 17712.11.9 naer de quartieren van Solor ende Timor tot den sandelhandel, caneel, slaven, ende padij affgesonden den commandeur Jan Tombergen, met ordre omme het gebleven volck vant verongeluckte jacht de Maria op d'eijlanden Sauw ende Rottij in passant te verlossen, ende over te nemen, &a. (1)

Op dato ende den 10en do keeren hier weder van Bantam met de fregats Neptunus, Dolphijn, ende Waterlandt, item tschip der Goes, ende tjacht Westhove den schipper commandeur Harman Woutersen, ende Chinesen capiteijn Limlacco, rapporterende hoe hij Lacco op 4en deses ter Bantamse rheede gecomen, aen lant gevaeren ende met de schenckagie voor den coninck verschenen sijnde, minnelijck was onthaelt geworden, doch sanderendaechs ende successive tot den 8en deses voor sijne Maijt weder gecompareert wesende, hadde hem soo 't scheen seer t' onvreden gevonden omdat de geeijschte musquets loopen, item niet meer als 6 gelargeerde Javanen medebracht, daer hij de loopen te betaelen gepresenteert, ende alreede soo veel Nederlanders, mitsgaders burgers slaven gelargeert hadde, sulcx dat gemelten Lacco sich alsdoen sonder eenich bescheijt na boort vervoechde, doch 's anderen daechs door expresse praeuw weder aen lant ontboden ende den coninck beter gedisponneert sijnde, creegh van hem tot affscheijt dat neffens een gecommitteerden Nederlander ende alle desselffs gevangenen weder ofte sonder die niet comen sonde.

Geduijrende onse vloote aldaer ter rheede heeft gelegen sijn de Bantammers niet alleen onder schoots van onse jachten comen visschen, maer oock dagelijcx sonder schroom met visch ende verversingh aen boort verschenen.

Gemelten Harman Woutersen hadde ter Bantamse rheede vinden leggen acht stucx Engelse soo schepen als jachten, waer aff London, van Suratte over Choromandel met nae hun seggen 200 packen Suratse, ende 100 do Choromandelse cleeden aengecomen, (twelck sijn ladingh van peper ende suijcker inneempt, om eerstdaechs naer Engelant te vertrecken) de vlagge voert, daer hij aen boort varende ende de brieven neffens de vier Engelse matrosen, den capiteijn des selven schips genaempt Mr Wils, ter hant stellende met groote danckbaerheijt ontfangen, ende voorders met den selven in discoursen comende, verstaen hadde dat int minste van des Mattarams optocht ofte aencomen niet en wiste. Item verstont gemelten Harman Woutersen oock uijt den capiteijn van tschip 't Hert, twelck omtrent een maent geleden uijt Engelant tot Bantam gearriveert was, dat inde maent van Augustij passado omtrent Cabo de Bona Esperance versproken hadde een Portugijse craecke die van Lisboa comende, naer Goa wilde. Item datter noch drie gelijcke ende twee galioenen derwaerts waren volgende, &a;

(1) Tot zoover bij Tiele—Heeres t. a. p.

soo bleven gemelte Engelsen oock tegen den uijtganck deses jaers noch twee schepen uijt Engelant tot Bantam verwachten.

Behalven twee swarten die van hier omtrent genomen ende aldaer ter rheede aen onse jachten sijn comen gevlucht, verschijnt mede seecker Nederlander, welcke voorleden jaer met het jacht van den vrijburger Sasker Douwensen aen Bouton overvallen, van daer naer Macassar gevoert door den coninck van Macassar aen d'Engelsen geintregeert ende tot Bantam gevoert is, van waer hem den president aen het jacht der Goes heeft gesonden.

11[en] d° smorgens vertreckt van hier een tingan na Cheribon die niet anders uijtvoert dan pitgens.

Met de zeewint verschijnt een lamboe van Lossarij, inhebbende omtrent 4 last rijs, 2 d° witte boontjens, ende 30 a 35 corven swarte suijcker.

13[en] d° verseijlt een Chinese balouw naer Bantam met 800 stucx groff porceleijn, 3½ commonckessen, ende andere cleijnicheden.

'Snaemiddachs compt een Chinese balouw ende tingan van Bantam met hoenderen, chirij, ende allerhande fruijten.

14[en] d° verschijnt een Javaense praeuw van Crawangh met atap off decksel tot huijsen, ende een lamboe van Lossarij met 3 last rijs, 5 d° witte boontjes, ende 34 corven swarte suijcker.

15[en] d° is hier uijt het vaderslant van de Oost Indische Camer tot Middelburch over de Sarra Lioens wel aengecomen tjacht Romerswale, ophebbende 26 gesonde coppen, ende niet een verloren, waermede (den Almachtigen sij gelooft ende gedanckt) nu hier in salvo is gearriveert de gedane nae ende voorjarige uijtsettingh, soo onder den E. Antonio Caen, als den commandeur Willem Jacobsen Coster, bestaende in een equipage van sestien soo schepen, fluijten als jachten.

Op dato arriveert mede vande Sumatrase Westcust uijt Celebar, den coopman Jacob Schooff, met het fluijtschip de Keiserinne, medebrengende 471 bhaar, 160 cattij peper ende 124 taijl, 10 maes gout, hebbende aen restanten onder den sabandar in Celebar gelaten de waerdije van 65 bhaar, 29 cattij peper, om int aenstaende ontfangen te werden alsoo vermits de harde door-coelende Westewint (welcke daer een leger wal ende quade rheede is maeckende) alsmede door de veel ophebbende siecken sich tot inwachtingh van gemelte restants betaelingh ter dier plaetse niet langer heeft derven onthouden.

Noch compt hier ten selven dage ende namiddach uijt het Malacx vaer-water over Jambij ter rheede tjacht Bardes met eenige veroverde goederen van weijnich valeur ende schriftelijck advijs vanden commandeur Cornelis Sijmonsen vander Veer gedateert 17[en] October passado, daer uijt int corte verstaen als volcht:

Dat de jachten Langerack, Diemen, ende de Vos successive op 24[en] Julij ende 10[en] Augustij passado bij de Malackse vloote wel aengecomen waeren.

Dat tsedert sijnen jongsten, twelck was op 17[en] Junij passado, tot op het vertreck van dit jacht Bardes verovert ende in handen becomen heeft 14 stucx

soo groote als cleijne Javaense ende Maleijtse vaertuijgen, welcke geladen sijnde met rijs, sout, suijcker, tamborijn, ajuijn, loock, grove Madurase cleden, ende andere snuijsteringen, haere reijse nae Malacca aengeleght hadden, waer van hun eenige sodanich te weer gestelt, ende principaelijck de Javanen sulcx gedefendeert hebben, dat niet alleen weijnige levendich in handen gevallen, maer oock door deselve ettelijck van d'onse gequetst, ende ter neder gevelt sijn, als onder anderen den commandeur selffs die met vier quetsuren gerieft is.

Tot twee verscheijden reijsen, namentlijck op 16en Julij ende ultimo Augustij passado, is met de vloote voor Malacca ten ancker geweest, ende alhoewel telckens den gouverneur met brieven in een cleijn vaertuijch naer de stadt te laeten drijven, heeft doen versoecken tot verlossingh van sijne ende onse gevangen, bequam echter niet anders als diversche schooten groff canon onder twaijen vande witte vlagge tot antwoort, sulcx dat gemelten commandeur de gelegentheijt mede waernemende seven Malacxse visschers met vier vischpraeuwen in handen bequam daer uijt naer bijsondere examinatie verstaen heeft dat inde jongste bataalje vanden vice-commandeur Thibault tegens de Malacxse armada over de 150 Portugijse voluntarisen doot gebleven (1), ende menichte gequetst sijn, waer onder oock gesneuvelt is, de nieuwe aengecomen gouverneur uijt Goa, Don Francisco Cotinho Cavaca, welckers soone omtrent 25 jaeren out wesende, provisioneel int Malacxse gouverno gesuccedeert ende van meeningh was d'onse met een macht van 15 a 16 fusten, ende 12 geliassen tot wreeckingh van sijn vaders, ooms ende broeders doot (voor desen in Suratte gesneuvelt) bij te comen. Item datter 15 a 16 vant verbrande Wieringens volck aen gemelte uijttesetten armada werckende, den schipper gestorven ende twee, namentlijck den coopman enden barbier, in des conings dienst gecomen waeren, ingelijcx datter in Junij ende Julij drie navetten nae Maccao vertrocken, ende noch vier voor Malacca leggende sijn, die omtrent desen tijt nae de custe van Indien navigeren sullen. Item datter behalven 6 fusten (sonder te weeten van waer) oock aengecomen is, een groote gelias met cleeden uijt Negapatnam, als mede dat den gesonden ambassadeur aenden Mattaram op 15en October passado wederom in Malacca gekeert, ende wel 3 a 34 Javaense, neffens 10 a 12 Maleijtse vaertuijgen, met rijs, sout ende andere provisien geladen, gearriveert sijn, sulcx dat schijnt Malacca met het retireren van onse jachten voor een weijnich tijts om de Zuijd, naer het slaen tegens de fusten veel ontseth becomen heeft.

Om Malacca in d'uijtterste benautheijt te brenghen, allen toevoer aff te snijden, ende soo wel om Noord als de Zuijt, gestadich beslooten te houden, stelt den commandeur Cornelis Sijmonsen voor, acht cloecke jachten om te gebruijcken vier tusschen het vaste lant ende de Water eijlanden tot stuttingh vanden Zuijdelijcken toevoer, ende d'ander vier tusschen Nostre Singjora d'Amsijas

(1) Vgl. Tiele—Heeres, *Bouwstoffen* II, 306.

ende het Steenich eijlant, om t'intercipieeren alles wat vande Noort compt. Dienvolgens hadde op den 16^en September nae de Noort gesonden den vice-commandeur Oirlando Thibault met de jachten Couckercken, Diemen, ende Venhuijsen ophebbende 138 matrosen ende 41 soldaten, ende was bij Cornelis Sijmonsen om de Zuijd gebleven met de jachten Vos, Bleijswijck, Langerack, ende Cleijn Nassouw, neffens 157 coppen varentvolck, ende 46 soldaten, sulcx dat op de voorgemelte 7 jachten tot Malaccas besettingh gebruijckt werden 382 coppen.

De geresen contentie tusschen die van Malacca, ende de lhorijten overt aenwijsen ende ons in handen stellen van seecker Portugijse wanckan, wort bij gemelten commandeur niet alleen geconfirmeert, maer oock bij wijlen gevoet.

Met gemelte jacht Bardes, dat als vooren gesecht de revier van Jambij is aengeweest, becomen mede een missive vanden coopman Lucas de Vogel gedateert 29^en passado daer bij verstaen:

Dat naer het jacht den Brack op 17^en passado daer aenlanghde, ende bij de Jambijse grooten seer ernstich versocht hadde, om gemelte jacht volgens intentie tot ladingh van peper boven voor de logie te laten corten, dienaengaende niet anders heeft connen obtineren als dat het selve tot de peper plaets opgecomen is, twelck soo langh continueren soude, tot datter een nieuwen capiteijn verschenen, ende tgemaeckte contract (alsoo tselve verlooren hadde) weder herstelt was, &^a.

Behalven het jacht Batavia ende een balouw die beneden de revier voor het visschersdorp met 85 a 90 lasten suijvere peper, op het comende groote schip wachten ende gereet leggen, zijn boven bij de logie in voorraet weijnich min als 200 lasten, welcke partije apparent is, in corten noch merckelijck vermeerderen sal, alsoo den assistent Laurens Dorhout op 4^en October van boven weder gekeert, rapporteert dat de rottangh geopent ende een groote quantiteijt peper op comende wege was.

D'Engelsen sitten stil, hebben tsedert het vertreck vanden oppercoopman van Houten geen 400 picol peper ingecocht, ende uijt hun schip de Coster niet meer als 16 packen cleeden becomen. Echter verwachten nae heur seggen noch een praeuw met cleeden uijt d° schip. Der selver groote concepten van begrijp op Banca, &^a, verdwijnen in roock, soo heeft hun den coninck van Palimbam oock aengeschreven, dat soo lange sij geen ander coopman aldaer en leggen alsser tegenwoordich leijt, niet een correl peper leveren sal, &^a.

Op 3^en deses heeft gemelte jacht Bardes buijten de Straet Palimbam gerescontreert tschip Nieuw Enchuijsen dat door contrarij wint ende stilte noch niet verder hadde connen comen, echter verhoopte des anderen daechs voor de bharra van Jambij te wesen.

Noch wort ten selven dage tegens den avont van hier nae Tanahara gesonden capiteijn Jan Silvernagel met 6 stucx oorlochspraeuwen, ophebbende 50 soldaten ende 50 swarte roeijers omde gerapporteerde Mattaramse praeuwen aldaer te vermeesteren.

17en d° smorgens vroech compt weder sonder ijets verricht ofte anders gevonden te hebben als een Bantamsen orangcaij met drie prauwen, die daer bamboesen cappende sonder schroom leggen bleeff, ende d'onse alle vruntschap bethoonde.

Ditto vertreckt oock een giliongh nae Boelangh met 7 last sout, ende eenige cleeden.

Onder de zeewint arriveert hier weder van Tegal den Mattaramsen gesant Warga alias Sarapada met 6 vaertuijgen, inhebbende behalven 5000 Ra contant, omtrent 40 lasten witte rijs, partije ajuijn, loock, soutevisch, ende hoenderen, medebrengende van sijnen heer ende meester den tommagon vande stadt Mattaram Danoupaija, twee missiven d'eene aenden Ed. Heer Generael, ende d'ander aenden ontfanger Maseijck, niet anders van substantie houdende, als dat gemelten Sarapada inden opcoop van diamanten souden gelieven behulpich te wesen, wesende daernevens voor sijn Ed. tot schenckagie een last witten rijs, ende 20 cappoenen.

Soo becomen oock andermael verscheijde clachtbrieven van onse gevangene Nederlanders inden Mattaram dato 4, ende 6en October passado, waer bij haren ellendigen bedroeffden staet met eenige cleene middelen tot uijtcompste ende hunner verlossingh sijn aenwijsende, &a.

Op dato compt oock een Javaense vlieger met sirij pinangh van Bantam.

Item een tingan met Javanen gemant van Waddangh, inhebbende oude clappussen, soutevisch, ende andere snuijsteringen.

18en d° vertrecken een Chinees jonckje van hier naer Palimbam met 500 stucx groff porceleijn, 2½ corgie cleden, ende partije cleenicheden.

Item een Maleijtse giliongh nae Bancalis die niet anders uijtvoert dan 28 stucx lijwaet.

19en d° smorgens vaert den commandeur Harman Woutersen met de jachten Cleen Wesel, Westhove, item de fregats Neptunus, Dolphijn ende Waterlant tot beveijlingh vande Batavise zee voor de Mataramse zeeroovers, die gerapporteert werden hier omtrent te houden, uijt cruijssen.

'Snaermiddachs comen de naervolgende vaertuijgen te weten:

Een Chinese wanckan van Japara met ongeveer 300 corven off picols swarte suijcker, partije ajuijn, loock, tamarinde, &a.

Een Maleijtse balouw van Cate gelegen op de custe van Borneo, met omtrent 200 picol wasch.

Een balouw met Chinesen gemant van Cheribon, inhebbende 200 corven swarte suijcker, 4 last witte boontjens, 4 potten clappus olije, ende andere cleijnicheden.

Een Javaense tingan van Tegal met witte boontjes, &a.

Item een Chinese lamboe van Indermaijo met 6 last rijs, 17 picol gedroocht hartevlees, ende ijets wes meer van weijnich importance.

Ende een d° met Maleijers van Calliwongen, medebrengende 1000 stucx oude clappussen, 1000 soute eijeren ende 10 potten clappus olij.

20en d° verschijnen d'onderstaende vaertuijgen namentlijck:

Een cleijn jonckjen van Tegal, sorterende onder de praeuwen Sarapada met 20 last rijs ende eenighe cleijnicheden.

Twee giliongs van Japara met Chinese ende Maleijers die aenbrengen omtrent 600 picols swarte suijcker, 2 lasten rijs, 3 d° sout, partije clappus olije, tambarinde ende andere snuijsteringh.

Ende een lamboe van Bima met 15 lasten rijs, 2 slaven ende 3 a 4 picol cassumba, sijnde tvolck Maleijers.

21en d° smorgens wert van hier met 26 coppen zeevarent volcq, 4 soldaten, ende provisie van alles voor ses maenden naert Malacx vaerwater tot versterckingh vande aldaer cruijssende vloote ende supplement van des commandeurs Cornelis Sijmonsen van der Veers eijsch, affgesonden tjacht Rommerswaele, neffens advijs aen gemelten commandeur.

Met de zeewint compt oock een Maleijtse balouw van Mandava op de custe van Borneo, inhebbende 1000 corgie matten, ende 1000 bos rottangh.

Item een d° van Sumbava met 15 last rijs, ende weijnich cassia ligna off caneel.

23en d° compt hier noch vande custe Choromandel t' arriveren het jacht Vlielant met een cargasoen van *f* 16613.5.11, bestaende in 69 packen cleeden, een d° leere vellekens ende 343 stucx root calitures hout, waer bij oock ontfangen nevens andere pampieren een missive vanden gouverneur Carel Reijniersen uijt Paliacatta gedateert 17en October passado, daer in voor advijs overschrijft hoe de clachtbrieven van onse coopluijden uijt Masulipatam naer Golconda over d'aengedaene gewelden vanden Moorsen gouverneur Mirmameth Sahij in Petapoulij, door toedoen van eenige grooten onse toegedaene vrunden int hoff soo veel te weegh gebracht hadden, dat de clachten ter ooren van den coninck gecomen sijnde, den gemelten gouverneur op ontboden, ende belooft heeft naer merite te sullen straffen, gelijck oock onse voorschreven toegenegen vrunden den cancelier des rijcx Checkmametchaton, item den ambassadeur van Persia ende eenen Gogie Alij Rasa, bij haere missiven aen geseijde coopluijden geschreven, belooft hebben tot uijtvoeringh vande saeck haer uijtterste devoir te doen, sulcx dat onse coopluijden, bemerckende de saeck geen last en lijden, maer ten beste comen soude, te raede sijn geworden de verbleven jachten Vlielant ende Zouburch van Masulipatnam te laeten vertrecken, namentlijck Vlielant over Palleacatta herwaerts ende Zouburch met diversche monsters van cleden naer Bengala.

Daechs naer het vertreck van onse gemelte jachten dat was op 6en October passado, waeren oock van Masulipatnam tseijl gegaen d'Engelsen Wiljam ende Crispina te weeten de Wiljam met Moorsche vrachtgoederen naer Gamron ende de Crispina meest ledich naer Suratte.

Niet alleen d'Engelsen maer oock de Deenen sijn met hun nieuw becomen ontseth over al dapper inde weer, doch tot op dato hadden niets van consideratie uijtgerecht t'onsen nadele.

Op dato compt oock een Javaense vlieger van Bantam met weijnich padij, ende 60 stucx hoenderen.

24en d° smorgens vaeren met Chinesen gemant derwaerts een balouw ende tingan die tsamen medevoeren weijnich cleden ende groff porceleijn.

25en ditto arriveert met 939 picol, 53 cattij peper, . . . (1) taijl gout ende *f* . . . (1) aen restanten in cleeden ende contant, monterende tsamen gulden . . . . (1) van de Sumatrase Westcust uijt de peper plaetsen van Tico, Priaman, Padangh, &a, tschip de Leeuwinne, neffens den coopman Paulo Antonio de Barij, hebbende tjacht Manilha onderweech gelaten, alsoo van hem affgeraeckt is.

Op dato verschijnt den commandeur Harman Woutersen met de jachten Cleen Wesel, Westhove, Neptunus, Dolphijn ende Waterlant, weder op rheede sonder eenich vijants vaertuijch vernomen te hebben.

Des avonts vaert den capiteijn majoor Adriaen Anthonissen onder convoij van gemelte 5 jachten met 18 tingans, 2 chaloupen ende een duijsentbeen ophebbende 250 Nederlantse soldaten, 50 matrosen, ende 300 swarten tot roeijers, nae de Oost sijde van Crawan, alwaer gerapporteert werden 30 Mataramse oorlochs praeuwen, om d'aencomende ende affvaerende vreemdelingen hier omtrent te beschadigen, sijn leggende.

26en ditto sijn hier (Godt loff) uijt de Piscadores wel aengecomen de schepen Tessel ende Bommel volladen met Chinese waeren, bestaende in gout, suijcker, porceleijn, zijde stoffen, ende andere coopmanschappen, monterende met het geene de jachten Daman, Hoochcarspel, ende Cleijn Bredam (op 7en October passado van Taijouan in compe herwaerts aen vertrocken, ende door extraordinarie hard weer vanden anderen geraeckt) sijn inhebbende de somma van *f* 282995.11.6.

Bij gemelte schepen ontfangen den Gouverneur Generael ende Raden van India neffens meer toegevoechde pampieren niet alleen ampele advijsen vande heeren gouverneurs Hans Putmans, ende Johan vander Burch, gedateert 5, 7, 8, 9, ende 10en October deses jaers maer oock vanden president Nicolaes Couckebacker, enden oppercoopman Abraham Ducker betreffende tgepasseerde in Quinam dato 5en Augustij ende 7en d° October, mitgaders vanden coopman Jeremias van Vliet uijt Siam den 28en Julij passado, waer bij int corte verstaen:

Eerstelijck aengaende Taijouan:

Hoe alle de schepen soo van hier adroicture als over Moluco ofte Cabo

(1) Niet ingevuld.

del Spirito Sancto, Quinam ende Siam derwaerts gesonden in goet saijsoen daer wel aengecomen sijn namentlijck:

Op 25[en] Junij tfluijtschip Schagen.

Op 19[en] Julij den commandeur Theunis Jacobsen Engels met de schepen Wassenaer, Tessel, Galiasse, ende tjacht de Waterloose Werve over Cabo del Spirito Sancto en de Piscadores, zonder eenige vijantsschepen vernomen te hebben, niettegenstaende 18[en] Junij (alhoewel laet uijt Moluco was geseijlt) ter geordonneerder cruijs plaetse verscheen, waer aff de Waterloose Werve op 21 Julij met d'advijsen tot Taijouan binnen gaets aenlanghde.

Den 21[en] d° tjacht Daman over Quinam met de brieven door den president Coeckebacker voor aff naer Taijouan gesonden; d° tschip Grol ende de fluijt Huijsduijnen uijt Quinam inde Piscadores, waer van gemelten Coeckebacker op 24 d° met een jonckje in Taijouan verscheen.

Op 5[en] Augustij d'H[r] Johan van der Burch met het schip Bredam, de fluijt de Swaen, ende tjacht Hoochcarspel neffens een Portugijse prijs genaempt Nostre Signora De Remedia, ende naderhant genaempt Cleen Bredamme, ophebbende 32 Portugijsen ende 228 slaven, twelck van Coutchijn over Malacca naer Macao comende, op 26 Julij omtrent Pulo Gom in sijn E. handen vervallen was, monterende desselffs ingeladen veroverde goederen volgens taxatie ƒ 25659.17.

Ende op 23 ende 28 d° tschip Bommel ende de fluijt Warmont van Siam voor Taijouan.

Van dees boven gemelte aengecomen schepen, fluijten ende jachten sijn uijt de Piscadores recht door nae Japan gedepescheert d'onderstaende namentlijck:

Op 6[en] d° Augustij onder de vlagge vanden president Nicolaes Couckebacker, Wassenaer, Galiasse ende Grol met een cargasoen van ƒ	636837.13.1
Ende den 15[en] d° de Swaen, Schagen ende Huijsduijnen met ƒ	725836.18.1
Tsamen gulden	1362674.11.2

Den opulenten toevoer van allerhande fijne ende grove Chinese waeren in Taijouan heeft tsedert 14[en] Maert passado dat gemelten E. Putmans de joncke Quinam met sijn jongste advijsen herwaerts largeerde, niet alleen gecontinueert, maer oock soodanich toegenomen, dat het aldaer aen geen waeren, maer contanten is gebreeckende, om de selve te betaelen, gelijck sijn E. om dese geruchten van gebreck in China niet te laeten comen, eenige joncken op het te verschijnen secours ettelijcke dagen met misnoegen vande Chinese coopluijden hadde opgehouden, waer door oock vast stelt, twee rijcke geladen joncken met rouwe sijde, gout, fijn porceleijn, stuckwercken ende andere fijne waeren, die gerapporteert werden alle uijren te sullen verschijnen, oock soo langh sijn tarderende; den Almachtigen geve dat het Japans silver in haest secoureren mach, om die alsnu wel gestelde ende overtreffelijcke comertie nae eijsch van saecken te mogen vervolgen.

Met het devaliseren van Janglauw, ende inroepen van eene sijner complicen genaempt Canham, blijft de Chinese zee van rovers gantsch gesuijvert, waer door oock verscheijden coopluijden op ons aenmanen uijt de reviere van Chincheo naer Canton vaeren, tot opcoop ende aenbrengen van verscheijde wel begeerde coopmanschappen aldaer vallende.

Nae bij verscheijde Chinesen geaffirmeert wort, sijn onse gevangenen in China ter doot geexcuteert, ende schoon wij aen sulcx twijffelen vinden de coopluijden niet raetsaem, dat daer eenich nader versoeck aende grooten om doen, alsoo 't niet alleen verlooren moeijte, ende tegen de wetten van China strijdende is, eenige bij den oorloch vercregen vijanden te largeren, al off wij schoon 1000 Chinesen voor een Nederlander wilden geven, maer dat hier door oock d'oude gepasseerde saecken indachtich gemaeckt, ende hercaut werden.

Boven de quantiteijt van ruijm 20000 picols witte soo poeijer, broot als candij suijcker desen jaere uijt China in Teijouan gevoert, die de Chinesen tegens Meert aenstaende met noch 5 a 6000 picols meenen te vergrooten, is op het lant van Saccam tot een begin geprocureert, door de Chinese bouwluijden aende Comp[e] gelevert, ende nae Japan versonden, partije van 12 042 cattij witte ende 110 461 d° swarte suijcker, ende wort het aenplanten van dien sodanich bij der hant genomen dat toecomende jaer niet min als 3 a 400 000 cattij witte suijcker meenen te leveren, welcke quantiteijt geschapen staet jaer op jaer noch merckelijck vergroot te werden.

Soo hadden oock voor gemelte Heeren gouverneurs Putmans ende van der Burch bij edickt laeten uijtgaen, om soo wel de rijs als suijcker, ende andere aerdvruchten plantagie op Formosa te voorderen, ende sien off daer niet een rijs schuure tot provideringh vande Ooster quartieren souden connen aengequeeckt werden, dat inde naest comende vier jaeren alle den rijs die daer gewonnen wort, sullen aennemen ende betaelen tot 40 R[a] tlast, &[a], waer door vast geopineert blijft hun menichte arme Chinesen tot den suijcker ende rijs plantagie op Formosa uijt China derwaerts vervoegen sullen, gelijck oock capiteijn Bencon tot dien eijnde aldaer met een redelijcke ommeslach te neder geseth heeft, uijt vreese dat in China sijn vaderlant comende, door de mandorijns vermits haer onversadelijcke begeerlijckheijt te seer uijtgeput sonde werden.

Met ende tsedert den jongst gedanen crijchstocht, sijn de tot obedientie gebrachte inwoonderen van Sincan, Soulangh, Tirosen ende andere omleggende dorpen, mitsgaders Taccareijangh, Dolatocq, Pangsoija, ende bij gelegen plaetsen niet alleen in vlijtige gehoorsaemheijt blijven continueren (uijtgesondert die van Vavorolangh welcke onse Chinese visschers ende calckbranders omtrent Wanckan somtijts beschadigen, ende oock dootslaende, noch even wrevelmoedich thoonen, ende gestraft sullen moeten werden), maer oock noch 16 dorpen staende onder die van Lonckjouw, gelegen aent Zuijt eijnde van Formosa, waeromtrent geaffirmeert wert een goutmijne te wesen, met die van Pangsoija onse bontge-

nooten, welcke aenden anderen grensende, altijt in oorloge sijn geweest, bevreedicht, ende mede onder onse gehoorsaemheijt gebracht. Waermede nu tsamen 57 dorpen onderdanich gemaeckt, ende onse limiten vant fort Zeelandia tot aen het Zuijt ende een goet gedeelte van Formosas Oostzijde uijtgebreijdet sijn.

De bekeeringh der heijdenen in Sincan neempt nu weder goeden voortganck, sulcx dattet daer meer aen ijverige leerders als bekeerders (1) gebreeckt.

Voor warachtich was sijn E. bij verscheijden Chinesen gerapporteert ende geconfirmeert, hoe d'inwoonders van Tamsuij door d'onverdraechlijckheijt vander Spanjaerden gepretenteerden tol, namentlijck van ijder getrouwt persoon 2 hoenders, ende 3 gantangs rijs 's jaers, het Spaense fortgen aldaer leggende bij nacht overvallen ende wel 30 Spanjaerden dootgeslagen hadden, sijnde de rest naer Quelangh gevlucht, ende gemelte inwoonders over al met de Castilianen in oorloge gecomen.

Den gouverneur Putmans heeft in Maij, Junij, ende Julij passado met omtrent 100 soldaten, soo veel Sincanders ende eenige Pangsoijers niet alleen considerabile revenge genomen tegens de moorders vandt Gouwe Leeuws eijlant met haer schuijlplaetsen ende speloncken, daer in liepen, te besetten, door hongers noot, brant ende andere middelen uijt te doen comen, ende boven 300 dooden, 554 soo mans, vrouwen als kinderen gevangen te crijgen, waer vande mans tot het arbeijden aende Taijouanse wercken inde kettingh geslagen, ende vrouwen als kinderen in Sincan verdeelt, doch meest gestorven sijn, maer oock 't gantsche eijlant van geseijde moordadige brutale menschen bij sachte ende harde middelen sodanich gesuijvert, datter weijnich off geen meer bleven resteren, gelijck oock per voorgemelte vijff schepen ende jachten verdeelt, herwaerts sijn comende 135 die haer vrijwillich in onse handen begeven ende 56, welcke met de wapenen gedwongen hebben, sulcx datter over de duijsent zielen soo levend als dood van gelicht sijn tot groote reputatie van d'onse ende contentement onser bontgenooten ende Chinesen, soo die den landbouw bij der hant hebben, ende met geseijde menschen, genaempt Lameijers, continueel in oorloge geweest, als oock die geene welcke de zee beploegende sijn, &a.

Den gouverneur Putmans bleeff van meeninge naer gedaen transport aen sijnen successeur d'heer Johan van der Burch op 5 a 26 October per tschip Bredamme ende tjacht Waterloose Werve (twelck verstaen naderhant door storm van Taijouan verdreven is) de reijse herwaerts te nemen ende sonde de fluijt Warmont soo cort nae voorgemelte schepen, Tessel, Bommel, &a, volgen als uijt Wanckan (werwaerts met partije balcken ende houtwerck van Siam gebracht,

(1) Zóó het hs., maar men leze: bekeerdens. De bedoeling wordt duidelijk o. a. uit den brief van Robertus Junius aan den kerkeraad te Batavia van 27 October 1636 (bij Grothe, *Archief voor de Geschiedenis der Oude Hollandsche Zending*, III, 138): „Het scort hier niet aen persoonen, die geleert konnen en willen worden, maer aen persoonen die haar leeren." — Vgl. nog Grothe III, 132 en 135.

tot opbouwing vande bij nae voltrocken reduijt Vlissingen geseijlt was) weder keerde, ende bleven de packhuijsen in Taijouan met dienstige geprocureerde waeren voor tvaderlant sodanich vervult, dat het daer (ten sij de schepen uijt Japan tijdelijck verschijnen) aen scheepsruijmte tot overvoer gebreecken sal.

Ten tweeden toucherende Quinam:

Dat naer den president Nicolaes Couckebacker op 24 Junij onder 't eijlant Champelo met de schepen Grol, Huijsduijnen, ende tjacht Daman wel aengecomen, den oppercoopman Abraham Ducker bij hem aen boort verschenen, ende in raede beslooten was dat de harde ingestelde missive om goede consideratien alsoo sonder eenige veranderingh ofte versachtingh gelaten, ende door hem Ducker neffens des presidents secretaris met de bijgevoechde schenckagie van 50 picol brootcoper, 19 R^{a} swaerte root bloet corael, ende een verlackt Chinees comptoir aende Maij^{t} gepresenteert soude werden, soo sijn d^{o} gecommitteerdens op 2^{en} Julij naer dat de missive daechs te vooren door den coninck ontboden, ende buijten communicatie van eenige sijner grooten als den opperstrantheer gelesen was, wel buijten ordonnarie eere die de Nederlanders voor dato wiert aengedaen als in sodanigen commissie boven quamen, te hove voor de Maij^{t} verschenen, ende audientie verleent, alwaer gemelten Ducker int corte, d'oorsaeck sijner compste ende den inhout des heer Generaels missive voorgedragen hebbende, vanden coninck (naer dat de voorgemelte schenckagie geaccepteert, ende alle sijn lijffwacht doen vertrecken hadde, op dat geen kennisse van dese saeck mochten becomen) tot antwoorde creghen:

Dat den inhout der geseijde missijve wel geincorporeert ende begrepen hebbende, daer op repliceerde het reden, ende billijck waere, den Gouverneur Generael de aengehaelde 23580 R^{a} neffens t'affgenomen ende geberchde schut, &^{a}, dede eijsschen, dan gemerckt hij daer van noijt ijets gesien veel min genooten hadde, ende sulcx voor sijne possessie int rijck (twelck door hem met de wapenen geconquesteert), geschiet was, conde daeromme tot geen restitutie verstaen; doch bij aldien hem hier over den oorloch wilden aendoen, most sich dat getroosten, ende sijn wapenen daer tegen setten ofte de negotie in sijn lant te laeten vervolgen, stelde sulcx beijde aen sijn Ed^{te} welgevallen. Maer soo inclineerde als geseijt de comertie te continueren, soude niet anders dan bij de Nederlanders in sijn lant geexcerceert worden. Doch tot restitutie van bovengemelte penningen, conde om voorige redenen in geenderhande manieren resolveren, ende wilde oock daerom niet meer aengesprooken wesen, gelijck dien aengaende andermael aen d'H^{r} Generael voor nam te schrijven.

Onse gecommitteerde siende dat sijne Maij^{t} tot geen restitutie wilde verstaen, leijden hem te voor om met den president Coeckebacker onder redelijcke conditien in verdrach te comen, waer op ter antwoorde gaff: Een coninck ende

geen coopman, item niet van meeninge was noch met gemelten president noch gecommitteerdens in onderhandelingh te comen, ende dienvolgens hem daer over oock niet en behoeffden aentespreecken, te meer hij sijn authoriteijt bij geseijde missive (comende vanden Hollantsen coninck in India) grootelijcx vercleijnt achte, maer ingevalle eenige conditien te bespreecken waeren, moste sulcx tusschen sijn Ed^{t} ende hem schriftelijck geschieden, want anders des selffs authoriteijt te seer gedeclineert wierde, met het in onderhandelingh treden, bij persoonen die minder als hij van qualiteijt waeren. Belastende onse gecommitteerde voorders niet alleen nae haer logiement te vertrecken, ende daer soo langh te blijven als sijn missive ende geschencken claer hadde, maer oock niet meer te spreecken, nochte weder bij hem te comen, sulcx dat d'onse, bemerckende met desen forssen coninck tot het een off 't ander niet conden geraecken, genootsaeckt waeren de saeck voor die tijt te laeten steecken, ende hun weder nae beneden te vervoegen, naer dat hun des conings missive (luijdende meest in substantie als hier vooren is verhaelt, anders dan dat hij daerin van twee stucken geschut spreeckt, die wel eenichsints schijnt te willen restitueren, alhoewel Ducker seght 18 stucx getelt te hebben, welcke vant gestrande jacht de Kemphaen ende verongeluckte schip Grootenbrouck voor des coninex paleijs leggen) ende schenckagie ter hant was gestelt, bestaende int naervolgende, te weten:

1 schuijt gout wegende 10 thaijl 5 p. olijphantstanden wegende 120 cattij 20 p. coninex hockjens zijnde Quinamse zijde stoffen	voor d'Ed. H^{r} Gouverneur Generael.
5 ditto	voor den president Coucke-backer.
ende 2 ditto	voor den oppercoopman Ducker.

Gedurende tverblijven van gemelten Ducker, dat is geweest tsedert Meert tot 10^{en} Julij passado, wanneer met den president Couckebacker, vandaer naer Taijouan keerde, hadde sijn mede hebbende cargasoen van Japanse senes off copere gegaete munte, &^{a}, overgeset tegens 21513 cattij geele Touquijnse, 6584 d^{o} Quinamse, ende 1539 d^{o} witte rouwe Chinese zijde. Item 20000 cattij swarte suijcker, partije sijde stoffen, &^{a}, monterende tsamen incoops de somme van *f* 130209.17.

Op consideratien vanden proffijt gevenden Quinamsen handel ende goede apparentien die sich bij des conings presentatie (alhoewel de restitutie van ons gelt ende schut blijft weijgeren) alsnu vertoonen, hadde den gouverneur Putmans met den president Couckebacker, geseijden coopman Ducker ende raet in Taijouan goetgevonden niet alleen d'aentevangen hostile garand middelen te excuseren, ende daermede voor eerst noch te supercederen, maer oock aen gemelten president Couckebacker gelast tot vervolch vanden Quinamsen handel in Japan te doen

maecken, ende metten eersten naer Taijouan te senden, de waerdije van 180 a 200000 gulden aen copere senes, neffens goede partije brootcoper, waermede ende tgeene oock meer tot dien handel in voorraet mochte hebben gemelten Ducker (welcken sich bij den coninck ende grooten aengenaem maeckt) derwaerts meende te gebruijcken, met hoope dat daer int aenstaende naer gedanen overslach omtrent drie tonnen gouts g'avanceert, ende een goet retour voor Japan geprocureert sal werden, alsoo desen jaere inde procure der sijde ende suijckeren, (vermits den oorloge ende groote dierte des rijs, de suijcker in plaets hebben genutticht) merckelijck geobsteert is, sulcx dat in toecomende een treffelijcke winstgevende negotie van Quinam verwacht wert.

Bij de residerende Japanders (die in Quinam meester vanden handel sijn), eenige Chinesen ende inwoonders waren vijff joncken geequipeert om tegens ultimo Julij na Japan te navigeren geladen met 100 picol slechte Chinese ende ongeveer 25 a 30 picol Quinamse sijde. Item voorts groff porceleijn, ijsere pannen, ende andere grove Chinese waeren, behalven noch 120 a 130 picol sijde die sij voor haer vertreck vant nieuw gewasch meenden te becomen, waertegen den president Couckebacker voorgenomen hadde in Japan bij de grooten te wercken, ten eijnde haer dien handel conform des keijsers edicten mede ontseijt wort, &ª.

De Portugijsen met haere joncken van Macao in Meert passado daer aengelanght, onse schepen compste niet dervende inwachten, waeren op ultimo Maij weder nae Macao gekeert, met ongeveer 35 picol sijde, weijnich sijde stoffen, partije calambacq, aguilhout, cattoen, groote quantiteijt tabacq ende menichte potten met gesoute mangussen, die hun verluijden lieten taenstaende jaer, noch oock soo langh wij Quinam frequenteerden, niet weder verschijnen souden, twelck de Compᵉ geen schade sal aenbrengen. Echter bleeff op onse schepen vertreck binnen de revier noch een d° jonck leggen, die (nae gerucht wert) een goet capitael van gout, sijde stoffen, ende confituren inhebbende, tegens de maent van September sijnen cours over Malacca naer Goa meende te nemen.

Uijt seecker jonck die omtrent 10 a 12 dagen voor d'Hʳ Couckebacker van Camboodja in Quinam arriveerde, hadden verstaen hoe seecker jonck met Chinesen gemant A° 1635 onder s' keijsers passe uijt Nangasacquij vertrocken, ende in Cambodja een jaer overgebleven, met 25000 stucx hartevellen, partije roche d°, 300 picol lack om contoiren te verlacken, 100 d° Cambodjase nootgens, partije aguilhout, ende andere cleijnicheden in Maij passado weder nae Japan gekeert, item noch omtrent 20000 stucx hartevellen sonder meer te procureeren, doch dat het schip Oudewater op 19ᵉⁿ Junij daer noch niet aengecomen was, ende grootelijck aen desselffs te becomen last twijffelde, vermits de quaede slagingh ende dierte des rijs ter selver plaetse.

Ende ten derden betreffende Siam:

Hoe de joncke Nangasacque op 16ᵉⁿ Meert deses jaers volladen met sappan

ende padij uijt Siam herwaerts aen vertrocken, door onbeseijltheijt, stilte, ende contrarie winden de reijse niet connende gewinnen, van omtrent de Straet Sincapura in comp^e^ der schepen Rarop, Noortwijck, Bommel, ende Warmont, die aldaer ontmoete, wederom derwaerts gekeert, ende op 22^en^ Junij voor de bharra van Siam gearriveert was, hebbende geseijde schepen onderweech omtrent Patanij in handen becomen 18 Javanen, neffens 400 R^a^ van 8ten contant, die naer dat hun jonckje, met rottangh geladen, in brant gesteecken, gemeent hadden met cleijn vaertuijch de vlucht te nemen.

Alhoewel den coopman Jeremias van Vliet inde procure der Japanse cargasoenen, soo door den prince die voorgenomen hadde andermael een jonck met Chinesen gemant naer Japan te senden, als oock [door] seecker Chinees A° 1634 van Batavia daer aengecomen, die insgelijcx sijn reijse derwaerts socht te maecken, ten waere sulcx met authoriteijt ende 't voornemen vanden prince door minnelijck affraden gepreveníeert hadde, item niettegenstaende geseijden prince ende de Maij^t^ selffs tot affladingh van seecker hunner drie joncken die met omtrent 13000 picol sappanhout, groote partije loot, gommalacco, elephantstanden, gepluijmde vogelvellekens, vogelnesjens, vogelbecken, renocheroshoorns, doch cleene partije hartevellen, &^a^, naer Canton gesonden hebben, alle de lastbercken in huijr genomen hadden, in 't een en 't ander grootelijcx was geobsteert geworden, soo waren echter door aengewende diligentie de voorgemelte 4 schepen met d'onderstaende cijvijle ingecochte cargasoenen, ende vermits 't gebruijck vande fluijt Warmont tot de andere schepen affladingh in plaets van bercken noch soo tijdelijck gedepescheert als volcht namentlijck:

Op 19^en^ Julij Rarop ende Noortwijck naer Japan met ladingh van:

103480 stucx harte } vellen
17960 dito roche }
3650 picol sappanhout
1600 ditto Cambodjase nootgens
3700 p. buffels hoorens
400 catti agerhout
150 picol swarte suijcker
50 d° coningh off borborij
200 bos rottangh ende
1200 p. roode bereijde hartevellen

monterende tsamen conform nevens gesonden facture incoops de somma van *f* 67809.3.12.

Ende op 22, ende 28 ditto Bommel ende Warmont naer Taijouan met een cargo van *f* 14884.17.8, bestaende in:

2000 picol sappanhout
300 ditto Siams looth
36¼ d° gommalacq

11¼ d° agerhout
7½ coijangh rijs
35 d° padij
132 stucx quiatij balcken ende
150 ditto plancken.

Behalven licentie tot den uijtvoer van rijs, aengesien hem tgewasch seer schrael is vertoonende, hadde den coopman van Vliet in veele saecken ende versoecken des conings ende grooten gunst gesmaeckt, als onder anderen int ontseggen van 3600 gulden welcke eenige Siamse grooten pretendeerden, wegen de jonck Nangasacque met Nederlanders ende Chinesen gemant van Taijouan gecomen, over costumen die de Chinesen in Siam onderworpen sijn.

Met die van Patanij is sijn Maij[t] op de gedaene versoecken der verscheenen gesanten ende beloften van beterschap, mitsgaders dat inde schuldige subjectie continueren sullen, in stilstant van wapenen gecomen, mits dat de Comp[e] ende mandorijns van Patanij in aller haest de gulde ende silvere bloemen naer Siam schicken, als wanneer den vreede besluijten soude.

Naer de geruchten loopen, ende de preparaten ten deele uijtwijsen, is den coninck van Siam mede voornemens 't rijck van Cambodja door de wapenen tot gelijcke subjectie te brengen ende den oorloge aentedoen, wachtende alleen op een goet off quaet rijs gewasch.

Int jongst van Meert passado sijn daer uijt de revier van Chincheo aengecomen twee joncken, volladen met porceleijn ende andere Chinese waeren, van welcke d'eene, sijn goederen metter haest vercocht hebbende, in Meij daerenvolgende weder naer Chincheo gekeert is, met ongeveer 3000 picol sappanhout ende partije vande Siamse coopmanschappen die bij de voorgemelte drie joncken naer Cambodja sijn gevoert.

Ten selven dage arriveert hier oock van de Sumatrase Westcust tjacht Manilha dat in comp[e] vande Leeuwinne uijt Tico geseijlt sijnde, tot heden achtergebleven is.

27[en] d° vertreckt een Chinese wanckan na Japara met 150 stucx ijsere pannen, 16 picol out ijser, 550 p. groff porceleijn, 26 corgie cleeden, partije loode pitgens ende andere cleijnicheden.

Met de zeewint retourneert een Chinese balouw hier thuijs hoorende weder, inhebbende witte suijcker, partije hoenders, ende diversche fruijten.

Item van Cheribon een Javaense tingan met hartevlees, ajuijn, loock &[a].

28[en] d° verseijlt een d° na Tegal niet anders medevoerende dan pitgens.

Namiddachs compt een vlieger van Bantam, ophebbende drie Javanen, met chirij pinangh.

29[en] d° keert den capiteijn majoor met de gantsche armada daer op 25[en] deses tot des vijants affbreuck mede uijtgevaren is, hier weder, rapporterende hoe na goet ondersoecq bij Oosten de reviere van Crawangh een Bantamse praeuw

hadde vinden leggen, welcke relateerde dat daer 5 dagen geleden seven Mataramse prauwen waren geweest, die gelijck sij haeren cost sochten.

Van Tanhara compt oock een Javaense vlieger met 60 p. hoenders.

30^{en} d° verschijnt mede een champan van Bantam met twee Javanen, ende een Chinees, inhebbende 230 p. hoenders.

De maendt December A° 1636.

Primo ditto vaeren van hier onder vercregen vrijgeleijde over Balij naer Amboina twee Maleijtse vaertuijgen met diversche cleenicheden gheladen.

2^{en} ditto heeft bij den Generael ende Raden van India audientie gehadt, ende sijn depeche becomen, den Mattaramsen gesandt Sarapada, om op morgen vroech met sijne ses praeuwen, gecochte 5000 R^a aen diamanten, ende geprocureerde pitgens, &^{a}, weder naer Tegal te vaeren, wesende hem oock op goede consideratien van vreedevoorderingh ende onser gevangenen largement uijt de stadt Mattaram (waer aen oock een troostelijck brieffken met eenige geestelijcke bij haer versochte boecken zenden) den tol van desselffs ingebrachte 60 lasten rijs geschonken, item beneffens een missive aen sijnen heer ende meester den tommagon Danoupaija oock ter hant gestelt een diamant ringh van omtrent 60 R^a waerdije, in recompense vant ontfangen last rijs ende 20 cappoenen tot schenckagie.

Ditto verseijlen twee lamboes nae Lossarij met 3½ corgie cleden, 1½ picol oud ijser ende goede quantiteijt loode pitgens.

4^{en} ditto vertreckt van hier onder behoorlijcke passe over Bandjermassingh ende Balij naer de quartieren van Amboina ende Banda tjacht vanden Batavisen vrijcoopman Marten Jansen Vogel, genaempt de Cleijne Peerl, inhebbende tot opcoop van rottangh ende rijs 5600 stucx groff porceleijn, 2 stucx carsaijen, een d° perpetuaen, partije Chinese sijde stoffen, ende andere cleijnicheden.

Item een jonck nae Japara met 23 corgie cleden, 8000 p. groff porceleijn, 370 p. ijsere pannen, 15 picol oud ijser, 2½ d° rompen, 2½ d° rattecruijt, partije pitjens, &^{a}.

Naemiddachs compt een Chinese balouw, hier thuijs hoorende, weder van Bantam geladen met witte ende swarte suijcker, eenige hoenderen ende fruijten.

5^{en} d° vaert een giliongh nae Benjarmassingh met 2 last sout, 5 corgie cleeden ende quantiteijt pitgens.

6^{en} d° vertrecken een lamboe ende tingan over Jortangh nae Martapura, niet anders uijtvoerende dan pitjens.

Item een Chinese wanckan na Bantam met cleenicheden.

Op dato des naernoens compt hier met den oppercoopman Joannes vander Haghe van Taijouan door hart weer verdreven 't jacht Waterloose Werve, medebrengende een veroverde Javaense jonck met 43 lasten rijs die op de hoochte van 5 graden Zuijder breete omtrent het eijlant Biliton sonder volck seijlende achterhaelt heeft, alsoo doort najagen hun tijdelijck met cleijn vaertuijch van boort begeven hadden.

Soo verschijnt oock een jonckje van Lombock met Maleijers gemant, inhebbende ruijm 20 lasten rijs.

8en ditto comen twee Javaense vliegers van Bantam met chirij pinangh.

9en ditto arriveert uijt Teijouan tjacht Hoochcarspel met een cargo van *f* 29689.19.9 daer door extraordinarie belopen hart weer al eenige canasters met suijcker, &a, van beschadicht ende gesmolten sijn.

10en d° 's avonts verschijnt hier oock met het schip Bredamme op rheede ende binnen tcasteel den E. gouverneur Hans Putmans, welcke het Taijouanse gouvernement ende directie aldaer aen sijnen successeur d'Heer Johan vander Burch getransporteert hebbende, sich op 15en passado vandaer herwaerts aen begeven, ende rapporteert hier dichte bij omtrent Banca gelaten heeft tschip Wassenaer, comende recht door uijt Japan met den langh gedetineerden Pieter Nuijts vanden Japansen Keijser ontslagen, neffens diversche goede ende gewenschte tijdingen in Compes saecken aldaer, waervan int nieuwe te formeren dachregister largo geparticulariseert sal werden, ende bedraecht geseijde Bredammes inhebbende Chinees cargasoen, bestaende uijt gout, manifacturen, rouwe sijde, porceleijn, suijcker, &a, de somme van *f* 111125.10.4.

11en d° arriveert gemelt schip Wassenaer uijt Japan met een ladingh van *f* 69015.6.5 in coper, campher, lackwercq, tarwe, snoeckvisch, &a.

Item van Taijouan tjacht Cleen Bredamme twelck bij d'Hr vander Burch op sijn heen reijse is verovert, inhebbende een Chinees cargasoen van goutdraet ende poeijer suijcker dat bedraecht *f* 11518.1.8, daer aff gelijck Hoochcarspel thart weer mede belopen hebbende genootsaeckt is geweest . . . . (1) cassen goutdraet over boort te setten.

12en d° smorgens vaert een Chinese balouw naer Bantam met 4 corgie cleden, 6½ picol cassia lingua off caneel, een picol siabe ende ander cleijnicheden.

Item een jonck nae Japara met 1200 stucx groff porceleijn, 7 picol out ijser, 12½ corgie cleden, partije pitjens, &a.

Op dato naer de middach arriveren oock van Taijouan volladen met Chinese coopmanschappen tjacht Daman, wiens cargo beloopt *f* 71198.15.11, ende tfluijtschip Schagen *f* 86261.7.13.

Item tschip Oudewater van Cambodja volladen met 165½ lasten rijs,

---

(1) Niet ingevuld.

2479 cattij benjuijn, ende 200 d° gommalacq dat tsamen incoops monteert *f* 10251.15.13.

13en d° wort van hier volladen met rijs, cleden ende 6600 Ra contant, soo in spetie als paijement bedraegende tsamen *f* 87042 8.3 voor aff tot secours nae Moluco gesonden tschip Tessel gemant met 65 matrosen ende 10 soldaten, geprovideert van alles voor 8 maenden neffens een preadvijs aenden gouverneur Jan van Broecum daar bij hem int corte aengeschreven wort dat eerstdaechs met tgebreeckende op sijnen eijsch noch volgen sullen de schepen Wassenaer ende Galias, Wassenaer om in Moluco gebruijckt te worden, in plaets vant affgevaren schip Thoolen, ende de Galias om neffens Tessel den 25en Meert aenstaende vandaer in compe naer Amboina te verseijlen, ende te dier plaetse naerder ordre vanden Gouverneur Generael t' ontfangen.

Ten selven dage arriveren oock de naervolgende vaertuijgen namentlijck:

Twee Chinese balouws van Bantam met witte ende swarte suijcker, mitsgaders hoenderen, fruijten, &a; item een jonck van Cambodja met 45 lasten rijs, ende eenige cleijnicheden.

Ende een balouw van Patanij met dammers ofte harpuijse lichters, waer vanden nachoda neffens eenige snuijsteringe tot schenckagie, medebrengt een missive vande Patanise coninginne gedirigeert aenden E. Philips Lucassen, alsoo sijn E. daer voor desen gelegen hebbende, alsnu schijnt aentesoecken ende t' inclineren om weder met ons in vreede te comen, gelijck uijt d° missive ende des gesants off nachodas relaxatie verstaen can werden.

14en d° arriveert hier over Taijouan uijt Japan tschip de Galiasse met een Chinees retour van *f* 76019.9.7.

Ditto compt oock een groote praeuw van Toelanbava met omtrent 10 last padij ende weijnich rottangh.

15en d° voor de middach wort met behoorlijcke solemniteijt door gecommitteerdens van het schip Oudewater gehaelt ende hier binnen tcasteel voor d'Hr Generael, &a, gebracht de missive ende schenckagie vanden coninck van Cambodja onder displosie van drie stucken groff canon, ende drie chargies van musquets der inde wapen staende soldaten.

Soo verschijnt oock te dien dage een balouw van Bancka met weijnich peper, cadjangs, matten ende anders.

16en ditto arriveert van Siam tschip Leijden met een cargasoen bestaende in 3600 picol sappanhoudt, 1700 d° bruijnen suijcker, 16000 stucx hartevellen, 140 buls ende 20 buffelshuijden, 5 stucx tijgersvellen, 58 picol gommalacca, 10 d° gittagomma, 500 potten cocus olije, 450 potten indigo, 100 quiatij plancken, ende eenige monsters van cleeden, monterende tsamen *f* 34220.2.

17en d° compt een balouw van Indermaijo met 8 last rijs ende weijnich suijcker.

18en d° verseijlt een tingan naer Surbaija niet anders uijtvoerende dan pitjens.

19en do arriveert met een ladingh monterende f 17882.1.2 uijt Taijouan tfluijtschip Huijsduijnen, sijnde op 22en passado van daer geseijlt.

20en do verschijnt van Jambij tschip Nieuw Enchuijsen met 5034 picols, 21 cattij suijvere peper, bedragende incoops de somma van f 85775.0.4.

Item compt van Bantam een Chinese wanckan met swarte suijcker, hoenderen ende fruijten.

21en ditto arriveert hier vande Sumatrase Westcust van Atchijn weder op rheede tschip de Revengie met den oppercoopman Jacob Compostel, medebrengende 314 bhaar, 50 cattij peper, ende 4 bhaar wegens den coninck tot vereeringh aenden Generael. Item 40 bhaar, 197 cattij peras tin, 32 bhaar, 22 cattij solpher, 100 buffels huijden, 225 do hoorns, ende twee cattij gout, monterende tsamen f 36216.12.

22en dito smorgens vertrecken d'onderstaende vaertuijgen namentlijck:

Twee lamboes nae Jortangh met loode pitjens, 2300 stucx groff porceleijn, cenige cleeden, ende andere snuijsteringh.

Item een Chinese wanckan nae Cheribon alleen met pitjens, &a.

Ende cen balouw nae Indermaijo, uijtvoerende cleeden ende pitjens.

23en ditto smorgens wort hier van boort des schips de Revengie door gecommitteerdens gehaelt ende binnen gebracht de missive ende schenckagie vanden coninck van Atchijn onder aengedaene eere van drie musquets chargien der int geweer staende soldaten, ende drie canonschooten.

Soo wert oock ten selven voormiddach door den Gouverneur Generael geaccompanjeert met de Raden van Indien het inde wapen staende afftesteecken Batavise guarnisoen wesende ruijm 900 coppen tot redres vanden verwarden standt in Amboino verdeelt onder 12 vendels om gevoert te werden onder het beleijt van sijn Ed. selffs bij Piere du Champs als majoor vant leger, vier capiteijn commandeurs, item 12 luijtenants ende 12 vendrichs met 24 sergeanten, die alle ende een ijder voor sijn compe in goede orde geauthoriseert ende ingevoert sijn.

Des naernoens compt hier noch nae langh uijtblijven van Taijouan behouden t'arriveren 't fluijtschip Warmont dat door mancquement van seijlen ende onbeseijltheijt als contrarie winden soolangh getardeert heeft, inhebbende een Chinees retour monterende de somme van f 124731.15.13, bestaende in fijn porceleijn, suijcker, Chinees gout, &a.

24en do vaert een Chinees Batavias wanckantjen met allerhande cleijnicheden tot coopmanschappen naer Bantam.

Met de zeewint compt vandaer een Javaense tingan inhebbende versche visch.

25en do smorgens wort van hier volladen met rijs, provisien, nootlijckheden, &a, voor uijt tot tijdelijck secours naer Banda affgesonden 't fluijtschip de Keijserinne, geprovideert van alles voor ses maenden ten behoeve van dertich coppen.

Soo verschijnt oock van Bantam een Chinese tingan geladen met hoenders, eenden, piessangh, andere fruijten, &a.

Ende alsoo den tijt gebreeckt, om bij de gecomen schepen d'ontfangen advijsen soo van Taijouan, Japan, Cambodja, Siam, Jambij, ende Atchijn, tsedert de verschijningh van d'h^r gouverneur Putmans met Bredamme op 10^en deser uijt Taijouan t'insereren, sullen het hier bij berusten laten ende d'extentie gerefereert op het nieuwe te formeren dachregister des aenstaende jaers 1637, alwaer de substantie van geseijde advijsen ijder op sijn arrivement partinentelijck aengewesen sal werden, te meer sulcx inde generale missive aende heeren Seventiene alsnu punctueel aengetogen sij [1].

---

(1) Het laatste woord bijgevoegd naar het exemplaar te Karlsruhe.

REGISTER

VAN

PERSONEN- EN PLAATS-NAMEN.

A.

B.

C.

Woorden met C, welke hier niet worden aangetroffen, zoeke men onder K.

D.

E.

F.

G.

H.

I.

J.

K.

L.

M.

N.

R.

P.

Q.

R.

S.

T.

U.

V.

W.

X.

Y.

Z.

Dagh-Register

gehouden int

Casteel Batavia

vant passerende daer ter plaetse als over geheel
Nederlandts-India

Anno 1637.

Uitgegeven door het Departement van Koloniën onder toezicht

VAN

DR. H. T. COLENBRANDER.
Adjunct-Archivaris bij 'sRijks Archief te 's-Gravenhage.

'S-GRAVENHAGE
MARTINUS NIJHOFF
1899.

DE 'S-GRAVENHAAGSCHE BOEK- EN HANDELSDRUKKERIJ.
VOORHEEN:
GEBR. GIUNTA D'ALBANI.

VOORWOORD.

In de Hof- en Landsbibliotheek te Karlsruhe bevindt zich, onder het nummer Karlsruhe 483, een handschrift dat tot opschrift draagt: „Verbael van den Standt van India geduerende 't gouverne vanden E. Hr. van Diemen, beginnende primo Januario anno 1637." Het is een voor Artus Gijsels vervaardigde copie van het Bataviasche dagregister van dat jaar, en zal tot de handschriften behoord hebben, door dien oud-Raad van Indië ten geschenke gegeven aan markgraaf Herman van Baden [1]). Het opschrift is niet geheel nauwkeurig, want het register vangt inderdaad (in onmiddellijke aansluiting op het in het begin van 1899 door mij uitgegevene) met 29 December 1636 aan; een omstandigheid evenwel, waarmede m. i. bij de betiteling van dit deel geen rekening behoefde te worden gehouden.

Het register breekt plotseling af met 27 Mei 1637. Aan het eind staat in het hs. aangeteekend: „ziet verder int vervolch vant tweede bouck n°......." (niet ingevuld). Dit vervolg komt niet onder de hss. ter Karlsruher bibliotheek voor. Evenmin bezitten het Lands-Archief te Batavia of het Rijksarchief te 's-Gravenhage exemplaren van het dagregister van 1637, het zij dan van vóór of van na den 27sten Mei van dat jaar.

Het kwam mij voor dat dit groote fragment, hoewel niet in het oorspronkelijk plan der uitgave van het Departement van Koloniën begrepen, evenzeer moest worden gedrukt als de op het Rijksarchief aanwezige dagregisters, daar het tot dezelfde reeks behoort als deze en dus evenzeer de door het Bataviaasch Genootschap ondernomen uitgave aanvult. De minister van

1) Ned. Spect. 1888 n°. 9.

koloniën vereenigde zich met deze meening, en het bestuur van de Karlsruher bibliotheek stelde gaarne het handschrift ter beschikking.

Tegelijk viel mijn aandacht op een ander te Karlsruhe bewaard hs., genummerd 480, en eveneens van Gijsels afkomstig, waarin, op foll. 59—220, nagenoeg het geheele dagregister gecopieerd staat van Van Diemens's tocht naar Ambon in 1637. Naar ieder uit Valentijn bekend is, heeft deze Gouverneur-Generaal twee malen, in 1637 en 1638, Ambon met een krijgsmacht bezocht [1]). Beide malen deed hij van den ganschen tocht een uitvoerig dagregister houden. Copiën daarvan werden naar patria overgezonden als bijlagen op de generale missiven van 26 Dec. 1637 en 22 Dec. 1638, doch thans is op het Rijksarchief alleen het register van den tweeden tocht nog over. Dat van den tocht van 1637 wordt als „ons dachregister" door Van Diemen aangehaald op de plaats in de generale missive van 26 Dec. 1637, welke gedrukt staat bij Tiele-Heeres II, 324. In de daar toegevoegde noot wordt vermoed dat de plaats op het algemeen Bataviaasch dagregister van 1637 betrekking heeft, doch dit is niet het geval.

Foll. 59—220 van het hs. Karlsruhe 480 bevatten uit het dagregister van den Ambonschen tocht van 1637 het volgende:

foll. 59—168[verso]: „Extract uijt het Journael ofte dachregister van d'Ed. Hr. Gouverneur Generael van Diemen gehouden op de tocht naer ende in Amboijna tot straffe der rebellen aldaer", van 19 Januari, dag der aankomst voor Ambon, tot 31 Mei 1637.

foll. 169—189[verso]: „Beschrijvingh van 't gepasseerde op den generalen beroep- en lantdach", 16 Mei—5 Juni 1637.

foll. 191—198[verso]: „Instructie voor d'Ed. Joan Ottens, vice gouverneur en directeur over de Amboinese quartieren", 4 Juni 1637.

Foll. 201—208: „Verhaell vant gheenne d' Heer Generael van Diemen wedervaerren is op zijnne Amboijnesche voijage voor ende ontrent de stadt van Boetton", van 12—22 Juni 1637 ([2]).

(1) Valentijn, *Ambonsche Zaaken* 106—124 (in het tweede van zijn folianten).

(2) Ik doe opmerken dat Van Diemen niet den 14den, zooals Valentijn (*Ambonsche Zaaken* 116) en in navolging van hem Tiele—Heeres II, LXII opgeven, maar den 4den Juni 1637 van voor Ambon vertrokken is, zooals blijkt uit het tweede in het Karlsruher hs gecopieerde extract van het dagregister van dezen tocht.

Foll. 210—220: „Verhaell van tgenne d' Heer Generael van Diemen wedervaren is int wederkeeren voor Macasser", 22—27 Juni 1637.

Hiervan zijn foll. 59—198^{verso} thans voor het Rijksarchief gecopieerd, terwijl foll. 201—220 aan het slot van dit boekdeel, achter het met 27 Mei 1637 afgebroken Bataviasche dagregister, zijn afgedrukt. Ik ging hiertoe over omdat in het werk van Tiele—Heeres t. a. pl. van deze toen voor verloren gehouden bron als van een deel van het Bataviaasch dagregister is gesproken, en omdat de gebruiker van het genoemde deel der bekende *Bouwstoffen* van het thans medegedeelde wezenlijk nut hebben zal. Dat het eigenlijke Bataviasche dagregister over de maanden Juni—December 1637 nog zou worden teruggevonden komt zoo onwaarschijnlijk voor, dat ter wille van deze mogelijkheid het stuk niet behoefde te worden teruggehouden. Men vindt hier dus behalve het Bataviasche dagregister tot 27 Mei 1637, nog een deel der bouwstof die tot het verloren vervolg moet zijn gebruikt. Daaronder is ook de tekst van het contract met Makasser van 26 Juni 1637, dat in de inleiding op Tiele—Heeres II (p. LXIX), ondersteld werd niet in zijn geheel bekend te zijn. Het contract komt, behalve in het thans uitgegeven document, ook voor in het eerste deel der ms. contractboeken ten rijksarchieve.

Wat aangaat het historisch belang der in dit deel afgedrukte mededeelingen, uit dit oogpunt schijnen mij vooral de berichten uit Arrakan en Quinam, die betreffende den voortgang van den handel in Bengalen, die van den bevelhebber der vloot voor Goa en betreffende de aanrakingen met den groot-mogol en den koning van Visiapoer, de rescriptiën van Van Diemen op de hem naar Ambon overgezonden berichten, en het relaas der vredesluiting met Makasser, aandacht te verdienen. De berichten uit Arrakan en Quinam bevatten materialen tot de geschiedenis van een tot dusver zeer weinig bekend gedeelte van Compagnie's handel, het verslag van het gezantschap van Joan van Twist aan den koning van Visiapoer en de daarmede samenhangende berichten doen ons een nieuwe episode onzer worsteling met de Portugeezen op de kust van Voor-Indië kennen, de rescriptiën van Van Diemen geven een goed inzicht in de algemeene handelspolitiek der Compagnie van dezen tijd, en het relaas der vredesluiting met Makasser vult de berichten, in het tweede deel van Tiele—Heeres opgenomen, wezenlijk aan.

De navolgende zaken worden op de onderstaanden bladzijden aangetroffen:

Vertrek der retourvloot naar patria onder Hans Putmans, 1.

Gezantschappen naar Bantam, 2, 27, 32, 46, 228—229.

Vertrek van Van Diemen naar Ambon, 2.

De raden Philips Lucas en Artus Gijsels met de leiding van zaken te Batavia belast, 3.

Berichten van den koopman Jeremias van Vliet uit Siam, 4—12 (met rapport van den vandaar teruggekeerden commissaris Joost Schouten), 133—140.

Verpachting van plaatselijke inkomsten te Batavia, 13.

Request van Abraham van Drijen, 's heeren gevangen, 14.

Onverwachte terugkeer van Hans Putmans, 15; hij vertrekt wederom, 16.

Berichten van den commandeur Cornelis Sijmonsen van der Veer voor Malaka, 18—22, 165—169.

Toenemende vervolging der Roomsch-Katholieken in Japan, 20.

Berichten van den assistent Laurens Jacobsz. Dorhout te Palembang, 29, 53—56.

Vertrek van den vrijburger Laurens Pit naar Ambon met berichten voor den Gouverneur-Generaal, 30.

Vertrek van Coenraet Cramer naar Martapoera, 31.

Berichten van den gouverneur van Formosa, Joan van der Burch, 33—39, 150—154.

Berichten omtrent de zending op Formosa, 37, 151.

Berichten van den president Nicolaes Couckebacker uit Japan, 39—40, 144—150.

Brief van den panglima van Indrapoera aan den Gouverneur-Generaal, 41.

Berichten van den koopman Adam van der Mandere uit Arrakan, 42—45, 59—60, 71—73.

Berichten van den koopman Lucas de Vogel uit Djambi, 49—52, 118—122, 169, 233—237.

Aanschrijving aan den commandeur Cornelis Sijmonsen van der Veer voor Malaka, 56—57.

Berichten van den oppercoopman Abraham Duijcker uit Quinam, 61—63, 154—160.

Onderschepte brieven van Portugeezen, 63—65, 82—86.

Lijst van het geschut der Portugeezen te Macao, 65—70.

Berichten van den commandeur Jacob Coper voor Goa, 73—86, 249—264.

Engelsche schepen van de compagnie van William Courten, 74, 77 (met brief van Karel I van Engeland aan den Gouverneur-Generaal en verdere ambtenaren der Ned. O. I. C.), 78 (bericht dat deze schepen een passage benoorden Japan door 't Weijgat naar Engeland willen zoeken), 81, 170, 199.

Berichten van den oppercoopman Barent Pietersen te Suratte, 78—82, 102—106 (met firman van den grootmogol „om liber ende vrij door ende in gansch Bengala te mogen negotieeren"), 244 (ander firman van den grootmogol te dezer zake), 264—271.

Berichten van den gouverneur ter kust van Koromandel, Carel Reyniersen, 87—96 (met firman van den koning van Golconda), 238—247.

Berichten van den oppercoopman Jacob Mahuijsen in Bengalen, 96—102 (met „accoordt dat den nabab Eslimchan d'onse heeft doen aengaen").

Vertrek van twee schepen naar Kambodja, 108—110.

Brieven van padre Bartolomeo de Roboredo te Bantam nopens de uitwisseling van gevangenen, 111—112, 116, 124—127, 161—165.

Berichten van den opperkoopman Jan Dirksz. Galen uit Kambodja, 113—114.

Brief van eenige grooten uit Priaman ten beklag over den koopman Paulo Antonio de Bary, 117--118.

Berichten van den opperkoopman Coenraet Cramer en van den onderkoopman Olivier de Solemnes uit Martapoera, 127—132, 144.

Bericht omtrent krijgstoerustingen van den Mataram, 160.

Bericht van de inneming van Luciëla en verdere bedrijven van Van Diemen op Ambon, 171—195, 202—205.

Rescriptie van den Gouverneur-Generaal op hem toegezonden berichten, 195—202.

De „Amboijneese standt" te „schabreus" om andermaal „ontdeckinghe vant Zuijtlandt te doen", 204.

Berichten van den gouverneur Jan van Broeckum op Ternate, 205—223.

Berichten van den gouverneur Cornelis Acoleij op Banda, 223—227.

Bericht van den opperkoopman Joan van Twist omtrent zijn ambassade aan den koning van Visiapoer, 252—261.

Verhaal van Van Diemen's wedervaren voor Boeton, 272—279; voor Makasser, 280—292.

Contract van 26 Juni 1637 met Makasser, 287—289.

H. T. COLENBRANDER.

ERRATA.

Bldz.	7	regel	2	v. b.	*staat* bergen, *lees* derven.
〃	21	〃	11	v. b.	*staat* schierzee, *lees* silverzee.
〃	32	〃	10	v. b.	*staat* boecken, *lees* bocken.
〃	36	〃	7	v. o.	*staat* met *lees* niet.
〃	40	〃	2	v. b.	*staat* Troncquin, *lees* Toncquin.
〃	48	〃	10	v. o.	*staat* lanckius, *lees* lanckins.
〃	49	〃	15	v. b.	*staat* Sonsouhaen, *lees* Sousouhaen.
〃	120	〃	15 en 16	v. b.	*staat* afta, *lees* asta.
〃	154	〃	11	v. b.	*staat* op, *lees* oft.
〃	171	〃	19	v. b.	*staat* Duliassers, *lees* d'Uliassers.
〃	172	〃	15	v. o.	*staat* tinater, *lees* obstinater.
〃	184	〃	14	v. o.	*staat* Halahea, *lees* Nalahea.

Anno 1636.

Adij 29 Desember vertrect van hier d'Hr Putmans Raadt van India ende geweesen gouverneur in Taijouan met de scheepen Banda, Zutphen, Prins Willem, Nieuw Zeelandt ende Leeuwarden, naer Cabo de Bona Esperanse, omme van daer voorts naert patria te verseijlen in compie vande scheepen Swol ende Amilia die van hier in Augustij passado (over Surattte ende Persia om aldaer de gereet leggende vaderlantsche retouren ende Persische zijde in te neemen) derwaerts vertrocken zijn.

D'ingelaaden cargasoenen der voornoemde vijff scheepen van hier gesonden bedragen: zijn gemant ende geprovideert als volgt:

't Cargasoen int schip Banda	*f* 345335.5.11	gemant met 117 coppen		tsamen voor 10 maenden van alles geprovideert.
Zutphen	422127.4.1	. . . 138	d°	
Prins Willem	313514.9.3	. . . 102	d°	
Nieuw Zeelandt	155034.10	. . . 152	d°	
Leeuwaerden	268948.5.1	. . . 123	d°	

Somma *f* 1504959.14.6 gemant met 632 coppen.

Den Almogende gelieve d'selve t'haerder gedestineerde plaetse spoedich in salvo te geleijden, amen.

In compie van dese retourscheepen verseijlen mede de scheepen Wassenaer, Gallias, ende 't jacht Waterloose Werve

Op Wassenaer gaen als gecommitteerde d'Hr Arts. Gijsels, Raet van India, Abraham Welsingh, fiscaal, Jacob Galen ende Jacob Compostel, oppercooplnijden ende raetspersoonen inden achtbaren raet van justitie omme de behoorlijcke monsteringhe ende visite der kisten vande overgaende persoonen op de vloote van naert patrija te doen, die naer verrichter saecken gecommandeert sijn soo spoedich met d° schip wederom herwaerts te keeren als doenelijck is; tjacht Waterloose Werve is geordonneert de vloote tot buijten de Straete Sunda te convoijeeren om ons van der selve behouden uijtcompste rapport te doen.

Met 't schip de Galjas gaet den sabander Sebalt Wonderaar ende Limlacco, capiteijn der alhier resideerende Chijneesen naer Bantam met ordre om met den coninck bij alle te doene debvoiren een vaste vreede te treffen, ten welcken eijnde de alhier resteerende 31 stux gevangene Javanen die staende desen oorlooghe bij d'onse sijn verovert ende overgebleven, uijt de kettingh geslagen ende gemelte sabandaer mede gegeven zijn om die tegen onse Nederlanderen tot nu toe in Bantam gevangen gehouden ende soo veel onser burgeren weghgeloopen ende veroverde slaven te trocquiren als met den anderen in der minne zullen connen verdraghen Mitsgaders dat de wapenen ter wedersijde mochten werden afgeleijt, alle feijtelijckheden ophouden, ende werden gelijck voor desen, met den anderen als oprechte vrunden vredich leven, daertoe desen Bantamsen coninc cenighen tijt herwaerts soo door Javanen, Chijneesen (expresselijck tot dien eijnde herwaerts gesonden) gearbeijt heeft. Den goeden Godt gunne de verhoopte vreede ten dienste ende welstandt vande generaele Comp^{ie} mach worden getroffen ende gegaudeert, amen.

Op dato compt alhier ter reede een jonckgjen van Lossarij met Chijneesen mede brenghende omtrent 200 corven swarte suijcker, 10 lasten rijs, 5 lasten Javaense boontjens ende verscheijde andere cleijnicheden.

Adij 30 Desember vertreckt d'Ed. H^{r} Gouverneur Generael Anthonio van Diemen, geaccompangeert met d'heeren Antonio Caen ende Joan Ottens extraordinaris Raden van India naer de quartieren van Amboijna met de scheepen ende jachten namentlijck:

de scheepen	Leijden	tsamen 17 scheepen ende jachten.
	't Wapen van Rotterdam	
	Oudewater	
	Bredamme	
	Leeuwinne	
	Bueren	
	der Goes	
	Bommel	
	Zeeburgh	
de jachten	de Valck	
	Westhoven	
	Cleen Wesel	
	de Jonge Prins	
	Vlielandt	
	Waterlandt	
	Dolphijn	
	Neptunes	

Alle van ammonitie van oorlooghe, crijgsgereetschappen, victualien ende alle nootlickheden wel versien ende gemant met 2000 coppen namentlijck:

zeevarent volk tsamen	750	coppen	
soldaeten onder 12 vaendels	900	d°	
d'Ed. Hr generaels suyte	20	d°	
blanke coppen			1670.
vrije Mardijckers in dienst aangenomen	70		
Bandaneesen als vooren	60		
lijffeijgenen vande Compe	200		
inlantsche natien			330.
		Tsamen	2000.

Met deze voortreffelijcke scheeps ende chrijghsmacht gaet zijn Ed. van hier recht door (sonder 't casteel Amboijna aen te doen) naer de custe van Seram voor Luciella omme des quimelahas fort aldaer te overrompelen, 't selve met Godes hulpe stormerhant in te neemen ende te raseeren, item omme alle de nagelboomen op Warnoello alle andere onse quaetwillighe uijt te roijen, mitsgaders de contractbreeckeren ende affgevallen naer verdiensten te straffen ende tot hun vorighe gehoorsaemheijt te constringeeren, den vervallen standt tot ruste te brenghen ende andere verloopen saecken naer behooren tot welstant vande generale Compie te redresseeren, omme de gemelte Compie eenmaal vande lange jaerlijcxse gedraegene lasten ende costelijcke tochten te ontlasten ende d'Amboijneese quartieren voor alle verdere onheijlen te verseeckeren; hiertoe verleene den Almogende zijn heijligen zegen.

D'Heeren Anthonio Caen ende Joan Ottens (die sich op nieuws als extraordinaris Raet van India onder een tractement van 250 gl. ter maent voor 5 jaeren heeft verbonden) gaen tot assistentie van d'Ed. Hr Generael, nevens verscheijde oppercoopluijden, ende andere officieren omme zijn Ed. in alle voorvallende saecken met raat ende daet ten dienste vande generaele Compie te assisteeren, ende zal apparent den gemelten E. Ottens naar verrichter saecken als gouverneur in Amboino verblijven.

Int schip de Leeuwinne is voort comptoir Amboijna geladen een cargasoen monteerende ƒ 62050.4.5, bestaande uijt 2000 Ra van 8en in spetie, cleeden, victualie, ammunitie van oorloge, gereetschappen, als andersints, als per factura int largo blijckt.

Compe affairen ende de generale directie in Batavia gedurende 't affwesen van d'Ed. Hr Gouverneur Generael, blijven bevoolen aen de Raden van India den E. directeur Phle Lucas ende Arte Gijsels, ende is dienvolgende gemelte Hr Lucas op heden morgen als continueel president voor alle des Comp dienaers ende de gantsche burgerij in behoorlijcke forme geauthoriseert ende daervan een

schriftelijcke commissie, bij sijn Ed. onderteekent, verleent. Tot assistentie zijn haer Ed. bijgevoucht:

den visitateur Joan Goessens,

Jacob de Wit, oppercoopman vant groot comptoir Batavia,

den bouckhouwer generaal Cornelis van der Lijn.

Ten voorschreven dagen vertreckt van hier naer Japara een Chineese wanckan, uijtvoerende 17 corgie cleeden, 2 corgie chauls ende armosijnen, 2800 stucx groff porcelijn eenighe Javaense loode potjes ende andere cleenicheden.

Soo arriveert alhier savonts mede van Siam 't schip 't Wapen van Delft mede breughende een cargasoen bedragende ter somma van *f* 17412.12.8, bestaende in

5500 picol sappanhout
30 coijangh padij
10 p. gommelacco
100 potten cocquesolij
52 p. quati balcken
150 p. d° plancken
4000 p. oude cocquesnooten om in Batavias gronden te planten.

Uijt de missive van coopman Jeremias van Vliet in dato den 30 Desember met d° Delft ontfanghen verneemen 't naervolgende:

Dat den coninck van Siam d'onse met sachte solicitatien sonder eenighe geschencken een tra van 200 coijangh rijs ende 100 d^os^ padij uijt te mogen voeren hadde verleent, ende was sijne Maj^t^ seer verwondert (vermits een vruchtbaren tijt) geen meerder quantiteijt rijs ende padij bij d'onse wiert geeijscht soodat gemelte van Vliet opmerct het ons in toecomende met sachte versoecken aen groote quantiteijt rijs niet sal comen te mancqueren, den Siammer sich vastelijck inbeelt, dat Batavia sonder zijnen rijs te genieten niet conde bestaen dat nu (vermits verneemt daer weijnich wercx van maaken ende geen groote versoucken om doenen) contrarije bevindt ende in zijne maxime van ons daer met tot sijn devotie te houden, bedroogen is, sulcx dat in toecomende aenden uijtvoer van rijs uijt 't Siamse rijck niet en wort getwijffelt, maer dat Batavia eerlanghe met des conincx mandarijns ende andere joncquen vandaer goede partije staet toe te comen.

De gelicentieerde 200 coijangh rijs ende 100 coijangh padij nam den coopman van Vliet voor op d'aencomste van 't schip Noortwijck uijt Jappan ende de fluijt Warmont uijt Taijouan daerinne te scheepen ende eerstdaechs herwaerts aen te senden.

't Cargasoen met 't schip Leijden van hier ontfangen was alsnoch door een soberen aftreck onverkocht en bleeff d' comptoir van capitael sober geprovideert, insonderheijt van comptanten, die dagelijckx tot den incoop van harte vellen als andere waeren voor Japan ende Taijouan ten diensten van Firando was inwachtende. Echter was bij de langhe tardance van dien de Comp^ie^ geen

ondienst inden incoop der voorschreven goederen geschiet, vermits ijder een met 't snijden ende innen vande graanen noch besich was.

Gemelte van Vliet stelt voor (soo opt comptoir Siam noch eenighe jaeren blijft continueeren) om 't aenstaende jaer naer verrichter saecken met 't laetste schip een keert naer Batavia te moghen doen omme d'h^r Generaal ende Raden van Indien vanden Siamsen handel ende zijne gedaene besoinges mondelingh rapport ende grondige onderrichtinghe tot verbeteringhe der negotie aldaer te doen, ende om ondertusschen oock preuve van d'aengequeeckte aldaer verblijvende Comp^e dienaers te becomen, Item dat hem soodanighen commissie mochte werden verleent als tot uijtvoeringhe van zijn opgeleijde cargie wert vereijscht.

Met voornoemde schip Delft keert mede den commissaris Joost Schouten van Siam, die den 13 Augustij passato van hier met Leijden ende Delft derwaerts was gecommitteert omme aen zijn Maij^t te presenteeren de goude missive neffens de treffelijcke schenckagie van sijn vorstelijcke genade den Heere Prinse van Orangien bestaende in een schoone goude croone ende een swaert.

Uijt desselfs rappoort ende schriftelijck relaes den Gouverneur Generael ende Raden van Indien overgelevert, verstaen ten principalen:

Dat met gemelte scheepen naer veel moijtens ende perijckels eerst den 15 September passado voor de reviere van Siam is gearriveert ende den 19$_{en}$ met de brieven ende geschencken tot voor Bancock aengecomen, alwaer tot den 23^en d° door de Siamse traecheijt is verbleven, wanneer den brieff vanden Heere Prince van Orangien na de Siamsche costume seer statelijck ingehaelt ende met 't gevolch van 10 prauwen ende omtrent 400 persoonen tot omtrent 1 mijle beneden de stad Judia opgevoert is, van waer deselve opden 26 d° seer sierelijck met 12 prauwen ende wel 800 mannen na de stadt gevoert ende binnen des coninex paleijs gebracht wiert daerse ter presentie vande grootste mandorijns des rijcx opde groote zale ofte baleije geopent, in Siamse tale getranslateert ende vermits van soo grooten Prince in goud geschreven quam, bij de goude beelden der gooden ende oude coninghen gestelt is welcke eere alleen aende goude brieven der coningen van Chijna ende Peguw geschiet.

Gemelte missive des Prince van Orangien is den coninck nevens de bijgevouchde geschencken vande goude coninckljjcke croone ende 't swaert soo aengenaem geweest dat het swaert voor sijne Maij^t inde jaerlijcxse prachtige processie na den hoofttempel van Judia gedragen sal worden, ende soo de croone van piramidale forme ende 't swaert wat rijckelijcker waere versiert geweest 't soude sijne Maij^t noch aengenamer zijn geweest ende sal de croone inden crijgh ofte veltlegers bij den coninck gedragen werden.

De missiven van d'Ed. H^r Generaal aenden coninck ende oija berckelangh sijn mede met statelijcke eere opden 28^en September in de nieuwe logie gebracht ende int portael van eenen schoonen tempel ten bijwesen van veel gecommitteerde mandorijns seer wel ende nae de letter getranslateert, welcken

den coninck ende zijnen raet des anderen daechs door den berckelangh gecommuniceert zijn, die over 't claer advijs opt stuck vanden rijs seer verwonderen ende soodanigen resoluten schrijven (so) den commissaris Schouten seeckerlijck is geinformeert) op dese saacke niet en hadden verwacht, daermede hunne glorieuse dwalende opienie (van dat haeren rijs alhier niet souden connen derven) ter neder gestooten is.

Buijten opienie vermits de traeghe Siamse gewoonte was den commissaris een seer spoedige audientie vergunt, sulcx dat opden 2^en October passato de boven gemelte brieven ende geschencken vande H^re Prinse van Orangien ende d'Ed. H^r Generael met assistentie vanden coopman van Vliet inde groote conincklijcke saale ter presentie vande grootste ende meeste mandorijns des rijckx in behoorlijcke forme overgelevert heeft, die bij sijne Maj^t met groote aengenaemheijt ende contentement geaccepteert ende aenvaert sijn. Het translaet der brieven wiert publijckelijck gelesen maar 't geene d'Ed. Heer Generaal wegen den rijs ende 't restitueeren der Patanische schult geschreven hadde, wierde met voorbedacchtheijt overgeslagen, ten eijnde voor de cleene mandorijns en der gemeene volck schijnen mocht haeren Prince met den Neerlantschen staet in volcomen gecontenteerde vruntschap [was]. Naerde gedaene lectuire der brieven ende eenighe gehoude discoursen vraechden den coninck aenden commissaris off buijten deselve noch ijets aen zijne Maj^t voor hadde te dragen ofte te versoucken, dat hem zulcx bij gelegentheijt door een barckelangh soude laeten aendienen, hij wilde ons in alle redelijcke zaacke favorabel zijn, waervoor sijn Maij^t bedanckte ende nadat met sirij pinangh, een cleet, ende een kattij silver geschoncken was, sijn met de behoorlijcke sermonie uijt 't paleijs naer Comp^e logie vertrocken.

Sanderen daachs wiert den commissaris Schouten door een sabander uijt last des coninex affgevraecht wat buijten de missive van d'H^r Generael te seggen ofte versoucken hadde, off sijn Ed. hadde gelast desen jaare rijs ende padije te eijschen ende wat quantiteijt d'onse van meeninge waeren te versoecken. Item uijt wat joncken die van Patania de geeijste 5603¼ R^en hadden aengeslagen, ende hoe d'anachodas waren genaempt, &^a.

Hierop antwoorden den commissaris dat niet anders hadde te versoucken als dat zijne Maj^t sijn gunstighe affectie tot de Nederlantsche natie gelieft te continueeren ende deselve in alle voorvallende saacke sijn faveur ende hulpe te bewijsen; dat d'aengeslagene goederen der Batavise Japanderen gerestitueert, ende Oija Signorative [tot] restitutie der gedaene schade aen Jan van Meerwijck mocht worden gecondempneert; dat 's Coninex ordonnantie op die van Patanie tot de billijcke restitutie der voornoemde 5603¼ R^a mochte werden verleent off dat anders door hostile middelen d'selve soude moeten voirderen. Item dat de Ed. H^r Generaal over den schraalen toevoer des voorleden jaers van 100 coijangh rijs ende 200 d° padije niet wel genoechde, nademael zijn Maj^t d'onse alsdoen vastelijck 400 coijanghs rijs ende 400 coijanghs padij hadde toegeseijt, dat ons dienvolgende

van andere quartieren sodanich hadden geprovideert dat voortaen den Siamsen rijs ende padij wel conde bergen.

Welcke redenen alles bij den sabander opgeschreven ende verstaen door den bercquelangh den coninck voorgedragen zijn die daerinne seer was verwondert ende wel bemerckten in zijn ijdele opienie dat Batavia den Siamsen rijs niet derven conde, bedroogen was.

Op de restitutie van de Japance aengeslagen goederen ende Meerwijcx recht op oija Signorat, heeft den commissaris niets geobtineert, noch op de gepretendeerde 5603¼ R^n van die van Patanije geen ander antwoorde becomen als dat zijne Maij^t geene genouchsaame redenen hadde om aen de Pataneesen de versochte restitutie 't ordonneeren alsoo de anachodas van genoome joncken (volgens des berckelanghs seggen) hadden vertelt geen Bataviasche goederen in gehadt te hebben. Medt dese onbeschaemde ende simpele leugen wiert dese rechtmatighe saecke geexcuseert ende affgeslagen, daerop den commissaris Schouten door ordre vande heer Generaal dese volgende missive in Maleijtse taale uijt Siam aen Dato Bandara eerste mandorijn van Patania geschreven heeft luijdende als volcht:

Missive van Joost Schouten commissaris des doorluchtigen Prince van Hollandt ende d'Ed. H^r Gouverneur Generael van India, aende Coninckelijcke Maj^t van Siam, geschreven aen Dato Bandara eerste mandorijn van Patania.

Tsijn ses jaaren geleden, dat Patanij van Siam affgevallen, zijn 2 Siamse joncken uijt Batavia na India gekeert die in Patania comende door last vande coninginne aengeslagen zijn; de Chijneese inwoonderen van Batavia hadden daerinne de waerdie van 5603¼ R^a gescheept gelijck de neffens sijnde memorie breeder declareert die hun soowel als den Siamschen goederen door dato Besaar genoomen zijn twelck een saacke was die tegen den plicht van vrientschap street, weshalven den H^r Gouverneur Generaal 't naeste jaer uijt Batavia aan dato Bandara geschreven ende billicke restitutie versocht heeft, dat sonder te antwoorden met stilswijgen geweijgert is. Hierover heeft d'H^r Generaal tvolgende jaer den commandeur Anthonio Caen met soodanige brieven in Patanij gesonden als UE. ende andere regenten cundich is, waarop nochtans geen vreede met Siam, nochte restitutie der gedane schade gevolcht is, twelck d'heer Generael tot 'tassisteeren des coninx van Siam tegen Patania bewoogen heeft.

Sedert is Patania met den coninck van Siam door voldoeningh der costuijmelijcke reverentie bevredicht twelck zijne Maj^t aende Ed. Heer Generaal in Batavia geadviseert heeft, die daerover heeft versocht dat aen die van Patania de restitutie vant geroofde geordonneert mochte werden. Wij vertrouwen de recht-

matigheijt geobedieert zal werden opdat Batavia ende Patania gelijck voor desen als een moghen zijn.

Maer soo de coninghinne ende mandorijns van Patanij 't effect vande restitutie traineeren ofte met vrijvole reden excuseeren, soo wert haer luijden uijt last des heer Generael aengecundicht offschoon Patania in Siam bevredicht is, den oorlooch echter met de Hollanders continueeren zal, zulcx haare joncken nae Siam ende elders varende vijantlijck aengeslagen zulle werden gelijck d'H^r^ Generael aen zijne Maj^t^ van Siam oock geschreven heeft, doch de coninginne ende mandorijns tot het restitueeren vande 5603¼ r^a^ connende resolveeren sal d'H^r^ Generael hun lieden opt senden van gesanten in Batavia den vreede vergunnen ende 's Comp^e^ negotie tot Patanija hernomen werden. Eijntelijcken vermane UE. ende d'andere regeerders van Patanija in dese wichtighe saacken sulcx te doen als tot contentement vanden coninck van Siam, gerusticheijt van Patania ende uijt (¹) derselver inwoonderen nodich is. In de coninckljjcke hooftstadt Judia int Rotten jaer den 4^en^ daervan de maent Oij; onderstondt: Joost Schouten.

Wat in antwoorde deser missive opde voorschreven restitutie staet te volgen sal den tijt leeren.

't Sedert heeft den commissaris Schouten sijn affschijt van zijne Maij^t^ van Siam instantelijck versocht dat door de traecheijt vande bercquelangh, des coninex superstitieuse godsdiensten ende geduerighe waterfeesten niet eerder als den 23 November passato is geschiet, als wanneer hem door den coninck wierde gevraecht off het schip om te vertrecken gereet, zijne saecken in Siam verricht ende behoorlijck voortgeholpen was, &^a^, daerop den commissaris antwoorde dat zijne saacke redelijck hulpe hadde genooten ende tot vertreck veerdich was.

Den coninck verhaelde voorder dat den gouden brieff ende 't geschenck des prince van Oranghien met sonderlingh contentement hadde ontvangen ende [tot] een teecken van oprechte vruntschap wederom soodanighen brieff ende 't geschenck met hem aen zijn Ex^tie^ wilde senden. Item dat den brieff ende 't geschenck vande Ed. H^r^ Generael hem seer aengenaem was geweest ende in antwoorde van dien eenen brieff doen schrijven ende neffens de schenckagie naer Batavia seijnden wilde, &^a^.

Naer welcke redenen den commissaris vanden coninck met een goude crans weerdich omtrent 50 R^a^ ende een Siams habijt begifticht ende zijn affscheijt becomen heeft.

Den 28 November daeraenvolgende wierde den commissaris des coninex missive ende geschencken aenden Prince van Orangie ende d'Ed. H^r^ generael ter handen gestelt den 2 Desember aen tschip 't Wapen van Delft met een

(1) Zoo het hs., men zou verwachten: „van".

roijfregat ende drie prauwen seer stadelijck door twee gecommitteerde mandorijns aen boort gebracht ende met eerbiedighe sermoenien overgenoomen daermede den commissaris den 4^{en} d^{o} van voor de reviere van Siam herwaerts aen vertrocken is hebbende als vooren den coopman van Vliet (volgens zijne ordre) met een schriftelijcke instructie tot bevoorderingh van Comp^{s} affairen versien ende ter handt gestelt.

Des Conincx geschenck aen zijn Princel. Ex^{tie} bestaet in een Siamse conincx croone met roode ende groene steentjens versiert nevens 10 p. sijde stoffen die den prince conincx broeder aen zijn Ed. vereert.

Adij ultimo Desember worden door gecommitteerde uijt schip Twapen van Delft hier binnent casteel gebracht ende met lossinghe van canon nevens 3 cergien vande int geweer staende mutsquettiers ingehaelt de bovenstaende missive ende geschencken des conincx van Siam aen zijn genade den Prince van Orangien ende d'Ed. H^{r} Gouverneur Generael; gemelte missive luijdende van woorden te woorden als volcht:

Translaet vande missive aende Prince van Orangien.

Goude schriftelijcke legatie vande aliantie zijnde vol goddelijcke glans, d'alder uijtnemenste begrijpende alle wijse wetenschappen, de geluckichste welcke inde werelt bij den menschen niet en is, de beste ende verseeckerste die inden hemel op aerden ende inde helle zij, de grootste soetste ende vriendelijcxste coninckllijcke woorden, welckx crachtich luijdende eijgenschappen ende glorieuse fama soodanigh door den aerdtboodem loopt alsoft door goddelijcke macht de dooden verreesen [en]de miraculeuselijck van alle spirituale ende corpuraale coruptien gesuijvert wierden waerinne hun de regeerende priesterlijck negotieerende ende dienstbaare menschen met sonderlingen blijdschap verwonderen alsoo dit bij geenderleij waerdichheden comparatien heeft comende met een vreuchdich herte ende zeer lievende vrientschap ende goddelijcke doorluchtichsten onverwinnelijcken goude croone met veelderleij edele steenen versiert, den grootsten ende suijverlijcxsten goddelijcken Heere der onsterffelijcke zielen den heijlichsten overalsiender ende beschaduwender opperbieder vant edelste ende grootste rijcke van Siam een glants vande schoone groote stadt Judia welcx meenichte toewegen ende open poorten vol menschen crielen ende de opperste hooftstadt des werelts den aertschen coninckllijcken throon versiert met negenderlij steenen ende d'anderplaijsantste landouwe is, welcx heerscher meerder als de gooden ende zijn huijs van gout ende edele steenen zijn, den goddelijcken heere van gouden throonen den witten ende rooden olphant ende rondtgestaerten d^{o} welcke drije uijtnemenste reijsdieren den oppersten Godt vande negenderleij goden aen niemandt anders gegeven heeft, den goddelijcken heere in wiens hant 't victorieuste swaert berustende, een vierigen arm den god des oorlooghs geschreven is.

Aanden doorluchtigen grootmachtighen victorieusen Prince Frederick Heijndrick bijder gratie Godes Prince van Orangien, grave van Nassouw, Catsenelleboogheu, Vijanden, Diets, Linghen, Meurs, Bueren, Leerdam, marquis vander Veer, ende Vlissinghen, Heere ende baron van Breeda, der stadt Grave ende landen van Cuijck, Diest, Granberghen, Herstal, Cranendonck, Warneston, Arleij, Noseroijst, wt Daesburgh, Poelaenen, Willemstadt, Nieuwevaert, Iselsteijn, St Maertensdijck, Geertruijdenbergh, Chasteau Regnardt, de Hooghe ende Lage Swaluwe, Naeltwijck, &^a, erffburghgrave van Antwerpen ende Besançon, erffmarschalck van Hollant, gouverneur van Gelderlandt, Hollandt, Zeelandt ende Westvrieslandt, Zutphen, Uttrecht ende Overijsel, &^a, Capiteijn generael ende admirael der vereenichde Nederlantsche provintien.

U Ex^tie hooghwaerdighe goude missive ende coninckl ijcke geschenck is ons door U Ex^tie gesant met aengenaemheijt overgelevert waeruijt met contement vernoomen hebben den persoon Uwer Ex^tie door Godes protectie met zijne landen ende ondersaaten in goeden ende geluckighen welstandt is, 't welck ons soodanighen vreuchden was off den hooghen Godt mij de werelt alleen gegeven hadde.

't Is wel soo dat onse rijcken ende uwe Ex^tie heerschapien verre van malcanderen leggen, doch door de oude vaste vrundtschap als een goude masse tsamen gevoucht zijn, zulcx dat mijn verbonden achte U Ex^tie des noodich zijnde, tegen sijne vijanden te landen met onse chrijchsmachten van elphanten, peerden ende soldaaten behulpich te wesen alsmede te water met mijne galeijen, fregatten, prauwen ende chrijchsvolck soo langhe te assisteeren dat de vijanden geheel vernieticht zijn met vertrouwen soo mijnne rijcken des t' eenigher tijt oock noodich hadde, U Ex^tie ons insgelijcx met zijn chrijschmacht ende scheepen assisteeren zult, want onse onderlinghe groote vrientschap sulcx vereijschende.

De Hollanders U Ex^tie ondersaaten die in mijne rijcken negotieeren, werden van mij gefavoriseert, ende met meerder surchvuldicheijt als mijne eijgen vassalen wel getracteert.

De wijle onse vruntschap groot ende soo uijtneementlijck is datse van wederzijde met tseijnden der goude brieven (sijnde de hoochwaerdichste correspondentien) bevesticht zij, zoo connen nochtans de hertelijcke genegentheijt ende tgunt meerder noodich is niet claerlijck declareeren, de coninghen van Chijna ende Judia hebben malcanderen van zeer oude tijden haere goude brieven tot conversatie van vrientschap toegesonden maer dewijle int begintsel den coninck van Chijna sijns harten meeninghe (bij faulte van ervaaren taelmans) niet verclaeren conde, heeft vier geleerde mannen tot eeuwich blijvende dienaers der Siamse croone in Judia gesonden. tSedert zijn de brieven wel ende grondich getranslateert 't welck de crachtichste preservatie van soo durabelen vruntschap is, ende opdat de vaste vruntschap tusschen ons ende onse successeuren vermeerderen ende soo langhduerich wesen mach als de sonne schijnen ende de

mane lichten zal dient U Ex^tie t'overleggen ende 't middel te ordonneeren daer door sulcx best geschieden can.

Uijt onse coninckIijcke stadt Judia int ratten jaer den 9^en dach vande 12^e volle maene zijnde den 21 November 1636.

Translaet vande missive door den oija Berckelangh uijt den naem vanden coninck van Siam aen d'Ed. H^r Gouverneur Generael geschreven.

Den Oija off Hartoghe, blijnckende in oprechticheijt, edel van geslachte vande hooghste vassalen des grooten coninex wijs in voorsienicheijt doorluchtich ende van coninckIijcke affcompste, daerinne hem niemandt gelijck is den machtigen bevelhebber vandes coninex schatten incomste ende der vreemdelinghen saecken, &^a, sendt desen brieff met een suijver herte ende vriendelijcke genegentheijt door bevel vande goddelijcke doorluchticheden onverwinnelijck machtichsten hoochsten heere van hondert ende een croone den grootsten suijversten ende heijlichsten den onsterffelijcken.

Aenden edelen genereusen wijsen seer gestrenge heere Anthonio van Diemen Gouverneur Generael wegen den standt der vereenichde Nederlanden in India Orientalis omdat UEd^te met een suijver harte ende devotie tot de coninckIijcke Maj^t sonderlinghe geaffectioneert is.

Met den commissaris Joost Schouten is hier in India de goude missive ende geschenck van de prince van Hollandt, alsmede UEd^te missive ende geschencken mitsgaders den brieff aen mijn wel aengecomen welcx inhout verstaende mijnen coninck alles aengedient ende bevoirdert hebben, den gesant een spoedighe honorable audientie voor de Maj^t becomen alsmede de brieven ende geschencken soo vande prince als U Edh^t solemneelijck overgelevert heeft, wesende zijn Maj^t sonderlinge gecontenteert dat U Edh^t met redenen ende devotie affectie den brieff ende 't geschenck van U Edh^te prince neffens brieven ende geschencken overgesonden hebt, een saacke die tot sonderlinge voordeel vande Hollanders wesen zal, die in dit coninckrijck van Judia negotieeren ende 't selve frequenteeren.

Uijt U Edh^te missive heeft onsen coninck met sonderlinghe aengenaemheijt de genegentheijt verstaen die U Ed^te met mijne als zijn voorsaten tot continuatie ende d'oude vruntschap, eere ende dienst [van] sijne Maj^t hebt, ende hoewel de gelegenheijt noch niet voorgevallen is omde Maj^t de goetwilligheijt volcomen te bewijsen soo wert sulcx echter soodanich geextimeert als waere U Edh^t goede wille ende genegenheijt in desen ten volle geschiet ende is zijne Maj^t deshalven U Edh^t zeer geaffectioneert.

Op U Edh^te recommandatie hebben aenden capiteijn Schouten naer eijsch mijnes ampts sooveel faveur ende hulpe bethoont als redelijck ende in mijn vermoghen is.

In U Edh[te] brieven wert gemelt dat d'inwoonderen van Batavia eenighe coopmanschappen met 2 Siamse joncken herwaerts gesonden hebben ende door die van Patanija aengeslaghen zijn maar de anachodas genaempt Napit ende Ockon sijcij Sacon verclaren geen kennisse te hebben eenighe Bataviase goederen met haare joncken herwaerts zijn gecomen weshalven de restitutie met geen fondament aende Pataneesen can bevoolen werden; soo U Ed[t] d'eijgenaeren geliefden herwaerts te seijnden ende zijlieden haer goet recht behoorlijck bewijsen connen soo sal de restitutie aen die van Patanija geordonneert worden. U Ed. schrijft dat bij weijgeringhe ende faulte van restauratie de Pataneesen op de zee vijantelijcken doen neemen zult, een saacke die voorwaer niet reddelijck ende 't geene vaste vruntschap den Coninghen van Siam ende Hollant is alsmede met de suijvere genegentheijt strijdich die U Ed. tot zijn Maj[t] heeft ter contrarije sal U Edh[ts] goede fame doort excuseeren van hostille middelen bijde omliggende princen ende natien vermeerdert werden twelck wel te considereeren ende daerinne rechtelijck te procedeeren U Edh[ts] discretie bevoolen blijft.

Opt versouck vanden capitteijn Schouten heeft de Maj[t] den incoop ende uijtvoeren van 200 coijangh rijs ende 100 d[o•] padije geliceutieert.

Den coninck sendt aenden Prince van Hollandt een goude drije dubbelde coninckliјcke croone met roode ende blauwe edele steenen vande soorte der catsooghen staende in een dubbelde roos met roode ende witte steenen geciert.

Aen U Edh[t] schenckt de Maj[t] een goude croone met d[o] roosen ende robijnen versiert, item 50 Siamse coijangs padia.

Inde coninckliјcke hooftstadt Judia den eersten dach vande wassende maen adij int ratten jaer sijnde den 28 November 1636.

Op dato vertreckt van hier een cleen Chijneese wanckan naer Bantam met Chijneesen uijtvoeren 20 p. massoija, 4½ corgie 5 picol out ijser, ½ picol gante ende 130 p. grove porceleijnen commen.

De maent Januarij A° 1637.

Adij p^{mo} Januarijo smorgens zijn ten bewijze van Conilacco capiteijn vande Chijneesen door d'heer directeur generael Philips. Lucassen int bijwesen van d'h^{r} baljouw ende gecommitteerde scheepen bij openbaere uijtroup voor een jaer aende meestbiedende verpacht dese naervolgende pachten, namentlijck:

de pacht van speelen der Chijneesen,

de pacht vande vismart ende 't slachten der vee,

de pacht vande cleede marckt,

de pacht vant handelen aende scheepen,

de pacht vande waech,

de pacht vant tiseren der clappusboomen,

de pacht vant geweesen groote school bestaende in 15 steenen pedacken aende westzijde vande Heerestraet,

de pacht van d^{e} school aende westzijde vande Princestraet in 16 steenen pedacken,

de pacht vande westbarm buijten de plancken pagger,

de pacht vant erff achter 't viercant,

de pacht vande thuijn omde west buijten de stadtsgracht,

de pacht vant erff vant oude sieckenhuijs,

de pacht vande groote revier,

de pacht vande beeck vant galgevelt,

de pacht vant halve block daer de Javaenen woonen aende noortcant,

de pacht vande revier van Anckede,

de pacht vande Chijneese pottjens,

de pacht vanden thuijn bewesten de groote revier daer de Engelse logie gestaen heeft,

de pacht vande mangesboomen inden gemelten thuijn vanden Heer Generael Specx,

de pacht vant towack drincken omtrent de Chinese top taeffel.

Op dato compt alhier ter reede met Chijneesen den baeljouw van Bantam met pertije witte poijer suijcker, hoenderen, fruijten ende andere cleijnicheden.

Adij 2 Januarij arriveeren alhier gesamentlijck de naervolgende vaertuijgen:

Twee vliegers met Javanen van Bantam met chijrijbladen geladen.

Een giljou met 21 Chijneesen van Palimbangh medebrenghende omtrent 100 picol peper, eenige caijolacco ende andere cleenicheden.

Item een jonck met 29 Chijneesen van Japara toebehoorende Bingam Chijnees alhier resideerende, gelaeden met omtrent 400 picol swarte suijcker, hoenderen, soutevisch ende andere cleenicheden.

Uijt de rapporten van d'anachoda vande jonck verstaen dat de Engelse presidenten aldaer souden hebben opgecocht omtrent 500 picol geroffel nagelen sonder te weeten tot wat prijs ende dat over de 10000 R^a van 8^{en} a 6 percento ter maent a deposito hadden gelicht; waeren soo uijtgaven dagelijcx secours van Bantam verwachtende, hadden aenden selven een missive behandicht om naer Bantam aen haeren president te bestellen die alhier overgelevert ende aende sabandar om naer Bantam te senden behandicht is.

Op dato wordt 't onderstaende request van Abraham van Drijen sheeren gevanghen over den dootslach inde persoon van zijn huijsvrouwe begaen in vergaderinghe verthoont ende op zijn daerin voorgestelde versouck gearresteert dat d'heeren scheepenen met haer begonnen proceduren tegen denselven zullen voortvaren mits denselven des versouckende soodanighen termijn ende uijtstel vergunde als de rechten ende stijlen van Raden sijn medebrengende.

Request van Abraham van Drijen, gevangen.

Domine Nicolaes Molleneus,

Mijn seer lieve broeder inden tweeden genatureerden (Jesus Christus) bestaende in Godtheijt ende menscheijt sijnde een warachtich Godt met den Vaeder ende H. geest gepresen tijdelijck ende eeuwichlijck amen.

Domine Molinees ick begeeren aen Ul. ootmoedelijck dat Ul. gelieve soo wel te doen ende spreecken d'heeren overicheijt aen ende te seggen dat mijn aertsche heeren mijn misdadiger gelieven metten aldereersten te laaten dooden want ick liever wil sterven dan hier langher in dit traenendal te leven want het toch soo is dat de heeren mijne overicheijt materie genouch hebben om te laeten dooden gelievende sulcx niet te doen omdat ick in dese quade fout gevallen ben soo gelieven d'heeren sulcx te doen omden heere mijnen almachtigen Godts wil en hout mij toch niet langhe op hier inde gevanckenisse te laeten sitten, lieve Mollenees doet toch u best int geen ick op Ul. begeer wandt Ul. meer met 10 woorden sult doen dan ick misdadiger met vijftich want ick dikwijls gewenscht hebbe, ja wel om gebeeden dat mijn siele uijdt de boijen mijns lichaems mocht verlost wesen. Inde gevanckenisse op Batavia den 29^{en} Desember 1636, zijt hertelijck gegroet, onderstondt Ul. broeder in Christo ende was onderteeckent Abraham van Drien.

Adij 4 d° savonts compt alhier ter reede seer onverwacht met jacht Waterloose Werve den heer gouverneur Hans Putmans rapporteerende hoe sijn E. tsedert den 29 Desember passato dat met de retourscheepen Banda, Zutphen, Prins-Willem, Zeelandia ende Leeuwaerden van Bataviasche rhede was gescheijden voorspoedich tot omtrent 2 mijlen bewesten 't eijlandt Dwars inde Wech den 2 Januario gecomen was, dat d'heer Gijsels ende de gecommitteerde heeren naer gedaene monsteringhe ende visite &ª met schip Wassenaer dien selven dach hun affscheijt vande vloote hadde genoomen, datter dien volgende nacht tusschen den tweeden ende derden d° soodanighen onverwachten onweer ende extra ordonnarije tempeest van wint, regen, donder ende blicxem was ontstaen, ende alle de scheepen soo subitelijcken overvallen dat ter nauwernoot de seijlen inden bandt conde crijgen ende getracht hebbende ten ancker te comen sijn door de scherpe grondt de cabelen aen stucken gevijlt, dat daerop de plicht anckers waren toegegaen die mede niet hebben connen houden ende als vooren gekerft zijnde de geheele vloote sonder uijtsicht ofte eenich seijl te connen voeren alsoo op des Heeren genade in perijckel van alle te vergaen dien geheelen nacht hebben moeten laeten drijven tot den dach aencomende allen vanden anderen gestroijt d'heer Putmans met schip Banda omtrent Bantams reede, Zeelandia onder het hooghe landt van Java ende Leeuwaerden voor het open vande straet ten ancker gecomen zijn, zonder dat de scheepen Zutphen ende Prins Willem hadden vernoomen tot omtrendt den middach als wanneer het jacht Waterloose Werve dat geordonneert was de retourscheepen tot buijten Sundas straete te convoeijeren ter reede voor Bantam bij tschip Banda ten ancker quamen, waervan den opper coopman Johannes vander Haghen aend'heer Putmans boort gecomen zijnde verhaelde alle de scheepen versproocken te hebben ende dat meest haer anckers ende cabels hadden verlooren, dat het schip Prins Wilhem aen een vande Varckenseijlanden bij Lampon aende Sumatrase cust gestrandt ende tot aende gaelderij onder water sat, dat tschip Zutphen over een staert vant voornoemde eijlandt zijn roer affgestooten met de zijde tegen de wal geraeckt, aldaer aen boomen vastgemaeckt ende door de steijlte des ouvers weder vlot geworden was, sulcx gemelte schip Zutphen daer door haer gepresteerde hulpe met uijtbrenghen van een worp omtrent een cabel lenghte vande wal tot op 22 a 23 vadem steckgrondt ten ancker hadden gelaeten, niet sonder groot perijckel van mede te vergaen.

Hierop resolveert gemelte Heere Putmans selffs in persoon herwaerts te keeren naerdat en passant d'heer Gijsels met schip Wassenaer (die oock [in] perijckel van op Poulo Babij te verongelucken was geweest), omtrent Bantam versproocken ende zijn E. 't verhaelde ongeluck ende disaster der scheepen gecommuniceert ende met den anderen hadde geresolveert dat gemelte heer Gijsels in allerijl zijn devoir soude doen met tschip Wassenaer bijt verongeluckte schip Prins Wilhem te coomen om daeruijt sooveel vande verongeluckte goederen sien te berghen ende 't costelijcke schip Zutphen te hulpe te comen als bij alle menschelijcke

naersticheijt doendelijck zoude wesen. Aen d'opperhoofden vant schip Banda hadde zijn E. orde gegeven dat 't schip de Galjas daerinne onse sabander Sebalt Wonderaer tot bevoirderinghe van Bantams vreede van hier derwaerts vertrock ende tot noch toe niet was verscheenen op zijn aencompste mede derwaerts tot assistentie ende bergingh der verongeluckte goederen soude affpresten.

Naer welck droevich verhael den heere Putmans alhier versocht te moghen becomen soo veel anckers ende touwen als uijt Comp^e magasijn ten uijttersten mochten werden gemist. Item hout tot een nieuw roer voort schip Zutphen omme de resteerende retourscheepen daermede in plaetse vande verloorene wederom te versien ende zijne reijse met deselve opt spoedichste naert patria te bevoirderen, mitsgaders soodanighen voordere assistentie als den dienste vande Comp^ie in dese gelegentheijt was eijschende. Hierop is goetgevonden naerdat in raaden overslach was gemaeckt watter in Comp^e magasijn was berustende den gemelten heere Putmans in allerijl toe te voeghen ende daermede soo spoedich als doenelijck is te laeten vertrecken 't naervolgende:

10 anckers

6 a 8 balcken tot een nieuw roer voert schip Zutphen, nevens 5 cabels namentlijck drij van landt sijnde alles die bij Comp^e magasijns berusten ende 2 d^os uijt tschip 't Wapen van Delft.

Dat voorder tot assistentie der scheepen Wassenaer ende Galjas ende tot berginghe der verongeluckte goederen van Prins Wilhem van hier in aller haest zullen affvaerdighen de jachten Waterloose Werve, Hoochcarspel, ende fluijt Schaghen, mitsgaders zooveel Chijneese ende Bengaelse duijckers als sullen connen becomen, nevens onsen equipagiemeester Schouten, omme mede soodanighen ordre int berghen vande goederen te helpen raemen als den meesten dienst ende voordeel vande generaele Comp^ie vereijschen zal. Den almogende geve de meeste goederen moghen werden gesalveert, brenghe 't costelijcke schip Zutphen buijten perijckel, bewaere de Comp^ie voor meerder schade, versette deselve in andere ende verleene de resteerende retourscheepen nevens 't schip Nieuw Enckhuijsen dat eerstdaachs van hier staet te volgen een voorspoedighe ende behouden overcompste int lieve patria, amen.

6° ditto smorghens vertreckt van hier den heere Putmans mette jachten Waterloose Werve ende Hoochcarspel wederom naer Bantam om sijne reijse mette resteerende retourscheepen Banda, Zutphen, Zeelandia ende Leeuwaerden naert vaderlant te spoedighen met thien cloecke Chijneesen met haer swaare bijlen om Prins Willem te sloopen ende onse Bengaelse duijckers om de verongeluckte goederen te helpen salveeren ende op te duijcken zooveel mogelijck wesen sal.

Soo volcht zijn E des avonts mede de fluijt Schaghen met onse equipagie meester Schouten nevens de versochte ende toegeseijde

10 anckers

5 cabels

10 jatijbalcken, nevens

30 leggers water ende sooveel taeckels, gijns, capstanders, coevoeten ende andere gereetschappen alls omme over de bovengemelte retourscheepen naer eijsch te verdeelen ende tot bergen der goederen ende 't geschut van Prins Wilhem te gebruijcken geoordeelt wert noodich te wesen, den almogende verleene ons eerlangh een goet succes vant verrichte ende de meeste goederen moghen becomen.

Ten selven daghe is mede van hier vertrocken een jonckgen naer Surrobaija uijtvoerende eenighe weijnighe cleeden ende andere cleijnicheden.

7 d° vertreckt van hier naer Bantam een tingangh met 2 picol cassomba ende een courgie canigoelonghs.

8 d° verseijlt van dese reede de naervolgende drije vaertuijchen met Chijneesen namentlijck:

1 joncke naer Jappare uijtvoerende 16 corgie cleeden, eenich porseleijn ende andere cleenicheden.

1 giljouw naer Seribon medenemende 5 corgie cleeden, pertie groff porceleijn ende andere cleenicheden.

Item een dito naer Bantam met 7 corgie cleeden, eenich porseleijn ende andere snuijsterije.

Soo compt met de zeewint alhier van Bantam aen een baljouw met Chijneesen medebrenghende omtrent 47 picol swarte suijcker, eenighe hoenderen, piesangh ende andere Bantamse fruijten.

10 d° smorgens met de landtwint vertrect van hier 't schip Nieuw Enckhuijsen naert vaderlandt met een cargasoen monteerende incoops als per factuijre *f* 12 3756.6.12, ende gemant met 103 Nederlantsche coppen. Door het extraordinarij hert ende omstuijmich weer heeft gemelt schip Nieuw Enckhuijsen niet eerder om te vertrecken cunnen gereetvallen, den almoghende geve 't selve de vloote van d'heer Putmans noch mach beloopen om hunne reijse gesamentlijck in comp[ie] naert patria te bevoirderen. Met d° schip vertreckt mede derwaerts den commissaris Joost Schouten die tot langer continuatie in Comp[s] dienst niet heeft connen resolveeren onaengesien hem goede conditien zijn voorgestelt ende gepresenteert.

Tot de te doene monsteringhe ende visite gaen met d° schip nevens tjacht de Fortuijn de coopluijden Cornelis van der Lijn ende Jaspert vanden Boogaerden.

11 d° des avonts cort 't schip de Revengie naert schip Nieuw Enckhuijsen (dat tusschen d'eijlanden int gesicht ten ancker geseth licht), affgeveerdicht omme den schipper Michiel Vis, daermede als schipper naert patria te vertrecken was gedestineert, over sijne begaene onachtsaemheijt ende quaet comportement wederom herwaerts te brenghen ende is den schipper vant Wapen van Delft genaemt Jan Evertsen in desselfs plaetse daerop geordonneert die met desselfs boot derwaerts gevaren is.

12^en^ d° compt 't schip de Revengie wederom ter reede met de gecommitteerde coopluijden vander Lijn ende Bogaert, medebrengende den schipper Michiel Vis vant schip Nieuw Enckhuijsen naerdat in desselffs plaetse uijt onse name den schipper Jan Entsen voort gansche scheepsvolck in behoorlijcke forme hadden geauthoriseert.

Ten selven daghe arriveert alhier van Cambodia een joncke met 85 Chijneesen, geladen met omtrent 60 lasten rijs, 20 picul gante, 400 stucx ijsere pannen, 9000 stucx groff porseleijn van diversche sorteringe, 20 picol t' suckingh ende andere Chijneese cleenicheden, sonder dat daermede van onse residenten aldaar den oppercoopman Jan Dircksen Galen eenighe advijsen hebben becomen.

13^en^ dito arriveert alhier uijt vaerwater van Malacca 't jacht Langerack met een verovert Portugees joncxken Jesus Maria Josephs genaempt daermede becomen een missive vanden commandeur Cornelis Sijmonsen vander Veer gedateert den 7^en^ deser daerbij verneemen:

Dat sedert sijn jonghste schrijven vanden 20^en^ November passado in gemelte vaerwater niet sonders op den vijandt geattenteert ofte voorgevallen was, als eenelijck:

Dat den vice commandeur Orlande Tiboult met de jachten Koukercken, Diemen ende Venhuijsen opden 23^en^ November passado omtrent Poelo Piesangh over de 50 seijlen hadden vernoomen daeronder 17 a 18 fuijsten, een galeije, eenige geliassen en ander cleijn Javaens vaertuijch die bij hem vervolcht ende daervan niet meer als 3 Javaense vaertuijghen (die inden brandt gesteecken) becomen hadde, de resteerende waeren in een reviere geleghen nevens Illa de, Cober, door dien de jachten Venhuijsen ende Diemen aldaer aende gront geraeckten, ontcomen ende gevlucht.

Hierop resolveerdt den commandeur naerdat met de geheele macht bij den anderen waren gecomen ende de become provisie met Langerack van Batavia ontfanghen behoorlijck over de vloote hadde verdeelt, den vijandt naer Johor (werwaerts verstonden geretireert was) te vervolgen; den 27^en^ d° quamen voor de oostcant vande Oude straet alwaer vanden sabander ende sijne ondersaaten verstonden datter 12 fuijsten ende eenighe geliassen voor Johoor opde aencompste vant Maccauws vaertuijch opde wacht laghen ende arriveerde een Maccaus wanckangh aen d'eijlanden van Poulo Tijmon aengecomen was.

Daerop gemelte commandeur met de jachten Bleijswijck, de Vos, Langerack ende Nassouw van Poelo Piesangh de Straet van Singcka Poura ende voorts naer Barbuquet ende den vice commandeur met Kouckercken, Diemen ende Venhuijsen naer Poulo Tijmon den 30 November vertrocken sijn omme den vijandt te attrappeeren ende alle mogelijcken affbreuk te doen.

Den commandeur bequam den 6^en^ Desember omtrent Carimon 6 stuck Javaense gorabs daert volck (naerdat omtrent 3 uren tegen d'onse ware

slaechs geweest) uijt vluchte ende haer aen landt ontdonckert, niet anders daerinne vindende als 16 stucx thin van ongeveer 60 a 70 ℔ ijder ende staecken tvaertuijch om daermede niet verlegen te vallen inden brant, in dese rescontre cregen d'onse 2 gequeste.

Den 30 Desember quamen aen Barbucquet ten ancker naerdat aen Poulo Piesangh de jachten Nassouw ende Langerack (dat met de pomp qualijck conden boven houden) geseth, versien ende schoon gemaeckt hadden; tjacht Roemerswael dat den 21 Desember van hier derwaerts was vertrocken is den 22^{en} d° mede bijde vloote omtrent Carimon gecomen.

Den 2 Januarij 1637 omtrent 3 mijlen buijten Berbucquet ten ancker leggende, beliep de vloote een harden storm die tot den 4^{en} d° aenhiel ende weder sesseerde als wanneer 't voorverhaelde Portugeesche jonckjen Jesus Maria Joseph (comende van Maccauw naer Malacca) vernamen dat door Langerack (als wesende de mester van zeijlen) achterhaelt ende verovert wiert, ophebbende 54 persoonen namentlijck 16 Portugeesen, daeronder een Dominicaener monninck van Mexico geboortich, 16 Japanders en 22 Mestises ende Chijnesen, bestaende desselffs cargo (volgens de gevangens rappoorten) in omtrent 48 a 50 ℔ gout bij haer aenden commandeur overgelevert, eenighe sijde stoffen, suijcker, groff porseleijn, ijsere pannen, ende radix Chijna.

Tot de lossingh van d° joncken sijn gecommitteert de coopluijden Pieter Sourij ende Dirck Steur.

Den commandeur Cornelis Sijmonsen versouckt dat hem 't jacht Langerack (dat expresselijck om alhier verdubbelt ende behoorlijck versien te worden herwaerts sendt) metten eersten wederom toegesonden mocht werden alsoo in dat vaerwater vermits sijn beseijltheijt de Comp^{ie} den besten en voortreffelijcxsten dienst doen can. Ende dat hem daermede ten behoeve van zijne vloote mocht toecomen dese naervolgende nootelijcheeden daervan zeer is ontbloot ende zich zonder deselve qualijck zal connen behelpen, namentlijck:

3 touwen van 8 a 12 duijm
2 d° van 4 duijm
4 anckers te weten
1 ancker van 700
1 d° van 800
1 d° van 1100
1 d° van 1100 } ℔.
2 worpanckers van 250 a 300 ℔
4 vaten pick
2 vaten herpeuijs, 1 d° swavel
2 huijden pompleer
1 bael canefas
1 d° claverdouck

800 ℔ goet boscruijt, alsoo tgeene noch inde vloote is hebbende seer slecht bevindt

2 vaaten corte clampspijckers.

'T voor gementioneerde gout, de 54 gevangenen vande veroverde joncke, 16 stucken thin, nevens noch 9 packjens met omtrent 200 ℔ giroffelnagelen in dat vaerwater mede verovert, hebben alhier per Langerack ontfanghen. Met gemelte jacht becomen oock een groote quantiteijt Portugeese brieven in voornoemde jonck gevonden soo van fidalgos, geestelijcken ende polctijque persoonen geschreven, tracteerende op verscheijde materijen in substantie als volcht.

Dat noch 2 navetten extraordinarij rijck geladen uijt Maccouw naer Malacca eerstdaechs stonden te volgen.

Dat noch 2 wanckans voor gemelte jonckgen naer Malacca waren vertrocken.

Dat desen jaare voortreffelijcke negotie met 4 navetten op Japan gedaen opde goederen ruijm een sent geavanceert ende de bodemarije 40 a 50 per^cto^ winst gerendeert hadden ende dat dese hare navetten vandaer met een capitael van drie milljoennen teijls meent, in Maccauw waeren gekeert.

Dat daerenteghen den handel op Manillha gants slecht, ende aldaer vermits den stercken vaert der Chijneesen geen voordeelen te haalen waren, dat in twee jaren geen Portugeesen op consideratien dat van haer capitael verlooren, derwaerts getendeert is, geen apparentie van eenighe uijtsettinghe derwaerts te doen aldaer was.

Clagen oock seer dat haer de straet, daermede Sincquapoura denoteerende, seer wert becommert, ende haer daermede groote voordeelen ontstonden, eenighe waeren van opijnie dat met het seijnden van een vloot galioenen desevelve straet soude connen gesuijvert werden, etc.

Item dat de persecutie vande Roomsche Catholijcke in Jappan heftich toenam, dat haere voorighe vrijheijt besneeden ende bij mandement van zijn Maj^t^ geordonneert was alle inboorlinghen van Portugeese bloet twaere vrije ofte dienstbaere ende natureele kinderen te doen vertrecken, uijt cracht van welcke desen jaere 290 sielen in Maccauw waren gecomen, die daer alle met groote compassie waeren ontfanghen ende vande burgers aengenoomen.

Desniettegenstaende ijverden de geestelijcken zeer ende animeerden den anderen bij verscheijde brieven om de gemeente van Jappan haeren dienst ende leven als victorieuse martelaren op te offeren, seeckere padre Provincie (expres in Manilla gecomen, om soo schrijft sijne gemeente op Fromosa te besoecken, ende nu in Malacca wesende) vermaent onder anderen bij een seer wel ingestelde missive alle padres in Jappan daer int begonnen werck te willen volharden ende wenscht zoo geluckich te wesen dat tot sulcken godtsalighen dienst mocht werden gebruijckt. Hieruijt blijckt dese saecke seer wort beijvert, ende alhoewel

op Kelangh ende Tamsuij weijnich negotie valt, maaken niettemin noch werck vande christenheijt ende de bekeeringhe vande inhabitanten, daerop ons meer te letten staet.

Eenen Lovijs Patsiecquo, edelman in Maccauw, ende naer luijt zijner brieven mede seer religieus, eenichsints desespereerende vant progres der christenheijt in Jappan, seght onder andere dese formeele woorden: dat men met het seijnden van religieuse moet continueeren, ende dat hij zich verseeckert datter geen Portugeesen ende Castilianen zullen gebreecken om naer Jappan te gaen, doch indien het seijnden van geestelijcke persoonen om eenigerhande motijven behoorden geexcuseert te werden, dat zulcx eenelijck op insichten van considerablen handel behoorden naergelaeten te werden, extoleerende deselve sijde en noempt die cleijne schierzee uijt de welcke de tresooren van zijne Maj^t in Hispanijen desen jaeren (wegen de gerechticheijt in Maccao) 204000 taijlen verbetert is, uijt welcke advijsen ende volgens tschrijven van d'onse uijt Jappan alhier becomen de Portugeesen met voornoemde vier navetten niet minder als 60 a 70 tonnen gouts in slver, uijt Jappan in Maccao hebben gevoert.

In verscheijde brieven wert mede mentie gedaen, hoe met het jacht van Corme Cardasa omtrent Poulo Tijoman vande Hollanders aengehaelt, waren gevangen genoomen theijn aensienlijcke padres van verscheijden orderen, tenteerende naer Maccauw, onder dewelcke oock is eenen freij Pedro de Sanjoan prelaet van d'ordre van St Domingo, geintituleert, p^r biscope gouvernadoor. Van dese persoonen wert groot vereijsch ende bijsondere debvoir om sijne verlossinghe te procureeren gedaen. Dit is uijt alle apparentien 't jacht bij d'gouverneur vander Burch int gaen naer Taijouan omtrent Poulo Gom aengehaelt die alle de gevangenen daermede becomen vrijdom toegesegt heeft; de jesuijten hadden in Maccau besendinghe naer Chincheu ondernoomen om vandaer met de jonck op Formosa te vaaren ende naar dese geestelijckheijt te verneemen. Zoo hadden oock de ordre van St Domingo een haer fratres met een wanckangh expres naer Macasser gesonden om van gelijcken te onderstaen off die oock naer Batavia gevoert mocht wesen, om dan door hulpe vanden coninck in Macassar, ofte wel door middel van d'Engelsen wegen haer persoonen ende verlossinghe te handelen. Dat dese papen Comp^s gevangenen zijn, is uijt alle circumstantie seecker, want daer wort onder anderen van een Polacxsen jesuijt die onder desen treijn is, mede vermaent ende doet d'heer vander Burgh bij sijne missive van een Polack die onder de gevangene wesen zoude oock verhael. Twaare te wensghen sijn E. kennisse van voorschreven persoonens qualiteijt hadde, alsoo ongetwijffelt alle onse gevangenen in Malacca zijnde, voor desen bisschop ende zijn gevolch (boven een goede somme gelts) soude becomen. Godt geve deselve alhier tot blijtschap ende verlossinghe onser gevangenen mogen aenlanghen.

Extra ordinarij schoone occasie heeft gemelte heer vander Burgh op zijne voijagie gepresenteert, omden vijandt eenen grooten affbreuck te doen, ende de Comp^{ie} met rijcke prinse te soulageeren, immer soo uijt de geintersipieerde

brieven verstaen die alle melden dat de drij navetten aen Poulo Condor (daervan tboven verhaelde in zijn E. handen is vervallen) alle genouchsaem onder ons gewelt waren, dat den tweeden al zijn gelt, zilver in bharen ende [...?...] overboort geworpen hebbende, eijntelijck door aenroepen ende behulp van S[t] Francisco Pamer miraculeus gesalveert ende in Maccauw gearriveert was, den derden, daerin was eenen nieuwen cap[n] generael van Maccouw ist door den nacht ontcoomen, ende niet geraden vindende zijne reijse derwaerts gedestineert was te vervolgen, heeft sijn cours naer Manilla genomen daer volgens d'advijsen wel aengecomen is, jegens Aprijl ofte Maij in Maccauw wiert verwacht; tware te wenschen geweest deselve mede in onse handen waren vervallen alsoo buijten twijffel inde selve een rijck capitael geweest is.

't Gout was in Maccao desen jaare seer dier ende om twee principale redenen schaers te becomen geweest, eerstelijck den oorlogh in Pat[anie] ende dat de Chineesen wel fraude deede met het gout te vervalschen dat het selve vergrooten ende in een schuijtjen drije a vier masen silver menghden.

Ten anderen dat groote partije gout over Chincheu naer Formosa de Hollanders toegevoert wert omdat deselve tegens tien ende 10¼ taijl silver, den taijl swaerte gout opcochten ende betaelden. De muscus was oock tot op 34 a 35 taijl den cattij gesteijgert zijnde dit alsoo in substantie tgeene uijt alle de geintercipeerde brieven hebben vernoomen dat van ons ten dienste vande generaale Comp[ie] bij gelegentheijt connen dienen.

14 d° compt alhier met zijn gesalveert vaertuijch aen den anachoda Alij met zijn bijhebbende volck van omtrent Bantam, alwaer aen een derselver eijlanden sijn jonck comende van Palimbangh met omtrent 400 picol peper door extra ordinarij onstuijmich weer ende vehemente weste winden verseijlt ende teenemael verlooren heeft, sonder dat daer van ijets hebben connen salveeren ende ter nauwernoot door Godes hulpe tleven daervan hebben gebracht, soodat men als nu (Godt betert) door dit dagelijcx onstuijmich hart aenhouwendende weer (zulcx bij menschen gedencken hier niet geschiet is) niet anders als van ongelucken hoort, den almogende wil de geintresseerde haare schade in andere dubbelt versetten ende weder bequaem weder verleenen.

15 d° becomen advijs vanden commissaris Schouten vant schip Nieuw Enckhuijsen (dat vermits den contrarien wint noch aen d'eijlanden int gesicht ten ancker licht) ons tekennen gevende dat door het onstuijmich weder hun teuij-ancker gebroocken ende noch eenighe provisien te cort quamen die door de naerlaticheijt vanden gewesen schipper Michiel Vis niet en waer geprocureert, versouckende deselve haer nevens noch eenich water ende branthout metten eersten mochten werden toegesonden.

16 d° is tjacht de Fortuijn naert schip Nieuw Enckhuijsen geseijlt daermede hun toegesonden wort een teuijancker, de gebreeckende provisie, 10 leggers water ende pertije branthout.

Tenselven dagen compt alhier van Bantham een Chijneese wanckan met 20 picol witte poijer suijcker, hoenders, piesangh ende andere Batamse fruijten; d° Chijneesen rapporteeren tot Bantam verstaen te hebben dat eenighe prauwen van Bantam naert verongeluckte schip Prins Wilhem waren affgesonden om soo voorgaven d'onse t'assisteeren dat omtrendt d° schip bij d'onse gecomen zijnde aldaer door misverstant tegen den anderen geraeckt ende van d'onse 8 persoonen soude doot gebleven sijn, wat hier van is ende hoe haer de saacke omtrent d° verongeluckte schip Prins Wilhem toedraghen staen dagelijcx met hart verlanghen te verneemen alsoo tsedert den 6 deser dat heer Putmans is vertrocken gants geen tijdinghe van d'een noch d'ander hebben vernoomen, ende wort ons door d'aencomende prauwen ende bij die vant schip Nieuw Enckhuijsen aengekundicht dat sijn E. noch tusschen d'eijlanden ende Bantam wert gesien ende door de vehemente gestadighe harde doorwaijende weste winden onmogelijck is op te comen, dat een schadelijcke ende droevighe saecke voor de Comp^{ie} is, den almogende gelieve daerinne te versien.

18 d° compt alhier mede ter reede tschip Wassenaer met den oppercoopman Jacob Gael mede tot de visite ende monsteringhe der retourscheepen gecommitteert brengende een missive vande heer Gijsels gedateert den 17 deser uijt welckers inhout ende desselffs mondelingh rappoort verneemen met leetweesen 't naervolgende.

Dat niettegenstaende alle menschelijcke gedaene debvoiren den heere Gijsels met schip Wassenaer eerst den 14^{den} ende de Galjasse den 11^{den} te vooren bijt verongeluckte wrack van Prins Willem waren gecomen.

Dat gemelte Prins Willem tusschen den 2^{e} ende 3^{e} Januarij des nachts ter eerster aencompste op zuijtwestelijcke Varckenseijlandt datelijck in den grondt ende de groote mast over boort gestooten was, dat het volck om behouden aen landt te comen de focken mast gecorven ende daer langhs te landen gecomen waaren, dat vande drijvende vaten, houtwerck als andersints een retrenchement ofte vastigheijt voor een aenval der Javanen hadden gemaeckt, dat int werck daer van den 8^{en} d° niets was te vinden als het galjoen dat aen een cabel vast was, de naervolgende goederen die de zee op wierp gesalveert ende in haer vasticheijt hadden gebracht bestaende de geberchde goederen int naervolgende bestaende:

Een besaeltje diamanten ende peerlen waerdich . . (1) gls.,
24 a 25 balen Persiaense zijde,
15 a 16 canasters Chijneese d°,
1 casse getweernde zijde,
15 a 16 sockels foelije,

(1) Niet ingevuld.

503 p. armosijnen ende chauwels,

perthije nagelen ende peper,

4 steenstucken, 2 metale prince stuckjens, eenighe mutsquets, seijlwerck ende andersints.

Dit volck aldus aan lant van tschip, eenich vaertuijch, provisien ende water ontbloot zijnde, resolveeren den schipper Lauwerens Cornelissen Verbeeck, den oppertimmerman Maerten Willemsz, nevens 15 a 16 man tot haer overlant naar het schip Zutphen dat omtrent een half mijle vandaer mede in groot perijckel ter roede lach te seijnden die inden wech vande Javanen welcke aldaer met wel 26 a 27 tuigans ende gorabs waren aengecomen vijantlijck zijn aengetast daer den gemelte schipper, oppertimmerman ende noch vier andere apparent door verbaestheijt ofte dat niet wel van geweer sijn versien geweest, op de plaetse doot geslagen zijn, de rest begaven haer op de vlucht, die vanden vijant soo furieuselijck sijn vervolcht dat tot binnen d'onse haer vasticheijt gecomen ende aldaer twee schiltwachten doot gesteecken hebben, doch wierden echter doort lossen van een steenstuck dat ter goeder tijt vaerdich lach soo gegroet dat met eenighe dooden ende gequesten wederom terugge gekeert sijn. Dese droevighe tragedie aldus gepasseert zijnde hebben door hongersnoot ende swackheijt (om tegen de meenichte der Javanen te connen bestaen) gedispereert ende dierhalven met den anderen geresolveert (om tselve te behouden) hun over landt naert schip Zutphen te begeven ende hebben haer alsoo den 9^{en} Januarij gesamentlijck (achter laetende alle de geberchde goederen, geschut, &ª uijtgesondert het besaeltjen diamanten ende peerlen dat in handen vanden onder coopman Hendrick Bont was berustende), overlandt naer gemelte Zutphen getransporteert, daer noch alle (niet sonder groot perijckel) naeckt ende bloot aen boort gecomen zijn. Uijt voor verhaelde verneemen Godt betert de confirmatie der droevighe tijdinghe, den 16 deser alhier met d' Chijneesche wanckangh van Bantam becomen.

Den sabander Sebalt Wonderaer die met 't schip de Galjas alsvoorn den 11 Januarij bijt verongeluckte wrack was aengecomen is met zijne boot ende die vant schip Zutphen naer landt omtrent twrack gevaaren daer niets als het galjoen van vernaamen; vonden d' onse haer vasticheijt noch in esse ende vermits door hol aenschieten der zee geen gelegentheijt vonden met geweer aen landt te comen ende noch geen Javanen inde vasticheijt verneemende, bestonden eenighe swemmers aen landt te senden, die met groot perijckel den 11 ende 12^{en} d° daerwijt bequamen ende door de barningh aen boert brachten de naer volgende goederen die alhier met Wassenaer aen gecomen zijn, namentlijck:

110 cattij getwaernde zijde,

127 chauwels,

143 armosijnen,

2 lapgens d°,

3 p. damasten,

5 p. d° toebehoorende den vrijburger Jacques Pars
147 bondels Chijneese zijde,
51 strenghen ditto,
8 strenghen Persiaense d°,
28 mutsquets met haer bandeliers,
26 sabels.

Sanderendaechs saghen d'onse eenen dicken roock aen lant opgaen ende vernaamen veel Javanen daeruijt presumeerden de wercken in brandt gesteecken ende de resteerende geberchde goederen vandaer vervoert hadden, resolveerden derhalven vermits aldaer op een berre reede niet sonder groot perijckel waren leggende, dat sonder geweer niet conden aen landt coomen ende niets vant verongeluckte schip Prins Wilhem wiens cargasoen 313000 gl. incoops monteerende weer was te becomen, haeren cours naer Bantam te stellen alwaer nevens Wassenaer den 15 smorgens aangecomen zijn den almoghende gelieve Compagnies geleede schade mildelijcken te versetten.

't Schip Zutphen was den 13^en door behulp van die vande Galjas (nadat den schipper Theunis Jansen 't selve met een nieuw roer uijt bos gehackt hadden versien onder Poulo Panjangh bij de ander scheepen ten ancker gecomen daer voor den almogende Godt zij gedanckt die dit costelijck schip sijnde 422000 gl. incoops waerdich soo miraculeuselijck heeft bewaert alsoo volgens de become rapporten der ervarentste zeeluijden ende alle andere tselve in d'uijterste perijckel van te verongelucken is geweest. Tnieuw gemaeckte roer wiert bequaem geoordeelt omde reijse naert patria te doen daer den algever tselve neffens alle andere in salvo gelieve te geleijden.

Soo als d'Heer Gijsels als voor den 15^en smorgens voor Bantam arriveerde, quam den maijoor Adriaen Anthonissen vant schip Zeelandia aen zijn E. boort, rapporteerende hoe den coninck hadde versocht d'heer Gijsels den seijn van twee canons scheuten op zijn aencompste voor Bantam gelieffde te doen, sulcx oock om geen miscontentement te geven is geschiet; verhaelde mede hoe de Javanen vant Varckenseijlandt wederom gecomen ende haer over d'onse seer beclaeghde, seggende wel stoutelijck vanden coninck derwaerts om d'onse tassisteeren waren gesonden dat d'onse (sonder sulcx te gelooven) haer vijantlijck hadden aengetast, twee principaale orangcaijs dootgeschooten ende eenighe gequest thoonende soot scheen hierover groot miscontentement soodat de moordadighe acte bij haer aen d'onse begaen met dese excuse stilswijgende zullen moeten gedooghen ende verbij gaen om in geen nieuwe verwijderinghen tot beletsel vande begonne vredehandelinghe te comen.

Men presumeert den coninck sich dese saecke weijnich sal aentrecken alsoo wij dan bij de meeste schade ende hunne geblevenen, loon naer wercken hebben becomen.

De gouverneur Putmans was eerst den 17 savonts naer veel tegenspoets

met de jachten Waterloose Werve ende Hoochcarspel den 21 d° ter reede voor Bantam aengecomen, was in perijckel van met bijde de jachten te verongelucken geweest, de fluijt Schagen met onsen equipagiemeester Schouten hadden noch niet vernoomen, d'E. Heer Gijsels vant schip Wassenaer opde Galjasse overgegaen omden sabander Wonderaer int bevoorderen van Bantams vreede te assisteeren, ende staet sijn E. nae verrichter saecken eerstdaechs herwaersts te comen. Watter vande vreede vallen wil sal den tijt openbaeren.

19 Januarij vertreckt van hier d'onderstaende vaertuijghen ende voeren uijt 't naervolgende:

1 wanckan naer Benjermassingh met verscheijde coopmanschappen ende cleijnicheden.

1 gorab ende } naer Cheribon geladen met eenich groff porseleijn ende
1 lamboe } weijnich cleeden.

Item 1 lamboe naer Darmaijo met perthije groff porseleijn ende eenighe loode pitjens ofte Javaens munt.

20 d° vertreckt van hier 't jacht Daman naer de custe van Tijmor met een cargasoentgen incoop costende *f* 400.1.8, bestaende in vier caskens goudraet ende parthije Chijneese coraeltjens omme van hier volgens medegegeve instructie naer de haven van Coupan te loopen, ende onse nevensgaende missive aenden commandeur Jan Tombergen (die met Cabo de Rama ende tjacht den Seeuwsche Nachtegael den 9^{en} November passado van hier derwaerts is vertrocken) over te leveren ende desselffs ordre voorts 't achtervolgen.

Dit jacht gaet gemandt met 45 coppen ende van vijvres, ammonitie van oorloghe &ª., rijckelijck geprovideert.

Den gouverneur Thomberghen wort bij gemelte missive geordonneert dit jacht Daman ende den Zeeusche Nachtegael soo haest het mouson begint te veranderen met het geprocureerde sandelhout volladen herwaerts te seijnden omme perthije aende Chijneese joncken (die alhier een goet getal worden verwacht) te beniefficeeren, de reste naer Taijouan te versenden ende meer gemelte jachten ten dienste van de generaale Comp^{ie} in andere te gebruijcken. Item met Cabo de Rama voorts naer 't eijlandt Ende tot procure van rijs, cassia ligna ende padie te verseijlen ende voort uijtgaen van Junij ofte ten langhste halff Julij alhier te verschijnen omme ons van d'een ende d'ander ten besten dienste van de generaale Comp^{ie} te dienen.

21 d° compt alhier van Bantam een Chijneese wanckantgen met pertije suijcker, hoenderen, piesangh ende andere fruijten.

22 d° vertrecken van hier naer Bantam 2 Chineese wanckans met partije cleeden, porceleijn, loode pitjens ende andere clenigheden.

24 d° arriveert alhier van Bantam met 't schip de Galjas d' heer Aertus Gijsels, raadt van India nevens de gedeputeerdens uijt den achtbaren raedt van justitie, den 29^e Desember pas° van hier met het schip Wassenaer (tot de mon-

steringhe ende visitatie ende afnemingh des eets der persoonen met de retourscheepen naer vaderlandt gaende) nae de Straete Sunda vertrocken. Item den sabander Sebalt Wonderaer die zijn schriftelijck rappoort, vant gepasseerde tusschen hem ende den coninck van Bantam, betreffende de vredehandelinghe overlevert, waeruijt, ende uijt d'heer Gijsels mondelingh verhael in supstantie vernemen tnaervolgende:

Hoe dat naer haer aencompste voor Bantam den 15 Januarij met de scheepen Galias ende Wassenaer vant verongeluckte schip Prins Wilhem verstonden dat seecker prauw van Intje Motte, capiteijn der Batavise ingesetene Maleijers met 23 persoonen door last des conincx van Bantam binnen de revier aangehouden wiert, dat tot de relaxatie van dien niet en wilde verstaen voor en alleer de 31 gevangene Javanen van hier aende sabander medegegeven (die geinformeert was in de scheepen waren) hem ter handt waren gestelt, als wanneer onse gevangenen mede restitueeren ende den vreede mede zijnen voortganck hebben zouden. Item dat men de gepasseerde acte door abuijs tusschen zijn volck ende d'onse opt Varckens eijlandt voorgevallen voor een misverstant most opneemen, alsoo om d'onse t' assisteeren sijn volck naest verongeluckte schip Prins Wilhem hadde gesonden, &a. Hierop resolveerden d' onse naer veel over ende wedervaarens de gevangen Javanen aen landt te seijnden, dienvolgende d'selve den 19en d° aen landt gesonden ende voor den coninck gecomen zijn, daerop gemelte prauw gelargeert, ende aen d'onse drije gevangene Nederlantsche jongens hebben gelevert.

Den 22 daeraenvolgende wiert den sabander Sebalt Wonderaer uijt den naem des conincx om den vreede te treffen aen landt outbooden, die aen landt comende op den boom van den tommagon . . . . . (1) uit des conincx bevel outfanghen, vandaer met vier tinganghs tot aent hoff ende voorts tot den coninck die met wel 5 a 6 duijsent man op de pitchaer plaetse omcinghelt sat, geconvoijeert wiert al waerop een matjen wel 16 a 20 vadem van den coninck gespreijt gebooden wiert neder te sitten; naer weijnich tijt is den voorgemelten tommagon die nevens onsen sabander was sittende van zijn zijde opgestaen ende tot den coninck getreeden, die naer eenighe propoosten met den anderen gevoert hebbende, weder tot sijn plaetse gekeert ende hem Wonderaer aengeseijt heeft dat sijn compste ende presente den coninck aengenaem, ende dat het nu vrede gelijck voor desen was, sonder dat den coninck hem verweerdichde onsen gesant persoonelijck aen te spreecken waer uijt de ongematichde grootsheijt van dese arrogante natie te bespeuren is ende is gemelte Wonderaer naer dat hem 2 goude schotels met pinangh waren gepresenteert vandaer gescheijden, sonder eenich naerder bescheijt (als alleen dat het nu paijs was) te becomen.

(1) Niet ingevuld.

Sanderen daechs den 23en d° op het aenseggben vanden voornoemde tommagon gemelte Wonderaer weder aen landt gecomen zijnde, is hem het acces tot den coninck, ende om de groote een vereeringh te presenteeren, affgeslagben ende hem mede aengeseijt dat het nu paijs ende op gisteren genouchsaem besloten was dat zich daermede voor gecontenteert moste houden, ten waere noch ijets nieuws te pitcharen hadde, &a. Waermede gemelte Wonderaer alsoot haer poassa ofte vaste was weerom aen boort gecomen is verhaelende mede vernomen te hebben dat den coninck hadde verclaert, geen volck herwaerts te willen seijnden voor ende aleer 't planten van padij daertoe hij alle zijn onderdaenen gemandeert hadde, vertrocken was. Hieruijt blijckt dat men ons op dese aengeseijde vreede niet te seer moet verlaeten maer gestadich op ons hoede zijn op haeren handel ende doen wel scherpelijck letten ende een wacker ooghe int seijl houden, &a.

Tfluijtschip Schagen was den 20 Januario smorghens bij de retour scheepen aengecomen, daeruijt d'heer Putmans de becomene nootlijckheden, in alder ijl voor de vloote hadde gelicht ende over deselve naer behooren verdeelt ende is zijn E. met gemelte vloote bestaende in de scheepen:

Banda
Zutphen
Zeelandia, ende
Leeuwaerden, den 20en d° savonts met de lantwint van voor Bantam 'tseijl gegaen nevens tjacht Waterloose Werve om de vloote tot buijten de Strate Zunda te convoijeeren, den Almogende verleene haer een spoedighe uijtcompste ende een geluckighe behouden reijse. Daechs te vooren waren van Bantam naer Engelant vertrocken d'Engelsche scheepen Londen, de Peerel, dat seer leck ende swack was; haere ladinghe hebben d'onse niet pertinent connen [vernemen dan] dat die meest in peper, pertije suijcker, nagelen, &a, bestaet.

Den 23en sachternoens quam 't schip Nieuw Enckhuijsen tusschen Poulos Panjangh ende Batij ten ancker daerop d'heer Gijsels tjacht Hoochcarspel derwaerts sont om hun aen te dienen dat zijn E. op gisteren de vloote vande heer Putmans noch hadden gesien derhalven haer uijtterste devoir souden doen om deselve te beloopen, ende zoo gelijckelijck in compie naer Cabo de Bonoa Esperanse ende voorts naert patria te seijlen.

Ten voorschreven daghe met de zeewint comen alhier mede ter reede de naervolgende vier vaertuijghen te weten:

1 vliegertjen van Bantam met sirijblaen ende pienangh,

1 joncke van Jambij geladen met peper ende ander coopmanschappen,

1 d° joncke van Priaman op de westcust van Sumatra met omtrent 500 picol peper.

1 jonckgen van Palimbangh toebehoorende den Armient Johan Faron met

omtrent 380 picol peper, daermede schrijven becomen vanden assistent Lauweris Jacobsz Dorhout van dato den 15 Januarij 1637 advijseerende:

Dat door den ondercoopman Lucas de Voghel den 12 Desember passado van Jambij met voorschreven wanckangh neven den stierman Jan Sijmonsen met een cargasoentjen van omtrent 2000 R^s in cleeden tot opcoop van peeper derwaerts gesonden was.

Dat dienvolgende aldaer 180 picol 82 cattij peper tegen $5\frac{1}{2}$ r^s tpikol hadde ingecocht waarvan 150 picol 11 cattij d°, costende met tollen ende ongelden $1099\frac{7}{8}$ R^s in gemelte wanckangh gelaaden, ende met voorschreven Faron getracteert heeft de helft vande winst des pepers voor de vracht op zijn aencompste alhier soude genieten ende dat de resteerende 30 picol 11 cattij peper met een baloe eerstdaeghs van Jambij soude voeren alsoo de wanckan d'zelve niet conde laeden.

d' Engelsche hadden aldaar een logie gestabileert ende waren mede den incoop van peper procureerende maar waren van capitael sober versien, hadde volgens de verclaringhe vande coninck aen zijn Maj^t 2000 R^s in contant ende partije pitgens tot opcoop van peper te leen versocht die hem 'tselve hadde affgeslaghen.

De cleeden hadden aldaar weijnich aftreck, alsoo d'inwoonderen hun peper niet als voor comptant willen vercoopen; omtrent 50 a 60 lasten peeper souden aldaer te becomen zijn, die bij den voornoemden Armenier mondelingh wel op twee gemeene scheepslasten worden begroet.

Voor reeckeninge vande tolcken Anas ende Amat in Jambij resideerende, comen in d° wanckangh noch 25 picol peeper die Dorhout versouckt alhier voor haer mochten werden gebeneficeert, ende de voldoeninghe des provenus aen haer in Jambij te voldoen geordonneert alsoo de Comp^ie aldaer van haer goede diensten treckende is, dat voor de Comp^ie vuijle en lemmerijge accommodatien zijn, die bij haere dienaers behooren geexcuseert ende niet toegestaen te worden.

Vanden Balimbanghsen coninck becomen mede een missive daer bij de relacxatie van 7 sijner ingesetenen (door d'onse tvoorleden jaer voorde revier van Palimbangh gehouden) ernstelijcken versouckt, den Queaij Semejuda admirael van Jambij versoukt mede bij een cleen briefken met dito wanckangh uijt Palimbangh herwaerts gesonden, dat hem van hier mochte toecomen een vadem goude cant aen wedersijde met lelijen, ende 2 vingers breet, is volgens Dorhouts aenschrijvens den bijsonderen vriendt van onse natie daer de Comp^ie in Jambij bij gelegentheijt groot faveur van genietende is.

27^en d° vertreckt van hier voor de tweede ende laeste besendinghe naer de Molucos 't schip Wassenaer met 4000 R^s in spetie, 3000 balen Jappansen rijs, verscheijde cleeden ende coopmanschappen, provisie als andersints monteerende tsamen ter somma van ƒ 81713.2.9, geprovideert ten behoeven van 85 coppen voor 12 maenden.

Met d° schip wordt den gouverneur Brouckom per missive soodanighen wijtloopighen ordere op nieuws aengeschreven, als ten meesten dienst vande generaele Compie, soo den oorloogh, commertie, tverhandelen met den coninck Hampsia ende de voordere constitutie vande Nederlandtse Compie in Molucco raeckende, hebben goetgevonden ende noodigh geacht te behooren. Item dat dit schip Wassenaer in plaetse vant oude affgevaaren schip Thoolen àldaer tot naerder ordre sal onthouden, ende ons gemelte Thoolen nevens het schip dat zijn E. uijt Amboina (buijten ongeluck) staet toe te comen, met de jonghste vruchten in Augustij vandaer herwaerts sal laaten toecomen, ende Texel int eerste vant mousson (over Amboina) met alle de gereede nagelen als breder bij gemelte missive int generaele copiebouck onder dato 27en deser geregistreert is blijckende.

28en d° verseijlt van hier onder behoorlijcke commissie den vrijburger Laurens Pit met sijn jacht Cleen Hoorn (over Balij) naer Amboijna daermede aende Heer Gouverneur Generael Anthonio van Diemen int langhe ende breede punctuelijcke wort aengeschreven tgeene alhier tsedert sijn Edts vertreck vanden 30 Desember passado tot dato in Comps affairen gepasseert ende voorgevallen is, nevens copie van alle d'advijsen ende pampieren alhier aengecomen ende van hier in verscheijde besendinghen naer diversche quartieren gesonden als bij de onderstaende inventaris gespecificeert.

Inventaris vande pampieren met het vrijburgers jacht Cleen Hoorn in handen vanden Captn Laurens Pit van hier (over Balij) naer Amboina aen d'E. Hr Gouverneur Generael Anthonio van Diemen gesonden werden.

N°. A. Copie vande bij brieven aende E. Heeren bewinthebberen ter camer van Amsterdam ende Enckhuijsen geschreven in dato den 4 Januario 1637 ende d'appendicxen daerbij gevoucht van dato den 8 deser met 't schip Nieuw Enckhuijsen naert vaderlandt aen haer Ed. gesonden.

B. Inventaris ende tacatie vant gout ende de coopmanschappen met een Portugees jonckjen genaomt Jesus Maria Josephs int vaerwater van Malacca omterent Bintam bij tjacht Langerack verovert.

C. Inventaris ende vercoopinghe van eenighe der voorschreven veroverde goederen.

D. Copie vande missive bij den commandeur Cornelis Simonsen vander Veer met tjacht Langerack uijt het vaerwater van Malacca aen d'Ed. Heer Generael ende Raden van India geschreven in dato den 7en Januario 1637.

E. Sommier verhael ende dachregister vant gepasseerde inde legatie van Bantam door onsen sabander Sebalt Wonderaer daertoe gecommitteert, ingestelt.

F. Copie van de missive van hier aenden Commandeur Jan Tomberghen per 't jacht Daman naer Solor ende Tijmor geschreven in dato den 8en Januario 1637.

G. Copie van de missive per 't schip Wassenaer naer de Moluccos aen den gouverneur Joan van Broeckom geschreven in dato 26 Januario 1637.

H. Factura vant cargasoen in gemelt schip Wassenaer geladen.

J. Annotatien vanden visitateur Joan Goosens over verscheijde abuijsen int revideeren ende naersien der Amboijneese guarnisoen boecken bevonden.

K. Copie van de missive alhier uijt Palimbangh van den assistent Louwers Dorhout met een wanckan van den Arminier Joan Faron ontfanghen, gedateert 15 Januari 1637.

L. Missive voor den heer directeur generaal Philips Luassen aen den Ed. Heer Generael van Diemen geschreven in dato 27 Februarij 1637.

Ultimo d° verseijlt van hier naer de westelijcxste Bataviase eijlanden 't jacht de Revengie om branthout te haalen.

Februarij 1637.

Adij primo d° vertreckt van hier naer Martapoura op de reviere van Benjarmassingh ende 't eijlandt Borneo gelegen tjacht Hoochcarspel met een cargasoen van 432 R^a swaerte gout, 3000 R^a loode pitjens 4000, R^a in spetie, eenighe sijde stoffen, &^{a}, monteerende t' samen ter somma van *f* 32736.7.8, als per de bijgesonde factura in breede is te sien.

Daermede derwaerts gaet den oppercoopman Coenraet Cramer met behoorlijcke commissie omme des Comp^e comptoir als hooft in plaetse van den overleden oppercoopman Jan Coene te becleeden ende alle des Comp^e effecten aldaer op sijn aencompste uijt handen van den ondercoopman Olivier de Solemme onder behoorlijcken inventaris over te neemen ende die nevens zijn mede nemende cargasoen ten meesten dienste vande generaale Comp^{ie} tegen peper, besarsteenen, rottangh, &^{a}, over te setten ende te beneficeeren, alles achtervolgens de schriftelijcke ende ampele instructie hem tot dien eijnden, neven verscheijde andere dienstighe pampieren ende geschriften de directie van dat comptoir raeckende mede gegeven, welcke instructie int generaele copie bouck onder dato ultimo Januarij passato geregistreert staet waerbij alle voordere gegeven ordre int breede connen werden naer gesien.

2^{en} d° compt alhier ter reede uijt de reviere van Chinchen d' eerste Chijneese joncke groot omtrent 250 lasten, gemant met 300 coppen, geladen met alderhande Chijneese waren ende coopmanschappen hebbende 20 dagen onderweegh geweest;

brenght tijdinghe datter ten minsten noch 6 a 8 joncken stonden te volgen, den anachode van deze joncke is genaemt . . . . (1)

3en d° compt alhier ter reede van Bantam een Javaens vliegertje met omtrent 100 stucx hoenders ende eenighe corstaens. Zoo vertreckt van hier tegen den avont naer Bantam een balouw met 2 a 3 corgie cleeden, eenich groff porceleijn ende ander cleijnicheden.

5en d° vertreckt van hier een balouw naer Bantam uijtvoerende 3 corgie cleeden partije groff porceleijn, eenighe Chijneese appelen ende andere cleijnicheeden. Tenselven daghe met de zeewint compt alhier van Bantam een tingangh met eenighe boecken, hoenders, piesangh ende anders.

Soo keert oock mede uijt de Straet Zunda den coopman Johannes vander Haghen met tjacht Waterloose Werve, rapporteerde hoe d'heer gouverneur Putmans naer dat de vloote onder Poulo Bessie van water hadde versien op ultimo Januario passado met de scheepen Banda ende Zeelandt door het gestadich hart weder eerst uijt de Straate Sunda was geraeckt, meent dat de scheepen Zutphen, Leeuwaerden ende Nieuw Enckhuijsen bij de vloote gecomen ende het te samen onder de cust van Java hadden gehouden, daechs te vooren uijtgeraeckt zijn, alsoo deselve int herwaerts comen niet vernoomen heeft, dat Godt geve, die haer in compie al te samen in salvo geleijde. De Engelsche scheepen Londen ende de Peerl waren de Straet noch niet gepasseert; uijt d'opperhoofden vant Engels convoijjacht, die tot Lampon aent landt geweest ende d'onse met eenighe ververſinghe hadden geaccomodeert, verstont gemelte vander Haghen dat den schipper Louris Cornelis Verbeeck, vant verongeluckte schip Prins Willem noch int leven zoude zijn, dat qualijck connen aennemen alsoo d'onse tot Bantam ende van Bantam gebracht daervan niets hebben vernoomen, watter van zij zal den tijt leeren.

6en d° compt alhier van Priaman een lamboe geladen met omtrent 240 picol Priamansche peper, soo vertreckt van hier met sijn tingangh naer Bantam onsen burger Christiaen Silva met eenighe cleenicheden.

7en d° verseijlt van hier naer de westelijcke Batavische eijlanden tjacht Sardam in compie vande Bandaneesen alhier om door haer gehouden craelsteen tot de fortificatie dienstich in d° jacht te laaden a 11 Rs 't hondert mits voor vracht den derden steen betalende.

Soo comt met de zeewint ter reede een tingangh van Bantam geladen met hoenderen, sierij pijnangh ende verscheijde andere fruijten meer.

8en d° vertreckt van hier naer Bantam op zijn ernstich versouck onsen capn der Chijneesen Limlacco met jacht Waterloose Werve nevens een briefken aenden pangoram van Bantam waerbij hem in substantie aenschrijven dat alle tgeene tusschen de pangoram ende ons gecommitteerden sabander Sebalt Wonderaer

(1) Niet ingevuld.

ende voorschreven Limlacco raeckende den vreede tusschen Batavia ende Bantam was verhandelt ende gebesoingeert, bij ons voor goet vast ende waerde wiert geapprobeert ende aengenomen. Item dat ons den schipper Louwerens Cornelissen Verbeeck vant verongeluckte schip Prins Willem, die verstonden noch int leven ende tot Bantam was, wilde restitueeren ende toeseijnden, &a, als per gemelte missive blijckt.

Den oppercoopman Johannes van der Haghen die met d° jacht mede derwaerts gaet wert geordonneert wanneer gemelte Limlacco zich tot Bantam met de voorighe missive aen landt zal hebben getransporteert, dat ondertusschen met Waterloose Werve een tour naert verongeluckte wrack Prins Wilhem aenden Varckenshouck sal doen om te besichtighen off aldaer eenigh geschut soude te becomen wesen alsoo alhier uijt loopende geruchten hebben verstaen tot Bantam vande Javaenen eenich geschut gebracht ende datter noch 3 stucken op omtrent 4 vadem waters int wrack waren gesien; zulcx zijnde, dat zijn uijterste debvoir om die te becomen soude aenwenden, dat mede naer de Chijneese jone ende ander vaertuijch dat herwaerts tendeerde zoude uijtsien, deselve alle hulpe des noodich hebbende presteeren, ende tot int gesicht vande Bataviase eijlanden convoijeeren, dat sich naer verrichter saecke weder naer Bantam soude vervoeghen ende met voorschreven Limlacco opt spoedichste herwaerts keeren, &a.

9 d° met de zeewint compt alhier uijt de reviere van Chincheu ter reede de tweede Chijneese joncke groot omtrent 180 lasten, gemant met . . (1) coppen ende met porceleijn, stoffen ende andere Chijneese waren volladen, den anachoda is genoemt . . . . (1). Rapporteert datter noch 5 a 6 joncken staen te volghen, den almogende laete deselven alhier behouden aencomen.

Soo vertreckt van hier naerde westelijcke Batavise eijlanden tjacht Cleen Bredamma om craelsteen tot de fortificatie dienstich.

10 d° arriveert alhier uijt Taijouan de joncke Diemen door d' heer gouverneur vander Burgh den 16 Januarij passato van Taijonan herwaerts aengesonden, met een cargasoen monteerende als per facture *f* 17098.16.10. Waermede becomen de respective missive soo van d' heer gouverneur vander Burgh in dato den 15 Januarij passado met een appendicx van 16 d° ende vande president Nicolaes Koeckebacker uijt Jappan in dato ultimo Desember passato, per de fluijt Pette uijt Jappan (over Taijouan) aen d' heer Generael ende Raden van India gedirigeert.

Bij de welcke ende uijt andere neffens gevouchde pampieren ten principaalen verstaen:

Ten eersten uijt de missive ende pampieren van den E. heer gouverneur Joan vander Burgh.

Dat sedert sijn E. laetste schrijvens vanden 22en November passado per t fluijtschip Huijsduijnen aldaer Godt loff van Jappan successive waren aengecomen

(1) Niet ingevuld.

tschip Noordwijck den 29en November ende 't fluijtschip Petten den 15en Januarij passado doorden president Nicolaes Couckebacker uijt Firando den 17en November ende ultimo Desember passado affgevaerdicht met een captael van *f* 714417.15.5, bestaende in 200000 taijl schuijtsilver; 2411 picol, 38 cattij cooper, 13500000 stucx copere . . . . . (1) costende *f* 36912.9.12, 4200 baalen rijs ende verscheijden andere Japanse waeren tot den handel van Cambodia ende Siam dienstich als per de facture int breede is te sien te weeten:

Per tschip Noortwijck 80000 taijl schuijtsilver monteerende	*f*	266161.18.—
Per tfluijtschip Petten 120000 taijl silver bedragen . .	„	448255.17.5
Somma	*f*	714417.15.5

En hadde sijn E. den 30 Desember passodo met goede gesorteerde cargasoenen van Taijouan mede affgesonden te weeten tschip Noortwijck naer Camboijdia aenden oppercoopman Jan Dircxse Galen met 5000 taijl schuijtsilver, porceleijn, zijde stoffen, goutdraet, fijn coper ende andere waaren tot dien handel dienstich, nevens 603 picol 98 cattij plaet cooper voor Batavia, bedragende t'samen als per factura *f* 53631.3.—, daermede zijn E. bij missive aen gemelte van Galen recommandeere gemelte Noortwijcks rijslast aldaer in alderijl te procureeren ende tselve nevens den gereet hebbende benjemijn, gommelacca, &a, vandaer opt spoedichste naer Batavia te depecheeren opdat ons alhier van d'een en d'ander ten dienste vande generaale Compie tijdelijck mochten dienen.

Item in compe van do Noortwijck naer Siam de joncke Batavia groot omtrent 70 lasten ende gemant met 18 Nederlanders ende 22 Chijneesen, costende in Taijouan incoops 530 reaalen van achten met een capitael van *f* 63794.3.10, bestaende in 15000 taijl schuijtsilver, 100 picol, 30 cattij gockes coper, 10 picol rouwe Chijneese sijde, zijde stoffen als andersints ende waeromme den risico te verdeelen, van voorgemelte 15000 taijl schuijtsilver, 10000 taijl int schip Noortwijck gescheept ende aen d'opperhooffden van do Noortwijck bij instructie geordonneert de joncke tot op de custe van Cambodia omtrent seeckere eijlanden voor de revier Smeo Sixges gelegen te convoijeeren, aldaer de voorschreven 10000 taijl weer over te geven ende zijne reijse naer Siam te laaten bevoirderen.

Vermits de besendinghe vant schip Noortwijck van Cambodia (dat tot de voijagie na Siam was geprojecteert) ende om een schip te bespaaren, was voorschreven joncke Batavia expresselijck ingecocht ende in plaetse van Noortwijck naer Siam gesonden om ons alsoo van alle canten goede quantiteijt rijs te doen toecomen ende bij schaersen toevoer van Arracan ende den Mattarams landt niet verlegen te vallen.

Volgens genome resolutie stondt den oppercoopman Abraham Duijcker nevens den coopman Cornelis Cesar met tfluijtschip Petten sanderen daechs

(1) Niet ingevuld. Lees ongetwijfeld „cassies" of „pitgens" (duiten).

den 19 Januarij van Taijouan naer Quinam te vertrecken met een treffelijck gesorteert çargasoen van 15000 taijl schuijtsilver alle de becomene Japans cooper, Chinees ende andere dienstighe coopmanschappen, waervan de montuere niet uijtgetrocken waeren, met ordre en ampele instructie omme op zijn aencompste met lieff in Quinam alle de coopmanschappen tot dien handel dienstich aen landt te doen lossen, deselve aldaer onder de gunste ende faveur vanden coninck ten meesten proffijten van de generaele Comp[ie] tegen sijde ende andere voirdelijcke waeren over te setten ende gemelte fluijte opt spoedichste met sijn resteerende inhebbende cargasoen naer Batavia te seijnden, &[a].

De scheepen Grol, Rarop ende Swaen, die van Jappan in Taijouan stonden te verwachten, nam d' heer vander Burgh voor, Quinam te laeten aendoen omme de Jappanse copere ceenees die daermede noch worden ingewacht aldaer aenden coopman Duijcker tot vergrootinghe vant capitael ende vervolch der handel over te leveren ende alsdan Rarop ende Swaen herwaerts te laeten keeren, 't schip Grol (dat tot den handel van Toncquijn is geprojccteert) wort gemelte Duijker geordonneert van daer opt spoedichste met den coopman Carel Hartsingh met sijn inhebbent cargasoen voor Toncquijn dienstich derwaerts te senden, omme dien proffijt gevenden handel voor desen bij de Jappanderen gegaudeert ende als nu bij keijsers edict verbooden, mede voor de generaele Comp[ie] te incorporeeren, ende te ondersoucken wat voordeelen aldaar in toecomende te doen ende voor de Comp[e] te verwachten zijn, welck schip vandaer met sijn geprojecteert retour weder datelijck naer Jappan om een jaer tijt te winnen vertrecken zal.

Soo sal oock gemelte Duijcker int laeste vant mouson zich met een der gemelte fluijten van Quinam herwaerts aen vervoeghen, naerdat den coopman Cornelis Cesar met instructie versien ende behoorlijck transpoort van alle des Comp[s] effecten sal hebben gedaen, omme d' heer Generael ende Raden van India den handel in Quijnam ende Toncquijn betreffende, met soodanighe schriftelijcke ende mondelinghe rapporten te dienen, als tot sijndertijt kennisse gecomen (¹) ende ten dienste vande generaele Comp[ie] ondervonden sal hebben, om ons tot continuatie derselver in toecomende met beter fondament te connen reguleeren.

In Taijouan waren t sedert de fluijt Huijsduijnens vertreck verscheijde joncghens met alderhande dienstighe waeren, suijckeren ende porceleijn uijt China tot voldoeninghe vanden vaderlantschen eijsch ende voor de suijder quartieren aengecomen, ende was den Chijneesen coopman Hambiam den 4 Januarij passato van Taijouan weder naer Chijna vertrocken omme aldaer sooveel witt, rouwe, geele ende polzijde nevens soodanighe andere dienstighe waeren tot den handel van Jappan noodich te procureeren, als door den president Kouckebacker bij zijne memorie bedraecht incoops ter somma van ƒ 1774268.5.8, van Taijouan worden geeijscht, hem bij d'heer van der Burgh voorgeschreven ende gerecom-

(¹) Aldus in den tekst.

mandeert zijnde, met aenmaeninghe 't selve met de 4 Chijneese joncken die daertoe alreede waren aengeleijt, soo spoedich naer Taijouan te senden dat deselve tegen Augustij toecomende van daer naer Jappan mochten werden affgeladen. Omme hem hiertoe te meer te animeeren ende in sijne te doene schenckagie aende groote van Chijna een weijnich te soulageeren, hadde zijn E. hem begifticht met 300 cattij nagelen, 300 cattij sandelhout ende 100 cattij oliphantstanden; van dese persoon treckt de generaele Comp[ie] groote diensten ende staet den oppulenten toevoer van allerhande Chijneese waeren uijt Chijna door toedoen van zijnen persoon hoe langhs hoe meer te augmenteeren, dat Godt geve.

Seeckeren roover genaemt Apangsij (sijnde den geadopteerden soon van eenen Augustijn die voordesen luijtenant vanden rover Jan Glauws is geweest) was door den combon van Hocksieuw (naer dat omtrent Hocqsieuw ende Aijmoij in 2 esquaderen een tijt langh hadden gerooft) ingeroepen, met verseeckeringhe van hem soo eerlijcken te tracteeren ende te beneficeeren als aen Iquan voor desen was geschiet, waerop gemelte roover Apangsij met 20 jonckjens binnen Hocksieuw aengecomen ende aldaer daetelijck door ordre vanden combon met al sijn volck op zijn onversienst aengetast, gedecapiteert ende omgebracht is, sulcx oock aen zijnen luijtenant die met 14 jonckjens op gelijcke belofte in Aijmoij is aengecomen door toedoen van Iquan is geschiet, waermede gemelte custe van rovers teenemael nu gesuijvert is ende worden in Taijouan verscheijde jonckgens die voor desen door vreese der voornoemde rovers wierden ingehouden, verwacht soodat Gode zij loff dat vaerwater onbecommert bevaren moghen waardoor den toevoer soo abundant staet te worden dattet ons eer aen capitael als aen dienstighe waren sal comen te mancqueeren ende waeren de packhuijsen in Taijouan, alreede met soo grooten pertije suijckeren en andere coopmanschappen vervult dat de fluijtscheepen Rarop ende Swaen niet bestant zijn d'selve herwaerts te brenghen.

Opden 14[en] Desember passado was den vorst vande provintie Loncquieuw ende heer van 17 dorpen aen de Zuijtzijde van Formosa omtrent 5 mijlen van Taijouan geleghen op zijn eernstich versouck ende 't voordraghen vanden predicant Robbertus Junius met een Comp[e] jonckjen nevens zijn beoeder, swagher ende een suijte van 30 persoonen in Taijouan aengecomen om d'heer gouverneur te begroeten ende den vreede met ons ten tijde van d'heer gouverneur Putmans aengegaen absolutelijck te bevestighen versouckende dat wij die van Pibamba (daermede zij in oorlooghe zijn) den vrede wilden aenbieden, omme soo d'selve met begeerden taccepteeren hun den oorlogh met haare hulpe aen te doen ende tot gehoorsaemheit te constringeeren. D'onse worden bericht dat die van Pibamba eenighe stucken gouts van haaren vijandt daert gout valt sijnde omtrent 4 dagen reijsens van Langhquieuw gelegen hadden verovert omme daervan een monster te becomen had zijn E. ordre aen eenighe Chijneesen die omtrent de maent van Aprijl derwaerts vaeren gegeven, ende was voornemens eerstdaechs den luijtenant Jan Jeuriaensen naer Loncquieuw te senden omme van dese ende der Pibambase

gelegentheijt naerder kennisse te becomen. De bevindinghe daervan ende seeckerheijt mettertijt te gemoet sullen sien.

Ende was gemelte met goet genoeghen ende belofte van continueele gehoorsaemheijt nevens sijn geselschap den 23^en Desember naer dat de twee opperste ijder met een pack cleeren ende 't resteerende volck ijder met een cangangh waren begifticht weder naer Lancqquieuw geretourneert, alwaer vande zijne sterck omtrent 400 persoonen feestelijck ontfanghen ende ingehaelt is.

Soo waren mede den 20 Desember aldaer aengecomen de zeven ousten vande bijgeleghen dorpen beoosten Takerejangh genaemt Taraquangh, Hounavaheij, Hovongorongoroi, Dedadikiangh, Hosahasakaij, Hovageigeiangh ende Hopouwureh, mede brengende 7 jonghe clappus boomkens, waermede haer landt aen ons opgedraghen ende de aengegane vrede bevesticht hebben, onder gelijcke articulen ende contrackt als die van Mattouw voor desen met den heere Putmans hebben ingegaen, die desselven daechs weder naer hun dorpen vertrocken ende ijder met een flueele rock, een cangangh ende een prince vlaggetje vereert zijn.

Den predicant Robbert Junius doende de visite in de dorpen Soulangh, Baccluangh ende Mattauw, hadden die van Baccluangh bestaende in 160 huijsgesinnen bij minnelijcke aenspraecke ende grondige onderrechtinghe sooverre gebracht, dat alle haer affgooden verworpen ende vaste beloften deden van alleene den eenighen waeren Godt te willen dienen ende voor haeren salichmaker t' erkennen, tot een waerteecken van dien ende om daer inne te volharden hebben deselve gelijckelijcken met een grooten ijver ende neersticheijt een huijs voor den predicant ende een kercke om Godts woort te leeren in den tijt van ses daghen opgemaect daer de Comp^ie als de selve hadde doen bouwen niet minder als 400 R^a van 8^en soude hebben gecost. Tot bevoirderinghe van dit goddelijcke werck ende om dese siele te winnen, was gemelte ds. Junius tot assitentie bijgevoucht den predicant Assueris Hogensteijn die Godt betert weijnich vruchts onder dese menschen heeft connen wercken, alsoo den 16 Januarij passado naer dat omtrent 14 daeghen sieck was geweest in den Heere gerust ende overleden is. In Soulangh ende Mattauw was den predicant Lindenborn den godtsdienst bevoirderende daertoe noch wel 2 a 3 predicanten worden vereijscht, den almogende wil dit heijlige werck tot winninge veeler zielen zegenen, amen.

De Vavorolangers, daervan voor desen vermaen is gedaen, thoonden haer noch even wrevelmoedich, hadden op den 28 November passado een Chijneese visschers jonckgien aent noorteijnt van Caleken(?) eijlandt overrompelt, een Chijnees doot geslaghen ende 11 gequesten. Den oppercoopman Abraham Duijcker ende een vendrich Pedel die met 18 soldaten in een handich vaertuijch om d° jonckjen te ontsetten derwaerts waeren gesonden, hadden door de stercke noorde winden haer niet connen beroijen. Bovendien hadden gemelte Vavorolangers volgens tschrijven van d^s Junius op de Mattause velden den 11^en Januarij passado noch een van onse Chijneese jagers gedoot, eenighe zeer geslaghen, andere haer hooft

briefkens ontweldicht ende een gevangen medegenoomen. Om haer hierover een rechtvaerdighe straffe te doen gevoelen, nam d' heer van der Burgh voor opde aencompste der scheepen uijt Jappan omtrent 170 soldaten met assistentie onser bontgenooten opdeselve uijt te maken, ons over soodanighe vijantlijcke attentaten te revengieeren, ende deselve met gewelt tot billijcke gehoorsaemheijt te constringeeren, dat Godt geve tot ontsach onser reputatie ende ruste der omleggende plaetsen alsoo naer wensch effect sorteeren mach.

d' Aenplantinghe van rijs in Saccan ende alle andere omleggende landen wiert eernstich bevoirdert, ende hadden alreede de gequalificeerde Chijneesen als Hambuan Cambingh, Jaumo ende onsen alhier gewesen capt[n] der Chijnesen Bencongh eenighe groote parcken van omtrent 20 marghe ijder om metten eersten te beplanten uijt gesocht ende wert ons hoope gegeve dat inden tijt van 3 a 4 jaeren overde 1000 lasten rijs van daer Godt de voorste zullen hebben te verwachten, mits deselve noch voor eerst tot 50 R[a] 't last betalende dat voorwaer een treffelijcke saecke voorde generaele Comp[ie] ende haaren Indischen stant zoude zijn als wanneer geen andere coninghen ofte potentaten om rijs behouven te soliciteeren, ende oock niet lichtelijck in extremiteijt van hongersnoot staen te vervallen, dat den Almogende Godt gunne.

Gemelte capt[n] Bencongh was noch niet van meeninghe zich nae Chijna te begeven, alsoo hem alreede in Taijouan nedergeslagen ende met bouwen van een schoon steenen huijs (dat hem niet minder als 5 a 6000 R[a] sal costen) besich was; soot schijnt souckt denselven Taijonan te helpen verbeeteren, veele Chijneesen tot aenplantinghe van rijs uijt Chijna te trecken ende voor noch een tijt langh sijn residentie aldaer te houden. De 3000 R[a] van 8[en] die op zijn vertreck van hier aende generaele Comp[ie] hadden getelt waeren hem volgens zijn assingnatie gerestitueert.

De joncke door den prinse van Siam in Maij A° 1635 met den anachoda genaemt Onconsij Packodij als ambassadeur van Siam naer Jappan gesonden, ende vandaer onverrichter saecken in Taijonan aangecomen, was met alle sijn ingeladene porceleijn, zijde stoffen, lamquins, &[a], in Taijonan ingecocht, monteerende 3378½ R[a] van 8[en], den 11 Januarij passado met eenen harden noorden storm omtrendt de reviere van Mattauw verongeluckt ende t' eenemael aen stucken geslaghen, sonder dat daervan ijets is geberght. Den anachoda met noch 14 Siammers ende 11 Chijneesen sijn daermede verdroncken; den broeder van gemelte nachoda met noch een Siamer waeren daechs te vooren in wanckan aen landt blijven staen, ende alsoot leven behouden, die passagie om met onse scheepen naer Siam te varen hadden versocht. Met dit siaster (1) wort voorseecker gehouden den Siammer den lust van voorder besendinghe derwaerts te doen sal vergaen, dat voor de generaele Comp[ie] wenschelijck zal zijn alsoo daer anders niet als schade ende onheijlen uijt te verwachten staen.

(1) Desaster?

Soo was oock den 10^{en} Januarij te vooren inde voornacht int Chijneese quartier uijt een bamboese huijs soodanighen bevigen brandt ontstaen dat met den harden noorden wint over de 60 soo bamboese als steene huijskens wechgenoomen ende verslonden heeft daerbij veele luijden principalijck Moertvattingh een princepaale coopvrouwe (Godt betert) groote schaede hebben geleden, ende ten waere seecker steenen huijs (daer de Comp^{ie} bij gebreck van scheepsruijmte 1634 kisten witte poijersuijcker in hadde geberght) omtrent 10 schreeden boven wints hadden gestaen zoude almede doort vier verslonden zijn geweest, die Godt loff daerdoor noch sijn behouden daer voor den Almogende zij gedanckt die de geintresseerde haare schade mildelijcken versetten.

De aldaer bij de magasijn resteerende coopmanschappen t voorleden jaer van hier derwaerts gesonden, waaren ten volgende prijse aen den man geholpen, namentlijck

Poetjock a 20 R^a 't picol,

Wieroock a 15 R^a 't picol,

Peper a 16½ ende 17 R^a 't picol,

Oliphantstanden a 70 R^a 't picol.

Gommelacco was weijnich begeert, alsoo Chijna daervan overcropt is ende staet ons den eijsch vant geene tot vervolch van dien handel voort jaer 1637 noodich is met 't laeste schip (over Quinam) toe te comen.

Ten tweeden uijt de missive vanden president Nicolaes Couckebacker uijt Jappan:

Dat zijn E. door mancquement van comptandt 't schip Noortwijck niet eer als den 17^{en} November passado vandaer naer Taijouan hadde connen affvaerdighen.

Ende dat tsedert sijnen jonghsten vanden 2 November passado per 't schip Wassenaer hem bij missive vanden oppercoopman Cornelis van Sanen in dato 29 November uijt zee was geschreven hoe denselven daechs te vooren sijnde den 20^{en} dach sijnner aencompste in Jedo audientie bij sijne Keijserlijcke Maj^t van Jappan hadde becomen, dat de medegebrachte presente met de behoorlijcke eere overhandicht ende naer oude gewoonte waeren aengevaert ende soude de geprojecteerde schenckagie voor de rijcxraden als andere heeren mede worden aengenoomen soodat ongetwijffelt dese spoedige gedaene besendinghe aen zijne keijserlijcke Maj^t de Comp^{ie} tot voordeel strecken zal. De presenten bij de Portugeesen 't voorleden jaar aende rijcxraden gedaen waeren tot noch toe niet aengenoomen ende waaren den 16 November haere gecommitteerde over Firando naer Jedo vertrocken, wat succes deselve sullen erlanghen sal den tijt leeren.

Den 20 d° waren mede overt eijlandt Ichiou ondert gebiet van de heer van Firando drie gesanten uijt Corea met een suijte van 500 persoonen naer Jedo vertrocken, ten wat fijne was ons noch onbekent, de seeckerheijt ende 't verrichten van d' een ende d' ander wiert met de compste van gemelte van Sanen (die eerstdaeghs van Jedo in Firando stont te retourneeren) verwacht.

'tSchip Grol nam zijn E. voor binnen 10 a 12 daghen met een treffelijck capitael (over Taijouan) naer Troncquin met den coopman Carel Hartsingh te depecheeren omme als vooren noch desen jaare 't effect van dien proffijt gevende zijdehandel te gaudeeren waer naer oock over Taijouan spoedich herwaerts aen stonden te volghen de fluijtscheepen Rarop ende Swaen die den almoghende tsijner tijt in salvo geleijde. Van 206 balijen met 105 picol 19 cattij campher in Satsuma 't voorleden jaer door den ondercoopman Willem Versteeghen voor de generaale Comp^ie doen incoopen ende met een berck int affcomen van Firando omtrent Faissima Sacquij gestrant ende aen stucken gestooten, waaren maer 33 balijs inhoudende netto 16 picol 26 cattij gesalveert, daerbij de Comp^ie Godtbetert compt te verliesen 88 picol 93 cattij, costende met alle ongelden *f* 622.5.1.

Om wederom goede partije campher te becomen nam zijn E. voor andermaal besendingh naer Satsuma te doen, alsoo van daer hoope gegeven wiert goede partije oude tot cijvilen prijs te becomen zoude zijn.

De resteerende Europische goederen ende coopmanschappen conden den voorjarigen marct niet treffen principaelijck roode en swarte laeckenen daervan maer 45 p. tot 12 ende 14 taijl teijcke van 3 ellen Hollants waaren vercocht; nam voor de resteerende in troucke van cooper ten meesten voordeel vande generaale Comp^ie over te setten, dat vermits de dierte der rijs ende alle eetbaere waren, niet minder als tegen 10 taijl 't picol comptant ende 11 taijl in troucque van laeckene te becomen zal wezen dat echter proffijtabelder als daer geheel vruchteloos over te leggen voor de Comp^ie zijn zal.

Van alle andere ontfangene coopmanschappen waeren de packhuijsen bij proffitable vente meest gesuijvert, behalven van 1065 picol 80 cattij root caliteurs hout dat noch onvercocht ende niet meer als 1 taijl de geheele partije halen can, sijnde Jappan daarvan noch versien ende de quantiteijt te groot alsoo 't selve maer in medecijnen ende tot 't maecken van eenighe cleijnicheden wordt gebruijckt ende geconsumeert. Den eijsch vant geene voor A° 1637 tot vervolch van dien handel noodich zal hebben nevens de negotie boucken vandat comptoir staen ons met Rarop ofte de Swaen metten eersten toe te comen.

Op dato comen alhier met de zeewint van Bancke aen twee vaertuijghen geladen met rijs; soo vertreckt van hier des avonts een bedaar naer Surrebaijo ende Benjermassingh met pertije loode pitjens.

12 Februarij arriveert alhier van Bantam een lamboe geladen met hoenderen, pisangh ende andere fruijten.

13 d° vertreckt van hier naer den houck van Crawangh tfluijtschap Warmont nevens een tingangh ende 8 soldaten met behoorlijck instructie omme aldaer de wacht op de aencompste der Chijneesche joncken ende ander vaertuijch die beneden Batavia mochten comen te vervallen te houden ende deselve herwaerts te convoijeeren, &^a.

Op dato comen alhier met de zeewint ter reede de onderstaende 3 vaertuijghen namentlijck:

Twee tingangbs van Bantam geladen met hoenders, piesangh ende andere fruijten.

Een joncke van Indrapoura op de Westcust van Sumatra geladen met peper.

Daermede becomen een missive vande panglima wegen den coninck van Atchijn aldaer resideerende aend' E. H^r Gouverneur Generael van naervolgende inhouden

Translaet vande missive vanden panglima van Indrapoura aen d' E^d H^r Generaal.

Desen brieff is van den Orangh Panglima van Indrapoura gaet aenden E^d H^r Generael vant lant Batavia die Godt op de weerelt groot ende machtich laet worden als tlant van Batavia is.

Den coninck van Atchijn heeft Radia Fackee Melikie Adie gesonden om eenighe jachthonden op Batavia voor hem te coopen met kennisse vande E^d H^r Generael alsoo den coninck Atchijn Radia Fackee expresselijck gesonden heeft om kennisse vande E^d heer Generaal te moghen becomen, neffens de gunst vand' E^d heer Generael.

Ick Panglima van Indrapoura versouck seer vrundelijck aende Ed. heer Generael radia Foekee doch behulpsaem te zijn, dat doch eenighe honden mach becomen alsoo den coninck van Atchijn radia Fackee anders nieuwers om gesonden heeft als om eenighe honden voor hem te becomen ende versouck doch den coninck van Atchijn ende mij panglima gelieft behulpsaem te zijn.

Hiernevens gaet wegen Radia Fackee voor d' Ed. H^r Generael 1 gantangh peper, een weijnich was ende eenen aep dat UEd^t in danck gelieff aan te neemen.

Op dato deser arriveert alhier van Arracan volladen 't fluijtschip Oostcapelle met een cargasoen monteerende ƒ 7312 9.5, bestaende in:

173½ lasten ofte 1240 carren van 450 ℔ ijder rijs.
272 p. negeros cleeden in 8 packen.
100 p. dongrijs in 2 packen.
848 ℔ was.
1197 ℔ salpheter.
504 ℔ cassomba.
210 ℔ gommelacca.
1731 ℔ zeijlgaeren.
504 ℔ indigo in casjens en
81 slaven, namentlijck
61 manspersoonen
18 vrouwen
2 kinderen
} ongetacxeert.

Volgens het becomen schrijven van den coopman Adam vander Mandere, in dato den 10 Januarij passado, waeren aldaer successive, soo van Coromandel als adroicture van hier, wel ende behouden aengecomen, namentlijck:

Op 17 Julij 't jacht Wessaenen van Choromandel met een cargasoen van *f* . . . . . (1) door den gouverneur Carel Reijniersen derwaerts gesonden.

Op 6 October van hier over Choromandel de fluijtscheepen Oostcapelle ende Ruttem met een cargasoen monteerende *f* . . . . . (1) ende

den 2en November daeraenvolgende door de Straate van Malacca van hier t fluijtschip den Otter met een cargasoen bedragende *f* . . . (1).

Welcke fluijte den 11 October passado int derwaerts vaeren omtrent 't eijlant Jonck Ceijlon verovert heeft een Portugees scheepken genaempt St Maria (comende van Negepatnam naer Malacca) daeruijt hebben gelicht 88 packen cleeden ende omtrent 45 a 50 lasten rijs, welck scheepken doort extraordinarij hardt weer ende dat 't selve seer swack was genootsaeckt waeren geweest te verlaten ende inden brandt te steecken.

Nadat de fluijt den Otter als vooren den 2en November aldaer was aengecomen, hadde d'onse niet voor den 9 derselver maent audientie bij den coninck connen obtineeren, als wanneer oock de missive ende geschencken van d. Ed. Heer Generaal ende Raden van India nevens die van den gouverneur Carel Reijniersen, per Wessanen aen gemelte zijne Majt gesonden behoorlijcken naer die lants costuijme aen zijn Majt waeren overgelevert, welcke geschencke aenvaert ende de missive gelesen zijnde is den coninck van zijn sitplaets opgestaen en sonder een woort te spreecken, doorgegaen, laetende d'onse alsoo ongehoort vertrecken sonder dat naerderhant weder audientie als opt jonghste doen voornoemde fluijte vertreckende aende selve heeft verleent alhoewel den coopman vander Mandere daerom verscheijde maalen aen Longrosa eerste raets des coninex ende andere heeft versocht die hem met schoone beloften ende Moorsche praetjens hebben gevoet.

't Schijnt desen coninck door de sijne wort bericht wij den Aracansen rijs vermits met den Maccassaer, den Mattaram, ende die van Bantam in oorlooghe zijn niet connen derven, op welcke insichte d'selve oock op prijs doet houwen ende aen sijne onderdaenen door instigatie van hun capado Losolosij op lijffstraffe heeft verbooden, geene aen d'onse te vercoopen, maer gehouden zijn die aen gemelte Losolosij aenden welcken den rijs verpacht heeft, tegen soodanighen prijs als die instelt alleen te leveren.

Omme dese monopolijen te ontgaen ende goede partije rijs ende slaven uijt Bengalen te becomen, hadde den coopman vanden Mandere seecker vaertuijch groot omtrent 50 a 60 lasten van eenen E. Manuel Rodrigo Agrij voor 80 tangen ofte *f* 888.17.12 gecocht om met den eersten derwaerts te senden ende

(1) Niet ingevuld.

was den assistent Pieter Cocqu met 1500 tangen naer Satigam tot procure van rijs, slaven, negroscleeden, den 17 Augustij passado alreede derwaerts vertrocken van waer hem gemelte Cocqu (in plaetse van een goet retour te senden) bij missive vanden 20 November aenschrijft, dat hem aldaer belet wiert vande geene die hij alreede gelt op leveringhe van rijs hadde gedaen geene te moghen ontfanghen voor ende aleer den bourijs sijnde seecker vaertuijch door den coninck van Arraccan derwaerts om rijs gesonden vollaaden ende vertrocken waeren, soodat ons aldaer den liberen handel almede door desen coninck wort beleth. De penninghen die bij d'onse in Arraccan op leveringhe van rijs aen d'inwoonderen waeren uijt gedaen hadden door last van gemelten Loselosij weerom moeten nemen, ende waeren eenige derselver die rijs aen d'onse tot provisie hadden vercocht de handen gebonden ende al slaende de stadt omgeleijdt omdat hier inne des coninckx gebodt hadden overtreeden.

Waerdoor d'onse genootsaeckt sijn geworden, omme de voorgemelte fluijtscheepen noch tijdelijcken tot secours der quartieren Amboina, Banda, ende Moluccos herwaerts aen te seijnden, met den voorschreven capado Loselosij alsoo bemerckte geen audientie bij den coninc om deur de gedaene gewelden ende bepalinghe inden handel clachtich te wesen conden becomen in contra te treden ende van hem 1000 carren witten rijs tegen 4 ende de rest tot de volladinghe der scheepen tegen 4½ tanghen van 22 stv. ijder de carra van 420 ℔ aen te neemen, die anders wel tegen 2½ a 3 tanghen ten hooghsten van particuliere souden hebben connen becomen dat voorwaer een onverdraeghelijcke ende niet lijdelijcke saecke is, dat in toecomende soodanich moet worden versien als ten besten van de generaele Comp^ie wort vereijscht.

't Is voorseecker dese aengevangene monopolijen alleen ontstaen uijt de rappoorten die desen coninex ambassadeurs met onse scheepen alhier overcomende aldaer op hun wedercompst van Batavias gelegentheijt doen, die in toecomende soo veel mogelijck sijnde over te voeren dienen geexcuseert.

Den vrijburger Adriaen vander Stel was den 23^en Maij passado met zijn opgeboijde boot van Atchijn aldaer aengecomen mede brenghende omtrent 7 a 8 baren peper hem van dien coninck (soo hij seijde) vereert, partije solpher, tin en sandelhout, waervan den solpher a 6 tanghen de man tegens een van des coninex swarte heeft verreuijlt, daermede voornemens was herwaerts aen te keeren ende had hem den coopman van der Mander tot voltreckinghe van zijne reijse met 6 mannen te weeten van ijder schip twee op zijn versouck geaccomodeert.

't Schip van Mangelis vermaert Moors coopman was aldaer mede van Atchijn aengecomen met omtrent 90 bhaaren peper, die d'selve tegen 11 ende 12 tanghen de man van 42 ℔ heeft vercocht, waermede Arraccan van peper vervult, ende des Comp^s die niet meer als 11 tanghen can haalen noch onvercocht was.

Soo waaren aldaer oock verscheenen van Massilipatnam twee Moorsche scheepkens geladen met partije geschilderde doucken, root cattoene gaeren ende

sandelhout om van daer hunne reijse naer Peguw te bevoirderen die bij den coninck aldaer voor goeden buijt aengeslaghen zijn.

't Schip van den Arracansen coninginne mede van Choromandel comende was op de droochte van Cabesta de Cavalle verongeluckt, maer alle de goederen gesalveert; met d'aencompste deser scheepen is Arraccan van doucken als andersints soo vervult dat die in eenighe jaeren niet zullen connen werden vertiert.

Den cappado Loselosij heeft des coninex schip bevracht om eerstdaechs naer Masilipatnam ofte Paliacatta (soo voorgeeft) te senden.

't Jacht Wessanen was den 24 Desember passado van Arracan weder naer Paliacatta geretourneert met een capitael van *f* 4258.6.14, daeronder de van daer becomene nagelen, sappanhout, ende craelis, die aldaer zonder verlies niet en connen worden gebenifficeert, 't voorgemelte gecocht vaertuijch bij d' onse Arracan genaemt, nam den coopman vander Mander voor, naer gedaene reijse na Satigam van daer volladen met rijs naer Paliacatta aenden gouverneur Carel Reijniersen te seijnden om weer met tabacq in retour vandaer in Arraccan te brenghen alsoo jegenwoordich wel getrocken ende goede avance gevende is.

Slaven hadden aldaer in alles becomen ende ingecocht 200 p. soo mans als vrouwen niets als jonck cloeck volck.

Gommelacco hadden maar 5 man a 3¾ tangh de man connen becomen alsoo tweijnighe datter gecomen was meest bij den coninck is aengeslaagen, ende heeft den Moorsen coopman Mangelis de plaets Gouldan alwaer de meeste gommelacca valt in pacht genoomen diet voorleden jaer met sijn schip over de 130 man naer Atchijn gesonden heeft; d'onse hadden aen den coninck om besendinghe derwaerts te doen versocht, dat haer aff geslagen is, soodat in toecomende tot gemelte prijs geene te becoomen zal zijn ende soo't schijnt in alles de monopolijsen handel soucken te practiseeren.

Negroscleeden 272 p. in 8 packen te weten 228 p. in Arraccan gemaeckt, elck van 4 cleeden, lanck 8 asta ijder tot 2 tanghen ende 44 p. van Chatigam a 1¾ tanghen tstuck daarvan hoope geeft goede pertije jaerlijcx te becomen zouden zijn.

Dongrijs rouwe 100 p. a 1 tanghe ijder, hadden 't voorleden jaer 1¼ tangh ende over 2 maenden 21½ tangh de corgie gegolden, twijffelen niet off sullen dese sorteeringhe volgens hun deucht alhier goede avance geven.

't Jappans ende custijser was in Arracan a 4½ tanghen de man aen des coninex coopman door den anderen vercocht ende int leveren off ontfanghen 't Jappans ijser alleen aengenoomen ende 't cust d° naderhant tot den voorighen prijs niet begeert, heeft dat als noch sijnde omtrent 48000 ℔ onvercocht.

D° solpher sijnde meest gruijs ende vuijlicheijt kan maer 3½ tangh de man haalen dat omtrendt de *f* 400 verlies soude geven.

Vermiljoen wert geen gelt voor gebooden.

Sandelhout wiert 32 tanghen voor de man gepresenteert soo niet meer can haalen sal 't selve laeten springhen.

Caetsie can qualijck ¾ tanghen de man haalen, dat niet meer als den incoop compt te wesen.

Sooals gemelte fluijtschip Oostcappel gereet was om smorgens te vertrecken, wiert den coopman vander Mandere nevens den vrijburgher Hans Bisschop naer langhe instantelijcke versoucken eijntelijck snachts ten 10 uren gehoor bij den coninck verleent, versouckende vande selven firman om onse uijtstaenden rijs in Bengalen te moghen ontfanghen dat ordre opt leveren der gecontracteerde rijs geliefde te stellen alsoo des Comp^{s} scheepen daer naer tot groote costen ende schade waren wachtende dat oock de kristen kinderen bij voornoemden Hans Bisschops broeder saliger ende andere aldaer geprocureert, welcke bij de Ed. Heer Generael van zijne Maj^{t} wierden versocht, met dit schip naer Batavia geliefde te largeeren, ende dat volgens des conincx voor dese gedaene solemneele beloften den onbecommerden handel als in voorighen tijden mochten gaudeeren &^{a}. Op welcke versoucken den coninck niet anders aen gemelten vander Mandere in antwoorde diende als t volgende: „Den Gouverneur Generaal schrijft mij vande kinderen niet; dat Uwen Generaal mij daarover schrijft, ick salse laeten volgen," waermede sonder ijets meer te spreecken op stondt, sloot de venster toe ende liet d'onse alsoo deurgaen soodat hieruijt blijckt de genegentheijt des conincx 't onswaerts seer cleen is ende dat dien handel op een ander voet met meerder aensien aldaer moet worden gederigeert, daertoe den coopman vander Mandere al te slap schijnt te wesen.

Niettegenstaende alle de voorgeledene affronten ende aengedaene verhinderinghe in Comp^{s} affairen heeft echter den coopman vander Mander aan den voorverhaelden capado Loselosij op sijn versouck toegestaen 2 sijnder dienaaren met onse scheepen herwaerts te moghen senden omme soo voorgeeft d' Ed. H^{r} generael met sijn missive ende geschencken te doen begroeten dat voorwaer onverdraeghelijck voor de Generaale Comp^{ie} is, alsoo sulck eenelijck tot ondersouck van onse gelegentheijt alhier tendeert, genootsaeckt zullen zijn alle dienaers sulcx op hooghe peene te verbieden alsoo selffs sijen ende ons wel weten aen te schrijven tselve voor de Comp^{ie} schadelijck te zijn.

t' Fluijtschip den Otter stont binnen 5 a 6 daghen vandaer herwaerts aen volladen met rijs ende veroverde cleeden te volgen.

16 d^{o} arriveeren alhier donderstaende 3 vaertuijghe namentlijck, 1 wanckantgen van Bantam geladen met hoenders, piesangh, witte suijcker ende andere fruijten ende cleenicheden; twee lamboes van Cillebaer opde Westcust van Sumatra.

17 d^{o} keert alhier weder van Bantam tjacht Waterloose Werve met onsen capt^{n} der Chijneesen Limlacco den 8 deser van hier met een briefken van ratificatie der vrede handelinghe aen den pangoran van Bantam gesonden, die ons in antwoorde van dien d'onderstaende missive weerom van gemelte pangoran is toe brenghende luijdende desselffs translaet als volcht:

Brief vande Coninck ofte Pangoran Ratoe van Bantam, gaet aenden Ed. Heer Generaal van Batavia die Godt in gesontheijt wil bewaren.

Ick hebbe UE. brieff aen mijn gesonden neffens capn Tima ende capn Chijna wel ontfanghen die mij ter handt hebben gestelt ons volck inde kettingh tsamen 31 personen int getal die mijn wel sijn geworden waervan UE. seer ben bedanckende. Hebbe mede verstaen dat UE. genegen zijt met Bantam in vrede te willen treden, t welck mijn aengenaem is ende seer wel mede te vrede ben. UE. versouckt dat mijn volck tot Batavia soude comen handelen daer ick seer wel mede te vrede ben, doch sullen wachten totdat UE. Generael eens alle dinghen met mij zal hebben affgedaen.

Wegens het gebleven schip aen Lampongh ofte Sumatra is geen volck altoos van over int leven gebleven.

Ick hebbe wegens UE. generael ontfanghen 2 p. comminter, 3 p. gobers, 10 p. gaelonghs ende 5 p. armosijnen, waervoor UE. generael ben bedanckende.

Uijt voorgemelte missive is genouchsaem te bespeuren hoeverre de vredeshandelinghe met den coninck van Bantam moeten aenneemen ende dat hem niet als voor den geveijnsden vrundt moeten houwen die ons onder schijn van vrede d'een off d'ander tijt een voordeel sal soucken aff te sien, daertegen met een wakent oogh gestadich op onse hoede moeten zijn.

Tenselven daghen compt alhier een Javaens vliegertge van Bantam geladen met sierijblaren.

Soo vertreckt mede savonts van hier naer Sillebaer opde Westcust van Sumatra geleghen een jonckjen uijtvoerende niet anders als 4000 p. grove porceleijne.

18 d° vertreckt van hier tsamen in comple naer de cust Choromandel de fluijtscheepen Schagen ende Huijsduijnen met een cargasoen bestaende in f 117734.18.13 aen gout, ende f 96721.12.12 aen coopmanschappen, provisien, als andersints, monteerende tsamen ter somma van f 214456.11.9, als per de gesonde factura int breede is gespecificeert, zijnde daer en boven gevictualieert voor 5 maenden ende ijder gemant met 45 coppen.

Welcke fluijten soo spoedich van hier derwaerts worden gedepecheert omme op hunne aencompste aldaer in alderijl van hun te brengene cargasoenen ontlost ende vandaer weder soo spoedich herwaerts aen gesonden te worden dat ten langhsten tegen ultimo Maij ofte halff Junij volladen alhier moghen aenlanghen met alle soodanighe sorteeringhe van cleeden, principaelijck Jaevaense daervan de magasijnen als nu 't eenemael ontbloot ende alhier zeer getrocken zijn, als aldaer in voorraet ende in corte te procureeren zullen wesen daertoe den gouverneur Carel Reijniersen opt serieuste wort gerecommandeert sijn uijterste debvoir aen te wenden.

Watt voordere ordre ende reglement d'heeren Raden van India de commertie, t vervolch, ende naerder ondersouck vande Bengaelse ende Pegusen handel mitsgaders voorderen ommeslach op Choromandel raeckende hebben gestelt ende int breede gegeven wort bij haere E. missive aenden gemelten gouverneur Reijniersen gederigeert ende int generaele copijboeck nevens de missive aenden oppercoopman Barent Pietersen tot Suratta om over landt te doen bestellen per gemelte fluijten geschreven op 17 Februarij geinsereert, wijtloopich aengetooghen.

19 d° verseijlt van hier naer de Bataviase westelijcxste eijlanden tschip de Revengie om branthout.

Ten selven dage vertrecken mede d'onderstaende 3 vaertuijgen namenlijck:

1 joncke naer Japara uijtvoerende pertije porceleijn, out ijser, eenighe cleeden, goutdraet ende andere cleenicheden.

1 balouw naer Japara ende Benjarmassingh met pertije porceleijn, goutdraet, ijsere pannen ende eenighe weijnighe cleeden geladen.

1 jonck naer Jortangh mede met eenigh porceleijn. goutdraet, ijsere pannen ende weenighe cleenicheden geladen.

Soo comen alhier met de zeewint ter reede 6 balous van Cillebaer opde Westcust van Sumatra alle volladen met peper.

Adij 20 Februarij vertrecken van hier de jachten Waterloose Werve ende de Bardes onder 't gesach vanden oppercoopman Johannes van der Haghen die bij instructie wort gelast met de gemelde jachten van omtrent Poulo Doa opde Sumatrase cust ende den houck van Tanara aende cust van Java over ende weder opde aencomende Chijnesche joncken te cruijsen ende eenige bejegenende niet te gedooghen dat op Bantams reede loopen, maer deselve tot bij oosten de voorschreven houck van Tanara te convoijeeren ende zoo verre naer zien dat genootsaeckt zijn alhier te verschijnen.

Ende alsoo alreede eenighe tot Bantam waeren aengecomen, d'selve met goede ofte quade wille herwaerts aen te brengen ten waare haar d'Engelsen daermede bemoijden ende zulcx sochten te beletten, als wanneer geen datelijckheijt plegen maer ons van daer met een der gemelte jachten advijs vant gepasseerde toeschicken zal.

Dat sich oock met beijde de jachten omtrent den Varckenshouck naert verongeluckte wrack Prins Wilhem sal vervoeghen omme te besichtighen off aldaer eenich geschut worden gesien ende te becomen zal wesen, ende wat apparentie datter zij om in toecomende noch ijets daeruijt te connen berghen, &a.

Dese jachten zijn van alles geprovideert voor een maent tot welcker tijt aldaer cruijsen ende niet eerder van haer geordonneerde plaets herwaerts keeren zullen.

Op dato compt alhier vande westelijcke eijlanden 't jacht Sardam medebrengende 925 stucx gehouden coraelsteenen tot de fortificatie dienstich.

Tenselven daghe met de zeewint comen alhier van Cillebaer opde westcuste van Sumatra aen 2 balouws geladen met peeper, ende vertreckt tegen den avont naer Ceribon den balouw uijtvoerende partije porceleijn, goutdraet, bamboese cammen, coperroot, Chijneese spiegeltgens, out ijser ende andere cleijnicheden meer.

Item naer Japara een jonckjen mede gelijcke coopmanschappen ende cramerije uijtvoerende.

21 d° compt 't jacht Cleen Bredam met ongehouden craelsteen van d'eijlanden.

22 d° vertrecken van hier in comp[ie] naer Amboijna ende Banda de scheepen 't Wapen van Delft ende de fluijt Oostcappelle, namentlijck 't schip 't Wapen van Delff naer Banda met een cargasoen bestaende in 260 lasten rijs, 60 coijangh padij tot $\frac{3}{8}$ R[a] swaerte gout, 79 p. slaven ende slavinnen, partije cleeden als andersints, monteerende t' samen als per de gesonde factura blijckt ter somme van *f* 44357.16.13, waermede bij missive aenden gouverneur Accolaij de voor dese gegeve ordre niet alleen wordt geconfirmeert, maer met alsulcke ampliatie versterckt als de heeren Raden van India ten dienste vande Generaele Comp[ie], noodich hebben geoordeelt te behooren ende int generaele copiebouck onder dato 21 deser geregistreert staet.

't Fluijtschip Oostcapelle naer Amboijna met 170 lasten Arracansen rijs, 13344 p. porceleijnen, 15 picol lanckius, provisie als andersints, monteerende te samen volgens factura *f* 22033.19.10, daermede d'Ed. H[r]. Gouverneur Generael Anthonio van Diemen int largo wort aengecundicht 't geene alhier sedert onsen jonghste vanden 28[en] Januarij passato per tvrijburgers jacht Cleen Hoorn over Balij derwaerts gesonden in Comp[ies] affaijren voor gevallen is, nevens copie van alle becomene ende versonden pampieren als int generaele copie bouck onder dato 21 deser alles int breede is geinsereert ende naergesien can worden.

23 d° vertrecken van hier naer Bantam d'onderstaende 5 vaertuijghen namentlijck: 1 wanckangh geladen met pertije porseleijn, goutdraet, cleeden, ende andere cleenicheden meer; 1 tingangh met partije porseleijn, ende noch 3 tinganghs ledich.

24 d° verseijlen van hier twee vaertuijghen, namentlijck 1 champan met pertije porceleijn naer Bantam ende de galouw naer Chirebon met 1 picol lanckius, pertije porceleijn ende weijnich goutdraet.

Op dato met de zeewint arriveert van Palimbangh een wangkantjen met peper geladen.

25 d° arriveeren alhier ter reede gelijckelijck 3 Chijncese joncken comende uijt de reviere van Chincheuw geladen met alderhande Chijneese waeren ende eenighe Chijneese stoffen &[a]., rapporteeren datter noch 2 d° joncken herwaerts aen stonden te volgen.

Item een wanckantjen van Bantam met pertije witte suijcker, hoenderen, pisangh ende andere fruijten meer.

26 d° verseijlt van hier naer d'eijlanden met de Bandaneesen tjacht Sardam om gehoude coraelsteen tot de fortificatie dienstich.

Ten selven daghe met de zeewint verschijnt hier mede ter reede tjacht de Brack van Jambij geladen met 1900 picol, 22 cattij suijvere Jambijse peper ende een slavinne die conform de facture met alle ongelden coomen te costen *f* 33273.2.8, nevens noch 30 picol 70 cattij peper en passant tot Palimbangh van den assistent Lourens Dorhout ontfangen ende ingenoomen, daervan geen facture nochte missive hebbe becomen.

Waernevens den coopman Lucas de Vogel bij twee distincte missive d'eene sonder datum ende d'andere vanden 5 deser ten principalen ons 't naervolgende is aenschrijvende:

Dat boven voorschreven peper noch bij de logie op voorraet was 705 picol, 42 cattij ongesuijverden peper ende dat eerstdaechs vermits twater begost te wassen groote pertije van Quaman ende Tangbissie ende meer dan 1000 picol van Sonsouhaen in corte worde verwacht.

Dat sedert ultimo November passado vande groote aldaer uijtstaende schulden niet meer dan 426 picol, 26 cattij peper van diverse debiteurs hadde ontfanghen, niettegenstaende alle uijtterste debvoiren tot d'invoorderinghe van dien hadden gedaen ende duchte dat de generaele Comp^ie^ wel eenen swaren slach in Jambij mocht toecomen alsoo veele der schuldenaers verarmpt ende andere quade betaelders zijn wat Godt verhoede.

De missive van d' Ed H^r^ Gouverneur Generael aenden Jambijse coninck per 't schip Nieuw Enckhuijsen gesonden, was den 18 Desember passado aen zijne Maj^t^ overhandicht, die met groote sermonie ende schieten van canon ingehaelt, ende opt pleijn in presentie vanden coninck ende de meeste grooten des rijcx gelesen is, waerop naer langh stil swijgens bij den adia Tommagon van coninex-wegen verscheijde vraghen ende voorstellinghen wierden gedaen die bij den coopman Lucas de Vogel weer beantwoort ende hem naerderhant schriftelijck ter hant gestelt zijn, luijdende d'selve ende d'antwoorde daerop gedaen van woorde tot woorde als volcht:

Onder dit recht zal staen pangoran Ava ende het opperhooft der Hollanders in Jambij.	De Nederlanders versoecken dat pangoran Ava hare voor dese toegestane vrijheden niet vermindert.
1.	1.
Eerstelijck begeert den Coninck dat het vaertuijch van Jambij op wat plaets het oock soude mogen handelen niet aengehaelt zal worden ende bij aldien	Eerstelijck gelijck voordesen gebruijckelijck is geweest de plaetse te noemen derwaerts de vaertuijgen sullen vertrecken alsoo can hier in sonder spesiaale

d'Hollanders eenich vaertuijch aenslaen, begeert den coninck tweevoudich sal gerestitueert worden.

ordre vanden Ed. Hr Gouverneur Generael niet antwoorden.

2.

Daer en boven soo eenich handelvaertuijch ofte in ofte uijt Jambij gaet, soot selve vande Hollanders wort aengetast begeert den coninck dat alle haer goederen haer weder vergoet zullen worden van Ajer Itam aff, tot Poulo Bavalla ende Gualla Tomqual.

2.

Het tweede zullen wij den coninck bij provisie toestaen ondertusschen verwachten naerder ordre vande E. heer gouverneur generael.

3.

Wijders begeert den coninck dat de scheepen buijten voor Quala Injoor sullen anckeren ende soose binnen comen sullense voor de revier Sungeij Assam ten ancker comen ende soowel int uijtgaen als incomen sullen door Quala Injoor passeeren.

3.

Doch cunnen niet verwillighen in eenich nieuw ancker plaets derwijl dit mede een nieuwe vont is, maer moet sijn hoocheijt tselve als mede alle andere nieuwe invoeringhe bij den Ed. Heer gouverneur generael versoucken.

4.

Voorders begeert den pangoram als men den peeper sal wegen dat deselve met des coninex daetsje sal gewooghen worden gelijck oock alle andere coopluijden zullen doen.

4.

Aengaende den daetsjen wij vertrouwen dat den pangoran gerechticheijt in sijn lant sal hanthaven ende geen cleender noch grooter daetche sal in voeren als voor desen gebruijckt is geweest ende de 'practijcque der Chijneesen int veranderen van de daetsche sal wegh neemen twelck ons sonderlingh aengenaem zal zijn.

5.

Boven desen begeert den coninck soo de Hollanders voor de stadt met scharp schieten justitie over de selve te doen naer de costuijme van Jambij.

5.

Soo ijmant een groff canon affschiet voor de stadt met scherp geladen voorwaer zulcx is onbehoorlijck ende tegen recht van vruntschap, deselve sal gemuleteert worden naer rechte van Neerlandt.

6.

Voorders ijmant quetsende begeert dat nae grootheijt der quetsure stervende dat die geene die geschooten sal hebben door den pangoran gejustitieert sal worden datter de doot naer volcht, ende soo ijmant sal vechten met de Jambijneesen sal mede nae de Jambijnese rechte geoordeelt worden; van gelijcken soo ijmant van de Jambijneesen sal vechten met de Hollanders sal mede naer de Jambijneese rechten gestraft worden.

6.

Ende soo ijmant met een coegel ofte andersints in eenich gevecht gedoot worden versouckt sijne hoocheijt indesen onsen oude vrijheijt niet vermindert, maer dat de Jambijneesen na de rechten van Jambij ende onse Nederlanders naar onse Neerlantse rechten moghen geoordeelt worden gelijck het recht van ambassaetschap ende bontgenootschap is vereijschende.

7.

Mede begeert den coninck soo ijmandt van de Hollanders sich vermenght met Jambijse vrouwen dat deselve met soodaenighe recht sal gestraft worden als in Jambij gebruijckelijck is.

7.

Van gelijcken soo sich ijemant vande Nederlanders met een Jambijsche vrouwe vermenght dat de vrouwe naer de Jambijsche rechten ende de mans na de Nederlantsche rechten sal gestraft worden, uijt cracht vant voorgenoemde recht van ambassaetschapp.

8.

Noch begeert den coninck soo eenich Chijneesch schuldich is aende Nederlantsche Comp[ie] ende deselve daerover gebonden ofte in de boijen geslooten wort schoon off de Chijnees reden geeft soo d'Hollanders tselve den coninck te vooren niet te kennen gegeven over de Nederlanders soodanich recht doen als in Jambij sal ganghbaer sijn.

8.

Dit achtste artijckel alsmede de twee voorgaende strijden directelijck tegen het oude contract ende tegen de vrijheeden ons voor desen vergunt, soo wordt mede den beloofden eijscher van d'E. Heer Gouverneur Generael al te spits afgeslaghen oversulcx cunnen hierinne niet consenteeren, maer verwachten dat sijne hoocheijt hierin sich beter sal beraden, ende dat geen verminderaer maer een vermeerder zal zijn vande immuniteijten ende previlegien d'onse bij sijne hoocheijts voorouders uijt sonderlinghe liefden toegestaen.

Op voor verhaelde antwoorde als de gedaene clachten ende eenige dreijgementen, hadden den coninck eijntelijck toe gestaen dat onse scheepen tot voor

Sangrij Assem ende niet verder mochten opcoomen zijnde omtrent een musquetsschoot van onse logie om soo hij voorgaff van d'ongelucken die doort canonschieten in de stadt mochten ontstaen bevrijt te wesen daerbij versouckende dat de Voghel aende Ed. H[r] Generael bij sijne missive geliefde voor te draghen onse scheepen in toecomende voor Quala Injoor mochten anckeren om daer mede te beter voor de Portugeesen bevrijt te sijn, welcke plaetse d'onse opt begeeren des coninex hadden doen diepen ende deselve met 2½ vadem waters ende bequamer als Quala Sadou om de scheepen daerdeur in zee te brenghen bevonden, waerop gemelte Vogel onse ordre is inwachtende. Hiermede bleven alle voirdere questien soot scheen voor die tijt geassopieert; Dato de Nassare bleeff in het sabanders ampt nevens Francisco Pinto tot haer assistentie als noch continueeren.

Op de aencompste des pepers van Sousouhan nam de Vogel voor den coninck over de voor desen beloofde 100 picol peper aen te spreecken.

't Engels jacht de Confort daermede d'Engelse 4000 R[a] in contant ende omtrent 20 packen cleeden van Bantam hadden becomen stondt eerstdaechs met omtrent 75 a 80 lasten peper van daer over Palimbangh weer naer Bantam te navigeeren, sijnde dit alden peper die jegenwoordich bij haare logie zijn hebbende daer benevens van capitael weijnich versien.

M[r] Flemmingh was van sijne principaale in Engelandt op ontbooden, omdat (soo hij seijde) over twee jaaren aen d'onse omtrent de 80 lasten peper hadde geleent; 't schijnt eenen M[r] Yvie daerover seer vijl aen zijne M[rs] geschreven heeft die indesselffs plaetse aldaer als opperhooft succedeeren zal.

Doort langhduerich laech water waeren alle eetbaere waeren aldaer zeer dier, ende mosten in plaetse van ½ R[a] voor drije a 4 hoenders nu ¼ R[a] voor ijder hoen betaalen waerover uijt de jachten Brack ende Batavia 1 vat vlees ende d° speck hadde gelicht nevens een vat teer ende ½ vat herpeuijs tot cleen vaertuijch noodich.

Onsen tolck van Jambij naer Palimbangh gesonden was aldaer wel onthaelt, verscheijde groote waeren geresolveert goede pertijen peper vandaer naer Batavia te senden ende om haer hiertoe te meer te animeeren was hun hoope van 10 R[a] van 8 voort picol te becomen gegeven om alsoo onse vrunden die aldaer om peper te becomen seer woelen ende d'onse hinderlijck zijn wel gesoute peper te doen toecomen.

Van Andragierij stonden mede 12 prauwen met peper (die al gereet lagen) herwaerts te comen, vermits tcomptoir van comptanten nu meesten deel was ontbloot, versouckt gemelte Vogel dat met goede partije opt spoedichste mocht werden geprovideert om sich daervan inden incoop van peper tegen d'Engelse tijdelijck te moghen dienen ende goede pertije te amasseeren.

tJacht de Brack was volgens de gegeven ordre vanden gemelten Vogel Palimbangh enpassant aengeweest alwaer vanden assistent Dorhout de verhaelde 30 picol 70 cattij peper hadden ingenoomen.

D'opperhoofden rapporteeren dat seeckere Chijneese joncke daervan den nachoda Gampea was genaemt boven voor de Straat was leggende die zijne meeste goederen aenden coninck alreede hadden vercocht ende daervoor weder peper soude ontfanghen. Ende soo verstonden noch goede quantiteijt peper te becomen.

Met d° jacht becomen mede van Palimbangh vier missive nevens een scheenckagie van 11 picol peper, 11 p. vogeltjens podjo ofte cemphaentjens ende 620 p. vogelnestjens, te weten:

1 missive vanden coninck van Palimbangh met 10 picol peper ende 5 vogeltjens.

1 d° vanden pangoran Anum ofte wettighen coninck van Jambij nevens 620 p. vogelnestjens ende drie vogeltjens.

1 d° van Badin Tommagon Mattauwen met een picol witte peper ende 3 vogeltjens.

1 d° van Keaij Tandannagara met 2 rottingh matgens.

Alle aen d'Ed. H^r^ Gouverneur Generael geaddresseert daernevens met d° jacht voor haer reeckening met den tolcq herwaerts senden 90 picol 45 cattij peper om alhier 't haaren voordeele gevent te worden.

Op dato comen alhier mede ter reede twee vaertuijghen van Sillebaer met peper geladen.

Nevens een Chijneese jonck uijt de reviere van Chincheu met allerhande Chijneese waaren, zijden stoffen, &ª, sijnde dese de seste alhier aengecome Chijneese joncke

27 d° worden de bovengemelte missive ende schenckagie vande coninghen van Palimbangh, Jambij ende andere door gecommitteerden uijt tjacht den Brack hier binnen gebracht ende met lossinghe van canon, nevens 3 cherges vande int geweerstaende musquettiers ingehaelt luijdende deselve van woorden tot woorden als volcht:

Translaat vande missive vanden Coninck van Palimbangh.

Desen brieff gaet uijt een suijver gemoet vanden pangoran ofte coninck van Palimbangh, gaet aenden Ed. H^r^ Generaal Anthonio van Diemen, diens naem vermaert is over alle landen, soo boven als benedens wints om jegens ijder een te oorlooghen, diens glans als de son over al de werelt is schijnende.

Hiernevens sent den Pangorangh den tolck met 43 picol peper alsamen int schip van Jambij gescheept ende den Pangoran laet d'Ed. H^r^ Generaal vraghen wat resolutie dat genoomen heeft met het volcq van Palimbangh die de Hollanders voor desen genoomen hebben aen Poulo Nancka, daerom sent ick pangoran den tolck aen d'Ed. H^r^ Generael omdat die mijne hart ende genegentheijt bekent is; hem is oock alle gelegentheijt van Palimbangh zeer wel bekent

ende weet niet hoe het lant van Palimbangh ende Jaccatra staet, want onder een gemeenen roep ondert volck ist paijs ofte vrede, ende waer de Hollanders die van Palimbangh in zee bejegenen worden genoomen, ende aengeslaghen, ende alle haare goederen door de voornoemde Hollanders ontnoomen. Can dit dan den naem hebben van vreede derhalven d'heer Generael laet niet toe UE. kinders ende Hollanders die van Jambij ofte Palimbangh (die een lantschap zijn) waerse soude mogen gaen handelen dat se vande Hollanders niet beschadicht moghen worden soo sal eenen rechten naem van vreede genaempt moghen werden.

Hierom sent ick pangoran den tolck om d'Ed. Hr Generael den brieff te bestellen aen d'E. Hr Generaal niet was behandicht; den gemelten tolck is ook seer wel bekent wat gunst den pangoran aen alle de Hollanders kinderen tot Jambij woonachtich bewijst.

Versouckt aen d'Ed. Hr Generaal gemelten tolck met d'eerste gelegentheijt weerom aff gelieft te depecheeren naer Palimbangh opdat eens goede tijdinghe van d'E. Hr Generael mach becomen.

Versouck mede aen d'Ed. Hr Generaal gelieft mij te coopen te senden eenighe goude ketenen ende robijnen nevens Suratse comptourkens, soo UE. voort selve gelieft peper in betalinghe te hebben salt doen, ick pangoran twijffele niet off d'Ed. Hr Generael sal mij met de gemelte goederen versien.

Ick weet niet anders aen d'Ed. Hr Generaal te senden als 10 picol peper, nevens 5 p. poeijo ofte kemphaentjens dat UE. gelieft te accepteeren gelijck off een blommeken sonder wass alsoo van een suijver hart hier compt.

Translaet vande missive vanden pangoran Anum ofte coninck van Jambij.

Desen brieff vanden pangoran off coninck van Jambij gaet aende Ed. Hr generaal Anthonio van Diemen die de plaets vanden coninck van Hollandt becleet benedens wints, die vermaert is over alle wereltse dinghen daer niemant benedens off boven wint wije 't zij tegens hem derft stellen welcke oock zeer goet is over alle Neerderlanders die oock van alle de werelt niet vergeeten can worden

Hiernaer laet ick d'Ed. Hr Generaal weten vant geene den vorigen vertrocken captn van Jambij die veel quaet int landt van Jambij gedaen heeft met het neemen vande Chijneese jonck want voor desen plegen wij alhier 2 a 3 joncken jaerlijcx te crijghen die hier quamen handelen ende van dit jaer daer niet een aengecomen waerover pangoran Araja niet toegestaen heeft, dat den handel voortganck heeft gehadt doch UEd. gelieft sich gerust te stellen alles is wederom in goeden staet soowel met pangoran Araja als met alle andere inwoonders, d'oorsaeck sulcx geschiet is, was dat ick pangoran tot Palimbangh ende niet tot Jambij ben geweest hoewel ick nochtans anders belast terwijle in Palimbangh was, hebben ten respecte vant gesicht van d'Ed. heer soude onge-

twijffelt een seer groote ongeneuchte uijt ontstaen sijn onder de Hollanders die in Jambij woonachtich zijn.

'tSedert hebbe ick pangoran niet aen UEd. H^r Generael gesonden alsoo UE. wel bewust is ick zeer geoccupeert ben geweest in Palimbangh omte pitchaaren ofte raetslaghen van mijn vertreck weerom naer Jambij twelck den nachoda vant schip ende den tolck seer wel bekent is.

Hiernevens gaen 3 p. poejo ofte kemphaentjens nevens 620 p. vogelnestjens.

Translaet vande missive van Radin Tommagon Matauwen.

Desen brieff is van Radin Tommagon Matauwen gaet aenden Ed. H^r Generael Anthonio van Diemen, den grooten heer ende cloeckmoedighen helt, die hem tegens ijder een derft ter weer stellen, die Godt langh laet regeeren.

Hiernaer laet ick UEd. weten Ick Radin sent een brieff aenden Ed. H^r Generael wegens twee van mijn volck die de Hollanders genomen hebben genaempt Suragie; ick versouck aende Ed. heer generael mij de vruntschap gelieft te doen ende schencken mijn deselve persoonen alsoo wel weet UEd. toch niet te staet connen comen.

'tGeene datter int landt van Palimbangh te pitcharen ofte verrechten valt, 'tselve is den capt^n vant schip neffens den tolck seer wel bewust daerop ick dese beter vertrouwe ende te stouter ben int eijschen vande gemelte persoonen.

Ick hebbe UEd. niet anders te senden als een picol witte peper nevens 3 vogels poejo ofte kemphaentgens, d'E. Generael gelieft niet te zien opde geringicheijt vant geschenck, alsoo niet meer als een blomken sonder reuck en is, 'tselve uijt een goet oprecht hart van mij tuwaerts gaet.

Translaet vande missive van Keaij Tandannagara.

Desen brieff gaet van keaij Tandannagara aen d'Ed. H^r Generael Anthonio van Diemen, den grooten heer die derff sich ter weer stellen jegens alle roovers van alle landen soowel boven als benedenwints, die hen altsaem gehoorsaem sijn, die Godt almachtich langen tijt coninck over het landt Jaccatra laet blijven.

Voorder laet ick keaij Tandannagara aen d'Ed. Heer Generael weten dat keaij Tandannagara sent met den tolck 10 picol peper, ick souw meer gesonden hebben maer overmits het haestich vertreck die den pangoran belasten naer Jaccatra te vertrecken ende mijn peper noch niet van boven was gecomen, die noch naderhandt tot Jaccatra sal senden, die door oorsaeck voornoempt tegenwoordich met recht aende Ed. Heer Generael gesonden hebbe.

Wat goede genegentheijt ick keaij Tandannagara alle de Hollantsche kinderen tot Jambij toe ben dragende is den tolck genouchsaem bekent, die UE. van alles goede onderrechtinghe sal doen.

Ick Tandannagara weet aen UEd. niet anders te senden als een langhe

ende 2 cleene rottangh matgens UE. gelieft niet te sien op de waerdie vande gemelte matgens, maer dencken het meer een blomken sonder reuck is.

Op dato vertreckt 't jacht Langerack (over Jambij) wederom naert vaerwaeter van Malacca, omme aldaer onder den commandeur Cornelis Sijmonsen vander Veer de besettinghe te helpen verstercken ende den vijandt alle mogelijcke affbreuck te doen, gaende geprovideert ten behouve van 40 coppen voor 8 maenden, boven de provisien ende nootlijckheden die hem op nieuws voor 4 maenden ten behouve van 340 coppen (die calculeere inde vloot te wesen) volgens nevensgaende cognossement worden toegesonden, waermede voornoemde commandeur sijne become advijsen worden beantwoort, ende daerenboven oock aengeschreven ende gerecommandeert.

Dat alle menschelijcke debvoiren sal aenwenden ende wel scharpelijck doen uijtsien omme de 2 rijcke Maccause navetten die volgens 't rappoort der becoomene gevangenen ende geintersipieerde Portugeese brieven, desen jaaren noch uijt Maccau naer Malacca stonden te volgen, in zijne handen te becomen, om den vijandt daermede affbreuck te doen ende de generaele Comp[ie] soulaes tegens haare swaere uijtsettinghen toebrengen.

Dat de nevensgaende 29 gevangenen Portugeesen daeronder 2 vrouwen, meest met d° Langerack den 13 deser van Malacca alhier aangecoomen tijdens onse in Mallacca resteerende gevangenen vant jacht Wieringhen man voor man sal soucken te verlossen sonder eenige derselver voor gelt te rantsoeneeren, ende bij aldien den capt[n] van Malacca hiertoe niet wil verstaen dat ons deselve alsdan metten eersten wederom terugge senden zal.

Soo sal oock niet vermoghen naer desen eenighe Portugeesen becomende, aen landt in vrijheijt te stellen voor ende aleer die van Malacca onse gevangenen sullen gerestitueert om een Portugees alsoo meer wercx van sijn volck te doen maken ende onse gevangenen te eerder te becomen.

Dat de questie tusschen den Portugeesen ende die van Ihoor ontstaen (soo voor desen niet sijn geassopieert) sal trachten te voeden ende bevoirderen dat gesanten herwaerts aen werden gesonden om de saacke daerdoor t'onsen voordeele in meerder verwijderinghe te brenghen, &[a].

Ende eijntelijck dat zich tegen ultimo Aprijl met de gantsche macht omtrent Malacca sal verthoonen, ende deselve naerder verdeelen als volcht, de principale helft bij noorden op de aencompste der scheepen van Goa, Cotchijn, S[t] Thomee, Bengala, &[a], ende d'andere bij zuijden Malacca omtrent Carimon ende de passagie daeromtrent om den toevoer van rijs uijt des Mattarams lant, Macassar, Solor ende andere quartieren soo veel mogelijcken te verhinderen, den vijandt soo alle affbreuck te doen, ende Malacca soo dicht beslooten te houden als eenichsints doenelijck sal wesen.

Met gemelte Langerack dat geordonneert is de baare van Jambij in passant als

vooren aen te doen wort den coopman Lucas de Vogel tot vervolch vanden peperhandel toegesonden een cargasoen monteerende als per factura ƒ 31126.3.—, bestaende in:

8000 R^{s} van 8^{en} in spetie in 2 kisten

19 packen Choromandelse cleden, ende

20 picol lanckins in 40 caskens.

Ende daermede zijn twee distincte missiven vanden 29^{en} October ende 23^{en} Desember passado per 't jacht de Brack ende 't schip Nieuw Enckhuijsen alhier den 15 en 20 Desember ontfanghen niet alleenelijck punctueelijcken beantwoort, maer hem nevens andere gegevene ordre int dirigeeren van den Jambijsen handel oock ten principaalen belast:

Dat om geenighe redenen gedoogen zal de anckerplaetse onser scheepen tot contemplatie vanden coninck te veranderen ende deselve voor Quala Anjor te transporteeren, maer dat deselve bij de voorgestelde middel tot voor de loghie sal doen opcomen, veel min eenighe veranderinge inde voor dese gestipuleerde comptracten te maken ofte toetestaen, alsoo verstaen ons in alle poincten aen deselve te houden ende dat onse presidenten aldaar soodanighen preeminentien sullen blijven gaudeeren als voor desen toegelaaten, ende bij alle voorsaaten genooten zijn, sonder dat het opperhooft ende d'onse aldaer de Jambijneese rechten ende wetten zullen hebben te onderwerpen.

Dat oock geenighe importanten saacken tusschen d'onsen ende den coninck voorvallende sonder onse voorkennisse ende approbatie bij 't opperhooft aldaer sullen worden aff ende finalijcken gedecideert, alsoo de Comp^{ie} daeruijt wellicht eenich onheijl mocht overcomen.

Dat tot inmaninghe der groote uijtstaende schulden van peeper zijn uijtterste debvoir zal aenwenden, ende geenighe meer aen Chijneesen uijtsetten, op peene van daervoor te zullen moeten verantwoorden om de Comp^{ie} aldaer vóor andere schade te prevenieeren, als breeder bij gemelte missive int generaal copiebouck onder dato 26 Februarij geregistreert is te sien.

Op dato vertreckt de Revengie naer de westelijckste eijlanden om branthout.

Ten selven daghen vertrecken naer Jappara een jonckjen met een wanckan uijtvoerende partije groff porceleijn, goutdraet, cleeden, ijsere pannen, coperroot, rottecruijt, quitasollen, ende andere Chijneese cleenicheden meer.

Soo arriveeren oock met de zeewint d'onderstaende drije vaertuijgen namentlijck:

1 lamboe van Cillebaer uijt de Westcust van Sumatra met peper geladen.

1 giljomo van Bancalis met sagouw, ende

1 wanckantgen van Bantam met hoenders, witte suijcker, piesangh ende andere fruijten.

Item 't jacht de Bardes vanden Varckenshouck uijt Sundasstraet met schrijvens vanden oppercoopman Johannes vander Haghen vanden 26 deser daer ons aencundicht hoe met de jachten Waterloose Werve ende d° Bardes den

24en smorgens nadat den 20en van hier was gescheijden bij den Varckenshouck omtrent 't wrack vant verongeluckte schip Prins Willem ten ancker waren gecomen alwaar de schippers van beijde jachten met hun vaertuijch naer toe gevaren ende 't galjoen met beijde de cluijsgaten ende regelinghs noch aen een cabel ende ancker vast tegen de wal hebben gevonden, maer geen geschut, wat devoir daertoe hebben aengewent, vernomen. Cunnen oock niet gelooven de Javanen daervan eenich canon met hun cleen vaertuijch hebben becomen, alsoo 't selve voor onmogelijck oordeelen. Meenichte van Javanen hadden omtrent 't wrack en aen landt gesien waervan eene aen hun boort gecomen en weder (sonder daeruijt ijets voordelijcx te cunnen vernemen) naer landt gelargeert was; soo van groot vaertuijch waren versien geweest souden getracht hebben het ancker ende cabel te berghen.

De fluijtscheepen Schagen ende Huijsduijnen den 18en deser van hier naer Choromandel vertrocken, waren den 25en deser vande Javaensche cust naer Cracatouw overgesteecken, twijffelen niet off zijn sanderen daechs (alsoo voorstroom ende der noordelijcke wint hadden), de straate gepasseert. Gemelte fluijtscheepen waren op Bantamsreede aengeweest ende soo uijt d'opperhoofden van Huijsduijnen verstonden was den coopman Dirck Steur den schipper van Schaghen aen boort van d'Engelse scheepen gevaaren ende vande selve op hun versouck 3 a 4 leggers water becomen; wat haer hiertoe buijten onse expresse ordre heeft gemoveert cunnen niet bevroeden, alsoo van alles wel ende behoorlijck zijn geprovideert geweest, de rechte kennisse staet ons tsijner tijt bij naerder ondersouck te verneemen ende de correctie daernaer te volgen.

28 ofte ultimo d° arriveert alhier van Arracan 't fluijtschip den Otter met een cargasoen bestaende in:

105 lasten ofte 752¾ carren van 420 ℔ ijder car rijs costende samen met 504 ℔ indigo per fluijt Oost-Capelle ongetaxeert ontfanghen *f* 3817.17.10, ende 120 p. slaven ende slavinnen, namentlijck:

70 mans persoonen	ongetaxeert.
37 vrouwen ende	
13 kinderen	

Nevens noch 88 packen cleeden, omtrent 40 a 45 lasten rijs, als andersints per gemelte fluitschip in bevoirderen van zijne reijse van hier door de Straete van Mallacca den 11 October passado met een Portugees scheepen omtrent Jonck Ceijlon verovert, ende daeruijt gelicht, gelijck hiervooren aengeroert ende per d'onderstaende becomen inventaris der fluijt opperhoofden blijckende is.

Inventaris der geloste goederen uijt de Portugeese navette genaemt St Maria verovert bij 't fluijtschip den Otter onder den houck van Jonck Ceijlon den 11 October 1636.

88 langhe viercante packen met leer becleet

4 d° met rochevellen

24 ronde d° met leer omtrocken.

25 potten soo met vis, mangesbotter, clappusolij, artchaer, hart broot als anders die onder scheepsvolck zijn verdeelt.

20 packen met rijs in matten gebonden die mede in de provisie gestort zijn.

Partije bruijne rijs naer gissinghe omtrent 40 a 45 lasten die vermits den harden wint niet hebben connen meeten.

14 verlackte piecken

10 p. dito slechte

6 soo groote als cleene haecx

1 vat boscruijt van omtrent 50 ℔

1 stel oude seijlen uijtgesondert de besaen

1 ancker van omtrent 500 ℔

1 nieuw viger touw van 9 duijm

1 out d°

1 verlackte catel

5 slaven, daeronder een vrouw.

Aldus gedaen ende geinventariseert ten overstaen ende bij wesen vande ondergeschreven raetspersoonen, leggende ten ancker onder den houck van Jonck Ceijlon, datum ut supra, was geteeckent Crijn Gerritsen, Samuel vander Laenen, Mathijs Willemsen, Claes Jansen Hartich, dit is tmerck van Pieter Juriaensen 't Varcken.

Met gemelte fluijt advijseert ons den coopman Adam vande Mander bij sijne missive in dato den 21 Januarij passado als wanneer d° fluijte vandaer herwaerts aen is vertrocken.

Dat twee daghen te vooren vanden assistent Pieter Cocqu uijt Bengala hadden ontfanghen 52 p. slaven ende slavinne, 165 p. negros cleeden, 6 man indigo, 6 man salpeter, ende 30 cattijen rijs, nevens een missive vande selve daerbij adviseert de voorgenoomen besendighe vant gecochte jacht Arraccan derwaerts te excuseeren ende de procure van Conincx firman om rijs te moghen uijtvoeren, naer te laeten, alsoo seeckerlijck hadden verstaen met tselve aldaer niet te sullen cunnen verrichten doordien hett een door steecken werck ende selffs vanden coninck aen d'inwoonderen was belast geen rijs aen d'onse te vercoopen, noch de alreede uijtgesette penninghen met rijs te moghen voldoen, ende dat den rijs van conincx wegen aldaer tegen 2¾ tanghen de carre wiert ingecocht, dat voorwaer een onverdraechelijck monopolie is.

Hierop heeft vande Mandere gemelte Cocqu gelast zijne uijtgesette penninghen opt spoedichste te inne ende vandaer naer Araccan te retourneeren.

Vander Mander nam voor 't gemelte jacht Arraccan naer de fluijt Ruttens vertrecq die bijnnen de 6 a 8 daghen van meeninghe was herwaerts aen te

laeten volgen, vandaer volladen met rijs naer Paliacatta aenden gouverneur Carel Reijniersen aff te vaerdighen waerop eenen Heijndrick Heijndricksen van Hamburgh gewesen constapelsmaet opde fluijt Oostcaspel in qualitee van onderstierman onder een tractement van 26 guldens ter maent nevens noch 2 Neerlanders ende eenighe Comp[e] lijffeijgenen hadde gestelt ende tselve versien met:

4 steenstucken
100 ℔ boscruijt in 2 vaetgiens
1 stel seijlen
6 haecx met haer toebehooren
1 vijgertouw
2 werpanckers ende
partije teer.

Waermede oordeelt tselve diffencijff te zijn om tegen vijant te bestaen ende de reijse te sullen volvoeren.

Eenen Arent Roemer die sich aldaer eenighe jaaren als vrijman heeft onthouden ende licentie om te moghen vertrecken vanden coninck becomen hebbende, was ten aensien vande goede diensten aende Comp[ie] gepresteert op zijn versouck gelicentieert met dese fluijt nevens zijne goederen ende eenighe slaven naer Batavia te keeren. Vande opperste cappado des coninex Loselosij genaemt become met dese fluijte een missive inde Portugeese taele aen d'Ed. H[r] gouverneur generael geschreven, nevens een geschenck van een rambountin en mamoedij ende 5 sacken met witten rijs, luijdende desselffs translaet als volcht:

Opschrift

Om te sien voor den heer Generael dewelcke Godt bewaare etc. van Arraccan.

Godt wil dat dese tegenwoordighe UE. vinden met soodanighen volmaeckte leven, gesontheijt ende veele voorspoet als dese sijnen vrient sijn E. wenscht, Amen.

Wat mij aengaet ick ben welvarende bereijt tot dienst van UE. daer gaen 2 persoonen van mijn volck UE. gelieve met haer te doen als met zijn eijgen saecken ende wanneer sij eenighe clachten bij UE. doen haer gehoor verleenen om desen zijnen vrient wille ende versorghen datse vernoecht wederkeeren inde eerste gelegentheijt de welcke zal voorcoomen omdat ick dan mach weeten nieuwe tijdinghe van mijnen vrient maer omdat het schip haest wegh gaet kan ick UE. niet meer senden als een heele rampatij ende een halff stuck mamonij alsmede 5 packen fijnnen rijs, twelck voor UE. niet en is naer behooren en niet meer als een gedachtenisse, niet meer alsdat ick alleenlijck blijve seecker in UE. &[a]. Gegeven in den maent Januarij 1637 was onderteeckent

van desen zijnen vriendt
Loscor Zuzil.

Op dato savonts de clocke omtrent 6 uren zijn 2 paer onser Javaense cettinghslaeven opden oosthouck des punct des Robijns int affcomen vant werck met een groote furije vanden gantschen treijn geborsten in meenninghe hun medt de vlucht int bos te salveeren die van d'onse soo wierden achterhaelt datter 2 doot bleven ende d'andere 2 gequest weder binnent casteel gebracht zijn.

De maent Maert.

Pmo d° vertreckt van hier 't jacht de Bardes om sich bij jacht Waeterloose Werve op hun geordonneerde cruijsplaetse omtrent Poulo Doa te vervoeghen.

2 d° vertrect van hier naer Bantam een tingangh sonder ijets uijt te voeren.

Soo comen hier met de zeewint ter reede d'naervolgende 2 vaertuigen.

1 lamboe van Sillebaer geladen met rijs ende peper.

1 wanckantgen [van] Cheribon met swarte suijcker ende rijs geladen.

Adij 3 d° arriveert alhier van Taijouan (over Quinam) tfluijtschip Petten mede brenghende een cargasoen monteerende bestaende in 1722 taijl, 1 maes swaerte gout, rijs, coper, campher, spiauter, cangangs ende thin, bedragende t'samen als per facture int largo blijckt de somme van . . . f 121578.4.3 ende hadde d° fluijt Petten van Taijouan tot Quinam aangebracht een capitael bestaende in Japanse coper senes, 15000 taijl Japans schuijt silver ende verscheijde andere coopmanschappen meer, in handen en onder cogsinnatie vanden oppercoopman Abraham Duijcker omme door hem aldaer ten meesten diensten vande generaale Compie gebenificeert te worden, bedragende als per facture blijckt ter somma van . . . . f 120960.10.1 waermede van d'heer Joan vander Burgh alleene become copie van missive in dato den 16 Januarij passato alhier den 10 Februarij met d° jonck Diemen ontfanghen ende hierboven aengeroert neven een missive ende 't gehouden dachregister vanden opper coopman Abraham Duijcker uijt Quinam in de baije Thooron van dato 2 Februarij passato daeruijt ten principaalen verstaen:

Hoe hij met voorschreven fluijte den 18 Januario passado van Taijouan vertrocken zijnde den 15 d° inde baij Thoron tot Quinam wel aengecomen was als wanneer noch dien avont den coopman Cornelis Cesar naer de stadt Phaijpho affgesonden wiert om te vernemen hoe sich de saecke in dat rijck 't zedert zijn

vertreck vandaer hadde toegedragen als oock om een expresse naer den coninck tot becominge van audientie aff te vaerdighen die alles in goede termen gevonden ende de minste veranderinghe niet hadde vernoomen ende was door eenen Japansen capiteijn Rockekaije onsentwegen een expresse aenden koninck affgevaerdicht. Den 28 d° was gemelte Duijcker in persoon naer Phaijpho vertrocken. tot procure van onse voorighe huijsinghe om Comp^e middelen daer in te berghen, die hem niet alleen sijn toegestaen maer in alles beleefdelijck bejegent ende wel onthaelt is, ende was hem door verscheijde onser vrunden te kennen gegeven dat den coninck zeer naer zijne compste hadde verlanght ende ongetwijffelt alle hulpe ende faveur van zijne Maj^t hadde te verwachten, die noch al tot voorstand der vereenichde scharpe justitie was administrerende.

Alle het aengebrachte cargasoen was aen landt gebracht ende conform de facture d'accoorde bevonden except de 76314 cattij brootcoper, bestaende in 954 stroopackgens die int uijtleveren 1040 packjens hebben uijtgebracht ende alsoo 86 d° overich bevonden zijn. Off dit een abuijs vande penne is dan ofte int gewicht meerder moet wesen conden niet weeten alsoo per manquement vant gewicht deselve niet hadden overslaghen; met voorschreven Duijckers compste staen 't selve te verneemen.

Seecker Portugeese joncke met een capt^n Rasel Cornelij nevens 2 a 3 Portugeesen ende mesticos was aldaer met weijnich ladinge aengecomen, die soo verstonden van Maccause coopluijden als ambassadeurs aenden coninck van Quinam uijtgemaeckt was, ten wat fijne conden noch niet verneemen.

De 10 naervolgende Portugeesen, 1 vrouwe ende 1 slavinne door d'heer vander Burgh met tjacht Bredam int gaen naer Taijouan omtrent Poulo Tijmon verovert ende vrijdom belooft, waren met advijs vanden raet den coopman Duijcker om in Quinam te largeren nevens noch andere 9 p. swarte om voor 650 R^s te rantsoeneren medegegeven namentlijck:

Consuco Cardosa, capiteijn vant veroverde jacht
Fraij Pedro de San Joan, dominicaen
Fraij Miguael Vasta } jesuijten
Fraij Alberto Polonia }
Fraij Josepho de Mardosa, augustijner
Donna Maria Dazeredo, Portugeese vrouwe
Oratuin Naza, Iteljaen
Dominicum Fermando, stierman
Andrea Sijmon
Matheus Mendos
Miguel Datia
Monica, slavinne.

Welcke persoonen volgens voorschreven belofte door gemelte Duijcker alle in Quinam aen landt gestelt ende vrijdom vergunt zijn dat voorwaer een

droevige ende beclagelijcke saecke is vermits uijt verscheijde geintercipieerde Portugeese brieven uijt Maccauw hebben vernomen als biervooren aengeroert is, hoe ernstelijck naer alle quartieren omde gemelte persoonen hun verlossinghe wert geschreven, principaelijck om voorschreven Pedro de San Joan, die in de gemelte missive padre Obispo gouvernadoor wort geintituleert daerover de jesuijten uijt Maccauw over landt naer Chincheuw ende de Dominicanen met een expresse wanckan naer Macassar besendinghe om sijn verlossinghe hebben gedaen, ende stont ongetwijffelt voor desen persoon niet alleen alle onse gevangenen van Malacca, maer daerenboven een goede somme gelts te becomen daervan alsnu (Godt betert) sijn gefrustreert soodat ons dit in toecomende voor een spiegel moet dienen, om soo licht geen vrijdom aen onse vijanden toe te seggen alsoo dickwijls onder die slechte habijten groote parsonagie zijn schuijlende; de resteerende 10 swarte zijn voor 500 R[a] gelargeert, alsoo out ende meest creupel waeren dat 150 R[a] met den voorgemelten prijs differeerende.

Omtrent drie weecken voor hun aencompste aldaer waeren in Phaijpho door eenen harden storm 6 joncken gestrandt op welcke geberchde goederen den mandorijn der Zuijer quartieren wegen den coninck de handt hadde gelecht, die naederhandt opde clachten der eijgenaers weder gerestitueert zijn, ende hadde den nachoda Kicko Chijnees Japans coopman in dese storm mede een joncke van 2000 picol bij hem vandaer tot opcoop van peper naer Banjermassingh gesonden omtrent Poulo Canton verlooren waervan 8 persoonen gesneuvelt ende niets gebergbt was.

Voort sluijten der missive was den opperstrant ofte naeste raetsheer des coninckx expres om den coopman Duijcker te hove bij den coninck te brenghen in Phaijpho verscheenen waeren naer noch dien doch meenden te vertrecken. Wat succes gemelte Duijcker soo in negotie als andersints ten dienste vande generaele Comp[ie] bij sijne Maj. staet te erlanghen sullen met zijn overcompste te gemoet zien.

Vermits den rijs aldaer tot 75 a 80 taijl de coijangh te becomen was, had gemelte Duijcker 100 balen rijs uijt de fluijt Petten van zijn cargasoen gelicht.

Voorschreven fluijtschip Petten den 4 Februarij vandaer vertrocken zijnde, heeft opden 7[en] daeraenvolgende seecker Portugees scheepken genaempt Aenroepinghe voor de siele des Vageviers groot omtrent 30 a 35 lasten (comende van Maccauw naer Macassar) verovert ende opde cust van Champa vande wal gehaelt, geladen met alderhande waren tot den handel van Solor ende Tijmor dienstich, dat in comp[ie] van d° fluijt op dato alhier met 29 gevangenen soo Portugeesen, mestises, Japanders ende negros mede aengecomen is.

Ende zijn tot de ontladinghe van d° scheepken gecommitteert de coopluijden Jacop Galen ende Anthonio Paulo de Barij.

Waermede oock becomen hebben verscheijden Portugesen brijven, soo van geestelijcke als van politicque persoonen, nevens seeckere memorie vant

geschut daermede alle de forten ende sterckte van Maccauw jegenwoordich zijn versien, welckers translaet ten principalen luijdende als volcht:

Louwijs Martijns de Figuredo, freij Joan Pinto, Bartholomeo de Rocha Pimentel, Franchisco Carvalho, Manuel de Camara de Noronha, captⁿ van Maccau, versoucken ende bidden aenden coninck van Maccassar ende aenden prince Carmiparatingalea int rijck van Maccassar dattse door de Engelse aen ons soude te weghe brenghen over Bantam de verlossinghe vande padres donna Maria d'Azevedo ende den bischop gouv[r] don freij de S[t] Joan dewelcke opt jacht van Cosina Cardosa vande Hollanders verovert waer, ende meende dat van Ilha Formosa na Jaccatra souden versonden zijn.

Een ander:

Louwijs Borges, vicarius vande Maccauw schrijft aenden nieuwen bisschop gouvernadoor metrapolitano in zijne missive gedateert binnen Maccauw den 26 Januarij A° 1637, datter drij vaertuijghen naer India vertrocken waren ende dat hij niet alleen aen zijne E. hadde geschreven omdat de passagie soo moijelijck is, terwijl datter soo veel vijanden zijn dat het noodich is door alle weghen te schrijven, indien bij avontuere eenighe terecht raect want in dese benautheijt heden de vaert is; dat den coninck van Cochin Chijna de papen verdreeven heeft ende dat de vicarius vande kerck aldaer is gevanghen genoomen.

Valentijn Garcus schrijft uijt Goa den 12 Aprijl 1636 aen S[r] Miguel Machoda ofte in zijn affwesen aen Carun Patin Galoa, prince van Macassar, te behandighen dat de generael don Francisco Coutinho met een armada van 15 scheepen naer Malacca vertrock.

De Portugesen clagen dat op Solor heel slecht sandelhout hebben becomen, datse tselve niet connen vercoopen ende haer eijghen gelt daervan betaelt weder crijghen.

De Portugeesen schrijven mede dat geen jachten nae Solor gaen om datter in Maccauw geen overich zijn ende dat de resteerende veerdich werden gemaeckt ende genomen werden om naer Jappan ende Manilha te senden.

Louijs Martijnus de Figuredo schrijft in sijne missive vanden 4 November 1636 aen donna Maria d'Azevedo de padre vande comp[ie] Jesu: Verstaen hebbende UE. gevanckenisse op Ilha Formosa, heeft een Chinees over landt geschickt nae de province van Anaij tegenover Ilha Formosa aen een jesuijt die in die provincien is omdat hij eenighe bequame Chijneesen soude affsenden om naer Ilha Formosa te gaen ende te handelen vande verlossinghe der gevangenen ende veroverde jesuijten, &[a].

d'Heeren vande stadt Maccauw schrijft aen Domingos Dias Espuell in Macassar dat hij haer excuseeren soude aenden coninck van Maccassar omdat se het stuck geschut niet senden daerom hij geschreven hadde, dat toecomende jaer 't selve met een beter vaertuijch souden senden.

De scheepen uijt de Manilhas waren den 26 Januarijo dezes jaers

1637 binnen Maccauw noch niet gearriveert, de peper in Maccauw is tot een hooghen marckt geweest omdat weijnich van buijten becomen was. De stadt van Maccauw door de goede winst hebben in Jappan haer schult affgedaen; de Portugeesen claghen dat de zijde stoffen in Manilha goeder coop zijn dan Maccauw, dat groot verlies doen, dat de jachten uijt Nova Spanjen niet meer silver mede gebracht hebben als tot onderhout van t guarnisoen noodich is, seggen datter in Mexico noch zijn over de ses hondert duijsent stoffen. Item dat de handel van Nova Espangien naer Peru zal affgeschaft werden; dat de groote van Espangien inbrenghen dat voor de handelinghen met de Manilhas haer inwoonderen haer bezich hielden met het weven van seeckere gaeren dat haer lant voortbracht, doch met de commersie van Manilha hadden se haere behulpmiddelen verlooren; dat in Nangasaque meer silver is geweest als sij waeren conden verreuijlen ofte besteeden, ende datse tot de verseeckeringhe vande commersie daer een captn moor hadden laeten blijven ende wanneer dic wegh ginck dat weder aldaer een ander souden laeten.

Item dat in Canton geen gout was te becomen ende dat in Maccauw het gout seer dier was.

Algemeene lijst vande artelarie de welcke is opde sterckte, bolwercken ende meer gewesten binnen de stadt vande naem Godes ofte Mackao in overeenstemminghe gelijck het staet inde geseijde havenen.

Opde sterckte int incoomen vande ree veerthien stucken van lenghte, dickte ende schietende als volcht:

94 qtes — Een columbrijn ofte groff stuck met name Nossa Segnora dagnia, schiet een cogel van 20 ℔, is van metael, in de broeck 3 d. $\frac{1}{3}$, int lijff 2 d. $\frac{6}{7}$, de mont 2 d. $\frac{1}{2}$, is langh 35 d., weeght wat meer off minder als 94 qts.

94 qtes — 1 ander columbrijn ofte groff stuck genaemt Nossa Signora de livramento, twelck schiet een cougel van 20 ℔, is van metael, in de broeck 3 d. $\frac{2}{3}$, int lijff 3 d., in de mont 2 d. $\frac{1}{6}$, is langh 35 d., dit stuck weeght 94 qts wat min off meer.

66 qtes — Een halff canon genaemt St Poulo, twelck schiet een cogel van 25 ponden, is van metael, in de brouck drij duijm breet, int lijff 2 d. $\frac{1}{2}$, in de mont 2 d., is lang 21 d., welck stuck weeght 66 qtes wat meer off minder.

69 qtes 50 ℔ — Een ander halff canon genaemt St Pedro Martijr twelck schiet een coegel van 25 ponden, is van metael, in de brouck drie d. $\frac{2}{7}$, breet int lijff 2 d. $\frac{2}{3}$, in de mondt 2 d., is langh 21 d., dit stuck weeght 69 qtes ende 50 ponden.

69 q^{tes} 63 ℔ Een ander halff canon genaemt St Taddeo schiet een cogel van 25 ponden, is van metael, in de broeck 3 d. $\frac{2}{7}$, int lijff 2 d. $\frac{2}{3}$, in de mont 2 d., is langh 19 d., dit stuck weeght 69 q^{tes} ende 63 ℔.

43 q^{tes} 92 ℔ Een drielingh genaemt St Juacio, twelck schiet een coegel van 18 ℔, is van metael, in de broeck 3 d. $\frac{1}{3}$, int lijff 2 d. $\frac{4}{5}$, in de mont 2 d., is langh 22 d., dit stuck weeght 43 q^{tes} 92 ℔.

42 q^{tes} 75 ℔ Een drielingh genaemt St Marcella, twelck schiet een coegel van 18 ponden, is van metael, in de broeck 3 d. $\frac{1}{3}$, int lijff 2 d. $\frac{2}{3}$, in de mont 2 d. $\frac{1}{2}$, is langh 22 d. Dit stuck weeght 42 q^{tes} 75 ℔.

42 q^{tes} 25 ℔ Een drielingh genaemt St Marcello twelck schiet een cogel van 18 ℔, is van metael, in de broeck 3 d. $\frac{1}{3}$, int lijff 2 d. $\frac{3}{4}$, in de mont 2 d., is langh 21 d., dit stuck weeght 42 q^{tes} ende 25 ponden.

46 q^{tes} 25 ℔ Een drielingh genaempt St Enope, schiet een cogel van 18 ℔, is van metael, in de broeck 3 d. $\frac{1}{3}$, int lijff 2 d. $\frac{6}{7}$, in de mondt 2 d., is langh 22 d., dit stuck weeght 46 q^{tes} ende 25 ℔.

83 q^{tes} Een cameel ofte stuck genaemt St Anthonio, schiet een steenen cougel van 50 ℔, is van metael, in de brouck 2 d., int lijff 1 d. $\frac{4}{5}$, in de mont 1 d. $\frac{1}{2}$, is langh 13 d. $\frac{1}{2}$, weeght 83 q^{tes} wat meer ofte minder.

83 q^{tes} Een ander cameel ofte stuck met name St Laurenso, schiet met de selfde cogel boven genaempt, is van metael, inden broeck 2 d., int lijff 1 d., in den mont 1 d. $\frac{1}{3}$, is langh 13 d., dit stuck weeght 83 q^{tes} meer off minder.

56 q^{tes} Een ander cameel ofte stuck, genaemt St Miguel, is vande principaale mont 30 ℔, is van metael, in de broeck 2 d., int lijff 2 d. min $\frac{1}{7}$, in de mondt 1 d. $\frac{1}{3}$, is langh 14 d. dit stuck weeght 56 q^{tes} wat meer off minder.

56 q^{tes} Een ander cameel ofte stuck genaemt St Ilafonco, is vande principaale mont 30 ℔, is van metael, inde brouck 2 d. min $\frac{1}{7}$, int lijff 2 d. min $\frac{1}{7}$, inde mont 1 d. $\frac{1}{3}$, is langh 14 d., dit stuck weght 56 q^{tes} wat meer off min.

54 q^{tes} Een ander cameel ofte stuck genaemt St Joan Babtista, is vande principaale mont 30 ℔, is van metael, inde brouck 3 d. min $\frac{1}{7}$, int lijff 1 d. $\frac{4}{5}$, inde mont 1 d. $\frac{1}{2}$, is lang 13 d., weght 54 q^{tes} wat meer ofte minder.

Op het bolwerck van Nossa Senhora de Bon Parto.

83 q^{tes} Een columbrijn ofte groff stuck genaemt Nossa senhora de pena

de franca, schiet een bal van 20 ℔, is van metael, inde broeck 3 d. $\frac{1}{3}$, int lijff 1 d. $\frac{1}{10}$.

Een canon genaemt St Salvador schiet een bal van 30 ℔, is van metael, inde brouck 3 d. $\frac{1}{4}$, int lijff 2 d. $\frac{3}{4}$, in de mont 2 d., is langh 22 d., weeght 83 q^{tes}.

21 q^{tes} 4 ℔ Een halff columbrijn genaemt St Marcos, schiet een cogel van 10 ℔, is van metaal, inde broeck 2 d. $\frac{9}{10}$, int lijf 2 d. $\frac{10}{12}$, is langh 2 d, weght 21 q^{tes} ende 4 ℔.

40 q^{tes} 75 ℔ Een drielingh genaempt St Jorgie schiet een coegel van 18 ℔, is van metael, inde broeck 3 d. $\frac{1}{5}$, int lijff 3 d. $\frac{1}{3}$, inde mont 1 d. $\frac{9}{10}$, is langh 19 d., weeght 40 q^{tes} 75 ponden.

43 q^{tes} 25 ℔ Een drielingh genaemt St Guilherme, schiet 1 coegel van 18 ℔, is van metael, in de brouck 3 d. $\frac{1}{3}$, int lijff 2 d. $\frac{1}{3}$, inde mont 2 d., is langh 18 duijm, weeght 43 q^{tes} ende 45 ℔.

27 q^{tes} Een ijser stuck genaemt St Gabriel schiet een cogel van 8 ℔, inde brouck 3 d. $\frac{1}{3}$, int lijff 2 d. $\frac{1}{2}$, inde mont 2 d. $\frac{1}{9}$, is langh 25 d., weegh 27 q^{tes}.

Op het bolwerck Nossa Segnora de Penha de franca twelck op een bergh is hooger als Bom parto.

24 q^{tes} Op dit bolwerck zijn twee sagres dewelcken schieten met een cogel van 7 ℔, na reden van zijn metaele, zijn langh 29 d., weeght 24 q^{tes}.

Op het bolwerck van St Francisco.

100 q^{tes} Een columbrijn ofte stuck genaempt Nossa Segnora de Rosario, schiet een coegel van 20 ℔, is van metael, in de brouck 3 d. $\frac{2}{3}$, int lijff 3 d. $\frac{1}{5}$, in de mont 2 d. $\frac{1}{5}$, is langh 34 d. weeght 100 q^{tes}.

90 q^{tes} Een columbrijn genaemt Nossa Segnora de Concepçaon, schiet een coegel van 20 ℔, is van metael, inde broeck 3 d. $\frac{2}{3}$, int lijff 2 d. $\frac{2}{3}$, inde mont 2 d. $\frac{1}{5}$, is langh 31 d. $\frac{2}{3}$, weeght 90 q^{tes}.

83 q^{tes} Een canon genaempt St Francisco, schiet een cogel van 3 ℔, is van metael, in de broeck 3 d. $\frac{1}{4}$, int lijff 2 d. $\frac{3}{4}$, in de mont 2 d., is langh 22 d., weeght 83 q^{tes}.

54 q^{tes} Een halff canon, genaemt St Simaon, schiet een cogel van 2 ℔, is van metael, in de broeck, 3 d. $\frac{1}{3}$, int lijff 2 d. $\frac{2}{3}$, in de mont 2 d., is langh 21 d. $\frac{1}{2}$, weeght 54 q^{tes}.

52 q^{tes} Een halff canon schiet een cogel van 20 ℔, genaempt St Crus, is van metael, in de brouck 3 d., int lijff 2 d. $\frac{1}{2}$, in de mont 2 d., is langh 21 d. $\frac{1}{2}$, weeght 52 q^{tes}.

27 q^{tes} Een drielingh genaempt 't Gelove, schiet een coegel van 18 ℔,

is van metael, in de brouck 3 d. $\frac{1}{3}$, int lijff 2 d. $\frac{2}{3}$, in de mont 2 d., is langh 25 d., weeght 27 q^{tes}.

Op de platte forme, aende voet van dit bolwerck.

150 q^{tes} Een columbrijn genaemt Nossa Segnora de Loureto, schiet een cogel van 35 ponden, is van metael, inde broeck 3 d. $\frac{1}{2}$, int lijff 2 d. $\frac{3}{4}$, inde mont 2 d. $\frac{1}{2}$, is langh 30 d., weeght 150 q^{tes}.

Op de platte formen van het groote zeestrant.

47 q^{tes} 29 ℔ Een drijlingh genaempt Gerechtigheijt, schiet een coegel van 18 ponden, is van metael, in de broeck 3 d. $\frac{1}{3}$, int lijff 2 d. $\frac{2}{3}$, in de mont 2 d., is langh 26 d., weeght 47 q^{tes} 29 ponden.

Op het bolwerck van Nossa Segnora de Guia.

24 q^{tes} Een bastaerd columbrijn, schiet een cogel van 8 ponden, is van metael, in de broeck 2 d. $\frac{6}{7}$, int lijff 2 d. $\frac{1}{2}$, in de mont 1 d. $\frac{5}{6}$, is langh 28 d., weeght 24 q^{tes}.

9 q^{tes} 50 ℔ Een muerbreecker, genaempt Victoria, schiet een cogel van 6 ℔, is van metael, in de brouck 2 d $\frac{4}{5}$, int lijff 2 d., in de mont 1 d. $\frac{1}{2}$, is langh 13 d., weeght 9 q^{tes} ende 50 ponden.

Drij sagers vande welcke ijder schiet een cogel van 9, alle nae reden van zijn metael, ijder is langh 25 d. $\frac{1}{2}$, ijder stuck weeght 27 q^{tes}.

Op het bolwerck van St Pedro.

Zijn twee sagres, ijder schiet een cogel van 7 nae reden van metael, is lang 29 d., weeght 23 q^{tes}.

Op het bolwerck van St Jan.

40 q^{tes} 75 ℔ Een dreijlingh genaempt St Barnabe, schiet een cogel van 18 ℔, is van metael, in de broeck 3 d. $\frac{1}{5}$, int lijff 2 d. $\frac{3}{4}$, in de mont 1 d. $\frac{8}{9}$, is langh 18 d., dit stuck weeght 40 q^{tes} ende 75 ℔.

Een halff bastaert columbrijn, genaempt St Raphael, schiet een cogel van 8, na reden off eijsch van zijn metael, is langh 25 d. $\frac{3}{4}$, weeght 24 q^{tes} ende 39 ℔.

Op het bolwerck van St Poulo.

149 q^{tes} 1 conincx columbrijn, genaempt Madre de Deos, schiet een cogel van 35 ℔, is van metael, in de broeck 3 d. $\frac{1}{2}$, int lijff 3 d., in de mont 2 d. $\frac{1}{8}$, is lanck 28 d., dit stuck weeght 149 q^{tes}.

90 q^{tes} Een columbrijn genaempt Nossa Segnora de bono Successo, schiet een coegel van 20 ℔, is van metael, in de broeck 3 d. $\frac{1}{2}$, int lijff 3 d., in de mont 2 d. $\frac{1}{5}$, is langh 35 d., weeght 90 q^{tes}.

50 q^{tes} Een halff columbrijn, genaempt St Agueda, schiet een cogel van 12 ℔, is van metael, in de broeck 3 d. $\frac{1}{6}$, int lijff 2 d. $\frac{1}{3}$, in de mont 2 d. $\frac{1}{8}$, is langh 34 d., weeght 50 q^{tes} wat meer off minder.

51 q^{tes} Een halff columbrijn, genaempt St Monica, schiet een cogel van 12 ℔, is van metael, in de broeck 3 d. $\frac{1}{2}$, int lijff 2 d. $\frac{6}{7}$, in de mondt 2 $\frac{1}{8}$, is langh 35 d., weeght 51 q^{tes}.

51 q^{tes} Een halff columbrijn, genaempt St Lucia, schiet een cogel van 12 ℔, is van metael in de broeck 3 d. $\frac{1}{2}$, int lijff 2 $\frac{7}{6}$, in de mont 2. d., is langh 35 d., weeght 51 q^{tes}.

80 q^{tes} Een canon genaemt St Christovaon, schiet een cogel van 30 ℔, is van metael, in de broeck 3 d. $\frac{1}{4}$, int lijff 2 d. $\frac{2}{3}$, in de mont 2 d. $\frac{1}{17}$, is langh 21 d., dit stuck weeght 80 q^{tes} wat meer off minder.

80 q^{tes} 75 ℔ Een ander canon genaempt St Leo papa, schiet een cogel van 30 ℔, is van metael, in de broeck 3 d. $\frac{1}{5}$, int lijff 2 d. $\frac{3}{4}$, in de mont 2 d. $\frac{1}{18}$, is langh 21 d. $\frac{2}{3}$, weeght 80 q^{tes} ende 75 ℔.

54 q^{tes} Een halff canon genaempt St Domingos, schiet een cogel van 20 ℔, is van metael, in de brouck 3 d. $\frac{1}{4}$, int lijff 2 d. $\frac{2}{3}$, in de mont 2 d., is langh 18 d., weeght 54 q^{tes}.

61 q^{tes} Een ander halff canon genaempt St Jago Menor, schiet een coghel van 20 ℔, is van metael, in de broeck 3 d. $\frac{2}{3}$, int lijff 2 d. $\frac{2}{3}$, in de mondt 2 d., is langh 22 d., weeght 61 q^{tes}.

54 q^{tes} Een halff canon genaempt St Simao, schiet een cogel van 20 ℔, is van metael, in de broeck 3 d. $\frac{1}{4}$, int lijff 2 d. $\frac{2}{3}$, is langh 18 d., weeght 54 q^{tes}.

61 q^{tes} Een halff canon genaempt St Jago Majoor, schiet een cogel van 20 ℔, is van metael, in de brouck 3 d. $\frac{1}{6}$, int lijff 2 d. $\frac{3}{4}$, in de mont 2 d., is langh 22 d., weeght 61 q^{tes}.

61 q^{tes} Een halff canon genaempt St Nunno, schiet een cogel van 20 ℔, is van metael, in de brouck 3 d. $\frac{1}{8}$, int lijff 2 d. $\frac{2}{3}$, in de mont 2 d., is langh 22 d., weeght 61 q^{tes}.

63 q^{tes} Een halff canon genaempt St Philipe, schiet een cougel van 20 ℔, is van metael, in de broeck 3 d. $\frac{1}{3}$, int lijff 2 d. $\frac{1}{3}$, in de mont 2 d., is langh 22 d., weeght 63 q^{tes}.

68 q^{tes} Een halff canon genaempt St Pedro, schiet een cogel van 25 ℔, is van metael, in de brouck 3 d. $\frac{1}{17}$, int lijff 2 d. $\frac{1}{3}$, in de mont 2 d., langh 21 d., weeght 68 q^{tes}.

54 q^{tes} Een halff canon genaempt St Joan, schiet een cogel van 20 ℔, is van metael, in de brouck 3 d. $\frac{1}{6}$, int lijff 2 d. $\frac{1}{2}$, in de mondt 2 d. $\frac{1}{19}$, is langh 18 d., weeght 54 q^{tes}.

43 q^{tes} 92 ℔ Een drielingh genaempt St Heronimo, schiet een cogel van

18 ®, is van metael, in de brouck 3 d. $\frac{1}{3}$, int lijff 2 d. $\frac{3}{4}$, in de mont 2 d., is langh 21 d., weeght 43 q^tes^ 92 ®.

42 q^tes^ 92 ® Een drielingh genaempt St Vicento, schiet een cogel van 18 ®, is van metael, in de brouck 3 d. $\frac{1}{3}$, int lijff 2 d. $\frac{5}{6}$, inde mont 2 d., is langh 22 d., dit stuck weeght 42 q^tes^ 92 ®.

4^en^ d° compt alhier van Bantam een onser Mardijckers met sijn tingangh, rapporteerde hoe op hun aencompste aldaer tot den handel wierde geadmitteert, ende int weder uijtvaren, boven den ordinarij tol noch 3 R^a^ voor ijder persoon tot hooftgelt affgevordert, waertoe niet connende verstaen zijn aenden coninck (soo segghen) clachtich geweest, die haer vermits hun oncundicheijt voor dat mael hadde geexcuseert met aenseggingh soo daer weder quamen handelen het gestelde hooftgelt van 3 R^a^ moeten betaelen totter tijt toe dat Batavia ende Bantam recht ende als voor desen waeren bevreedicht, dat hun met eenen door den coninck wierden aengewesen 4 stucken geschut die hij verclaerde door zijn volck uijt 't verongeluckte schip Prins Willem, nevens noch 2 andere stucken waren becomen, dat qualijck cunnen aenneemen, alsoo bij d'onse (alhier vooren aengeroert) voor onmogelijck wort geoordeelt eenich geschut met hun vaertuijch te hebben cunnen becomen.

Soo waeren oock twee Deensche scheepen tot Bantam aengecomen ende van daer over eenighe dagen weder naer Maccassar vertrocken ende oock seecker groot Engels schip eerstdaeghs derwaerts te volgen.

Op dato compt alhier mede ter reede van Amanack, op de Westcust van Sumatra een jonckjen met omtrent 70 bhaar peper daer mede van dien coninck becomen een brieffken nevens een schenckagie van een bhaar peper aende Ed. H^r^ Gouverneur Generael daer bij de onderhoudinghe van vruntschap ende goet tractement aen zijn volck te doen, is versouckende ende dat vandaer noch 12 a 13 prauwen met peper eerstdaeghs herwaerts aen stonden te volgen. Item vertreckt van hier tegen den avont naer Palimbangh een champan uijtvoerende partije loode pitjens.

5^en^ d° compt alhier ter reede d'onderstaende 4 vaertuijghen namentlijck:

1 balouw van Lampongh met 200 p. hoenderen ende omtrent een halff last witten rijs.

2 tinganghs van Bantam met hoenders ende fruijten.

1 vliegertje met 2 Javanen van d°, rapporteeren dat tot Bantam over 6 daghen door last des coninex de gomme geslaghen ende den vreeden tusschen Batavia ende Bantam uijtgeroepen is, wat hiervan zij, dan off sulcx door vreese van aengehouden te worden uijtstroijen, is noch onbekent ende cunnen 't selve voor de waerheijt niet wel aenneemen.

7^en^ d° vertreckt van hier tjacht Cleen Enckhuijsen naer den Houck van Crawangh om aldaer in plaetse vande fluijt Warmont (die bij desen wort op

ontbooden) de wacht opde aencomende Chijneese joncken ende ander vaertuijch volgens de gegevene instructie aende opperhoofden van Warmont te houden.

Op datto compt het jacht de Bardes alhier ter reede; den schipper [bericht] dat tot omtrent St Nicolaes baeij sondert tjacht Waterloose Werve te verneemen zijn geweest ende alsoo vanden oppercoopman vander Haghen noch geen instructie hadden becomen, waeren weder terugge gekeert, die datelijck een instructie ter handt gestelt ende onder seijl naer Poulo Doa op haer geordonneerde cruijsplaetse gegaen zijn. Hadden oock int herwaerts comen de twee Deensche scheepen (hiervooren aengeroert) gesien, die hun voijagie naer Macassar namen.

Soo comen alhier mede ter reede van Prijaman opde Westcuste van Sumatra twee gorabs ende een tingangh tsamen medebrenghende omtrent 200 picol Priamansen peper.

Item tjacht de Fortuijn vande vrijburger Adriaen vander Stel van Arracan met omtrent 15 a 16 lasten rijs, was over 7 dagen door hart weer vande fluijt Ruttem (daermede in comp^le quamen) geraeckt.

Op dato vertreckt van hier naer Bantam ende Palimbangh 3 wanckanghtgens, namentlijck:

2 d^o naer Bantam met perthije cittesollen, goutdraet, spiegeltjens ende andere Chijnese cramerije.

1 d^o naer Palimbangh toebehoorende den Arment Joan Faron ende voert derwaerts 9 corge cleeden, 1 picol 10 cattij cattoene gaeren, 48 p. flueelen, 500 R^a in spetie ende eenich porceleijn.

8 d^o arriveert Godt loff van Arracan volladen tfluijtschip Ruttem, inhebbende:

153 lasten ofte 1094 carren rijs
160 p. negroscleeden in 4 packen
322 ℔ ofte 7 man 28 ℔ salpheeter van 42 ℔ de man, in 2 cassen
252 ℔ ofte 6 man indigo in een cas
84 ℔ ofte 2 man was in een corff
80 slaven ende slavinnen,

die alles volgens factura nevens noch 200 p. slaven ende slavinnen alhier met de fluijt Oostcappelle ende Ruttem ongetacxeert ontfanghen, incoops comen te monteeren ter somma van ƒ 12465.10.6.

Waermede ons den coopman Adam vander Mander toeseijnt zijne missive van dato ult^o Januario passado nevens de negotie, logie, ende resolutie boucken ende het gehouden dachregister, bij welcke missive voorschreven vander Mandere ons ten principaalen aenschrijft:

Dat seecker ambassadeur van Decka aldaer met een geschenck van ses paerden ende eenighe cleeden was aengecomen omme den vreden tusschen die van Decka ende den Arracansen couninck te bevoirderen daeraen niet en wort getwijffelt; sulcx effect sorteerende stondt de negotie in Arracan te augmenteeren

ende oock wel wat goet voorde generaale Comp[ie] in Decka te verrichten, alsoo maer drie dagen roijens van Satigam gelegen is.

Twee daghen voor des fluijts vertreck was voorschreven van der Mandere int coninex hoff door Chama ontboden die hem uijt des coninex naem versocht 't fluijtschip Ruttem noch 5 a 6 daghen wilde ophouden alsoo den coninck van meeninghe was daermede aen d'Ed. H[r] Generael te schrijven ende 50 carren rijs tot schenckagie t'senden, daerop tot antwoorde hadde gedient soo zijn Maj[t] begeerde te schrijven dat op morgen den brieff vaerdich most zijn alsoot schip niet langher vermocht op te houden ende wat zijn Maj[t] doch aen d'h[r] Generaal opt versocht redres inden bepaelden handel conde schrijven off antwoorden, vermits ons tsedert niet alleen alle verhinderinge inden handel gedaen, maer daerenboven in alles eenen monopolisen handel was gepractiseert, &[a].

Den gemelten Chama verclaerden zulcx des coninex schult niet te zijn, ende dat in toecomende soo haest zijn Maij[t] gesont was in alles contentement soude becomen, waermede zijn affscheijt neemende, is door voorschreven Chama uijt coninex naem (alhoewel 't selve refuseerden) begifticht met

80 tanghen ende 2 p. grove cassen ende den ondercoopman Arent Jansen van der Helm met

20 tanghen ende 1 grove casse.

Versouckt dat haer gemelte schenckagie bij d'Ed. H[r] Generael ende Raden van Indie mochten werden toegevoucht.

Op de boven verhaelden gedaene antwoorde aen Chama heeft echter den Arracansen coninck dese onderstaende clacht brieff int Portugees aen d'Ed. H[r] Gouverneur Generael geschreven, die alhier met d° fluijte hebbe becomen sonder eenighe schenckagie, alhoewel inde zelve van 50 carren rijs wort vermaent, luijdende als volcht:

Translaet uijt een brieff des coninex van Arraccan aen de Ed. H[r] Gouverneur Generael uit Portugees overgeseth.

Ick keijser int midden vande volcken van dese groote deelen der seer grooten rijcke van Bengalen over dewelck ick heerschet ende van Arraccan, onverwinnelijck, ende alderhoochste van het gouden huijs vanden roode ende witten oliphant, regeerder van onse geslachten, met name Maha Sirisudhama Raza.

Ick laet weeten dat de capt[ns] dewelcke gecomen zijn vande Hollanders, die in mijn rijck zijn, gewelt doen, ende oock door gewelt spreecken wat zij willen. Ick achte meer de eerste gelijck wij in vrede vereenicht waren, alsoo hebbe ick zeer wel gecontenteert geweest, ende nu weet ick niet wat zij aldaer doen. Ick hebbe belast datse souwen belasten om een brieff van recommandatie te senden, maer zij hebben niet willen wachten, zijn metter haest vertrocken. Ick hebbe met den brieff gesonden vijftich carren rijs om nieuwe tijdinghe te weeten ende zulcx verwittighe ick, niet meer, &[a].

Volgens desen brieff schijnt den coninck groot gelijck te hebben ende souckt daermede d'onse haerre rechtmatighe gedaene clachten te niet te doen ende den goeden man te blijven.

Met dese fluijt zijn alhier mede aengecomen twee dienaers vanden oppersten cappado des coninex Loselosij met 2 packen Arracans lijnwaet om alhier te beneficeeren ende ongetwijffelt onder dat proteext [te sien] wat alhier passeert ende omme gaet.

Van comptanten was den coopman vander Mandere gants ontbloot ende tot procure van rijs genootsaeckt eerstdaechs gelt te lichten, de aldaer resteerende middelen ende effecten monteeren tsamen ter somma van *f* . . . . . (1).

Op dato compt alhier van Bantam een wanckantghen, gelaeden met 24 picol witte suijcker, hoenders, piesangh, ende andere fruijten.

Soo compt mede van d'eijlanden met coraelsteen tjacht Cleen Breedamme.

9 Meert comen alhier met de zeewint ter reede d'onderstaende 4 vaertuijgen, namentlijck:

1 lamboe van Sillebaer met peper geladen,

1 boeijangh met een caton van Bancka, inhebbende omtrent 6 lasten soo rijs als padije,

1 tingangh van Bantam met 2000 p. oude clappus, sierij, piessangh ende andere fruijten.

10 d° arriveert van hier van voor Goa 't advijs jacht Cleen Rotterdam, door den commandeur Jacob Coper uijt de baije van Goa, herwaerts aengesonden, waermede zijn E. ons bij sijne missive in dato den 4 Februarij 't naervolgende in substantie is adviseerende.

Hoe met zijne vloote bestaende in 14 seijlen den 2en September passato [van] Poulo Bessie 't seijl gegaen, den 23 d° de lenghte van 100 graden 30 minuijten becomen, ende den 29 d° de lijnie gepasseert sijnde, den 30 d° vanden Hr commissaris Arent Gardenijs (die zijne reijse met de scheepen Swol, Emilia, Harderwijck ende Middelburg, vandaer naer Suratta heeft bevoirdert) gescheijden is, stellende sijnen cours voorts met de 10 resteerende scheepen ende jachten Oost aen, omde Straate Mamale te beseijlen alwaer opden 16 October teijlande Quala Pijnne verneemende, 't selve aen backboort laetende leggen, den 21 d° met de gantsche vloote voor Cotchijn op 6 vaem steckgront ter reede gecomen zijn, alwaer niet anders als een leegh Moors schip inde reviere hebben vernoomen.

Uijt seecker Portugees die van Cotchijn met een vreede vaentjen ende eenighe verversinghe aen boort quam, verstonden dat 8 galjoenen dit jaer in Bombaij hadden verwintert ende dat tot noch toe aldaer geene tijdinghe vande selve noch vande aencompste eeniger craecken uijt Poortugael in Goa hadden

(1) Niet ingevuld.

vernoomen, waer op den commandeur weer seijl makende, den 27 d° aen Montedelleij arriveerde, van waer (naer dat de vloote met 277 leggers water ende eenighe verversinghe hadde versien) op ultimo d° 't seijl gegaen ende niet als den 9 November passato voor de baije van Goa op 10 vaedem waters met de geheele vloote ten ancker gecomen is.

Vindende aldaer onder het fort Aguado 14 scheepen, namentlijk: 6 galjoenen, 1 craecke van omtrent 900 lasten, 2 pattaches, met 3 Engelsche scheepen ende 2 jachten, nevens meenichte van fregatten, alle met haer geschut te boordt ende de seijlen aen de ree. Gemelte reede was den 20 October passado in comp[ie] van voorschreven 6 galjoenen, soo uijt een spiejoen van Wingurla expresselijck van daer naer Goa gesonden secretelijck hadden vernoomen d'eerst in Goa gearriveert, ende was noch een ander craecque met hem uijt Portugael geseijlt, die onderweghen sijn mast gebroocken zijnde, weder te rughe gekeert was.

Omme geduerende de geordonneerde besettinghe voor Goa de vloot van water ende verversinghe behoorlijck te versien ende niet verlegen te vallen, hadde zijn E. de plaetse van Wingurla staende onder den coninck van Visiapour doort schip Egmont ende een jacht doen besoecken, alwaer d'onse van de inwoonderen wel onthaelt ende alles in overvloet te becomen was, soodat als smorghens 2 uren voor daech een schip derwaerts sent, savonts weer met 20 a 25 leggers water, bocken, hoenders ende lantvruchten, bij de vloot retourneert ende Gode sij loff aldaer hun gerieff van alles in overvloet cunnen becomen.

Den 16 Desember seecker Moorsch schip comende van Cotchijn v[oor] Goa aldaer bij t schip Vlissinghen aengehaelt, ophebbende 9 Portugeesen ende 18 mestijschen, geladen met naervolgende houtwerck door de Portugeesen in Cotchijn daerin gescheept omme in Goa tot bouwingh van scheepen gebruijckt te werden, dat daeruijt gelicht ende over de vloote is verdeelt, te weeten:

560 groote knies.
82 groote swalpen.
11 speenen.
5 groote spillen.
87 lange ribben.
2 wangen tot masten.

Ende alsoo d° schip den hertoogh van Ariepour in Bengala toebehoorde, heeft den commandeur 't selve gelargeert ende weder naer Cotchijn laeten vertrecken om aldaer de tijdinge van zijn wedervaeren te brenghen met expres verbot geene Portugeese goederen op verbeurte van lijff ende goet meer te voeren.

Een van gemelte Portugeesen den bruijdegom zijnde, hadde den commandeur voor 600 R[a] van 8[en] in spetie op zijn ernstelijck versouck gelargeert, alsoo den viceroij verclaerde datter binnen Goa nochte Cotchijn geen Nederlanders gevangen waren, de resteerende gevangenen blijft zijn E. noch bij hem behouden.

't Schip Egmont ende 't jacht Voorburgh dat den laesten Desember passado bij den commandeur Coper van Goa naer Dabul met den oppercoopman Jan van Twist (om van daer met de geordonneerde schenckagie als ambassadeur naer den coninck van Visiapour te vertrecken) was affgesonden, keerden den 19^{en} daeraenvolgende wederom bij de vloote mede brengende 8 p. koebeesten, 100 p. hoenderen, eenige bocken, ende goede pertije landtvruchten, nevens een oxhooft lampolij, daerom seer benoodicht ende sober van versien waeren, hadde de revier van Dabul gediept d'selve met halff tij int incomen 18 ende binnen 6, 7 a 8 vadem water ende bequaem om duijsent scheepen sonder de zee te sien te connen berghen bevonden.

Den gouverneur van Dabul was over de compste van onsen ambassadeur seer verblijt, ende hadde eenen expresse naert hoff (om sijne Maj^t van desselffs compste te verwittighen, gesonden, bewees d'onse alle vruntschap ende was (soo bij verclaerde) van zijne Maj^t belast d'Nederlanders den vrijen toeganck in zijn landt te laeten genieten ende haer in alles met zijne hulpe te assisteeren. Wat voordeelen de generaale Comp^{ie} uijt gemelte ambassaet staet toe te comen, sullent met d'overcompste van gemelte van Twist ervaren, den Almogende geve 't gewenste effect van dien mogen becomen.

Sooals den commandeur Coper den vijandt met somtijts 2 scheepen in goede ordre vande vloote te senden hadde soucken uijt te locken om slach te leveren, is den selven eijntelijck den 21 Januarij passado smorgens een ure voor dach, naedat daechs te vooren omtrent 25 scheuten met groff canon uijt haere armade ende groote bravade met 't laeten waijen van hunne vlaggen ende topstanders hadden gedaen, met een groote fuerije op onse vloote affgecomen met 6 galjoenen, 10 fregatten, ende menichte van roij vaertuijch, in meeninghe van d'onse te verrassen ende onversiens t' overvallen, doch wierden noch soo tijdelijck vant schip 't Hoff van Hollandt vernoomen dat met 't lossen van een canonscheut onse vloote gewaerschuwt zijnde, haer t' samen met cleen seijl tot omtrent een groote mijl in zee b'gaven, alwaer aen den anderen comende bij den vijandt over de 200 scheuten wierden gedaen eer d'onse eenich canon losten, totdat onder musquetsschoot comende den vijandt van d'onse met een groote couragie soodanich wierden aengetast ende gegroet, dat corts daeraen 2 galjoenen deen stenghe ende 't ander seer schadeloos door de fregatten naer de wal gebracht zijn; d'andere wierden mede soo getroffen dat om een goet heen coomen saghen. Ondertusschen wierett stil, soodat vermits den vijandt de loeff hadde d'onse geen gewenschte voordeel op deselve conde becomen voor de zeewint begost te waijen, als wanneer d'onse den vijandt weder met een mannelijcke couragie meenden aen te tasten, dat haer (Godt betert) is misluckt alsoo opt schieten van een canon uijt tfort Aguado den vijandt zich in allerijl naer binnen spoeden die van donse soo vaerdich niet conden worden achterhaelt, off eschapeerde onder haer forten, soodat den commandeur weder met zijn vloote op 7 vadem

waters buijten canonscheut ten ancker gecomen is, ende in spijt van den vijandt victorieus aldaer zijn reede beset houdt.

Dese treffe heeft geduert van smorghens ten 7 uren tot 2 uren naer middach in welcken tijt uijt onse vloote 1228 scheuten met groff canon gedaen sijn, namentlijck:

295 uijt tschip Utrecht
355 uijt tschip Vlissinghe
295 uijt tschip 't Hoff van Hollant
90 uijt tschip 's Gravenhaghen
60 uijt tschip Veere
60 uijt tschip 't Zeepaert ende
73 uijt tschip Egmont

tsamen 1228 scheuten.

Ende zijn tot verwonderinghe in dese groote treffe over de gantse vloote niet meer als 17 gequeste alle geneeselijck ende 6 dooden bevonden daeronder den oppercoopman Benjumijn vander Burgh die sijn rechterarm aff geschooten ende daernaer datelijcke overleden is, ende hebben onse scheepen weijnich schade geleden als alleen Uijtrecht de focke mast, voorstengh ende bouchspriet t eenemael wegh, 6 scheuten gelijck water, 2 door sijn fockemast ende 35 door zijn fock; de resteerende scheepen hebben Gode zijloff sonderlingh geen schade gehadt. Den commandeur affirmeert soo den vijandt, 3 a 4 mijlen in zee waere geweest de helft (Godt de voorste) niet weer binnen Goa ofte Aguado soude hebben geretourneert, alsoo een derselve alreede 9 voeten water hadde ingenoomen. Zijn E. had de vloot met voorschreven veroverde houtwerck wederom treffelijck versien ende slachvaerdich gemaeckt, dat haer in die gelegentheijt van passe toegecomen was.

Twijffele niet off den vijandt soude met alle zijne macht die bij den anderen can crijgen weder trachten uijt te comen alsoo den vice roij zich heeft gevauteert dat d'onse van daer soude slaen al soudet oock geheel India costen, welckers compste d'onsen met een groote couragie geresolveert zijn te verwachten; den Almogende geve 't gewenste effect der groote ende costelijck uijtrustinghe ten dienste vande generaale Comp[ie] ende tot affbreuck van alle onse erffvijanden moghen erlanghen. Amen.

Tot den peperhandel op de cust van Malabaer vondt den commandeur ongeraden besendinghe te doen om sijn vloot van een diffencijff schip niet te verswacken ende den vijandt daer mede voordeel te geven, alsoo vastelijck vertrouwe den vijandt met force soude trachten de voorgemelte craecque uijt te brengen om noch desen jare de retour naer Poortugael te navigeeren, ende alsdan wellicht tot zijn voorgenoomen desseijn van deselve binnen te houden niet soude geraecken, verhoopt echter de mede gebrachte coopmanschappen

tot dien handel geprojecteert aen Wingurla tot een redelijcken prijs te sullen connen verhandelen wanneer maer een firman vanden coninck van Visiapour hebben becomen dat dagelijcx nevens onsen gesant van Twist met verlanghen int gemoet sien.

De vijff voor verhaelde Engelsche scheepen den 27 Januarij passado van Goa vertreckende, hebben haer bij onse vloot vervoecht ende aen den commandeur Cooper door een haerder capt^{n} ende coopman doen overleveren seeckeren brieff van addresse int latijn door zijn Maj^{t} van Grootbritanjen aenden Gouverneur Generaal ende respectieve overheden wegen de Nederlantsche Oost-Indische Comp^{ie} in India traffiqueerende geschreven, welcker translaet ende inhoudt luijt als volcht:

Translaat uijt Latijn in Nederduijtsch.

Carolus bij der Gratie Goodts coninck van Engelant, Vranckerijck, ende Yrlandt, beschermer des christelijcken gelooffs, &^{a}, aen onse wel lieve generael, gouverneurs, capiteijnen ende onderdaenen der Vereenichde Nederlantsche provintien inde contreijen van Oost Indien zijne groetenisse.

Alsoo uijt ons coninckIijcke gebiet tot vermeerderinghe vande coophandel, tot nutticheijt ende welvaeren des gemeene beste ende christendom uijtgesonden ende gearmeert hebben dese naevolgende goede scheepen, den Draeck, de Son, Catharijn, den Planter, Anna, ende den Ondersoucker, onder het gebiet ende beleijdinghe van onse dienaeren ende ondersaaten Johannes Woddael ende Nathanuel Montenij, verordonneert om op te doen ende te stabileeren eenighe goede handelinghe in de Zuijtsche deelen ende omleggende landen, soo hebben wij naer haerluijden begeerten UE. willen laeten weeten de gelegentheijt van desen handel, versoukende dat UE. haer lieden in alle gelegentheijt ende voorvallende saecken gelieft behulpsaemheijt te thoonen, ofte dat tot haare onderhoudinge ofte tot behulp van haare reijse soude mogen van noode wesen naer het goetvinden van haaren Captn ende oversten met eene vrije toelatinghe van Indie plaetsen te trecken off uijt te trecken naer haer believen sonder eenigh molestie ofte verhinderinghe uijt de havens daer zij soude moghen gearriveert zijn (indien zij haerlieden weldraghen ende comporteeren) gelijck UE. oock verwacht te geschieden met Uwer E. onderdaenen resideerende onder UE. juredictie.

Geschreven op ons stadthuijs te Whittehal den 20^{en} Februarij ouden stijl 1635 in het elfde jaer onses rijcx.

was onderteeckent

Charles R.

de superschriptie was

Aan onse wel lieve ende doorluchtighe Heer Generael vande Vereenighde Orientaelsche Oost Indische Comp^ie onder de Heerschappij van de hoochmog. H^ren Staaten Generael der Vereenichde Nederlanden. Mitsgaders aen de directeurs, capt^n, &^a, derselver Comp^ie verordineerders.

Gemelte scheepen waeren volgens de verclaringhe der voorschreven opperhoofden den 24 April 1636 in comp^ie uijt Engelant geseijlt ende den 23^en October daeraenvolgende binnen Goa gearriveert, hadden omtrent de Maijottes de voorschreven craecque gerescontreert die 3 daghen voor haer ende als vooren verhaelt den 20 October binnen Goa aengecomen was. Dese scheepen comen voor reeckeningh van een nieuwe Comp^ie door eenen Mr Willem Coerten (broeder van Sr Pieter Courten eertijts machtich coopman tot Middelburgh) met des conincx commissie uijtgerust om (soo verneemen connen) in Chijna ende Japan te handelen ende de passagie benoorden Japan doort Weijgat naer Engelandt te soucken, ende is haare commissie soodanich gelimiteert datse in geenighe plaetse van India moghen handelen daer d'oude Engelsche Comp^ie haere comptoiren ofte residenten heeft. Haer capitael bestaet in omtrent vier tonnen gouts in comptant ende eenighe coopmanschappen ende zijn extraordinarij met volck gemant.

Waeren volgens hun segghen van meeninghe naer de Westcuste van Sumatra te loopen, om aldaer partije peeper te procureeren ende voorts naer Maccauw te verseijlen; 't schijnt geen goet contentement vanden vice reij hadden becomen, alsoo seer smadelijck van hem spraecken ende dat aldaer wel 2 maenden vande selve waeren opgehouden geweest.

Verclaerden mede voor waerachtich dat op den 21 Januarij als wanneer de voorverhaelde treffe was geschiet bijnnen Goa van boort der galjoenen hebben zien aanlant brenghen over de 70 persoonen die de armen en beenen verlooren hadden waerover een groot misbaer ende geschreij gemaeckt wiert ende dat het getal der dooden voor haer seer secreet gehouden was. Echter ist sulcx datter op een schip 2 paepen, 3 constapels ende 13 andere dood gebleven zijn, dè voordene seeckerheijt van dien staet in toecomende te verneemen.

Sooals den commandeur Coper tjacht Cleen Rotterdam den eersten Januarij van voor Goa herwaerts aen met voornoemde advijsen meende aff te vaerdighen compt aldaer van Suratta aen 't Engels schip de Swaen daermede vanden oppercoopman Barent Pietersen in Suratta ontfanght een missive van dato den 5 Januarij passado aen hem gederigeert hem daerbij in substantie volgens de becomene copie aenschrijvende 't geene volcht:

Hoe den commissaris Gardenijs met de scheepen Swol, Middelburgh, Harderwijck ende Æmilia, door de geduerighe noorde winden niet connende boven de droochten van Baxos de Padia seijlen, genootsaeckt zijn geweest doort canael van Mamale de Cust van India aen te doen, van waer langs de wal opstoppende den 2 November passado voor Goa (in meeninghe van den commandeur

Coper met zijne vloote aldaer te vinden) aengecomen zijn, vindende aldaar ter reede leggen onder 't casteel Bardis de voor verhaelde 6 galjoenen die d'onse gewaer wordende datelijck met een groote couragie laetende hunne touwen slippen op haer uijt quamen, nevens 16 fregatten ende een oorlooghs galeije, loopende soo dicht in lij van onse scheepen dat eenighe van dien genoechsaem conde beschieten, dien gantschen nacht ende den volghenden dach tot naar sonnen onderganck deselve vervolchde. d'Onse hadden hun wel slach vaerdich gemaeckt ende verwachten anders niet ofte souden vanden vijandt worden aengetast alsoot met seijlen niet conde ontlegghen, vermits 't schip Emilia daechs te vooren sijn groote stengh, bram ende cruijsstengh van boven neer aen stucken hadde geseijlt waerdoor d'andere scheepen (laetende Æmilia voorseijlen) sonderlingh geen seijl voeren ende den vijant gevoughelijck bij haer conde comen; niet jegenstaende alle dese groote voordeelen heeft den vijandt Gode zij loff op dese vier costelijcke scheepen niets geattenteert ende is sonder een scheut op deselve te doen weder terugge naer Goa geloopen. Off den Almogende haere couragie heeft benoomen, dan off zij vermits de fregatten ende galeije alsoo verre in zee liepen daechs te vooren waaren achter gebleven, haer tegen d'onse te swack oordeelden, is Godt almachtich bekent.

Den commandeur Gardenijs sijn reijse vervolgende was met gemelte vier scheepen Godt loff den 18en November passado in de com van Sualij voor Suratta wel ende behouden aengecomen alwaer de van hier geprojecteerde capitaalen voor Suratta doorden oppercoopman Barent Pietersen in allerijl uijt deselve gelicht ende wederom soodanighen cargasoen inde scheepen Swol ende Æmilia voor patria gescheept als uijt d'onderstaende corte factura is te beooghen, bedragende te samen *f* 320868.19.6, te weten:

Int schip Swol voorde camer van Amsterdam.

2200	p. witte smalle baftas van Suratta bestaende in 11 packen costende met alle ongelden	*f*	6591.2.14
560	p. swarte dito in 4 packen	„	1767.13.6
1080	p. witte breede baftas in 9 packen	„	4398.6.—
54337¼	℔ cattoene gaaren in 315 packen	„	28098.—.—
20736	℔ indigo Sirchees in 144 packen	„	20851.13.—
		f	61706.15.4
	Compt in d° schip noch:		
62721¼	℔ indigo Biana in 306 packen costen	*f*	95020.4.—
5607¼	℔ foelije in 40 sockels	„	2679.14.8
	voor d'ongelden in Suratte opde goederen	„	660.—.—
Somma bedraacht 't cargo in Swol		*f*	160066.13.12

Int schip Æmilia voorde camer van Middelburgh in Zeelandt.

62257	℔ indigo Biana, bestaende in 294 packen, costen 'tsamen met alle ongelden	f	92222,18.8
20016	℔ indigo Sirchees, bestaende in 139 packen ende costen als vooren.	„	21961.19.—
50545½	℔ cattoene gaeren in 293 packen costen	„	23533.9.11
81075	℔ geraffineerde salpeter in 235 packen	„	8894.2.—
2200	p. witte smalle baftas in 11 packen	„	7270.9.7
960	p. witte breede d^os in 8 packen	„	3622.19.—
840	p. swarte smalle d^os in 6 packen	„	2636.8.—
	voor d'ongelden in Suratta opde goederen	„	660.—.—
Somma bedraeght cargo in Æmilia		f	160802.5.10

Ende was sijn E. den 3 Desember passado met gemelte vier scheepen van Suratta weder naer Gamron vertrocken omme aldaer de gereet leggende Persische zijde in de voorschreven scheepen Swol ende Æmilia te doen laden ende vandaer noch voor ultimo Desember naer de Cabo de bona esperance ende voorts naert patria aff te vaerdighen, den almogende wil deselve ter gedestineerde plaetse geleijden.

Zijn E. wort naer verrichter saecke met de scheepen Harderwijck ende Middelburgh van Persia tegen ultimo Januarij wederom in Suratte verwacht omme aldaer de resteerende dienstighe waren voort patria ende geprocureerde retouren voor de Zuijt inte neemen ende vandaer weder soo tijdelijck (over Dabul) om onsen ambassadeur Joan van Twist in passant mede te neemen te vertrecken, dat den commandeur Coper met zijne vloote voor de bare van Goa noch tijdelijck beloopen mach, omde voorschreven retouren inde selve weder over te scheepen, sijne reijse vandaer met d° scheepen voorder naer Choromandel te bevoirderen ende zijne commissie ende instructie aldaer volgens de goede meeninghe van d'Ed. heer Generaal ende Raden van India te achtervolgen ende tendienste vande generaale Comp^ie uijt te voeren.

Omtrent 50000 guldens aen cleeden voor Persia dienstich ende door den coopman Barent Pietersen expres om tot volcome kennisse van dien handel te geraacken in Goseratte doen opcoopen, waeren soo spaede in Zuratta aengecomen dat met d'heer commissaris Gardenijs niet derwaerts sijn connen worden gesonden, ende om deselve aldaar geen geheel jaer vruchteloos tot nadeel ende intrest vande generaale Comp^ie over te houden, geeft den gemelten Barent Pietersen aenden commandeur Cooper in consideratie bij aldien den vijandt in Goa mocht comen te slaen ende soo met verswackingh van een schip sijnder vloote geen merckelijcke perijckel vande selve te gemoet sach off niet geraden off dienstich

soude sijn 't schip Egmont van sijne vloote aff te steecken ende naer Zuratta te senden om gemelte goederen dat saijsoen noch vandaer in Persia te brenghen ende bij dien middel een jaer te eerder tot de rechte kennisse vanden handel der lijnwaten van Suratta op Persia te comen ende de generaale Comp[ie] die voordeelen tot vergrootinghe van Persias capitael toe te brenghen, welck schip alsdan weder van Gamron (soot te spade viel Suratte aen te doen) recht door naer Batavia conde retourneeren. Twaere te wenschen dese goede voorstellinghe alsoo effect sorteeren mocht, dat Godt geve.

Alles stondt Godt loff in de Guserattse quartieren in goede terme ende was aldaer tvoorleden jaer een treffelijck graengewas geweest waerdoor alle maintementos goet coop ende tot een civijlen prijs becomen zijn, maer de cleeden ende indigo handel (vermits het noch al aen menschen door de voorjarige groote calammiteijten manqueerden) had noch gewenste voortganck soodat onse cleeden meest boven Agra worden geprocureert alwaer d'selve tot civijlen prijs als inde Guserattse quartieren te becomen zijn. Ende was den oppercoopman Wollebrant Gleijnsen omme sich van dien handel naerder t' informeeren den 27 Desember passado van Suratte (over Amadebat) naer Agra vertrocken, den Almogende geve de generaale Comp[ie] 't gewenschte effect mettertijt vandaer in alles toecomen mach.

't Voorverhaelde Engelsche schip de Swaen was van den president uijt Suratta expres naer Goa gesonden omme te onderstaen ende grondighe kennisse te becomen vande voorgenoomen desseijnen ende concepten vande voornoemde vloote der nieuwe Comp[ie] onder den admirael Woddel ende Montenij uijt Engelandt door Pieter Courten uijtgerust ende alsvooren in Goa aengecomen, alsoo daerover seer jalours en nijdig zijn, mitsgaders omme aldaer weerom uijt handen vanden vijadoor ende phasendo te ontfanghen soodanighe 50000 R[a] van 8[en] in comptant als 't voorleden jaer op leveringe van Malabaerse peper aende selve naer hun seggen ter handt hadden gestelt. Naer d'onse aldaer hadden verstaen souden dese 50000 R[a] door de geintresseerde van seecker Moors schip bij een Engels roover met sijn schip d'Samaritaen ('t voorleden jaer omtrent aengehaelt) gearresteert sijn, soodat te beduchten staet dese penninghen soo gereet als wel meenen niet zullen wesen, watter van zij sal den tijt leeren.

Gemelte rover is met des coninex van Engelandts commissie met voorschreven schip d'Samaritaen ende tjacht den Robock 't voorleden jaer int Ròode Meer aengecomen, alwaer gemelte Moorsche schip in Suratte thuijs hoorende, seer rijck geladen aengehaelt heeft, daerover d'Engelse president omtrendt de drije maenden ten huijse vande Surattse Gouverneur geconfirmeert geweest ende 107000 ropias heeft moeten betaelen eer tot relacxatie ende den liberen handel weerom conde comen als voor desen int breede ende wijtloopich aengetogen is dat de Engelse Comp[ie] door dese rover groote verhinderinghe ende schade in negotie als andersints hebben geleden, om twelcke in toecomende voor te comen

ende de gelede schade te recouvreeren hadde d'Engelse president voor de tweede mael tschip de Blessingh in October passado naer de Maijotte (alwaer desen roover sijn schip de Samaritaen 't voorleden jaer is verongeluckt ende met tjacht Roobock volgens 't rapport der inwoonders seeckerlijck staet te comen) gesonden met ordre denselven met alle zijne geroofde schatten aen te slaen ende naer Suratte te brenghen; 't succes van dien staet ons in toecomende te verneemen.

Uijt Engelandt hebben d'Engelse desen jaare geen ander als tschip de Maria becomen dat met Moorsche vrachtgoederen naer Gamron vertrocken was van waer hun schip de Willem binnen een maent ofte 40 daghen waaren verwachtende, omme tselve met tgeene sij in Suratte gereet hebben, vandaer noch desen jaere naer Engelant te senden.

Met voorschreven jacht Cleen Rotterdam zijn ons alhier mede toegecomen verscheijde geintersipieerde Portugeese brieven soo aenden vijceroij ende andere groote in Goa geschreven per den commandeur Cooper uijt voorverhaelde aengeslaghen Moors schip omtrent Goa becomen, waer uijt int breede hebben verstaen den soberen standt onser vijanden in Cotchijn, hoe aldaer niet alleen om veel behoeften ende insonderheijt comptanten zeer zijn benoodicht, maar oock dat de guarnisoenen aldaer, in Cranganor ende oock op het eijlandt Ceijlon per faulte van betalinghe jegens den gouverneur rebelleerden, stroopende ende rovende vande borgers al dat becomen connen, nevens verscheijden andere gelegentheden meer als per d'onderstaende translaten derselver missive int largo ende breede can worden beooght.

Extract genoomen uijt verscheijde missiven vanden cap[tn] generael Diego de Mello de Castros gewesene cap[tn] binnen S[t] Thome, nu resideerende binnen Malvana op Ceijlon, van Athonio de Moura, cap[tn] van Coutchijn, van Pedro Vaes Dabreo, coopman vanden cooninck binnen Coetchijn, van Francisco de Faria Lobo, cap[tn] van Cranganor aenden vicereij Pero da Silva ende andere aensienelijcke persoonen ende padres in Goa ende Coutchijn &[a], resideerende.

De capiteijn van Cranganor Francisco Faria versouckt om gelt ende victualie voor soldaaten, clagende dat sober versien zijn.

Cap[tn] Diego de Mello de Castros schrijft in sijne missiven vanden 21 October ende 13 November A° 1636 geschreven [binnen] Malvana op Seijlon aenden vicereij Pero da Silva vande groote moetwil, onervarentheijt, sieckten, onlust ende armoede der soldaten ende over eenighe capt[ns] op Ceijlon clagende. Item gebreck van gelt, ammonitie ende andere nootelijckheden noodich tot fortificaties, dat hij besich is met eenighe te prepareeren, dat in Malvana een stercke punct van balcken hadde gemaeckt ende binnen Columbo de mueren versterckte. Dat niet conde beletten dat de coninck van Candia sijne oliphanten vercocht aen die van Thansiouwer uijt cracht vande vreedearticulen gemaeckt binnen Goa tusschen de gesanten vanden coninck van Seijlon ende den vijcereij conde

de Linhares, don Miguel de Noronha, dat de coninck van Candia noodich was om zijne geluckighe successen tegen de Portugeesen ende soo de vrijheijt om de oliphanten te vercoopen ofte vervoeren waer hij wilde belet wierdt gelijck de vijce reij begeerde, dat in geene deele sulcx soude willen verdraghen maer wederom in oorloogh uit bersten, dat de Mooren mede om redenen aen zijne Maj^t ende vijce reij geschreven nu uijt Seijlon niet conden gesmeeten werden, sijnde nu van meerder sterckte ende dat groot perijckel gelegen was in haer aen te randen alhoewel sulcx vanden coninck belast was, dat dese importanste plaetsen ende sterckte in oorloogh vanden coninck van Spangien te weten Manicavarie, Malvana, Balavie, Sofragan, Caleture, dewelcke de vijant voordesen gedestrueert heeft door gebreck van gelt niet connen herbout werden, de neerlage van capt^n Pedro Lopes de Sousa ende don Hironimo Dazevedo de welcke van duijsent Portugeese soldaten wel seshondert in het terugh trecken van Balave naer Malvana op wech hadde doot naergelaaten, dat hij niet verhaelde het ongeluckich succes vanden capt^n generaal Constantino Deza ende andere Portugeesen met hem overleden twelck noch vers was, dat de coninck van Candia hadde meeste macht van haer volck, dewelcke wederspannich zijn, geoeffent inde oorloogh ende tact, dat de inlantsche natie niet mach vertrouwt werden, te meer omdat haer de ampten ontnoomen ende Poortugeesen in haer plaetsen gestelt waeren, dat Mature ten tijde van den Hiromimo ses duijsent lascaers uijt leverde ende nu maer drie hondert, dat het volcq vande naic van Tansjouwer waeren vertrocken sonder oliphanten mede te neemen, omdat de Candia voor ses oliphanten sestich duijsent pataches geeijscht hadde. Item dat sooveel caneel niet hadde connen versamelen als voor desen.

Lauwerenco Freica de Brito, capt^n binnen de sterckte van Gale op Ceijlon, schrijft aenden capt^n generaal Dioge de Mello de Castros ende claecht in zijne missive vanden 5 November 1636 geschreven binnen Gale datter maar 9 stucken geschuts waren, datter meer vereijscht wierden, insonderheijt groove, om tegen den vijanden van hooge boorden te gebruijcken, ende dat grove stucken voor valcoenen crijgen, datter gebreck was van camers, dat de voorgaende vijce reij acht hadde gesonden dewelcke voor de valckoenen groot ende groff zijnde te cleijn waeren, versouckt dat het opmaken vande mueren ende starckte mach gecontinueert werden, claeght mede zeer van gelt.

Anthonio de Moura, capt^n van Coutchijn, schrijft aenden vijce reij Pedro de Silva in zijne missive gedateert binnen Coutchijn den 6 December 1636 ende Pedro Vaez d'Abreo coopman vanden coninck van Spanjen binnen Coutchijn in zijnen brieff mede aenden vice reij binnen Coutchijn den 7 December 1636; versoucken zeer om gelt dat het gemuitineerde guarnisoen van Cranganor twelck in twee maenden geen victualie ende betalinghen vanden coninck gekreegen heeft mach betaelt werden, datse int gesichte vande stadt somtijts in eenige esquadrons verthoonden, niet willende op last ende belooft in haer guarnisoen weder-

keeren. Datse gingen in thuijnen van padres ende getrouwde de koeijen dooden, ende roofden datse conden. Item datse de heele winter om hulp hadden geschreven doch geen becomen, wisten mede geen te vinden, dat geen gout ofte silver hadden om te verpanden om dese nootsaeckelijckheden voor te comen ende helpen, jae de captn claeght selffs dat sijn ordinarij onderhout niet conde becomen. Item versouckt dat ordre vanden vijce reij mach verwerven terwijl hij van meeninghe is een schip nae de Suijt te seijnden datselve door de Straet van Zunda soude mogen gaen indien de Straet van Malacca beset waer. Schrijft mede dat de coninck van Coutchijn ouwt zijnde ende swack van handen ende voeten alleenlijck met de mont gebiet ende zijne grooten laet regeeren, waer de christenen groote overlast lijden, ende hoewel hij belooft hadde daerin te willen voorsien was evenwel tot noch toe niet geschiet. De peper was in Coutchijn schaers te becomen ende niet te krijgen voor de prijs van het voorleden jaer, maer de coopluijden wilden op ijder baer ses pardaes meer hebben; daerom hebben de Portugeesen thien duijsent pardaes gesonden naer Coulon boven de twintich duijsent die alreede deur waeren om peper te coopen. De Portugeesen hebben inde armade thien duijsent pardaos nae Toetekoerij gesonden om salpeter te copen.

Anthonio de Merelles, dat hij al van 250 bhaer gecontracteert hadde schrijven mede datse van meeninghe zijn de zamorin ter zee ende in zijne revieren te quellen ende castijden met de armade van Domingos Freira Beliago, dewelcken den 19 November 1636 met zijn armade voor Coutchijn gecomen is.

Don Garcia Reael schrijft uijt Coutchijn den 3 December 1636 aen Sr Anthonio Mimis Baretto, gewesene captn van Cranganor, nu resideerende binnen Goa, dat thien Hollantsche scheepen drie daeghen opde ree van Coutchijn zijn geweest, ende dat inde selve stadt geen wacht ontbroocken heeft, opde bolwercken ende andere noodighe plaetsen sijn de capts dese naer volgende:

Paulo de Figuredo Salgrado op Nossa Signora de Gia
Dioge Leijte op St Poulo
Anthonio de Navaeijs opde sterckte vande Domkerck
Joan Gomes Dabro opde sterckte da Boa Viagem
Dioge do Amaral Detangh door de stadt
Don Garcia Reael in andere gewesten.

Anthonio Pereira Coutinho ende Manoel Baretto voeren in twee vaertuijgen over en weer bij het strandt tot St Jago toe, hebbende macht om alle ongehoorsaeme soldaten te moghen ophanghen.

Met de compste vande Hollantsche scheepen waeren se binnen Cochijn soo verschrickt, dat de getroude met vrouw ende kinderen wilden t' lantwaert in loopen ende vluchten.

De thien Hollantsche scheepen wachten noch naer vijff andere van haer compie, hebben haer acht daghen omtrent Cananor onthouden ende siende dat haere andere scheepen vertoefden, zijnse naer de noort vertrocken ende doe is

mede de vloot ofte armade van Sr Domingos Freira Beliago van Cananor nae Coutchijn vertrocken ende sijn bij Cunhala ontmoet door Anthonio Mascarenhas dewelcke voor de compste der Hollanders vertrocken was ende Sr Domingos Freira Beliago ende don Anthonio Mascarenhas bleven aldaer om met den Samorijn te spreecken ende eenighe Portugeesen vertrocken van Pata te voet nae Coutchijn met een caffila ende 7 sansjelijs vergeselschapt zijnde; voorts nadat de Portugeesen vijfthien daghen gewacht hadden om hulp van Samorijn te crijgen om tegen eenige ondersaaten vanden coninck van Cananor te strijden, hebben eijntelijck antwoordt vanden samorin becomen dat hij niet wilde oorlooghen tegen de ondersaaten des conincx van Cananor ende soo is don Anthonio Mascarenhas na Goa vertrocken.

Salvador Goncales schrijft uijt Coutchijn datse verstaen hadden dat in Goa een schip uijt Portugael was gearriveert, datse noch nae een galjoen wachten twelck in geselschap van dit schip wederom in Portugael was in geloopen ende terugh gekeert.

Domingos Pires schrijft uit Coutchijn den 7^en Desember 1636 dat om de geweldighen regen geen safferaen ofte gember te becomen was, ende dat de scheepen lichtelijck sonder ladinghé wederom soude moeten vertrecken ende, dat in Coulaon maer 150 candis peper te becomen was, mede dat aldaer geen swarte suijcker ofte jagra te becomen was om datter oorloogh is.

In Cranganor continueert noch de mutenatie der soldaten, in Coutchijn is geen gelt twelcq tot haere betalinghe can gesonden worden. Anthonio Botelho d'Azepeda die voor capt^n van Mascatte gesonden is, is binnen Dao overleden.

De cap^t generaal Dioge de Mello de Castros schrijft den 13 November uijt Malvana op Ceijlon aenden vijce reij om cleijn gelt ende basarucos om het gemeen volcq ende capt^s die niet wel te vreede zijn te stillen.

In Coutchijn is geweldich gebreck van rijs, hebben met de armade geen becomen, t' welck er noch is wert noch int lant vervoert omdat daer mede groot gebreck is ende uijt Bengala wert geen verwacht dat haer Godt wil helpen soose met de armade vande cust van Malabaer becomen.

Anthonio Leijte d'Azevedo schrijft uijt Coutchijn den 4 Desember ende Martijn Texera den 7 Desember 1636 dat verstaen hadde dat een Hollants jacht vluchtende voor don Fransico Coutinho Cavaqo een Portugees jacht verovert hadde sonder tot noch toe weeten wien 't selve toebehoorde.

Anthonio de Moura, cap^t van Coutchijn, schrijft in zijne missive van 8 Desember 1636 uijt Coutchijn aen Balthasar de Veiga in Goa dat hij een Engels piloot voor hem wilde besorghen om zijn jacht (twelck fraeij gemaeckt is groot 800 candis) te gebruijcken om buijten om de Straet van Sunda, soo de Straet van Malacca beset is, te senden na Chijna off Manilha.

Don Garcia Reael schrijft aen Anthonio Mimis Baretto gewesene cap^t van Cranganor, datse in Coutchijn voor seeckere tijdinghe verstaen hebben dat de voornoemde Anthonio Mimis sijn jacht van Bengala was gearriveert; schrijft mede dat

het jacht van Anthonijo Leijte binnen Coutchijn vaerdich gemaeckt wiert om naer Toutecourij te vertrecken ende vandaer naer de bocht van Bengala.

Diogo Lopes van Rocha schrijft in zijne missive gedateert binnen Coutchijn den 9 Desember 1636 aen Francisco Leithaõ d'Andrado dat Domingos Freira Beliago met de caneelscheepen was gearriveert ende datter maer een ontbrack, datse tijdinge hadden becomen dat in Toetecourij een vaertuijch uijt China was gearriveert toebehoorende Joan de Sousa Surdo ende dattet 2 maenden geleden was doen het van Chijna vertrock, was buijten om vertrocken ende geen andere meer gecomen.

11 d° vertreckt voorschreven jacht Cleijn Rotterdam van hier naer Amboijna aen d'Ed. Heer Gouverneur Generael Anthonio van Diemen, waermede zijn Ed. niet alleen worden toegesonden de voorverhaelde advijsen vanden commandeur Cooper ende die vanden oppercoopman Barent Pietersen van Goa ende in Zuratta becomen, nevens copia van alle pampieren alhier tsedert onsen jonghsten van dato den 21 Februario passado per de fluijt Oostcapelle van diverse quartieren aangecomen ende weder afgesonden, maer daer benevens bij missive aengeschreven 't geene alhier indie tijt in Comp^{e} affairen voorgevallen ende ten principaalen gepasseert is, als int generaale copie bouck onder dato 10 deser can worden naergesien.

Op dato wort de missive vanden coninck van Arracan door gecommitteerde uijt tfluijtschip Ruttem alhier binnent casteel gebracht ende met lossinghe met canon nevens 3 charges vande int geweer staende musquettiers ingehaelt welckers translaet hiervooren opden 8 deser geinsereert staet.

12 d° vertreckt 't fluijtschip den Otter naer den Houck van Crauwan om te verneemen waert fluijtschip Warmont (die den 7 deser per tjacht Cleijn Enckhuijsen vandaer herwaerts is ontbooden) soo langhe tardeert ende met denzelven soo spoedich weerom herwaerts te keeren als mogelijck is; 't is apparent den selven door de gestadighe doorwaeijende weste winden niet wel opcoomen.

Op dato vertrecken de naervolgende 2 vaertuijghen, namentlijck:

1 joncke naer Jortangh, voert uijt pertije porseleijn, goutdraet ende andere coopmanschappen.

1 lamboe met pertije cleeden naer Palimbangh.

Soo compt oock met de zeewint hier ter reede een jonckgen van Sillebaer op de westkust van Sumatra met peper geladen; de anachoda van d° joncgen rapporteert dat den coninck van Atchijn overleden is ende dat omtrent 14 dagen voor zijn doot hadde doen wurgen ende ombrengen zijnen eenigen zoone die hem int rijcke behoorden te succedeeren, omdat den selven seer vrevelmoedich oordeele ende vreese hadde dat naer zijn doot trijck in een bloetbat soude stellen. Den gewesen coninck ofte prince van Pasangh was int rijcke gesucce-deert aen wien voorschreven coninck voor zijn doot alle de juweelen ende schatten

des rijcx hadden over gelevert. Over des conincx doot wiert groote droefheijt gemaeckt ende droeghen alle de panghlimaes ende grooten over denselven rouw met geschooren hoofden, ende was den nieuwen Pajangh coninck sonder eenige de minste alteratie int rijcq aengenoomen.

13 d° vertrecken van hier d'onderstaende vier vaertuijghen namentlijck:

1 fregatjen naer Palimbangh met 7 corge cleeden ende eenich porseleijn.

1 tingangh naer Sorrobaija uijtvoerende pertije goulonghs, tape serasse ende rambontjus.

1 tweede tingangh naer Bantam gelaeden met porceleijn, ijsere pannen cleeden, goutdraet, quitesollen, ende andere coopmanschappen.

Tenselven dage compt alhier van Bantam een vliegertgen met partije sierij pienangh ende durioens.

14 d° arriveert alhier vande Cust Choromandel tjacht Wessanen, zijnde den 11 Februarij passato door den gouverneur Carel Reijniersen van Paliacatte herwaerts aen gesonden met een cargasoen monteerende met 1256 p. cain goulonghs in 8 packen, den 23 November passado alhier met 't jacht Vlielant van daer buijten factuijre ontfanghen ter somma van *f* 36005.15.15, bestaende int naervolgende namentlijck:

90 packen diverse sorteeringhe cleeden
5 packen tent lijwaet voor Jappan
685 stucx calituershout
36 p. slaven ende slavinnen.
60 ℔ fijn cattoene gaeren in een pack tot een monster
300 p. rochvellen.

Bij nevens gecomen advijsen van den gouverneur Carel Reijniersen uijt Paliacatta gedateert den 10 Februarij passado ende die vande coopluijden Joan de Meer ende Arnould Heusen uijt Masilipattnam in dato den 18 Januarij ende copie van haare missive in dato 29 December passado per een Moors schip (over Coutchijn) geschreven ende door contrarije wint te rugge gekeert, verneemen ten principalen tgeene aldaer tsedert tvertreck vant jacht Vlielandt zijnde geweest den 17^{en} October passado in Comp^{e} affairen voergevallen ende gepasseert was, namentlijck:

Hoe gemelte jacht Wessanen den 16 Jannarij passado van Arracan met 212 carren rijs, 364 p. dongrijs, 1129 ℔ giroffel nagelen, 1550 ℔ rompen, 11600 ℔ sappanhout, 926 ℔ coraeltjens, 17 p. Gunees linnen, 284 ℔ seijlgaeren, 10 p. zijde stoffen, 5 p. negros cleeden, 15 p. slaven ende 95 p. plancken, monteerende *f* 4248.6.14 (over Masilipatnam), in Paliacatte aengecomen was.

Dat tot verwonderinghe uijt Peguw aldaer noch geene Comp^{e} jachten waren aengelanght, soodat den gouverneur Reijnierssen over haer tardance eenichsints beducht is, alsoo volgens de becomene rapporten de spraecke van Araccan ginck dat een Pegusen coninck overleden was ende te dier oorsaecke wellicht soo-

danighe revolte in dat rijcke mochte sijn ontstaen dat onse jachten perijckel van aengehouden te worden ofte een jaer aldaer vruchteloos over te moeten blijven, souden loopen, dat den almogende verhoede.

Soo haest deselve ofte tjacht Santvoort uijt Bengala (dat alle uren te gemoet siet) comen te verschijnen nam zijn E. voor noch een derselver met de gereede cleeden in Masilipatnam resteerende ende tgeene zijn E. ondertusschen omtrent Paliacatta noch meende te procureeren herwaerts aen te depecheeren.

Groote partije doucken tot Javaense sorteringhe dienstich door zijn E. met eenighe cooplieden gecontracteert, waeren alreede gemaeckt ende door louter gebreck van saije niet hadde connen vaardich crijghen alsoo die in meenige jaeren zoo qualijck niet geslaecht ende dier was geweest als jegenwoordich noch is ende was de bhaar van 480 ₶ die voor desen van 16 tot 20 pagoden plach te gelden bij cleene pertijckens aldaer tegen 70 ende 80 pagoden vercocht, soodat onse eijsch van Javaense sorteeringhe niet naer wensch zullen cunnen becoomen daer bij de generaele Comp^e^ in desen gelegentheijt vermits daervan teenemael onverzien zijn, in veele verhinderinghe ende de verhoopte voordeelen niet toecomen zal.

De geeijschte sarassen ende taffachelas voor Japan hadden mede door gebreck van saije niet gereet cunnen vallen ende zoude noch wel drij maenden aenloopen eer den eijsch voldaen zal zijn.

Omme ons desen jaere tijdelijck met een treffelijck cargasoen te versien hadde de gouverneur Reijniersen met verscheijde cooplaijden gecontracteert ende in Paliacatta aenbesteet 753 packen doucken ende lijnwaten van naervolgende sorteeringhe omme per tout Augustij te leveren, die sijn E. calculeert omtrent te zullen gedraghen 84572 pagoden, maken a 84 stv^r^ per pagode *f* 355202.8.— namentlijck:

93 packen moerijs
12 d° sammandra morijs
10 d° dragans malaijo
59 d° camgoulonghs
35 d° tape grandes
22 d° tape feitchils
29 d° roode petas
11 d° sarassa gobers
8 d° sarasse Malaijo
49 d° tape sarasse
11 d° comminters
9 d° sarassa leije Coutchin
6 d° caluncarijs
13½ d° cattawanijs
2 d° baboeque
11 d° salalous

4 packen tape leije Coutchijn

34 d° betilles, namentlijck { 22 van 42 asta / 10 van 32 asta / 2 van 26 asta }

4 d° tampis
7 d° soucketoucke
3 d° sebeijen
1½ d° salpieados gingams
4 d° gingans off tenten
15 d° cattoene gaeren
34 d taffechella
15 d° Sarassa Coutchij de Japan
4 d° roode papelijs
1 d° goetsie gintsie
20 d° chavenijns
11 d° roode en zwarte chelas
2½ d° chelas talpenij
2½ d° madafons taponij
40 d° balatius
14 d° bambantius
12 d° poulangh gobans
15 d° dongrijs
16 d° madops Malaijo
25 d° negros cleeden
80 d° seijldouck
5 d° saije Chijnces
2 d° gootsie gintse sarvandam
1 d° weerschijne ginghans
3 d° salampourijs
2 d° wickerwandij
2 d° golinge talpenij
1 d° hembden
1 d° broecken

753 packen, daeronder begreepen zijn 4500 pagooden die zijne E. calculeert aen Guinees linne van Malaije te sullen ontfangen welcke a 130 gl. tpack van 20 p. gereeckent
146 packen Guinees linnen sullen uijtbrenghen; compt samen

899 packen cleeden ende cattoene gaeren; d'Almogende geve ons d'selve nevens tgeene zijn E. daer bij noch meent te procureeren tzijner tijt met lijeff mach toecomen. Zijn E. twijffelt niet ofte alles sal punctueelijck worden voldaen

soot maer aen de saije niet compt te gebreecken waervan een goet gewas wordt verhoopt dat Godt geve.

Ende waeren aldaer tseder p^mo Augustij passado d'onderstaende goederen tot volgende prijse op leveringhe der voorschreven coopmanschappen aen den man geholpen ende voor comptant vercocht namentlijck:

93814 ℔ cooper a 70 p^a de bhaer van 480 ℔
6420 ℔ rompen a 67 p^a de bhaer
1330 ℔ foelij a 17 ende 18 p^a de man
4440 ℔ Hollantsche solpher a 30 p^a de bhaer
4340 ℔ Atchijns d° a 24 p^a de bhaer
12977 ℔ loot a 18 p^a de bhaer
170½ el carmosijn laecken, a 2½ p^a d'el
4557 ℔ champher, a 50 p^a de bhaer
307 ℔ vermeljoen, a 14 p^a de man
alle de sijde stoffen tot omtrent 80 p^r cento

2746⅝ R^a swaerte gout in meerde pertijen per Oostcappelle ende Ruttem becomen, costende tsamen ƒ 735 86. 7. 2, daerop is geavanceert ƒ 25 193.—, nametlijck opt Chijnees gout omtrent 38 p^a, ende opt gout alhier ingecocht omtrent 8 ende 8¼ p^r cento. Naar tin ende quicksilver was gants geen vraghen, van macis ende rompen blijven de comptoiren Paliacatta ende Masilipatnam soo versien als apparent desen jare zullen connen vertieren. Naer spiljauter ende aluijn was veel vraghens, eijscht 70 a 80 bhaer van 480 ℔ spiljouter, ende 300 picol allnijn.

Van giroffel nagelen waeren de comptooren gantse uijt vercocht ende cunnen de coopluijden daervan niet versadicht werden, vermits die tot den geordonneerden prijs van 25 st. 't ℔ becomen, waardoor d'Engelsche ende Deenen inden vertier haerder nagelen soodanich worden gestut dat daermede blijven sitten, 'tis apparent door die ende geenen anderen middel den nagel handel op Macassar zullen moeten abandonneeren dat den tijt sal leeren.

Voor Peguw ende Bengala eijscht zijn E. 300 picol peper alsoo die om de zuijt qualijck ende minder als tot 40 pagoden de baer van 480 ℔, dat is ruijm 17 R^a tpicol becomen can. In Masilipatnam was den afftreck door de claddinghe der nagelen int Jappans coper, porceleijn, loot, quicksilver, tin, vermelioen, champher, foelij, rompen, &^a, noch als voor desen even sober ende waeren onse coopluijden aldaer soo schaers van comptanten versien, dat de comptoiren Palicol, Daetcheron, ende Petapoulij om den eijsch van lijnwaten te voldoen ende de wevers int werck te houden ter nauwer noot conden provideeren, alsoo de penninghen op leveringhe der lijnwaten te vooren aende luijden moeten uijt doen, waerdoor ende om de Engelsche ende Deenen (die alles soucken op te coopen wat becomen connen) geen voordeel te laeten genieten, voornemens sijn tot naerder ontset eenighe penninghen a deposito te lichten ende bij dien middel

sooveel doecken in handen te becomen als mogelijck is. Soo waeren oock vande couranste coopmanschappen als giroffel nagelen, rouwe Chijneese zijde ende gout teenemaal ontbloot, waervan metten eersten goede partije principaelijck giroffel nagelen, daer veel vragens naer is te gemoet sien, omme de bovenverhaelde coopmanschappen daermede te largeeren ende ten meeste voordeele vande generaale Comp[ie] aende man te helpen, d'Engelsche ende Deenen inden vertier haerder nagelen te prevenieeren ende door dien middel vande comptanten ontbloot te houden.

tGout dat geen hooger touts als $12\frac{5}{8}$ mat hadde gehadt, was tseer ofte $9\frac{1}{32}$ onse vercocht a 64 pagoden van 90 st. ijder. De rouwe Chijneese zijde a 36 p[a] de man van 24 ℔ contant en a $37\frac{1}{2}$ p[a] op dach.

Den Moorschen gouverneur van Masilipatnam Mameth Sahij, die over zijne onbehoorlijcke procedure tegen d'onse in Petapoelij gehouden (waervan voordesen int breede vermaen is gedaen), op onse clachten brieven ten hooven was ontbooden, omme volgens de beloften des conincx naer merijte daer over gestraft te worden, was door zijne gedaene schenckagie, valsche accusatie, ende overloop van vrunden bij sijne Maj[t] in sijn gouverno gecontinueert ende weder tot Masilipatnam geretourneert, dreijgende d'onse dat wel eenmael sijn revengie over onse gedaene clachten soude becomen ende soo zijn Maj[t] hem d'authoriteijt deffereerden, dat van d'onse in plaetse van 3000 pagoden, die alsnu volgens contract aldaer voor tol jaerlijcx betaelen, wel thien duijsent zoude becomen vermits sich vastelijck inbeelt ende rontuijt seijt wij de plaetse van Masilipatnam niet connen missen, &[a].

d'Onse om in geen verder verwijderinghe te geraecken, ende bemerckende onse clachtbrieven in zoodanighe achtinghe niet werden genoomen als wel meenden, hebben mede niet stil geseeten, maer met een aensienelijcke vereeringhe door onse toegedaene vrunden ende principaelijck den ambassadeur vanden coninck van Persia, ten hoove soo veele te wege gebracht, dat eijntelijck door toedoen van gemelte ambassadeur, 't onderstaende firman van zijne Maj[t] hebben geobtineert, welcke firman geseijde ambassadeur uijt zonderlinghe genegentheijt die ons is toedragende, met een treffelijck Persiaens peert ende tassarijff geaccommodeert, van Goulcando aen d'onse in Masilipatnam toegesonden heeft, dat den 28 Desember p[to] met een aensienelijcken staet ende naer die lant costuijme aldaer ingehaelt ende ontfanghen is, waermede, ende met een redelijcke vereeringhe aen gemelte gouverneur Sahij (om sijne gunste door zijn onversadelijcke giericheijt tonswaerts te capteeren) gedaen, de saecke soot schijnt sich in een beter stant verthoonende ende voor die tijt alles geassoijeert bleeff, ende wort verhoopt door dit firman den handel voortaen in vreeden zullen gaudeeren, dat Godt geve.

d'Onse stellen echter voor ende oordeelen voorde generaele Comp[ie] dienstich te zijn omme de behoorlijcke vruchten van 's Conincx firman (daer somtijts weijnich wort op gepast) in toecomende te genieten, zijne Maj[t] ende de groote

int hoff met een eerlijcke schenckagie te begroeten om daerdoor desselffs gunst ende faveur 't onswaerts te trecken, ende in voorvallende gelegentheden altoos vrunden aent hoff te hebben, om alsoo vande vaxatie des gouverneurs bevrijt te zijn.

Translaet uijt 't firman des Conincx van Golcando sulthan Abdula Godophia.

Ick Coninck in gelijckenisse bijde opgaende sonne die den gantschen aertboodem verlichtet, naest Godt de grootste deser werelt.

Aenden Cap[t] der Hollanders in Masilipatnam sijnde machtich ende als een tijger ter zee, hooft over de zijne, geve dit mijn firman.

Onder mijn lieffelijcke schaduwe hebt gijluijden veel jaeren geschuijlt ende seghe dat ick Ul. meeninghe (een corten tijt geleeden) uijt Ul. schrijvens hebben verstaen. Den gouverneur heeft Ul. ende Ul. volcq voor mij met veel actien grootelijcx beschuldicht dat Ul. eenighe gewelden hem sout hebben gedaen ende nieuwe costuijme souckt in te voeren, doch vertrouwen ende beelden ons in, sulcx soodanich niet te zijn. Hierop hebbe mijn gouverneur gemandeert dat zal trachten met Ul. in alle vruntschap ende redelijckheijt om te gaen. Ich hebbe hem oock voorgehouden off hij Ul. eenigh gelt affgedronghen hadde, waerop hij mijn geantwoort heeft, soo Ul. sulcx voorden sarsanet ende sabander conde betuijgen hij Ul. wederom restitueeren zoude, twelck hem oock belast hebbe. Mede dat sal letten Ul. niet alleen van hem, maer oock van geenighe andere eenighe overlast geschiede; Ul. ofte Ul. volcq moeten oock niet buijten de redelijckeijt gaen ofte eenighe nieuwe costuijme invoeren, het comptract tusschen Ul. ende mij gemaeckt gelieft op zijn behoorlijcke tijt te betaelen, ende dan mocht mett gerustheijt Ul. negotie drijven. Indien Ul. hierop eenich gewelt van ijmant (wiet oock soude moghen wesen) geschiet, doet mij sulcx weeten, 't selve mij ter kennisse comende sal se doen straffen ten exempel van anderen. Ul. sijt mijn volck, drijft u negotie gerustelijck, moocht op dit mijn woort vertrouwen, dit is mijn firman twelck alle gouverneurs ende andere private persoonen moeten gehoorsamen.

Gegeven den 29 der maent 's Jamadissanij ofte naer onse requeningh den 27 Nov. 1636.

Tot hiertoe was 't firman, met des Conincx naem geslooten met eenige Persische letteren op hun manier.

De procure der lijnwaten inde Masilipatanse quartieren hadde goede voortganck ende ten waere twoelen der Engelsche, Deenen ende Mooren die alles dat ercruijpen connen ten diersten opcoopen, souden d'onse een goede quantiteijt tot een civilen prijs in voorraet hebben becomen. Echter salt aen een treffelijck retour soo maer de comptoiren Petapoulij, Palicol, ende Daetcheron gaende connen houden, niet mancqueeren, dat Godt geve.

Op de rapporten van verscheijde cooplnijden datter goede quantiteijt indigo inde quartieren Goulapoudij ende Paalwance was gevallen, hadden die van Masilipatnam besendinghe met 1200 pagoden tot een preuve derwaerts gedaen, alsoo tlittel van 288 ℔ aldaer in groote quantiteijt gedaen tot 42 pagooden te becomen ende beter als die vant voorleden jaer daer 55 pagoden voor hebben betaelt, is, 't schijnt den voorjaerighen hooghen prijs de bouwluijden als nu tot 't saijen van soo groote quantiteijt heeft geanimeert dat daermede (soo gerucht wort) geen wegh weeten, de seeckerheijt ende de deucht van dien, staet ons in toecomende te verneemen.

't Jacht Souburgh den 7en October passado van Masilipatnam naer Ouglij in Bengalen met advijsen ende pertije monsters van cleeden voor Persia dienstich om aldaer int werck te doen stellen vertrocken, was den 6 Nov. passato wederom terugge gekeert hebbende door de harde noorde winden ende stercke stroomen niet verder als bij Melipatam connen coomen, van waer de gemelte advijsen ende monsters overlant naer Ouglij den oppercoopman Jacob Mahuijsen toe gesonden zijn.

Den 26en November passato wast Engels Moors schip den Thomas uijt Bengala aldaer met d'onderstaende goederen aengecomen ende aen landt gelost, namentlijck:

30	packen	suijcker	aldaer gehandelt
10	d°	was	
4	d°	cleeden	
5	d°	cattoenen	
20	bossen	keijer	
14	packen	commijn	
6	d°	safferaen	
6	d°	anijs	
46	d°	taruwe	
13	d°	herpeuijs	
4	cassen	rosewater	onverhandelt terugge gebracht.
2	vaetgens	quicksilver	
50	seugen	loot	
75	packen	toeback	
3	d°	radicx Sina	
1	d°	caneel	

Ende was haer schip de Crispina den 2 Januarij passado (comende van Masilipatnam) van Armagon naer Bantam verseijlt met omtrent 120 packen cleeden, daeronder 15 packen soo goelonghs, salampouris, petas, sammadramoeris, Guinees linne, eenighe geschilderde cleeden ende voorts Masilipatnamse cleeden ofte sorteeringhe,

49 sacken taruw

19 vaetgens quicksilver
2 d° vermeljoen
15 d° sandelhout
4 cassen slecht corael
eenighe laeckenen ende weijnich gout als silver.

Beginnen aen dien cant meede seer te woelen ende coopen al op wat crijgen connen, sonder aensien van prijs ofte deucht, waerdoor de geschilderde doucken in deucht soo verslimmert dat het ongelooffelijck is. Hadden alreede te lande waert in goede partije geschilderde doucken aenbesteet ende gelt op leveringhe uijtgedaen. Haeren coopman Francois Daij was den 9 Februarij passado met een opgeboijde boot van Masilipatnam de reede van Paliacatte naer Poelecheere gepasseert om aldaer met Letchemanijck (soone vanden ousten broeder van Malaije onder wien d° plaetsen sorteren) te handelen ende te versoecken omme aldaer een logie te stabileeren. Geven oock voor een fort op Choromandel te willen maken, ende soo gerucht wert tselve op Conimeer ofte Poelechere te begrijpen. Den gouverneur Carel Reijniersen heeft Chinnana, mede broeder van Maleije in Tegenampataam 4 daghen te vooren per t jacht Souburch hiervan verwitticht ende gewaerschout sulcx bij alle middelen voor te comen, onse gereetleggende cleeden op Polecheere in d° jacht te doen scheepen ende opt spoedichste naer Paliacatte te depecheeren, meent soo langhe desen Chinnana int leven is, haert maken van een fort ofte stabileeren van een logie niet zal worden toegestaen, ja ter nauwer noot eenighen handel vergunt dat Go :t verhoede ende staet ons haer verrichten tsijner tijt te verneemen.

Over de pachtinghe van haer dorp Malawola omtrent Masilipatnam hebben vrij wat onlust gehadt, alsoo haer door mandaet des conincx uijt Golconda wierde belast de pacht te quiteeren ende aen den gouverneur Mamet Sahij over te leveren, vermits conincx firman hierover aen hem verleent bij zijne Majt niet verders als tot wederleggens toe wiert verstaen, waerop is gevolcht, alsoo daervan geen affstandt wilde doen, voor ende aleer van haer uijt geschoote penninghen ende gedaene oncosten waeren voldaen, dat haer opperhooft in Golconda door last van des conincx secretaris uijt zijn huijs gehaelt, wel dapper geslaghen ende vast doen setten is, die noch door tusschen spreecken van eenighe groote gelargeert maer verbooden is tot naerder orderen buijten de stadts poorten te gaen; hoe de saecken sich verder toedraghen zal wil den tijt leeren.

Hieruijt blijckt genouchsaem dat niet al te vast op des conincx firman moghen staen, noch vertrouwen, alsoo dickwijls bij de grooten door haere onversadighe giericheijt (buijten kennisse vanden coninck) naer hun appetijt opde souvereijne macht wort gedisponneert.

Den Deensen generael Roelant Crappe was met zijn schip St. Anna den 30 November van Masilipatnam naer Trangebare, ende vandaer den 16 Januarij passado met alle d'oude dienaers naert patria vertrocken, hebbende in Masili-

patnam d' onderstaende goederen ingenoomen sonder dat d'onse zijne verdere ladinghe is bewust, te weten:

185¼ candij giroffel nagelen van 480 ℔ de candij
25 d°. sappanhout
3 d° lange peper
35 d° witten rijs
10½ bhaer salpheter
12 man schilpatshoorn
9 packen cleeden.

Blijvende op zijn vertreck van daer noch schuldich omtrent de 28000 pagooden, namentlijck:

In Masilipatnam a deposito aende verschillende cooplnijden p^s 16000.—
ende aenden neijck van Tanjoun wegen pacht omtrent. . . . . p^s 12000.—

tsamen pagoden 28000.—

Voor zijn vertreck hadde zijn E. Barent Pessert (voor desen Batavias burgher) als president ende opperhoofft over hacre Indische commersie geauthoriseert, die als voordesen verhaelt met 't jacht St. Jacob in comp^le van voorschreven schip St. Anna aldaer uijt Denemarcken aengecomen was.

Desen Pesaert souckt sijn aangebracht cargasoen ende alle de resteerende overgenomene coopmanschappen te gelden te maken, ende was met zijne nagelen door onse cladderijen tot op 6¾ pagoden de man van 24 ℔, dat is omtrent 25½ stuv. 't ℔ gedaelt, 't vermelioen hadde voor 9 pagoden de man verlaaten ende alle goederen naer andvenant, maer had noch geen vercoop geeffectueert; bleven in Masilipatnam noch versien met

25¼ candij giroffel nagelen
163 d° 15 man loot
9 d° 17 man vermelioen
10 d° 19 man quicksilver
3 d° 5 man solpher.

Ende hadden aldaer noch met haer schip St. Anna aengebracht ende aen landt gelost

40 tonnekens quicksilver
30 d° vermelioen
2 packen root laecken
pertije loot, ende
8 kisten rijcxdaelders, waervan aen eenighe van haer crediteurs die rijcxdaelders begeerden wat intrest affgeleijt ende 2000 rijckxdaelders naer Trangabere gesonden hebben.

Haere jachten St. Jacob ende de Caritas waeren van Trangabere soo d'onse verstaen hadden te weten St. Jacob naer Maccassar ende de Caritas naer

Atchijn vertrocken, haere ladinghe was onbekent, welcke jachten in Februarij passato als hiervoorn is aengeroert tot Batam aengeweest ende vandaer in comp^ie voorbij dese reede naer Maccassar genavigeert zijn.

Uijt de advijsen vanden ondercoopman Thomas Cuijck ende d'opperhoofden vant jacht Santvoort in dato den 5 September alsmede vanden oppercoopman Jacob Mahuijsen vanden 4 Desember passado uijt Ouglij in Bengala aenden gouverneur Carel Reijniersen geschreven, waervan zijn E. ons de copien toegesonden heeft, verstaen ten principalen tgeene volcht:

Hoe gemelte Mahuijsen in plaetse dat met des grooten mogols becomen firman in Ouglij den liberen handel meenende te gaudeeren, aldaer naer zijn arrivement vanden 17 Julij tot den 27 Augustij passado door de groote vexatien ende gewelden bij de opperste pachters Osearon ende Cororij d'onse aengedaen, opgehouden en verhindert is geweest sijne reijse naer Decca bij den nabab te bevoirderen, dat hem met gewelt 70 corge grove cassen toe behoorende Mixsenna broeder vanden nabab tot 75 ropias de corghe, sijnde verre boven de waerdije hebben opgedronghen tegen tin, loot, cooper, specerijen, toeback ende solpher te moeten aenneemen, dat onse goederen onder pretext van gemaeckten coop niet alleen affneemen, maer wanneer eenighen coop maken ende de goederen al hebben ontfanghen seijndender weerom uijt, nemen tgeene hun aenstaet ende seijnden 't resteerende met groot onderwicht te rugghe, cortende daerenboven aenden prijs tgeene begeeren, nevens veele andere gewelden ende fastidien meer, &^a.

Hierboven heeft den gemelten Cororij noch eenen onredelijcken eijsch van 5220 ropias gedaen die hij bij zijne reekening verthoonde, hem van d'onse over naervolgende tollen ende anckeragie, &^a, te competeeren, namentlijck:

Voor anckeragie vant voor desen gearresteerde jacht Wessanen	ropias	1200.—
Voor tol vande gearresteerde 22 packen beschadichde cleeden . .	R^a	1320.—
Voor anckeragie vant jacht Santvoort voor desen ende voorjarige voijagie tsamen	R^a	2400.—
ende noch voor ijder schipsvoijagie voor sijne particuliere gerechticheijt 100 ropias, compt	R^a	300.—
Samen	Ropias	5220.—

Ende nietjegenstaende gemelte Mahuijsen hierover aenden gouverneur Mirsia Maijoor clachtich is geweest, ende hem remonstreerde dat bij den voorighen nabab quijtscheldinghe van Westsanes ende Santvoorts vorige voijagie ende den tol vanden 22 packen beschadichde cleeden hadden geobtineert, heeft echter bij minnelijcke accordatien ende tusschen spreecken van groote vrunden (soo men voorgaff) aen gemelte Cororij sonder tegen seggen noch moeten betaelen 2990 Ropias, te weten:

Voor anckeragie vant jacht Santvoorts voorjarige voijage	R[a] 1000.—
ende voor dese voijagie	„ 1200.—
Voor tol van de 22 packen beschadichde cleeden	„ 450.—
Voor zijn perticuliere gerechticheijt	„ 300.—
Voor sijn schrijvens omdat 't accoort hadden helpen treffen . . .	„ 40.—
Somma Ropia	2990.—

Desen onversadelijcken Cororij hier noch niet mede te vrede zijnde, practiseert met behulp vanden gouverneur Mirsia ende den voorschreven Oscaron d'onse een ander actie op den hals te werpen, om soo tot haer voorneemen van donse haere middelen te berooven te comen, gelijck (Godt betert) ten deele te wegen hebben gebracht.

Want sooals voorschreven Mahuijsen den 27 Augustij passato gereet was om smorgens naer Decca te vertrecken compt aldaer ten huijsen verstoort ingeloopen seeckeren mogol bij voorschreven Oscaron ende Cororij uijtgemaeckt, hem vragende wanneer naer den nabob wilde vertrecken, ende waerom soo langhen hadden getardeert, dat den nabob hier over genoemde gouverneur Mirsia hadde geschreven, &[a].

d'Onse antwoorden hierop dat door haere aengedaene molesten ende verhinderinghe soo langhe waren belet ende opgehouden geweest doch dat op morghen meenden te vertrecken, op welcke antwoorde desen uijtgemaeckten schelm met een gestoort gemoet uijtberstende seijde, sout gij dan zeggen dat het onse schult was, ick sal u hierover de tanden uijt den mont doen slaen, loopende met eenen ten huijsen uijt, rapporteerende zulcx aende voorschreven Oscaron ende zijne complice, die hierover met den anderen (uijt vreese soo d'onse aenden nabob claechden wellicht in ongenade souden geraecken) raetslaen ende dienen den gouverneur Mirsia (die doen ter tijt van de jacht quam) aen, dat van d'onse hevich uijtgescholden ende gedreijcht was, die zulcx datelijck als een opgeset werck gestoort aenneempt ende onse logie met omtrent 3 a 400 mannen dede bespringhen, welcke d'onse, sijnde 10 persoonen sterck, met gewelt hebben aengetast, jammerlijck geslaghen ende wel vast geknevelt op een groote schouterij inde poort van Mirsia gebracht.

Den coopman Mahuijsen zich niet anders als met des coninex firman connende behelpen, verthoont 't selve dat hem datelijck met gewelt uijt de handen geruckt ende voor zijn ooghen aenstucken gescheurt wiert, sluijtende d'onse daerenboven noch sonder eenighe audientie te verleenen met houte blocken om de handen; ondertusschen wiert de logie berooft ende omtrent 3 a 400 ropias aen goederen ende geweer daeruijt gestoolen.

Den gouverneur om noch den goeden man te speelen, liet savonts int bijwesen van S[r] Mahuijsens knecht het packhuijs ende alle de kisten toesegelen ende d'onse omtrent de logie in een vuijl kot geboijt met omtrent 100 man dien [nacht] bewaeren.

'sAnderen daechs sochten 't jacht Santvoort in haer gewelt te becomen, eijschende tot dien eijnde de zeijlen, het roer, de boot ende schuijt, alsoo vreesden (soo voorgaven) d'onse met het jacht souden deurgaen ende alles rooven wat hun voorquam, dreijgende zoo d'onse sulcx niet begeerden te doen, haer al te samen souden doen cappen, dat bij d'onse int eerste geweijgert, maer naerder hant ('t schijnt door vreese) toegestaen is, ende zijn haer de oude seijlen (alsoo 't jacht met dubbelde seijlen was voorsien) met de boot overgelevert onder schriftelijcke beloften van d'onse alsdan te ontslaen ende in vrijheijt te stellen. Doch in plaetse van haere beloften naer te comen, hebben d'onse noch gedwonghen een hantschrijft te teeckenen dat hem de geroofde goederen werom waeren gerestitueert ende geenighe schade hadden geleden alhoewel daervan niets hebben becomen welck hantschrift ende tgeroofde geweer dattelijck naer Decca aenden nabab vooraff hebben gesonden, nevens den clachtbrieff, daerbij aenden nabab relateerden dat d'onse geen firman vanden coninck hadden verthoont, dat met gewelt tegen haer waeren opgestaen, met 't bijgaende geweer hadden gevochten, dat tot overgeven vande seijlen ende 't roer vant schip gelijck de Portugeesen doen niet hadden willen verstaen, met veele andere versierde leugenen en clachten meer.

Hierop sent den gouverneur Mirsia den gemelten Mahuijsen, den ondercoopman Arnoudt vander Plas, den assistent ende 2 bootsgesellen met een gelias den eersten September geboijt naer Decca, laetende d'ander 5 persoonen aldaer in hechtenisse verblijven, alwaer den 9 d° aenquamen, sijnde onder weghen seer qualijck getracteert, hadden aende opperste bewaerder 40 ropias ende de prauw vant overvoeren noch moeten betaelen, wierden den 10 d° voor den nabab gebracht, alwaer haer door zijnen maijoor Mirsia Camerarij wiert aff gevraecht waerom soo qualijck in Ouglij handelden ende niet eerder voor hen waeren verscheenen, waerop d'onse de voorverhaelde aengedaene gewelden van voorschreven Oscaron, Corrorij ende haere complijcen int breede verhaelden. Item dat des coninex firman d'onse ontweldicht ende aen stucken hadden gescheurt ende dat haer voorgeven ende schrijven vals ende gefingeert was, &ª. Hiermede cregen sonder eenigh antwoort hun affscheijt ende wierden met de gelias omtrent 4 mijlen vanden nababs huijs in een grooten thuijn gelogieert.

Den 12 d° verscheenen weer bij den nabab, leverden de medegebrachte schenckagie over, wierden wel bejegent ende logis bij 't hoff verleent ende voorschreven Mirsia Camerarij ende Mirmosson belast d'onse in alles behulpsaem te wesen.

Welcken Mirsia Camerarij ende Mirmosson eenighe dagen daernaer d'onse door last vanden nabab (soo voorgaven) affvraechden wat in Ouglij in de voorschreven furie hadden verlooren, nevens de verdere omstandicheeden vande saecke, twelck haer int breede de novo verhaelt zijnde, vraechden verder wat d'onse haer wilden geven om uijt alle dese swaericheden ende quellinghe te

helpen ende een vast caul van den nabab te procureeren, met meer andere moorsche beloften, daerbij voegende soo met haer niet en accordeerde geen eijnde van de saecke soude becomen, ja wel 2 a 3000 ropias aen den nabab (die d'saecke op de become clachten seer qualijck nam) hierover souden moeten betaelen, &ª.

Hierop hebben d'onse door aenraaden van goede vrunden, siende haere gedaene clachten bij den nabab niet wierden aengenoomen, maer almede naer den aert der valsche mooren soo veel socht te schrapen als mogelijck was, ende om alle verdere molesten ende gewelden voor te comen, aen d'onderstaende persoonen moeten vereeren eer ijets voor d'onse wilde bevoirderen als volcht:

Aen Mirsia Camerarij 300 ende aen sijn dienaers 18 ropias, compt samen	R°	318.—
Aen Mirsenna, broeder vanden nabab, 200 ende aen zijn dienaers 18 ropias	„	218.—
Aen den oppersten bacxij vanden nabab in contant 200 ropias 1 versilverde stecade 1 ebbenhouten spiegel 1 mes met silver beslach } costende den coopman Mahuijsen int patria 24 ropia, compt samen	„	224.—
Aen Mirmosson 100 ende zijne dienaers 20 ropias.	„	120.—
Aen diversche andere noch vereert ende ged'uerende hun aenwesen gegasteert tsamen	„	270.—
Compt samen Ropias		1150.—

Naer dese gedaene vereeringhe wierden d'onse vande boijen ontslagen ende bij den nabab ter audientie gebracht die den coopman Mahuijsen ende den ondercoopman vander Plas elck met een tullebant, cabaij ende commerbant heeft begifticht, zijnde alles omtrent 50 a 60 ropias waerdich, waermede als een groot faveur voor die tijt mosten vertrecken, met beloften dat alles wel gaen ende eerstdaechs een caul vanden nabab souden becomen, waerop eijntelijck naer langh loopens ende soliciteerens 't onderstaende schrift ofte contract eerst opden 18ᵉᵐ October passado hebben becomen, dat sonder tegen seggen voor goet en voor redelijck mosten avoijeeren, luijdende desselffs translaet als volcht:

Translaet uijt het accoordt dat den nabab Eslimchan d'onse heeft doen aengaen ende terhant doen stellen.

Die van Ouglij sullen weeten dat wij mette Hollanders zijn verdraghen ende caul verleent, gelijck met haer hebben veraccordeert, sult gij luijden doen, in dese maniere sijn met haer verdraghen gelijck den Touchedaer ende Cororij alles bewust is, ende daer zijt goet vinden moeten de Hollanders haere scheepen anckeren, moet maken haere scheepen gaen ende comen ende zijlieden het gecontracteerde (aengaende des conincx tol) betaelen, te weten van een groot schip 3000 R°, van een middelbaer 2000, ende van een cleijn 1200 ropias.

Als de scheepen eenige taffas ofte rariteijten medebrengen moetent aenden

Touchedaer, Cororij, ofte andere groote aldaer verthoonen alleer 't selve moghen vercoopen ende soo ijets aenstaende is sal bij de makelaers gemandeert worden, de Hollanders daerover niet te vreede zijnde en mag haer geen force aengedaen werden ende d° tselve aen andere te vercoopen niet verhinderen.

De Hollanders moghen geen inlantsche dienaer in dienst neemen ten waere dat het den noot vereijschte, die alsdan moeten met de maent aenneemen ende op haer vertreck affdancken ende betaelen sonder deselve te moghen vervoeren.

De seijlen noch de boot moet men haer niet affverghen, noch de sleutel van haer lieder scheepen aff te eijschen.

Int opcoopen ende vercoopen van haerlieder goederen moet men haer niet lastich vallen ofte hinderlijck wesen. Sij mogen geen boscruijt, salpeter, slaven ofte slavinnen opcoopen, noch min vervoeren.

Als haere scheepen ter behoorlijcker plaetse geanckert leggen sullen zij de Cororijs volck daerinne seijnden om haerlieden 't medegebrachte te verthoonen waervan niets mogen achter de handt houden ofte verswijgen, ende gelijck de maniere is, haerluijder goederen in presentie der makelaer vercoopen.

't Geene zij in Ouglij connen vercoopen ende comen te vervoeren daervan zullen als andere coopluijden tol betaelen.

De Hollantse dienaers als bootsgesellen ende andere en moeten geen overlast geschieden noch men mach haerlieden niet presten eenich werck te doen ofte verhinderen eenich goet van ende aen boort te brenghen.

Den Cororij moet haer luijden een lichte woonplaetse maken van stroo matten ende bambousen, voor de coopmanschappen een aerde packhuijs, regen ende brantvrij, twelck zij van hem sullen moeten hueren ende en mogen geen steenen versoecken.

De Portugeesen die in Ouglij ofte Balij comen en moet vande Hollanders geen overlast geschieden.

Als sij het gecontracteerde aengaende de scheepen betaelt hebben ende de mouson gecomen is, moet men haer luijden laeten vertrecken ende niet hinderlijck zijn ofte ophouden ende zoo het gecontracteerde niet naer en quamen ofte betaelden, zult haer liedeu ophouden ende ons alles toeschrijven.

't Geene met haer gecontracteert ende toegeseijt is moet van Ul. aldaer achtervolcht werden ende in alles naergecomen dat Ul. alles moet in goede achtinghe neemen.

In Decca adij 18 September 1636.

Waermede door aenraden van voorschreven Mirsia om soo hij seijde in geen verder molest te geraecken dien selven dach noch van daer vertrocken ende den 2 November daeraen volgende in Ouglij aengecomen zijn, vindende d'onse aldaer in goede dispositie ende omtrent 14 dagen te vooren uijt de boijen gelargeert.

Met de verthooninghe van dit contract wierden onse seijlen ende boot wederom gerestitueert ende beloften van goet tractement gedaen, daermede d'onse hun te vrede ende voor gecontenteert mosten houden.

Geduerende d'onse hun aenwesen in Ouglij waeren aldaer ten volgende prijs d'onderstaende coopmanschappen gebenificeert ende aenden man geholpen te weten:

45 man, 21 cer giroffel nagelen a $114\frac{1}{2}$, 115, 120 ende 125 ropias per man compt te bedraghen.	R°	4342.—
23 man, 30 cer rompen a 35 ende 40 R° de man	„	$853\frac{1}{4}$
9 man, 13 cer foelije a 180 en 200 R° de man	„	$1684\frac{1}{2}$
378 man peper a 10 ende 12 ropias de man	„	3860.—
30 man tin a 16 R° de man.	„	480.—
$2\frac{1}{4}$ man quicksilver a 101 ende 110 R° de man.	„	257.—
$3\frac{1}{2}$ man vermilioen als vooren	„	358.—
64 man, 15 cer loot a 9 ende 10 R° de man.	„	$611\frac{3}{8}$
38 man, $13\frac{1}{2}$ cer ende 14 packen toeback, samen	„	$291\frac{15}{16}$
8 man, $35\frac{3}{4}$ cer maesijn a 60 R° d'man	„	$533\frac{5}{8}$
$405\frac{3}{8}$ realen swaerte silver tsamen	„	$738\frac{3}{4}$
Somma samen ropias		$15010\frac{7}{16}$

Ende hadden daertegen wederom aengenoomen ende ingecocht 't naervolgende, namentlijck:

178 corgie ende 13 p cassen te weten				
3 corgie a 125 ropia d'corgie	R°	375		
4 d° 5 p. a 100 rapia.	„	425		
70 d° a 75 ropias van Mirsenna moeten aenneemen compt	„	5250		
96 corgie 2 p. a $68\frac{3}{4}$ rapie d'corgie.	„	$6606\frac{7}{8}$		
5 corgie 6 p. smalle a 50 ropia	„	265		
			R°	$12921\frac{7}{8}$
5 corgie molle molles a 76 ropia d'corgie			„	380
48 man salpeter a $3\frac{1}{2}$ ropia de man			„	168
Op leveringhe van verscheijde goederen stonden noch uijt .			„	1285
ende meenden noch 200 man witte suijcker a 6 ropia de man in Sattigam aen te slaen die bedragen zullen ropia			„	1200
Compt samen ropia			R°	$15954\frac{7}{8}$

Door de groote schraperijen der nababs, gouverneurs, ende andere grooten, worden alle vreemdelinghen in die quartieren soodanighen gewelt aengedaen dat de coopluijden een grouwel van die plaetse zijn hebbende, moeten dickmaels 3 ende 4 reijsen tol op een plaets betaalen, 's coninex firmans

worden bij haer oock niet geacht alsoo te verre vant hoff zijn ende haer die plaetsen in recompense van gedaene diensten voor seeckeren tijt tot belooninghe van hun achterwesen vanden coninck worden vergunt, ende naer verstaen is desen jegenwoordighen nabab Isalamchan bij zijne Maj[t] in zoo grooten respect ende aensien als niemant van zijne marauwen ende hout oock alle 't geene hij doet voor wel gedaen. Zulcx dat geoordeelt wort aldaer schoon al nieuwe ende boudige firmans bequamen, niet voorderlicx voor de Comp[ie] te verrichten zal zijn. De wevers zijn oock meest gevlucht soodat naer alle apparentie dit landt door de continueele veranderinghen, groote gewelden ende extorsien in 2 a 3 jaaren t'eenemael vervallen ende van volck ontbloot zal zijn.

De cleeden zijn oock door de verhooginghe van jonckamen, tollen ende andere gerechticheden wel 30 percento dierder als voorleden jaer ende 20 percento in deucht slechter.

Het indigo gewas was aldaer door den harden regen teenemael vernieticht ende verdistrueert.

Salpeter is daer redelijcke quantiteijt te becomen, doch wort alles door den nabab opgecocht, die daervan boscruijt doet maken ende ten duersten laet vercoopen. Verbiet oock deselve uijt te voeren, wort aldaer alsvooren a 3¼ ropie de man ingecocht.

Den tol van 4 percento die de vreemdelinghen aldaer betaelen, was door ordre vanden nabab op 12 percento verhoocht, waerdoor in die quartieren gants geen voordeelen te bejagen zijn.

Sulcx dat den coopman Mahuijsen opt aenschrijven vande gouverneur Carel Reijniersen ende omme volgens mede gegeven instructie zijne reijse naer Agra te bevoirderen, van meeninge was den 20 Desember passado met de minste commotie met alle de Comp[e] effecten van Ouglij naer Pipelij te vertrecken ende den handel aldaer te doen vervolgen; twijffelen niet off sullen in Pipelij wel worden getracteert, aldaer ons gerieff van alles becomen, ende van zoo onlijdelijcke proceduеren bevrijt zijn, doch bij aldien hier mede de beest speelen (gelijck vertrouwen neen), connen ons garandt altijt op de Mooren die vandaer sterck ter zee handelen verhaalen, zijnde desen jaere van daer naer de Maldiveschen ende naer Mocha twee scheepen rijckelijck geladen genavigeert, den Almogende geven 't gewenste effect aldaer mogen erlanghen, amen.

Met gemelte jacht Wessanen becomen mede nevens verscheijde andere pampieren copie van missive in dato den 2[en] Desember passado door den oppercoopman Barent Pietersen uijt Zuratta [met] de scheepen Zwol ende Æmillia naert patria aen d'heeren majoors geschreeven ende overlandt naer Coromandel gesonden. Door de menichvuldighe occupatien ende zijne swackheijt hadde aen d'Ed. Heer Generael ende Raden van India niet connen schrijven. Uijt de welcke als uijt de missive vande oppercoopman Wollebrandt Gleijnsen in dato den 16 Desember ten principaalen verneemen t'arrivement van d'h[r] commissaris Arent Gardenijs

met de schepen Middelburghe, Swol, Herderwijck ende Æmillia, zijn E. vertreck naer Persia, 't geene voor 't patria in de scheepen Swol, Æmillia aldaer is gescheept, de constitutie der Engelsen ende zulcx meer als hiervooren op den 10 deser int breede aengetoogen is, daer benevens hoe gemelte Barent Pietersen met advijs vanden commissaris Gardenijs ende den oppercoopman Wollebrandt Gleijnsen alle Comp^e aengebrachte coopmanschappen in eenen clap aenden wissellant naer Seraff op 2 maenden dach ter volgende prijse hadde vercocht, namentlijck:

Giroffele nagelen	a 37	ropias	de man	van 36¼ ℔
foelije	a 75	d°	de man	
nooten	a 24	d°	de man	
Japanse campher	a 13⅓	d°	de man	
Sandelhout	a 14$\frac{2}{9}$	d°	de man	
langhe peper	a 4$\frac{8}{9}$	d°	de man	
Sappanhout	a 2⅓	d°	de man	van 34¼ ℔
oliphantstanden	a 26⅔	d°	de man	
Chineese zijde	a 180	d°	de man	van 37 ℔, in Amadabat te leeveren.

Loot a 6¾ mamoedije de man aenden Surattsen gouverneur.

Japans coper 20 mamoedij de man aen d'Engelse die 't selve naer Goa meenen te vervoeren.

't Sumatras gout a 11 $\frac{9}{18}$ ropie de tool }
't Javaens gout a 9 ropia de tool } contant vercocht.

De 20½ tool Surats wegen omtrendt een marck ende is 't Sumatras gout op 12 mat ende 't Javaens d° op 9 mat getoest.

Omme de Comp^{ie} met de gecome comptanten ende tprocedie der voorschreven coopmanschappen van den swaeren intrest van omtrendt de 300000 ropias aldaer a deposito gelicht te ontlasten, ende 't overighe capitael tijdelijck tot den Benjaenschen als Sircheesen anil ende procure der geeijschte cleeden voorde Zuijt te emploijeeren, waren voorschreven goederen aldaer vercocht ende vant opvoeren naer Amadabat ende Agra geexcuseert alsoo aldaer naer groote gedaene oncosten op den wegh, tollen, &^{a}, ende veel tijts verquistingh somtijts geen hooger prijs cunnen haalen, waermede oordeelen de Comp^{ie} den besten ende voordelijcxsten dienst gedaen is, ende om alles te voldoen sullen echter alwederom vroech van comptanten ontbloot ende genootsaeckt sijn des Comp^s credijt op nieuws te gebruijcken.

Gemelte Barent Pietersen verhoopt jegens April een wel gesorteert cargasoen voor Batavia ende Zuijerquartieren dienstich gereet te hebben ende waeren alreede goede partije lijnwaten omtrent Agra inde quartieren van Neggepour voor 't patria, Persia ende de Zuijt geprocureert die door den coopman Arent Barentsen den 14 November passado in 88 packen, costende 't samen met alle ongelden 26254¼ ropia off *f* 31505.2.—, van Agra naer Zuratte affgesonden zijn, de resteerende tot voldoeninghe vanden eijsch waeren omtren Neggapour int werck

gestelt. Den assistent Joan Tack schrijft dat men in Corseth een plaetse omtrent 6 dagen reijsens van Agra ons gerieff van fijne groove ende breede baftas, te weten de fijne tot 50 ende de grove tot 35 ropias de corgie becomen can, als deselve maer vroech int werck werden gestelt, ende betaelt men van daer voor tollen ende vracht tot Agra toe voor ijder buffelslast dat 5½ corgie is, niet meer als 7 ropias, soodat de andere gelegen plaetsen daermede geexcuseert ende de oncosten vermindert cunnen werden.

Ende wert verhoopt dåttet ons inde Negapourse quartieren aen geen lijnwaaten tot civilen prijs zal mancqueeren ende den eijsch van alles in toecomende wel sal connen worden voldaen, dat Godt geve.

Den coopman Arent Barentsen adviseert bij zijne missive in dato den 14 November passado uijt Agra dat in Biana omtrent 8 a 9000 man indigo was geteelt ende soot aen regen niet hadde gemancqueert, soude wel eens soovcel gewonnen zijn geweest, daervan alreede aen diversche coopluden 3300 man tot 35, 38, 40, 41 ende weijnich tot 45 ropias de man van 50 ℔ Hollants was vercocht, de reste was bij de voorcoopers nat aengeslagen, die gedroocht zijnde hun op 45 a 46 ropia de man sal comen te staen, hebben de selve op hoope van daer voor 55 a 56 ropias de man te becomen ingecocht. 't Is apparent soo d'Engelsche geen grooten incoop bijderhandt neemen ende deselve tegens ons in prijs doen steijgeren, wel licht in haare opinie bedrogen zullen zijn ende een merckelijcke somma aende incoop sullen comen te verliesen, vermits d'onse geordonneert zijn geenen hooger als van 42 tot 49 ropia de man aen te slaen. Tot nochtoe waeren aldaer geen Engelsen om indigo te coopen verscheenen, ende wort voor seecker gehouden, soo d'Engelse noch 2 a 3 maenden met coopen supercedeeren, den Benjaensen indigo tot de 40 ropia de man daelen ende ongetwijfelt daervoor onsen eijsch ende meer becomen zullen dat den almogende geve.

In Amadabath waeren bijden coopman Silvius noch 115 packen Sircheesen indigo van 22 tot 28 ropias de man van 36 ℔, boven de 283 packen d° met de scheepen Swol en Emilia naert patria gesonden ingecocht, die vermits thaestich vertreck der scheepen aldaer overgebleven zijn, ende affirmeert den coopman Barent Pietersen bij aldien d° scheepen tot ultimo Desember aldaer hadden moghen vertouven, vant nieuwe gewas dat extra-ordinarij vrouch geteelt ende omtrent de 8000 man is, noch 5 a 600 packen volgens sijne gegeve ordre van daer becomen ende met d° scheepen naert patria soude gesonde hebben, doch heeft op d'aencompste onser scheepen een spoedigen incoop van dien, vermits niet voor 't aenstaende jaer tot retoer can dienen, gecontramandeert, ende den coopman Silvius, opnieuws geordonneert den incoop poco a poco te bevoirderen, wel lettende dat zich van d' Engelsen nochte voorcoopers niet laeten vercloucken ende de meeste partije van 26 tot 28 ende uijterlijck 29 ropias de man van 36 ℔ sal soucken te bemachtighen omme den eijsch soo na mogelijck te voldoen.

Omtrent de 15000 ropias waeren onder de bouluijden uijtgeset om in indigo a prijs marcktganck te voldoen off soo ons die niet aen en staet de penninghe met behoorlijcke intrest te restitueeren, soodat de Comp[ie] bijt uijtdoen deser penninghen geen schade maer voordeel staet te genieten.

Gemelte Silvius heeft aldaer onse vrunden 4400 man a $1\frac{1}{16}$ ropia de man van $34\frac{1}{2}$ ℔ geraffineerde salpeter ondercocht, die als voorn aldaer overgebleven zijn ende is hem ordre tot voldoeninghe vanden eijsch gegeven, daer aent met Godes hulpe niet mancqueeren zal.

Op verscheijde gedaene clachten, hadde den coopman Barent Pietersen door behulp vanden geweesen Zuratsen gouverneur Mirmosa ende andere grooten een nieuwen firman om in Ouglij liber ende vrij te mogen negotieeren vanden coninck becomen, welcke firman met verscheijden recommandatie brieven van diversche grooten aenden nabab van Decca, Isalamchan in ons faveur geschreven, den 8[en] October passado van Agra over landt naer Ouglij aenden coopman Mahuijsen gesonden is, luijdende als volcht.

Translaat vant firman door zijne Maj[t] den grooten mogol ofte coninck Chajean aende Neerlandtsche Comp[ie], om liber ende vrij door ende in gans Bengala te mogen negotieeren, houdende op Isalamchan groot gouverneur in Bengala.

Hooft van alle ervarentheijt onder wiens schaduwe oock alle eerbaerheijt schuijlt, stander van alle landen, aller coninghen hoeckpilaer, bewaerder der coninghen schatten, weerdich om van coninghen bemint te wesen, uijtmunstenste onder alle mijne amarauwen, aengenaemste van alle mijne raetsheeren, tot wien mijn genegentheijt soodanich niet en can zijn, off zijn merijten zijn noch veel grooter, jae soodanich dat het met de monde niet uijtspreecken can, wien ick oock houde ende aenneeme (omdat ick hem van joncx op gekent hebbe) als mijn bloetmaghe ende wien ick oock in alles raet vrage, zijt ghij, namentlijck Isalamchan; gedenckt dat gij de eere, trespect ende de goede genegentheijt dien ick tot u draghe in goede achtinghe neeme.

Ick doen Ul condt als dat de Hollanders groote machtige cooplieden zijn ende dat sij groot misnoeghen hebben genoomen over dat de Portugeesen in Bengalen veel van hun volcq met vergiff vergeven ende omgebracht hebben, twelcq Ul. wel behoorden te weeten.

Ende aengesien dat d'Hollanders in mijne bandaers ende landen comen om vredelijck haere negotie te drijven ende dat zij haer onder mijne schaduwe ofte protecxie begeven ende niets tot malitie ofte prejuditie van mijnen staet practiseeren, maer mijne landen met haere negotie verbeeteren, haer gedienstich ende gewillich tmijnen besten thoonen, ende dat d'ondervindinghe ons heeft geleert

d'gemelte Hollanders een sinceere, fidele ende oprechte natie is, soo beweecht het ons onse oogen over de selve te slaen, haer in goede achtinghe te houwen ende haer in alles behulpsaem te zijn. Weshalven recommandeeren ick Ul. dat Ul. haer in alles waerinne zij Ul. noodich hebben zult behulpsaem wesen ende letten dat haer vande Portugeesen geen overlast geschiet. Godt heeft de Portugeesen eens gestraft, cassecrtse voort ende doetse aldaer uijt mijn landt gaen ende vertrecken, weert oock datse voortaen niet weder in Bengala comen handelen opdat Ul. vandeselve t'eenigertijt door haer valsche practijcquen niet bedroogen wert. Voorders tot een besluijt gebiede ick Ul. alsdat Ul. dit ons mandaet ofte gebodt naer compt ende in achtinghe neempt opdat Ul. daerdoor onse gunste (die tot Ul. groot is) noch meer ende meer moocht doen aenwassen ende vermeerderen, &ª.

Actum in Mandou den 23 dach der maen Serrewaer int 9 jaer onser regeeringhe ende Aº Mahomet 1046 den 13 dach der maent Ribbelacher sijnde volgens onse recquening den 16 September 1636.

Uijt den inhout van dit firman blijckt seeckerlijck (als hiervooren aengeroert) de groote gunste die den coninck desen Isalamchan toedraecht alsoo hem volgens ons gedaen versouck geen wetten begeert voor te schrijven hoe hem met d'onse wegen de tollen ende andere gerechticheden aldaer zal draghen, waeruijt te beduchten is dit tweede firman alsoo weijnich alst eerste sal werden geacht, ende dat de Compˡᵉ aldaer nimmermeer den gewensten handel sal optineeren, dat den tijt zal openbaeren.

Inde Guseratse quartieren was sonderlinghe geen verandering geschiet, den coninck heeft den gerevolteerden ragie 's Jougerats geslagen, alle zijn landt tonder gebracht, gants Deccan hem onderdanich gemaeckt, zijn zoone in Doltabath als viceroij gestelt, vande coninghen van Golconda ende Visiapour, den verslagen ragie Sjougerats ende uijt Deccan groote contributie getrocken, die tsamen worden begroot op omtrent 200 lack van 100000 rapia ijder lack ende is alsoo victorieus van Doltabath naer Mandouw ende soovoorts naer Agra vertrocken.

Op dato compt alhier met de zee wint van Bantam een vliegertjen met sierij ende pienangh.

Soo vertrecken van hier tegen den avondt naer Bantam, Balij, ende Jortangh, d'onderstaende vier vaertuijghen, namentlijck:

't Vrijmans jacht de Bruijnvisch onder behoorlijcke commissie naer Balij met pertije groff porceleijn.

Een tingangh naer Jortangh met pertije loode pitjens.

1 wanckangh met een tingangh naer Bantam, voeren uijt pertije porseleijn, ijsere pannen, quitesollen ende andere Chijneese snuijsterije.

15 dº vertreckt van hier naer de Batavische westelijcxste eijlanden 'tjacht Cleen Bredamme om steen.

17 d° vertreckt van hier naer Bantam 2 Chijneese wanckans met pertije porceleijn, 1300 pampieren goutdraet, 7½ picol lanckinghs ende andere cleenicheden.

Soo arriveert alhier mede met de zeewint van Bancoelo op de Westcust van Sumatra een tingangh met peper geladen.

18 d° vertreckt van hier onder behoorlijcke commissie den vrijburger Jan Babtista Salvedro naer Amboijna ende Banda mede voerende 276 picol swarte suijcker, 5000 p groff porceleijn ende omtrent 120 R[s] aen zijde stoffen, waermede aen d'E[d] Heer Generaal Anthonio van Diemen worden toegesonden de hiervooren aengeroerde Zuratse, Bengaelse ende Choromandelse advijsen alhier den 14[de] deser met tjacht Wessanen van Paliacatte ontfanghen ende daer benevens sijn Ed. bij missive aengecundicht tgeene alhier tsedert onsen laetsten vanden 10 deser in Comp[s] affairen voorgevallen ende gepasseert is.

Soo vertreckt mede naer d'eijlanden om branthout tjacht Wessaenen.

Ende naer Grisse ende Bantam d'onderstaende vaertuijgen, namentlijck:

2 lamboes naer Grisse met partije loode pitjens, ende 1 tingangh naer Bantam met partije d°.

19 d° compt alhier met de zeewint van Bantam een Chijneese wanckan met omtrent 20 picol witte poijer suijcker, pertije hoenderen, piesangh ende andere fruijten, brengen tijdinge dat aldaer van Mallacca waeren aengecomen 2 Portugese geliassen, d'eene omtrent met 60 ende d'ander met omtrent 70 coppen, daeronder op ijder maer 10 blancke Portugesen, zijnde de rest mestijses ende swarten, sonder dat d'oorsaeck van haer compste hebben connen verneemen. Tis apparent almede tot de verlossinghe der religieuse bij d'E. H[r] Joan vander Burgh int gaen naer Taijouan verovert ende in Quinam (als hier vooren verhaelt) gelargeert, gecomen zijn, alsoo daermede naer verneemen een padre vanden oordere der jesuijten gecomen is, de seeckerheijt vandien staet ons eerstdaechs te verneemen.

20 d° compt alhier met de zeewint van d'eijlanden ter reede 't schip de Revengie met brandthout.

Ende een Javaens vliegertje van Bantam met omtrent 140 p. hoenderen ende eenighe fruijten.

21 d° arriveeren de jachten Waterloose Werve ende de Bardes uijt Sundas straet van omtrent Poulo Doa haere geordonneerde beset plaetse.

Op dato vertrecken van hier naer Lombock ende Bantam d'onderstaende vaertuijgen, namentlijck:

1 joncke van Lombock met omtrent 12 corge cleeden ende andere Chijneese waeren.

1 tinganck met onse vrije Mardijckers naer Bantam met 40 R[s] van 8[en] in comptant.

Ten selven dage des voornoens comen van Sillebaer ende Bantam de naervolgende vaertuijghen, te weten:

1 jonck van Sillebaer met omtrent 50 a 60 picol peper, ende 2 vliegertjens van Bantam met hoenders, piesangh, sierij ende drijejoens.

22 d° vertreckt van hier naer Palimbangh 't jacht den Brack met een cargasoen onder consignatie vanden coopman Pieter Sourij, monteerende *f* 21074.4.5, ende bestaende in:

4000 R^a^ van 8^en^ in spetie

26 packen diversche sorteeringhe Choromandelsche cleeden

1 goude kettingh, wegende 13⅜ R^a^ swaerte, ende 40 ℔ rassamala,

omme door hem aldaer achtervolgens zijne mede gegeve instructie tegen peper over te setten, ende die bij alle mogelijcke debvoiren den anachoda vande aldaer aengecome Chijneese joncke te ondercoopen ende alsoo vruchteloos met geene ofte weijnighe peper naer China te doen keeren, opdat haer hierdoor in toecomende de lust van in Palimbangh ofte eenighe andere plaetsen aen te loopen mocht vergaen, ende hunne reijse directelijck naar Batavia (volgens haere versochte passen) voltrecken, &^a^, als per gemelte instructie int breede geextendeert ende int generaale copiebouck onder dato 21^e^ deser geregistreert te sien is.

Op dato comen alhier met de zeewint ter reede twee vaertuijgen van Sillebaer opde Westcust van Sumatra gelegen met peper geladen.

23 d° arriveeren de fluijtscheepen Warmont ende den Otter van den Carwansenhouck alhier ter reede, hebbende Warmont vermits de stercke doorwaijende westewinden ende contrariestroomen niet eerder connen op coomen.

Soo vertreckt van hier tjacht Bardes naer d'eijlanden om tjacht Wessanen den 18 dezer van hier om hout derwaerts vertrocken op te roepen ende met selve herwaerts te keeren.

24 d° keert vande hier omtrent gelegene eijlanden tjacht Wessanen met pertije hout, nevens tjacht de Bardes.

Tenselven dagen met de zeewint comen alhier ter reede de naervolgende 5 vaertuijghen, namentlijck:

Twee jonckjes van Sillebaer ende Barus opde Westcust van Sumatra geleghen, geladen met peper, caijolacco ende eenighe campher ende benjumijn.

1 tingangh ende een vliegertjen van Bantam met hoenders, piesangh, sierij ende andere fruijten.

1 vaertuijch van Jambij mede brenghende eenige gesoute viskuijt.

25 d° comen alhier ter reede d'onderstaende 4 vaertuijghen namentlijck:

1 soloor van Pera met omtrent 8 bhaer tin; den anachoda confirmeert de doot des coninex van Atchijn ende dat den gewesen Pahanan prince sonder eenighe commotie int rijcke gesuccedeert ende aengenomen was.

1 jonckjen van Palimbangh, medebrenghende omtrent 200 picol peper ende eenighe campher.

2 vliegertjens van Bantam, ijder met 50 bossen piesangh.

26 d° vertreckt van hier naer Cambodia de scheepen Galias ende de

fluijt Warmont gaende int schip de Galjas gelaeden een cargasoen dat in conformite vande nevensgaende gesonde factura compt te monteeren ter somma van *f* 42962.15.14, bestaende in:

75 packen diversche sorteeringhe Choromandelsche ende Zuratse cleeden.

20 packen root cattoene gaeren van 75 ℔ ijder.

200 picol ofte 24400 ℔ loot.

10 picol Chineese lanckins.

50 p. lichte roers.

2 amen met Spaense ende Franse wijn.

60 ℔ botter, ende

2 packen root cattoene gaeren alhier aen nachoda Assam die met d° schip derwaerts gaet a 95 R^a tpicol vercocht om aldaer te voldoen.

Alles geconsigneert aenden oppercoopman Jan Dircxen van Galen, aldaer resideerende.

Waermede niet alleen wordt beantwoort zijne missive in dato den 4 November passato met 't schip Oudewater van daer ontfanghen, maer hem oock largo ende wijtloopich aengeschreven tgeene tot de directie van Comp^s affairen in Cambodia noodich hebben geacht ten dienste vande generaele Comp^ie ende tot augmentatie vande commercie te behooren, als per de gesonde missive int generael copieboeck onder dato 25 Meert geregistreert largo wort geextendeert, waerbij oock onder anderen wort belast ende geordonneert:

Dat 't schip de Galjas met het geprocureerde Japanse cargasoen van daer opt spoedichste ende noch voor halff Julij doendelijck zijnde naer Firando aenden president Nicolaes Couckebacker aff senden zal ende voornamentlijck de procure van 5 a 600 lasten rijs voor Batavia ende voorde quartieren innewaerts, mogelijck zijnde, te bevoirderen, waertoe hem nu van hier de fluijt Warmont gesonden wort, ende naer desen uijt Taijouan scheepsruijmpte te verwachten heeft.

Den ouden coninck van Cambodia's missive, alhier per Oudewater met een vereeringhe van 20 coijanghs rijs ontfanghen, wort bij desen mede beantwoort, ende aenden jonghen coninck ende Opra Pitrantrij oock ijder eenen brieff gedirigeert ende haere hoocheden de coninginne ende den sabander d'onderstaende schenckagie toegesonden om daermede hunne gunste ten dienste vande generaele Comp^ie t'onswaerts te capteeren, te weten:

Aen den coninck.

2 ijsere stucken geschut, t'voorleden jaer op zijn versouck om te coopen ter handt gestelt.

2 haecx, 1 roer, 2 pistoolen, 4 breede clinghen.

1 vergulde spiegel, 1 groote alcatijff, 50 cattij sandelhout.

50 flessen Persiaens roosewater.

Aen den jonghen coninck.

Een haeck, een roer, 2 breede clinghen, 25 cattij sandelhout.

1 allacatijff ende een vergulde spiegel.

Aen de coninghinne.

Een allecatijff, 2 cassen bengala, 2 alamber mesgens.

1 Jappans verlacht comptoir, 25 cattij sandelhout, 30 fleskens roosewater.

Aen Opra Pitrantreij.

2 roers, 1 bree clingh, 1 swarten hoet ende

5 ellen root carmosijn laecken.

Aen den sabander.

1 roer, 1 bree clingh, 1 swarten hoet ende 3 ellen root carmosijn laecken.

Soo zijn oock mede in comp[ie] van dese scheepen derwaerts geseijlt ondert commando vanden oppercoopman Johannes vander Hagen de jachten Wessanen ende Waterloose Werve, geprovideert voor 8 maenden ende versien Wessanen met 40 ende Waterloose Werve met 30 coppen, omme daermede achtervolgens sijne instructie tot op de cust van Cambodia in Comp[ie] vande voorschreven scheepen d'Galjas ende Warmont te seijlen ende aldaer gecomen wesende, van Poulo Ubij tot de revier Sinco Siagos, over ende weder te vaeren ende opt aencomende Spaens ende Portugees vaertuijch dat vande Manilhas, St. Thome, Negepatnam, Malacca, &[a], naer Cambodia tendeert, te cruijsen ende alle mogelijcken affbreuck te doen, aldaer dit vaerwater tot halff Julij ofte primo Augustij beset te houden ende aldan vandaer naer Taijouan te loopen ende d'ordre van d'heer Joan vander Burgh voirder naer te comen, als per gemelte instructie onder voorschreven datum geregistreert, int breede aengetooghen wort.

Ten selven daghen vertreckt van hier naer Bantam een wanckan met omtrent 5500 p. groff porceleijn, 1800 pampieren goutdraet, ende andere Chijneese waeren.

27 d° vertreckt van hier tjacht Cleen Bredam naer de alhier omtrent gelegen eijlanden om coraelsteen.

Op dato is deses casteels oude houte brugge afgebroocken om de selve tot het fondament vande nieuwe geprojecteerde steene schoijinge aende binnen barm te gebruijcken.

28 d° vertrecken van hier d'onderstaende drije vaertuijghen namentlijck

1 Chijnees jonckjen van Tegal met 1800 p. grove porseleijn, 600 p. ijsere pannen, 600 pampieren goudtdraet, eenighe loode pitjens ende andere Chijneese waeren.

1 tingangh langhs de cust van Java met pertije loode pitjens.

1 blilolongh naer Bantam met eenighe Chijneese waeren.

Soo compt alhier van Bantam aen een lamboe met partije hoenders, piesangh ende andere fruijten meer.

Op dato wort door onse sabander alhier binnen gebracht seeckeren Portugeesen brieff bij onse Mardijckers tot Bantam vanden Portugeesen padre Bartholomees de Roboredo om alhier aen Alvaro Mimos ofte andere gevangene te bestellen ontfanghen, welcke translaet luijt als volcht:

Copie vanden brieff van padre Bartholomeus de Roboredo, geschreven den 22 Maertij 1637 binnen Bantam.

Wij zijn hier binnen Bantam 15 mijlen van Batavia de ambassadeur Jeromino de Miranda Cardoso ende ick padre Bartholomees de Roboredo vande Comp[ie] Jesu zijn biechtvader. Wij zijn hier in een welbereijde ende veerdighe gelias gecomen om aen desen coninck een ambassade te doen vanden vijce roij tot retour van een ander die hij voor twee jaeren na India gesonden heeft ende wij zullen hier blijven tot geheel Maij soo sulcx noodich is. Ul. heeft mij binnen Maccauw wel gekent ende opdat ghij het gedachtich zijt, ick ben die padre dewelcke Ul.. gunste bewees voorde commissario van het heijlighe officie ende ben nu bereijt om Ul. gunstich te wesen in alles dat ick vermach tot uwen vrijdom. Daerom verwitticht mij off gij wilt dat ick handele om Ul. te verlossen ende voor hoeveel de prijs daer gemaeckt wert ende sal alles voor Ul. alhier voldaen werden ende Ul. sal een huijs, tafel ende een vaertuijch nae Malacca gegeven werden. Naerdat wij hier binnen Bantam gecomen zijn, hebben wij tot nu toe verscheijde tijdinghe van Batavia wegen de gevangenen verstaen, sommighe seggen ons de eene saeck, andere een ander ende spreecken al tegen malcanderen, alleenlijck comense allé overeen in het seggen dat Ul. daer in het fort is; tot betalinghe vande wille die ick hebbe om Ul. te dienen, versoucke dat Ul. mij dese naervolgende dinghen verwittige.

Eerstelijck hoeveel Portugeesen met Ul. binnen Batavia gevangen zijn, zoo vant jacht daer Ul. mede quam, als van het vaertuijch van Lowijs Dias twelck van Maccauw nae Maccasser vertrock, alsmede van eenich ander vaertuijch ende off daer eenighe religieuse van hoedanighe oorden is, ofte eenighe priesters.

Ten tweeden hoeveel Portugeesen van ul. jacht ofte eenich ander vaertuijch na Malacca vertrocken zijn, nadat ul. binnen die stadt geweest is, ende haere name zoo gij die weet ende off met haer eenigh religieus gegaen is, ende off haer versonden hebben om te verlossen ende waerom datse deselve versonden hebben.

Ten derde verwittight aen dese heeren gevangenen Portugeesen ofse verlossinghe begeeren ende op hoedanighe wijse dat zij die begeeren, de prijs verwitticht mij van alles ende off ul. goetdunckt dat vanden heer Generael een vrije pas versocht werde, dat daer een Portugees come om te handelen van ul. vrijdom. Wij zullen het versoucken off versouckt ul. daer datse ons het sende.

Ten vierde ick ben begeerich te weten off de scheepen van Jappan gecomen zijn ende mede gebracht hebben eenighe Portugeesen ende religieusen van een jacht van India, twelck het voorleden jaer in Julio genoomen hebben de Hollantsche scheepen die na Jappan vertrocken, want [op] een jacht twelck van Malacca na Macao vertrock geseijt wort dat waeren twee padres van onse religie. In gevallen de scheepen gecomen zijn verwitticht mij van alles ende hoeveel gevangenen sij gebracht hebben, alsmede de name van een ijgelijck ende

insonderheijt of met deselve gecomen sijn onse religieuse off eenige andere ende seght haer alle dat ick hier ben ende dat ick met effect sal handelen van haer vrijdom. Soo de schepen met dese gevangenen niet gecomen zijn ende zoose comen naedat ul. op desen zult antwoorden ende deselve brenghen, doet met haer alle vlijt gelijck ick ul. segge ende verwitticht mijn terstont van alles dat in dit capittel begreepen is, ick sal goede betaling aen deselve doen, die mij tijdinghe van haerlieden ende ul. sal brenghen. Indien de scheepen comen ende zoodanighe gevangenen niet mede brenghen, draecht sorghe om te verneemen ofse het voornoemde jacht verovert hebben ende watse met het Portugees volck daerin becomen gedaen hebben, insonderheijt met de religieuse ende priesters alsmede de Portugeese vrouw genaempt donna Maria de Azavedo, een nicht van Lowijs Matius de Fieguredo burger binnen Maccau die ul. gekent heeft in Jappon.

De laetste saeck is dat ul. mij verwittight off inde gevanckenisse van mij een brieff te voorschijn gecomen is, die ik van hier voor acht daghen geschreven hebbe met het opschrift aende padre van S. Domingos off aen Matheus Perez, captn vande Cho[?] of aen Francisco Pereira de Costa ofte aen eenigh ander blancke gevanghen, want ick in deselve dese ende andere saecken wat breeder verhandele ende omdat mij geseijt wert dat daer waeren dese mannen die ick kende. Het opschrift hielt aen haer gelijck die aen ul. hout dewelcke onse Heere verlosse soo ick wensch. Bantam den 22 Mertij 1637 was onderteeckent

Bartholomeo de Roboredo.

Bij welcke missive ons hiervooren aengeroerde opinie van dat dese haere besendinghe naer Bantam tot de verlossinghe vande padres bij d'hr vander Burgh int gaen naer Taijouan aengehaelt is geschiet, geconfirmeert wort.

29 d° comen alhier van Damack 11 Javaense prauwen geladen met rijs, ajuijn, loock, hoenderen, olij, gesoute visch, ende andere cleenicheden meer.

30 d° arriveert alhier van Priaman opde Sumatrase cust een jonckjen met omtrent 250 picol peper.

Op dato savonts vertrecken van hier met een vaertuijchjen drije Portugeesen (per tfluijtschip Petten opde custe van Champa met een Portugees scheepken aengehaelt ende alhier opde toegeseijde belofte vande schipper Jan Reijersen Block vrij gegeven) op haer versouck naer Bantam, die mondelinghe sijn gelast op hun aencompste aldaer den padre Bartholomeo de Roboredo aen te dienen soo ordre ende authoriteijt heeft, om een finale verlossinghe der gevangenen aen wedersijde te moghen effectueeren, dat zich vrijelijcken op onse toeségginghe van Bantam herwaerts aen transporteeren mach.

Ult° d° vertrecken van hier tjacht de Bardes met den oppercoopman Jacob Compostel naer Sundas straet omme ontrent Poulo Doa opde aencomende Chijneese joncken ende ander vaertuijch te cruijsen ende deselve herwaerts aen te convoijeeren, &a.

Op dato met de zeewint arriveert alhier van Cambodia een joncke met

rijs, daermede ons den oppercoopman Jan Dircxen Galen bij zijne missive in dato den 22 Januarij passado adviseert dat in gemelte joncke voor reekeninghe vande generaale Comp^ie^ op vracht hadde gescheept 70 coijangh Cambodiasen rijs die incoops 15 ende 16 taijl, voor vracht aldaer vande nachoda voldaen 20 taijl, ijder coijangh compt te costen, bedragede a 3 gl. per taijl als per factura *f* 4410.—

Bovendien hadden noch in een ander joncke groot omtrent 120 coijangh die binnen 10 a 12 dagen stont te volgen 60 coijangh rijs voor requeningh vande Comp^ie^ gescheept ende bleeff noch met 90 coijangh, te weeten 60 witte ende 30 slechte coijanghs rijs versien.

't Schip Noortwijck was aldaer noch niet aengelanght, doch rapporteerde den anachoda van dese joncke int uijtloopen vande revier van anderen hadde verstaen dat in een ander spruijt van gemelte reviere een Hollants schip hadden gesien, dat ongetwijffelt Noortwijck zijn zal, waermede ons Godt de voorste ons eerstdaechs voorschreven 90 coijanghs rijs nevens een goede quantiteijt benjuijn ende gommelacca die aldaer in voorraet is ende niet wort begroot toe te comen staen, dat Godt geve.

Den coopman Galen heeft bij ievere ommeganck de gunste des coninex aldaer weten te capteeren dat van zijn Maj^t^ mandorijn onder den tijtel van nampra Tissuccha gemaect ende met een paert ende een dienaer begifticht is, waerdoor hij de grooten in respect ende aensien wort gehouden ende vande inwoonders vermits de gunste ende trouwe der Jappanders tonswaerts ontsien die aldaer sterck in achtinghe zijn, haer niet en schroomen (vermits d'onse aen haeren cap^t^ verschreven zijn) opentlijck voor den coninck ende de groote te verclaren met de Hollanders te willen leven ende sterven ende wat men hun doet, dat het houden als aen haer geschiet te zijn van welkers trouwe ende voorstandt d'onse corts te vooren preuve hebben becomen.

Want naer dat den coopman Gaalen voor seecker was gerapporteert dat eenen Daniel Rogiersen van Edam soldaet (die zich op den 2^en^ October passado bij de Portugeesen heeft versteecken om met haer gelias te vertrecken) int huijs vanden cap^t^ deser gelias was verburgen ende aldaer gesien, is hij met 7 Neerlanders t' zijnen huijse gegaen, alwaer op zijn versouck de visite toegestaen ende gedaen is, doch hem aldaer niet verneemende, versocht sijn packhuijs te mogen visiteeren dat hem naer veele harde woorden met het geweer inde vuijst geweijgert ende belet wiert waerover hij zijende te swack zoude vallen, thuijs met de 7 Neerlanders dede besetten ende assistentie aende Jappanders versocht die haer met 70 man bij d'onse vouchden in meeninge den fugitijven met gewelt te lichten. Dan alsoo de Portugeesen van d'onse hun compste wierden verwitticht hebben haer wel 150 sterck met geweer ter deffensie gestelt ende onse wacht met gewelt van daer gedreven ende ondertusschen den overlooper op een ander plaetse verseickert. De Jappanders wierden hier over soo verbittert, dat de Portugeesen met gewelt zouden hebben aengevallen ten waere door tusschen spreecken van

den nampra Pit Nautreij, haeren sabander ende andere grooten tot silencium waeren gebracht, waermede de saecke gestilt ende aenden coninck worde gedifffereert alwaer op onse gedaene aenclachte ende der Portugesen gedaene onschult, van dat den man niet en hadden, noch van den selven wisten, naer 5 dagen debateerens de saecke soo verre is gebracht, dat de Portugeesen, omdat eenighe van d'onse hadden geslaghen tot een boete 50½ taijl Cambodias hebben moeten betaelen, d'eene helft voor den coninck ende d'andere helft voor ons.

'tSchijnt den coninck onse residentie aldaer aangenaem is, alsoo ons in alles favoriseert ende zijne gunste meer t' onswaerts als tot de Portugeesen ende Spanjaerden streckt. Den coopman Galen heeft onse toegeseijde helft aen gemelte Jappanders in recompense van haer bethoonde assistentie ende trouwe om hun te meer tot ons te verbinden nevens noch eenighe cleenicheden vereert, waermede hem altoos gewillich ten dienste staen.

Naerderhandt op 't sluijten der missive heeft gemelte Galen de Portugeesen gearresteert omdat een kelder bij haer gevonden is die de Chijneesen verclaaren bij den weghlooper gesien te hebben, twelck den coninck aan gedient heeft, waerop des morgens antwoort soude becomen; hoe 't affloopen zal, ende of den persoon te voorschijn zullen moetten brengen staet den tijt te openbaeren.

Nevens dese joncke was van daer een jacht de Jappanders toebehoorende naer Maccasser vertrocken geladen met groote pertije groff porceleijn, 60 a 70 picol gommelacca, 8 picol benjuan, partije groote ijsere pannen, 5 picol Cambodise zijde, costende 75 taijl 't picol, ende is voorneemes sooden rijs aldaer goetcoop is vandaer geladen met rijs naer Batavia te navigeeren; soo niet met witte buffels hoorns als anders meer naer Cambodia te keeren, gaet onder pas den 15 Maij passado alhier aenden Jappansen schipper Sionomon verleent.

Gemelte Sionomon meent over 3 maenden vandaer met een joncke van omtrent 150 lasten rijs naer Cotchin Chijna voor den coninck ende andere grooten te vertrecken ende verhoopt noch desen jaere met een jonck vol rijs in Batavia aantelanghen.

Soo was den muntmeester Teijsimbodij mede van meeninghe over 5 maenden een jonck van omtrent 200 lasten met rijs, was, als andersints naer de Manilha te senden.

De Portugeese gelias meent oock eerstdaechs te vertrecken, als wanneer aldaer noch zullen behouden een fregat met een opgetimmerde jonck; vreesen seer van d' onse geattrappeert te worden ende meent den coopman Galen dat men geen quaet zoude cunnen doen met de selve inde riviere aentetasten als maer 8 a 10 mijlen beneden de stadt zijn, alsoo tselve bij den coninck (als hem sulcx al ter ooren quamen) met een cleentje wel afmaken zoude.

Adij p^{mo} April 1637.

Vertreckt van hier over Jambij naer Siam ende voorts naer Jappan 't fluijtschip Petten waerinne voor 't comptoir Jambij gescheept is een cargasoen monteerende volgens de gesondene factura *f* 21283.7.12, bestaende in 59 packen diversche sorteeringhe Choromandelse ende Suratse cleeden.

200 picol ofte 24400 ℔ loot in 385 p.
20 picol massoije
300 p. stroo sacken
525 ℔ diversche sorteeringhe spijckers, ende
98 kannen anijswater,

waermede den coopman Lucas de Vogel bij missive aengeschreven wort 't geene tot bevoirderinghe vande vente der cleeden, procure van peper, invoirderinge der groote uijtstaende schulden, 't onderhouden van voor dese gestipuleerde comptrackten met den coninck van Jambij als andersints noodich geacht ende ten dienste ende bevoirderinghe van Comp^s affairen bevonden hebben te behooren ende bij gemelte missive int generaale copie bouck onder dato ul^to Meert geinsereert, naer gelesen can worden, met verdere ordre dit fluijtschip Petten in allerijl van zijn inhebbendt Jambijs cargasoen te ontlossen, allen den lichten peper die aldaer bij de magasijnen is hebbende daer in te laden, ende van daer soo spoedich naer Siam te depecheeren als mogelijck wesen zal.

Soo werden daermede de missiven ende advijsen van den coopman Jeremias van Vliet p^r de schepen Leijden ende 't Wapen van Delff deses mousons van daer ontfangen, niet beantwoort maer hem simpelijck den vrachtbrijeffken aengecundicht ende geordonneert bij aldien dit fluijtschip buijten expectatie aldaer eerder als onse volgende depeche quame te verschijnen, 't selve soo spoedich met de Jappanse cargasoenen bestaende in herte en rochevellen, sappanhout, bruijne suijcker, agerhout &^a, afftcladen als mogelijk is, houdende de overige mede gereet om het tweede schip spoedich zijne ladinghe te geven ende zoo in comp^ie naer Jappan tijdelijck afte seijnden ende staet hem eersdaechs (Godt de voorste) noch een derde schip van hier toe te comen omme van daer met houtwercken naer Taijouan gesonden te werden; tot dien einde wort hem gerecommandeert goede partije balcken bij den anderen te versamelen ende gereet te houden.

Op dato met de zeewint compt alhier ter reede 't jacht Cleen Enckhuijsen van zijn geordonneerde beseth plaetse den houck van Crawangh.

Soo arriveert alhier mede van Succadana een Malaijs vaertuijch met omtrent 5 a 6 lasten rijs.

Ende vertrecken van hier naer Bantam twee tinganghs van onze vrije Mardijckers met 30 R^a van 8^{en} in contant ende eenighe Chijneese waeren.

2^{en} d° vertreckt van hier naar d'eijlanden met onse Bandaneesen om gehoude coraelsteen 't jacht Serdam ende een balouw naer Androgirij, uijtvoerende 81 cattij zijde, 1½ corgie cleeden, 1 picol rompen, 4 picol loijanghs ende andere cleenicheden meer.

3^{en} d° compt alhier met zijn tingangh van Bantam onsen inwoonder Babtista met pertije hoenderen, piesangh ende andere vruchten, medebrengende een missive vande Engelsen president nevens een ingeslotenen d° int Portugees van onse vijff Nederlantsche gevangenen vant jacht Wieringhe uijt Malacca door den Portugeesen padre Bartholomeeo de Roboredo tot Bantam aen zijn E. om aen ons te bestellen behandicht luijdende desselffs translaet als volcht: (1)

Bij gemelte missive advijseert ons den president Mr Robbert Coulson d'aencompste der Portugeesen gelaassen aldaer, ende dat desen voorschreven padre Roboredo sijn voorschrijvens tot becominge van een salvo conduijte aen ons hadden versocht alsoo naer sijne verclaringhe van meeninghe was eerstdaeghs herwaerts te comen om met ons wegen de verlossinghe der gevangenen aen wederzijde te handelen, &^{a}.

Op dato comen alhier ter reede d'onderstaende 3 vaertuijgen namentlijck:

1 gilljouw van Succadana met weijnigh rijs ende sagouw ende van Tanara 2 vliegertjens met pertije hoenderen, sierij ende fruijten.

4 d° vertrecken van hier naer de Batavische eijlanden de Revengie ende 't jacht cleen Breedam, te weten: de Revengie om hout tot doomans onder 't nieuwe op te trecken rondeel tusschen de stadtspoort ende de punt Gelderlandt te gebruijcken ende 't jacht Cleen Breedamme om coraelsteen.

Soo vertreckt mede naer Balij een Chijnees jonckjen met 12500 p. groff porseleijn, 2400 pampieren goutdraet, 400 ijserepannen ende diversche andere cleijnicheden meer.

Ten selven dage compt alhier van Priaman ter reede een jonckje geladen met peper, ende wort door onsen sabander alhier overgelevert seeckere missive uijt den naem van diversche groote in Priaman aen d'Ed. H^r Generael ende Raden van India ten lasten vanden coopman Paulo Anthonio de Barij geschreven, waerbij beschuldicht wort dat niet den tol van 300 bhaer peper, 30 R^a aen anckergelt ende huijshuer ende eenighe cleeden sonder 't selve te voldoen deur gegaen zoude zijn ende datter op zijn vertreck in Priaman noch 600 bhaer peper waeren gebleven die niet begeerden t'ontfanghen, &^{a}., als uijt 't onderstaende translaet int breede is te zijen.

(1) Hier volgt in het hs. een open ruimte.

Translaet van de missive opden naem van eenighe grooten uijt Priaman aen d'Eh[r] generael van Diemen ten lasten van den coopman Barij geschreven.

Desen brieff gaet van wegen de Heeren serijammer Banssa die Radie, den hockum Poujulangh, den maradin Moeda, den radia Amat, den sirij radia Setten, den radia Manioorsa, den leeled Radin, den maradin Sirij Dewa, den maradin (1), den gouserawa Pedir, den gouserawa Pongemat, den nagoda Issa, den Boedingh, den iman Balaij, den iman Peengin, den pougulo Datchim, den pougulo Meter ofte constappel, den oorcon Doenwa (ofte de twee schrijvers), den pougula Cawel. Gaet aenden E[d]. Heer Gouverneur Generael Anthonio van Diemen, den grootsten over Jaccatra die recht doet over de zee ende het landt. UE gelieve te weten wegens cap[t] Barij, dat capt[t] Barij niet heeft willen volgen de voorighe costuijmen die andere voor desen onderhouden hebben hoeveel cap[t] datter voor desen geweest zijn om met mij te handelen hebben noijt alsoo gedaan als cap[t] Barrij soo int accordeeren van coop ende beloften noijt aen mijn bethoont als voor desen als alle dese bovenstaande personen connen getuijgenisse geven. Cap[t] Barij sijn doen die den eenen diet beliefde wat te geven ende d'andere niet ende dat niet halff wat hebben gecreeghen die ijets toe quamen waer over ick zeer beschaempt ben geweest van wegend E.H[r] Generael ende cap[t] Tima doch en even weltevreden geweest had ick niet beschaempt voor de twee boven gemelte cap[ns] geweest, ick zouw hem geen peper altoos hebben laeten volgen ten respecte mij en alle groote te veel schande heeft aengedaen ende heeft ons seer uijt gescholden ende groote schanden aengedaen; ick souw hem wel weder schanden aengedaen hebben, maer hebt gelaaten alsoo beschaempt ben voor d'E H[r] Generael en cap[t] Tima, had ick niet beschaempt geweest voor de bovengemelte twee cap[ns], wat leet ende schant souw ick hem niet hebben aengedaen, souw hem schant op schant hebben aengedaen.

Voorders wegens anckergelt ende huijshuer monteerende 30 reaalen van 8[en] is hij mede wegh geloopen, sonder mij te betaelen ende noch aen tol 8½ R[s] dat hij oock niet betaeld en heeft ende noch van radia Manorssa salamporij vier stucx, cassen 6 stucx ende cleijne witte baftas 5 stucx, swarte d[o] 4 stucx, twelck altsamen monteert 22 stucx, daer hij oock mede wegh geloopen is, ende noch 300 bhaer peper daer geen tol van heeft betaelt, hoe gelieft d'E. H[r] Generael Anthonio van Diemen dit te verstaen, ende soo wederom ijmant herwaerts gelieft aen te senden, sendt hem niet wederom alsoo alhier al te veel quaets heeft aengerecht ende zoo hij oock wederom compt, sal hem mede alle quaet doen soo veel als mogelijck is, al sou hem aen stucken hacken. Ick laet u beijde capt[ns] weten dat de bander van Priaman den E.H[r] Generael van Diemen toecompt, dat den coninck van Atchijn mij belooft heeft, ende had ick hem doot

(1) Een naam uitgevallen?

gesteecken, soo souw de bander niet meer voor de Heer Generael geweest zijn; isser een ander goet cap^{t} die gelieft mij toe te senden die ick alles goets zal bewijsen, soo een verstandich man is die met mij weet omtegaen ende wel ervaren is inde tale, sendt mij die toe, dits 't geen ick versouck aen d E^{n} heer Generael van Diemen.

Voorders is hij seer schandelijck met boven genoemde wegh geloopen ende begeerden geen peeper meer, daer nochtans in Priaman ses hondert bhaer peper noch was die niet begeert heeft daer ick nochtans gemelte peper voor hem bewaert hebbe int wachthuijs dat U E. Generael gelieft te weten.

Voorders gelieve U E. Generael van Diemen te weeten dat desen radia Magat is een kints kint van radia Manorssa, die naer Jaccatra compt, die in handen van den E. H. Generael ende Capt Tima stelle, 't sij waer hij zoude willen vertrecken blijft altijt in handen van de twee cap^{ts} 't sij goet ofte quaet in handen vande 2 cap^{ts}.

Voorders gelieft den cap^{t} vande bander Jaccattra aende bander van Priaman mij te senden een brieff vande E. H^{r} Generael van Diemen vande prijs vande coopmanschappen op dat door ons niet met den cap^{t} vande zee in questie en geraecken dat doch niet nae en gelijcft te laeten anders sullen daer wederom questien uijt ontstaen want beijde cap^{ts} nu mij doen connen weten.

Desen brieff is alhier met een jonckjen den 30^{en} Meert passado van Priaman aengecomen die door eenen nachoda IJsso vandaer herwaerts gesonden ende naer alhier hebben connen verneemen door een ingenomen haet bij hem tegen gemelte Barij ingestelt tezijn, alsoo ons hier over bij diversche persoonen vandaer herwaerts gecomen hebben geinformeert ende wel scherpelijck naer de saecke geinquireert, die alles verclaeren noijt sulcx in Prianam gehoort te hebben, ende ook niet connen gelooven daer ijets aen te zijn, te meer eenige gedurende den tijt gemelte Barij in Prijaman heeft gehandelt aldaer present geweest ende noijt de minste clachte van hem hebben verstaen, nochte naer zijn vertreck daer van niet vernoomen. Gemelte Barij is alhier daerover oock scherpelijck geexamineert ende aengesproocken, die verclaert zulcx onwaerachtich te zijn ende 't selve noijt zal blijcken; is bereijt sich derwaerts te transporteeren ende daer van te purgeren ende te versoecken dat den rechtschuldighen daer van op t hooghste mach wesen gestraft op dat soodanighe valsche schelmen een gruwel mogen crijgen in toecomende eerlijcke luijden soo valschelijck te beschuldighen, waerinne oock soodanighen meene te versien dat de generacle Comp^{ie} in haere loffelijcke renome niet werde gekrenckt.

5^{en} d^{o} compt hier ter reede van Dammack een joncke geladen met rijs ende andere cleenigheden.

6 d^{o} arriveert alhier met de zeewint van Jambij een pinjalangh met omtrent 230 picol Jambijse peper waermede vanden coopman Lucas de Vogel

twee distincte missiven van dato den 4[en] en 6[en] Meert passado uijt Jambij becomen, nevens een missive van den ondercoopman Jan Dircxsen Puijt uijt Quaman boven Jambij in dato den 12 Februarij passado, uijt alle welcke ten principalen verneemen 't geene volcht.

Hoe 't sedert zijnen jonghsten per 't jacht den Brack vanden 5 Februarij passado aldaer uijt Quaman voor requening van d° onderstaende persoonen op affcortinghe van hun schult hadden ontvanghen 19 picol 42 cattij peper, nameutlijck:

van Fransisco Pinto.	picol	248,68	cattij
van Jure Tullis	„	114,10	„
van Jecko	„	133,13	„
van Piusjangh	„	187,50	„
van Cantjas ende Masijuda	„	35,83	„
t samen	picol	719,42	cattij.

Ende was den ondercoopman Jan Dircxsen Puijt in Quaman ende andere omleggende quartieren de inmaninghe der resteerende schulden bij alle mogelijcke debvoiren bevoirderende, die tot nochtoe weijnich becomen. Eenighe ontkennen oock haer schult ende andere zijn verarmpt soodat de Comp[ie] daer door apparent groote schade toe te comen staet, eenen Chiaetin, Chijnees, die de Comp[ie] 524 R[a] schuldich is ende herwaerts stondt te comen, heeft sich selven vergeven ende is sonder ijet naer te laeten als zijn vrouw ende kint gestorven, die bij de Comp[ie] aengenoomen ende eerstdaechs zullen werden vercocht ende alsoo van de selve niet anders en is te verwachten, versoeckt gemelte de Voghel 't surplus van de schult aff te schrijven.

Francisco Pinto was voorneemens in persoon tot invorderingh sijner schulden ende procure van peper om sijne resteerende schulden aende Comp[ie] te voldoen, naer boven te gaen; gemelte de Vogel versouckt ordre of aen hem voor de afdoeningh sijnder oude schulden eenighe cleeden op nieuw sal moghen vertrouwen, alsoo volgens zijne meeninge de Comp[ie] somptijts zijne vrientschap dienstich ende voirdelijck is.

Over de 3000 picol peper waeren aldaer bij 't comptoir in voorraet ende wierden eerstdaechs van Tangbessie omtrent 500 picol ende van Manicabers als uijt Quaman ende andere quartieren van boven noch een groote quantiteijt peper verwacht, soodat voorschreven de Vogel opineert soo niet tijdelijck met nieuw cargasoen wort gesecondeert, het hem aldaer eer aen capitael als peper mancqueren zal, zijnde jegenwoordich van comptanten ende dienstighe sorteeringhe cleeden onversien ende niet meer bij de magasijnen hebben als:

4 packen witte mourijs
7 d° witte ende swarte smalle baftas
4 d° swarte berains
3 d° cassen bengala
2 d° roode betilles van 40 asta

2 packen poulonghgobers
2 d° gestreepte celas
1 d° swarte chelas
1 d° Guinees linne
1 d° sammadramorijs
1 d° cherijbaffs
1 d° blauwe boulons, ende
2 picol rouwe Chijneese zijde.

Door de cladderije der Engelsen zijn onse cleeden aldaer tot een zeer lagen prijs gebenificeert ende tegen peper als comptant (omme haer geen voordeel te laeten genieten ende de procure van grooter partije peper te verhinderen) overgeseth als 't volcht witte salampourijs ende bettilles van 32 afta tot 48 R^a de corgie,

roode salampourijs	116 R.
roode bettilles van 32 afta	90 R.
witte bettilles van 40 afta	55 R.
witte fijne mourijs	55
Guinees linne	85 R.
poulangobers	18
cannakins	9
loodt	10 R. 't picol.

2 picol zijde tegen peper à $5\frac{1}{2}$ R. 't picol tot 355 R. 't picol.

Ende alle andere cleeden naer advenant, doch hebben d'onse echter noch hoogher prijs als de haare getroffen ende is den coopman de Vogel van gevoelen dat veele haerder cleeden den incoop niet hebben gehaelt.

In plaetse van 20 packen cleeden ende 4000 R^a in comptant de voorschreven de Vogel bij sijne jonghste aengeschreven heeft aldaer door 't Engelsche jacht de Confoort waeren aengebracht, als hiervooren opden 26 Februarij aengetogen is, hebben daermede 90 packen diversche sorteeringhe Choromandelsche ende Suratsche cleeden, 4000 R^a in comptant, 200 picol loot ende eenighe loode pitjens becomen, montecrende t'samen volgens de beoochde factura ter somma van $22504\frac{1}{4}$ R^a van 8^{en}, waermede op nieuws seer cladden ende de procure van peper bevoirderen.

't Sedert primo Junij passado hadden aldaer omtrent 250 lasten peper becomen ende met haere volgende jachten naer Bantam vervoert, te weten:

p^r 't jacht de Confoort in 't laetste van Junij	100 lasten
p^r 't jacht de Coster in November daeraen	60 „
p^r gemelte Confoort den 26 Februarij passado	90 „

waertoe van d'onse 151 picol peper hebben geleent daervan in 't affdrijven van de riviere met de baljouw die omgeslagen is, omtrent 50 picol hebben verlooren, soodat alsnu van peper destituijt zijn.

Op aenraden vanden coopman de Vogel is dit aengecomen vaertuijch door den keaij Tommagon herwaerts aen gesonden ende staet eerstdaechs noch een prauw met peper van den pangoran Arija te volgen. Die van Jambij zijn op zijne voorgestelde te doene proffijten sere geinclineert in toecomende met haere peper naer Batavia te comen zullen de wedercompste van dese vaertuijghen verwachten om te verneemen wat avancen ende tractament alhier bejagen, zoodat te verhopen staet in 't aenstaende goede pertije vandaer in Batavia zal werden gebracht. Desen keaij Tommagon vermach in Jambij veel, ende thoont hem een vrundt van de Comp^{ie} te zijn, versoeckt dat alhier voor hem aen zijnen anachoda een jonck kafferken wilde vercoopen, 't provenu van zijn peper soo die voor courante reaelen wort vercocht in realen in spetie over sette ende zijn vaertuijch voorts naer Bantam om eenighe slaven te coopen licentieeren. Den coopman de Vogel is van gevoelen soo in zijn versouck wordt geaccommodeert, dat het de Comp^{ie} voordelijck wesen zal.

Den 26 Februarij passado was in Jambij met zijn vaertuijch van Malacca aengecomen nachoda Oudjou, bij den radie Tommagon in Palimbangh van daer derwaerts gesonden, die door den gouverneur in Malacca van alle zijne goederen berooft ende wederom te rugge gesonden is met een dreijgement bijaldien die van Jambij ende Palimbangh hem binnen den tijt van 4 maenden niet en contenteerden dat haer reviere met 10 geliassen infesteeren ende onvrijhouden zal; d'oorsaeck waerom wert niet verhaelt. De oude coninginne van Jambij Rato Maes heeft daerinne mede 300 R^{a} van 8^{en} geherideert die hierover zeer 't onvreede ende gestoort is daerover niet te beclagen zijn ende sal haer den lust van verdere besendinghe derwaerts te doen, hierdoor wel vergaen.

Soo was aldaer uijt Pahangh mede tijdinghe gecomen datter twee Portugeese scheepen van Maccauw in Malacca waeren gearriveert zonder dat eenighe van onse cruijsende jachten hadden vernoomen ende dat vandaer noch vier andere wierden verwacht. Waeren vande geliassen in zee waergenoomen ende vande beset plaetse onser scheepen verwitticht geweest dat onse scheepen omtrent Poulo Carimon onthielden, dat de vruntschap bij die van Johor met ons noch wierde onderhouden ende dat de jalousie tusschen de Portugeesen ende den Johorsen coninck (over de besendinghe van zijnen ambassadeur na Atchijn) niet alleene continueerde maer noch dagelijcks meer ende meer toenam, &^{a}.

De voor desen door den coninck beloofde 100 picol peper waeren noch niet ontfanghen, daer was questie gemoveert wije van beijde broeders deselve behoorde te voldoen, 't schijndt de coninginne Rato Maes dat eene overgieriege vrouwe is, de voldoeninghe soeckt te verhinderen ende bij aldien deselve wierden geweijgert (dat den coopman de Vogel niet en gelooft), oordeelt dienstich te zijn hem de copie van des coninckx missive daer bij deselve aen de E. H^{r} Generael heeft vereert, derwaerts wierde gesonden om sich in 't voorderen van dien daermede te behelpen.

't Water was over 5 a 6 dagen een weijnich geresen geweest, ende soot noch een cleijnen tijt hadde gecontinueert sonder in corte groote quantiteijt peper affgecomen zijn, doch was tot een ijder zijn verwonderinghe weder soo subijt gevallen, dattet nu niet hooger als in 't drooghe mousson is, waerdoor den peper beswaerlijck ende langhsamer affcomen zal.

Op d' cargasoenen per den Brack ende Nieuw Enckhuijsen van hier ontfanghen waeren eenighe cleeden doort water beschadicht bevonden, eenighe in t naijen van de packen met de naelden doorsteecken, ende omtrent 25 p. parcallen in een pack met messen (apparent uijt moetwil) doorprickelt, waer doer op deselve de behoorlijcke avance niet hebben connen becomen.

d'Onderstaende Chijneesen in Jambij resideerende hebben aen den coopman Lucas de Vogel verthoont dat met de Chijneese joncke 't voorleden jaer van Jambij naer Chijna vertrocken ende bijt jacht den Brack om herwaerts te brenghen aengehaelt 1247 R^a van 8^{en} in spetie aen haere vrunden naar Chijna hebben gesonden te weeten

Bingouw	R^a	700
Piesjangh	„	50
Gochie	„	90
Hockhum	„	30
Cambingh	„	80
Inretullus	„	50
Gecko	„	47
Jan Peck	„	45
Chiactin	„	40
Pettingh	„	20
Chilij Kitchil	„	20
Inretullus	„	20
Tingpat	„	20
Sico	„	20
Sambaijangh	„	25
Compt samen	R^a	1247

Dese joncke is door hardt weer omtrent Jambij van 't jacht den Brack geraeckt ende in Chijna aengecomen zijnde, bij den oppercoopman Cornelis van Houten uijt handen van den schipper ende andere alvooren daeruijt gelicht geweest 2101¼ R^a van 8^{en} als in Batavias comptoirboucken onder dato 26 Augustij passado is te sien; off de voorsseijde penninghen daer onder sijn geweest is onseecker.

Alles stont voorts in Jambij in goede termen ende gaudeeren d'onse aldaer den handel met vredige ende gewenste gerustheijt dat den Almogende laete continueeren.

Vanden oppercoopman Jacob Compostel becomen met dit vaertuijch een

brieff vanden 5[en] deser omtrent Poulo Babij in t jacht de Bardes geschreven, daer bij ons aencundicht dat den nachoda vermits door de langhduerighe reijse van 30 daghen van rijs was ontbloot en apparent Bantam soude moeten hebben aendoen, met 3 sacken rijs houdende 120 ponden op zijn versouck heeft geassisteert ende van omtrent Poulo Doa tot Poulo Babij geconvoijeert dat int gaen van hier naar Poelo Doa de reede van Bantam den 2[e] dezer aengedaen ende aldaer ter reede 4 Engelsche scheepen, 2 Javaensche joncken en eenig cleen vaertuijch sonder meer hadden gevonden, vanwaer 's morghens weder vertrocken was.

Ten selven daghe met de zeewint compt alhier van Zumatrase custe ter reede een joncke gelaeden met omtrent 300 picol peper ende eenighe campher.

Op dato savonts de clocke omtrent 6 uren heeft eenen Hans Maes van Antwerpen, corporaal, leggende aen de westzijde deser steede op de punct Overijssel, zijn huijsvrouwe genaempt Isebella van Solor, omtrent zijn huijsinghe staende over gemelte punt nae dat met den anderen eenighe quaestie hebben gehadt ende omdat zij seecker hoen dat hij wilde wegh dragen van zijn schouder nam, met zijn bloot zijt geweer soodanighen wonde inde slincker zijde van haer lichaem recht onder het sleutelbeen tusschen de eerste groot ribbe van boven nederwaerts pennetreerende tott in de hollicheijt van de borst door de hartcamer ende recht door thart geinfligeert, dat bij hem nedergeseeghen ende corts daer aen deser werelt overleeden is, waernaer hij gemelte zijne vrouwe met behulp van een Chijnees in huijs gedraghen ende nevens de voorschreven redout met een waterprauwtjen de gracht overgevaren hem boswaert in op de vlucht begeven heeft.

7 d° vertreckt van hier 't jacht Cleen Enckhuijsen nevens een saloup ende een tingangh met 8 soldaaten naer den houck van Crawangh omme aldaer volgens zijn medegegeve instructie de wacht te houden ende op d aencompste der Chijneese joncken ende ander vaertuijch te letten ende herwaerts aen te convoijeeren.

Op dato compt alhier van Bantam een vaertuijch met clappesnoten ende orangie appelen.

Soo vertrekt tegen den avondt met het jacht Cleen Bredam naer de Batavische eijlanden om coraelsteen.

Ende is op heden bij openbaeren uitroup aende meest biedende verpacht den alhier wassende ende van buijten comende fijne toeback voor de somme van 25 reaalen van 8[en] ter maent.

8 d° vertrecken van hier d' onderstaende vaertuijghen namentlijck:

11 Javaense prauwen naar Dammack, met omtrent 800 realen aen cleeden ende andere Chijneese waren, ende 1 tingangh naer Benjarmassingh uijtvoerende 3½ picol loijangh, 11½ corge lanckijns ende andere cleenicheden.

9 d° compt alhier van Bantam een tingangh van onse vrije Mardijckers met pertije hoenderen, piesangh, durioens, pinangh, ende andere fruijten meer, waermede becomen een missive van de Portugeesen padre Bartholomeo de Roboredo welckers translaet luijt aldus:

Copie van een brieff van Bartholomeo de Roboredo, jesuijt, geschreven in Bantam den 28 Aprijl (1) A° 1637 aen de E. Heer Generael.

Heer Generael,

De vreede Christij.

Den Heere president van d' Engelsche heeft mij den brieff van UE^{d} gegeven dewelke ick met een groote lust ontfanghen hebben ende geacht alsoo het betaemde ende hebbe deselve verscheijden maalen geleesen ende zal deselve bewaren zoo langhe als ick zal leven om in onse landen aan de Portugeesen te verthoonen tot een teecken der weldaden die UE^{d} mij inde zelve doet om de welke ick UE^{d} verscheijde maale de hande cusse ende tot getuijgenisse van alt geene UE^{a} in deselve zeer voorsichtich ende goedertierenlijck seght aengaende de onthalinghe ofte tractament dat men doen moet aen de gevangene christenen zoo op Batavia aende Portugeesen, als onder ons aende heeren Hollanders ende van het rechtvaerdigh gevoelen dat Uwe Edelh^{t} heeft om dat anders gedaen wert. Ick hebbe zeer geacht te verstaen uijt de missive van UE^{d} dat mijne woorde geloove verleenden. Aengaende de danckbaerheijt die ick beloven te bethoonen met de gevangenen met de heeren Hollanders ten aensien van de verlossinghe in Couchin Chijna aende twee padres van mijne religie verleent, belooven op nieuws 't selve aen UE^{d}, ende indien mijn Godt in Malacca brenght, zal UE^{d} van dese waerheijt heel vroegh tijdingh hebben ende bedancke veel meer over het paspoort twelck UE^{d} nevens zijnen brieff mij zendet ende verleene het volcomen gelooff ende indien het alleen voor mij was geweest zoude zonder het selve nae Batavia gegaen hebben, vertrouwende op de groote beleeftheijt ende aenzienlijckheijt van UE^{d}. Nochtans ist mij niet mogelijck geweest te gaen ontfangen weldaden van UE^{d} om redenen die ick terstont sal zeggen van twelck mij droefheijt blijft meer als niet meerder en can met zijne voornaemste straffe.

De eerste reden is, omdat zijn E^{d} in zijn paspoort stelt ende fundeert de reeden dat mij t selve geeft omdat in Bantam gecomen ben alleenelijck om te handelen vande verlossinghe ende dat ick last brenge van den cap^{t} Generael van Malacca om te handelen van de verlossinghe van alle de gevangene Portugeesen de welcke Uwe Edelheeden hebben ende van alle de heeren gevangenen Hollanders die de Portugeesen hebben, ende dat in geheel India op t welck ick segge dat ick in Bantam niet ben gecomen alleenelijck om te handelen vande verlossinghe maer ben gecomen in geselschap vanden Heer ambassadeur ende indien hij niet gecomen waer, soude ick niet gecomen zijn. Ende stellende dat ick gecomen ben, is geweest mijne compste alleenelijck om te handelen van de verlossinghe van de twee padres van mijne rieligie ende niet van alle de Portu-

(1) Zoo het hs.; hier moet een fout in schuilen.

geesen, ende indien van eenighe handelde zoude geweest hebben om vrientschap off barmharticheijt maer niet om verplichtinghe. Ende ben zoo verre daer aff dat macht zoude brenghen vanden Heer cap[t] van Malacca, dat noch sijn verlies is, schrijft niet brengen om te comen handelen vande verlossinghe der padres maer heeft mij alleenelijck met woorden stilswijgende verloff gegeven om te comen voor biechtvader van den heer ambassadeur want andersints souden hem tot groote schult gereeckent hebben dat hij zoude belasten verlossinghe te doen ende verloff te verleenen aen anderen om te comen handelen sonder order van den heer vijce roij ende alsoo brengh ick alleenelijck zijn authentijck schrift in t welcke hij mij geeft de drije Heeren Hollanders die ick in Malacca gelaeten hebbe tot verlossinghe van mijne padres ofte van ijmant dien ick wil, maer seght niet dat ick zoude comen in Batavia deze verlossinghe handelen; daer om aengesien UE[d] zijn paspoort fundeert op dese mijne compste nae Batavia te vergeeffs zijn want ick niet hebbe de macht die UE[d] seght ende verstaet dat zonder deselve UE[d] niet wil dat ick off eenigh ander Portugees daer come.

De tweede reden is, genoomen al hadde ick de macht gehadt die UE[d] in zijn paspoort stelt, soo hebbe ick geen order van mijn eerste om naer Batavia te gaen dan alleenlijck in geval soo onse twee padres daer waeren ende ick hebbe een uijtgedruckt bevel van mijne opperste ofte superiores dat ick niet [naer] Batavia zoude gaen indien de padres daer niet waeren daerom aengesien mijne padres aldaer niet zijn ende al verlost zijn is mij niet geoorloft daer te gaen tegen last ende orders van mijnen prelaeten gelijck UE[d] wel verstaet.

De derde reden is alhoewel ick geen ordre hadde die ick segge van mijn oversten en moghte na Batavia gaen, soo hebbe ick daer niet te doen als te handelen van de verlossinghe van drie gevangene Portugeesen die UE[d] daer heeft, aen dewelcke ick geen bijsondere verplichtinghe hebbe niet meer als int gemeen van Portugeesen christenen ende zoude mij niet wel affgenoomen werden van mijne oversten ende vande Portugeesen dat zulcx zouden onderwinden ende nae Batavia gaen alleenelijck om oorsaeck die mij zoo hoogh raeckt; daer en boven seggen zij mij dat UE[d] deselve niet zal geven omdat ick ze met mij zoude neemen zonder dat UE[d] overleeveren de heeren Hollanders die ick binnen Malacca hebbe dewelcke ick niet can overleveren sonder dat UE[d] die belast te soucken ende belasten te soucken, kont andere gevanghenen zenden zonder t welcke noodich is dat ick nae Batavia ga.

Tot dese redenen wert bij gevoucht dat het laet is, omdat ick nae Batavia can gaen, wederom naer Bantam keeren ende na Malacca vertrecken ende in dese mouson nae Chijna reijsen, waernae toe voorneemens te gaen ende den heer ambassadeur ordre heeft van den cap[t] generael van Malacca om op het langhste van hier te scheijden int begin van desen Meij van welcke ordre ick niet wiste doen ick aan UE[d] schreeff. Derhalven gesien hebbende alle dese redenen, is mij niet mogelijck geweest te gaen UE[d] besien noch te handelen

vande verlossinghe in Batavia gelijck zich wel laet sien ende zoo heeft oock mede de Heer President van de Engelse geoordeelt dewelcke ick int samenspreeckinghe dese redenen deelachtich gemaeckt hebbe ende alsoo sal UE[d] mijn veronschuldighen wegen de compste, het verlies ende gevoelen van niet te gaen blijff alleen bij mij alsoock de erkentenisse die ick schuldich ben aende goede wille dewelcke UE[d] in zijnen brieff bethoont om mij wel te onthaalen ende weldaden te doen.

UE[d] zal mij seggen waerom ick belast hebbe te versoucken de paspoort ende daeronder vermenght de heere president van de Engelschen, op hetwelck ick antwoorde dat wanneer ick belaste t selve te versoucken, wist ick seeckerlijck dat mijne padres gevanghen waren ende wiste niet seeckerlijck ofte op Batavia waere oft niet ende docht bij mij selffs datse soude comen met de scheepen van Japan omdat se mij zeijde dat se sonder twijffel inde zelve zoude comen ende alsoo om geen tijt te verliezen hebbe in manieren van voor comen het paspoort versocht omdat de padres comende, terstondt zoude gaen handelen van deselve, 't welck alles aen den heer president gecommuniceert hebbe, als aen hem begeerde dat aen UE[d] soude schrijven want noch mijn possessie, noch mijne conditie is, met bedroch te handelen inde saecke te verhandelen. Doch vertreck ick na Malacca segghe UE[d] voor mijn uijtterste resolutie soo UE[d] geraden vint te senden een schip off fragata opde reede van Malacca met een witte vlagge inde gantsche maent van Maij tot den 10[en] Junij welck den tijt is dat mij ten langhste sal onthouden inde selve starckte tot het vertreck nae Maccao ende int geseijde schip geraden vint te seijnden de drij gevangen Portugeesen die in Batavia zijn te weten Anthonio Peixoto, Nicolao de Costa, ende Estevano Garees ende ingeval de padre freij Fransisco de Gamboa, religieus vande ordre van Santo Dommingos, van Malacca na Batavia weder vertrocken was, dat ick daer zal geven aen den cap[t] van het schip van UE[d] de drie heeren Hollanders die ick daer hebbe ende zal met oprechte waerheijt versorghen de twee andere te crijgen ende om deselve te geven zal geen twijfel zijn ende derhalven zal ick grootelijckx achten dat UE[d] een proeff doe van mijn woort, ende het werck sal aen UE[d] betoonen, dat begeere UE[d] te dienen ende dat ick de waerheijt handele, welck mijn habijt moet belijden. Derhalve verpande aan UE[d] mijn woort van religieus ende prijster ende mij zal zeer weedoen soo UE[d] in desen deelen niet en gelooff ende indien met meerder aen UE[d] conde verseeckeren dat ick segge, zoude zijn E[d] dat verseeckeren ende UE[d] vertrouwe dat op ree van Malacca niet en zal eenighe overlast gedaen worden aen het schip ende aen de heeren dewelcke daer in zijn zullen, terwijl dese saecke zal verhandelt werden, want ick daer zal connen verrichten alles wat tot dit werck zal noodich zijn. Beloove mede op nieuws neersticheijt te doen om te verlossen de andere heeren soo die van Goa weder gecomen zijn, ende indien niet, zal wederom weghen haerluijden nae Goa schrijven omdat se haer in Zuratta los laetende, verclaere meer aen UE[d] indien door de Uwe niet zendt de gevangenen tot verlossinghe van die UE[d] aldaer heeft

binnen den tijt die ick stel dat nae mij vertreck nae Macao wederom zullen subjeckt blijven aen den heer cap^{t} generaal van Malacca, want ick dan geen recht over haer hebben zal ende slae twijffel om haer te geven 't welck niet zal wesen met mijne assistentie. Tot belooninghe van dit mijn goet gemoet versouck ick eijndelijck aen UE^{d} dat gelieft te senden met de drij gevangenen den Spanjaart Alvaro Muuos om het goet dat ick hem begeere te doen want is seecker gelijck ick aen UE^{d} geschreeven hebbe, dat alle andere voijagie die hij doet tot sijn nadeel zal zijn. Onze Heere verlicht UE^{d} met zijne genade.

Bantam den 28 van April 1637

was onderteekent
UE^{d} Dienaer
de Padre Bartholomeo de Roboredo.

Den fugitiven corporael Hans Maes, die op den sesten deser zijn huijsvrouwe heeft omgebracht, is op dato door hongersnoot aen de punt Gelderlant op hoope van inde cruijt celder verburgen te werden gecomen, ende door de officieren de justitie over gelevert.

Op dato vertreckt van hier naer Grisse een lamboe met pertie loode pitjens ofte Javaense munte.

10 d^{o} verseijlen de 4 onderstaende vaertuijghen, namentlijck:

2 giljons ende 1 balouw naer Grisse ende voeren samen uijt 30000 prada ofte geslagen goudt, 370 pampieren gout draet, 400 p. groff porseleijn, een picol gante ende partije loode pitjens.

1 cattoor naer Surrobaija met 96 cattij tin ende pertije loode pitjens.

Tenselven daghe met de zeewint alhier van Cheribon ter reede drie tingangh geladen met omtrent 90 picol swarte suijcker, 12 potten olij, ajuijn, loock ende andere snuijsterije meer.

11 d^{o} arriveert alhier van Martapourij uijt de reviere van Banjermassingh 't langh verwachte ende naer uijtgesiene fluijtschip de Duijff met een cargaesoen monteerende *f* 49966.7.4, bestaende in

131 lasten, 135 gantanghs peper
1500 bossen rottangh
401½ R^{a} swaerte Chijneesgout, bestaende in
29 schuijtjens ende 5 stuckjens
3 packen poulangobers terugge gesonden,

waermede ons toecomen twee missiven den een van dato den 11 Desember van den ondercoopman Olivier de Solemnes, ende d'andere in dato ul^{timo} Meert passato van den oppercoopman Coenraet Cramer, nevens de gehoudene dachregisters, resolutien, &^{a}, uijt alle welcke ten principaelen verstaen 't geene volcht:

Hoe aldaer successive sonder eenighe rescontre van hier waren gearriveert te weeten:

den 21 November 't fluijtschip de Duijff den 24 October van hier derwaerts vertrocken ende den 7 Februarij passado 't jacht Hoocbcarspel, op p[mo] Meert derwaerts geseijlt met den oppercoopman Coenraet Cramer, die in conformite van zijne medegegeven instructie uijt handen van den ondercoopman Olifier de Solemnes alle des Comp[ies] effecten ende uijtstaende schulden aldaer onder behoorlijck geteeckent transpoort omme bij hem achtervolgens gemelte instructie ten meesten dienste van de generaele Comp[ie] te benificeeren overgenoomen heeft, monteeren t' samen *f* 142347,18,7 ende bestaende in:

432 R[a] swaerte Chijnees 31 tuijl 11¾ maes Martapouris sant	gout costende	*f*	15615.11.4
7670 R[a] van 8[en] in spetie à 51 stv. p.		„	19558.10.—
3000 R[a] van 8[en] in loode pitjens.		„	7650.—.—
247 lasten, 297 gantanghs Martap[ia] peper		„	63093. 1.2
4150 bossen rottangh à 28 bos per reael.		„	377.18.14
aen diversche sorteeringhe Choromandelse ende Sumatrase cleeden tsamen.		„	22175.18.7
aen zijde stoffen als andersints		„	847.18.—
aen uitstaende schulden		„	13029.10.8
	Compt samen	*f*	142347.18.7

Dat gemelte fluijt de Duijff den 12 Desember passado bij voorschreven Solemne met 91 lasten peper ende 3100 bossen rottangh van daer herwaerts aen om noch de vaderlandsche retourscheepen te beloopen gesonden, ende door de vehemente winden met haere stroomen niet cunnende winnen, aldaer den 17 Januarij passado wederom gekeert was, hebbende op prijmo Januarij omtrent Boomkens eijlandt de vloot van de E[d] Heer Generael bejegent ende int keeren naer Benjarmassinghs reviere 2 jonckjens geladen met sout, suijcker, rijs, blauwe verwe ende andere snuijterij daer van 't volcq gevlucht was, aengehaelt, welcke jonckjens door t extraordinarij hart weder naer dat omtrent 7 a 8 lasten sout uijt deselve hadde gelicht in de grondt hebben gehackt sonder dat ijets meer daer uijt hebben connen becomen.

Dat aldaer boven de voorschreven 131 lasten peper ende 1500 bossen rottangh in d° fluijt geladen, noch int schip Weesp, t jacht Cleen Petten, ende 2 Chijneese jonkjens waeren gescheept 113½ lasten peper ende 1680 bossen rottangh te weten:

in t jacht Petten	13½	lasten peper	100	bossen rottangh
in Weesp	100	lasten peper	1680	bossen rottangh
Compt samen	113½	lasten peper	1780	bossen rottangh

die tegen halff April van daer herwaerts stonden te volgen; den almogende geleijde tsaem in salvo.

Ende resteeren noch bij den pangoran in voorraet ruijm 100 lasten peper die binnen corten tijt nevens noch omtrent 40 a 50 lasten meende te becomen

waertoe den coopman Cramer versouckt met den eersten een bequaem jacht om over te voeren derwaerts mach gesonden werden nevens de naer volgende comptanten ende cleeden, omme daermede 't nieuwe aenstaende gewas te moghen procureeren dat sich schoon ende grooter als dat van voorleden jaer verthoont ende wel op 400 a 450 lasten zullen vallen verhoopt wort, alsoo doort terugge sende vande voorschreven 401¼ realen swaerte Chijnees schuijt gout dat aldaer niet hooger als tot de waerde vant Matapours santgout wilden aenneemen ende uijt doen van 2480 realen van 8en aenden pangoran met niet meer als 5190 Ra in specie ende 987¾ realen aen Martapours zantgout is versien, die niet bastant sijn om d° uijtsettinghe tegen een derde comptant, ⅓ in cleeden, ende ⅓ in loode pitjens als bij zijnen voorsaet is gedaen ende bij hem mede betracht zal worden te cunnen doen waertoe als vooren geijscht

10000 Ra van 8en in spetie
10 packen camgoelonghs met ende zonder goutdraet
4 packen roode betillies
2 d° tape grandes
6 d° tape citchils met ende zonder goutdraet
3 d° gordel Chijnees
4 d° gobers, waeronder eenige extraordinarij schoon
4 d° tape Chijnees
1 d° sijde petas
5 d° Chijnees tros van 2 a 3 sorteeringhe
10 d° grove blauwe baftas
5 d° Surattse smalle chits
3 a 4 paer propere flueele mijlen met goudt ende silver geboort.

Eenighe slechte schilderijen van scheepen, ruijters te paerde, naeckte parsonagien, Moijses, Aron, Davidt, Salomon ende diergelijcke patriotten uijt het oude testament, alle van cleene waerdije omme tot schenckagie aen de groote te gebruijcken die daeromme ernstelijck hebben versocht.

Van loode pittiens is Martapoura door de Chijneesen seer vervult ende worden noch dagelijkx mede groote partije gemaeckt en tot 4370 per reael vercocht soodat d' onse tot 4200 p. per reael gelijck alhier incoops costen, qualijck van der handt willen. Den pangoran is oock van meeninghe de selve door haer swackheijt aff te setten ende andere, grooter, ende stercker van coper ende andere materialen gemenght in plaetse te doen maken, waer van de sekerheijt metten eersten staen te verneemen.

Den oppercoopman Coenraet Cramer heeft op zijn aencompste bij den oude ende jonge coninck int bijwesen van alle de grooten audientie gehadt ende aen dezelve uijt den naem van d Ed Heer Generael een matighe vereeringhe ten dienste van de generaele Compie en om haere gunste te capteeren gedaen, die van dezelve wel onthaelt beleefdelijk bejegent ende belofte van solemneele

onderhoudingh des comptracte met d E[d] Heer Generael wegen de leverantie des pepers aengegaen hebben gedaen, ende dat aen d'Engelsche nochte geenige andere vreemdelinghen eenighen peper souden worden toegestaen alsoo sulcx aen alle d'onderdanen ende Chinesen op hooge penne vervallen was, maer dat alle deselve aen E[d] Heer Generael die den ouden conninck sijnnen broeder intituleert, soude toekomen ende gelevert werden waer op hier naestelijck mocht verlaten.

Den ouden coninck heeft door sijnen hoogen ouderdom de regieringe des rijcks aen sijne soons ende swagers geresigneert ende opgedragen namentlijck Radia Annom, Raedia Pattiannom, Radia Antacosama, coninck van Contwaringen, ende Radia Martasarij door wien voortaen met raet van den ouden connick alles sal worden gedirigeert; gemelte Raedies doch principaelijck Raedia Pattiannom hebben haer gemiscontenteert gethoont dat met de fluijt de Duijff van de Ed. Heer Generael niet een briefken tot teecken van vruntschap hadden becomen, te meer Raedia Itam daer inne gekent was, daer over seer jeloers sijn ende sij nae te kennen willen geven dat zij aen 't contract tussen de Ed. H[r] Generael ende den ouden coninck gemaeckt niet gebonden sijn alsoo desen Radia Itam die altoos een vrundt van d'Engelsche ende ons hinderlijck is geweest, door haer toedoen uijt des conincx raedt geseth ende simpelijck governeur vande stadt Martapoura gemaeckt, daer mede nae alle apparentie in cort uijtgestooten sal worden alsoo door zijne quade gangen des coninckx ende alle de grooten haet op zijn hals heefft gehaelt, ende alsoo [geseijt] wiert alreede zijne goederen souden opgeschreven zijn. Off de generale Comp[ie] bij desen nieuwe regeeringhe niet wel eenige impedimenten ofte veranderinghe in haere affairen mochten toecomen, is grootelijcks te beduchten en staet den tijt alles te openbaeren.

De Engelsche residentie in Martapoura die in corten tijt van 7 persoonen tot op 2 na aenden andere subitelijck sijn overleden, waeren van comptanten ende coopmanschappen onversien,. ende vanden peper handel t'enemael geseeludeert. Zijn oock tot twee maelen bij den coninck ende andere radias sonder audientie te becomen gemoet, hadden sedert Julij passato dat vandaer met hun jacht de Perel ende een cleen fregatgen omtrent 30 lasten [dat met] peper naer Bantam hebben gesonden, geen secours becomen noch eenige peper ingecocht. Enelicken was den 25[en] Merdt passado aldaer van Jappara aengecomen een cleen jachtien groot omtrent 20 vaten met sout gelaeden, rapporteerende vandaer binnen een maent een groot schip met 300 vatten stont te volgen met wat cappitael, wiert niet geducht soodat te verhoopen staet, vermits den ouden coninck als noot verboden heefft aen niemant als aende Comp[ie] eenige peper meer en vercoght [sal worden], dat bij d'andere radies oock belooft is naer te comen, welhaest van daer mochten comen op te brecken, dat Godt geve, alsoo door haere ende der Chinesen cladderije die van hier in Martapoura waeren aengecomen de cleeden op een lage marct gedaelt en den peper onder den duijm boven den gecontracteerden prijs opgejaecht wiert, waer op de Martapouresen door haere aengebooren giericheijt

al meer begosten te letten, soo dat d'onse voorstellen ende voor de Comp[ie] noodich achten, dat men de Chinesen van daer behoort te weren ende dien taloijeerden (1) peper handel voorde Comp[ie] alleen met exclusie van alle andere, bij alle mogelijcke middelen te bemachtigen, om bij dien middel onse cleeden in riputatie te houden ende den peper niet hooger als volgens 't gemaecte contract aldaer niet wijser als nu sijn maecken.

Van Limboelan, een eijlant omtrent de Straet Bancka naest de custe van Borneo gelegen, was aldaer een joncgen met goede partije cleeden aangecomen, daer door den afftreck in Comp[s] cleeden al mede vrij wat is gestut.

In Julij passado heeft raedie Itam een joncke met omtrent 12 coijangs peper van Martapoura naer Coutchenchina gesonden, die tot nu toe niet weer gekeert, ende soo zij meenen verongeluct is, dat wenschelijck waer, om daer een afftier te crijgen van verder besendinghe derwaerts te doen.

Naer dat den coopman Cramer volgens sijne instructie erenstich ondersoeck bij den sabandar ende andere inwoonderen en Chinesen hadde gedaen om kennisse van eenige parelbancken (die naer gerucht worden omtrent Baenjer gelegen sijn) te becomen, is hem eijntelijck bij gemelte sabandaer ende andere aengecundicht, dat bij oosten Borneo van een banck genaemt Wuijdara eenige parelen voordesen in Martapoura sijn gebracht, maer dat sederdt met die van Passir in oorloghe zijn geweest gene besendinge derwaerts is gedaen. Dat oock benoorden Solor ende Taguna twee schoone parelbancken een d° recht voorde baeij van Mindanao ende een ander bij noorden Borneo in een baeij die Borneo genaempt wert, tegenover de drochte van Paracel gelegen sijn; dit sijn alle de plaetsen daer heeft cunnen vernemen eenige paerlen te vallen.

Goede partijkens groote, middelmatige ende cleene diamanten worden in Martapoura om te venten sometijts vertoont, soo hem ordere tot een incoop van dien wort gegeven, versoecke met een coraet gewicht mocht werden versien.

Besaersteenen worden mede soo nu ende dan verthoont, maer worden hoogh op gelt gehonden, ende willen deselve niet als voor contant vercoopen.

Om onse nieuwe houte gemaecte logie (die met cadjangs gedect is) voor brant te bevrijden, versoect d' selve met een pannen dack te mogen versien, om Comp[ie] middelen des te seckerder daer in te mogen vertrouwen.

Over de groote onderwichte die de Comp[ie] van tijt tot tijt op de Martapouras peper heeft gedragen; is den coninck verscheijden maelen aengesprocken, ende om de vergrootingh der peper maten, ofte dat d'selve met de daethse souden mogen wegen instantelijck versocht, die tot d' een oft d' ander niet heeft cunnen verstaen, ende tot antwoorde gedient, dat zijn volck van outs gewent waeren haere peper met de aldaer gebruijckelijcke maete te leveren, dat 't invoeren van wegen een groote alteratie onder de boeren (dat noch haest wilde

(1) Beteekenis?

ende brutaele menschen sijn) soude veroorsaect ende ons dienvolgende met 't oude gebruijck vande peper bij de maeten t' ontfangen mosten tevreden houden.

't Jacht Hoogcarspel was int gesicht van onse logie voor de spruijt vande reviere (alwaer 't schip Wesip ende 't jacht Petten hebben gelegen) ten ancker leggende, daerinne alle des Comp^ies contanten ende cleeden (omme alle onge-vallen voortecomen) gescheept zijn.

Met voornoemde fluijte becomen alhier een wisaere vanden coninck, geac-compangieert met 6 stucx Martapoursche matgens aen d E^d Heer Generael, welcks translaet is luijdende als volcht (1):

12 dito arriveerden alhier van Androgirij een jonckgen met omtrent 130 picol peper daer boven brengende aen d'E^d Heer Generael d'onderstaende missive van de coninginne luijdende als volght (1):

13 d° compt van Agur omtrent gelegene eijlanden (2) ter reede 't jacht Sardam met gehouden craelsteenen. Soo comen mede ter reede van Jappara ende Bantam d'onderstaende drie tinganghs namentlijck:

Twee tingangs met Javanen van Jappara, medebrengende omtrent 60 sacken rijs, 10 picol 450 bossen swarte suijcker, ende andere cleenicheeden meer.

Een tingangh van Bantam met 1000 p. koockpotten, 100 bossen piesangh ende andere fruijten.

14 ditto verschijnende alhier twee balous van Bantam, geladen met 100 picol witte Bantamse poijersuijcker, 5000 oude clappes noten, hoenderen ende andere snuijsterijen meer.

Soo vertrect van hier tegen den avont nae Catte een giljouw en voert uijt 17½ picol coijangh, 4½ picol lanckijns, 340 p. fijne porceleijne schottels, 1000 p. groff porseleijn, 174 comboutijns ende eenige andere Chineese cleijnicheden.

15 dito worden door gecommiteerde de missive vanden coninck van Martapoura uijt de fluijt de Duijve ende die van Androgirij hier binnen gebracht en met lossingh van canon benevens 3 charges vande int geweer staende mis-quetiers ingehaelt.

16 ditto comen alhier met de zeewint van Bantam ende Lampongh aen een vliegertgen met een tingangh; een vliegertgen van Bantam met chirij beladen. Een tingangh van Lampongh met vier levendige buffels.

17 ditto vertrecken van hier d' onderstaende 2 vaertuijgen namentlijck:

Een wanckan naer Bantam met 545 p. fijne porseleijne schotels, 400 p. vier-cante spiegeltgens, ... (3) picol candij ende anderen cleenicheden.

Ende raedia Facke met zijn jongien naer Indrapoura ende Atchien uijt

(1) Niet ingevuld.
(2) Aldus het hs.
(3) Onleesbaar.

voerende 11300 p. groff porcelijn, 2400 pampieren goudtdraet, 20 cleene vergulde spiegeltgens, 60 isere pannen, ende 300 R^{a} van 8^{en} in contant; waermede den sabandaer des coninex van Atchien in Indrapoura sijne missieve met voornoemde radia Facke alhier ontfangen wordt beantwoort, ende tot een erkentenisse ende onderhoudingh van vruntschap met een baer cleenigheden geaccompangieert.

Soo comen alhier met den zeewint ter rede d' onderstaende twee vaertuijgen namentlijck:

Een balouw van Androgirij met omtrent 120 picol peper ende

Een vliegertgen van Bantam met cierij ende pinangh.

18 ditto compt vande Battaviase eijlanden 't jacht Cleen Bredam met ongehouden corael steenen geladen.

Soo verschijnt mede alhier van Lampongh een tingangh toebehoorende onse inwoonende Javaenen, brengende mede een levendigen buffel ende partije rijs.

19 ditto arriveert alhier uijt Siam Comp^{es} joncke Battavia met een cargasoen bestaende in:

400 picol sappanhout 560 cattij aguilhout in 6 cassen en 17 cooijangh padij	costende te samen met alle ongelden ƒ 3556.—.—.

Daermede becomen vanden coopman Jeremias van Vliet twee missieven, d' eene van dato den 18 Feberwarij, sijnde coppia der missieve per 't jacht India geschreven, ende d' ander in dato den 2 Mert passato, nevens dachregister vanden 4^{en} December passato, per 't schip Wapen van Delff, [houdende 't geen aldaer] voorgevallen ende gepasseert is, namentlijck:

Hoe doort niet verschijnen van eenige scheepen ofte ander vaertuijgh uijt Taijohan, ende dat van de selver comste, doordien 't mouson begint te verloopen, bij na dispereren, den coopman Jeremias van Vliet met den raet goet gevonden heeft, omme ons de negotie boecken ende noodige advijsen van daer intijts te laten toecomen, een van des coninex fergatten te versoecken, genaempt India, die door behulp van Oija Berckelangh met een machtige schenckagie becomen, ende den 18^{en} Feberwarij passato gemant met 40 Nederlanders ende 3 Jappanders van Siam herwaerts aen met 50 picol sappanhout costende ƒ 125.— gesonden heeft, 't welck tot hier toe als nu niet verlicht is.

Dat onderwijlen soo met het timmeren van gemelte jacht beesich waeren geweest, aldaer Godt lof den 12^{en} Februarij van Taijouwan aengecoomen was den ouwe joncke Battavia, met een cargasoen bestaende in 5000 taijl Chinees schuijt-silver, 10 pieckol rouwe Chieneesche sijde, 100 pieckol Japans cooper, 41240 p. groove en fijne porseleijnen, sijde stoffen, als andersints, monteerende tsaemen ƒ 35344.4.—.

Dat echter hadden noodich geacht ende geresolveert gemelte jacht opt spoedichste met advijsen als naer herwaerts toe te laeten vertrecken om des te

eerder van hier met contanten, daer van seer ontbloot sijn, tot een incoop der Japansche ende Taijouwansche cargasoenen geseeckondeert te werden, met naedere ordre omme soo onderweegen 't schip Noortwijck, dat van Cambodia alhier wert verwacht ende met voorschreven joncke Battavia, in comp[e] van Taijouwan was genavigeert, quamen te beijegenen, daer uijt soo danigh 10000 taijllen schuijt silver souden lichten, als door d'heer Johan vander Burgh om de risico te verdeelen in Taijouan vant Siams cargasoen uijt d'jonck gelicht ende in Noortwijck werden gescheept, om ontrent Poulo Laut aende joncke weeder om over te geeven, dat door hart weeder ende 't geraecken van den anderen niet is geschiet ende daer ingebleeven sijn, om daer meede alsdan op 't spoedichste naer Siam te retourneeren ende sich als vooren daer van tijdelijck te moogen dienen, ende alles op d'aencomste van scheepen van hier gereet te hebben, alsoo tot den incoop der gemelte cargasoenen, volgens de geslooten boecken, op ultimo Februarij niet meer als met een capitael van *f* 97308.1.— was versien, bestaende in:

114 cattij, 2 taijl, 5 maes in comptant. . .	*f* 13693.17.8
5660 pickol sappanhout, costende	„ 14136.17.8
25025 p. harte vellen	„ 7717. 1.—
3600 p. roche vellen	„ 754.10.—
aen alderhande andere coopmanschappen	„ 33206. 9.5
aen uijtstaende schulden	„ 24195.13.8
aen houtwerck als andersints.	„ 3593.12.3
Compt saemen	*f* 97308. 1.—

Waer af moet getrocken worden *f* 21818.5.— voor 10000 pieckol sappanhout, in October passado van des coninckx fackteeur gecoft ende tot nochtoe onbetaelt gebleeven, die door gebreck van comptant niet heeft connen voldoen alhoewel daer over tot verscheijde mael aen gemaent is, soodat hem maer suijver effeckten soude resteeren *f* 75489.16.—.

Die alschoon alles tot gelt gemaeckt ende geuijt waeren, niet bastant sijn omme den incoop der profijt geevende Japansche ende Taijouansche cargasoenen te connen voldoen, alsoo bij tijdich ontset van comptant aldaer voor gemelte quartieren d' naervolgende goederen sal connen procureeren, namentlijck:

voor Japan:

80 à 90000 p. hartevellen van diversche sorteeringe
1500 à 20000 p. roode bereijde harte vellen
15 à 20000 p. rochevellen van diversche sorteeringhe
3 à 4000 pieckol sappanhout
3000 p. buffels hoorens
50 pieckol borborrij
5 à 600 bossen Pattanische rottangh

5 à 600 cattij aguelhout cabessa
2 à 300 potten clappes olij
600 pieckol camboodiasche nootgens
partije swart lack.
voor Taijouwan:
2500 pieckol sappanhout
600 pieckol loodt
100 cooijangs rijs
12 à 1500 cattij aguelhout, de soort pee,

nevens verscheijde andre cleijnicheeden meer, die alle naer calculatie ontrent de 90000 guldens sullen coomen te bedraegen, waervan niet meer in voorraet heeft als:

5660 pieckol sappanhout

25025 p. harte vellen ende waeren noch over de 10 a 12000 p. bij ende omtrent de stadt afgecoomen ende wirde noch dagelijx groote partije verwacht.

3600 p. rochevellen, daervan in Banckocq ende omtrent de stadt noch wel 10000 p. onder de Chineesen ende Japanders zijn berustende.

600 pieckol Canboodijasche nootgens

700 p. buffels hoorens.

Soodat met 't missen van voorschreven 10000 taijl ende gebreck van comptanten den incoop niet naer behooren can vervolgen, dien volgende versoecke soo spoedich van comptanten mach werden geprovideert, als mogelijck is. Twijffel niet ofte sal alles en meerder quantiteijt noch soo spoedich connen bekoomen, dat de scheepen ter behoorelijcker tijt vandaer naer gemelte quartieren sullen moogen vertrecken, dat Godt geeve.

Booven de voor verhaelde cargasoenen verhoopt de coopman van Vliet tegen December aenstaende voort patria ende dese inlantsche quartieren tot een reedelijcken prijs noch te sullen connen bekoomen:

12 a 15000 pieckol sappanhout
2000 a 2500 pieckol bruijne Sieijamsche suijcker
4 a 5000 potten natten indigo ofte blaeuwe verve
15 a 16000 p. harte vellen van diversche sorteeringhe
3 a 400 bulshuijden
2 a 300 buffelshuijden
30 a 40 p. tijgersvellen
50 a 60 pieckol gommelacke
8 a 10 pieckol gittagomme
8 a 10 pieckol aguilhout van de soorte cabesse ende barigbij [?]
5 a 600 p. kuijasij balcken
6 a 800 d° plancken
5 a 600 potten clappus olij, bij goet gewas.

Waertoe ende om den vellenhandel op nieus te bevoorderen van hier is eijschende:

40000 R^a in comptant.

426 corgie soodanighe sorteeringhe Choromandelsche cleeden als aende goeverneur Carel Reijniersen bij sijne missieve in dato den 30 Januarij heeft versocht aldaer te prockereeren ende int werck te doen stellen.

2500 a 3000 ℔ root cattoene gaeren
3 a 400 pieckol lichte peper
2 d^o vermelioen
8 a 10 pieckol sandelhout
5 a 6 pieckol geroffel naegelen
5 a 6 pieckol nooten musschaet
3 a 4 pieckol macis ofte foelie
2 a 3 cassen Persiaens rosewaeter
5 a 600 pieckol Japans iser in corte staefkens dat 2 taijl ofte 12 gulden sal haelen
3 goude kettinghs gemaeckt van 10, 12 a 15 R^a swaerte geamalijeert
3 d^o met ovale scheckels voor den kooninck.

Twijfel niet alhoewel Siijam met d'aencomste van 2 Moorsche scheepen in Tanasserij vandaer overlant jegenwoordigh van cleeden seer vervult is, ofte sal met de Mooren de geeijste Coromandelsche sorteeringhe een goede ende profitable mart treffen, soo daer mee maer tijdelijcken wort gesecondeert.

De cleeden met schip Leijden van hier ontfangen waeren met reedelijcke avans gebenefiseert behalven de bickemanijs en cattawanijs, die niet meer als 9 persento avans hebben gegeven, niettegenstaende deselve tot hooger prijs als voor deesen sijn vercoft, meent deselve op Coromandel met geen rechte kennisse ingekoft sijn, soodat desen jaere niet meer in negotie is geavanseert als *f* 27367.10.12.

Uijt de reviere van Chinchieuw waeren alhier aengecoomen twee Chineese joncken ende wert noch andere verwacht, gelaeden met groove porcelijnen, isere pannen, sijde stoffen, thee, toeback, als andere Chineesche waeren, waer door de porseleijnen soodanigh in prijs sijn vermindert, dat de oversijnde 253259 p. quaelijck den incoop sullen [halen]. 't Schijnt de Chineesen op hoope van goede profijten den handel soecken te hervatten niet tegenstaende de groote gerechticheeden ende vexatien die aldaer onderworpen sijn soodat de Comp^{ie} in toecomende geen voordeel opde Chineesche waeren van Taijouwan in Siijam te verwachten heeft.

Om een rechte kennisse van de Siamsen indigo te becoomen, hadde een stuck laegh lant achter Comp^{ies} logie met indigo saet besaeijt ende souden noch een stuck op 't hooghe erf besaeijen, omme te ondersoecken hoe hem 't cruijt int

wassen, afsnijden ende 't maecken vanden indigo verthoonen sal. Den ondercoopman Claes Verwer is van gevoele dat den Siamschen natten indigo niet alleen tot suijverder maste te brengen, maer oock om drooch in kisten te moogen vervoeren te prepareeren is, daer toe veel tijt om te droogen ende suijveren van noode is ende de Siammers daertoe qualijck te beweegen sijn, alsoo haer bij de oude maniere van deselve nat te leeveren houden. In toecoomende staet ons de seeckerheijt ende een proeve van dien te verwachten.

Niettegenstaende 't rijsgewas desen jaere wel is geslaeght, hadde den coopman van Vliet den trae vande voor dese beloofde 200 cooijangh rijs niet eer als op vertreck vande voornoemde joncke met groote moeite becoomen, die met den eersten soude moogen ontfangen soo met scheepsruijmpte tot overvoeren denselven waer versien; 't schijnt desen Sijamschen coninck sich altoos vastelijck heeft ingebeelt sijnen rijs niet te connen missen ende dat genootsaeckt souden sijn door sijne traege tegeven lesentie, deselve met groote schenckagie (daert desen gierigen usurpateur om te doen is) te moeten versoecken, maer sijende door ons traegh versoeck in sijn meeninghe bedroogen is, ende tot sijn gewenst voorneemen niet en can koomen, soeckt onse aldaer voor deesen gegaudeerde vrijicheijt ende lieberen handel te bepalen, ende ons nae sijn pijpen te doen dansen, dat bij seecker kruel ende noijt gehoorde actie aen d'onse onlangs beweesen, genoechsaem is gebleecken ende te kennen gegeeven.

Want soo als den ondercoopman Reijnier van Tzum met 7 assistenten, den barbier ende den bottelier, vant comptoijr, sijnde tsaemen 10 persoonen sterck, den 10^{en} December passato naer ouder gewoonte ende becoomen lisentie vanden coopman van Vliet met een praeuw de revier op uijt speelen gevaeren, gecomen sijnde aen seecker tempel schuijns over de revier vant prinsenhof genaempt Boerrettiet, alwaer aen lant gegaen ende om hun wat te vermaecken neerslaende, zijn vande geestelicheijt gelast van daer te gaen ofte dat haer met gewelt van daer soude helpen, alsoo schijnt deesen tempel somtijts bijden kooninck om sijne oververmaerde heijlicheijt wort besocht, die datelijck sonder eenighe commotie naer verscheijden discoersen gehouden met de paepen van daer geretireert ende haer een stuck weeghs van deselve onder de schaduwe der boomen ter neer hebben geset ende tot op 't vallen van den avont onthouden, als wanneer de assistenten Joost Lourensen ende Daniel Jacobsen te voet voor uijt langhs de groote revier gaende, onder weegen met eenighe van de prins sijn slaeven in questie ende gevecht sijn geraeckt, in welcken gevecht Daniel Jacobsen vande selve gevat ende naer des prinsen hof gebracht is. Den ondercoopman ende de andere assistenten de revier afcomende ende door t geroep van seeckere vrouwen 't gepasseerde gewaer wordende, sijn om verder onheijlen voor te coomen ende gemelte Daniel met soeticheijt ende een cleijne gift uijt der Siammers handen te krijgen, gesamentlijck naer des prinsen hof gegaen, daer coomende sijn terstont sonder een woort te spreecken van binnen soodanich met

steenen geworpen, dat eenighe gequetst sijnde, alle weederom keerden en de vlucht naer de praeuw naemen. De Siammers dit siende hebben d' onse datelijck vervolcht en haer sonder eenich teegenweer te bieden soo furieus met steenen, houwers, halve piecken, parranghs, ende ander geweer op 't lijf gevallen ende soo moordadich getrackteert, dat het eer monsters als menschen gelijck waeren.

Dit noch niet genoech sijnde, neemen haer gevangen ende brengense gebonden ende van hooft tot de voeten uijtgecleet ende gespoelijeert naer den prinse ende voorts naer den berckelangh, daer des nachts wierden geexamineert ende sander daeghs vroech opde aenclachte vanden prinse die haer valschelijck bij den kooninck hadde beschuldicht, dat sijn hoff met musquetten ende ander geweer met gewelt hadden besprooghen, nae 't hof gebracht, alwaer den ondercoopman ende den assistent Isack Moerdijck wierden geexamineert ende terstont nae 't examineeren, sonder verder gehoort te worden ofte nae 't gepasseerde te verneemen, alle te gelijck volgens des cooninckx gruwele lichtvaerdighe moordadighe uijtgesproocken sententie van te moeten sterven, met touwen ende keetenen aenden hals ende handen gebonden, de beenen geclonken, ider aen een oprechten staeck tot een exempel van alle de weerelt sijn gestelt, omme aldaer naer des tirans bevel door de olijphanten van 't leeven ter doot gebracht te werden.

Den coopman van Vliet dese gruwelijcke en tirannighe sententie ende des cooninckx enorm voorneemen verstaen hebbende, heeft naer menigvuldighe gedaene solisitatien met groot voorbidden vande berckelangh ende andere vrienden des cooninckx haer soo verre beweecht, dat de onse nae dat soo smaedelijck van smorgens tot des avonts met haere swaere ongecureerde wonden gebonden hadden gestaen, ende bijnaer door de hette der sonnen waeren versmacht, 't leeven geschoncken ende in vrijdom gestelt, behalven voornoemde Joost Louwerens ende Daniel Jacobsen die begeerde dat als de auteurs vande gepasseerde questie sijnde, metter doot soude werden gestraft, alhoewel ontschuldich ende geen aenleggers vande questie te weesen wierden bevonden, omme daerdoor tot sijn onversaedelijcke ende baetsuchtich voorneemen van meerder begifticht te werden, te coomen, die eijntelijcken doort extraordinarij voorbidden ende naervolgende gedaene schenckagie noch 't leeven behouden, ende naer sesthien dagen gevanckenis vrij gelaeten sijn, te weeten:

Aenden coninck:

12	ellen super fijn root laecken a $12\frac{1}{4}$ guld.	f 147.—	
1	p. Persiaens gout laecken compt	„ 153.—	
2	„ goude kettingskens compt	„ 102.—	
2	„ caruantgens met slecht steentgens	„ 100.—	
			f 502.—.—

Aende prinse des kooninckx broeder:

4 ellen super fijn root laecken a 12¼ *f* d'el		„	49.—.—

Aen Oija Berckelangh:

10 ellen root laecken a 6¾ gl. d'el	*f* 67.10		
4 p. cassa bengale a 3 taijl ider	„ 72.—		
4 p. calimcarijs a 1¾ taijl ider	„ 66.—		
		„	205.10.—

Aen Oloangh Thip Sombat, camerlingh:

3 p. cassa bengala a 3½ taijl	*f* 63.—		
3 p. calimcarijs a 3 taijl	„ 54.—		
		„	117.—.—

Aan Oloangh Tsuit, sabandar:

6 ellen root laecken a 6¾ gul. d'el		„	40.10.—
	Compt saemen	*f*	914.—.—

Desen Siamsen kooninck hier noch niet mee te vreeden sijnde, doet den coopman van Vliet om onse voor deesen gegauderde vrijheeden ende lieberen handel noch meerder te bepaelen, d'onderstaende acte passeeren ende onderteeckenen, ongetwijfelt om bij overtreedingh van dien, d'onse noch swaerder aen te tasten ende onder preteckxt van violatie sijns gebots noch grooter geschencken te bekoomen, ofte wel de handt aen Comp[a] middelen te leggen, te weeten:

Copie vande acte door den Siamschen coninck den coopman Joannes van Vliet met gewelt afgedrongen te passeeren ende nae te coomen.

Op den 5[en] dach der wassende maene genoemt dungij int ratten jaer, heeft Oija Berckelangh, door den sabander Olangh Tsuijt Raijmontrij dit geschrifte van mij Jeremias van Vliet (opperhooft over 't Siams Comp[a] comptoijr ende ommeslach in Siam) gevordert, bij 't welcke beloove dat alle 't gunt van nu voortaen uijt den naem van gemelten berckelangh aen mij ofte de Neederlanders die in Siam resideeren, door den sabander ofte tolck zijn belast offte gereecomandeert wort, voor sooveel in ons vermoogen is conforme de wetten en de costuijmen deses rijckx gehoorsaemlijck sal naegecoomen worden, ende dat ick (als 't hooft sijnde) voor de contraventeurs sal moeten caveeren waeronder mijn persoon verbinde.

In Judia op 't comptoijr Siam, Adij ultimo September A° 1636.

Hier en booven heeft dese cooninck noch belast dat alle vaertuijgen van

de aencoomende schcepen int opvaeren vande revier aen Bancock sullen aenleggen, ende aldaer des cooninckx offisieren aendienen van waer dat coomen, en soo langhe vertoeven tot dat den berckelangh daer van is verwitticht, die sulckx den cooninck sal cont [doen] ende alsdan een trae offte passedel derwaerts senden moogen, dat voorwaer onverdraechelijck is ende int spoedigh versenden van Comp^ie scheepen van Taijouwan ende Japan impediment geven sal. Den berckelangh is van gevoele 't selve niet lange duren sal ende met een maetighe erkentenis op den ouden voet sal werden gebracht. In somma schaedelijcke pracktijcken om de Comp^ie op costen en ongeleegentheden te brengen.

Uijt de voor verhaelde gruwelijcke barbarische ende noijt gehoorde prosedureu is genoechsaem te bespeuren hoe desen geusurpeerden coninck onse vruntschap is achtende, ende dat van onser sijden al te veel werckx van hem gemaeckt ende te iverlijcken versoecken om rijs gedaen is. Bij geleegentheijt dient hier over soodanige straffe te volgen, dat ander van sulx te gedencken een grouwel ende afschrick mogen crijgen.

Door den gouverneur Carel Reijniersen in Paliacatte sijn aen eenen oppra Mantrij sconinckx van Siams ambassadeur op sijn versoeck 50 pagoden in comptant verstreckt, om aen d'onse in Siam te voldoen die daerom op sijn aencomste aengesproocken is, ende in plaetse van deselve te voldoen seijt, dat hem bij gemelte gouverneur sijn vereert ende niet schuldich en is, soo dat dese valsche mooren niet sijn te betrouwen ende in toecomende soodanighe accommodatien moeten worden geexkuseert.

20 d° verseijlt van hier naer de west custe van Sumatra 't fluijtschip Ruttem met een cargasoen bestaende in 2000 R^a van 8^en in spectie, 97 packen met diversche sorteeringhe van Suratsche ende Coromandelsche cleeden, 427 picol Japans iser, 10 pieckol Japans kooper, 5 pieckol lankins, sijde stoffen, als andersints, monteerende saemen als per facktuur ƒ 55048.11.7, gaende onder consingnatie ende verantwoordinghe vande coopman Poulo Anthonio de Barij, omme de selve jegens peeper, gout, &^a, in Tiecko, Priaman, Cotatenga, Padangh, Tanijongh bouroe ende omgeleegene peeper plaetsen, achtervolgende sijne meedegenoomen instrucktie, ten meesten dienste vande generaele Oost Indische Comp^a te benifiseeren.

Voorschreven Barij is oock ter hant gestelt een missive met een vergult cateltgen, geadresseert aenden panglima weegens den cooninck van Atchien in Tiecko ende Priaman resideerende, daer bij hem wort aengeschreven ende versocht, dat naer de onbehoorelijcke proseduuren die eenen anachoda Issa bij sijne missive aen d'Ed. Heer Generael uijt den naem van verscheijden oranghcaijs geschreeven ende hier vooren aengeroert staen, den gemelten Barij ten laste leijt in Priaman gepleecht te hebben, scharpelijcken wil ondersoecken ende sulckx contrarij bevindende (gelijck alhier seeckerlijck hebben verstaen onwaerachtegh te sijn), voornoemde anachoda Issa daer over soodanich te doen straffen,

dat niet genootsaeckt zijn aen den coninck van Atchien daerover clachtich te vallen ende recht te versoecken, alsoo ons voor de waerheijt is aengedient desen brieff (die hier nevens gaet) bij voornoemde Issa door een ingenomen haet teegen gemelte Barij ingestelt ende herwaerts gesonden is.

Op dato vertreckt meede naer Bantam een tingan met weinich Chineesche cramerij.

Soo ariveert met de seewint alhier ter reede 't schip de Revensije met hout van d'eijlanden, ende van Suckedane, Bantam ende Palingbangh d'onderstaende 3 vaertuijgen, namentlijck:

Een balouw van Sockedane met ontrent 20 lasten rijs ende eenighe diamantgens.

Een wanckantije van Bantam met ontrent 200 pieckol witte Bantamsche poeijer suijcker, hoenderen ende piesangh, ende andre cleijnicheeden meer.

Ende van Palinbangh een cleen jonckgen gelaeden met ontrent 200 pieckol peeper, 100 bossen rottangh, caijolacko, als andersints, raporteeren dat ons jacht den Brack aldaer soude sijn geariveert ende noch een groote quantiteijt peeper te becoomen is, dat Godt geeve.

21ste d° vertreckt van hier naer Sian 't fluijtschip den Otter met een cargasoen, bestaende in 7300 rijckdaelders, 130 marck, 5 onsen, 4 engelsen west indisch silver, 975 ℔ root cattoene gaeren in 13 packen, ende eenighe Neerlantsche provisien, monteeren tsaemen ƒ 22931.13, als per de gesondene factuure is te sien.

Den coopman Jeremias van Vliet wort bij missive aengeschreven en gereeckomandeert (vermits bij sijne advijsen den 10en deser alhier per de joncke Battavia becoomen claecht, dat met 't verblijven van de hiervooren aengeroerde 10000 taijl schuijtsilver met 't schip Noortwijck van capitael tot vervolch vande Japanschen handel soober is versien) gemelte comptanten ende silver soo spoedich tegen harte vellen ende andre dienstighe coopmanschappen voor Japan overtesetten als bij alle menschelijcke devooren doenlijck is, opdat aen dien profijt geevenden eijsch niet come te manckeeren ende noch ten behoorlijcken tijt derwaerts gesonden mach worden, waartoe dese fluijte ende de fluijt Petten (op primo deser van hier over Jambij derwaerts aengesonden) aenleggen sal, ten waere van hier in corten anders werde geordoneert als per gemelte missive dato 20ste deser int generale copijboeck geregistreert, can worden beoocht.

Ten selven dage vertrecken van hier twee tingangs met Javanen naer Japara, uijvoerende partije cleeden ende andre Chieneese waeren.

Soo coompt alhier met de seewint van Bantam aen een Javaens vliegertgen met sierij ende pienangh.

22en d° ariveert alhier van Banijermassingh een wanckangh met omtrent 300 pieckol peeper, toebehoorende Bingam, Chinees alhier woonachtich.

23en d° verseijlt van hier naer Sillebaer, geleegen opde west custe van

Sumatra, een tingangh met 7000 p. porseleijn, commen ende schootels, met hondert R^{a} in comptanten, ende een d° naer Sarabon met partije loode pitgens Soo coompt alhier van Androgierij een balouw met omtrent 45 pieckol peeper, cadijangh, ende andere cleijnicheeden meer.

24ste d° verseijlt van hier naer de west custe van Sumatra 't schip de Revengie met een cargasoen monteerende volgens de bijgaende factuur ƒ 48002.7.12, bestaende in 115 packen diversche soorteeringhe van cleeden, 3000 R^{a} van 8^{en} in speetie, goudraet, sijde stoffen, lankins als andersints, 't welck den onder coopman Gillis van Randen bij instrucktie belast is, in Intrapoere, Cillebaer, Bancoulo, Lamahuta, etc., ten meesten voordeel vande E. general Comp^{ie} in peeper overtesetten ende te verhandelen.

25ste d° vertrecken van hier d'onderstaende vaertuijgen, namentlijck:

Een lamboe ende een talemba naer Priaman op de west custe van Sumatra, voerden tsaemen uijt omtrent 14100 p. grof ende 1100 p. fijn porseleijnen, 600 p. isere pannen, ende andere cleijnicheeden.

Een tingangh naer Bantam met 5 corgie diversche sorteeringhe cleeden.

Ende een sedtijaringh naer Lampongh met 3 corgie cleeden ende 100 R^{a} comptant.

Op dato coomen alhier ter reede met de zeewint de naervolgende twee vaertuijgen, namentlijck:

Een jonck van Japara met partije swarte suijcker eenighe giroffelnaegelen, peeper ende andre cleijnicheeden.

Een balouw van Androgierij met 100 piecol peeper, daermeede ons den oppercoopman Jacob Compostel bij een briefken van den 3^{en} deser uijt jacht de Bardes van omtrent Poulou Doua aencundicht, dat op den 11^{e} d° hadde versproocken omtrent Bantam 't Engels jacht genaempt de Confoort, coomende vollaeden met peeper van Jambij, was 23 dagen met harde weste winden onderweegen geweest, rapporteerde 't jacht de Brack ontrent Palemban hadde bejegent ende dat noch vier scheepen in de Straet van Bancka hadde gesien, dat aprent de scheepen Galjas, Warmont, ende Wessaene met Waeterloose Werve sijn geweest.

Op dato savonts vertreckt den luijtenant maijoor Henderick Dobbertijn met 3 praeuwen ende 3 orangbaijs gemant met 40 soldaeten, neevens 't jacht ende 2 tinganghs wel gemant van de vrijborger Jaques Pars naer den Hoeck van Carouwan, omme aldaer ofte int herwaerts coomen te intercipeeren eenighe Javaensche praewen die haer omtrent de revier van Ancke hebben onthouden ende aldaer op heeden 2 tingams met 6 slaeven van voornoemde Pars genoomen hebben, daermee naer Caroangh sijn overgestecken.

26^{e} d° ariveert alhier naer langh uijtkijcken, uijt patria 't schip Nieuw Amsterdam, waer mee in goede dispositie overcomt den E^{d} Adam Westerwolt, extraordinarij raet van India, sijnde den 3^{en} December passato met 160 coppen

daer onder 40 soldaeten in comp^{ie} van 't jacht Ackersloot uijt Texel geseijlt, dat ontrent St Poulo door 't verlies van sijn voorstengh ende bramseijl met een hart weer van haer was geraeckt.

Met dese twee scheepen wort ons 't geeijste cargasoen vande camer van Amsterdam toegesonden ende 't schip Amsterdam heeft niet een man op de rijse verlooren, den Almoogende geve gemelte Ackersloot eerstdaegs mach verschijnen, omme de Japans besendinghe tijdelijck te mogen doen.

Boven de twee scheepen stonden int najaer 1636 en 't voorijaar 1637 onder 't commando van d H^r Marten Isebrantsen, conforme het advijs ende resolutie der heeren Seeventhienen, noch 12 scheepen als fluijten te volgen, als namelijck:

't Schip Weesel Haerlem Nassouw Hollandia 2 fluijten	van Amsterdam
't Schip Frederick Henderick Henriette Louwijse	van Middelburgh

't Schip 's Hertogenbosch van Delft
't Schip Maestricht van Rotterdam
't Schip Nieuw Hoorn van Hoorn
Een fluijt van Enckhuijsen

27^e d° compt alhier van sijne geordeneerde beset plaetse omtrent Poulo Doua in de Straet Sunda den oppercoopman Jacob Compostel met 't jacht de Bardes meedebrengende, den langh verwachte Chineesche joncke van anachoda Siecqua, met omtrent 250 coppen, gelaeden met porsleijn, sijde stoffen, ende andre Chineesche coopmanschappen die door contrarij winden, hart weeder ende stilte de reijse niet en heeft connen winnen, zijnde dese de seevenste Sineesche joncke alhier deses mousons uijt China aengecomen.

Op dato coompt alhier mee ter reede een balouw van Palinbangh met omtrent 120 piecol peeper ende andere cleijnicheeden, den anachoda confirmeert 't arivement van ons jacht den Brack, in Palinbangh ende dat aldaer noch goede partije peeper te becomen is ende vertreckt van hier naer de Battavische eilanden 't jacht Cleijn Bredamme om coraelsteen.

Item naer Bantam een lamboe met 2000 p. grove porseleijnen, 130 p. isere pannen, 100 pampieren goudraet ende eenighe andere cleijnicheeden.

Soo comt meede vande Carouwangschen hoeck den luijtenant maijoor Henderick Dobbertijn, sonder iets vernoomen te hebben.

Tenselven daghe ariveerden alhier van Martapoura op de revier van Banijaermassingh 't jacht Weesp ende Cleen Petten met hondertderthien ende

een half last peeper ende 1780 bossen rottangh, costen saemen als per de factuur is te sien f 31313.10.8, namentlijck:

per 't jacht Weesp 100 lasten peeper 1680 bossen rottang
per 't jacht Cleen Petten 13½ last peeper 100 bossen rottang

't saemen 113½ lasten peeper 1780 bossen rottang

Waermeede ons den oppercoopman Coenraet Craemer bij sijne missive in dato den 15^en deser adviseert, dat seedert sijnen laetsten van ultimo Meert passado, aldaer booven de voornoemde 113½ lasten peeper van Radia de Coutouwaringhan, noch omtrent 40 lasten hadde ontvangen ende met comptant voldaen, soodat tegenwoordich niet meer als 2200 R^a van 8ste in speesie tot niewen incoop is versien ende staen noch eerstdaechs noch 60 lasten peeper uijt geberchte aftecoomen, versoeckt met comptanten ende noch 3000 R^a aen loode pitgens gesecondeert te moogen werden.

Met Weesp compt alhier van Martapoura op sijn ernstich versoeck Intche Agous, soone van de sabandaer Godija Babouw met ontrent 10 piecol peeper en een wissel van 720 R^a van 8ten in speetie aldaer aende coopman Craemer in comptant getelt, om alhier in gelijcke speesij voldaen te worden.

28 ditto ariveert alhier van Japan over Taijouvan ende Quinam 't fluijtschip Rarop met den oppercoopman Abraham Duijck, met een cargasoen van Taijouvan monteerende als per factuure daervan sijnde breeder is blijckende:

f 189240.19.14 ende uijt Quinam een cargasoen van:
5005.15.—

f 194246.14.14 tsaemen.

Waermeede oock becoomen de respectieve advijsen ende bijgevoechde pampieren van de presedent Nicolaes Coeckbacker uijt Japan van dato den 9^e Februarij passato.

Item van d'E. Hr. gouverneur Johan van der Burch uijt Taijouwan in dato den 3^n Meert passado ende uijt handen van den oppercoopman Abraham Duijcker een schriftelijck relaes van 't geene in Quinam voorgevallen ende in Comp^e afeeren verricht is tseedert sijn jongste schrijvens van den 2^en Februarij passato per de fluijt Petten alhier ontfangen tot den 17^en Meert daeraenvolgende gedateert den 4^en deser opt fluijtschip Rarop op de hoogte van 3 graden 5 minuten noorder breete.

Uijt alle de welcke, alsmeede de dachregisters ende andere neevens gevoechde pampieren ten principalen verstaen.

Eerstelijck uijt de missive en andre pampieren van d'E. president Nicolaes Koeckebacker uijt Firando in Japan 't naervolgende:

Hoe sijn E. tjacht Grol op primo Februarij passado van Firando (over Taijouwan) nae Toncquin afgesonden heeft, onder d'administratie en verant-

woordinghe vanden ondercoopman Carel Hartsingh (1), met een cargasoen van 60000 taijl Japans schuijtsilver, 300 pieckol gockis cooper, 200 pieckol fijn staefiser, verscheijde Neerlantsche manufactuuren, als andersints, monteerende tsaemen als per facture *f* 188166.12 8, omme aldaer neevens sijne meede gegeven instrucktie dien proffijt beloovende sijdenhandel (bij de Japanderen voor deesen met grooten voordeele gegaudeert) te ondersoecken, gemelte capitael in goede Toncquinse sijde, sijde stuckwerken als andersints ten meesten dienste van de generale Comp^e^ over te setten, ende tegen 't laetste van Julij aenstaende met gemelte jacht weederom naer Japan te retourneeren.

Dat daerenbooven met d° jacht naer Taijouwan aen d' H^r^ gouverneur Johan van der Burgh tot vervolch vanden Chineesen ende Quinamschen handel hadde gesonden een cargasoen monteerende volgens factuur *f* 178421.11.7, bestaende in 50000 taijl Japans schuijtsilver, 500 pieckol gockis ende 300 pieckol fijne staefkens cooper, 3015000 p. Japansche coopere zeenes, houtwerck, als andersints.

Ende stont 't fluijtschip de Zwaen met de laeste advijsen ende omtrent 250000 taijl Japans schuijtsilver voor 't comptoijr Taijouwan, daer van 150000 taijl a deposito tot vervolch vanden Chineeschen handel en voldoeninghe van den gedaenen Japanschen eijsch sijn gelicht, die dagelijckx van Miaco en Nangasacque wierden verwacht, tegen den 16 a 17 Februwarij passato (over Taijouhan) te volgen, den almoogende geleijde tselve in salvo.

Den vrijcoopman Vincent Romeijn in Nangasacque resideerende, die voor desen met de Japanders twee voijagijen in Toncquin heeft gedaen, was op sijn aenbieden en omdat geene van de Comp^es^ dienaers tot noch toe aldaer sijn geweest, bij den president Coeckebacker toegestaen ende aengenoomen meede met Grol derwaerts te gaen, omme den coopman Carel Hartsingh van de Tonkinschen handel, 's lants costuijme, ende andre gelegentheeden des rijckx te informeeren ende denselven met raet ende daet ten dienste vande generale Comp^e^ ende tot bevoorderinghe vanden handel t' assisteeren. Waer voor hem is toegestaen aldaer voor sijn partiquilier te moogen aenleggen de somme van 2500 taijlen eens, sonder meer, blijvende voorts den artijckelbrief als een Comp^ies^ dienaer gedurende dese vooijagie in alles onderworpen.

Volgens de becoomen negotieboecken op ultimo December geslooten, waeren op verscheijde aldaer aengebrachte coopmanschappen, soo van Neederlants, Batavia, Siam, Taijouhan ende Quinam, monteerende tsaemen incoops *f* 1539854.3.13, suijver geadvanseert *f* 1258845.2.14, dat men des presedent Coeckebackers calcqulatie van *f* 1421966.9.8, op primo November passado int gros gedaen ende ons per 't schip Wassenaer toegesonden, ruijm te sullen worden geprospereert,

(1) Vgl. Nachod, *Beziehungen der Niederländischen Ostindischen Kompagnie zu Japan*, 254; Dixon, *Voyage of the Dutch Ship „Grol" from Hirado to Tongking*, in *Transactions of the Asiatic Society of Japan*, XI, 180—215.

compt te differeeren de somme van *f* 163121.6.10, ontstaende dat verscheijde goederen te hooch heeft getaxeert alsoo deselve naederhant soo hooch niet sijn vercoft, principael 7774 p. platte effen pelinghs die tot 8 taijl 6 maes soo als 't voorleeden jaer waeren vercoft, gestelt, ende niet meer als 6 taijl 't p. vercoft sijn. Item beschadichde Toncquuis sijde, harten en rochvellen, laecken, kalije-tourshout, olijfantstanden, geroffel naegelen, etc.

'tSelve heeft sijn E. om Taijouhansche capitael te verstercken ende de packhuijsen te suijveren d'overstaende goederen soo in comptant als in tronckie van cooper tot 11 taijl 't pieckol ten volgende prijse gebenificeert ende aenden man geholpen, te weeten:

63 p. slechte laekenen 't verleeden jaer in Persia van 108 p. d° uijt Persia terugghe ontfangen, a 6½ taijl 't ijcgen van 3 el, die met de 45 p. van de leste voor deesen a 12 ende 14 taijl 't ijckgen vercoft, noch door den anderen ruijm 10[1] taijl comen te haelen.

66 p. roode laeckenen a 20½ taijl 't ijckgen
34 „ swarte d° a 17 taijl d°
28 „ geel ende witte d° a 18 taijl d°
45 „ stavetten d° a 11 taijl d°
60 „ smalle Turx grof greijn a 12 taijl ider stuck.

De aldaer resteerende Europasche ende andre waeren nam sijn E. voor eerstdaeghs tsij dan in troncqie van cooper ofte comptant soo best can ten meesten voordeel vande generale Comp^le^ over te setten ende aende man te helpen ende versoeckt dat hem geene andre goederen als nu bij sijnen over-gesonden eijsch is ontbiedende, werden toegesonden, omme Japan van ondienstighe waeren t' excuseeren en de getrockene coopmanschappen daermeede niet installich te maecken.

Somma 't silver wort in Nangasacke vermits 't groot verlies niet meer gerafineert, soodat de geeijste 10 a 12000 taijlen sant ende schuijtsilver niet worden voldaen ende heeft sijn E. aen d'H^r^ Johan vander Burch gerecomandeert ons deselve van daer toe te senden.

Sooals den oppercoopman Cornelis van Sanen op ultimo Januarij pasado van Iddo in Firando was aengecomen, was den assistent Daniel Rijniersen den 5^en^ Februarij daer aen volgende met de drij trompetters die doort bevel vande raetsheeren Sanickedonne op voornoemde Van Saneus vertreck in Iddo waeren verbleeven, meede aldaer aengelant, door wien al vooren de geproijeckteerde schenckagie voor de raetsheeren Oijedonne ende Sanickedonne, aen haere hooch edele persoonelijcken met de behoorlijcke solemnitijt waeren overgeleevert, zijnde daer benevens van de selven minnelijcken bejegent en wel getrackteert. Welcke eere van verscheijninghe ende overleeveringhe der geschencken in veele jaeren aen Comp^es^ dienaers niet en is geschiet, sulx dat haere hoocheden gunste ende genegentheijt t' onswaerts hier uijt seeckerlijc te bespeuren is, die hoe langs

hoe meer tot vervorderinghe van Comp[ie] affairen, met schoone paerden, gegraveerde harnassen, vreemde gedierten, rariteijten, etc., daer alle de Japansche heeren ende principaelijck sijne keijserlijcke majesteijt seer curieus ende begeerich naer sijn, moet worden bevoordert, om tegen onse vijanden en quaetgunstige wel ten hoove te staen ende geene verdere becommeringhen in dien proffijt gevenden handel subjeckt te sijn.

Door den heere van Firando (1) sijn d'onderstaende goederen, gedierten, als andersints voor sijne keijserlijcke majesteijt, den raetsheer t' Sieckendonne ende sijne hoocheijt, aende president Koeckebacker versocht, die oock met sijne missive met dese woorden: Wacht wel, uwe vrolijckheijt niet te vergeeten, gerecomandeert ende bevoolen heeft metten eersten derwaerts mochten gesonden worden, alsoo bij sijne keijserlijcke majesteijt niet alleen aengenaem sullen sijn, maer daer bij sijn majesteijts gunste 't onswaerts tot augmentatie vanden handel sal worden gecapteert, welck oock promptelijck ende soo veel mogelijck is dienen voldaen te sijn, te weeten.

Memorie van t gheene door d'H[r] van Firando voor de keijserlijcke majesteijt van Japan, hem selven als anders geeijst wort.

Voor de Majesteijt:

2 gemaeckte Hollantsche van hout gesneeden mannen
1 weesende den meester ende
1 weesende den knecht.

Gemelte Hollanders sullen gemaeckt worden in habijt naer de ordinarij Neerlantsche maniere, ongevaerlijck 20 a 25 duijmen hooch, de cleedinghe soo mantel, hoet, ende diergelijcke sal alles naer proporsij met verwe geschildert werden alles als een leevendig persoon staende sich vertoonen.

2 vande aldergrootste honden dieder in Neerlant te become sijn.

5 a 10 p. phisanten van Cabo de Verde.

Voor den raetsheer Tsickendonne:

8 a 10 craenvoogels uijt Chiam.

2 slooten tot vieroers, bequaem om aen een loop te gebruijcken, die eenen coegel schieten de swaerte van een halve R[a] van achten, welcke slooten alhier aen Japansche roers sullen gemaeckt werden.

3 slooten tot vieroers als de ordonarij Hollantsche vieroers, meede om tot Japansche roers te gebruijcken.

---

(1) Vgl. Nachod 254.

Voor de Heer van Firando:

10 p. schoone paeuwen
30 „ witte lams vellen,
goede keijckers ende brillen,
allerleij gecoleurde capteijns pluijmen,
een metaelen spiegel, die extraordinarij vergroot,
perckietgens soo cleen als mussen die groen oft blaeuw van coleur sijn,
phisanten van Cabo Verde ende de grootste honden dieder te becoomen sijn, heeft sijne Majesteijt belast te ontbieden, laet mij daer oock een paer van genieten, en laet U. L. niet verveelen ende weest neerstich die te bestellen.

12de maent 5de dach was onderteeckent
Matsura Gecono Camij.

Van gemelte Heer van Firando becoomen met het fluijtschip Rarop een, ende vande regent van Nangasacke Phesedonne twee missiven aen de Heer Gouverneur Generael geschreeven, luijdende als volcht:

Translaet vande missive vanden Heere van Firando, aen d'E. Heer Gouverneur Generael.

Over UE. gesontheijt, geluck, alle de Hollanders hier sijn meede in goede doene.

De veel vreemde gaven over soo veel verren wech gecoomen, sijn mij door Koeckebacker volgens de memorie wel geworden, welck mij verblijt ende UEd. daer voor bedancken doet. Ick hebbe andermael noodighe dinghen Koeckebacker aenbesteet, ick vertrouw UEd. 't selve niet naer sult laeten ende insonderheijt haestelijck twee der aldergrootste honden herwaerts te senden.

De direcktie van Koeckebacker wert bij hem seer wel waergenomen, UEd. gelieve daer int minste niet in beducht te sijn, ick sal hem oock onveranderlijck ten goede onderwijsen, weest derhalven in sulx gerust.

UE. versoeck van den rijs in andre heerlijckheeden te laeten coopen, doordien in Firando niet wel gerieft wort, daer sal tot UE. welgevalle ordre toestellen, waer op UE. sich hebt te verlaeten.

De Hollantsche kinderen in Firando souden gaeren costij ontbieden, maer alsoo de lisentie van hoogher weegen tot sulx noch niet gegeven is, tsal naer desen geschieden moeten; sonderlinck bedancke UE. voor de vrientschap dat UE. het gelt, tot mijnen besten de cleijnicheeden in Taijouhan te coopen, overvoeren laet. Ick versoecke dat UE. daer mee op de beste wijse handelen wilt.

11^{e} maent 26^{e} dach, Hollantsche stijl den 10^{en} October 1636.

Was onderteekent
Matsura Jeckeno Camij.

Translaet vande eerste missive van Phesodonno aende Ed. Heer Gouverneur Generael.

UE. brief gedateert 5en maent 30ste dach met de geschencken volgens de memorie vande capiteijn Koeckebacker hebbe ontvangen voor de welcke UE. vriendelijck bedanckende ben.

UE. ordre vande Japansche ordonantien (die jaerlijckx, ja dagelijckx strickter werden) punctelijck naer te coomen, wert hij den capiteijn ende coopman volcoomen volbracht, hoe ick mij daerin tot der Hollanders beste gehouden hebbe is den capiteijn ende coopman met de welcke ick goede corespondentie houde bewust, ende blijve oock geneegen volgens UE. recomandatie ende mijne goede gunste hier altijts onveranderlijck met goeden raet te assisteeren waerop d'E. Hr sich gelieve te verlaeten. UE. gelieve altijts verdacht te sijn dat het bloeijen ende wassen uwer staet ende negotie door Hollanders die sulx niet doen verwecken, moet onderhouden worden.

Ick considereere wel hoe blijde UE. sijn moet over de vergiffenis van den gouverneurs misdaet, den capiteijn ende coopman hebben daer veel moeijten om gedaen, ingevalle UE. iets in mijn vermogen noodig hebt, laet het weeten, ick sal niet naerlaetich zijn.

Tot een teecken van desen brief vereere UE. een verlackte kist van cleijnder waerden, gelieft hem te ontfangen.

11e maent 3e dach, Hollantsche stijl 17en November 1636.

onderstont

Fietsongo Feso.

Translaet vande tweede missive van Phosodono regent van Nangasacke, aende Ed. Heer Gouverneur Generael.

Met het eerste schip twelck uijt dit rijck vertrocken is, hebbe ick aen UE.d. geschreven twelck nu al sal aengecoomen sijn, verhoope dat deselve missive UE. sal vinden met soo volcoomen gesontheijt ende geluckighe voortganck in vreede ende in oorlooch als ick int besonder wensche. Door dit laetste schip twelck nu vertreckt, doe ick het weederom om UE. te wenschen het goet van een geluckigen voortganck met twelck soo veele scheepen dit jaer van Japan vertrocken sijn, ende op nieus mij weederom [te senden] de meester Maerten Wesselingh, die door last vande gouverneurs dit jaer ende het voorleeden in desen stat gecoomen ende heeft in de selven niet alleen een van de gouverneurs geneesen, maer heeft oock met een groote liefde ende neersticheijt veel dingen aende meester vande gouverneur geleert, int welck achte dat groote dienst gedaen heeft aen de Compie want de gouverneurs niet alleen sulx goet ende vermaeck met hem genoomen hebben, maer sijn oock door dese bijsonder ockagie geneijcht geworden tot de saecke der Hollanders ende ick ben oock geneijcht tot deselve

meester, want hij heeft mij niet alleen eenighe wijn gedisteleert, die ick veel acht, maer heeft mij van den moelijcke swackheijt geneesen, derhalven soo UEd. hem toecoomende jaer weederom naer Japan sendt, 't selve sullen d° gouverneurs grootelijckx achten, ende ick sal insonderheijt 't selve voor een groote weldaet aennemen, want alhoewel ick tot desen tegenwoordigen tijt noch wel te pas ben van de swackheijt daer hij mij af geneesen heeft, vreese nochthans deselve mij andermael sal bijcoomen, ende alsoo sal ick grootelijx achten ende voor een groote weldaet houden, indien UEd. de voornoemde weederom naer Japan sendt.

Den heemel beware U Ed. ende geve sijn Ed. veel jaeren leevens ende seer voorspoedighe voortganck in alles. Van Nangasacke den 12[e] Januarij des jaers 1637.

Was onderteijckent
U E[d] [dienaar] de president van Nangasacque
Fuij Acugu Fliro.

Ten tweeden uijt de missiven, advijsen ende bijgevoughde pampieren van den E[d] Heer gouverneur Johan van der Burch, wort verstaen:

Dat seedert sijn E[d] laetste missive van den 17[a] Jannuarij per de fluijt Petten (over Quinam), den 13[e] Februarij daer aen volgende 't jacht Grol hebbende ontrent de baeij Engeleijn op een blinde clippe sijn roer afgestooten ende met aendoen van Taijouhans reede, met een vehementen noortoosten windt, de fockemast, boechspriet, blinderee, twee anckers, twee touwen verlooren, ende 't fluijtschip Rarop den 20[e] d° door den presedent Koeckebacker successive van Firando afgevaerdicht, in Taijouhan Godt lof waeren gearriveert met een cargasoen monteerende saemen ƒ 834638.8.7, naementlijck 't jacht Grol voor 't comptoijr Taijouhan ende den handel van Tonckingh, bedraegende tsaemen met 110000 taijl schuijtsilver als hier vooren is aengeroert ƒ 366588.3.15.

Ende per 't fluijtschip Rarop bestaende in 140000 taijl schuijtsilver, 708 pieckol 41 cattij cooper, 1250 picol 49 cattij iser, 3000 balen rijs, 40 picol arpuijs, houtwerck, etc., monteerende ƒ 468050.4.8, coompt tsaemen ƒ 834638.8.7.

Daer jegens hadde sijn E. gemelte jacht Grol den 26[e] Februarij passato weederom van Taijouhan afgeveerdicht (over Quinam) naer Tonckin met sijn hiervooren aengeroert Japans cargasoen, monteerende t'saemen ƒ 188166.12.8, ende een joncquijen Loncquieuw wel gemonteert ende met 4 steene ende 2 Chineese stucken versien om inde revier van Toncquin int opvoeren van de contanten ende coopmanschappen gebruijckt, ende naer verrichter saecke nevens 't schip Grol ofte wel alleen weer naer Taijouhan te keeren, waerenboven sijn E. met d° Grol aenden oppercoopman Abraham Düijcker in Quinam toegesonden

heeft 3015000 p. Japans coopere zeenes, 300 picol loodt, 29575 p. groff porsleijn, ende 25 picol bruijn blaeuwo lanckins, omme door hem aldaer tegens sijde als andersints overgeset te worden, monteerende ter somme van *f* 15277.13.—.

Item noch tot een proeve voor Toncquin in handen vanden coopman Carel Hartsingh 800 p. cangans, 6 picol bruijn blaeuwe lancquins, 10 picol solpher, 85 p. fijne porseleijn 4 pieckol poeijersuijcker, 10 p. armosijnen, etc., monteerende tsaemen *f* 2364.12.—.

Nevens 2 metale schroefstuckens weegende 1020 ℔ ende 1050 ℔, schietende 12 ℔ isers, met haer ront, scharp ende toebehoorende, omme aende coninck in Toncquin tot spoedighe becoominge des handels ten dienste van de generale Comp^ie^ te vereeren.

Ende den 4^en^ Meert passato 't fluijtschip Rarop (over Quinam) naer Batavia met een cargasoen als vooren geseijt, monteerende *f* 189240.19.14.

In Taijouhan was den 2^en^ Meert te vooren uijt China aengecoomen een joncke gelaeden met hondert picol rouwe sijde, 20 pieckol bogijsijde, 3000 p. pelinghs, 1000 p. gilems, 800 p. pangsijes, 400 p. roode cleeden om te sitten, ende andre dienstighe waeren voor Japan, neevens omtrent 140 schuijtgens goudt.

Ende stont den coopman Hambuangh binnen een maent uijt China in Taijouhan te volgen met verscheijde joncken ende een capitael van omtrent 7 a 8 tonnen gouts alle in goede geijste cleedinghe tot den Japansen handel dienstich, waernaer int corte noch al eenighe joncken stonden aentelanden, soodat het ons aldaer Godt te voorst aen geen dienstighe coopmanschappen, maer eer aen comptanten ontbreecken sal, sulx dat den handel door de seegen des Heeren, hoe langs hoe meer toevloeijt, ende naer wensch gedijt.

Naer de Manilas waeren uijt de revier van Chinsijeuw niet meer als 11 joncken vertrocken ende stonden noch 7 stux te volgen, 't schijnt door de weijnighe voordeelen die de Chineese cooplieden nu eenighe jaeren herwaerts aldaer hebben behaelt, de vaert derwaerts beginnen te staecken, waerdoor den handel op Taijouhan in toecoomende merckelijck staet te vergrooten.

Item een jonck naer Cambodia ende naer Patanij ende een d° naer Ligor met allerhande Chineesche waeren.

Met de verlossinghe vande predicant Georgius Candidius die alhier met voornoemde fluijtschip Rarop is aengecomen, ende de quade comportemententen van de predicant Johannes Lindenborn, die sich door sijn vuijl ende goddeloos leeven onwaerdich heeft gemaeckt het hoochwaerdich predicants ampt te bedienen, waervan alreede was gesuspendeert, om teegen sijn persoon ten principalen geprocedeert te worden, blijft Taijouhan alleen met den predicant Robertus Junius versien, die niet machtich is 't begonnen werck tot bekeeringhe der heijdenen waer te neemen ende uijt te voeren, soodat de heer vander Burch ernstelijcken om verscheijde leeraren ende godtsaelighe mannen, neevens eenighe stichtelijcke

ende wel leevende sieckentroosters is versoeckende (1), waertoe alle onse onderdanen haer iverich ende willich betoonen ende hebben die van Tavokan ende andre bijgeleegene dorpen meede buijten costen vande Compie een kercke, predickants huijs, ende schoole voor hare kinderen, om aldaer onderweesen ende geleert te worden, met grooten iver gemaeckt. In Backaloangh coomen dagelijx alreede over de 70 kinderen ter schoole ende staen alle andere omleggende plaetsen daer in metter tijt te volgen, soodat het aldaer tot bevorderinghe van dit heijlighe werck, maer aen iverighe ende godsalighe leeraren ende welleevende sieckentroosters comt te gebreecken.

Den luijtenant Jan Juriaensen, die den 3en Februarij passado met een joncke tot ondersoeckinge van de goutmijnen, die volgens de becoomen rapoorten seeckerlijck int oostelijcke geberchte van Taijouhan sijn geleegen, van Taijouhan naer Locquieuw was vertrocken onder pretext van den vorst van Locquieuw te begroeten ende bij dien middel nae een geleegentheijt van die van Pibamba, die niet verre vande goutplaets geleegen, ende met derselve inhabitanten ende deesen vorst in oorloogen sijn, te verneemen ende de plaetsen soo veel moogelijck is te ontdecken, was den 18en daer aenvolgende weederomme terugge gekeert, die aldaer wel onthaelt ende vriendelijcken beijegent was; den voorschreven vorst hadde hem voor seecker verhaelt, dat die van Pibamba gout hadden, ende omme 't selve te becoomen sijn lant om derwaerts te passeren, voor ons openstont, jae dat ons met sijn persoon ende volck daertoe, om die van Pibamba met de waepenen tot gehoorsaemheijt te constringeeren, wilde assisteeren, doch gemelte luijtenant hadde de weegen om te lande derwaerts te gaen onbequaem bevonden, ende was hem van seecker Chinees die meede afirmeerde bij die van Pijbamba gout hadde gesien, ende daer omtrent was vallende, aengepresenteert den wech te waeter, die bequamer als te lande was, aentewijsen ende in persoon meede derwaerts te gaen, alsoo verscheijde maelen aldaer hadde geweest, welcken Chinees meede eerst daeghs in Taijouhan stont te verschijnen, als wanneer sijn Ed voorneemt de gemelte luijtenant andermael met een jonckgen wel gemant met dezen Chinees te waeter naer Pibamba te versenden, omme haer den vreede aen te presenteeren ende met eenen naerder ondersoecking van de verhoopte goutmijne te doen, den almogende verleene hiertoe sijnen seegen ende geeve dat deselve mach worden ontdeckt ende in onze handen vervallen, amen.

Omme de Vavorolangers, die nu een gruijmen tijt alte onlijdelijcken vijantlijcke actien (als hier vooren int breede is aangeroert) tegen d'onse hebben gepleegt, ende waerin noch dagelijx sijn continueerende, behoorlijck ende met aensien te straffen ende met gewelt onder onse gehoorsaemheijt te brengen, versoeckt sijn Ed met een macht van 300 blancke koppen tegen Augustij aen-

(1) Vgl. Grothe, *Archief voor de Geschiedenis der Oude Hollandsche Zending*, III, 142, 150, 154; Campbell, *An Account of Missionary Success in the Island of Formosa*, I, 53.

staende van hier mocht werden gesecondeert, omme sulx bequamelijck te mogen efectueren ende alsdan met deselve een generale visite ende doortocht int lant te doen, om onze bontgenooten daermeede in vreese, ontsach ende behoorlijcke onderdanigheijt te houden, ende alle omleggende plaetsen met ons te doen bevreedighen. Waerme oordeelt de generale Comp[ie] eenen goeden dienst sal werden gedaen, alsoo [op] om de noort geleegene plaetsen als Gueren ende andere die noch onbekent sijn, veele duijsenden harte vellen sijn vallende ende can dit alles van half December tot half Februarij bequamelijck werden geeffectueert, als wanneer gemelte macht ons met de jongste scheepen wederom toecomen can.

Zijn E. versoeckt ernstelijck dat hem gemelte macht van 300 coppen ende niet minder onder goede offisiren tot uijtvoeringhe van dit noodighe werck ten dienste van de generale Comp[ie] mach toecoomen, alsmeede omme daer uijt de verlossinghe van over de 80 persoonen die haren tijt geexpireert ende overgehouden sijn, behoorlijck te moogen doen ende Taijouhan met meerder guarnisoen (dat nootsaeckelijck is) te verstercken vermits 't fort Zeelandia, de reduijten Wanckangh ende Sinckan, Sackam ende des Comp[ies] ommeslagh, volgens de becoomen monsterrolle met niet meer als 355 blancke coppen is versien.

Tot het voorder ondersoeck van verscheijde medicinale cruijden ende droogen, die aldaer in abundantie vallen ende waer van sijn E[d] ons een monster neven een celder met waeter door den predicamt Robertus Junius van deselve gedisteleert om daer van een proeve te neemen is toesendende, versoeckt sijn E. een goet kender derwaerts mocht werden gesonden, omme te onderleggen oft daermee ten dienste van de generale Comp[ie] iets voorderlijckx te verichten sal sijn.

De hier voorverhaelde geeijste 10 a 12000 taijllen Japans soma ende schuijt silver, die de presedent Koeckebacker aende E. Heer van der Burch hadde gerecomandeert ons van daer te voldoen, waeren in Taijouhan tot opcoop van Chineesche sijde stuckwercken voor Japan dienstigh behouden, alsoo door den grooten toevoer die uijt China becoomen, wellicht om den Japanschen eijsch te voldoen om comptanten verleegen sullen vallen, ten welcken respeckte sijn E. oock 't aenbrengen van groot partije gout, niet meer als 96 taijl silver voor de 10 taijl swaerte gout te willen geeven, tot Augustij aenstaende hadde gesurcheert, om den Japanschen eijsch des te beeter te mogen voldoen ende dat ons alreede dit mouson van daer 8174 taijl 4 maes costen a 100 taijl de 10 taijl swaerte gout ƒ 290145.14.—, toegecoomen sijn, ende jaerlijckx tot gemelte prijs soo veel als begeren aldaer can worden geprocureert.

Omme de Comp[ie] tegen haere swaere lasten wat te solagieren, hadde sijn E. op ultimo Januarij den thienden op 't uijtvoerende hartevlees, elantshuijden, steenbocgens ende reevellekens gestelt, dat presumeert jaerlijckx een goeden penninck importeeren sal.

Gemelte gouverneur vander Burgh versoeckt, dat den luijtenant Jan Juriaensen die sijn tijt al over de 3 jaeren is geexpireert ende de Comp[ie] aldaer

goede diensten is presteerende, tot de qualiteijt van capiteijn onder een eerlijck tracktement ende een nieu verbant van 4 a 5 jaeren mocht worden gepromoveert.

Dat oock met de eerste gelegentheijt van hier mocht becoomen een a 2 groote nieuwe boots, omme aldaer tot lossen ende laeden der scheepen als anders noodighe diensten gebruijckt te worden.

Weegen sal[r] Aeltgen Coenraets in Sinckan overleeden, waeren aen 't comptor aldaer getelt 97½ R[s] van 8[en], omme alhier aende gerecht erfgenamen te voldoen.

Ten derden ende laetsten vernemen uijt 't schriftelijck relaes ende mondeling rapoort vande oppercoopman Abraham Duijcker, aengaende de geleegentheijt van Quinam op Tonckin 't gene volcht:

Dat hij Duijcker naer 't vertreck vant fluijtschip Petten ende niet voor den 15[en] Februarij passado door den staedigen harden reegen ende continuelijcken zuijt oosten winden, aen 't coninckx hof was verscheenen, als wanneer sich met een treffelijcke schenckagie nevens de bij gevoughde missive van d'heer gouverneur Johan van der Burch bij den coninck hadde vervoecht, daer met groot eere ontfangen, de missive ende schenckagie bij sijne majesteijt geaxcepteert, ende hem voorts audientie verleent wiert.

Gemelte Duijcker audijentie becoomen hebbende, droech sijne majesteijt mondelinge voor, hoe aldaer omme den beloofden handel te mogen lieber genieten andermael gecoomen was, dat sijn majesteijt hem met credente brieven tot dien eijnde geliefde te versien, omme den handel als voor deesen sonder eenighe verhinderinghe van iemant te moogen exerceeren, dat hij dit saijsoen op Batavia moste weesen omme d'E. Heer Generael raport van aldaer voorjarighe gepasseerde saecken te doen, dat gedurende sijn absentie den coopman Cornelis Caesar om den handel te vervolgen aldaer soude verblijven, aen wien versocht sijn majesteijt in alle voorvallende saecken de hant gelieve te bieden, ende ten laetsten dat d'E. Heer Generael met sijn hoocheijts naeder advijs ende meeninge over de gepasseerde saecken schriftelijck geliefde te dienen, omme alles ten eijnde te brengen, etc.

Hierop antwoorde den cooninck, dat onse weercomste hem aengenaem was, ende soo met freckenteeren van sijn lant wilden continueeren, dat ons met een steenen huijs ende bequame plaetse wilde versien naer ons begeeren, ende in alle gelegentheijt te assisteeren ende de hulpende hant bieden sooveel mogelijcken is, dat oock aen d'Ed. Heer Generael per missive sijne meeninghe grondelijck hadde te kennen gegeven, waer op sijn Ed. naeder advijsen soud verwachten, etc., voor welcke presentatie sijn E. Maj[t] hebben te bedancken ende haer afscheijt becoomen.

Weegen de restitutie vande aengehaelde 23580 R^{a} van Grootenbroeck was geen vermaen gedaen, alleeen hadde den sabandaer gemelte Duijcker afgevraecht hoe d'E. Heer Generael van meeninghe was de saecke te vervolgen, die daer op antwoorde, dat d'Heer Generael (alsoo het staetssaecken waeren) daer over voorseecker naeder rescripten soude doen, daer op de voornoemde sabandaer repliceerde sijn majesteijt meede van dat gevoelen was, maer dat echter tot de restitutie noijt soude worden verstaen; den coopman Duijcker is echter van opinij, dat men bij naeder ende soet schrijven, noch metter tijt wel iets sal connen becoomen, maer met hardicheijt niets te obtineeren sal sijn.

In weeder geschenck heeft den cooninck aen den coopman Duijcker met drij manderijns ende eenighe hoofdienaers toegesonden 't naervolgende, dat in Quinam is verbleeven omme nae Japan gebracht ende aldaer ten dienste van de Comp^{ie} gebenefiseert te werden, te weeten:

voor d'Heer generael:	voor d'gouverneur vander Burch:
1½ cattij calemback	1 cattij calemback
10 p. coninckx hockijens ofte rouwe sijde stoffen.	10 p. sijde stoffen
	5 „ olijfantstanden
voor den coopman Duijcker:	voor den coopman Cornelis Caesar:
1 oliphantstant	1 oliphantstant
3 p. coninckx hockijes	3 coninckx hockijes

Voor gemelte Duijckers vertreck waeren aldaer voor de Comp^{ie} omtrent 100 picols sijde verseeckert, om corts daeraen marckt gangh te ontfangen, nevens 1500 a 2000 picol swarte suijcker tot 15 en 16 maes 't picol ingecoft.

Item goede quantiteijt zijde stuckwercken aenbesteet ende twijffel niet, offte sullen in retour van 't aengebrachte cargasoen voor de comste der scheepen van Batavia bij den coopman Cornelis Caesar geprocureert ende in vooraet sijn, niet minder als 350 a 400 picol sijde, 2500 a 3000 picol swarte suijcker ende een goede quantiteijt sijdestoffen voor Japan dienstich, alsoo 't gewas der moerbesij boomkens daer meede de sijwormen worden aengequeeckt, schoonder ende grooter als int voorleeden jaer gevallen was.

Alle de Japansche coopluijden in Quinam resideerende verthoonen haer tot ons vruntschap seer genegen, hebben hun verbonden, dat alle de sijde die becomen, aen de Comp^{ie} sullen leveren tot soodanig prijs als deselve bij ons met d'inwoonders getracteert ende bij de Portugeesen als Chineesen sullen ingecoft worden.

Over de quade ende bedriegelijcke proceduren van haren capiteijn ende sabander doleeren seer, ende hebben aende coopman Duijcker versocht, dat om een ander sabander om met d'onse voor de cooninck te verschijnen van Batavia mochte worden gesolisiteert, daertoe voorstellende de persoonen van Kincko, Chienees coopman, ofte Fhesodonne, Japander, dat beijde oprechte, ende tot de Comp^{e} getrouwe persoonen sijn.

Desen sabandaer Rockelije is van gemelte Duijcker om den restitutie vande 500 taijl t voorleeden jaer van anckerage uijt Comp[ie] middelen aengehouden aengesproocken, ende wel ernstelijck aengemaent de selve te voldoen, opdat d'Ed. Heer Generael niet werde genootsaeckt op sijne aenclachte daer over aen sijne magiesteijt, te doleeren, alsoo den coninck ons van scheeps gerechticheeden hadde geexcuseert. Hier op diende tot antwoort, dat tot de restitutie niet conde verstaen, dat hem sulx was compiteerende, ende selfs daer over aen d'Ed. Heer Generael soude schrijven; den coopman Duijcker is van gevoelen, dat niet alleen dese 500 taijlen sal soecken te behouden, maer ons daerenboven gelijcke 500 taijllen voor desen jare uijt de koninckliijcke paije sal aftrecken.

Diervolgende oordeelt dienstich te sijn, dat daer over bij d'E. Heer Generael aen sijn maijisteijt wort geclaecht ende een ander sabander versocht, alsoo desen gierigen de Comp[ie] in allen deele schadelijck is ende mettertijt een monopolisen handel sal soecken in te voeren.

Den Portugeesen ambassadeur uijt Mackau aldaer met een jonckgen aengecoomen, als hier vooren is aengeroert, hadde naer langh loopens audientie bij den coninck geobtineert ende sijn magesteijt uijt den naem van den Makansche burgeren met 186 p. allerhande sijde stoffen, 2 Japanse schootels ende 13 potten met confituuren begifticht, ende was hem sijn versoeck om met 50 a 60 huijsgesinnen uijt Mackau in Thoron te coomen resideeren toegestaen, daermeede toecoomende jaer aldaer meenen te verschijnen; hare aengebrachte goederen begosten te vercoopen, uijtgenoomen de coopere cheenes die vrij wat slechter als d'onse sijn ende weijnich vragens naer is.

In Quinam werden drij joncken om met Chineesen naer Japan te gaen geequipeert, daer in de Japanders 't meeste herideeren, ende hebben dit jaer voor hun aenpart door Chineesen over de 15000 taijllen suijver geavanseert, dat haer ende de Chineesen soo smaeckelijck valt, dat dien handel met ernst soecken te vervolgen. Den presedent Koeckebacker heeft sulx in Japan onderleijt te beletten, maer is hem tselve afgeslaegen bij Phesodonne ende andre regenten in Nangasacke waer uijt te presumeeren is, dat die heeren ofte eenighe andere Japansche heeren en grooten in dese joncken herideeren.

Den 6[en] Meert passado was 't jacht Grol tot den Tonckinschen handel gedestineert, van Japan over Taijouhan aengecoomen, met een Taijouhans cargasoen, monteerende als hier vooren verhaelt, ter somme van f 15277.13.—, sijnde de jonck Lancquieuw int seijlen van Taijouhan door eenen harden storm van haer geraeckt, die noch opt vertreck van gemelte Duijcker in Quinam aengecoomen was, ende eerstdaeghs derwaerts stonde te volgen. Welck jacht den 11[en] daeraenvolgende, nae dat met een nieuwe fockemast ende raet die onbequaem, waeren versien, ende den ondercoopman Carel Hartsingh met een schriftelijcke memorij van 't geene den coopman Duijcker gedurende sijn aenweesen in Quinam van den Toncquinschen handel ende geleegentheijt hadde vernomen, ter hant

gestelt, van daer nae Tonckin was genavigeert; den Almoogende geleijde het in salvo ende verleene hem goet succes inden handel.

Voornoemde Duijcker is van opinie, Grols cargasoen, monteerende *f* 188166.12.8, niet alleen in rouwe Toncquinsche sijde, ende sijde stuckwercken sal worden omgeset, maer dat aldaer grooter quantiteijt te becoomen sal sijn, alsoo de Japanders aldaer jaerlijckx met een cargasoen van 250 a 300000 taijlen schuijt silver plachten te verschijnen, dat bij haer int corte in sijde overgeset ende omtrent primo Julij weer naer Japan medegenomen wert, met welckers achterblijven ende dat aldaer uijt Mackauw niet meer als 3 Portugiesche joncken in November ende December passado met een capitael van 40000 taijl sijn geweest, mitsgaders datter een grooter teelte als voor desen voorhanden was, ontwijffelijck grooter quantiteijt te becoomen sal sijn, ende dien volgende dattet aldaer eer aen capitael als sijde ende coopmanschappen sal coomen te manqueeren, dat Godt geve ende den tijt aenwijsen sal.

Voor d' aencomste van gemelte joncken was de sijde aldaer tot op 45 taijl 't pieckol gedaelt, ende naer haer arivement tot 60 taijl gereesen, dat noch een reedelijcken prijs is.

Den coninck hadde 't voornoemt Portugies capitael van 40000 taijl naer hem genomen, om tegens Junij aenstaende in rouwe sijde te voldoen.

Omme de Portugees desen ende den Quinamsen profijt gevenden handel in toecoomende te beletten ende mettertijt te doen verlaeten, stelt den coopman Duijcker voor, dat men op deselve bequaemelijck met vier jachten soude kruijsen ende de besettingh in dat vaerwaeter in desen voege waernemen te weeten.

Een jacht int voorste vant canael tusschen 't vaste lant ende Ainam, omtrent midde waeters daer 't niet booven 6 a 7 mijlen ten uijtersten wijt is; het tweede op 't ruijm voor d° canael loopende, neffens 't vastelant ende de zuijt weste hoeck van Ainam af ende aen int gesicht; de andre twee dat wel de defensiefste behooren te weesen, tusschen de zuijt oost hoeck van Ainam ende de noort westen punt vande Paracelles, doch de Parcelles niet naerder alsdat altijt jegens den avont het hoogelant van Ainam int gesicht behouden, om bij verheffinge van wint daer onder reede te maecken, twijfelt niet soo dese plaetsen voor primo Junij als vooren worden becruijst ende beset off de generaele comp[ie] staet aldaer rijcke prijsen toe te coomen, alsoo niet alleen de Quinam ende Tonckingh vaerders dese plaetsen aendoen, maer oock alle Portugiese ende Spaensche navetten die vande custe van India, Malacka, Mackassaer, Cambodija, Chiampa, etc, naer Mackauw navigeeren, een der voorseijde canalen passeeren, oock Ainam naeder, als de schadelijcke droochte van Pracella loopt.

't Is oock voor de E. Comp[ie] sijns oordeels dienstich soo men den Quinamschen handel met recht voordeel wilde contineeren, dat er een bequaem ondercoopman aen 't hooft in Zemia wierde gelecht, omme de Tonckinsche sijde die aldaer eerst wort aengebrocht uijt de eerste hant te becoomen, met de aen ende

af vaerende Toncquinsche cooplieden te beeter in kennis te geraecken, des cooninckx ende alle groote des rijckx gunste tot nadeel van onse vijanden met een cleentgen ende minnelijcke ommegang t'onswaerts te trecken, ende de groote voordeelen die nu aen de voorcoopers moeten geeven bij dien middel voor de Comp^{ie} te gaudeeren.

Gemelte Duijcker hadde voor sijn vertreck uijt Quinam alle de Comp^{ies} middelen bij 't comptoijr aldaer berustende, bedragende tsaemen f 130044.15.1, aen den ondercoopman Cornelis Caesar getransporteert ende denselven met ampele instructie tot bevordering van des Comp^{ies} handel noodich, versien.

Voorschreven Duijcker raporteert mondelinge in Quinam van eenighe inwoonders verstaen te hebben, datter omtrent d'Anarelles int vervolgen van seecker jonck een Hollants schip verongeluckt soude sijn, sonder datter eenich mensch af gecoomen ofte iets van geberclit soude sijn, dat den Almoogende verhoede alsoo sulx waer sijnde, gen ander als 't schip Noortwijck (naer Cambodia gedestineert) can sijn, dat voorwaer een groote slagh ende in veele de E. Comp^{ie} schadelijck soude sijn, de goede Godt geeve eerlangh beeter tijdingh mogen verneemen, amen.

Met d° fluijtschip becoomen meede vande coninck van Quinam ende den Japanschen capitein ofte sabandaer Roccobeije twee missieven, door haer aen d'Ed. Heer Generael geschreven, luijdende als volcht.

Translaet vanden missive vande Coninck van Quinam per de fleuijt Rarop ontfangen.

Desen brief is van den coninck van Quinam, gaet aenden cooninck van Jackatrae. Ick hebbe verstaen, alsmen met verre landen in vreede wil handelen, dat het selve alleen tusschen coningen verricht wort, vorders alle gemeene coopluijden die altsaemen in een lant coomen, geeft eene goeden coophandel aldaer waerover oock alle de gemenen haer selven in verheugen.

Ick hebbe verstaen dat den cooninck van Jackatra alleenich groot goet recht doet aen mijn lant, soo int gaen ende-coomen handelen, waer over ick seer hartelijck verheucht ben.

Voorders hebbe ick verstaen, dat eenich lant te leen begeert, om in mijn lant te mogen woonen. Ick ben wel geneegen om eenig lant daertoe te verleenen, maer ick ben bevreest dat alsdan alle andere vremde coopluijden niet meer in mijn revier sullen coomen handelen, waerover ick als dan voor quaet gehouden soude worden gelijck off niemant anders in mijn lant begeerde.

Dit boven gemelte gelieft den cooninck selfs eens in sijn hart te overdencken, denckt niet ick cleenhartich ben om 't selve te willen geven, maer ick ben seer verblijt, dat alle menschen in mijn haeven coomen handelen.

Soo den coninck mij niet en begeert te verdrijven, sent herwaerts aen

om rechte handelen twelck mij seer aengenaem weesen sal, gelijck meede alle de gemeente.

Hier neffens send ich een halve cattij calemback.

Int root sijap stont 't naervolgende geschreven:

Coninck jegenwoordich drij jaeren geregeert hebbe, 23e dach van de maent vant Chienees nieuw jaer 1637.

Aenden Ed. Heer Generael.

Senden UEts een missive met den coopman Sr Abraham Duijcker, om U Edt te verwittigen, 't gene U Ed. mijt voorleeden jaer toegesonden heeft, hebben wij in danck ontfangen, te weeten een stuck root scharlaecken met noch 10 sarassen, van de welcke goederen ick U Et hoochelijck heb te bedancken.

Ick met de coopman Sr Abraham Duijcker ende Sesaer sijn saemen bij de coninck van Coutsen Ciena gegaen om eens te visiteeren, voor welcke de cooninck met seer groote blijschap ontfangen hebben.

Ende gaven ons tot antwoort van nu voortaen wil ick met U.E. veel vrientschap bethoone, het gene U.E. van ons begeeren, sullen wij nae ons vermoogen danckbaer bethoonen.

Voorts wat aengaet de knecht van Abraham Duckero, is wechgeloopen soodattet Abraham seijt dattet inden huijse van Portugesche paepen die in Coutcien-ciena tegenwoordigh ben, voor welcke Abraham met gramschap sijnde, gaven tot antwoort, waervoor sal mijn knecht inden huijse van de Portugiesche coopman Duckero de twee Portugesche paepen die cortelijck uijt Taijouhan naer Coutchien-ciena, om haerder verlossinghe begeeren met toelaetinghe soolange dat sij de knecht weerom geven moeten (1).

Om dese saecke wille hebbe ick bij Sr Duijcker van weegen dese twee paepen reverentelijck versocht dat sij mochten verlost worden, ende voorts belooft aen Sr Duckero soo de knecht hier in Coutchien-cienae was, soo sal ick sooveel maecken dat in de logie wederom brengen sal.

Om dese woorts heft Sr Duckero de paepen gelargeert, voorts voorleeden jaer doen de coopman Duckero in Coutchien-Cienae ariveerde, heb ick eenighe coopmanschap ofte goederen van Duckero vercoft, ende hebbe ick uijt handen van Duckero 500 taijl ontfangen. Van dese 500 taijl hebbe ick 100 taijl gelicht om te betaelen de tollen voor twee scheepen, blijft nocht 400 taijl.

Voorts laet ick UEts. weeten dat de coninck heeft genoomen hondert duijsent cassis voor 800 taijls, desgelijck doet ick oock voor deselve prijs van hondert duijsent cassis, voorts de 400 taijl dat booven verhaelt is, want de ackoort ofte aenslagh vanden ommegam der stat Coutcin-Cina hebben een groot abuijs, soodat UEt niet te verwonderen over de saecken, want dat is de costuijme maniere

(1) Aldus het hs.; de periode is hopeloos verschreven.

van 't lant, niet alleen van UEd[s] scheepen, maer van alle vreemde scheepen ende joncken die van andere quartieren ofte van buijten comen. In dese dingen soude S[r] Abraham aen UEd[t] reeckenschap geven.

Ende voorts soo UEd[t] eenighe negotie begeert van dese lant, ben altijt bereijt, ende tot besluijt van dese dingen, ende tot vrientschap sende UE. 5 stofkens van Contchien-Siena, sijn een weijnich goederen, mij selfs beschaemt sijnde.

Ten selven dage ariveert alhier uijt patria 'tjacht Ackersloot met 62 coppen te weeten: 42 matroosen ende 20 soldaeten, sijnde den 3[en] December uijt Texel geseijlt, in comp[ie] vant schip Amsterdam sonder een man op d'uijtreijse verlooren te hebben.

Item van Japara, Palinbangh, Bantam, de naevolgende 3 vaertuijgen, namentlijck:

Een jonckgen van Japara, gelaeden met suijcker ende andere cleijnicheeden.

Een joncke van Palimbangh met omtrent 500 picol peeper, cadijangh ende andre waeren.

Een vliegertgen van Bantam met hoenders ende cadijangh.

Soo vertreckt van hier naer Mannack opde Sumatrasche westcuste twee lamboes met omtrent 1150 R[s] aen alderhande Chieneesche waeren.

29 d° coomen alhier ter reede d'onderstaende 2 vaertuijgen van Charabon.

Een wanckan met omtrent 20 lasten rijs ende een prauw met Javanen meedebrengende, omtrent 2 lasten rijs; raporteren voor gewis, dat den Mataram extraordinarij groote preparaten soo te waeter als te lande mackt om herwaerts aen te coomen, dat de stat Japara alleen op 't getal van 1000 prauwen uijt te maecken waer gestelt, ende andre zeeplaetsen naer advenant; dat Serapada int corte met omtrent 30 praeuwen met rijs alhier staet te coomen, als wanneer wel op onse hoede mogen sijn, alsoo niet en twijfelen of tsal Battavia andermael gelden ende desen Warga niet anders als om te spieden coomt (1).

Op dato vertreckt van hier onder behoorlijcke comissij den vrijcoopman Adrijaen vander Stel met sijn jacht den Sluijmerenden Leeuw naer Atchieen ende voorts naer Bengala ende Aracquan met omtrent 8000 p. grof en fijn posteleijn, 500 p. boeckspiegels, eenighe sijde stoffen ende andre cleijnicheeden meer, waermeede den oppercoopman Joan vander Meulen aldaer resideerende bij missive wort aengeschreven ende geordoncert, den gemelten vander Stel op aencoomste aldaer over te leeveren alsulcke middelen ofte efeckten als aldaer hem weegen den vrije coopman Jaques Pers 't sij in comptant ofte coopmanschap berustende sijn, doch bij aldien alles gevent ende provenu van dien voor sijn aencoomste aldaer in peeper is overgeset, sal die aen vander Stel niet leeveren maer tot d'aencomste van onse scheepen onder sich behouden, omme int conformite

(1) Vgl. De Jonge, *Opkomst*, V (II), 232.

vant comptrackt met de Comp^{ie} aengegaen, herwaerts gesonden ende alhier tegen 9 R^{a} voldaen te worden.

Item sulx meer als bij gemelte missive in dato 24^{e} deser int generael copijboeck gemensijoneert, can worden naergesien.

Ultimo d^{o} worden door gecomiteerde uijt het fluijtschip Petten ende een Jambijs jonckgen hier binnengebracht ende met lossinghe van canonschooten ende 3 charsijes vande int geweer staende soldaeten ingehaelt, de missive vande cooninck van Quinam ende Jambij welckers translaeten hier vooren geinsereert.

's Achternoens met de zeewint compt alhier ter reede 't jacht Sardam met 1200 p. gehouwen coraelsteen.

Op dato sijn onse inwoonende Javanen met 7 troepen op aventagie int bos gegaen, welcke verclaeren een troepe van omtrent 60 a 70 Javaenen hebben bejegent, die haer vernemende, de vlucht hadden genoomen.

Adij primo Maij vertreckt van hier naer Suckedana een balou uijt voerende 1800 p. grof porsleijn, een pieckol lanckijns, een corgie caijn goulongs, ende een pieckol laijongh.

Op dato met de seewint comt alhier van Suckedane ende Bantam twee vaertuijgen, namentlijck:

Een balouw van Suckedane met een partij rijs, sagouw, ende eenige cleijne diamantgens, een vliegertgen met Javaenen, inhebbende hoenders, sierij ende pienangh.

2 d^{o} vertreckt van hier nae de west custe van Sumatra 't jacht Cleen Petten met 2 kisten, inhoudende 8000 R^{a} van 8ten in speseij ende 2000 p. Chineesche cangans, bestaende in 39 canasters, omme deselve achtervolgens de meede gegeven ordre aen onse negotsijanten, den ondercoopman Gillis vande Randen in Indrapoura ende den coopman Poulo Anthonio de Barij in Ticko ende Priman over te leeveren ende aldaer tot incoop van peeper ende betalinge van tollen ten meesten dienste vande generale Comp^{ie} gebruijckt te worden.

Op dato compt over den ingeseeten Baptista met sijn tingangh van Bantam met partije hoenderen ende fruijten, meede brengende een missive vanden Portugeschen padere Bartolomeus de Roboredo, die over 4 daegen met sijn galjas weederom naer Malacka vertrocken was, luijdende des selfs translaet als volcht:

Copije vanden brief van Bartholomeus de Roboredo, jesuwijt, geschreven in Bantam den 28sten April anno 1637, aen d'Ed. Heer Generael.

De vrede Christij.

Den heer president van d'Engelsche heeft mij den brief van UEd. gegeven dewelcke ick met een groote lust ontfangen hebbe ende geacht alsoo het be-

taemde ende hebbe deselve verscheijde mael overleesen, ende sal deselve bewaeren soo lange ick sal leeven om in onze lande aen de Portugiesen te verthoonen tot een teecken der weldaeden die UEd. mij in deselve doet, om de welcke ick UEd. verscheijde mael de handen kus, ende tot een getuijgenis van alt geene UEd. in deselve seer voorsichtich ende goedertierentlijck seght aengaende onthalinge, ofte tracktement dat men doen moet aen de gevangen christenen soo op Batavia aen de Portugeesche als onder ons aen de heeren Hollanders ende van het rechtvaerdich gevoelen dat UEd. heeft omdat anders gedaen wert, ick hebbe seer geacht te verstaen uijt de missive van UEd., dat mijne woorden geloove verleenden aengaende de danckbaerheijt die ick geloove te bethoonen met de gevangenen heeren Hollanders ten aensien van de verlossinghe in Coutcen Siena aen de twee paderis van mijne religie verleent, beloove op nieus 't selve aen UEd. ende indien mij Godt in Malacka brenght, sal UEd. van dese waerheijt heel vroegh tijdinghe hebben. Bedancke veel meer over het paspoort twelck UEd. nevens sijnen brief mij sendet ende verleene het volcoomen geloof ende indien het alleen voor mij was geweest, soude sonder het selve naer Batavia gegaen hebben, vertrouwende op de groote beleeftheijt ende aensienelijckheijt van UEd., nogtans is mij niet mogelijck te gaen ontfangen weldaeden van UEd. om reedenen die ick terstont sal seggen.

Vant welck mij droefheijt blijft, meer als met meerder en can niet sijne voornaemste straffe. (1)

De eerste reeden is, omdat UEd. in sijn pasport stelt ende fundeert, de reeden dat mij tselve geeft omdat in Bantam gecoomen ben, alleenlijck omte handelen vande verlossinghe ende dat ick last brenge vande captn generael in Malacka om te handelen vande verlossinghe van alle de gevangen Portugiesen dewelcke UEdelheijt hebben ende dat in geheel India, ende van alle de gevangene heeren Hollanders die de Portigiesen hebben ende dat in geheel India, op welck ick segge dat ick in Bantam niet ben gecoomen, alleenlijck omde verlossinge, maer ben gecoomen in geselschap vanden heer ambassadeur ende indien hij niet gecoomen waer, soude ik meede niet gecoomen sijn ende stellende dat ick gecoomen ben, is geweest mijne coomste alleenlijck om te handelen vande verlossinge vande 2 paderis van mijne relige ende niet van allen de Portugeesen ende indien van eenighe handelde soude geweest hebben om vrientschap ofte barmherticheijt, maer niet om verplichtinge ende ben soo verre daer af, dat macht soude brengen van de heer capteijn van Malacke dat noch sijn verlof in schrift niet brenge om te coomen handelen van de verlossinge der paderes, maer heeft mij met woorden alleenlijck stilswijgende verlof gegeven, om te coomen voor biechtvaeder vanden heer ambassadeur, want andersins souden hem tot groote schult gereeckent hebben, dat

(1) Aldus het hs.

hij soude belasten verlossinghe te doen ende verlof te verleenen aen andren omte coomen handelen sonder ordre vanden heer vice reij ende alsoo brengh ick alleenlijck sijn atentijck schrift in welcke hij mij geeft de drij Hollanders (die ick in Malacka gelaeten hebbe) tot verlossinghe van mijne paderis ofte van imant dien ick wil, maer segt niet dat ick soms coomen in Battavia dese verlossinge handel, daerom aengesien UEd. sijn paspoort fundeert op dese mijne comste ende macht soude mijne comste naer Battavia te vergeefs sijn, want ick niet hebbe de macht, die UEd. segt ende verstaet dat sonder deselve UEd. niet wil dat ick of imant anders daer coome.

De tweede reeden is gecoomen al hadde ick de macht gehadt, die UEd. in sijn paspoort stelt, soo hebbe ick geen ordre van mijn overste om naer Battavia te gaen dan alleene ingeval soo onse twee paderes daer waeren ende ick hebbe een uijtgedruckt bevel van mijne overste ofte superiores dat ick niet naer Battavia soude gaen indien de paderes daer niet waeren, daerom aengesien mijne paderes aldaer niet zijn ende al verlost sijn, is mij niet geoorlooft daer te gaen tegens last ende ordre van mijne prelaeten gelijck UEd. wel verstaet.

De darde reeden is, alhoewel ick geen ordre hadde van mijne overste, ende mochte naer Battavia gaen, soo hebbe ick daer niet te doen als te handelen van de verlossinghe van drij gevangenen Portugijsen, die UEd. daer heeft aende welcke ick geen besondere verplichtinge hebbe, niet meer als int gemeen van Portigise christenen ende soude mij niet wel afgenoomen worden van mijne oversten ende de Portugijsen dat sulx soude onderwinden ende naer Battavia gaen alleenlijck om oorsaeck die mij soo hooch raeckt, daerenbooven seggen sij mij dat UEd. deselve niet sal geeven omdat ickse met mij soude meedeneemen sonder dat ick UEd. overleevere de heeren Hollanders die ick binnen Malacken hebbe, dewelcke ick niet can overleeveren sonder dat UEd. die belast te soecken ende kont andre gevangenen senden, sonder twelck noodich is dat ick naer Battavia gae.

Tot dese reedenen wort bijgevoecht, dat het laet is omdat ich naer Battavia can gaen weederom naer Bantam keeren ende naer Malacke vertrecken ende in dese mouson naer China reijsen, waer naer toe voornemens te gaen, ende d'Ed. heer ambassadeur ordere heeft vanden captⁿ van Malacka, om op het langste van hier te scheijden int begin van dese Maij van welcke ordre ick niet wiste doen ick aen UEd. schreef, derhalven gesien hebbende alle dese reedenen, is mij niet mogelijck geweest te gaen UEd. te besien nochte handelen van de verlossinge in Battavia, gelijck sich wel laet sien ende soo heeft oock meede de presedent van d'Engelsche geoordeelt, dewelcke ick int saemenspreeckinghe dese reeden deelachtich gemaeckt hebbe ende alsoo sal UEd. mij verontschuldigen weegen de comste. Het verlies ende gevoelen van niet te gaen blijft alleen bij mij, als oock de erkentenissen ick schuldich ben aende goede wille de welcke UEd. in sijn brief bethoont om mij wel te onthaelen ende wel daeden te doen.

UEd. sal mij seggen waerom dat ick belast hebbe de paspoort ende daeronder vermengt d'Ed. H[r] presedent van d'Engelschen, op hetwelck ick ant woorde, dat wanneer ick belast tselve te besoecken, wist ick seeckerlijck dat mijne padres gevangen waeren ende wist niet seeckerlijck oft op Battavia waeren oft niet ende dochte bij mijn selfs dat se souden coomen in de scheepen van Japan, omdat sij mij seijden, dat se sonder twijfel in deselve souden coomen, alsoo om geen tijt te verliesen, hebbe in maniere van voorcoomen het paspoort versocht, omdat de paderes coomende, terstont soude gaen handelen van deselve 't welck alles aen den H[r] presedent gecommuniceert hebbe, als aen hem begeerde dat aen UEd. schrijven soude, want noch mijne processie noch mijne conditie is met bedroch te handelen in de saecke die ick verhandele, doch nu vertreck ick naer Malacka, segge UEd. voor mijn vertreck resolutie, soo UEd. geraeden vindt te senden een schip ofte fergat op de reede van Malacka met een witte vlagge inde gantsche maent van Meij tot den 10[en] Junij, twelck den tijt is dat mij ten alder langsten sal onthouden in de selve sterckte, tot het vertreck naer Macao ende int geseijde schip geraeden vint te senden de drij gevangenen Portugeesen die in Battavia sijn, te weeten Anthonio Peoroto, Nicolao de Costa, ende Stefano Garces ende ingeval de padre freij Fransisco de Gomboa geseijt religieus van de ordre van St. Domingos van Malacka naer Battavia weeder vertrocken was, dat ick daer sal geeven aenden cap[t] van het schip van UEd. de 3 H[en] Hollanders die ick daer hebbe ende sal met de oprechte waerheijt versorgen om de twee andere te crijgen ende om deselve te geven sal geen twijfel sijn ende derhalven sal ick grootelijcx achten dat UEd. een proef doe van mijn woort ende het werck sal aen UEd. bethoonen dat begeere UEd. te dienen ende dat ick de waerheijt handele welck mijn habijt moet belijden. Derhalven verpande aen UEd. mijn woort van religie en priester ende mij sal seer wee doen soo UEd. mij in desen niet en gelooft, ende indien iet meerder aen UEd. conde verseeckeren, [dan] dat ick segge, soude sijn E. dat verseeckeren, ende UE. vertrouwe dat op ree van Malaca niet en sal eenich overlast gedaen worden aen het schip ende de heeren dewelcke daer in sijn sullen terwijl dese saecke sal verhandelt worden, want ick daer sal connen verrichten alles dat tot dit werck sal noodig sijn. Belove mede op nieus nersticheijt te doen om te verlossen de andere heeren, door die weederom van Goa gecoomen sijn ende indien niet, sal weederom weegen haerlien naer Goa schrijven omdat se haer in Suratta loslaeten. Verclaert meer aen UEd., indien door de uwe niet sent de gevangenen tot verlossinghe van diegene die UEd. daer heeft binnen den tijt dien ick stel, dat naer mijn vertreck naer Mackao wederom sullen subijeckt blijven, aen den h[r] cap[t] generael van Malacca want ick dan geen recht over haer hebben sal, ende slae twijfel om haer te geven, twelck niet sal sijn met mijn asistentie; tot belooninghe van dit mijn goet gemoet versoecke ick eijndelijck aen UEd. dat gelieve te senden met de drij gevangenen, den Spaenijaert Alvaro Minijos

om het goet dat ick hem begeerde te doen, want is seecker gelijck ick aen UEd. geschreven hebbe, dat alle andere voijagien die hij doet tot sijn naedeel sullen sijn.

Onse Heere verlicht UEd. mijt sijn goddelijcke genade.

Bantam den 28en van April A° 1637

was onderteeckent
UEd. dienaer
de padre Bartholmeo de Roboredo.

3 d° met den donckeren ariveert alhier (over Jambij) uijt 't vaerwater van Malacca 't afgevaeren jacht Diemen, neven d'onderstaende veroverde goederen ende gevangenen, te weeten:

910 bossen grof porsleijn van diversche sorteringe ider van 10 p. daer onder veele gebroocken
10 sacken casomba weegende 2 picol
95 p. Chieneese isere pannen
17 bossen van boomen bast
5 sacken gomme lacko
1 sackgen aguilhout
9 sacken lange peeper
1 d° met onbekent saet
1 goude braseletgen weegend ¼ Ra swaerte
1 ongefatsoeneerde veuijle parel
3 stuckgens tamback, ofte cooper met gout vermengt, weegende 6¼ Ra swaerte
53 p. Siamsche silvere ticals weegende Ra...
1 coper cruijsken fickx
8 Ra van 8ten in speeseij geconfiskeert voor d'armen
36 gevangenen namentlijck
15 Portigiesen
2 Javaenen
19 soo mesticos als swarten.

Waermede ons geworden 3 missiven, 2 vande commandeur Cornelis Sijmonsen in dato ultimo Meert ende 4den April met 't jacht Rommerswael expres naer Jambij gesonden om Diemen te beloopen, ende een vanden vise comman-deur Orelande Tijbouts mede in dato ultimo Meert daerbij ten principale verstaen, hoe sedert 't afsenden van 't jacht Langerack naer Battavia dat geweest is de 8e Januarij passado, 't Malacx vaerwaeter in 2 esquadren omtrent de eijlanden PouloTimon, Laura, Barbucquet, Panijangh, Boelangh, Piesangh, ende

Tanijangburo, naer uijterste vermoogen op des vijants aencoomende vaertuijgen van Mackao, etc., hebben beset gehouden, ende den meesten tijt soodanighen hart ende onstuijmich weeder gehad, dat veele anckers en touwen verlooren ende in perijckel van te veronglucken sijn geweest.

Dat den vise commandeur Tibout int vaerwaeter ontrent Poulo Lauro ende Timon vier Javaensche jonckgens daer 't volck uijt gevlucht was met partije grof porseleijn ende andre cleijnicheeden, ende omtrent Poulo Pisangh een Portugees vaertuijg (comende van Pahan naer Malacka) met vier ende dertich gevangenen, te weeten 11 Portugisen ende de resterende swarte ende mesticos, sonder eenige ladinge verovert heeft.

Welcke gevangenen raporteeren datter eerstdaeghs een nieuwen gouverneur van Goa in Malacka wert verwacht, dat den Mackauschen gouverneur 't voorleeden jaer van daer derwaerts gevaren, in de Maniles was geariveert ende dat seecker galijas van Malacca expresselijck naer Bantam was gesonden, omme de verlossinge van eenighe haerder paepen bij onse scheepen int gaen naer Makauw verovert, te procureeren.

Den commandeur Cornelis Sijmonse hadde niet anders als een Portugies vaertuijch daer 't volck van gevlucht was den 20ᵉ Maert passato tussen Poulo Piesangh ende Tanjanburo becomen, met d'onderstaende goederen, te weeten:

10 p. olijphants tanden
15 „ sacken gommelacco
53 „ Sijamse silvere ticals ende
15 „ sackgens rijs.

Soodat Godt beetert met een macht van 7 jachten in Malaccas vaerwaeter tseedert voorschreven tijt totden 4ᵉ April passato niet anders als die hiervooren gespesificeerde goederen zijn verovert, dat voorwaer tegen soodanigen grooten equipagie te cleenen soulaes voor de Compⁱᵉ is, ende daerenbooven noch verdrieter te vernemen dat twee Portugiese navetten (comende van Maccauw, rijckelijck geladen soo hier hebben verstaen naer Malacca) omtrent Sincapura 8 a 10 dagen voor des commandeurs aencomste (die van 8ᵉ Januarij tot 26ᵉⁿ d° met een extraordinarij hart weer, verlies van 5 anckers, tegen stroom ende groot perijckel van Bintangh tot omtrendt Sincapura onderwegen was geweest) waeren gepasseert. Item dat den vice-commandeur omtrent PouloTijmon den 14 Januarij passato een ander Pourtugies navet vervollegende, hem met den nacht ondonckert ende geeschappeert was, den Almogende geve dat om de noort werwaert op ultimo Maert passato van Poulo Piesangh vertrocken zijn, soodanigen prinsen van den vijandt mogen becomen, dat de Compⁱᵉ daermede tegen haer costelijcke ende groote besettinge tot affbreuck van onsen erff vijandt mach werden gesoulagieert.

Soo als de vlootte als vooren geseght op ultimo Maert van Poulo Pisangh om de noort was vertrocken, is hun den 3ᵉⁿ April soodanigen vehementen storm met harde travade bejegent, dat 't jacht Couckercken in corte soo veel waeters

heeft ingecregen, dat de leggers int ruijm ende 't cruijdt drijftich geworden, ende genootsaeckt sijn geweest alle de masten te kerven, die in corte alle behalven de bouchspriedt over boort geraeckt ende daermede noch buijten hoope behouden ten ancker gecomen is, soodat den commandeur van meeninghe was met de gantsche vloote naer Cairfer (alwaer goet ronthoudt te becomen is) te loopen, om 't selve te vermasten ende wederom soo veel mogelijck te versien. Hiertoe is bij sijnen eijsch verscheijde touwercken ende andere behoeften (daer hier seer schaers van sijn geprovideert), versouckende ende dat hem de selve nevens 1500 ℔ buscruijt ende 50 bosse londt metten eersten mochten werden toegesonden, alsoo gemelte Kouckercken anders qualick sall cunnen gebruijcken.

Den commandeur Cornelis Sijmonsen versouckt bij langer continuatie met een behoorlijcke commissie tot uijtvoeringhe van sijn bedienent ampt mocht werden versien, alsoo maer copie van des commandeurs Coopers commissie is hebbende, nevens verbeeteringh van tractement, vermits niet meer als zijn bedongen schippers gagie is genietende.

Den coninck van Pahan hadde zijnen sabander aen onse vloote afgesonden ende den commandeur mondelinghe ende bij sijne missive den vreede aengepresenteert, ende daer bij te kennen gegeven dat vastelijck geresolveert ende voornemens was den Portugies den oorloghe nevens ons aen te doen, ende te helpen verdelgen. Waer op eenen Jan Jansen Mine met gemelte sabander ende des vice commandeurs missive aenden coninck ende Laxamana derwaerts is gecommitteert, om sich van des conincx voornemen te informeeren, onse genegentheijt mondelingh te bevestigen, ende zijne majesteijt tot den voortganck der vreede aen te maenen, &ª, die den 12en Maert passado in Pahan aengecomen, wel ontfangen, vrundelijck onthaelt, ende tot den 17en d° aldaer verbleeven is, in welcken tijt met den coninck ende Laxamana verscheijden maelen in discours is geweest, sijn Maijt tot den vreede aengeraeden ende tot het senden van sijnen ambassadeur aenden Gouverneur Generael geanimeert heeft, waertoe den coninck ende principaelijck Laxamana verclaeren zeer genegen te zijn, ende dat zijn Maijts voornemens was, soo haest zijnen ambassadeur van Aetchijn was geretourneert (die nae gerucht wiert all in Boulangh aengecomen ende den vreede met den Aetchijnder hadde getroffen) persoonlijck met sijn macht bij den commandeur te verschijnen, ende mondelinghe wegen den vreede ende 't senden van sijnen ambassadeur nae Batavia, &ª, te communiceeren, dat zulcx oock bij sijne missiven den Ed heer Generael ende den commandeur was aenschrijvende. Naer alle apparentie schijnt desen coninck de saecke recht te menen om met ons tot affbreuck der Portugiesen in alliantie te treeden, watter van worden wil sall de tijt openbaeren.

Den coninck was voornemens ende prepareerde sich om een fort ofte sterckte in Johor (daer voordesen een gehadt heeft) te maecken om hem daermede (soo voorgaff), tegen de Portugiesen te deffendeeren.

Laxamana versoeckt dat hem met d' eerste gelegentheijt 20 picol root

cooper voor sijn geldt van Batavia mocht werden toegesonden. Hiermede was gemelte Mine den 18^{en} Maert (naer dat van Laxamana met twee goude ringhtgens was begifticht ende een vrundelijck affscheijt hadde genomen) met des conincx ende sabanders missiven van daer vertrocken, ende den 28^{en} d° weder inde vloote geretourneert, welcke brieven vanden coninck ende Laxamana met lossinghe van canon ende de gerequireerde solempniteijten tot vervorderinghe van den sabander ende sijn geselschap wierden ontvangen, die daer naer sijn affscheijt met een schilt voor den coninck ende een roer voor Laxamana neffens eenighe cleijnicheeden aen hem ende zijn volck wel vernoucht zijnde becomen heeft. Den almogende geve wat goets is, met desen coninck ten dienste van de generale Comp^{ie} ende affbreuck onser vijanden mach werden verricht.

Des conincx missive aenden H^{r} Gouverneur Generael geschreven ende per gemelte jacht Diemen ons toegecomen, luijt als volcht.

Copie van des conincx missive aen ons.

E^{d} heeren. Mijn is UE^{d} missive door den E^{d} h^{r} vicecommandeur geschreven ende uwe van UE^{d} gesonden booden wel ter handt gecomen ende die int wijtloopich verhaelt hebben, d' selve met danckbaerheijt ontfangen ende UE aengepresenteerde ootmoedicheijt hoope nae mijn cleijn vermogen te vergelden, soo veel in mijn doenlijck is, verneme ende veel maals heb hooren seggen dat niemandt de Hollanders in valiandise te boven gaet, hebbe mede uijt de brieff verstaen dat UE^{d} mij versouckt dat een ambassadeur naer Batavia soude senden, hebbe daer over vergadert ende goet gevonden noch wat te wachten ter tijt dat den ambassadeur van Aetchijn weder compt, daer op heeden een boode,(die voor uijtt heeft gesonden) seggende voorwaer de coninck doott te zijn, sende voor eerst een brieff door UEd. boode nae Batavia aen d' E^{d} H^{r} Gouverneur Generael Anthonio van Diemen, sall mijn volck waerschouwen laeten, dat geen van haer alleen voor UEd. behoeft te vluchten, maer aen boort comen ende haer goederen soo eenighe hebben aen UE. ofte UEd. volk vercoopen. Versoeck mede dat haer alsdan geen leet geschiet, sall t selve vergelden met alle mogelijcke diensten. Wat aengaet de Portugiesen can hier van daen niet verjagen, door vrees mij eerst eenigh leet daer nae soude volgen. Als bij UEd. comen, sall daer over beraetslagen met UEd. wat daer in sall besoigneeren, verhoope over een maent ofte ten alderlanghsten twee bij UEd. te sijn alsoo eerst mijn macht moet doen vergaederen, daer booden om uijtt senden die gelieft te laeten passeeren ende repasseeren.

Hiermeede sijt inde bescherminghe des Alderhoochsten bevoolen.

Actum desen 16 Maert 1637. In Pahan bij ende present sijne coninckljjcke majesteijt ende den orangkaija Lassamana is versegelt met het conincx segel.

Ende onderstondt

Jan Jansen Meme.

Copie van de missive van den orangkaija Lassamana aen ons.

Ed. Heeren. Mijn is door UE. gesonden boode de missive door den Ed. Hr. vice commandeur geschreven wel ter handt gecomen, daer uijt wijtloopich verstaen U.E. aengebooden dienst, die mij heeft gepresenteert; hoope de selve naer mijn cleijn vermogen te vergelden soo wel bij nacht als bij dach. UE. heeft niet te twijffelen dat anders van mijn leeven int sin sal crijghen. Wat aengaet sal mijn volck waerschouwen dat geen van haer allen voor UE^d manhaftheijt sall vluchten maer aen boort coomen ende vercoopen 't geene dat hebbe, sal met den coninck bij UEd. comen ende beraetslaen wat inde saecke sal besoigneeren, wat tot dienst van de Comp^ie can doen sal 't niet laeten, alsoo daer seer naer is verlangende, meede wat belanght mijn voorighe plaets ende meer ben daer van verseeckert. Weete niet veel te schrijven, maer salt met herten ende gemoet bewijsen, sal mede UE heere mondelingh sprecken. De coninck is van sints in Johoor weeder te retireeren ende daer vast te maecken tegen den vijandt de Portugiesen.

Hier meede sijt in de bescherminghe des Alderhoochsten bevoolen, wensche UE heere gesontheijt, cloeckeijt ende dapperlijcke, mannelijcke couragie teegen UE ende onse vijanden, dat Godt geve.

Actum desen 17^en Maert 1637 in Pahan, sijt gegroet van UE dienstw. vrundt en was met sijn eijgen handt onderteijckent in Maleijsche caracters.

Van den coopman Lucas de Voogel uijt Jambij becomen met dit jacht mede een cleijn brieffken gedateert 13^en April int jacht Batavia voor de bhaer van Jambij daer bij ons niet anders aencundicht, alsdat 't fluijt schip Petten op primo April passato van hier derwaerts vertrocken, aldaer dien nacht was gearriveert, ende dat 't jacht Batavia met de Cambodiase joncke dien dach noch herwaerts stonden te vertrecken met omtrent 2200 a 2400 picols peeper, daer onder soo estimeert voor reeckeningh vande Comp^ie int jacht Batavia met het overgescheepte inde jonck te zijn ongeveer 1270 picol peeper sonder meer, den Almogende geleijde Batavia (dat qualick beseijlt ende apparent vermits de doorwaijende ooste windt de reijse niet sal cunnen winnen) in salvo.

4 d° arriveeren alhier met de zeewint d'onderstaende 7 stucx vaertuijgen, namentlijck:

Een wanckan van Japara met omtrent 5 lasten rijs, 70 picol swarte suijcker, en andere cleijnicheeden, de overcomende Chineesen confirmeeren de groote preparaten vanden Mattaram ten oorloghe.

Drij vaertuijgen van Androgirij t samen omtrent 200 picoll peeper ende andere cleijnicheeden aenbrengende.

Een balouw van Tammena, geladen met rijs, omtrent 4 picol peeper ende eenighe andere snuijsteringhe.

Een balouw van Silebaer mede brengende omtrent 45 picols peeper.

Ende een Maleijs vaertuijchge, dat over eenighe daegen van hier naer Grisse is vertrokken, ende door contrarij wint weederom te rugge compt.

Op dato savonts vertreckt van hier naer Crawangh onse cap^t der Neederlantsche burgerij Jacob de Haerder met eenighe tingangs ende omtrent de helft van onse alhier sijnde vrije Mardijckers, neevens Comp^{ies} jacht de Bardes ende 8 soldaten t'haerder deffentie, om pagger houdt te hacken ende daermeede de oost voorstadt vande reduijt Buijren tot des punts Gelderlants gracht te besluijten ende voor een aenval diffenciff te maecken, als andere plaetsen behoorelijck te versien ende verbeeteren.

5 d° vertrecken van hier d'onderstaendetwee vaertuijgen namentlijck:

Een jonck (over Bantam) naer de Sumatrase Westcuste met 12200 p. groove porseleijne, 485 p. Chijneese isere pannen, 300 pampieren goudtdraet, 4 corgie cleeden ende andere cleijnicheeden meer, ende een tingangh naer Grisse niet anders als partije loode pitgens uijtt voerende.

6 d° smorgens met de landt wint verseijlt van hier recht door naer Firando in Japan, 't jacht Aeckerslooth met het Europische cargasoen den 26^{en} ende 28^{en} April passato per Nieuw Amsterdam ende gemelte Ackersloot voor Japan alhier uijtt 't vaderlandt ontfangen, bedragende t'samen met 300 picol peeper, 300 picol sappanhout, 5 packen lijwaet tot tenten, 6 packen percallen, 4 d°. Guinees linnen, 4 d° baftas, 5200 p. rochevellen, 1806 p. besaens vellekens, provisien als andersints, conform de nevens gesonden facture ter somme van *f* 118321.0.12, met een vracht brieffken aenden president Nicolaes Coeckebacker, daer bij sijn E. oock wort aengecundicht hoe in Engelandt bij eenen Mr Willem Courten met particulier octroij vanden coninck van Groot Bretangien, buijten d'ordinarije Oost Indische Comp^{ie} vande Engelsche (1), geequipeert ende den 27^e Januarij passato van voor Goa onder 't commando van den admirael Joan Woddel ende directie van eene Nataniel Montenij waeren verseijlt, de scheepen den Draeck, de Son, de Catarina, den Planter ende d'Anna, omme (naer hun verluijden ende soo verstaen) den handel in China ende Japan t'onderleggen, dat sich dierhalve van de voorventen deser Europische waeren sal trachten te valeeren, ende de selve voor haere compste aldaer over dat gelden mogen te vercoopen ende aenden man te helpen, opdat gemelte vrunden van haere aente brengene laeckenen, &^a, minder prijs gaudeeren, ofte wel vande vercoop der selver geheel gepreevenieert werden, &^a, als per gemelte missive int generale copie bouck onder dato 5 Maij geregistreert, can worden naergesien.

Soo vertreckt mede van Batavias reede van hier naer Crawangh het jacht Diemen om van daer herwaerts te brengen soo veel paggerhouten als alreede bij onse vrije Mardijckers aldaer bij den anderen gebracht ende gereet sullen weesen.

(1) Zie b. v. Macpherson, *History of the European Commerce with India*, 115; Mill-Wilson, *History of British India*, I, 67; Zimmermann, *die Kolonialpolitik Grossbritanniens*, I, 61.

Ten selve daghe met de zeewint arriveert alhier Godt loff uijt Amboijna 't fluijtschip Oost-Cappel, den 16^{en} April passato van voor Luciella in comp^{ie} van de fluijt de Keijserinne (aldaer uijtt Banda den 20^{en} Maert passato aengecomen) herwaerts aen vertrocken, met 175255 ℔ suijver gewicht Molucxse ende Ambonise giroffel nagelen, 11 packen Coromandelse cleeden ende een casken met goude petas, etc., namentlijck:

95989 ℔ suijvere Molucxse giroffel nagelen per t jacht Texel den 7^{en} Maert passato uijtt de Molucos in Amboijna aengebracht ende voor Luciella in gemelte Oostcappel door ordre van d'E^{d} h^{r} Gouverneur Generael overgescheept, costende 't samen met alle ongelden volghens facture *f* 22248.8.10.

1250 ℔ d° ofte twee bhaer voor den coninck van Tarnate aen d'H^{r} Generael tot schenckagie per d° Texel toegesonden, ongetacxeert.

78016 ℔ Amboinse giroffel naegelen gevallen op d' onderstaende plaetsen, namentlijck:

27270 ℔ d° vant comptoir Larica		
11470 ℔ d° vant comptoir Hittou	}	ongetacxeert ontfangen, alsoo daervan noch geen factuur hadde becomen.
3624 ℔ d° vant comptoir Amboina		
2124 ℔ d° uijt Duliassers		

Item 33528 ℔ d° nagelen bij 't innemen van den Quimalahas sterckte Luciella verovert.

11 packen Choromandelse cleeden	}	costen t' samen *f* 6505.16.—.
57 p. goude petas in een casken, ende een casse met cruijtmaeckers gereetschap		

Waermede d' E^{d} H^{r} Gouverneur Generael Anthonio van Diemen ons bij sijn E^{s} missive in dato den 15^{en} April passato, dachregister, resolutien, ende andere bij gevouchde pampieren wijtloopich communiceert ende int largo aenschrijft 't spoedich arrivement met de gantsche vloote voor Luciella, 't geluckich succes op des Kimelahas voor altoos bij haer onwinbaer gehouden fort, ende sterckte Luciella op den 20^{en} Januarij passato door Godes segeuinge stormenderhandt in onse handen vervallen, het destrueeren onser vijanden ende affgevallene nagelboomen, 't bevredigen met alle derselver ende sulcx meer als tot dato voorschreven in Amboijna verhandelt, van andere gewesten aengecomen, ende in Comp^{ies} affairen gepasseert was (1), als hier sommier ende ten principale vervolgens sal werden verhaelt ende aengetoogen, te weeten: hoe zijn Ed^{t} nae dat den 30^{en} December 1636 met de hier vooren gestelde ende aengeroerde macht van 2000 coppen ende een vloote van 17 soo scheepen als jachten, van Batavias reede geseijlt zijnde, den 18^{en} Januarij daar aenvolgende besuijden

(1) Naar men weet is Van Diemen's expeditie naar Ambon bij Tiele-Heeres II, 321 vv. slechts terloops behandeld, om de uitvoerige mededeelingen bij Valentijn, *Ambonsche Zaaken* 106 vv.

Bouton ende benoorden Bouro omtrent den hoeck van Ciel geluckich en in goeder dispositie aengelanght was, van waer sijn Ed^t (met de vloote in stilte drijvende) den E. Joan Ottens, extraordinarij raet van India met een chaloupe wel gemandt ende met 2 prince stucken gemonteert, onder geleijt van 't fregat Waterlandt naer Hittoe heeft gecommiteert met 2 missiven omme over Hittoe ende Hittoe Lamma aende gouverneur Deutecom aen 't casteel te doen brengen, daer bij gemelten Deutecom insubstantie d'aencompste der vloote wiert verwitticht, ende geordonneert in alder ijl van Amboijna (nevens sijn ample advijsen van Amboines presenten stant) den Gouverneur Generael voor Luciella toe te senden, soo veel soldaten ende geexperimenteerde officieren als eenighsints conde missen, ende alle Comp^{ie} onderdanen soo wel de affgevallene christen als Mooren omtrent casteel ende d'eijlanden, neevens onze bondtgenooten aenteschrijven, te insinueeren, dat mede op 't spoedigste promptelijck bij sijn Ed^t voor Luciella hadden te verschijnen, op peene van voor openbaere vijanden vanden Neederlantschen staet verclaert te worden etc, ende dat gemelte h^r Ottens voorts op Hittoe van onsen residentie soude vernemen naer des Kimalahas macht ende gestalte van het fort Luciella, d'aengecomen vremdelinghen, de handelinge met de Hittoeneesen, Omas beleegeringhe ende verderen standt der Ambonesen ende omleggende quartieren gelegentheijt, mitsgaders van daer mede te brengen den capt^n Hittoe ende den Louheesen orancaij Abdul Rachman, die naer verrichter saecke den 19^{en} d^o tegen den middach, ende 't fregat Waterlandt een weinich daernae met d'orangcaijs weeder inde vloote (alreede tot int gesichte ende voor Luciella ten ancker gecomen) keerde, rapporteerende vanden coopman Wouter Seroije op Hittoe verstaen te hebben, dat geenighe van d'affgevallen ende gevluchte casteels onderdanen tot devoir ende van boven waeren gekeert, maer dat noch tinater wierden ende dagelicx aen des Comp^s ende burgers slaven hostiliteijt bethoonde.

Dat den handel op Hittoe stilstondt ende alle de Hittoenesen hun boven int gebercht noch onthielden.

Dat Comp^s reduijt op Oma noch sterck was belegert ende 't verliesen vandien gevreest wiert.

Dat de Kimelaha Leliatte selfts in persoon met 30 correcorren de ronde gedaen, ende veel van onze dorpen t'hemwaerts getrocken ende alomme d'overhandt hadde, sulcx d'onse nauwelicx een cleen vaertuijch conden gebruijcken; dat hij int wederkeren voer Ihamau geanckert ende de negerije Tolaha met gewelt hadde aengetast, alwaer van d'inwoonders mannelijck was affgeslagen ende naerder handt veele haerder vruchtboomen hadden gevelt.

Dat den Kimelaha per expresse van Bouro van des H^r Generaels compste ende macht verwitticht zijnde, voor 5 a 6 dagen met zijn voorschreven armada voor Luciella was aengecomen.

Dat noch voor Luciella lagen 4 van des Quimalahas corcorren ende een gorab van Maccasser.

Dat het fort Luciella merckelijck was versterckt ende de punt aende zeekant met kalck ende steen opgetrocken ende dat t selve met 10 soo cleen als groote stucken nevens veel musquetten, cruijt ende loot was geprovideert, dat den Kimelaha selffs in persoon daer binnen was, ende apparent de gecomene Batavische macht wel soude wederstaen, etc.

Gemelte heere Ottens hadde alvooren int aendoen van Hittoe, inde mont vande reviere bejegent een van des Kimalahas corcorren, die hem op tonversienste meende te overvallen, comende naer dat hun wel vaerdich hadden gemaeckt met een groote furie ondert chargeeren van 2 bassen ende eenighe musquetten op onse chaloupe aff, met soodanigen geschreuw als off de victorie al wech hadden, doch wierden datelijcken met 't lossen van twee prince stucken, ende 14 musquettiers soo getroffen ende betaelt, dat nauwelicx wisten werwaert de steven wenden, ende esschappeeren soude, die het met sterck pangaijen ontleijden, met 6 a 7 scheuten wierden gegroet. Wat schade in dese resconter hadden geleeden was onbekent. Een onser soldaten wiert door thooft geschooten, daervan naerderhandt genesen is. Sooals den E. Ottens alsvooren geseijt, met gemelte rapport inde vlootte bij sijn Ed[t] was verscheenen ende dat den vijandt in ende omtrent Luciella vrij ongereddert, ende besich met geschut in orde ende ter diffentie te stellen scheen te wesen, wierden noch dien selven avondt alle chrijchs ende andere officieren aent schip Leijden ontbooden, ende met der selver goetvinden geresolveert 's morgens den 20[en] Januarij voor dach des vijants fortresse Luciella, met de geformeerde ende in goede orde gestelde macht van 1525 coppen, soo officieren, soldaten, matroosen, Bandanesen, Mardijckers en de lijffeijgenen, te weeten 1195 Neerlanders, 60 Bandanesen, 70 Mardijckers, en de 200 Comp[s] lijffeijgenen, stormenderhandt aentegrijpen ondert commando vanden E[d] Antonio Caen, extraordinarij raet van India als veltoversten, ende verdeijlt in drij esquadren namentlijck d'avangarde sterck 749 coppen, die geleijt soude worden door d'H[r] Joan Ottens, bataille sterck 426 coppen door gemelte heer Caen, ende ariergarde sterck 350 coppen, door den capp[n] majoor Pierre du Schams, ende naer dat d'officieren int generael tot betrachtinghe van hun eere, uijttvoeringhe van haeren schuldighen plicht ende couragieuselijck aenleijden ende voorgaen van hun volck om victorie te bevechten bij sijn Ed[t] cort ende bondich waeren aengemaent ende geanimeert. Item dat den eersten beclimmer der mueren naede veroveringhe met 200 R[s] van achten in specie, den 2[en] 100 R[s] ende den derden met 50 gelijcke realen souden werden vereert.

Sijn des smorgens, wesende als voorschreven den 20[en] Januarij een uure voor dach alle de officieren met de principale macht aen boort vant schip Leijden vergadert, van waer gesamenderhandt noch voor dach (naer dat den predicandt Gerrit Levius een ernstich gebeth tot den Almogenden gedaen ende sijne god-

delijcke Maijesteijt om hulpe, bijstant ende victorie hadde aengeroepen) sijn affgesteecken, ende omtrent een gootelings schoott van d'opganck des berchs, sonder verhinderingh volgens sijn Ed^{ts} consept in goede ordre gelandt (als wanneer licht dach wesende) d'armee in goede ordre gestelt, de ladders, granaten ende branders tusschen de vierroers voor aen, de Bandanesen ende Mardijckers achter d'avantgarde recht tot den berch op, nae des Kimelahas sterckte gemarcheert is, hebbende d'selve met dapperheijt, couragieuselijck beklommen ende in min dan twee uuren tijts stormenderhandt ingenomen, ende den vijandt (die sterck tegenweer deede ende dapper met canon ende schietgeweer van verscheijden oirden chairgierden) daer uijtt gedreven, sulcx dat dese voor onwinbaere gerenomeerde sterckte Luciella, bestaende in 5 forten, door Godes genade seer geluckelijck ende spoedich in onse handen gevallen is.

Den Kimelaha Leliatte was daer selffs binnen geweest ende had sich met de vlucht (nae 't rapport der gevangenen) gesalveert, wat verlies den vijandt aen sijn volck heeft gehadt, was ons onbekendt, den Kimalaha Coubij, soone vanden Kimelaha Hatip Daija, met een ander Tarnataen Bessij genampt, waeren onder andere aldaer doott gevonden.

De bevonde ammunitie van oorloghe ende becoomene buijt bestondt in 2 isere stucken van 5 ende 6 ℔ iser, 2 prince stucken, een schoon langh Maccassers metaele stuck, 14 metale bussen, 5 d° camers, 7 haecx, 2 steen stucken, 151 cogels van 5 a 6 ℔, 20 vaten buscruijt, alle met Engels gewicht genombreert ende geteeckent G, die om ongeluck voor te comen alle sijn uijtt gestort, partije coopere gomme, ende neevens de vooraengeroerde 33528 ℔ giroffel nagelen, die tot buijt om alhier te voldoen, aent volck zijn vereert. Alle de overige huijsen sijn verbrandt ende over de 125 p. vaertuijgen cleen ende groot, daer onder 5 corcorren, van landt gehaelt, als verdestrueert.

Een tamelijck groot nagel bos, een halff uere gaens boven Luciella, van over de 4000 boomen ende noch ruijm 1500 nagelboomen, daer omtrent geleegen, hadde de commandeur Coster geschilt, omgehackt ende gedestrueert.

Den segen des Alderhoochsten is merckelijck te bespeuren geweest die d'onse ten selven daghe der veroveringhe, schoon ende drooch weeder naer wensch heeft believen te verleenen (met gevolch van een achtdagigen geduerigen reegen sulcx dat de weegen na Luciella soo gladt ende glibberich wierden, dat tot de forten inacessibel blijven), in welck rescontер nevens 12 dooden (daer onder geene van name) 38 swarelijck gequest becomen, daer van echter weinich waeren overleeden, den geever alles goets moeten wij voor dese victorije bedancken ende aenroepen sijn Ed. exploijten ten dienste vande Comp^{ie} voirder te segenen, &^{a}.

Dat d'h^{r} Ottens met een pijll int been getroffen doch weeder genesen, den sergiant majoor du Champs door de slincker handt geschooten, oock genesen, veele andere met steenen (daer die vant fort dapper mede wierpen) geraeckt,

alsoo van weinich consideratie, onder de gequeste niet gereeckent sijn.

Den 21^{n} d° alsoo het waeter vande vlootte ten uijtersten was gecomen, alle 't cleen vaertuijch (tot providatie desselfs) besich gehouden, enden gouverneur Deutecum vanden becomen victoria advijs gegeven wierde, versoeckende den ouden Boulangh, noch in onse vloote te mogen continueeren, sendende sijne gecommiteerdens, largerende d' orangcaijs Barmelle ende Thomprae Hittoe, sijn E^{d} deselve door Sr Patacca doende accomodeeren, tot funderinghe der Hittoese gemoederen, die naederhant met een moorsche praetgen te rugge was gecomen.

Sijn Ed. eenighe dagen in bedencken gebleeven sijnde, met het vernielen der nagel, fruijt ende sagouw boomen op Vernoelo, behoorde voort te vaeren, ende alsdan de verooverde forten te desmanteleeren, off dat gemelte sterckte voor eerst soude beseth laeten, ende met d° principale macht nae Amboijna aent castel vervoegen, eijntelijck goet gevonden sij volgens de resolutie gedateert 25^{en} Januarij met de principale macht nae de casteel te transporteeren ende [conform] den voorslach van zijn Ed. de veroverde sterckten op Luciella te raseeren, except 't grootste bovenste fort, tot sijn E^{d} wedercompste beseth te houden ondert commando van den E. commandeur Willem Jacobsen Coster met 3 comp^{ien} soldaten ider van 70 coppen, monteerende 210

Mardijckers 35, Bandanesen 25, lijfeijgenen 130, 't samen 190

Mitsgaders tot bewaringhe van de reede, de scheepen Bommel, Zeeburch, der Goes, 't jacht Vlielant ende 't vergadt Waterlandt gemant met coppen 175

Tsamen voor ende op Luciella zielen 575.

Over sulcx den 26^{e} d° gemelten Coster door sijn Ed. geauthoriseert ende instructie gepasseert, mitsgaders die op den vijandt met licentie uijtgaende partijen toegeseijt voor ider te becomen vijandts hooft 30 R^{a}, ende bijaldien den Kimelaha selffs conden attrapeeren 1000 R^{a} van 8ten contant soude betaelt worden, ende de 27^{en} d° per Amboijna verseijlt ende successive met de vloott den 28^{en}, 29^{en}, 30^{en} d° ende primo Februarij voort casteel Victoria gearriveert, sijnde per het dachregister gementioneert in wat voeghen zijn Ed. aldaer ingehaelt, ontfangen ende bewelcompt.

Dat den 6^{en} Februarij bij sijn Ed. gedespacheert wierde nae Banda 't schip 't Waepen van Rotterdam met 115 lasten rijs, 235 d° padij, boonen, martavanen ende 't vordere van Batavia ingenomen, t samen monteerende *f* 32665.14.1.

Sijn Ed. van den Iman op Laricque ende vanden coopman Outhoorn geinformeert sijnde hoe die van Waccassive ende Tapij, geassisteert met de gevluchte christenen van Alangh ende Lilleboij, item de mooren van Orien ende Assalolouw, van op 27^{en} September A° 1636 de negerije Laricque niet alleen hadden verbrandt, maer oock elff persoonen soo vrouwen als kinderen ende een onser soldaten aldaer, deerlijcke vermoort, den 6^{en} d° derwaerts ondert beleijt vanden

gouverneur Jocnem Roeloffsen 747 coppen, (soo soldaten, Bandanesen, Mardijckers als matroosen) gecommandeert, omme gemelte negerije affteloopen ende te ruijneren de plaetsen Waccassive ende Tapij (hoewel zeer steijl gelegen) geluckelijck verovert ende verbrandt heeft, doch d'inwoonderen (die niet mogelijck waeren te besetten) tijdelijck de vlucht genomen hebben.

Ende alsoo sijn Ed. vermerckt hadde dat die van Soije, Kielangh, Ema, Poutij, Outemorij, ende voorders de gevluchte op het Lijttmorsche geberchte, sijn Ed. met praetgens sochten te delaijeeren, ende rondt uijtt te kennen gaven dat met die van Combella, Lissidi, Latoholoij, &ª, op Ceram, item met die van d'eijlanden Boanbessi (soo mooren als christenen) ende Nusselauw, als mede die van Ourien, Asseloulouw, Weij, Cappaha ende soodanich aenden anderen bij eede ende mattacouw verplicht ende verbonden waeren, dat die op hun selven niet en vermochten te breecken voor dat met den anderen hadden beraetslacht, om gelijckelijck voor sijn Ed. te verschijnen, wel duijdelijck te kennen gevende, dat de aent casteel gebleven hooffden, aen hun voornemen ende haeren raetslaginghe, soo schuldich waeren als zij gevluchte, dat overmits zij haere belofte niet waeren naer gecomen eenighe hostiliteijt tegen de selve hadde onderleijt, in rade goetgevonden was, omme dese kettingh van onderlinghe verbintenisse te breecken, ende de gevluchte op het geberchte van Leijtmior, t vier wat naerder aende voeten te leggen, expresselijck gecommiteerdens, nameutlijck Jacob Janssen Pattacca, captⁿ Marten Scholtis, den ondercoopman Salomon Sweers, Andries Moens, hellebardier, den mathandij vande Mardijckers, Luijs Gomes, ende den secretaris van de camer, Jan Paijs, aen hun aff te senden, met een schrijftelijcke insinuatie soo in Neederlants als Maleijse taelen, den 12 Februarij nevens haer Ed. resolutie geinsereert, in substantie dat de deure van genade in den tijt van 6 dagen precijs affcomende, voor hun open was off bij non comparitie verclaert wierden voor vijandt vanden Neederlantschen staet, luijdende desselffs translaet soo volcht:

Anthonio van Diemen Gouverneur Generael ende Raeden van India wegen de doorluchtige Hooch moogende Heeren Staeten Generael, Sijne vorstelijcke genade, Fredrick Hendrick, bij der gratie Godts prince van Orangie, grave van Nassauw, etc. ende d'Ed. Heeren Bewinthebberen van de vereenichde Neederlantsche Oost-Indische Compˡᵉ in Orienten, wenschen de hooffden van Soija, Kielangh, Ema, Pouta, ende voordere orangkaijs residentie houdende op Leijtimor haere groete, &ª.

Waerde vrunden, 't heeft ons tot int binnenste van ons gemoet bedroeft, dat gelijck doort ingeven van quade boose ende oproerighe menschen, zoo verre bent verrucht geworden, dat niet alleen gevlucht sijt tot int geberchte, maer

contrarie uwe solemnele beloften ende schuldighen plicht de gehoorsaemheijt ende den dienst van haere Hooch Moogende, mijn Heere den prince van Orangie, mitsgaders de bewinthebberen vande Generaele Neederlantsche Oost-Indische Comp[ie] bovengemelt (voor soo veel in U is) ontrocken hebt, ende alhoewel wij niet getwijffelt hadden dat ghijlieden met onse compste (die eenlijck is aengeleijt tot straffe onser openbaere vijanden ende niet tot verderff onser bontgenoten ende ondersaten vant casteel Amboijna) een goede resolutie sout hebben genomen ende dienvolgende datelijck bij ons aent casteel sijn affgecomen, alwaer wij genegen waeren U altsamen in onse armen genadelijck te ontfangen, de gecommiteerde faulte in het diepste des zees te begraven, ende u op uwe clachten (die ons mocht hebben voor te stellen) minnelijck contentement te doen, soo ist nochtans dat wij vermerckende gelijck onse vrundelijcke noodinghe tot op heeden hebt versmaet ende in u quaet voornemen blijft volherden, daer over te rade sijn geworden voor en aleer tot de extremiteijten der waepens willen comen, u, de hooffden van Soija, Kielangh, Ema, Ponta ende vordere gevluchte dorpen op Leijtimor bij onse expresse gecommiteerdens Jacob Jansen Patacca, Marten Scholtens, Salomon Sweers, Andries Moens, Louwijs Gomes ende onsen secretaris Jan Paijs, schrijftelijck te insinueeren dat van heeden in ses dagen gesamentlijck voor ons alhier int Casteel hebt te verschijnen, ten eijnde wij de rechte oorsaecke van desen ontroeringhe uijt uwer aller monde persoonlijck mogen verstaen met ernstige aenmaningh, bij aldien ghijluijden dese noodingh blijft versmaden, ende ten gesette dagen bij ons alhier niet affcompt, dat genootsaeckt sullen worden u te samen te verclaeren als rebellen ende vijanden vanden Neederlantschen Staet, gelijck wij U dan bij non comparitie voor sulcx verclaeren ende houden onder protestatie dat in toecomende niet willen schuldich wesen aen 't onnoosel bloet van vrouwen ende kinderen 't welck ter oorsaecke van dese uwe trouweloose daet ende om tot gehoorsamheijt te restitueeren sal werden vergooten. Daeromme beraetslacht int corte wijselijck, verhoet uwer aller verderff, de wijle het noch tijt is, ende volcht niet langer quade menschen raet, noch en verlaet u niet op uwe hoochten.

Welcke resolutie ende insinuatie aende hooffden vande camer bijt casteel verbleven, gecommuniceert ende bij hun geapprobeert zijnde, sijn Ed. hun voorder aendiende hoe geresolveert waeren tot vorder verrichtinge van Comp[es] dienst, ende bevredinghe der landen Amboijna, metde macht eerstdachs te vertrecken, dat hun soude gereet houden, ende hun corcorren affsetten, maer dat sij 't selffde (onder verscheijde pretecxten) gesocht hadden te excuseeren, insonderheijt op de dierte der vivres, doch dat sijn Ed. hun contentement gedaen ende toegeseijt hadde, geenen rijs manckeren soude, dat sijn Ed. van Alangh hadde doen haelen zeecker stuck geschut, van d'Eendracht tot dato daer verbleven neevens eijsch van twee bassen ende 2 steenstucken (voordesen tot diffensie haerer dorp geleent),

het stuck geschut sonder oppositie hadde laeten volgen, refuseerende de steenstucken aff te brengen. Interim dat d'onse besich waeren met 't affbrengen van 't geseijde canon, den ijman met sijn corcorren van Laricque nae het casteel comende, daer Outhoorn mede in was, den strandt van Alangh gegiert hebbende, de Alangers in gemelte corcorre gechargeert hebbende ende doott geschooten hadde des imants soone ende een ander gequest, doch t selfde naderhandt hadde willen excuseeren dat niet sij, maer die van Waccassive ende Tapij het selve gedaen hebben.

Dat den 6en Februarij aent casteel verscheenen waeren met een corcorre ende 2 orangbaijs den ouden radia Oulath ende vordere hooffden vant eijlandt Uleasser, vrij wat tegen den anderen in te brengen hebbende, onder andere dat die van Papera, Tiauw, Boij ende Haria niet alleen den kimelaha met vaertuijch ten dienst staende, maer oock eenighe nagelen naer Luciella vervoert hadden, welck verschil sijn Ed. tot de persoonele verschijninghe aldaer uijttstelde, dat Oulath ende Tusasa sich seer verbittert tegen die van Ihamauw toonden ende versochten die plaetse met zijn Ed. assistentie (alsoo zeijden al hun onheijlen van dien candt quamen) te vermeesteren, 't voirders succes hier naer volgende.

Alsoo Kebon, hooft van Quelquepaute (met de voorschreven hooffden van Uleasser verschenen) voor gedragen hadde hoe d'Alphoeresen (onder radjes Samit, Saholou ende Sesoulouw) geneegen waeren sijn Ed. tegens onse vijanden d'Olijlimes te comen assisteeren sijn Ed. derwaerts gecommiteert hadde de capptn Gerrit Westerman, met de jachten Bredamme, Jonge Prins ende Westhooven, dat over sulcx de nomber van 454 gemelte Alphouresen onder Hattewa sijn E. bij gecomen waeren, die int veroveren van Cabon ende Quilolo goeden buijt gemaeckt, ende int destruweeren van partije nagel ende clappus boomen, redelijcken dienst gedaen hadde als int vervolch deses wert verhandelt.

Op hier vooren aengeroerde insinuatie den 14en Februarij aende gevluchte hooffden op Leijtimor (als hier vooren gementioneert) gedaen, hadden deselve den 19en d° 3 a 4 persoonen affgesonden met versouck (alsoo den geprefigeerden tijt geexpireert) van 2 dagen prolongatie ende daer op 't sanderendachs weder verschijnende, seijden alle de hooffden vant geberchte gereet stonden, om bij sijn Ed. te compareeren, doch versocht dat de hooffden vande Camer bij 't casteel gebleven haer mochten ontmoeten, omme van verscheijde zaecken te confereeren, ende alsoo gelijckelijck voor sijn E. te verschijnen. d' Welck door sijn Ed. aen radje Rossenive ende d'andere hooffden (in loco zijnde) vertoont ende belast sij gesamentlijck die van booven te gemoeten ende aentebrengen, die daerinne gehoorsaemt, doch onverrichter zaecke terugge gekeert, derhalven sijn Ed. de radjas, Soija, Kielangh, &a, hadde laeten veradverteeren, persoonelijcken te verschijnen ofte (bij faulte van dien) datse onse macht tegens haer vijantlijcken soude gebruijcken, dat daer op den 24en d° de 3 soonen van Kielangh, Soija ende van Ema bij sijn E. int casteel waeren verscheenen, hun in ostagie presenteerende, tot verseeckeringhe van hunne ouders compste, de welcke oock

den 25sten d° in persoon nevens Steven Tarseva, ende d' oranghkaijs van Ottomaurij, &ª, vrij wat perplecx over haere begane misdaet compareerde, pardon versocht ende verseght hadde dat uijtt pure vreese (van geketent en geboijt nae Batavia gesonden te werden) gevlucht, bij voegende alsdat geinformeert waeren de passagie van Batavia naer Amboijna door de Spaengiaerden, Portugeesen ende Engelschen soodanich beseth ende beslooten waeren, dat omme haer te maintineeren geene Neederlantsche macht te verhoopen ende 't casteel in handen der selver te vallen stondt, meede clagende over 't veel pangaijen ende dat sij ende haer volck vande Hollantse officieren (wiens namen niet versweegen) op de roeij sijnde gants onreedelijck waeren getracteert ende bejegent, dat sijn Ed. deese excusen om reedenen alsoo hadde aengenomen, etc.

Dat deser dees Comp^ies Amboinesen onderdaenen, soo mooren als christenen int generael insgelijcx alle des Comp^ies bontgenooten ende geallieerdens derwaerts over (except de Yman van Larique alleen, daer op oock seer gebeeten waeren) wit ende maxime geweest sij, hun vande heerschappije der Neederlanderen te ontlasten om vant pangaijen ende andere servituijten bevrijt te zijn, haere nagelen te vercoopen ende aen de meestbiedende te leveren, de vreemde ende andere Europische natien omtrent haere stranden te admiteeren ende den Tarnataenschen kimelaha tot hun hoofft ende protecteur aentenemen, &ª. Dat het echter ende inderdaet sulcx zij, dat bij aldien sijn E. desen jaere met soo aensienelijcke macht aldaer niet waer verscheenen, den Neederlantschen standt 't grootste perijckel van te vervallen in fatable ruijne, buijten hoope van redres, soude hebben uijttgestaen, welcke onderlinghe verbintenisse sijn Ed. hadde doen resolveeren water inden wijn te doen ende selvigen troubeleusen standt ten principale met sachticheijt te redresseeren ende te pardonneeren de sulcke, die hunne schult bij sijn Ed. quamen te bekennen, niet tegenstaende eenighe gemeriteert hadden aenden lijve gestraft te werden, dat sulcx (doch tegens zijn Ed^s gemoet) genootsaeckt sij uijttestellen, blijvende beducht, dat dese sachticheijt, als sijn Ed. vertrocken soude zijn, wel lichter meer insolentie mochte baeren, reedenen waeromme tegen 't aenstaende mousson aldaer andermael met macht dienden te verschijnen, omme goet fondamentael werck voorde generaele Comp^ie in deselve quartieren te maecken, gelijck sijn Ed. deese volckeren daer van verseeckert ende met eenen ernstelijck gewaerschout hadde, dat hun teegen de Neederlantschen staet niet andermael comen te vergrijpen, noch dese sijn Ed. gratie niet comen te misbruijcken soo int aenstaende sijn Ed. straffe sochten te ontgaen, alsoo sijn Ed. niet gesint waeren de minste faulte alsdan ongestraft te laeten, etc.

Keerende weeder tot de gevluchte van Soija, Kielangh, Ema, Poute ende hun gewaerschout hebbende, alsoo sijn Ed. 27 Februarij van Amboina gesint was te vertrecken, dat sijlieden (neevens de hooffden aent casteel verbleeven) met d' onse dienden te pangaijen, ofte bij aldien soo spoedich niet conden gereet vallen, dat sijn E. onder Hattua soude comen vinden, doch alsoo hun (op

genochsame gefondeerde reedenen) daer over excuseerde, neffens versouck van desen tocht verschoont te worden, sij radjas ende andere hoofden wel geresolveert waeren persoonlijck met een onser scheepen ofte jachten bij sijn Ed. te comen, onder tusschen nae boven gaen, hunne vrouwen ende kinderen deese bleijde bootschap aendienen soude, ende dat sijn Ed. sulcx (tot hun groott contentement) hadde toegestaen.

Den 27 Februarij was sijn Ed. met d'armade (versterkt met 8 corcorren, namentlijck die van Rossinive, Hattive, Lotoholat, Halouw, de Mardijckers Raguala, onse Bandanesen met een verooverde corcorre, en cappt^{n} Hittoe van Hittoe Lamma) van Amboijna vertrocken, blijvende 't casteel beseth met 91 coppen ende bij provisie als hooft int casteel de Ed. Ottens ende die geapointeert was (met de hoofden vant Leijtmoorsche geberchte) sijn Ed. ontrent Hattua te comen vinden, als wanneer den oppercoopman Sijmon Jacobsen Dompkens als president in loco verblijven ende Sr Cannoij bij provisie de fiscaele saecke (in absentie van Faber) waernemen soude, dat sijn Ed. met d'armade door veel contrarie winden eerst de 5^{e} Martij ter reede onder Hattua, op 't eijlandt Boanbessij gearriveert sij, ende ten selven daghe onse macht onder 't beleijt van d'H^{r} Anthonij Caen ende Jochem Roeloffsen deede landen, veroverende voor den avondt d'extraordinarie hoochgeleegen Moorsche dorpen Cabouw ende Quilolo, alle rontsom met steene borstweringhe (soo uijtt der natuiren als met steen opgeleijt) wel versterckt, met weinighe gequesten van voetangels ende roerschooten, Gode meede danckende voor dese victorie. Marcheerende 'tsanderdachs 't leger naer Hattuwa, aengrijpende het niet alleen wel gefortificeert maer oock genochsaem inaccessibel dorp Alacca, dat daer niet alleen seer couragieuselijck gevochten, maer oock wel gediffendeert wierde, soo met groote bussen, valcoens, als schietgeweer ende swaere hasegaijen, principalijck met vreeslijck worpen van groote steenen, sulcx dat d'onse die onder de sterckte waeren gecomen, ende eenighe granade met voordeel daerin geworpen hadden, oock selffs doort lossen ende stooten van hunne musquets tot inde valeije needer rolden, doch wel apparent was dat eijndelijck de plaetse souden hebben geincorporeert, ten waere den dreijgende ende opcomenden reegen d'H^{ren} Caen ende Jochem Roeloffsen hadde doen resolveeren (omme swaricheijt ende perijckel die door den reegen hadde moge ontstaen voortecoomen) met goede ordre te retireeren, den reegen oock soo dapper toenam, dat veel hun geweer natt was, voordat bij de battalie conden geraecken. 14 dooden ende wel 60 gequesten hadde in dit exploijt becomen, weesende onder de dooden den constabel van Batavia Pieter Jacobsen, den sergeandt Eduwaert Himfre [?], de reste soldaten ende matroosen ende onder de swaere gequeste den capp^{n} Marten Scholtens, schipper Leendert opde Leeuwinne, met noch 2 stuerluijden ende andere officieren.

d'Amboineesen, Hittoeneesen ende Alphoereesen hadden in dit attentaet betoont haere soldatesse, dienende deese luijden (gelijck de Chineesen) omme de troupe te verstercken ende als het spits is affgebeeten den buijt te raepen.

Dat nae 't mislucte exploijt op die van Hattuwa niet wijders geattenteert, als eenelijck in haer gesicht ende omtrent Cabouw ende Calola omtrent 6 duijsent stucx nagel boomen, ende soo veele clappus ende fruijtboomen geschilt ende nedergevelt, daer toe d'Amboineesen ende Hittousen reedelijcke assistentie gepresteert hebben, met welcke voorschreven werck sijn E. in alles 10 dagen doende geweest ende interim 't leeger in Cabouw gelogeert worde.

Den 9^{en} Marti despacheerde sijn Ed. van onder Hattewa nae Amboijna 't schip der Goes, met eenighe gequesten ende ziecken, als om bij zijn Ed. te brengen de hooffden van Leijtimor.

Den 16^{en} d^{o} was bij haer Ed. (over de passe) den E. Joan Ottens gecompareert, hebbende den oppercoopman Domkens als president in't casteel gelaeten, rapporteerende dat de voorgemelde hooffden belooft hadden in twee dagen met der Goes te volgen. Item dat die vant geberchte dagelicx opden passer quamen, dat alle eedtwaeren ende fruijten ruijm de helft in den prijs gedaelt waeren.

Dat den 20^{en} d^{o} bij haer Ed. op Hattewas reede oock arriveerde 't schip der Goes met radjas Soija, Kielangh, Anthonij Ema, Steven Tersera, d'orangcaijs van Poute ende Houtemourij, versoeckende gesamentlijck sijn Ed. geen voorder hostiliteijt gelieffde te gebruijcken, bereijt te wesen nae Oma te pangaijen ende die vande christenen negrijs aentebrengen omme met zijn Ed. te versoenen, sulcx zijn Ed. om gewichtige reedene accordeerende, sdaechs daeraen 2 jonghe luijden, de eenen den zoone vanden ooverleedene patij Racij, ende eenen anderen Hendrick genampt bij sijn Ed. verscheenen, versouckende uijtt den naem vande 5 negerijen pardon over haere gecommiteerde fauten, verclaerende dat door den Tarnataensen Kimalaha gedwongen geweest waeren soo vijandelijcke procedure tegen den Neederlantschen staet bijder handt te nemen, nu voornemens te sijn, haer als trouwe onderdanen van gemelten staet doorgaens, ende wel te comporteeren, welcke ontschuldinghe bij sijn Ed. aengenomen ende deese twee jongelinghe weder te rugge gesonden waeren met last bij aldien hun voorgeven oprechtelijck gemeent wierde, dat dan bij sijn Ed. d'oude principale hooffden dienden te verschijnen.

Daerop den 26^{en} d^{o} de geeijschte hooffden der dorpen Oma, Abora, Samet, Crieuw ende Arrouca (namentlijck de radjas van Arouca ende Samith, don George, een out man, den hockum van Oma ende patij Abora, die van Crieuw sieckelijck) voor sijn Ed. compareerende, mede als geseijt den schult op den Kimalaha leijden, dat sij hun met harde dreijgementen tot dit duijvels voornemen (soo dat noemden) hadden beweeght, toonende daer van groot berouw, versouckende men haer in genade wilde opnemen, beloovende bij hanttastinghe beetere kinderen te wesen, ende haere schuldighe gehoorsaemheijt volgens plicht nae te comen, &^{a}.

Dat insgelijcx die van Hattewa door intercessie van Soija, Kielangh, etc, ende de christen hooffden van Oma bij sijn Ed. den 28^{en} d^{o} (onder ostagie

van Jacob Jansen Patacca ende den ondercoopman Pieter Pietersen), den ouden coninck van Hattua ende twee singadias aen boort verscheenen weesende, mede in genade opgenomen waeren, meede verclaert hebbende vande Kimalaha verleijt te wesen, versouckende men haer landt wilde verschoonen; bereijt te sijn (geroepen wesende) aen 't casteel te comen, omme den eedt van getrouwicheijt te vernieuwen, tot welcke fine zijn Ed. tegens d'aenstaende maent Martio voornemens sij te houden eenen generaelen landtdach, met intentie al de sulcke, die haer absenteeren, voor vijanden te verclaeren. Dat den ouden Hattouasen coninck voorschreven, seer triste sijnde, verclaerde dat als op Alacca attendeerde, sijnen soone gebleven ende doottgeschooten was, doch geene meer dooden becomen hadde, maer dat wel 14 à 15 swaerlijck gequest geweest waeren, dat Pieter Pietersen sijn Ed. hadde bericht, versocht te hebben haer dorp eens te moogen besichtigen, doch 't selffde geexcuseerdt ende hem met veel gewaepende mannen in zeecker nagel bosch dat bij d'onse was geschilt, geaccompangeert hadden ende aldaer 4 à 5 Tarnatauen (aparent bij den Kimelaha aldaer geplant, om de selve in devotie te houden ende gestadich kennisse van haer doen te hebben) gewaer wierden, sijn Ed. dat als int casteel quam daer op doen letten, ende hun gelasten wilde, dat geene Tarnatanen (soo onse vrunden te blijven ende de reste van haere boomen behouden wilde) ontrent hun gedoogen soude.

De Alphouresen wierden op haer instantelijck versouck (clagende dat veele vande haere begonden intevallen ende zieckelijck te worden) den 19^{en} d^{o} gelargeert, alsoo beloofden nae 20 a 25 dagen ververst, haer Ed. andermael ten dienste wilden staen (apparent met den becomen buijt consisterende in goede quantite gomme, een schoone metale bas, ende 16 soo mans als vrouwen ende kinder hooffden, vanden vijandt op Hatteuwa becomen nae huijs wilden), welcke gommen zij lieden uijtt speloncken, hoecken ende gaters tot verwonderinghe hadde weeten op te soucken ende te vinden. Dat tot overvoer derselver gecommiteert was den capp^{t} Gerrit Westerman met de jachten de Valck, Jonge Prins, Westhoven, Cleen Wesel, ende den Dolphijn, dewelcke aende Ceramse cust, omtrent Rommekaijs strant comende, geadverteert wierden, dat aldaer op 't landt 16 schoone nieuwe corcorren ende oranghbaijs door de Keijeesen voor den Tarnataensen Kimelaha op geset ende mest voltimmert stonden, ende dat d^{o} luijden van Keaij van gemelte strandt op de tijdinge van Luciellas veroveringhe waeren affgevlucht, sijn Ed. door capp^{t} Westerman per expresse hier van gekundicht sijnde, op stondt den gouverneur Jochum Roeloffsen ende capp^{t} Jan Silvernagel per Bredamme ende den Dolplijn derwaerts (nevens de Mardijckers, lijfseijgene ende alle bij hebbende corcorren) tot affbrenginge van geseijde vaertuijch affgedespacheert, die den 22^{en} der selver bij sijn Ed. geretourneert waeren, meede brengende 18 stucx schoone vaertuijch, ruijm ½ uere gaens vant landt affgehaelt, daer van 8 stucx nade passe omme aldaer opte haelen, gesonden, de reste bij de hooffden der corcorren (diese met hun volck affgeseth hadden) behouden, soodat den vijandt

buijten twijffel door 't missen der selver seer sal wesen geincommodeert, in contra d'onse seer wel te passe waeren gecomen, door sijn Ed. omtrent 't eijlandt Boambessij sulcx als noodich, ende voorde Comp[ie] mitsgaders zijn Ed. vloots volck consitutie dienstich, ende doenlijck geoordeelt wiert (gelijck hier vooren gededuceert), verricht zijnde, den 29[en] derselver maent Martij met de geheele vloote bestaende uijtt de naervolgende scheepen, jachten, fregats ende saloepen, nevens voor verhaelde corcorren te weeten, Leijden, Oudewaeter, Buijren, Bredamme, Leeuwinne, der Goes, den Valck, Jonge Prins, Westhooven, Cleen Wesel, Dolphijn, Neptunis met 2 sloepen ende de fluijten de Keijserinne ende Oostcappel, nae d'Uleassar was verseijlt, omme inde bocht van Papera te anckeren, die van Nusselauw te straffen, ende tot schuldige gehoorsaemheijt te reduceeren. Den 30[en] daeraenvolgende in stilte drijvende, visiteerde de reduijt op Oma, vrij wat doorschooten sijnde ende veel reparatie vereijsschende door bewegende consideratien daer naer desen op te letten hadden geresolveert was, op 't selffde eijlandt Comp[s] besettinge te continueeren.

Dat sijn Ed. den 3 April met Leijden (sijnde de jongste vande vloote) wel met groote fastidie ten ancker ter gedestineerde plaetse gearriveert was, deselve bocht bevonden hebbende eene treffelijck ancker plaetse, alwaer Oostcappel van sijn cargasoen inder ijl wierden ontlaeden, ende in Bredamme ende Leeuwinne overgescheept.

Dat bij sijn Ed. aenboort (geaccompagneert met den luijtenant van Honomoa Pieter Nuijts) verscheenen waeren de hooffden van Titawaij, Aboba, Linite, Ciela, ende een gedeelte van Nalahea (sijnde de reste op Amet verloopen) versoeckende seer demoedich pardon wegen haere begane faulte, seggende aent quaet tractement vanden predicandt Jan Janssen Priserius (¹) niet handadich geweest te zijn, maer dat zijlieden door aenraedinghe van die van Oma ende principalijck door Kielangh tot affvall beweeght, als oock door de dreijgementen van Leliatte (die doen op Oma was) geparst waeren geworden, op den masaphij te moeten sweeren, vijanden vande Neederlanders te willen wesen, ofte bij weijgeringe hun te vier ende te swaerde gedreijcht hadden, versoeckende over sulcx hun dese faulte (door quaden raedt, verleijdinghe ende dreijgementen begaen) ditmael te vergeven ende niet meer te gedencken. Sij wilden van nu aen den Neederlantsen staet gehouw ende getrouw blijven, sulcx voor eerst met hantastinge belovende ende in toecomende (aent casteel gecomen wesende) naerder bij eede te bevestigen. Op welcke voor verhaelde consideratien ende ten aensien alle goede timmerlieden sijn, daer aen den staet van Amboijna was geleegen, sijn Ed. haere faulte quijtgeschollden, ende hun in genade op genomen hadde.

Ende alsoo den voorschreven luijtenandt Nuijts aen sijn Ed. hadde gerapporteert, hoe die van Ameth ende de helft van Nalahea wel genegen waeren

(1) Vgl. *Dagh-Register* 1636, blz. 238, en de daar aangehaalde plaatsen bij Grothe.

hun te submitteeren, maer dat vermits hunne groove faulte ende d'insolentie aenden voorschreven predicandt gedaen, van genade te connen optineeren despereerden, zijn Ed. daerop goedgevonnen hadde, door gemelte Nuijts haer t'insinueeren dat se voor zijn Ed. van dato der insinuatie in 3 a 4 dagen soude verschijnen off dat hun met de macht als vijanden zouden aentasten, verderven ende ruijneeren, dat daerop aende reduijt op Honomoa den 4^{en} April bij sijn Ed. quamen te verschijnen den radja Ameth ende den patij van Nalahea met haere schenckagie, wel gealtereert zijn Ed. te voet vallende, versouckende voor haere ende hunne dorpen genade over hunne groote ende groove faulten. Sijn Ed. hun vrij straff ende hardt over hunne begane lichtvaerdigheijt, maer principalijck wegen de mishandelinghe ende quaet tractement aen onsen predicandt die nootshalve (comende uijt de quartieren van Keij ende Arou verdreeven) haere strandt hadde aengedaen, gecommiteert, reprendeerende, voor replicqen (hunnen affval in forma als d'andere hooffden der dorpen Asselouw, op die van Kielangh excuseerden, doch amplierende dat het selffde compact beslooten ende met mattijcauw drincken bevesticht was, onder expresse conditie, dat geene feijtelijcheijt tegen de Neederlanders souden bij der handt nemen, als eenich dat sij lieden de selve niet langer gehoorsamen noch ten dienste staen souden, etc., ende nopende de mishandelinge aenden predicandt tot haere verschooninghe geantwoort, dat den kimelaha Leliatte (verstaende hoe dat meest alle des casteels onderdanen rebelleerden) d'occasie waer hadde genomen, met sijn macht de redout Oma beleegert, de hooffden van Nusselauw bij hem doende comen, ende (in maniere als meermaelen gerepeteert) op zijn wetboeck sweerde, dat alle Neederlanderen die becomen conden, dooden off in sijn kimalahas handen overgeven souden, ende alsoo onsen predicandt Jan Jansen, nae dato op de strandt van Ameth vervallen, aldaer gevangen genomen, zijne goederen gerooft, ende jammerlijck geslagen was, dat hij Ameth dese mishandelinghe niet sien noch gedoogen conde, zich uijtt dorp geabsenteert ende nae Halahea geweecken was, dat den gouverneur van Amboijna gemelte predicandt hadde doen eijsschen over sulcx die vant dorp Tituaij tegen die van Ameth over dese snoode acte hadden doen protesteeren, dat interim den Kimelaha verstaen hebbende hoe die van Ameth, Neederlanders aengehaelt, ende in handen becomen hadden, de selve hadde geeijscht, maer die van Ameth in d'een ende d'ander beducht blijvende, geresolveert hadden gemelte Jan Jansen met zeeckere 2 soldaten te largeeren, deselve 't samen in een cleijn slecht vaertuijch, elck met een pangaij inde handt (cael ende berooijt) geseth, daermede de selve omtrent de strandt van Corresorij gelandt, ende voorts tot aen onse reduijt van Honomoa gemarcheert waeren, ende dat daerop (van Ameth) den kimelaha hadde laeten weeten, hoedat sij de Neederlanderen voor den ontfanck zijns schrijvens (alsoo sieckelijck waeren ende vreesden dat mochten comen te overlijden) van haer landt hadden affgesonden. Maer den kimelaha deze excusen niet aennemende nae dato eenigh vaertuijch

van Nusselauw op Luciella verscheenen zijnde, 't selffde met het volck (daer onder 4 orangkaijs) in revengie ende tot straffe dat sij lieden de Neederlanders (volgens hun belooffften) niet gedoot offte aen hem kimelaha niet hadden gesonden, aengehouden hadde, sulcx dat volgens 't seggen van gemelte radja Ameth genootsaeckt waeren geweest, omme de haere te rantsoeneeren, onse aengehaelde 2 steenstucken, 2 musquets der soldaten ende 2 Comp^{s} slaven, nevens de goederen ende alle de pampieren vanden predicandt op Luciella te brengen, gelijck dan d'onse (int verooveren van Luciella) de geseijde steenstucken, verecheijde boecken ende geschriften weder becomen hadde.

Sijn Ed. dan sulcx alles aengehoort ende met de raet gepondeert hebbende, die van Ameth ende de verloopene van Nahalea (daeronder den patij) op hun ernstich versouck mede in genade hadde opgenomen (doch dat het wel gebeuren conde, dat hun op den landdach eene amende wierde opgeleijt) sulcx dat met die van Nusselauw meede gereconsileert bleeven.

Vooren is verhaelt dat die van Boij, Tiauw, Aria ende Papera van Radia Oulath ende andere hooffden met waerheijt beschuldicht waeren, hoe dat niet alleen nagelen op Luciella verkocht, maer den Kimalaha opde Boij geassisteert hadde, derhalven dese luijden om haere faulten te verbeeteren ende hun in zijn Ed. goede gratie te insinueeren (verstaende dat sijn Ed. met de macht van Hattuwa nade Uleassers navigeerde) met een correcorre ende 2 orangbaijs op die van Iha uijtt gaeren waeren gevaeren, ende omtrent den hoeck van Hoelelieuw aent eijlandt Boanbessij, een orangbaij comende van IJha, met 20 persoonen die soo seijden het nae Hattuwa gemunt, bejegent, overvallen, 3 principale hooffden (de reste hun aen landt gesalveert) daer onder 't hooft vande Hative off groot paep van Iha, met d'orangbaij becomen hadden, ende sijn Ed. daermede in zee (nevens eenighe schenckagie seer glorieerende in gemelte haere victorie) waeren comen ontmoeten, sijn Ed. dit haer doen prijsende, hun in reconventie met 2 zacken rijs ende wat aracq vereert hadde, etc.

Sijn Ed. aende reduijt Honomoa (als vooren) gecongratuleert ende nae 's lants costume, van alle de inwoonderen desselven eijlants beschoncken wesende, dat die van Ou sijn E. klaeghden hoe dat die van Oulath eenighe haerder piesanghboomen omgehouwen, clappus ende andere fruijten berooft hadden, daerentegen die van Oulath inbrengende dat die van Ou hun oude negerije verlieten ende met der wooninge onder de reduijt ende Sorisorij verplaest waeren, versoeckende dat men hun soude gelasten bij haer (als voor desen) te blijven woonen, omme den anderen te beeter assistentie in tijde van noode doen, doch alle de selve questien bij sijn Ed. tot op den landtdach uijttgestelt waeren gebleven.

Dat die van IJha ende Blauw (voor dato) secretelijck bij nacht 2 gesanten aende luijtenandt op Honomoa hadden gesonden, om sijn Ed. genegentheijt te vernemen, daer van d^{o} luijtenandt sijn Ed. onder Hattuwa kennisse gedaen, ende geadviseert hadde hun luijden met hoope te voeden, doch soo geneegen

waeren tot goet accoort, dat voor eerst eenen zeeckeren overlooper (bij haer sijnde) aen sijn Ed. diende ter handt te stellen. Den luijtenandt voorschreven daer op een derselver gesanten in verseeckeringhe tot zijn Ed. compste (op hoope den overlooper te becomen) aen gehouden, doch soo haest zijn Ed. aen gemelte reduijt verscheen, geresolveert hadde, den gedetineerden te relacxeeren, sendende hem met de corcorre van Sorresorre onder de commissie van patij Harman (die gemelte commissie soo het scheen geerne was aennemende) nae IJha te rugge, doende aen die van IJha ende Mauw (neffens d'andere Moorsche dorpen) te weeten, dat bij sijn Ed. hadde te verschijnen inden tijt van 4 dagen, off dat de resteerende nagel ende fruijt boomen soude doen vernielen ende haere dorpen verbranden, waerop de correcorre den 5^{en} April 's morgens vertrocken, den 7^{en} d° mede brengende 3 gesanten met eenige suijte (te weeten patij Noele Hockum, soone vanden coninck van Iha ende den broeder van pattij Mauw) weeder terugge gekeert was, aen sijn Ed. eerstelijck voor 't verhael vant verhandelde met dese persoonen insereerende pattij Harmans relatie, dat als bij die van IJha was verscheenen, ende haer zijn E. laest aengedient hadde (dat aen sijn Ed. besendinghe hadden te doen, bij aldien schade wilden verhoeden) hun grootelicx verwondert hielden, seggende zij hadden al eenighe dagen besendinge gedaen ende nae Hattuwa een orangbaij met 20 persoonen ende 3 principale hooffden gecommitteert, met ordre bij aldien den Generael met zijn armade onder Hattuwa niet conden bejegenen, datse dan zijne Ed. nae d'Uleassers souden volgen, haere goede genegentheijt aendienen, ende vragen off sijn Ed. noch meer volck hebben wilde, maer als patij Harman daerop geantwoort hadde hoe dat deese persoonen bij de vloote niet verschijnen, door die van Booij, Aria, etc., geintercipieert ende de 3 voornaemste 't hooft affgeslagen waeren, sijlieden sich daer over (met een groott geschreij over t geheele dorp) dapper hadden ontset, sulcx dat seer beswaerlijck tot resolutie van naerder besendinghe hadden connen geraecken, doch off dit soo inderdaet, off dat bij hun gefingeert, ende aengelecht sij, tot ophitsing van die van Hattuwa, den tijt naerder openbaeren soude.

Dat het aenbrengen van voorgeroerde gecommiteerdens van Iha ende Mauw des inhouts geweest sij, hoe dat van haere ouden gesonden waeren, omme den Generael te begroeten, ende aen te dienen hoe geresolveert waeren haere schuldigen plicht aende Neederlantsen staet te presenteeren. Haer Ed. hun voorgedraegen hebbende verscheijden begaene malversatien, ende hoe eenighe jaeren onse goede christen onderdaenen gedebaucheert, misleijt, tot het moorschdom aengeport, ende met den kimelaha (contrario hunne solemneele beloften A° 1621 in handen vanden Gouverneur Generael Coen gepresteert) gepangaijt hadden, dat sijlieden daerteegen veele zaecken onder verscheijde pretecxten hadden willen excuseeren, datgeenighe van d'onse nooijt verleijt noch tot haer getrocken hebben, als eenlijck die uijtt hun eijgen motijff bij hun waeren comen uijttstooten, etc, doorgaens ende met vreese over haeren soberen staet bevangen bleven,

seggende als wanneer de Neederlanderen ten diensten stonden, dat vanden kimelaha gedreijcht wierden, ende contrarie doende, hun noch grootere straffe te verwachten stonden, ende soo hun hier op door zijn Ed. gedient, ende met levende exempelen bewesen was, wat onheijlen haer over de non restitutie van eenen patij Laboe ontmoet waeren, ende dat desen patij nu weeder bij ons gecomen ende Christen geworden was, seijden niet bequaem waeren omme alsulcke hun voorgedragen poincten te beantwoorden. Maer dat eenlijck gecomen waeren haeren dienst te presenteeren ende zijn Ed. aente dienen, hoe de principale hooffden opt onbieden vanden Gouverneur Generael geresolveert waeren, aen 't casteel te verschijnen ende den eet van getrouwicheijt te vernieuwen, als wanneer vertrouden deselve haere hooffden sijn Ed. beeter contentement geven souden, daer op gescheijden weder nae IJha gekeert sijn, blijvende alle vijandelijcke proceduire aen weeder sijde geschort, totdat sijn Ed. soude vernemen hoe haer opden landtdach comporteeren ende wat verseeckeringh aen sijn Ed. (van niet weeder haere oude gangen te gaen) souden willen doen. Schaers 4 barij giroffelnagelen hadden d'inwoonderen vant selffde eijlandt Uleasser aenden luijtenandt Nuijts, die inde vloote overgenomen waeren, ende omtrent soo veele, voor sijn Ed. overcompste naer Luclella gevoert, sulcx dat eenen grooten misslach sij, dat om 7 a 8 bhaer nagelen (die jaerlicx op 't selffde eijlandt quamen te vallen) de Comp[ie] een garinsoen van 40 coppen aldaer waeren houdende, hunne forces in d° quartieren soo wijt met onverdrachelijcken last (ten respect vant sober nagel retour dat daer geplnckt wierde) te verspreijden, dat d'inwoonderen oock waeren swacke christenen, met soobere hoope van beeternisse, sijne Ed. derhalve voornemens zij meest alle de schoolmeesters aff te dancken, te meer dese luijden het voor eene servituijt hielden, haer kinderen school te senden, jae zulcx Cardia Radja noemde, &[a], dat die van Nusselauw eenighe weijnighe nagelen ende cocus olij aende reduijt op Honomoa begonden te leveren.

Dat sijn Ed. den 11 April met de macht uijtt de baije van Papera nae Luciella vertrocken, ende aldaer den 13[en] d° ten ancker gecomen was, ende den commandeur Coster mitsgaders ons guarnisoen ende fortificatie aldaer in goeden doene Godt danck gevonden hadde.

Ende alsoo zijn Ed. op 't selffde instandt door die van Louhoe seeckerlijck geinformeert wierde dat op Kielangh 3 ende tot Coambelle 2 Javaense joncken off gorabs met rijs ende andere snuijsterije waeren aengecomen, dat oock van Maccasser nae Combelle 8 off 10 vaertuijgen te volgen stonden, daer van all 2 gearriveert soude zijn, welgemelte zijn Ed. ondert commando van Jacob Jansen Patacca uijtt geseth hadde de jachten de Valck, Westhoven, de Jonghen Prins, Cleen Wesel, de fregats Neptunis, Dolphijn ende 2 saloupen, van soldaten ende bootsvolck wel voorsien, omme omtrent Cambella, Manipis, Kielangh, ende circumpstantien te cruijssen. Gemelten Patacca gelastende, tegen 10 a 12 Maij aenstaende de retour aent casteel t'verschijnen, omme met Bredamme (daer in

100 lasten rijs ende quantiteijte buscruijt gelaeden waeren) nevens Zeeburch nae Tarnaten te navigeeren, dat sijn Ed. daer oock voornemens sij te senden een formeele comp^{ie} soldaten van 75 a 80 coppen, alsoo sijn Ed. verstaen hadde wel 100 persoonen in Moluccos soude moeten verlost worden.

Noch inde baije van Papera ten ancker leggende, waeren aen sijn Ed. per expresse uijtt Amboijna over de passe den 8^{en} d° geworden de brieven ende advijsen vanden gouverneur van Broeckom, met Texel den 7^{en} d° voort casteel Victorija uijtt Tarnaten aengecomen, sijn Ed. hem gedragende (aengaende 't aldaer voorgevallen) aen des gouverneurs ende coninex schrijven ons per de coppije der selver gecommuniceert, mentioneerende sijn wel gemelte Ed. (bij aldien een g'Espanioliseert Moors gelooff meriteerde) men soude moeten sustineeren Hamsia de zaecquen met ons beeter meende als voordesen gedaen hadde, doch lieten sich sijn Ed. voorstaen, dat de vreese van meerder swaricheijt hen (naer der Mooren aert), soo vrundelijck ende zoet deede queelen, dat wij op des Spaengiaerts secours te vergeeffs gecruijst, alsoo naederhandt in salvo gecomen was, mentioneerende voorder dat men de saecquen daeraen leggen moste, tijtlijcken een redelijcke scheepsmacht nae Molucco te senden, omme eenmael dit Spaens secours (dat jaerlijcx machtiger ende stercker quam te verschijnen) te attrapeeren ende met Godes toelatinge te destrueeren.

't Spoedich aenlangen van Texel ende Wassenaer van Batavia in Tarnaten sijn Ed. hadde verblijt, doch dat wij de rescuptie (1) hadden te sien hoe schandelijck den rijs ende tarruwe geconditioneert was bevonden, sulcx dat op een duijsent balen per Texel (sijnde 33 lasten) omtrent thien te cort quamen, de Japanse baelen, behoorende 80 cattij te wegen, niet meer als van 50 a 60 ₰ bevonden waeren, dat den president Couckebacker hier van diende verwitticht, dat versorghe de balen hun gewicht van 80 cattij suijveren rijs volgens oudt gebruijck mogen in hebben, alsoo den Japander (die men den rijs bijde balen betaelt) ons anders dapper soude fraudeeren, dat het seecker sij 't selffde alleen aende goede voorsorghe ende opmerkinghe van Comp^{es} dienaeren manqueerde, dewijle harde straffe in Japan overt fraudeeren des gewichts ende mate wierde geexerceert.

Dat oock in verscheijde packen cleeden te cort bevonden, die zijn Ed. vermoede in Batavia gepackt, insgelijcx int cargasoen per de Leeuwin voor Amboijna gedestineert, meede fauten, in d'een casse te cort ende in d'ander armosijnen t'over bevonden waeren, gelijck daer van d'aenwijsinghe nae desen pertinent geschieden soude.

Hoe met Texel uijtt Tarnaten een corcorre door den coninck Hamsia, met sijn capp^{n} landt Citchil Ciborij aen sijn Ed. affgesonden, gecompareert sij, tot wat intentie wij uijtt gemelte coninex brieff aen zijn Ed. ende een ander (aenden quimelaha Leliatte ende de hooffden van Cheram geschreeven), souden connen naesien.

(1) Aldus het hs.

Ick coninck van Tarnaten in Molucco ende 't landt van Ceram, sende dese mijnen brieff aen d'E[d] Heer Generael Anthonio van Diemen tot antwoordt vanden brieff die ick met het schip Texel becomen hebbe. UE[t] schrijft mij dat alle voorgaende praetgens die van mij gegaen ende UE[t] ter ooren gecomen sijn, niet meer bij UE[t] en werden gelooft noch aengenomen, de leugenen die mij meede aengebracht werden, worden van mijn oock verworpen. Ick laete UE[t] weeten, dat nu voortaen alles dat ick sal schrijven ende U belooven, waerachtich sall wesen ende dattet uijt een oprecht hart compt, dat kenne Godt, ende oock adviseert mij U Ed[t] dat seer verblijt waert, doen ghij uijt mijnen brieff verstondt, dat ick den oorlogh bijder handt hadde genoomen, dit is zeecker, want in dien tijt ben ick naer Dodingen gevaeren ende hebbe aldaer een plaetse ingenomen, daer ick twee bolwercken ende een negrij gemaeckt hebbe, ende doen ick sulcx verricht hadde, hebbe ick mij wederomme naer Maleijen begeven, 't schijnt den Tijdorees ende Spaengiaert over dit stuck gemiscontenteert sijn, goetgevonden hebben thien dagen naer mijn compste alhier een fort op haer landt aende bocht van Tsiobbo te beginnen, welck bocht geleegen is recht over mijn negerij ende UE[ts] fort, ende naer datse daer eenighe dagen aen doende waeren geweest, sijnse op ons volck comen garen ende hebben tusschen avondt ende morgen 56 mannen van mijn onderdanen soo doot geslagen als gevangen genoomen, ende nu ben ick met haer in volcomen oprechten oorloge, ende mijn meeninghe is, soo lange als ick sal leeven, daer in te blijven continueeren ende daeromme soo ick de swackste ben, soo sal den Tijdorees mijn verdrijven ende in contrarie, soo hij de swackste is, sal ick hem overwinnen. UEd. schrijft ende belooft mij in de jonghste missive, dat soo UEd[t] quaeme te verstaen, ick de geseijde oorlogh vervolchde, ende continueerende bleeff, mij te hulpe comen, ofte met een goede macht assisteeren soude, soo van volck, geschut, cruijt, loott ende victualie, want sulcx al tot uijttvoeren vanden oorlogh noodich is, ende als UEd. met zijn macht hier verscheenen sal wesen, ende de mijne daer bij gevoecht sijnde, sullen gesamenderhandt mogen aen tasten, wat op haer zullen connen attenteeren ende principalijck op Paijacha, 't welck de spijscamer der Tijdoreesen is, ende dan voorder omme den Tijdorees sien onder ons te brengen. Jegenwoordich ben ick UEd[ts] belofte verwachtende, ende bij aldien UE[ts] sulcx nu gelieft naer te comen, omme 't verhaelde te verrichten, sall alles wel zijn ende den gantschen handel hier inde Molucos d'E. Comp[ie] ende mij alleenich aengaen.

Met d'aencomste vant schip Texel, 't welck was op den 15 Januarij voorleeden, hebbe ick verstaen dat UEd[t] voornemens waer met eene groote macht naer de quartieren van Amboijna te vertrecken, omme de moetwille aldaer te straffen, ende daeromme sende ick nevens desen mijnen broeder capp[n] laout Kitchiel Siborij om UEd[t] te begroeten ende wegen dese zaecq te handelen. Den selven en sende ick niet als voorgaende gesanten, maer als off ick selffs

daer in persoon quaeme, want alles wat UEd[t] met hem verhandelen ende goetvinden sult, dat sal bij mij voor wel gedaen ende volcomen aengenomen werden.

Alsoo ick hem sende met een goede intentie ende oprecht gemoet ende off gebeurde dat voor sijne compste alles verricht was, soo ist geschiet, maer soo het noch niet gedaen is, ofte int werck zijt, versoecke dat UEd[t] gelieft daer van te desisteeren alsoo het volck op Ceram mijn onderdanen alle geen schult hebben, maer alleenich die 't bewint hebben, namentlijck den quimalaha ende eenighe vande overheeden, die vermits haer faulte de onderdanen mede de schult ofte misdaet op den hals brengen, want d'onderdanen onder haere overicheijt staen ende alle de schaden ende onheijlen die door deese zaecquen ontstaen sullen, sal UEd. soo wel als mij aengaen. Den quimelaha Louhoe, met alle het volck die met hem gecomen zijn, behoude ick hier. Ick versoucke aan UEd[t] dese gewichtige saecke met den capp[n] laout wel te willen overleggen ende beraetslagen, ende hem te ordonneeren den quimelaha mette singadias ende quipatijs soo Olijsivas als Olijlimas te spreecken omme haer aff te vragen, offse genegen sijn onse begeerte naer te comen, 't welck Godt geve, maer soo zijluijden naer ons niet willen luijsteren noch hooren, soo sal den capp[n] laout aen UEd. versoecken dat hij haer met UEd. macht dwingen, waerdoor sijluijden genootsaeckt sijn, haer tot de redelijckheijt te begeeven. Ick en geeve hem geen macht meede (t welck UEd[t] gelieve in danck te nemen) alsoo ick mij op de macht van UEd[t] vertrouwe, ende bij aldien dat door deese ofte andere middelen aldaer iets goets ofte niets en wierde verricht, dunckt mij echter gans dienstich ende nut te wesen, dat UEd[t] zich eens gelieffde met de macht die aldaer zijt hebbende, herwaerts te transporteeren, omme alle onlusten tusschen mij ende UEd[t] gereesen te beslechten, want ick segge UEd[t] recht uijtt, dat alle mijne overicheijt soowel op Ternaten als andere plaetsen onder mij sorteerende, niet en sijn als de voorgaende overheeden hebben geweest, alsoo meest alle de ouden sijn gestorven ende de jegenwoordige veele niet meer als jongens sijn, die de contracten van de Hollanders ende Tarnaten onbekent sijn, daeromme bij aldien UEd[t] gelieve tot den eijnde toe ons voor te staen, soo belieft doch herrewaerts te comen, opdat de contracten moogen werden vernieuwt, de quade inbreucke affgesneeden ende wij naer desen soo hier als op Ceram beeter handel ende correspondentie tusschen den anderen moogen hebben.

Dat ick aan UEd[t] versoecke van metten oorlogh op Ceram op te houden, is d'oorsaecke omdat het mijn onderdanen zijn ende den quimelaha mijn quimelaha is, ende soo hij naer mijn broeder den capp[t] laout hooren wil, sal 't wel zijn, maer soo zij zulcx niet en willen doen, dan sal ick mijne gantsche macht bij d'uwe voegen ende lichten den quimelaha met alle de singadias ende cipatijs ende laeten haere kintskinderen in haere plaetsen succederen die wij dan soodanighe onderichtinghe geven sullen datse naer onsen sin handelen sullen moeten ende dan met eene de vreemde handelaeren van daer te drijven, omme geen

meerder bloeth van soldaten ende arme luijden te storten; mijn dunckt dat dit het beste is, t gunt hier inne can werden gedaen, doch soo UEd[t] dese zaecke beter verstaen ende bestieren cundt, alles staet in UEd[ts] geliefte, ende off geviele dat UEd[t] op een ander plaetse noodich te verrichten hadde, versoecke ernstelijck dat UEd[t] een gedeelte UEd[ts] macht herwaerts gelieft te senden, met een weinich volcx omme voor eerst ijets bij der handt te neemen moogen. Ick verstaen mede dat UEd[t] van meeninghe sijt tot verlossinghe van den oppercoopman van Macqian, den oppercoopman Patacca herwaerts te senden, 't selve verheucht mij zeer, want den oppercoopman van Macqian deucht niet, daeromme gelieft Patacca metten eersten te senden.

Ick segge UEd[t] nu mits desen noch, dat ick meede doen (als UE[t] mijn aenschrijft dat bij U oock wert gedaen) namentlijck alle valsche praetgens ende leugenen aen een zijde werpen, ende niet en geloove, nu heeft UEd[t] mijn oprechte meijninghe, soo UEd[t] dunckt dat alles ten besten mach verricht werden, geopenbaert ende aengeschreven, daeromme ick UEd[t] jegenwoordich bij desen oock mijn oprechte intentie onbeveijnst ende met een cenceere meijninge meede te kennen geve, want twee vrienden die met maelcanderen aliantie hebben, behooren den anderen in alles gelooff te presteeren, ende d'een voor d'ander geen saecken te verbergen. UEd[t] soude mogen dencken (dewijle ick verstaen hebbe, dat UEd[t] met soo grooten macht inde quartieren van Amboijna gecomen sijt, omme mijne onderdanen te straffen) ende ick nu versoecke dat UEd[t] daer van wilde disisteeren, dat ick dit doe door vreese, och neen geensints, want wat isser inde werelt die meer aen maelcanderen verplicht ende gehouden sijn, als twee oprechte vrunden, vader ende moeder zijn grootelicx aen maelcanderen verbonden, maer de vruntschap van oprechte vrunden sijn wij beijde t'same, maer als den Spaengiaert ende den Tijdorees verneempt dat UEd[t] mijne onderdanen den oorlogh aendoet sullen sij daerinne haer verblijden, ende met ons den spot drijven. De vruntschap die tusschen ons beijden is, is als met man en vrouwe die bij malkanderen in een huijs woonen, maer de slave mijnen onderdanen aldaer hebben tegens UEd[t] soo wel verkerft als tegens mijn, daeromme waert wel noodich ende goet datse eens gestraft wierden, door UEd[t] ende mijn, want alsse door ons beijde te samen sullen gecastijt werden, sullen onse vijanden niet seggen, ofte te spotten hebben; dit geve ick UEd[t] te kennen, UEd[t] can naer sijn geliefte hierinne handelen, want wat is bij UEd[t] gebreck.

Ick hebbe UEd[t] voor dees tijt niet bijsonders te senden, als alleenelijcke twee bhaeren nagelen die UEd[t] gelieve in danck aen te nemen. Godt almachtich verleen UEd[t] een gelucksalich lanck leven ende voorspoedige regeringhe.

Geschreven inde stadt Maleijen op 't eijlandt Tarnaten desen XII[en] Maert anno 1637.

Ick coninck van Tarnaten sende mijnen broeder den capp[n] laout Quitchiel

Sijborij, omme dese mijnen brieff aen quimelaha Leliatto, singadies, kipatijs, soo van Olijlima als Olijsiva te behandigen, ende bij aldien ghij luijden mij voor U coninck erkent, voor mij soebaeth, ende inde kercke mijnen name roept, 't welck ick belaste, soo sult alles wat u den cappⁿ laout Citchiel Siborij mijn broeder belasten sal, naer comen, want hij ander last heeft als mijn broeder salʳ Quitchiel Alij, cappⁿ laoudt Saraffij, Almoee Sarijff, Gnoffamaniera, Bimino ende mijnen grooten Sadaha gehadt hebben, dewelcke u veel praetgens aengedient ende eenige goederen voor mij van u geeijscht hebben, maer desen die ick nu senden gaet met anderen last, ende de reedene waeromme dat ick den cappⁿ laoudt derwaerts sende is alleenelijck omdat ick verstaen hebbe, dat den Ed. Heer Generael geresolveert was met een groote macht aldaer te verschijnen, omme u opt eijlandt Ceram te verdistrueeren; dit doen ick om te vernemen hoedanich het u aldaer is gemaeckt ende oock aende Ed. Heer Generael te versoecken herwaerts te willen comen, bij aldien ghij gedistrueert zijt, eer mijnen cappⁿ laout daer compt, patientie, ende die doot zijn moeten doott blijven, maer ghij alle die noch int leeven gebleven zijt belast ick dat ghij alles wat u den cappⁿ laoudt beveele, ende hij met den Ed. Heer Generael goetvinden sal, precijsselijck sult naer comen ende achtervolgen, want hij soo veel is als off ick daer selven in persoon waeren, ende off het gebeurde dat den Ed. Heer Generael resolveerden selffs herwaerts te comen, ofte een ander in plaetse, met een gedeelte van zijn macht hier te zeijnden (naer dat aldaer alles sal wesen te rechten gebracht), sult ghij kimelaha met alle mijne principaelste onderdanen met den cappⁿ laoudt alhier bij mijn verschijnen, soo ghij mij voor uwen rechten coninck wilt kennen. Gedenckt dan dat t'seedert de Spaengiaerden Gammalamma hebben geincorporeert ('t welck over de 30 jaeren geleeden is) noijt geen macht van daer alhier tot onse hulpe en is gecomen, noch qualick eene van Ul. hebbe gesien, ick ben jegenwoordich u coninck derhalven belast ick u dat 't sij den Heer Generael selffs ofte imandt van sijnent wegen herwaerts compt, ghij luijden niet en sult laeten metten cappⁿ laoudt mede hier te comen sonder eenich versuijm.

Dat Texel (omtrent Manipa in stilte drijvende), de corcorre met Compᵉ tolck (Alonso Cardinoso) omme naert casteel te scheppen gelargeert hadde, die de Manipes aengedaen, aldaer 't verlies van Luciella eerst vernemende, desen Citchiel Ciborij hem daerin scheen te verheugen, bejegende int pangaijen nae Amboijna 't jacht Cleen Amsterdam, daer uijt verstaende sijn Ed. uijt de Uleassers nae Luciella stont te vertrecken, resolveerde voorder nae d° Luciella te pangaijen, soo dat aldaer 5 dagen voor d'arrivee van sijn Edᵉ was gearriveert, t'sanderdachs wesende den 14ᵉⁿ dach der maent April gemelte Citchil Ciborij bij sijn Ed. aen boort verscheenen sij, vertoonde zijne commissie ende tot wat intentie van zijnen coninck tot zijn Ed. gecomen was, seggende zijn ordre te weesen dat buijten zijn Ed. kennisse geenige saecken met die van Ceram vermochte te tracteeren,

proponeerende dat bij sijne gecommiteerdens aenden quimalaha Leliatte, op Combelle, ende voordere hoofden van Ceram, sijn compste alhier dienden te doen verwittigen ende insinueeren, dat herwaerts comen souden, omme zijns Maijs[ts] aen hun geaddresseerden brieff (in sijne handen weesende) te sien ende hooren leesen, opdat des coninex wil gevolcht mocht werden, voorder op zijn Ed. versoeckende, dat alle die dewelcke op gemelte insinuatie nalatich werden bevonden te verschijnen, als vijanden vande Tarnataense croone, door sijn Ed. mochten werden gestraft, welcke voorstellinghe zijn Ed. geaccordeert hebbende, daer op binnen quamen, de hooffden van Waijbouts, Cijela, Salonckij ende Louha (die 's daechs te vooren bij hem capp[n] laout verscheenen waeren) deselve met een coninckiijcke graviteijt aenspreeckende, commiteerende (nevens zijn eijgen volcq) uijt gemelte hooffden, ettelijcke persoonen omme Leliatte, ende alle de Ceramse hoofden sijnen last aen te dienen ende te insinueeren aldaer bij hem te verschijnen, gemelte gecommiteerdens over zulcx ten zelven dage overlant vertrocken waeren, soodat zich eerlangh 't geene daer op volgen wilde, soude openbaeren.

Wesende zijn welgemelte E. vertrouwens, bij aldien Leliatte ende consorten aldaer te verschijnen quamen (daer al wat aen twijffelde) wel goet ende bestendich werck soude connen gemaeckt worden.

Dat met gemelten Sijborij meede uijt Tarnaten gecomen waeren de hooffden van Loehoe ende den grooten Sadaha derwaerts gevoert, dat zulcx veelen eene goede opinie van saecken deede hebben, te meer men opinieerde desen Sijbori de saecke recht te meenen.

Ick sultan Adialou Amieril Momenina Hamoka Nassaron Manahasa, coninck van Tarnaten, geeve desen brieff aenden capp[n] laout Citchiel Siborij mijnen broeder die hem tot soodanighen eijnde dienen sal, even als off hij zelffs mijn persoon representeerde. Ende daeromme belaste ick dat ghijlieden die mijne ondersaten zijt, gemelte capp[n] laout sult gehoorsaem zijn, evenals off ick daer selffs waere. Ende alle 't gunt hij sall belasten, 't sij goet ofte quaet sult ghij in alles sonder eenich versuijm offte tegenseggen naer comen, want dit is mijn wille ende begeerte, maer soo daer imandt onder U is, die deesen mijnen last niet wil naer comen, die kendt mijn voor sijnen coninck niet ende derhalven heeft die verbeurt lijff ende goet.

Translaet vande missive door den Quimelaha uijt de quartieren van Amboijna gesonden aen den coninck van Tarnaten, welcke in October A° 1636 ontvangen ende getranslateert zij.

Heer Coninck.

Ick u slave geve u te kennen dat doen ghij den quimalaha Taribauw herwaerts gesonden hebt, hij alsdoen alle de plaetsen van Olijsiva ende Olijlima

mitsgaders onse beijde broeders mij ende den quimelaha Louhoe besichticht ende gesproocken heeft. Uwen slave voorschreven, Louhoe, is met gemelte Taribou van hier vertrocken, meede neemende 7 orenbaijs van Louhoe ende andere plaetsen met noch 2 van Ourij ende Asselauw, uijtt de welcke Uwe Maijs', de soasives ende alle de overicheijt soo op 't eijlandt Tarnaten als Macqian ende d'overcuste sult hebben verstaen, hoe sich de zaecquen in dese quartieren doen ter tijt toedroegen, ende doen voorschreven Louhoe van hier vertrock, heeft hij mijn bevoolen in zijn plaatse goede sorghe ende toesicht over alle uwer Maijst' plaetsen ende volckeren te houden ende alles ten besten te dirigeeren, gelijck oock meede den gemelten Taribou ons alst samen uwe Maijs' begeerten ende willen te kennen gegeven heeft in presentie ende aenhooren van alle de singadias ende capatijs. Derhalven hebben wij gesamender handt geresolveert vermits 't vertreck vanden quimelaha Louhouw tot bescherminghe van onse religie een fort te bouwen, ick stelde mij als maringe om dit werck te volbrengen, maar die van Combella, Lissidi, tot Permatte toe ende bij leggende eijlanden hebben hiertoe geen hulpe noch bijstandt bewesen, maar die van Ciel tot Saijboba toe, die hebben ons hierinne geassisteert ende t werck helpen voltrecken tot bescherminge van ons gelooff, ende doen wij met dit boven verhaelde doende waeren, soo sijn de christenen onderdanen vande Hollanders bij mij gesonden, als wanneer wij alle onse macht te waeter geseth hebben, ende naer Hittoe geschept zijn, ende doen wij daer gecomen waeren, soo sijn vijff christen negerijs met name Laricquo, Wackesieuw, Alangh, Lilleboij, ende Hattouw, ons toegevallen, ende hebben voor Uwe Maijs' gesoebath. Dit is geschiet op Hittoe in presentie van 4 soasives van Louhoe, ende naerdat dit geschiet was, soo hebben die van Oma meede een besendinghe aen mijn gedaen, versoeckende dat haer meede bij ons mochten vervoegen, waeromme ick met mijn macht derwaerts naer Hatouaha gevaeren ben, alwaer d'overicheijt van 5 negerijs bij mijn gecomen sijn, meede brenge een Hollants hooft met 3 Chijnesen, tot bevestinghe dat tegens de Hollanders rebelleerden ende in oorlogh waeren, ende hebben meede gelijck de voorgaende gesoebath voor Uwe Maijs'. Van daer ben ik weeder vertrocken naer Oma die ick beleegerde alwaar alle de overicheeden van Nosselauw bij mij quamen ende hebben gesamender handt haer bij ons begeven ende voor Uwe Maijs' meede gesoebath, die van Rossenive sijn oock vande Hollanders affgevallen ende sijn met haer in oorlogh, maer en hebben nog niet comen soebatten, drij negerijs op Uleasser met name Obat, Sorresorij, ende Touhaha blijven bij de Hollanders ende hebben haer noch niet verlaeten. Boij, Haria, Babelle, Boulot ende Tiobo hebben alle voor Uwe Maijs' gesoebath ende doen wij wederomme op Luciella gecomen waeren, is Faloeckje Bessie bij mij gecomen met d'overicheijt van Soubij ende Waij ende hebben mede aen strandt gesoubath. Siban, Binauwer, Seran ende Garon die sijn ons mede toe gevallen, maer Keffin ende Hatecilij hout noch met de Hollanders gelijck

als verhaelt, soo sijn d'onderdanen vande Hollanders uwe Maijs[t] toegevallen, daer over de Hollanders beschamt sijn, ende hebben tot dien eijnde om macht ende hulpe naer Batavia geschreven, daeromme heer Coninck leth op dit stuck ende souckt het voor te comen dat Uwe Maijs[ts] landen ende forten bewaert mogen blijven.

Sijn welgemelte Ed. (d' H[r] Gouverneur Generael) voorts getreden sijnde tot de noodige antwoorde onser voor geroerde missiven mentioneert soo volcht: Hoe dat beoocht hebbende 't retour per Delfft uijtt Sijam, monteerende volgens ons schrijven vanden 28 Januarij ƒ 17412.12.8, ende bij sijn welgemelte Ed. wel begrepen 't gebesoigneerde tusschen den Sijamsen coninck ende den commissaris Schouten (ende desselffs affscheijt) verdrietich sij als wij arbeijden omme die van Sijam te doen begrijpen, dat om haeren rijs ende andere maintementos niet verleegen zijn, alles door d'onse aldaer soo schandelijck verbrot, ende onse macxima aenden Sijammer ten toone gestelt wierden dat volgens ons voornemen ende wel genomen begrijp aenden coopman van Vliet op verscheijden saecken alles naerder ende claerder dienden onderricht.

Lauderende voor treffelijck ende wel gedaen dat wij per 't schip Enchuijsen aen onse Heeren principaelen hadden verwitticht, dat haer Ed. gelieven (tot naer schrijven uijtt India) te superceederen om antwoorde van mijn Heere den Prince van Orangie te procureeren opde brieven ende geschencke die sijn voorstelijcke genade bij behouden overcompste van geseijde Enchuijsen stonden te ontfangen, opineerende sijn Ed. wij wel gedaen hadden, den voorschreven Schouten (op sijn versoeck) gedemiteert te hebben, ende dat als hij een keer uijtt Nederlandt herwaerts gedaen ende de Sijamse pracht in vergeetenheijt soude gestelt hebben, de Comp[ie] alhier met beeter fondament sal connen dienst doen.

Alsmeede dat seer wel gedaen hadden van Coromandel ende elders (gelijck oock noch al van Japan soude dienen gedaen) goede partije rijs geeijst te hebben, opdat Cijam eenmael voor een a 2 jaeren met ernst mochten derven, als wanneer het daer, mits dat het aende capaciteijt onser dienaeren (als voordesen) niet comen te mancqueeren, sonder twijffel anders gaen soude. Dat gelijck wij aende generaele Comp[ie] hadden goetgedaen 30 coijangh padij door zijne Maij[t] van Sijam aen sijn Ed. vereert, wij meede aende selve Comp[ie] in credit van Batavias schenckagie souden doen inschrijven, de goude croone ende zijde stoffen door den geseijden coninck (nevens de voorschreven padij) aen sijn Ed. tot schenckagie gesonden mits deselve tacxeerende naerde waerdije, sonder daermeede tot sijn Ed. wedercompste te vertoeven.

Met hertenleet hadde sijn Ed. verstaen het droevich sneuvelen vant overtreffelijck ende rijck gelaeden schip Prins Willem. Item wat perijckel de geheele retour vloott, principalijck Zutphen uijttgestaen hadde, doch in dit ongeval, ende zulcx ons den almogenden meer soude gelieven toe te voegen patientie

neemen ende zijne goddelijcke Maij^t aenroepen moeten, dat de Comp^ie den schade gelieffde te versetten, ende voor gelijcke incidenten voortaen ende alle tijt gelieffde te bewaeren.

Opinieerende zijn Ed. dat bij geseijde vloote egeen rechte zeemanschap gebruijckt zij, maer dat hun te veele in soo vreeselijcken storm op ancker ende touw hadden verlaeten, die hun (begevende) in dese swaricheijt hadde gebracht dat immers de scheepen tot ontrent 2 mijlen bij westen Dwars-indewech (daer wel bekent waeren) als wanneer hun inder nacht den vreeselijcken storm bestoockte doen geenen tijt was (op soo scherpe gronde) te anckeren. Maer wel ter lens, ofte met weijnich seijl ruijmte te zoecken, omme de Oost, Noordtoost te crijgen ende geloovende zijn Ed. in conformite met ons soo wanneer het Godt maer belieffde de reste in een goede merckt met die van Suratte ende Persia behouden te geleijden, d'Heeren Maijores Prins Willems verlies alsdan niet seer soude gedencken.

Dat het noodich zij de saecke voortaen daernae te schicken dat de vaderlantse retourscheepen in toecommende primo ende uijtterlijck 15^en December mochten comen te vertrecken, alschoon verscheijde retour mochten overblijven.

'tHadde sijn Ed. al vrij wat verwondert te vernemen de kiste van schipper ende andere op Prins Willem gesalveert ende in contra alles voor de Comp^ie verlooren gegaen zij door d'actie der Bantammers in dese gelegentheijt gepleecht, sijn Ed. dede gelooven 't voorgeven van d'oprechte vreede bij hun op een quade moeder leijt, &^a.

Dat zijn Ed. uijt het schriftelijck verbael vanden sabander Seebalt Wonderaer hadde gesien 't gepasseerde in Bantam, ende hoe eijndelijck (wel blauw) een provisioneele vreede door ons, ende die van Bantam was getroffen, dewelcke oock naederhandt bij reciproque brieven van ons ende den coninck bleeff geagreert.

Zijn Ed. thoont hem gedisgusteert, dat den sabander Wonderaer soo incircumspect met weinich substantie van woorden de groote van Bantam pro et contra bejegent heeft, alsmede dat sijn vertreck aen eenen dach heeft gebonden, sonder behoorlijck affscheijt te nemen, noch de minder pangorans, met een cleene vereeringhe te begiftigen, hem op zijn versouck toegestaen ende aengedient zijnde 't sanderdaechs aen landt te mogen comen (om eenighe vrunden te begroeten) doch den selven sijnde als haeren feest ofte vrijdach geexcuseert, echter hem geseijt zijnde coomen mochte soo wilde, Java interim sich bedacht ende in consideratie genomen hebbende, wij meer werx van haeren Sondach als sij selven maeckten, met beschaemptheijt hem Wonderaer tegen den avondt aendiende, dat wilde supercedeeren aen landt te comen tot saterdach, ter contrario ancker gelicht ende naer Batavia geseijlt, &^a, doende daermede de Comp^ie slechten dienst. Enfin dat sijn Ed. wel hadde gewenst d'H^r Gijsels hem Wonderaer wat beeter geinstrueeert hadde, &^a.

Ordineerende in conformite vant geproponeerde in sijn Ed. aenweesens in ende buijten vergaderinge op Batavia wij datelijck 2 a 3 persoonen daer onder een habijl quant inde Maleijtse taele geverseert, ende den soldaet uijtt de Maleijtse corpus du guarde derwaerts soude commiteeren, in voegen gelijck Pieter Fransen voor deesen derwaerts geinploijeert geworden is, optineerende zijn Ed. dat haer geen entrance soude werden geweijgert, bij aldien Bantam de zaecpuen recht meende, daerdoor doen oock met minder beschromtheijt soo visschers als andere handelaers tot Batavia soude comen, ende wij alsoo doorgaens vanden Javanen ende Engelse doen kennisse hebben soude, &ª.

Ende hadde zijn Ed. seer gaerne gesien 't bedragen der prinsen op den vijandt volgens ons advijs in 3 posten, monteerende *f* 67489.3.6.

Recommandeerende ons te letten op den bedorven muscus, ongetaxeert, onder de goederen van den prijs door Petten verovert, begreepen, opinieerende sijn Ed. dat sal connen dienen voor Java ende ander zuijder quartieren, die de grootste kennisse van d° specij niet dragen, alsoo apparent sij den Portugies den muscus tot dien fijne meede naer Maccasser gevoert heeft.

Sijn Ed. extimeerde de geparticipeerde advijsen uijtt de geintercipieerde Portugeese advijsen ende brieven van Maccauw belangende 't stuck vande Japanse negotie gecolligeert (met het schrijven vanden E. Koeckebacker consonant) considerabel, doch aengaende de religieuse, door de Hr Joan vander Burch verovert ende naerderhandt gelargeert verstaet sijn Ed. in sulcx geen misslach begaen, dewijle hun eer tot overgeven van hun schip ende goederen wilde resolveeren vrijdom toegeseijt sij, sulcx oock bij eerlijcke luijden, om geenderhande oorsaecke behoorde geretracteert te werden; sijn Ed. approbeerde de graviteijt aen Sr Pars, ende de weeskinderen van Adolff Thomassen zaliger met advijs vanden raet gedaen.

Gelijck meede zijn Ed. aengenaem waere de successive despeches bij den raet tseedert sijn Ed. affwesen tot dato 16 Martij passato gedaen, soo mede d'advijsen ende ordre daer nevens gegeven, hadde zijn Ed. (uijtt de gesondene copijen) acontento vernomen.

Ende verhoopte zijn Ed. dat de tijdige besendinghe nae Choromandel per Schagen en Huijsduijnen (met soo een considerabel capitael van *f* 214456) 't comptoir Batavia goet ontset van Javaense sorteeringhe soude aanbrengen, alsmeede dat wij Schagens principaelijck Huijsduijnens sufficantie te meer in dat saijsoen groove zee ende bij wijle sterke winden te versetten waeren, aen den gouverneur Reijniersen geinformeert sullen hebben, estimeerende sijn Ed. alsoo int beoogen van selviger factura geen Chijneese zijde bevonden hadde, dat sulcx versuijmt most wesen ons renooveerende dat den gouvr Reijniersen 15 a 16 bharen zijde (alsoo d'selve op de cust redelijck getrocken) geeischt hadde.

Alsmede verhoopte zijn Ed. 't Waepen van Delft ter behoorlijcke tijt in Banda wel sal wesen aengecomen, die zijn boott onder Bouro met 6 man verlooren ende van Outalangh water gehaelt hadde, als per copije van sijn Ed.

missive aen d'H[r] Accoleij geschreven naerder soude mogen zien, bevonden hebbende dat aenden Bandas rijs eijsch niet meer als 200 lasten (calculeerende voor 100 lasten padij 5 lasten rijs) manqueerde, sijn Ed. geresolveert bleeff nae Banda bij noorden Cheram 't schip de Leeuwinne (tot overvoer vande jongste specerijen nae Batavia) te seijnde, verhoopende sijn Ed. dat noch 40 a 50 lasten rijs van Amboinas cargasoen sal connen afsteecken ende derwaerts senden.

Ende alhoewel sijn Ed. wel hadde gewenscht Banda te sien ende mondelingh met den gouv[r] Accolleij over diverse saecken (den staet van Banda conserneerende) te confereren, edoch d'Amboineese besoignes tselvige niet hadde toegelaeten, &[a].

Aengaende 't comptoir Martapura, hoe zich Coenraet Cramer comporteerde ende sich aldaer bemint maeckte, verhoopte zijn Ed. t' sijner compste in Batavia te vernemen, soo meede niet twijffelende 't langh verwachte fluijt schip de Duijve, eijndelijck met sijn peeper ende rijs last bij ons soude wesen aengecomen ende dat op naerder advijsen vandaer voorder bescheijdingh gedaen ende ampelder ordre geve sullen hebben alsoo 't selffde voorde Comp[ie] een gants important comptoir sij. 't Cargasoen door ons voor Cambodia affgelaeden, d'advijsen ende ordre derwaerts gesonden was zijn Ed. acontente.

Soo meede 't arrivement vande Bracq met 1900 picols peeper uijtt Jambij ende dat Langerack gereet lach over d° Jambij naer Malacca te seijlen, neffens de derwaerts gegeven advijsen waeren zijn Ed. aengenaem, connende zijn Ed. noch niet wel begrijpen tot wat eijnde de coninck van Jambij d'ancker plaetse onser scheepen trachten te veranderen. 't Schijnt naert schrijven van S[r] de Vogel, soo den coninck daer in accommodeerde niet verslimmeren, maer van rheede verbeeteren soude, doch vermerckende d'inpudentie van die van Jambij al vrij wat groot, ende apparent sij hoe haer quaemen meerder interuijmen, hoe onverdragelijcker dat worden soude, omsichtich met hun diende te gaen, dat aenden coninck overlangh wel een Parsiaens paert belooft zij, doch sich niet waerdich maeckte, etc.

Over de compste vande drij fluijten met rijs enz. uijt Arracan was sijn Ed. verblijt, niet tegenstaende de ongerijmtheijt int verhinderen vande vrijen opcoop der rijs aldaer, echter 4 ende 4½ tangh de man eenen verdragelijcken prijs sij, 't last schaers niet boven ƒ 35 commende te staen, alloueerende als seecker dat de cleijne extime ende de weinich becomene audientie bij den coninck van ende uijtt d'onse selver procedeerde ende schijnelijck dat den coopman vander Mandere de couragie niet hebbe den coninck d'ongelijcke ende verhinderingen (ons aldaer aengedaen wordende) met respect voor te dragen, neffens waerschouwinghe, bij aldien daerin geen behoorlijcke redres obtineerde, dat niet alleen Arracan abandonneeren, maer des coninex ende andere sijne ondersaten scheepen in arrest neemen soude, tot dat ons contentement gedaen, ende de vrijen handel nae behooren vergunt wierde, alsoo de Mooren ende haeren coninck wel straff aengesproocken ende dagelicx geinportineert wilden sijn enz., echter dat men sich in Arracan niet behoorde t'ontsien den rijs tot sulcken prijs

aentenemen als die trachten op te dringen, soo wanneer 't vertreck der scheepen daerdoor verhaest conde worden, doch in sulcken gelegentheijt door dwangh betaelende 6 tangen, dat men den selven niet hooger in facture brenge als 3 oft 4 tangen, stellende 't surplus op reeckeninghe vande geweldenaers ons garant nemende op t eerste schip dat in Araccan soude comen te verschijnen, als wanneer de Mooren wel geseggelijcker worden ende den coninck niet meer soo onwaerdich sijn venster sluijten ende audientie weijgeren soude, waertoe dan luijden van beleijt (ende geen vaetdoecken) dienen gebruijckt, achtenden zijn Ed. dat de wijle den coopman de Meere in Masilipatnam (getrouwt) bleef resideerende, het soo vrempt niet soude sijn geweest Dirck Steur in Arracan Comp^ies dienst waere bevoolen geworden, te meer aldaer aparent inden cleeden handel wat te doen vallen sal, ende vande Manderens boecken soo slordich ende niet naer behooren ingestelt, overgesonden zijn, enz.

Dat sijn Ed. d'advijsen van Suratten ende Chormondel wel begrepen ende hem verblijt hadde overt salvo arriveeren der scheepen Swol, Emelia, Middelburch ende Harderwijck in Suratte ende voordere provisioneele victorie van d'onse voor Goa namentlijck dat den vijandt met schande ende verlies hadde moeten retireeren, alsmede over 'treffelijck retour dat uijtt Suratten nae Parsia soude voeren, enz.

Dat het groote schade ende verachteringe soude geven bij aldien de geprocureerde lijwaten voor Persia in Suratta moste overblijven, doch dat sijn Ed. hoopte ende vertrouwde den directeur Barent Pietersen middel gevonden sal hebben 't sij dan bij tijdighe wedercompste van Middelburch ofte Harderwijck uijt Parsia, off dat den commandeur Cooper op desselffs schrijven een schip affgesteecken mocht hebben, doch dat het selffde (soo den vijandt naeder handt niet verslagen) sonder swaricheijt niet conde geschieden en in geval al eenighe vaderlandsche retouren in Suratten overbleven (ten aenzien onse veranderinghe op de despeche derselver gedaen), van geen consideratie sijn zoude.

Dat men de Bengaelse quellinge met der tijt soude moeten te boven comen, alsoo wij de Mooren aldaer tegen de borst, ende den handel in dat quartier important, ons daer door redden moesten, dat den brieff van zijne Maijs^t van Groot-Britangie tot recommandatie van capp^n Woddels vloote aen ons geschreven ende door d^o Woddel voor Goa aende onse behandicht, niet verder in consideratie genomen conde werden, als sijne Maij^t in den selven brieff wel was seggende, te weeten hoe haer de recommandatie (in ons regardt) werdich maeckten, sijnde zijn Ed. van opinie dat sijn Ed. nae de Westcust van Sumatra niet soude tendeeren, alsoo expres verbodt hadden ter plaetse daer d'Engelsche Oost-Indische Comp^ie negotieert niet te attenteeren alsmede wel te gelooven dat sij in Goa tot haer disseijn niet te sullen geraecken sulcx dat eer te beduchten het eijndelijck ten rooff op de Moorsche scheepen wel aendraijen mochte.

Bij d'advijsen van Suratten hadde zijn Ed. niet vernomen dat mentie wierde gemaeckt, aengaende den Schotsen coronel Alexander Aurant, die (volgens

't schrijven onser heeren principalen) voorgenomen hadde naer Persia te equipeeren soo meede niet dat wij in den onsen over Choromandel naer Suratte (aen S[r] Barent Pieterson geschreven) daer van mentie gemaeckt hadde.

Bij sijn Ed. naerder in consideratie gecomen zijnde 't schrijftelijck vertooch vande Heere Putmans nopende Comp[ies] staet ende affairen op de cust van Chijna ende Taijouhan, ende vermits het apparent was, dat voor zijn Ed. arrivee op Battavia derwaerts besendinghe te geschieden stonde, echter hoochnoodich weesen soude den heere Joan van den Burch aen te schrijven ende te authoriseeren de vereijste fortificatie aent casteel Zeelandia (volgens gemelte Putmans voorstel) op 't spoedichste bij der handt te nemen, ende de voordere advenuen in Taijouhan voor aenval wel te verseeckeren, opdat Comp[ies] gelegentheijt aldaer geen perijckel mochte comen te couseren, niettegenstaende wij ons noch al lieten voorstaen den vijant ons meer, als wij hem te vreesen hadden, echter ons casteel (beeter als tot nu toe geschiet) te versterčken ende van onverwachte insidenten (selffs voor Chijneesen) in behoorlijcke deffentie te brengen, ende dat wij een geexperimenteert fortificatie meester (soo een te becomen waere) wel diende naer Taijouhan te senden.

Dat tot een beginsel ende preuve bij provisie wel conde onderleijt werden, de toelatingh des vrijen handels in Taijouhan nae verscheijde quartieren door d'h[r] Putmans ons dapper aengepresen ende oock niet apparent reedenen van goet succes gesustineert, t'even weesende, soo de Comp[ie] maer voordeel conde doen, waer dat sulx behaelt wierde, 't sij in Taijouhan off Batavia, maer off dan de coopluijden vaerende uijtt Taijouhan nae Quinam, Cambodia, Sijam ende de Bocht van Patanij (betaelende tol) met de Chijnesen die uijtt China haere waere (gelijck jaerlicx deeden) recht door naer gemelte quartieren voerden soude connen bestaen, den tijt openbaere mochte, opineerende dat het soo veele niet soude beschieten als daer van wel hooch opgegeven wierde.

Dat d'heere Putmans al te swaerhoofdich waere over het aenhaelen der Chijneese joncken, comende uijtt China ende tendeerende na Patanij, Malacca, Sumatra, Borneo ende Java, doch sijn Ed. in contra allegeerende, dat wij den Chijnees alle plaetsen niet mochten open geven, bij aldien ons selven niet wilde ruijneeren, achtende zijne Ed. dese zaeck soo pregnant, dat beeter soude zijn andermael met den Chijnees in oorlogh te treeden als haer alle vaerten onbecommert te cederen, het gevolch voor de Comp[ie] al te prejudicabel wesende, ende door d'heer Putmans niet ten rechten begreepen ende zeecker sij, bij aldien den Chijnees toegestaen wierde soo breet te waijen, dat de negotie in Batavia niet alleen sal vervallen, maer oock den peeper, soo in Patani, Andrigiri, Jambij, Palembang, Bantam, Westcust van Sumatra, op 12 ende meer realen, 't picol sullen doen reijsen, sulcx dat de Comp[ie], die jaerlicx over 50000 picol van nooden, genootsaeckt soude worden den peeper die nu a 6 realen, 't picol becomen, te betaelen tot 12 a 13 realen, welck schadelijck verschil over de

300000 realen te bedragen soude comen, slecht bij te comen dat d'hr Putmans in zijn vertoch notifiqueerde hoe dat hij allwanneer den peeper van Binjock tot Taijouhan wierde gereclameert, perplecx gestaen, qualijck geweeten hadde watte behoorde te antwoorde, daer veele wel gefondeerde clachten soude hebben connen alligeren, namentlijck 't violeeren van sijn eijgen passe, dat de Chijneesen in Jambij geene peeper vermochten te coopen ende dienvolgende ons eijgen goet hadde gelicht, alsoo volgens ons contract met den Jambijsen coningh niemant buiten onse ende der Engelsche passe uijt Jambij te vaeren vermochte, daerbij noch comende dat d'inwoonderen (daer desen Binjock den peeper van becomen hadde) aende Neederlandse Compie meer schuldich waeren te leveren als in een geheel jaer tot Jambij conde worden geint. Item dat d'alligatie van do hr Putmans hoe wij ons niet soude mogen beclagen (maer eer parrate revengie neemen) over de moort aende Neederlanderen (op geseijde jonck bescheijden) begaen, mede ongefondeert zij, alsoo der veele misverstanden quamen te gebeuren, daer egeene wracke van genoomen wierde, echter wel conden dienen omme goede gefondeerde klachten te formeeren. Dat derhalven de heere Putmans opinie (van ons te houden buijten d'irritatie van d'Indische princen) soude sijn eene onmogelijcke zaecke (bij aldien wij alhier wilden bestaen) &a. Enfin dat sijn Ed. acontento hadde gesien, hoe den E. directeur Lucassen daer mede geloseert was, dat geene joncken comende uijtt Chijna op de boven verhaelde plaetsen mochten gedoogen, in contra de swaerhooffdicheijt des raets overt aenhaelen van Gampeas joncke, door gebreck van roer ende mast (soo voorgaven) in Palimbangh geloopen, opineerende sijn Ed. dat opt gevolch van zoecken door de selve niet wel geleth soude zijn, echter seer wel gedaen hadde geen gelt naer Palimbangh (om den peeper tegen de Chijnesen op te jaegen) gesonden hadde, dat daer op diende gepast, als wanneer nae Chijna voornemens soude sijn te vertrecken (bij aldien per accident Palimbangh hadden moeten aendoen) de joncken aen te slaen, den peeper gelicht ende tot 5 a 5½ reaelen tpicol contant betaelt, ter contrarie bij aldien moetwillens in Palimbangh was gaen anckeren dat sijn Ed. vertrouwde wij ordre gegeven sullen hebben gemelte Gampeha met zijn jonck nae Batavia op te brengen, onaengesien Eqaen daerin participandt waere, alsoo het oock zeecker zij dat van Aquan minder swaericheijt als van d'andere t'verwachte hadde, approbbeerende sijn Ed. onsen voorslaen voorgoet, dat dese swaricheijt in toecomende gevoechgelijcker (met een jacht omtrent Poulo Verella ende de Palimbanse revier te houden) voor gecomen conde werden, ende dat het selffde oock niet diende versuijmt; dat sijn Ed. mede vande 6 joncken uijtt Chijna in Batavia ende noch twee verwacht wierden, geerne hadde vernomen ende met verwonderinghe gesien hoe door Chijneesen ende d'inwoonderen vande Sumaterse Westcust alhier 4500 picols, sijnde 225 lasten peeper waeren aengebracht ende dat hier uijt lichtelijck geconsidereert conde werden wat devoir onse coopluijden (die anno passato ditto cust bevaeren

en aangewent hadden omme groote partije peeper te becomen, te graech nae Batavia geweest ende alte tijdelijcken de cust verlaeten hadden, derhalven ijveriger coopluijden op de Westcust dienden t'emploijeeren.

Dat de vile acte bij Isacq Havert (een lith inde raet van scheepenen sijnde) omtrent des geexecuteerden weesmeesters boode Abraham van Drijen begaen, sijn Ed. niet bevalle dat echter nae rechten daerteegen behoort hadde geprocedeert te sijn, &ª.

Dat den 20en Martij passato bij sijn Ed. onder Hatuwa was verscheenen 't fluijtschip de Keijserinne comende uijtt Banda gelaeden met 18990¾ cattij suijvere macis in 756 sockels, 15640 cattij Banda nooten muscaeten ende 4425 dº rompen, 322 ℔ geparste olij van nooten, bestaende in 435 coecqkens, ende 6 leggers met gepeeckelde nooten t'samen monteerende *f* 55941.9.12, &ª.

Dat wij van Bandas gelegentheijt ten vollen sullen werden geinformeert bij d'advijsen van daer becomen die ons geworden, als mede wat sijn Ed. naer Banda per 't Waepen van Rotterdam geschreven, mitsgaders de rescriptie (aende gouvʳ Acoleij gedaen) per de jachten van cappⁿ Pith dato 27 Martij passato, item dat wij Delft recht door van Banda, (ende Rotterdam met zijn Ed. over Amboijna, enz.) te verwachten souden hebben.

Dat sijn Ed. den 13 April uijtt jacht Texel d'inhebbende Molucqse nagelen, suijver gewicht weesende ℔ 959891 (ongewoogen), int fluijtschip Oost Cappel, volgens factura monteerende *f* 22248 8.10 (mitsgaders ℔ 1250 ofte 2 bhaer door den coningh Hamsia aen zijn Ed. vereert met ordre de selve bij behouden overcompste op schenckagie te laeten goet doen) hadde doen overworpen, dat sijn Ed. geresolveert waere onse veroverde staerckte op Luciella die tot noch om goede reedenen beseth was gehouden, in de gront aff te worpen ende de plaetse te verlaeten, niet geraeden vindende Compᶦᵉˢ macht verder te verspreijden, noch besettinghe op Ceram te houden, te meer alsoo 't selve landt altijt voor ons open ende nae welgevalle te domineeren staet ende ons niet zeecckerlijck conden advijseren off geduerende desen tocht noch voordere desstructie inde Ceromse nagel boomen soude geschieden.

Dat die van Loehoe daeromme dapper beducht waeren, alsoo het groote nagelbosch omtrent Hennekelangh voor ons open leijt, pretendeerende met hunne cleijne dorpen haer van eijgendom ende dat den quimalaha niet een voet lants aldaer eijgen soude hebben (neffens cappⁿ laoudt Citchiel Seborij) versoeckende dat daer meede wilden supercedeeren, goede als gevende ongetwijffelde hoope alles beeter soude gaen als voordesen ende aen sijn Ed. goet contentement doen wilde, ende seght sijn Ed. dat al groote ende bondighe verseeckeringhe sullen moeten geven bij aldien hunne boomen willen behouden, doch dat echter Cerams boomen in veele jaeren niet te ruijneeren souden wesen, want ontelbaer jonge boomen weeder aengeplant waeren, die 't sijner tijt alweeder souden dienen omgehouden te worden oock bij veele clappus ende andere fruijt boomen niet aen

te comen zij, alsoo deselve contreije extraordinarij hooge ende steijl ijsere stranden ende quade ancker gronden hebben, dat der halve den Portugees niet soth geweest zij als wanneer sich inde baije van Amboijna needergeslagen heeft.

Dat tot op dato die van Hittoe bij sijn Ed. niet waeren verscheenen, hun toonende vrij onreedelijck; echter was zijn Ed. van opinie veel adherente sullen comen, dat doen den ouden Hittoesen orangcaij Boulangh den 3e Februarij door sijn Ed. (nevens de gecommiteerdens) nae Hittoe wierde gelargeert, omme de hooffden aldaer sijn Ed. intentie ende goede genegentheijt tot de ruste des lants Hittoe aentedienen, vande gevluchte op Wacoanij tot antwoorde bequam, dat sij lieden niet geresolveert waeren bij sijn Ed. aff te comen voor ende alleer Kakijalij ende Tammelessie waeren gelargeert ende inde voorighe staet herstelt, dat sijn Ed. daerop datelijck de voorschreven gecommitteerdens weder aent casteel hadden ontboden, doch tseedert seer weinich van Hittoe vernomen, als dat den 24 Martij passato ondert eijlandt Boanbessij (met Cleen Amsterdam) bij sijn Ed. was verscheenen, den voorschreven ouden orangcaij Boulangh met voorgeeven dat uijtt den naem der 3 hoofden van Hittoe, Noustabe, Tottohatou, ende patij Toubangh (jegenwoordich op Waijwanij) aenden Gouverneur Generael was affgesonden, met last ende ordre ampel te vertoonen ende zijn Ed. voor te dragen hoe zeer zij luijden mitsgaders die vande 30 cleene dorpen geinclineert waeren haer gesamentlijck met de Nederlanderen te versoenen, versoeckende derhalven seer onderdanichlijck dat zijn Ed. (met d'armade uijtt Uleassers scheijdende) ter rheede voor Hittoe gelieffde te comen, estimeerende 't selve als billick, ten aensien van het apprehenderen van Kackij-Alij ende andere orangcaijs, alsoock haer eijgene begaene faulten hun seer gealtereert ende voor sijn Ed. soo bevreest gemaeckt hadde, dat niet conde resolveeren bij zijn Ed. int casteel off armade te verschijnen, want alsoo die van Hittoe inden beginne met de Neederlanders als vrouw ende man door beloften ende contracten waeren verbonden, dat het niet onreedelijck schijnen soude, soo de man de vrouw sochte ende oversulcx zijn Ed. zich als vooren persoonelijck voor Hittoe gelieffde te laeten vinden, maer bij soo verre daerin noch eenighe difficulteijt wierden gesien, dat sij lieden echter niet nae laeten wilde, alle oorsaecke te verhoeden die de bevreedinghe eenichsints soude beletten mogen, doch in zulcken gevallen versochten, dat dan ten minsten een a twee van zijn Ed. raets persoonen daer te compareeren mochte werden vergunt. Op welck voorstel zijn Ed. den gemelte Boulangh hadde doen antwoorden, dat vermits door experentie bevonden alle de uijttvluchten ende excusen, der booven gevoerde hooffden, op een laetdenckende grootsheijt, wrevelmoet ende boos voornemen was gegrondeert, sijn Ed. expresselijck begeerde deselve Hittoese orangkaijs hun persoonelijck (off int casteel off in d'armade) vertoonen soude ende bij non comparitie dat sich wel mochten vaerdich maecken tegens de macht die om haer te straffen ende tot verderff van landt ende luijden soude aengeleijt worden, te

wapenen, enz., maer bij aldien sij van d'obstinaetheijt aftestaen ende haer tot reedelijckheijt keeren wilde, in aller billicheijt soude werden bejegent enz. Soodat ditto Boelangh den 26^{en} d° met 't selffde bescheijt (op 't voorschreven jacht) naer Hittoe gekeert zij, doch opdat de zaecke te beeter bijgeleijt mochte worden, sijn Ed. goedgevonden hadde, capp^{n} Hittoe naer Hittoelamme te laeten vertrecken, ten eijnde bij affcomen der voorschreven hooffden dan gesamentlijck voor sijn Ed. hadde te compareeren.

Ende bleeff zijn Ed. voornemens van dato in acht ofte 10 dagen nae 't casteel Victoria met de gantsche macht te vaeren omme te verhandelen sulcx op den generaele landtdach soude voorvallen, ende dat sijn Ed. nae 't werck zich liet aensien voor 20 off uijtterlijck 25 Maij aenstaende van Amboijna niet soude scheijden, voornemens sijnde den predicandt Marinus, Faber, Vlamingh, ende veele burgeren (in Amboijna ondienstich) voor ons te brengen, neffens resolutie Bouton in passant aen te doen omme eene considerable revengie over haere moordadige acte te nemen. Maccassar was sijn Ed. oock voornemens den vreede aen te presenteeren, met onse macht aldaer ter reede te loopen, niet vreempt weesen soude de Spaense galeijen ende scheepen daer te vinden (gelijck zulcx van Tarnaten advijseeren).

Dat zijn Ed. den Amboijneesen standt soo schabereus gevonden, geen volck noch jachten omme andermael ontdeckinghe vant Zuijtlandt te doen hadde mogen affgesteecken, niettegenstaende de scheepen Wassenaer, Oudewaeter, Bredamme ende 't jacht de Valck over Tarnaten nae Pehou (alsoo noch vroech zij) wel soude hebben gebruijckt connen werden, edoch uijtt diversche consideratie tot int aenstaende jaer uijttgestelt, ende dat alsvooren geroert twee cloecke scheepen vroech van Batavia nae Tarnaten dienden affgesonden, omme met deffencive macht op des vijants secours advantageux te mogen cruijssen.

Ende alsoo de 2 fluijten Keijserinne ende Oost-Cappele zeijlvaerdich lagen, te weeten de Keijserinne geladen met Bandase specerijen (als vooren gementioneert) ende Oost-Cappele met 175255 ℔ suijvere Amboijneese ende Molucqse giroffel nagelen, item 11 packen cleeden die sijn Ed. oordeelde dienstiger in Battavia als Amboijna souden zijn, te meer d° comptoir van alle cleeden ten overvloede versien bleeff, ende sijn Ed. wel bekendt was, hoe wij om scheepen ten hoochsten benoodicht, niet langer hadde willen supercederen de selve herwaerts te despacheeren.

Dat de nagelen van Amboijna ende die op Luciella verovert ongetacxeert in facture waeren gebracht, ende wij nae desen het bedraghen soude hebben te vernemen, doch dat de veroverde op Luciella altesamen a 60 realen per baer mosten betaelen, alsoo die tot buijt waeren gegeven, dat bij aldien zijn Ed. met Hittoe quamen te bevreedigen noch goede partije cleeden ende rijs soude werden gebenificeert ende apparent 6 ofte 700 bhaeren nagelen becomen, oock niet vreemt zijn soude als gelegentheijt hadde dat 100 duijsent pondt nagelen nae Choromandel mochten werden gesonden, ten fine omme het

selfde quartier te overcroppen, den Deen geheel overstaech te steecken, ende andere consideratien. Dat soo veele leege fustagie als gemist conde worden ons per Oost Cappel toegesonden wierde, namentlijck 23 leege leggers, 27 leege varckens, 4 olij amen. Dat zijn Ed. sich vanden coopman Philips van Tongerloo (die met sijn huijsvrouw per de Keijserinne overcompt) geinformeert hadde, wat ende hoeveel gelt Anthonio vanden Heuvel hem hadde affgeparst, dusdanich dat hij vanden Heuvel eene gruwelijcken valschen eedt voor den raet soude hebben gedaen, ons gelastende Tongerloo gerechtelijck te doen [ondervragen] ende behoorlijck bescheijt van dese ende andere saecken voor raets persoonen onder eede te laeten geven.

Ende alsoo Lenaert Janssen, geweesen schipper opde Leeuwinne, die sich in voorvallende occasien ende diversche tochten seer ijverich ende als een soldaet gedragen heeft, ende voor Allacca in sijnen arm omtrendt de schouder dapper gequest geworden versocht hadde naer Batavia (omme deste eer aen sijne gesontheijt te geraecken) te mogen vaeren, sijn Ed. hem zulcx toegestaen, ende tegens schipper Jan Seveijn hadde laeten overgaen, enz.

Ten selve daege is ons oock (met tvoorschreven fluijtschip Oost Cappel) aen d'Ed. h^r^ Gouverneur Generael Anthonio van Diemen uijtt de quartieren van Amboijna (neffens de uijtt Texel overgescheepte 95958 ℔ Molucqsche giroffel nagelen) toegecomen copia vande missive door den Ed. gouverneur Jan van Broeckom gedateert 26 Martio passato uijtt Tarnaten aen wel gemelte zijn Ed. geschreven, daer bij gemelte heere van Broeckom aen zijn Ed. wijtloopich communiceert 't naervolgende:

Eerstelijck d'arrivement van op 15 Januarij van 't jacht Texel voor Maleijen in salvo met een cargasoen, monteerende *f* 86856.3.3, hebbende onder de selve eenighe goederen te cort, beschadigt, verrot ende gebroocken bevonden, namentlijck:

Op 1050 baelen Japansen rijs (die soo qualijck aen landt geconditioneert gecomen waeren, dat deselve hadden moeten storten ende doen meeten) volgens attestatie 9 lasten 616 ℔ te cort bevonden.

Op 5 lasten Ormus sout te cort 3 lasten alsoo maer 2 lasten aen landt ontfangen, inde cassa patoolen n°. 50 te cort 2 stucx a 8 asta.

Inde cassa rouwe Tarnatanes n°. 1281 te cort 40 stucx a 32 asta.

In n°. 172 te cort 20 stucx ditos ofte orangs

chelas 36 stucx in n°. 355 }
34 stucx in n°. 339 } gants beschadicht ende verrot.

Rouwe Tarnatanes in n°. 172, 11 stucx a 25:26 asta gants verrot.

Bettillis a 32 asta in n°. 147 stucx 32 }
a 40 asta in n°. 18 stucx 3 } beschadicht,

de martavanen meest gebroocken ende geschuert, de 50 balen tarrewe soo qualick geconditioneert dat qualijck 21 balen daeruijtt conde maecken volgens d'attestatie.

Alsmede op 27 Februarij de salvo overcompste aldaer Godt danck

vant schip Wassenaer met een cargasoen monteerende ƒ 80974.18.1, dat sijn Ed. van beijde posten 't generael conform de facturen nae goeden ontfanck soude doen crediteeren, &ª.

Doleert over de soo qualijck geconditioneerde provisie (sijn Ed. jaerlicx toecomende) bij namen vanden rijs eenighe der selver baelen qualijck halff vol, in eenige niet booven 25 a 30 ℔ bevonden, jae de beste uijttgesocht die met stroo met al niet meer als 66, 70 ende 80 ℔ hadden comen te haelen, op de becomen masse van 4000 balen, hadden opde eerste 1050 ℔ per Texel bij de 10 lasten als vooren te cort bevonden, de resteerende 3000 baelen uijt Wassenaer totalis gelost weesende, hadden wij 't bevinden der selver t' sijner tijt te vernemen, verscheijde der geloste baelen die vol ende wel geconditioneert waeren, aen landt in presentie van schipper ende coopman vant schip laeten weegen, maer oock niet swaerder als 70, 75 ten hoochste 80, 83 ende 84 ℔ bevonden; veele derselver int brengen aen landt leedich bevonden.

Dat het met het vleijs ende speck oock niet veel beeter toegae ende dat vande 100 potten clappus olij uijtt Wassenaer geene 70 (alsoo meest halff waeter ende sout) soude connen gebruijcken.

Ons waerschouwende dat den clappus olij vande Mooren niet onder een reael van 8ʳ de can te becomen zij, soodat genootsaeckt geweest waeren meest alle den olij van olijve van voorleden jaer inde lampen te gebruijcken.

Dat bijaldien volgens d'advijsen (met Wassenaer) den tocht op d'Acapultse silver scheepen voor dit jaer gecurceert, zijn Ed. 6 dagen vroeger waeren toe gecomen, dat sijn Ed. de scheepen Texel ende Thoolen die, (op sijn E. ordre) den 27ᵉⁿ Februarij vant cruijssen waeren opgecomen, soo vroech niet op ontbooden soude hebben, enfin dat sijn E. onse ordre volge ende Texel niet langer soude ophouden als tot 20 Maert uijtterlijck, omme met de gereet hebbende nagelen per Amboijna te despacheeren. Item dat de voorschreven scheepen Texel ende ter Thoolen niets geeffectueert hadden, ende Wassenaer als vooren daer op oock gearriveert zijnde, sijn E. ditto Wassenaer terstondt geordonneert hadde te ontlossen om op 't spoedichste met Thoolen in compˡᵉ wederom tot vervolch vant cruijssen in zee te senden ende alsoo Texel den 2ᵉⁿ Maert all gereet lach, om nae Maqian te vertrecken, sijn E. lucht bequam, hoe primo ditto 't savonts onder Gammalamma gearriveert waeren, uijtt de Manilhas het verwachte Spaens secours van 2 scheepen, 2 galeijen, ende 10 galiotten ofte fregatten, t' samen 14 seijlen, dat ons volck op Taconij ende Soula deselve niet eens en hadde vernomen gelijck vanden 3ᵉ d° smorgens sijn E. gemelte vloote tusschen Miterre ende Tarnaten oock hadde sien leggen, doch dat sijn Ed. niet hadde connen vernemen hoeveel volck mede brochte. Soodat schijnt wij ongeluckigh zijn int soecken van eenighe advantagie op den vijandt ende alsoo de selve met hun secours jaerlicx staercker uijtt quamen, sich liet aensien dat se selver noch wel op onse comende schepen mochten cruijssen,

ons sendende met gemelte jacht Texel (per via d'Amboina) als vooren 95989 ℔ suijvere giroffel nagelen met d'ongelde ende onderwicht t' samen monteerende *f* 22248.8.10, item eenen zeeckeren Spaengiaert onlangs van Gammalamma aldaer overgecomen. Den gouverneur van Broeckom comende voorts tot beantwoordinge van onse missive, roert aen 't gepasseerde tsedert zijnen jongsten ende hoedanich sich den Tarnataen aengestelt ende gecomporteert heeft, in substantie:

Dat zijn E. (naedat Zeeburch 19 Augustij A° passato was vertrocken) den coningh Hamsia continueelijck schrijftelijck aengeport ende oock mondelingh doen aenseggen hadde op Maleijen in persoon gelieffde te compareeren, om met den anderen te confereeren ende sonder tijtverlies sijn hoogheijt voorslagen ende aengenomen disseijn effect te doen sorteeren, sijn hoocheijt insinueerende als nu met het belooffde schip ende volck tot zijn hoocheijt assistentie gereet te weesen, dat sijn hoocheijt daerop nae diverse frivole uijttvluchten den 6, 7, met 6 praewen van Gilolo bij sijn Ed. gecompareert zijnde, (twerck verdraijende) voorgaff dat de Tijdoreesen sijn hooch^t voornemen geeventeert ende alle plaetsen in sonderheijtt Paijacha versterckt ende met chrijchsvolck beseth hadde, niet goet vinden conde, sijn volck soo te hasardeeren ende doch dat den selven avondt den gougoe van Macquian met 14 prauwen, gemandt met 1200 coppen daer onder 600 gewapent aldaer arriveerden, alle de correcorre op Maleijen te waeter gebrocht zijnde, gescheenen hadde alsoff men de Tijdoreesen hadde willen vernielen, doch den quitchil Mossa, sijn E. ondertusschen met veele vrivoole praetgens voorgedragen hadde, als dat nu des conincx voornemen soude blijcken ende passeerende alsoo den tijt tot den 10^{en} d° dat van 's conincx wegen (bij zijn E. op 't casteel) alle de soasives ende quimalahas compareerden, de welcke onder veele andere schijnreedenen ende praetgens alle voorige concepten weder inde grabbel wierpen, voor excusen inbrengende hoe den coninck zijne gedane beloften (dat ter arrive van onse scheepen op Maleijen de plaetse Paijacha soude aentasten ende den oorlogh tegen den Tijdoreesen vervolgen) noch wel indachtich was, maer alsoo nu verwitticht waeren den coninck Gorentalij alle zijne plaetsen wel versorcht hadde, ongeraeden zij ietwes op voortenemen, ende haer volck moetwillens op een vleijsbanck te brengen, enz., doch gemelte rijcxraeden eenen voorslach doende, versochten (om dese bij hebbende macht niet vruchteloos te laeten) dat hij hun voor den tijt van 20 a 25 dagen tot comvoij 't schip Thoolen gelieffde bij te voegen, omme vande Spaense galeijen bevrijt te zijn, alsoo den cooninck met zijnen raet geresolveert waeren, hun heijl te versoecken op zeeckere plaetse Dodingen genaempt, meest zuijt oost van Maleijen inde groote bocht gelegen, rijck van sagouw (bij oosten 't lant Halmahera, alsmeede uijtt d'eijlanden van Kau, Moro ende Morotuij van daen comende) daer aen den Tijdorees als Tarnaten beijde veel geleegen sij, (want niet tegenstaende hij den Tarnatean dese plaetse Doudingen wel getracht t'incorporeeren ende te

bevestigen, den Tijdorees 't selffde altijt beleth hadde) ende dat zijn E. in primo hem daer over wel hadde verexcuseert als aen dit Doedingen de generaele Comp[ie] weinich zijnde geleegen, maer wel soo Paijacha wilden aentasten, bereijt te zijn haer in alles te assisteeren, voorts seggende niet te connen begrijpen waertoe het schip haer noodich waere, gemerckt sij lieden met den Tijdorees in vreede stonden, soo mede dat sijn E. niet conde bemercken, dat sij den oorlogh tegen den Spaengiaert continueerden, ende doch alsoo gemelte rijcx raeden in hun versoeck persisteerden, dat zijn E. daer op den raet beroepen ende t'samen overwogen hadde, hoe den Tarnataen int opmaecken van Tabalola ons niet alleen seer hinderlijck conde sijn, maer dat in contra sijn hooch[t] hulpe daer toe seer noodich sonde hebben, ende dat geduerende het verblijven van het schip aldaer, noch eenige balcken ende ander houtwerck tot d'selve reduijt sonde connen procureeren, goetgevonden was, den coninck sijn voorschreven versoeck toetestaen ende 't selve de voorschreven sijne rijcxraeden aen te cundigen die hun daer over oock zeer verblijt getoont hadden, &[a].

Dat den coninck drij dagen daer nae bij sijn E. int casteel was gecomen, sich excuseerende op de coorts ende zijn quaet been niet in persoon gecompareert te zijn, bedanckende sijn E. over het toestaen van sijn endé des rijcx raets versoeck, beloovende (op sijn E. aenmaenen) de zaecke spoedich int werck te stellen, opdat het schip ('t welck zijn E. voor de Comp[ie] elders te gebruijcken hadde) haest wederom keeren mochte, dat daer op den 14e d[e] 't schip Toolen met 14 stucx prauwen off corcorren naer d'overcust vertrocken ende den Tarnataen met sijn begonnen werck voortgevaeren zij, &[a]. (1)

Dat daer op den 5[e] October 't schip Toolen (met 8 prauwen) van Dodingen tot verwonderingh van Sijn E. over den spoedigen voortganck weder was gekeert, den coninck meede den 8[e] d[o] in persoon (sich seer vernoecht toonende) was gecompareert, daer op sijn E. dese occasie waernemende, sijn hooch[t] hadde voorgedragen den last vanden Ed. H[r] Gouverneur Generael tot opbouwingh van een reduijt op Tabalola, tot conservatie ende securiteijt van 's coninex goederen ende voorcominghe van gelijcke grooote schade als de Comp[ie] voorleeden jaer aen d'ingecochte nagelen hadde geleeden, die genootsaeckt waeren geweest in eenen cuijl (om voor de Tijdoreese brantstichtinge te bevrijden) onder d'aerde te bergen, daer wel 40 bhaeren (gelijck sijn hooch[t] bekent) waeren bedorven, met versoeck dat sijn hooch[t] gelieven wilde sijne onderdanen op Macqian te bevelen ons int opmaecken van d[o] reduijt (soo int steen als kalck haelen) behulpsaem te wesen; dat den coninck sijn E. versoeck liberalijck met veele complementes toegestaen hadde, d'onse ten selven fine een brieff medegevende, daer in die van Macqian op 't hoogste belastende ons in alles de handt te bieden ende behulpsaem te zijn.

Maer ons volck op Tabalola gecomen wesende, 't werck bij der handt

(1) Vgl. Tiele-Heeres II, 325.

genomen ende d'overicheijt aldaer (in virtuijt van 's coninex bevel) aengesproocken ende om volck die ons kalck ende steen mochten aenbrengen, versocht hebbende, daer op niet anders als een praetgen (sonder effect) gevolcht zij, soodat het opmaecken vande reduijt bij ons alleen gedaen most werden, daer sijn E. vande maent December tot 11 Januarij in persoon jegenwoordich geweest was, ende doen voorts 't werck aen opperceopman Cloet bevoolen hadde.

Sijn E. den 13en d° weder voor Maleijen gearriveert zijnde, 't schip Texel den 15en d° daer gearriveert, gelost, ende nevens ter Thoolen gereet gemaeckt den 29en d° vertrocken, den 2en Februarij (om op 't Spaens secours te cruijsen) in zee geraeckt was.

Ende schrijft den gouverneur van Broeckom voorder, hoe dat hij conform d'ordre van sijn Ed. nae Gammalamma 2 Mardijckers (met een brieffken onder de vreede vane) hadde gesonden omme te vernemen off aldaer noch eenighe Neederlanderes gevangen waeren, ende den Spaensen gouverneur te verwittigen hoe dat sijn Ed. een partije Spaengiaerden hadde gesonden, omme de selve te verwisselen, dat daer op d° gouverneur onder op zijn E. saveguarde in Maleije gesonden hadde, sijnen secretaris, rapporteerende dat niemant meer van d'onse op Gammalamma was, maer datse altsamen naer de Manilha gevoert waeren, echter met den anderen in onderhandelinge getreeden ende geaccordeert waeren dat hem dese gevangen Castiliaenders (op des gouverneurs belofte van gelijck getal onser gevangenen uijtt Manilha te doen herwaerts comen, relacxeeren ende in onse handen leveren) geentregieert souden werden, als per copie ende translaet van des gouverneurs geteeckende obligatie luijdende als volgt:

Translaet vande obligatie door den gouverneur van Gammalamma op de overleveringe haerer gevangene verleent.

Ick generael don Pedro de Mendiola, Alcaide, castellano vande forten in Tarnaten, gouvr over 't chrijchsvolck soo te lande als te waeter van wegen zijne Maijst verobligeere mij mits desen, dat ick de Hollanders die in de Manilha gevangen sijn hier sal laeten brengen omme te leeveren in handen van den heere gouverneur van Maleijen Joan van Broeckom ofte den geenen die sijn plaetse soude mogen becleeden; ter oorsaecke dat hij mij heeft geleevert den padre fraij Antonio de Santa Maria, religieus vande ordre van onsen vader St Francisco, den ajudante Don Diego de Suniga, den alferes (1) Bartholome Roman, den sergiant Santos Martinos, den pilooth Franscisco Machoda, Nicolas Rodrigus, bosschieter, Juan de Aijllon, soldaet, Diego Francisco, soldaet, Juan Christobal, soldaet, Manuel de Acosta, bootsman, Balthasar de los Reijos, bootsman, Francisco Farinas, passagier, met zijn vrouw ende dochterken, mitsgaders een soon ende dochterken van den vendrich Roman, en bij soo verre soodanige getal gevangene in Manilha niet en is, blijve ick schuldich ende verplicht, want

(1) Vaandrig.

in oorlogh wel geschieden can, ende alsoo ick jegenwoordich soo veele gevangenen Hollanders niet en hebbe, soo sal ick leveren voor ider alferes 2 soldaten, voorden ajudante andere twee, voor den religieus drij, voor den pijloot twee bootsgesellen, ende bij aldien daer waeren officieren van gelijcke qualite, soo sal den eenen tegen den anderen uijtt gaen, ende ick sal altijt naer comen de goede correspondentie, soo veel als de gerechticheijt lijden mach. Wat aengaet de kinderen ende de vrouw, daer sullen wij wel in accordeeren, alsoo dese geene verwisselinghe tegens soldaten en hebben, maer tot voldoeninghe van haer verbinde ick mijn woort, gelijck als een oprecht ondordaen vanden coningh onsen heer, als weesende sijnen gouverneur in dese forte, ende om dese te bevestigen hebbe met mijn eijgen handt onderteeckent ende met mijn signatuer gesegelt ende geauthoriseert met den secretaris vant gouverno ende den oorlogh in dese forten.

Actum in de stadt Rosario int fort Ternatij adij 24^en^ Januarij 1637.

Dat gedurende dese onderhandelinghe de Tijdoreesen 4 Tarnatanen (contrario des Spaenschen gouverneurs belooffde securiteijt) gevangen hadde genomen, ende voortvarende snachts noch over de 50 Tarnatanen op gesnapt, doch de 4 (die onder het vrij geleijde waeren) door den Spaengiaert aen sijn E. weder wierden gerelacxeert, met excusatie de fauten buijten sijn kennisse geschiet waeren; ondertusschen den Tijdorees met sijne prauwen onder de Tarnataense visschers voortgevaeren, den Tarnataen daerop uijttgevalllen met eene vinnighe scharmutselinge de Tijdoreesen te rugge gedreven, middelertijt den coningh sich int casteel bij sijn E. vervoecht hadde, met beclach over de ontrouw ende bedroch vanden Tijdorees met belofte ende verclaring dat soo lange hij leeffde nimmermeer paijs off vreede met den Tijdorees maecken soude, etc. Dat onse Mardijckers mede tot assistentie van sijn hooch^t^ tegen de Tijdoreesen doende waeren, ende continueelijck tot groot genoegen vanden coninck, voor inde spits hun lieten vinden, dat den Tijdorees 's dachs daer aen op 3 prauwen, comende van Macqian starck was uijttgevallen, den Tarnataen desgelijcx tot secours vande prauwen daerover met den anderen in een hardt treffen raeckte, de Spaense galeijen daertoe gecomen zij, ende met canon uijttermaten beginnen te speelen, dat de Tarnatanen weder onder Maleijen weecken ende de Tijdoreesen oock door gingen, hebbende den Tarnataen in ditto gevecht 9 dooden ende 18 gequeste, daeronder den coninck van Gilolo soo swaerlijck geraeckt was dat aen sijn leeven getwijffelt wierde, ende socht sijn E. dat den Ternataen tot dit gevecht geheel ongereet wiert bevonden ende daer bij genoch aff te meeten was, wat geneegentheijt hij gehadt heeft om den Tijdorees aen te tasten, maer dat den coningh hier op sich prepareerende, sijn corcorren deede affbrengen ende alles claer maecken, sijn E. hem oock op zijn versoek 15 man ende eenen sergiant toestondt ende voort in alle redelijckheijt te wille was, om dit gans dienstich begonnen werck te meer te pousseeren ende te betoone dat het aen onser sijde niet en schorte.

Dat den cappⁿ laout Siborij (een persoon naer apparentie tot Compˡᵉˢ welstand genegen, goede kennisse hebbende vande gelegentheijt van Ceram en Amboina) aen sijn Ed. hadde gecommuniceert dat den coningh, verstaen hebbende hoe d'Ed. heer Gouverneur Generael met een groote macht derwaerts was gegaen, seer perplecx sij, te meer sijn Ed. in desselffs missive per Texel aen sijn hooch' geschreven daer van niet een woort gechoucheert hadde, den gouverneur van Broeckom sijn hooch' daer op door onsen tolcq de weete hadde gedaen dat in corts 't jacht Texel naer Amboijna soude vertrecken, off zijn hooch' niet belieffde sijn Ed. brieff (hem jongst geentregeert) te beantwoorden, den coningh daarop in persoon boovengecomen, ende met sijn Ed. den oppercoopman, den cappiteijn ende tolcq in een camer apart geretireert weesende, met een schijnende vrolijck ende blij gelaet sijn Ed. gerelateert hadde, hoe dat hem nooijt zijn leven 't van daech voorgecomene was geschiet, namentlijck dat alsoo hij stondt voor sijn huijs om naer Toluco te gaen, in sijn gedachte gecomen was, best te sijn met den gouverneur te gaen spreecken overt stuck van Amboijna en met dese gedachte becommert staende, den tolcq (als vooren door sijn Ed. tot hem gesonden) bij hem gecomen ende de voorschreven bootschap gedaen, sijn hooch' geoordeelt hadde, dat Godt wat goets daermede voor hadde, ende dat alles wel gaen soude, concludeerende derhalven aenden Ed. heer Generael te schrijven ende sijne meijninghe oprecht sonder geveijnstheijt te laeten weeten met een vast vertrouwe ende hoope daermede te weege te brengen, dat den oorlogh ende bloetvergieten nu soo veel jaeren in de quartiere van Ceram ende Amboijna geduert, een eijnde neemen ende den vreede volgens d'oude contracten weederom in voorigen staet comen, daer hij alle sijn sinne ende verstandt contribueeren soude.

Dat op den 14 October den quimalaha van Babouwa met 2 prauwen van de cust van Ceram op Macqian ende voorts op Maleijen was gecomen met een brieff vanden quimalaha Leliatto aenden coninck Hamsia, daervan zijn Ed. ons extract sent (hier vooren ondert verbael uijtt de missive van d'Ed. hʳ Gouverneur Generael op dato van woorde tot woorde gecopieert) sijn hooch' den selven (in presentie vande Tarnataense overicheijt, die meest alle boven gecomen waeren) aen sijn Ed. liet voorleesen, translateeren ende aen Zijn E. copij verleenen, den tolck sijn E. aengeseght dat over de lecture van ditto missive onder de Tarnatanen teeckenen van blijschap gespeurt, dat onder andere geseght hadde seer verblijt te weesen, dat die van Amboijna, wederom begonden te dencken aen haeren ouden heer den Coninck van Tarnaten ende dat het nu wel gaen soude doch bij den coninck dienaengaende niet een eenich woort gesproocken wierde, hem gelaetende als 't onvreden. Sijn E. oock int generael hun gevracht hadde wat hun dochte van desen handel op Ceram ende in Amboijna maer daerop niet veel geantwoort, doch dat uijtt hunne mijnen genoch te vermercken stondt, dat verblijt ende verheucht waeren. Maer sijn E. over de lecture des quimelahas missive ende alle de praetgens niet anders hadde geantwoort, als dat den inhout

in allen deelen niet conde aennemen, daer bij voegende, dat die van Amboijna hun wel mochten versien, dat bij aldien haer niet beeter wilde comporteeren als in eenighe tijt hadde gedaen, dat ons noch de macht niet mancqueerde om met haer als met die van Banda te handelen, wel mochten letten dat van eenen getrouwen genadigen heer, geenen heftigen vijandt quamen te maecken, doch hierop door niemant geantwoort wierde, maer den coninck vernomen hebbende de reedenen tusschen ons ende des rijcxraden gepasseert, aen sijn E. door den tolck in substantie hadde laeten weeten ende waerschouwen, dat sijn E. doch geen acht gelieffe te nemen op de praetgens van d'overicheden, alsoo het luijden waeren sonder verstandt, dat hij beeter wiste waer in de rijcxstandt bestondt, namentlijck niet bij den ruijneerende oorlooghe, maer in vreede ende gerustheijt, enz. Enfin dat sijn E. uijt alle haere actie niet anders hadde connen oordeelen als dat het verstercken van Dodingen in hun was geopereert door het voorleeden jaerse ernstich ende hardt schrijven van sijn Ed aenden coninck ende rijcxraeden, om alsoo bij noode een rendevoes plaetse te hebben ende hun daer uijtt tegen ons bij feijtelijcke attentaten te mogen deffendeeren, geloovende zijn E. vastelijck soo het Hamsia soo verde liet comen sijne waepenen tegen ons te wenden, datter eene scheuringe onder de Tarnatanen ontstaen, ende veele van sijn volck verliesen zoude, doch alsoo den Tarnataen eenen geveijnsde trouweloosen hoop, dat men de selve niet gelooven veel min betrouwen mochte.

Dat sijn E. 't seedert de compste van Texel ende 't behandigen vande missive vanden Ed. h^r Gouverneur Generael aanden coninck, inden selven ende grooten een groote veranderingh hadde vernomen, hun gesamentlijck seer gemeensaem ende beleeft bethoonende (contrarie sijns Ed^s voorleeden jaerse missive, die inde selffde affkeringh ende bevreestheijt hadde geopereert), maer in alles wel scheen te sijn met verclaeringh dat nu zijn Ed. begeeren ende goeden raet zoude volgen ende diergelijcken, enz.

Dat hem (coninck Hamsia) de reijse op Ceram noch al int hooft swermde, doleerde dat sijne gesanten bij hem tot dato op de custe van Ceram (om de saecke tusschen hem ende de Neederlanderen te pacifieren) gesonden langhs te meer hadden vervreemt, insonderheijt bij de besendingh van zijnen grooten Sadaha, dat die in plaetse van alles met den gouverneur in Amboijna te bevredigen, het spel geheel over hoop geworpen hadde, ende al waert dat noch 10 gecommiteerdens hiernaemaels gesonden wierden, dat de laeste d'eerste in boosheijt soude overtreffen, hier op aenden gouverneur Broeckom om raet gevraecht, ten fine dit stuck (tot bevredinge der landen ende contentement vanden h^r Gouverneur Generael) tot een goet eijnde gebracht mocht werden.

Dat sijn E. ('t seedert 't voorleeden jaer nooijt kennisse vanden staet ende gelegentheijt van Amboijna vernomen hebbende) geen fondamenteel stoff hadde om den coninck ten rechten te dienen, doch eijndelijck int gros geantwoort hadde, dat niet wel en wiste wat hem dienaengaende soude raeden, alsoo aen

sijn hoocheijt (op desselffs versoeck) meermaelen zijn advijs meede gedeelt hadde, doch 'tcontrario desselffs van tijt tot tijt gedaen ende daermeede groot misvertrouwen in sijn E. gebaert ende doen gelooven hadde, dat alle sijn hooch^t doen ende handel tot des Comp^ies schade ende verderff tendeerde, waerover d'Ed. heer Gouverneur Generael ende Raeden van India oock ten groot misnoegen ende quaet gevoele van sijn regeeringh hadden, ende hem coninck voorts geremomorieert weesende hoe vastelijck hij onlanghs in sijne missive per Zeeburch in de maendt Augustij aen sijn Ed. gesonden, geseght hadde dat met den Tijdorees in oorloghe was, ende daerin soude continueeren, dat de geene die anders seijde ofte den h^r Generael te verstaen geven 't selve soude liegen etc., doch dat zijne hoocheijt dies niet tegenstaende dat naederhant al 6 maenden waeren verloopen tot noch toe 't minste niet dat naeden oorlooge smaeckte bij der handt genomen hadde, enz., dat den coninck sulcx alles bekende, doch daer bij verclaert dat het effect niet aen sijnen goeden wil, maer aende geleegentheijt gemanckeert hadde, doch dat den tijt nu gecomen waere dat hij de begeerte van sijn Ed. genoch doen wilde ende onsen goeden raet volcomentlijck volgen, dat wij ons daer op wel verlaeten ende vastelijck vertrouwen mochten, dat alles bij hem van goeder herten gemeijnt wierde.

Dat sijn E. hierop aen sijn hooch^t voor raet ende advijs hadde gedient den oorlogh tegen den Tijdorees met ernst te vervolgen sonder teeniger tijt met den selven noch den Spaengiaert (onsen algemeijen vijandt) vreede of bestandt te maecken, gelijk zijn hooch^t over eenighen tijt sulcx hadde belooft ende geswooren nae te comen, hem voorts aenseggende dat aen sijn E. daermede oock 't beste contentement gegeven soude worden, ende dat hij nu int schrijven aen sijn Ed. naer recht ende waerheijt (sonder list noch bedroch) procedeeren moste, alsoo het nu hooch tijt was om voor sijn rijck ende staet sorge te dragen, etc.

Sijn E. voorts mentioneerende desen trouwelosen Hamsia, getracht hebbende ons sinisterlijck onder eenen valschen schijn te doen gelooven dat den oorloghe tegen den Tijdorees met ernst meijnden, nu (genoechsaem tegen sijnen danck) door den Tijdorees daer toe gedwongen wiert 't hooft te bieden, ende de waepenen bijder handt te nemen om sich te defendeeren, dat oock de verbitteringhe alreets onder de gemeente dusdanich domineerde, dat het werck wel hardt soude voortgaen.

Versoeckende alsoo d'apparentie als vooren groot was, dat den oorloghe tusschen den Tijdorees ende Tarnataen voortgaen soude, wat meerder met amonitie van oorlogh versorght te worden, insonderheijt met cruijt ende scherp, te weeten: cleijn scherp $1\frac{1}{2}$, 2, 3 ende 4 ℔ alsoo tselve meest bij haer wert gebruijckt, verspillende jegenwoordigh ongelooffelijck veel cruijt ende cleijn scherp, ende alsoo sijn E. hun (nae hun eijsschen) te wil waere, alsoo ons cruijt inde Molucos geene 4 maenden soude tegenhouden, item een off twee prince stuckxgens van 3 ℔ iser, omme opde Mardijckers corcorre te gebruijcken,

alsoo de selve wel diende gemonteert tot bevorderinghe vant voorschreven begonnen werck. Item van goede medicamenten wat meerder versien te moogen werden, alsoo de Tarnatanen (swaere accidente hebbende) oock tot ons comen, om gecureert te werden; dat de voorleeden jaerse aldaer verscheenen onverwachte macht den Tarnataen hadde doen omsien ende vastelijck gelooven dat bij ons op sijn goet ofte quaetwillicheijt weinich wiert gepast.

Dat sijn E. overt leveren vande nagelen door die van Macqian geene beeterschap bevonden, gingen haeren ouden sleur, geene andere antwoorde gevende, als dat haere nagelen nu soo schoon ende zuijver leeverde, als ooijt te vooren ende dat wij ons oock daermeede behoorden te contenteeren.

Dat sijn E. volgens gegevene ordre wel met circumspectie deede letten, ende aen alle comptoiren belast hadde, geene als wel geconditioneerde nagelen t' ontfangen, de luijden vrundelijck ende fideel te bejegenen, de cleeden tot ordinarie prijsen aen haer te vercoopen, verders in alle oprechticheijt soo met haer te handelen dat sich selven daermede overtuijcht mochten vinden, wij niet als alle gerechticheijt handthaeffden, doch dat daermede in desen trooweloosen hoop tot dato weinich gevordert zij. Sijn E. ontkent niet dat het aen d'onse (door eenen hoovaerdigen onvrundelijcken gedreven geest) wat aen de goede bejegeninghe ende vrundelijcken ommeganck geschort heeft, ende den luijden niet veel contentement gedaen sij, doch vertrouwde dat tot dit quaet haest remedie gevonden soude worden.

Voorts vermelde dat de zaecken van Macqian wel in redelijcken ganck soude connen gehouden werden, soo Tijdoor ende Macqian soo nae niet bij malcanderen lagen, daer door het onmogelijck was haere secrete bijeencompste ende pitscharingen (onder de welcken den Spaengiaert sijne persoonagie is speelende) te beletten ende de Macqianeesen (weetende in wat reputatie de nagelen bij de Spaengiaerden gehouden, ende wel de helft te hooger in prijs aengenomen worden) vrevelmoet causeerende, doende haer nae de meeste proffijten trachten, ende hunne schuldigen plicht vergeeten.

Dat de realen van achten nu met Texel gecomen, dienstich sijn om den coninck ende eenighe grooten daermede te gerieven, in wisselinghe van Neederlandts gelt, alsoo sijn hoocheijt al over eenen tijt sulcx versocht hadde, om daer van eenich silver werck te laeten maecken, hoopende zijn E. dat het Neederlants paijement hier door in treijn comen ende gehouden sal connen worden.

Belangende den Batsjander, dat het een arm en berooijt coninck sij, qualick soo veel hebbende daer van leven conde, efter dat niet en twijffelde desen coninck door de liberale gifte van haer Ed aen de Comp[ie] sich wat meerder verplicht ende verbonden soude houden, dat sijn E. oock niet anders hadde connen bespeuren als dat den Batsjander hem vanden coninck Hamsia (misprijsende desselffs quade gangen ende proceduiren) affsonderde, ende alhoewel Hamsia hem verscheijde reijse hadde doen aenspreecken om sijne dochter te

wijve te mogen hebben tselffde (op ons begeert) niet hadde willen toestaen, doch tsijn Mooren, daer weinich staet op te maecken is.

Zijn E. conde niet bedencken d'overwicht van 2000 ℔ nagelen (op de partije van 172133 ℔ per Zeeburch uijtt Moluco gecomen) anders ontstaen sij, als dat ditto schip boven wat leck geweest ende de nagelen vrij wat waeter nae hun getoogen sullen hebben, de Batsjanse nagelen wel extraordinarie drooch ende suijver, doch maer 40 bhaeren geweest, d'rest op Macqian ontfangen waeren, sijn E. oock wel verseeckort was, dat daer bij geen onderwicht sij bevonden, ende aengaende de zeer qualick geconditioneerde nagelen met der Goes overgecomen, sijnde daer van een gedeelte op Tabalola ontfangen, dat sijn E. daer nae niet alleen serieuselijck hadde vernoomen, maer oock in den raet voorgedragen, edoch bij den selven niet anders geoordeelt was, als dat de nagelen soo drooch ende wel geconditioneert waeren ontfangen, als bij eenighe van d'andere comptoiren. Ende gemerckt d'onschult vanden coopman op Tabalola (met gelooffwaerdige attestatie bevesticht) naer hun alder oordeel niet conde bevinden, hem daer van iets te laste conde gelegt woorden, doch dat bij den oppercoopman Cloet ter contrarie gesustineert wierde, dat het verderff der geseijde nagelen door den quaden ontfanck was bijgecomen, ende alsoo zijn E. ende den raet daer van naerder verclaringe begeerden, hem daertoe op zijn versoeck tot de naeste bijeencompste termino was gestelt, neffens expresse ordre dat hij hem tegens den selven tijt met zijne accusatie schrijftelijck soude hebben te prepareeren. Maer sijn E. naer langh wachtens weeder op Macqian verscheenen sijnde, hem Cloet even ongereet bevonden hadde, niet anders weetende in te brengen, alsdat hij niet conde gelooven dat de nagelen op Tabalola door den cuijl, maer door quaden ontfanck bedorven waeren, ende dat men hem daerom soude toestaen, dat gelijcke quantiteijt drooge wel geconditioneerde nagelen wederom in d° kuijl gestort ende daer in soo langhe als de voorighe mochten bewaert worden, soo dan dese quame te verderven geloove wilde, den ondercoopman onschuldich zij, doch dat het selve bij sijn E. ende den raet affgeslagen was, niet geraeden vinden soo eene merckelijcke quantiteijt nagelen wederom te laeten bederven ende sustineert sijn E. des oppercoopman Cloets voorstel, maer uijtt eenen bitteren haet tegen den ondercoopman Anthonij van Aelst (alsoo den selven aen zijn E. bevrunt was) tot revengie, omdat sijn E. bij tijt ende wijlen hem Cloet wat hardt (over zijne hoovaerdighe ende onvrundelijcke bejegeninghen aende Macqianeesen beweesen) bestraft ende gereprocheert hadde, alsoo sijn E. 't selffde door de meenichvuldige continueerende clachten niet hadde connen voorbijgaen, doch dat het beswaerlijck waere met luijden van zulcken humeur om te gaen, verclaerende, dat soo langhe hij de Comp^ie gedient, hem zoo veele smaets ende spijts niet sij bejegent, als hem van dese hoovaerdigen man in den tijt van eene maent ontmoet was, enz.

Sijn E. excuseert hem over het vochtich nagel cargasoen per 't jacht

der Goes aengecomen, dat bij aldien zijn E. in persoon bij de ladinghe hadde mogen weesen, voor het affscheepen nae behooren soude hebbe laeten drogen, maer dat den raet op Maleijen ter selven tijt niet goedgevonden hadde, dat sijn E. in desselve gelegentheijt naer Macqian soude vertrecken, gelijck haer Ed. bij missive per d° jacht geschreven hadde connen sien, soodat d° nagelen in sijn E. absentie als booven wierde gescheept, ende de selve met der Goes dusdanich op Maleijen gecompareert ende bevonden zijnde, wel gesint geweest hadde, de selve te doen ontlossen ende droogen, maer in consideratie dat den tijt daermede verder soude verloopen, niet raetsaem geacht was. Dat de reduijt op Tabalola tot medio Februarij soo verde waer gevordert ende gehoocht als lt geschudt leggen sal, door manquement van volck ende dat kalck ende steen wat verre ende moijelijck te haelen, twelck niet wel voortschieten wilde, maer soo die van Macqian) volgens 's conincx belofte) die hulpe hadde gepresteert, sijn E. de selve inden tijt sijns aenwesens op Tabalola meest soude voltooijt hebben, ende niet tegenstaende sijn E. nu inder daet bevont het opmaecken vande reduijt Tabalola wat anders zij als die op Pouatti, het niet te min wel gaen soude, ende als wanneer de reduijt voltooijt, noch een steenen huijs tot een winckel soude moeten gemaeckt worden. Ende alsoo zijn E. voornemens was geweest, beijde d'oude bolwercken op Tabalola om verde te worpen, bij eenighe vanden raet gesustineert was, dat men het bovenste werck behoorde te laeten staen, op dat de Mooren niet boven ons soude comen te commandeeren, daer op zijn E. gedient dat wij dan in plaets van een werck drij souden hebbe te bewaeren ende als doch de Mooren gesint waeren van daer te scheijen (twelk sijn E. niet conde gelooven) wie hun dan beletten soude te vertrecken), eene andere plaetse te kiesen, ende haer residentie te nemen, hier op verwachtende haer Ed. ordre omme zich daer nae te gouverneeren. Sijn E. bevondt zich wat ontrust over 'topgeeven ende vanteren vanden commandeur Theunis Jacobsen Engels (aen haer Ed.) alsoff zijn E. op d° commandeurs voorstel niet hadde connen resolveeren de scheepen Wassenaer, Texel, d'Galiasse ende 't jacht Waterloose Werve, in plaetse van die noch 12 dagen op te houden, omtrent halff Meij over d'engte der Calderas naer Taijgouha te doen verseijlen (alsoo door het ophouden der selver scheepen den tocht op de Spaense silver scheepen van Aquapulco doch verhindert waere geweest) noch en passandt haere fortune hadde mogen soecken op de twee Spaense scheepen die dat jaer in Molucco hadden geweest, enz.

Antwoort sijn E. daer op in substantie, dat op het voorstel vanden commandeur Theunis Jacobsen Engels niet gewacht, alsoo sijn E. te vooren niet eens maer verscheijde reijsen den raet voorgedragen ende advijs versocht hadde, hoemen sich best met de despeche onser vloote (naer het vertreck der Spaensche scheepen) te reguleeren soude mogen hebben, off dan de wijle het exploijt op de silver scheepen gemist, niet geraeden soude weesen, d'Embocadeere te pas-

seeren om bij westen Lucon nae de Piscadores [te seijlen], sich fondeerende op haer E. goet vinden, de vloott op het noort west eijnde vant voorschreven landt Luccon omtrent de Parcelles 10 a 12 dagen te laeten bij houden om te passeeren op de Spaense ende Portugeese scheepkens die van Manilha naer Maccau navigeeren, argumenteerende sijn E. tot verantwoordinghe, wat voordeel doch met het ophouden onser scheepen naer het vertreck der Spaengiaerden conde gedaen worden, ende dat al hadden d'onse tot medio Junij gewacht noch tijts genoch waere geweest, om naar Cabo Pracelles te seijlen, sustineerende oock al waert saecke onse scheepen door de Calderas waeren gesonden geweest, ende aldaer de Spaengiaerden gerencontreert hadden, niet veel besonders uijtt gerecht souden hebben ende dat inden raet desen aengaende pro et contra met goede opmerckinge genoch gedebateert zij, enz.

Dat den coninck Hamsia, middeler wijle tjacht Texel claer wierde gemaeckt omme naer Macqian te vertrecken, bij sijn E. int casteel was gecomen onder ander proposten dienende, dat verstaen hadde d'Ed. heer Generael in Januarij passato met een groote macht van scheepen ende volck naer Amboijna was verseijlt, item dat sijn Ed. met de compste vant jacht Texel voorschreven aen hem (coninck Hamsia) wel vrundelijck hadde geschreven, maer daer neffens niet een woort aengeroert, waertoe zijn Ed. dese macht wilde gebruijcken, dat hem hetselve geen goet gevoelen en gaff, ende de rijckx raede hun hier over oock seer becommerden, hun laetende voorstaen dat sijn Ed. voornemens waere 't landt Ceram te destrueeren ende inde gront te bederven, enz. Sijn E. daerop in substantie hadde geantwoort, dat het voornemen vanden Ed. heer Generael met geseijde armada in Amboijna alleenelijck was tendeerende, omde Maccassaeren, Maleijers, Javanen, ende andere vreemde naties van Ceram te verdrijven, op dat de landen aldaer bevreedicht, ende den oorlogh geweert ende d'onderdanen tot haeren schuldige plicht gebracht mochten werden, opdat hij coningh oock gehoorsaemheijt ende de generaele Comp[ie] in die quartieren aldaer mochten genieten, 't geene haer bij solemneele contracten was competeerende, d'welck nu soo veele jaeren aenden anderen door der boosen quimalahas ende quipatijs giericheijt ende affgunst haer was onthouden ende den vremden toegebracht, sulcx ons niet langer te lijden stont, wijders dat hem coninck wel bekent was hoe meenich mael zijn Ed. ende heeren Raeden van India daer over aen hem hadden geschreven, ende in alle vrundelijckheijt versocht dat doch dese misbruijcken ende verbeeteringhe der oude contracten bij hem mochten geweert, ende alles naer recht ende reedelijckheijt herstelt worden. Dat sijne hoocheijt op alle de selve clachten niet gepast, maer de zaecken van tijt tot tijt hadde laeten verargeren ende de gemoederen vervremde, enz. [Dat den coninck] sijne E. daerop dienende, geantwoort hadde, dat alle 't geene zijn E. hem hier van zeijde waerachtich was, quade raetgeevers veel daer toe gedaen hadden, versoeckende dat sijn E. daervan doch niet meer wilde spreecken, als nu met

oogen conde sien dat verleijt ende bedroogen was, dat hij hem voortaen daer voor wel meende te wachten, met verclaringe, dat allen tgeene nu voortaen bij der handt genomen, afgedaen soude worden, ter goeder trouwe soude geschieden ende een goet ende oprecht man zoude weesen, &ª. Dat zijn E. hem daer op hadde geremmemorieert alsoo 't jacht Texel in corte naer Amboijna stondt te vertrecken, off niet en belieffde aenden Ed. hʳ Generael te schrijven, hij daer op gerepliceert ende geconfirmeert hadde niet alleen gesint was te schrijven, maer oock daer neffens aen d'Ed. heer Generael ende voorders aen die van Ceram een gesant te senden, gelijck al eenigen tijt geleeden 't selffde aen sijn E. hadde geproponeert, geneegen te zijn imandt vande groote zijns rijcx nae de quartieren van Amboijna ende Ceram met 4 a 6 corcorren te seijnden, maer dat zijn E. hem 't selffde altijt ontraeden ende tegengehouden hadde, doch nu de novo omme het selffde te doen effect sorteeren, aen sijn E. ernstich was versoeckende, dat hem gelieffde te assisteeren met sijnen goeden raet, seggende den selven in allen deelen wilde volgen. Item dat sijn E. hem gelieffde aen te wijsen, in wat forma hij sijne missive aen zijn E. soude moogen stellen ende schrijven &ª. Sijn E. hem daer op andermael gedient, dat sijne hoocheijt daer in niet conde helpen, hem best bekent zijnde wat in sijn handt ende gemoet beslooten hadde, daer sijn E. niet van conde oordeelen, maer het geene zijn E. hem nu conde raeden, sij dat hij nae recht ende waerheijt most schrijven, ende niet gelijck voor dese d'Ed. heer Generael met leugen ende bedroch soecken te misleijden. Sijn hoocheijt daer op weeder geantwoort hadde, dat nu sonder eenich geveijnstheijt met sijn E. sprack ende bij hem beslooten hadde, alle tgeene hij aen sijn Ed. soude schrijven uijtt een oprecht hardt ende gemoet (sonder list ofte bedroch) soude voortcomen, met eede sweerende, nimmermeer hier naer vande gerechticheijt aff te wijcken, maer dat geresolveert was met de Neederlanders te leeven ende te sterven ende in alle deelen den raet van d'Ed. hʳ Generael te volgen, alsoo hij sach ende bevondt dat de selve tot sijn ende sijns rijcx behoudenisse was streckende. Hij soude voortaen den vroomsten, getrouwste coningh wesen, die oijt gebooren was, ende aen sijn E. voorts vragende wie vande grooten van Tarnaten hij best zoude gebruijcken omde voorgestelde besendinghe aende Ed. hʳ Generael ende die van Ceram te laeten doen, proponeerende den persoon van quitchiel Siborij (onlanghs tot het ampt van cappⁿ laoudt gecoosen) vande welcken den hʳ gouverneur van Broeckom getuijcht, dat hij hem altijt heeft getoont een vrundt vande Neederlanders, eerstelijck inde quartieren van Amboijna ende Ceram hadde verkeert, gelijck daer van den E. hʳ Joan Ottens goede kennisse, ende zijn E. selver ten eijnde van sijn gouverno in Amboijna, al eenige reijse met hem gesproocken, doch nu int Molucx gouverno meest met hem gefrequenteert ende altijt inden selven gespeurt hadde, een affkeer van des conincx Hamsias quade gangen ende valsche proceduere te hebben, ende dat hij aen zijn E. altijt voorgestelt hadde, soo het eens soo verde

gebracht mocht werden dat hij vanden coninck ende zijnen raet in commissie met last ende authoriteijt naede quartieren van Amboijna ende Ceram mocht gesonden werden, dat alsdan sulken veranderingh soude trachten te maecken ende te weege te brengen, dat de generaele Comp[ie] soude sien ende bevinden, dat hij haer vrundt was ende diergelijcke, etc.

Dat den coninck voorts aengehouden ende versocht hadde dese capp[n] laoudt quitchil Siborij met een corcorre nae Amboijna te mogen senden (omme zijne brieven aenden Ed. h[r] Generael te behandigen); hij soude den selven met zijn instructie ende authorisatie dusdanich versien, dat alles wat hij capp[n] laoudt op Ceram soude beveelen bij alle zijne onderdanen (als off daer selver in persoon waere) naergecomen soude werden, doch onder al sulcke reserve dat gemelte quitchiel niet op Ceram soude gaen, voor ende alleer hij sijnen last ende instructie aenden Ed. h[r] Generael soude vertoont hebben, ende dat daerenbooven bij hem niets soude begonnen ofte bijder handt genomen worden, sonder voorweeten ende goetvinden van sijne wel gemelte Ed., etc.

Sijn E. doen gesien hebbende dat den coninck van dit voorneemen niet was te brengen maer instantelijck bleeff persedeerende, met den raet (als een stuck van gewichte) hier over gesproocken ende met aendacht daerop te letten vermaent hadde, maer nae verscheijde overweeginge ende debatten bevonden al off men den coninck dit versoeck al quame te ontseggen, evenwel sijn voornemen (alst hem belieffde) conde effectueeren, want den wech hem overal openstondt, alsoo wij de zee voor hem niet conden sluijten bij egaliteijt van stemme geconcludeert waere den coninck sijn versouck toe te staen.

Den coninck oock wijders hadde versocht dat int geselschap vanden capp[n] laoudt meede naer Amboijna mocht vertrecken den tolcq Alonso Cardinoso, alsoo de selve een man was, goede kennisse hebbende vanden staet ende gelegentheijt der Molucos, item inde Tarnataense taele wel ervaeren, dien oock de humeuren vande capp[n] laoudt wel bekent waeren. Dat sijn E. den coninck ende capp[n] laoudt (die beijde daerom sterck aenhielden) om verscheijde insichte hun versoeck hierin oock hadde toegestaen, vertrouwende vastelijck dat den selven sijn E. aldaer dienstich ende de Comp[ie] voorderlijck sal zijn.

Dat den coninck hem over dit toestaen geheel vernoecht hadde getoont, doende nevens capp[n] laoudt groote belofften ende toesegginge, soo dat als het persoonen waeren daer waerheijt plaetse in hadde, sijn E. gelooven soude dat met haer alles ter goeder trouwe wierde gemeijnt, maer de veelvoudige leugenen ende valsheeden bij haer gepleecht, sijn E. deede misvertrouwen ende aen haer toeseggingh ende beloften twijfelen, enz.

Allegeerende (belangende de groote trouweloosheijt van desen coninck) hoe dat onder pretecxt ende den bedriechgelijcken schijn van oorlooghe tegens den Spaengiaert ons hadde gesocht te verleijden, maer ondertusschen met den selven bleeff houdende secrete intelligentie, als per exempel bij seeckere missive

(sijn Ed. ter handt gecomen) Januarij anno 1637 uijtt Gammalamma door eenen religieus genampt fraij Michiel aen d° coninck geschreven, was blijckende, daer van sijn E. ons copija ende translaet (genoteert n°. 4) is sendende, luijden als volcht:

Jesus,

Coninck don Pedro U hoocheijt en stelt niet int vergeeten het woort dat ghij Godt in Uwen doop hebt gedaen van te achtervolgen sijnen weth ende gebooden, Uwe hoocheijt heeft experientie genoch hoedanich die geene die de vervloeckte Mahometsche secte volgen bedroogen blijven, ende in contra de waerheijt van onse heijlige religie ende daerom bedenckt in wat perijckel U hoocheijts siele gestelt is, ende oock meede gedachtich sijn de belofte die men aende christelijcke relegie schuldich is. Ick hoope aen Godt dat dit jaer een groot secours uijtt Manilha comen sal ende bedenckt dat ghij een Christe zijt, soo U hoocheijt wat van doen heeft adviseert want ick beminne U, hebbe Uw hoocheijt lieff, ende wens U wel vaeren, daerom dat U hoocheijt het water des doops ontvangen hebt door handen van eenen religieus van mijn orden, het geene dat ick aen U hoocheijt versoecke ende recommandeerend dat is, de groetenisse te doen aen quitchiel Gnaro ende sijn soon. U hoocheijt sende mij een saeckjen met suijvere nagelen met U maringie die ick van doen hebbe om te senden aen de hospitale vande Manilhas ende U hoocheijt heeft mij te gebieden als uwen vader. Godt bewaere U hoocheijt.

Ternaten Januarij drij A° 1637
Onderstondt U hoocheijts cappellaen
ende was onderteekent
Fr Miquel de St. Francisco.

Dat [uijtt] den inhoudt van gemelte missive genoechsaem conde bespeurt worden tot wat eijnde Hamsia soo grooten macht van volck doentertijt bij den anderen ende op Maleijen gebracht hadde, seecker ende gewis zijnde, soo sijn E. de scheepen Texel ende Galjasse niet tijtelijck toegecomen ende in loco behouden waeren, dat men wat vreempts van den Tarnataen soude hebben gesien, want naer sijn E. oordeel, Hamsia met verraderije swanger gegaen heeft, doch den tijt om te baeren hem was ontbroocken, defereerende aent vernuftich oordeel van sijn Ed. wat men aen dusdanighe booswichten soude moogen betrouwen.

Ende heeft den E. hr gouverneur van Broeckom aen sijn Ed. oock copije van coninck Hamsias brieff, mitsgaders translaet vanden brieff aen die van Ceram neffens het translaet vande commissie door gemelte coninck aen cappn laoudt verleent toegesonden, d'welcke gesamentlijck inde geverbaliseerde missive vanden Ed. hr Generael op dato van woorde te woorden geinsereert staen.

Sijn E. vertrouwt vastelijck bij aldien door den Ed. hr Gouverneur Generael wat voorderlicx op die van Ceram is geobtineert, dat den coninck

Hamsia hem in alle redelijckheijt wel sal laeten vinden, maer dat anders (dat Godt verhoede) met een booswicht sullen gescheept zijn, ende alsoo zijn E. vertrout dat sijn welgemelte van sufficante persoonen versien zij, versocht met een eerlijck man ofte jonghman om het fiscaels ampt in Molucco te becleeden ende tot secretaris te gebruijcken van zijn Ed geprovideert te mogen werden, alsoo den aenweesenden in loco hem zijns ampt ende bedieningh onwaerdich maeckte; dat aen sijn Ed. tot verlossinghe vant guarnisoen over de hondert mannen diende toegesonden, doch dat het wel gebeuren mochte een gedeelte vant oude volck zich wederom de novo verbonden, maer alsoo 't selffde onseecker, daer op geen staet te maecken sij.

Belangende 't geene aent guarnisoen in contant jaerlicx soude verstreckt worden tot voorcomingen vande cladderije der cleeden ende preservatie vande schade ende verlies die de soldaten op de cleeden (die haer worden verstreckt) mosten dragen, conde sijn E. niet bedencken dat eenighe alteratie soude connen bij brengen, maer dat daer door wel eer volgen soude, schaerseteijt van Compie contanten, met gevolge des dronckendrinckens door d'oude gewoonte in Molucco vrij wat grasseerende, daer door 't gunt genieten meest aende keele te kost hangen, het chrijchs volck oock, als haer al jaerlicx 4 maenden in comptant verstreckt wierde daermede niet wel soude toecomen, soodat dan al evenwel pertije cleeden op haere reeckeningh soude versoecken. Noopende het testament vanden luijtenandt Philips Cranevelt dat daer in d'ordre van zijn Ed. soude werden gevolcht, ende hadde zijn E. Molucos doen belasten ende t generael crediteeren vande realen 289½ alhier voor reeckeningh vande weduwe Magdalena Rodrigus aen verscheijde crediteuren verstreckt, enz.

Dat den Tijdorees noch al doende zij met het maecken vande nieuwe negerij op den hoeck van Tsiobbo op Tijdoor, daer bij sijn E. oock een fort begon, ende daer op twee stucken geschut gestelt hadde, dat voorts ten hoochsten noodich sal zijn, dat op den hoeck vant Mardijcquers quartier op den zeecandt een goede reduijt worde geleijt om het incomen vant gat ofte kil (tusschen 't resiff) te bevrijden, daer op dan oock 2 sulcke stucken diende geleijt daermeede men om den hoeck van Lololij tot inde bocht van Tallanghgamene soude mogen toereijcken, alsoo des vijandts galeijen altemet achter gemelte hoeck van Lololij quam leggen schieten over Maleijen heen, tot int Tarnataens quartier, dat bij sijn E. niet conde werden beleth, alsoo door de boomen geen gesicht en hadde. Dat ter plaetse daer voorschreven reduijt soude leggen, jegenwoordich een wachthuijs ofte corpus du garde zij, waer op alle nachten tien man mosten waecken ende daer beneffens noch een wachthuijs met een stuck, daer continueelijck ses soldaten leggen, dat men met dit volck (bij den anderen getrocken) de reduijt wel soude connen besetten, andermael repeteerende dat sulcx ten hoochsten noodich, ofte soude moeten sijn dat de prauwen altemet voor hunne neus wech gehaelt wierden.

Soo mede dat aldaer een goet constabel ten hoochste noodich zij, dat zijn E. (ter aencomste onser scheepen) altemets wel eens hadde verandert maer echter verergert, niet een persoon hadde connen crijgen die waerdich was om de plaetse te becleeden, sijnde altemael groote dronckaerts ende achteloose menschen, enz.

Goede huijstimmerluijden waeren meede ten hoochste noodich, alsoo de bijhebbende haeren tijt meest geexpireert, ende hun niet langer wilden verbinden, dat meede wel diende een m^r timmerman te hebben alsoo dagelicx veel werck voorviel doorden gestadigen continueerenden regen, wel tweemael soo veel onderdevoet vallende alsser conde gerepareert worden, versoeckende oock partije javaense rottangh, alsoo daeromme zeer verleegen waeren.

Dat den superben hoovaerdigen Spangiaerd zich soo vermetel hadde getoont, den 14 Maert laestleeden sich met sijn twee scheepen (d'een 34 ende d'ander 24 stucken ophebbende) neffens twee galeijen vol volck, dicht voorbij Wassenaer ende Thoolen (leggende op de reede van Maleijen de wint op de wal zijnde) te begeven ende heftich op d'onse te schieten, doch dat die vande scheepen ende 't fort hun ook niet schuldich bleven, sijnde van onser seijde [een] 't been afgeschooten ende een inden voet gequest; hoet met haer affgeloopen, per volgende stonden te vernemen. Dat deselve den 23^e d^o smorgens waeren vertrocken ende hadde zijn E. uijtt 3 gecomen overloopers verstaen dat d'oorsaecke van haer vroech vertreck was, om het begonnen fort op Calderas (alwaer noch een groot schip lach) te helpen opbouwen. Andere voorgaven dat dese twee scheepen naer Maccassaer soude gaen, werwaerts in corts ook een vande 2 galeijen soude volgen.

Den heere van Broeckom andermael repeteerende alsoo hun secours jaer op jaer staerker uijtt sette, noodich te zijn ons secours oock vroech ende diffencijff derwaerts gesonden worde, opdat onse cruijssende scheepen tot affbreuck vanden vijandt ende conservatie van 's Comp^s reputatie tijtelijck in zee mogen comen, dat meede wel noodich ende dienstich waer, sijn Ed. beneff^s het gedistineerde in loco blijvende schip noch een suffisandt jacht gelieffden te senden, alsoo de jegenwoordige consitutie 't selffde was vereijsende, waut veele forten grooter onderhoudt van doen hadden daertoe continueelijck een schip most werden gebruijckt, ende consequentelijck in dese camoncture den Tarnataen (op zijn versoeck) somwijle de handt gebooden most werden, 't welck alles niet wel met een schip conde werden verricht. Dat zijn E. gemerckt der Spaengiaerden voorschreven bravada, de archlisticheijt ende geveijnstheijt vanden Tarnataen ende desselffs dagelicxse ommegangen, met den raet goetgevonden hadde de scheepen Wassenaer ende Thoolen beijde te gelijck neffens den oppercoopman Anthonij van Leeuwen naer Macqian souden vertrecken omme Texel van daer naer Amboijna op 't spoedichste te despacheren. Sijn Ed. sent ons oock de monsterollen vande guarnisoenen opde forten Macqian ende Tarnaten, ende aviseert per conclusie dat het sich liet aensien ende oock volgens der Mooren eijgen seggen apparent sij,

het toecomende nagel mousson niet veel vruchten soude voortbrengen, item dat de nagelen die aldaer waeren geint alle per Texel wierden overgesonden, &a.

Den 7en d° vertreckt een lamboe met Maleijers nae Sillebaer uijttvoerende 1000 stucx porceleijnen ende 200 realen in contandt.

d° compt een tingangh met vrije swarten van Bantam met hoenders, eenden, bocken, piesangh ende siri pinangh.

d° vertreckt een tingangh met Maleijers naer Chirijbon, niet uijttvoerende als pitjens.

d° vertreckt Simkock, Chijnees, naer Bantam met een wanckong, uijttvoerende 800 stucx fijn porceleijn, 1800 groove dittos, 100 quitesollen ende andere cleijnicheeden.

Dato compt hier Godt dank ter reede over Amboijna uijtt Banda 't fluijtschip de Keijserinne den 16en April van over Luciella in compie van t fluijtschip Oostcappel herwaerts aengeseijlt, met een cargasoen monteerende ƒ 55941.9.12, bestaende int navolgende:

18990¾ cattij Banda suijvere macis in 756 sockels van n° 1 tot 756.
20065 cattij Banda notenmuscaten in soorte als:
15640 cattij harde noten
4425 cattij rompen
322 ℔ geparste olij van nooten in 2 varckens
6 leggers met gepeeckelde nooten nr. 1 a 6.

Daermede becomen brieven vanden gouverneur Cornelis Acoleij, gedateert 9 Martij passato int casteel Nassauw aenden Ed. hr gouverneur generael Anthonio van Diemen geschreven, daerbij gemelte Accoleij aen sijn Ed. wijtloopich adviseert 't naervolgende:

Eerstetijck d'arrive van gemelte fluijtschip de Keijserinne aldaer op 13 Januarij passato (naer dat direcktelijck 19 etmael Battavias reede verlaeten) sonder eenige disfortune Godt danck; sijn E. daermede wel toegecomen was het derwaerts gesondene cargasoen d'welcke door sijn Ed. gelost, beoocht, ende wel geconditioneert bevonden zij.

Alsoock op 9en Februarij (daeraenvolgende) de naerder secoursen per 'tschip Rotterdam met zijn Ed. aengename missive dato 5e der selver uijtt Amboina, daermede den gouverneur Accoleij gevoechlijcken sonder gevaer soude connen inwachten 't Batavisch supplement van den rijs eijsch.

Dat omme de socquels op eene eenparige groote te houden, sooveel doenlijcken wierde geleth, doch onmogelijck die gesamentlijck in gelijcke egaliteijt te brengen, vermits soo door d'ongelijckheijt der cocoijen daer deselve worden gemaeckt als de verscheijden plaetsen daer de selve worden gepackt, licht een a 2 cattij int trappen ende packen differentie conde geeven, ende alschoon de socquels op een gewicht geslooten wierden, doch d'een folij bij d'ander int mijten

ende lacxeeren op de leverantie als laps van tijt echter merckelijck soude mogen comen te difereren.

Dat van Queij, Arouw ende andere omgeleegen plaetsen 'tvoorleeden mousson aldaer egeene (except een Arouse jonck) verscheenen waeren, doch de grondige oorsaecke desselfs zijn E. voor als noch onbekent was, presumeerde 't vertreck onser residenten van Queij geen goet daerin gewrocht soude hebben, maer dat daeromme alle d'oostelijcke eijlanders, soo van Couwer, Coor als alle andere omleggende volckeren (die naer de winst als de vis naert water snacken) achtergebleeven waeren, in sijn E. twijfelmoedige gedachten causeerde. Echter van sagouw ende pijnangh door het aenbrengen der Ceramlauwers reedelijck versien bleven, doch soo zijn E. niet tijtlijck goet reglement ende toesicht op den vercoop des rijs hadde doen nemen (waer door de sobre provisie gestreckt ende gemesnagieert was) 't slecht uijttgevallen soude hebben, dat nu door de becomene secoursen (Godt danck) gesuppleert ende gerestaureert bleeff.

Dat gemelte Arouse joncke (die ruijm 2 maenden in zee onbekent gecruijst hadde), verclaert hebbe alles aldaer met ons in goede terme stondt, verwondert waere egeene hunder natie in loco te vinden, overmits 4 a 5 groote hun wel bekende joncken naer Banda geequipeert ende seijlreet leggende beoocht hadden, blijvende zijn E. beducht, overmits egeene joncken met vaertuijch van Queij aldaer verscheenen, hoe zijn Ed. eijsch van 4 a 5 groote orangbaijs [mocht worden voldaan ?] D'onordentelijck opbreecken van d'onse op Queij sijn Ed. ontwijffelijck largo door den predicandt Jan Jansen sal hebben vernomen, ende alsoo den ondercoopman (waermede zeer oneenich tegen de gegevene ordre ende contrarij den christelijcken regel geleeft) noch achterbleeff, hij sich den coop noch wel mocht bedancken, dat nochtans dese verdraijde onstuijmige sinnen niet alleen buijten expectatie soo een heijlich voorgestelt werck verachtert, de Comp[ie] in schade (maer hun eijgen persoon in miserie ende verdriet) gebrocht hebben, wordende voor seecker gehouden dat gemelte ondercoopman met jonck ende volck in zee vergaen sij, weshalve sijn E. op de benefitie desselffs goederen (die ten aensien der schulden cleen) ten behoeve vande weduwe ende crediteuren goede ordre gestelt hadde.

Dat door den E. gouverneur Deuctecom in Amboina op de ribben geleth zij, hadde sijn Ed. met aengenaemheijt wel verstaen, doch alsoo d'geeijste dackpannen uijtt Batavia niet volchden, dat met de ribben wel (tot het naeste jaer) gesupercedeert mocht worden, want sijn E. geprojecteert hadde het eenichste resterende groote huijs van revengie daermede te beleggen, omme met sijne welbetimmerde binnenstaende plaetsen beneffens alle der Comp[e] casteelen, reduijten ende packhuijsen mede brandtvrij te mogen wesen, interim hetselve tot nootwendige reparatie tot beeter gelegentheijt met costelijcken atap verandert ende bedeckt bleeff, den atap soude zijn E. per eerste gelegentheijt (alsoo deselve niet conde gederft worden) met devotie te gemoet sien.

Massoije hadde zijn E. ten prijse als voorgaende (tsedert 't vertreck van Buuren) noch 81 picol vergadert om deselven (nae becomen ordre) aff te scheepen, edoch met leetweson de geringheijt ende gans cleijne apparentie der avansche opden massoije (buijten espectatie) verstaen hebbende, soude den selven op notable insichten van consumtien ende avansos met groote fastidie in geseijden handel tot naerder zijn Ed. ordre supercedeeren.

Dat bij de jaerlicxse boucken ende pampieren van Banda soude renvoijeeren alle de behoorlijcke bescheijden over de door Hans Dalen met der doot geruijmde goederen omme per patria aenden Ed. heeren bewindhebberen ter camere t' Amsterdam tot contentement van d'erffgenamen te mogen dienen. Dat Sr Jan Sijmonse (volgens zijn Ed. speciale acte) den coopman Philips van Tongerloo (in gelijcke qualite) hadde vervangen ende over sulcx hem d'administratie van Comp^ies effecten op tcomptoir Hollandia bevoolen, meldende zijn Ed. dat niet passeeren soude bij occasie op gemelte Jan Sijmonse avancement te letten ende dat aen gemelte Tongerloo van wiens comportement sich vernoecht hielden, den cargoo van fluijtschip de Keijserinne omme neffens den schipper volgens connosement te verantwoorden was geentregeert.

Ende alsoo den predicandt Heemstede (buijten verbandt overgebleven zijnde) alsnu overmits d'afflijvicheijt der vrunden tot Leijden ende Rotterdam seer inclineerde naer patria te keeren, hadde zijn Ed. met avijs der broederen des kerckenraets den predicandt Jacobus Vertrecht (op zijn aencompste bij provisie ende naerder ordre) de gemeente op Lonthoir geassigneert gelijck d^e Jan Jansen die met Rotterdam was gearriveert met verthooninge ende dagelicxe oeffeninghe sijner gaven bij zijn E. gehouden wiert om naer zijn Ed. gevallen ten dienste vande gemeente daerop naerder te disponeeren.

Het waepen van Rotterdam dede zijn E. dagelicx van sijne cargo deschargeeren, ende de respective comptoiren van Poulo Aij, Lonthor, Waijer ende Orien naer vereijsschende consitutie verdeelen ende 't overige in Neiras magasijnen conserveeren, resteerende daer in noch goede ruijmpte, omme de naerdere rijs secourssen op 't spoedichste te transporteeren, ende dat volgens zijn Ed. ordre, sonder de minste tijt verlies alle de van Batavia comende fluijten ofte scheepen (exept de Keijserinne ende Rotterdam dat tot bewaringh vande reede zoude dienen) directelijck op tveranderen des moussons naer Batavia soude despecheren; insgelijckx goede ende getrouwe ordre op 't lossen ende leeveren vanden rijs ende padije uijtt d° Rotterdam met bondige ende sufficiente attestatien te bevestigen gestelt hadde, opdat de Comp^ie daerin gerust gaen ende het haere nae behooren ganderen mochte, doch dat ondertusschen met dieren rijs ende swaere ondermate belast soude blijven, doch dat de padije aldaer gans ondienstich ende eene groote belemmeringe zij, enz.

Ende verwachte den gouverneur nae desen te vernemen wat schip zijn Ed. tot overvoeringe der laester retouren benoorden Ceram hem toe te voegen

gelieven soude, welcke retouren naede presente verthooningh redelijck doch de quantiteijt (vermits 't ongestadich weder) onseecker wesen soude, alsoo de boomen redelijck gebloijt ende veele vruchten geseth, doch den harden slach regen merckelijcke schade aende blom gewrocht hadde, soodat vertroude een ongelijck gewas veroorsaect door de situatie der geberchten (daer van d'een hem belooven ende d'ander beclagen sall) hebben zullen.

Dat zijn E. de fluijt de Keijserinne 8 a 10 dagen booven den geprojecteerden tijt hadde opgehouden omme de nooten wel drooch te senden, verhaelende hoe de nooten vant groot gewas in November ende December passato geclommen eerst in Februarij geclopt, gelevert ende inde beslooten calck gelecht zijn, daer door de selve tot sweeten, op droogen ende uijttreckinghe der hitte (soo door den calck vermeerdert) ten minste 14 a 15 dagen in de packhuijsen hadde moeten bewaeren, off anders geschapen stonden, goede pertije in de scheeps ruijmen daer van te verbroijen ende tot niet te comen (daer van nu gepreserveert waeren) subject geweest souden hebben, dat de resteerende cleene quantiteijt macis die de Keijserinne niet heeft connen laeden, met de meeste ende schoonste partije nooten musschaten tot Rotterdams offe eenige andere scheeps ruijmpte voor d'eerste besendinghe (die sulcx beneffens andere retouren sal connen innemen) dienen soude, item dat door den continueelen dagelicxse harde plas regen de quantiteijt der sockels soo seer als wel gehoopt was niet sall accresseren, doch dat den selven door den segen des Heeren swaer ende tot het suijver gewicht van outrent 27 cattij souden haelen, enz.

Dat met dit schip de Keijserinne volgens zijn Ed. ordre onder goede verseeckeringe overgingen de 4 Nasselouwers van Amet ende derselver 5 stucx slaven om zijn E. tot refactie der geleeden affronten off anders te dienen, hun meede gebracht vaertuijch hadde doen tacxeeren ende daer tegen gestelt de verteerde montcosten aen hun luijden als gevangene vande Comp^ie^ verstreckt volgende reeckeninge, die tot zijn Ed. naerder ordre ongebouckt ende per memorie gehouden soude werden.

Dirck Schouten hadde sijn E. tot waerneminghe der boecken, enz. op tWaepen van Rotterdam gelaeten, alsoo aldaer geen vacerende plaetse waeren omme hem te gebruijcken, ende dat zijn E. sijnentwegen d'obligatie der weldaden schuldich bleeff, daer alles wat in hem was op affdoen soude, met vertrouwen hem zulcx oock waerdich maecken zal. Aengaende de resteerende Bandaneesen met verlangen te gemoet saegen 't geene zijn Ed. tot het verseijnden der selver ordineeren soude, ende soude zijn E. geene derselver vermoogen te largeeren, sonder alvooren van goede mans persoonse slaven geprovideert te wesen. Het getal der Bandaneesen was jegenwoordich cleen ende hielden sich gerust, doch sijn E. oordeelde de selve dienstiger in Battavia als op Banda te zijn, insgelijcx ginck het Godt loff met de Mardijckers ende alle andere natiën der slaven (sonder merckelijk verloop) reedelijck toe.

Dat zijn E. naer uso de boecken over gants Banda vande jaeren 1636 op ult^{mo} Januarij geslooten ende daer bij bevonden hadde Bandas oncosten *f* 6053.9.15 tseedert tvoorleeden jaer vermindert, ende daertegen de winste *f* 2761.4.15 vergroot waeren, tsamen monteerende *f* 8814.14.14 affgetrocken van *f* 17409.10.10 (A° 1635 ten achteren gebleven), Banda niet meer als *f* 8594.15.12 tegens sijne gedane fortificatie ende merckelijcke verbeeteringhe Godt danck ten achteren bleeff, andermael promiteerende te doen wat ten dienste van sijn E. ende de Comp^{ie} in sijn crachten ende vermogen sij, welcke jaerige beseijndinghe tseedert a° 1627 alsdoen sijnde *f* 108541.11.8, het eerste jaer van sijn E. residentie, door goet regelement ende mesnagie treffelijck vermindert ende Banda in vaste staet gebracht heeft, enz.

Met het voormeeren der nieuwe boucken ende inschrijven der balanca de cooplieden hun geoccupeert hielden, dat inde selve 't generael behoorlijck goet gedaen soude worden *f* 57799.0.11, wesende *f* 1000 meer als inde facture uijtgetrocken, ende inde additie op 't cargasoen vande Keijserinne ontfangen vertelt soude zijn, item *f* 32665.14.1 voor den rijs, padie ende scheepsgereetschappen per Rotterdam (wiens bevintnis noch niet conde geadviseert worden) ontfangende, daer tegens in contra gebracht *f* 55941.9.12 voor de specerije per de Keijserinne bij desen gevoecht, enz.

Hoe op 28 November passato seeckere Goramse jonck bemachticht, 10 persoonen in apprehentie genomen ende inde ketting geklonckeu, twijffelde niet off zijn Ed. tselffde uijtt de missive aenden E. gouv^{r} Deutecom oock sal hebben vernomen, enz.

Dat sijn E. een vande voorgementioneerde Nasselouwers (met de onreijne sieckte besmett ende ter doot cranck) op haer versoeck (tot bequamer occasie) achtergehouden hadde. Egeene geruchten conde zijn E. vanden Maccassaer ofte andere vijanden (in prejuditie van Banda) Godt danck verneemen, alles sich stil ende vreedich houdende, echter goede ende wackere uijttsicht nemende ende alle plaetsen in goede deffentie stellende naer vermogen, enz.

8^{e} d° compt Saecko, Chijnees met een balon van Bantam, brengende 38½ picol peper, rottangh, hoenderen, eenden ende andere fruijten.

9 d° compt tjacht Diemen van Carawangh met 800 stucx pagger houten.

D° sijn hier gearriveert de naervolgende vaertuijgen, namentlijck:

2 Javaense vliegers mes oesters,

2 vaertuijgen met Maleijers van Sucadana, brengende weinich rijs, sagho ende andere,

1 joncke van Japara met Chijneesen, brengende ontrent 350 picol peper, 10 lasten rijs, eenige swarte suijcker ende andere.

D° vertrecken de naervolgende vaertuijgen, namentlijck:

1 lamboe nae Indrapoura met Maleijers uijttvoerende 5700 stucx groff ende fijn porceleijn, 1200 pampieren goudtdraet, 235 realen contant, 110 realen aen cleeden ende anders.

1 tinganh met Maleijers nae Japaren uijttvoerende niet als pitties.

10 ditto compt een vlieger met Javanen van Bantam met visch.

D° vertreckt Sardam ende Cleen Enchuijsen nae d'oost ende d'eijlanden om houdt.

D° compt Bredam met craelsteen.

11 d° arriveeren de naervolgende vaertuijgen:

1 jonck per Tongjangh, Chijnees van Cheribon, brengende omtrent 20 lasten rijs ende voorts alderhande cleijnicheeden.

1 wanghcan van Bantam met 32 Chijneesen brengende omtrent 100 picol peper, 50 picol witte suijcker, 1200 bossen rottangh, haijtsaij, harpuijs, hoenderen, eenden ende andere fruijten.

12 ditto wort alhier binnen gebracht een leevende Javaen.

D° comen Sardam ende Cleen Enchuijsen van Crawangh medebrengende 1531 stucx pagger houten.

D° vertrecken de naervolgende vaaertuijgen:

1 balow met Sarangh, Maleijer, nae Jortangh met 4¾ corgie cleeden ende 5 realen aen porceleijn.

1 gambo met Gamba, Maleijer, naer Succadana uijttvoerende 4 corgie lanckins.

D° arriveeren de naervolgende vaertuijgen:

1 tingan met Javanen van Bomba, meedebrengende 1000 cleijne bosjens swarte suijcker, ajuin, loock ende anders.

1 jonck met Goijcko, Chinees van Banjaermassingh, brengende omtrent 700 picol peeper ende voorts andere cleijnicheeden.

1 Javaens vlieger met oesters.

13 ditto compt een Javaense vlieger met oesters.

D° retourneert capp^{t} Jacob de Harder met de jachten Diemen, Bardes ende de Mardijckers van Crawangh medebrengende 3400 stucx paggerhouten omme de voorstadt aen d'oostzijde vande reduijt Bueren tot de pundt Gelderlandt daermede te besluijten, enz.

D° vertreckt van hier den oppercoopman Jacob Compostel (1) naer Bantam met het jacht Cleen Enchuijsen met instructie zich aldaer aenden sabander ofte capp^{n} vande Chijneesen (sonder ijmant vande grooten aen te spreccken) te addresseeren, hem discours wijs te verhaelen (alsoo door d'onse onlanghs eenen vreede getroffen) dat hij van ons expres gesonden waere om sijne residentie aldaer te nemen, om den handel naer ouder costume te vervolgen ende bij aldien bij den coninck gevordert werde, sijne Maijs^{t} 't voorverhaelde in substantie aen te dienen met versoeck neffens zijn geselschap ende geringe middelkens onder zijn Maijs^{t} beschuttingh, ende met aenwijsingh van een goede woningh ende den onbecommerden handel neffens andere vrije coopluijden te mogen exerceeren gelieve te gebieden.

(1) Vgl. De Jonge V (II), 230—231.

d'Oorsaecke waerom hem Compostel naer Bantam committeeren, is ten principale om zeeckerlijck te weeten, wat aldaer soo inde regeringe, oorlooghe, als d'Engelsche saecken passeert, hoe den coninck met de grooten tot den oorlogh jegens den Mattaram ende d'onse inclineeren, wat vanden aentocht van gemelte Mattaram gevoelt ende wijder wat wegen d'aencompste der Chijneese joncken ende andere handelaers in Batavia seggen, off oock eenighe voorslagen doen om den selven handel weder derwaerts te connen trecken. Item wat vaert in Bantam hebben, principaelijck wat vaertuijch uijtt des Mattarams landt aldaer van tijt tot tijt aencomen, geene minder deligentie te doen, omme gelegentheijt der Engelsen te weeten, wat haer negotie in Bantam zij, hoeveele peper, zuijcker &ª incoopen, wat comptanten ende cleeden aldaer aen landt brengen ende tot wat prijs die vercoopen, wat scheepen van Engelandt comen ende weder derwaerts met haere ladinghen affgesonden werden, van gelijcken naer wat comptoiren off plaetsen in India besendinge doen, ende wat scheepen hoe groot van lasten ende waer uijtt de selve bestaen, aldaer weder de retouren ontfangen, eijndelijck hoe dese onse vrunden bij de groote tot Bantam ende in sonderheijt bij de voornaemste Chijneesen geacht off gereputeert zijn.

Gemelten Compostel tot vervall van oncosten mede gevende realen 200 inspetie, mitsgaders eenige cleeden tot vereeringe ende gelijck alles bij de instructie [op] dato int generael copijeboeck geinsereert, largo is gededuceert, enz.

14 ditto compareeren alhier de naervolgende vaertuijgen, namentlijck:

1 Javaense vlieger met een podt ael.

1 giljon met Notingh, Chijnees van Japara, brengende omtrent 300 picol swarte suijcker, 50 picol peper, tabacq ende andere cleijnicheeden.

1 cleijne wangcan met Lamswan, Chijnees van Bantam, met 500 bos rottangh, hoenders, eenden, bocken, douwen ende andere menudentie.

Een cleene balouw met Alvangh, Maleijer van Palembangh, leedich.

D° vertreckt Cartij, Javaen, nae Jortangh met een tinghangh uijttvoerende 280 stucx porceleijn.

15 d° vertreckt Agus, Javaen naer Palumbangh met een lamboe, uijttvoerende de waerde van dartich realen aen alderhande Chijneese waeren.

d° vertreckt de fluijt de Duijff naer Jambij ende Taijouhan met een cargasoen monteerende *f* 38712.18.—, bestaende in 12000 realen van 8ᵉ in spetie, 2000 stucx bruijn blauwe Chijneese cangans, 20 picol swarte Chijnese lanckins ende 1398 stucx Sumatrase tapechindes, geconsigneert aenden coopman Lucas de Voogel opperhooft in Jambij, neffens onse missive op dato in ons generale copie boeck geinsereert, daer bij geordineert in loco gereethebbende peper, int voorschreven fluijtschip de Duijff over te scheepen ende 't geene aen de last mochte gebreecken met rottangh te suppleren, omme daermede voorts te navigeeren naer Taijouhan ende te consigneeren aenden E. hʳ Johan vander Burch gouverneur aldaer, item per d'instructie aen d'overicheijt vande Duijff geordineert, alsoo

volgens d'advijsen van Jambij herwaerts op comende wech sullen wesen, 'tjacht Battavia ende een Cambodiase jonck met goede partije peeper, wij vermits den deurblaesenden oosten wint, ende sobere seijlaes van geseijde Batavia, beducht de reijse herwaerts niet sal connen gewinnen, het vaerwaeter eenichsints te becruijsen, vande stengel wel vlijtich uijtt zien, d'een off d'ander int gesicht becomende ende connende beseijlen, daer van al den peeper overnemen, die vant jacht Batavia aen te dienen weder per Jambij te rugge t'keeren, dat de Duijve op Jambijs reede wesende, dat 't supplement van sijnen gebreeckenden last in peper van Sr Lucas de Vogel sal ontfangen, omme daermede op 't spoedichste zijne reijse naer de Piscadores ofte Pehou te vervorderen, aldaer ordre om te lossen ofte voorts nae Taijouhan te seijlen vinden off becomen sullen, wesende dese fluijt gemant met 45 coppen, van victualie, munitie, &^a, voor 7 maenden versien.

16 d° vertrecken de naervolgende vaertuijgen:

1 jonck met anachoda Thaijban nae Cambodia, uijttvoerende omtrent 25 corgie cleeden, een picol cattoene garen ende alderhande andere clenicheeden.

1 tingangh met Augustijn Battist, vrij swart, uijttvoerende de waerde van 20 realen aen cleijnicheeden.

Een tingangh met Javanen nae Lampongh, uijttvoerende weinich van importantie.

D° compt eenen annachoda Lacqua, Chijnees, door contrarij wint met zijn jonck van Cambodia op Japara ende van daer hier ter reede, gelaeden met ontrent 100 picoll swarte suijcker, 7 lasten rijs, 4 lasten padij, 40 picoll peeper, voorts clappus olij, soute vis ende anders.

18^en d° arriveert alhier van Bantam tjacht Cleen Enchuijsen met den oppercoopman Jacob Compostel weder terugge, doende rapport dat den coninck sijn versocht domicilium hadde affgeslagen ende soot scheen zijne Maijs^t 't selve tot d'arive vanden Ed. h^r Generrael uijtt Amboijna heeft gedilaijeert, derhalve oock bij ons in raede goetgevonden is met de besendinge op Bantam te supercedeeren, enz.

19 d° vertreckt tjacht de Bardis om tjacht Batavia (van Jambij met peeper verwacht, over wiens cargasoen wij beducht) op te zoecken.

Ditto arriveerden de naervolgende vaertuijgen:

1 tingangh met vrije swarten van Bantam, meedebrengende bocken, hoenderen, eenden, piesangh, cierij ende andere cleijnicheeden; 'tjacht den Bruijnvis met den vrijman Lowies Gillissen, brengende twee lasten rijs, 30 varckens, hoenderen ende ander menudentien.

Ditto vertreckt een tingangh met vrije swarten nae Bantam, uijttvoerende 6 realen in contant ende 6 realen in cleijnicheeden.

20 ditto compareeren alhier de naervolgende vaertuijgen:

1 vlieger met Javanen van Bantam met chierij.

1 tingangh van Paccalongor met Maleijers, brengende swarte suijcker, witte boontjes ende anders.

1 jonck met Noijoe van Dammack, mede brengende omtrent 22 lasten rijs ende andere cleijnicheeden.

1 balouw met Maleijers van Bandavij met rottangh ende andere cleijnicheeden.

Ditto vertrecken de naervolgende vaertuijgen:

1 jonck (met Jockhie Chijnees) nae Cheribon, uijttvoerende 2500 stucx groff porceleijn, 470 isere pannen, voorts Javaense pitgens ende andere cleijnicheeden.

1 lomboe (met Masserij Maleijer) naer Sillebaer, uijttvoerende 360 realen in alderhande coopmanschappe.

ditto vertreckt 'tfluijtschip de Keijserinne over Banjaermassingh, gedestineert te vaeren naer Taijouhan, daermede affgelaeden een cargasoen monteerende luijt factura ƒ 47530.10.3, geconsigneert aenden oppercoopman Coenraet Cramer, opperhooft in Martapoura, tot vervolch vanden peeperhandel aldaer, volgens onse missive aen ditto Cramer op dato in ons generael copieboeck geinsereert, bestaende int naervolgende:

12600 realen van 8[ten] in spetie
12500000 stucx pitgens off Javaense munte
30 picol lanckins
2024 stucx bruijn blauwe Chijneese cangans
100 stucx gobars
ende eenige provisie.

Daer neffens aen d° Cramer geordonneert ditto fluijt op het spoedichste (gelost zijnde) met peeper t' vollaeden, 't manqueerende met rottangh te suppleeren ende alsoo voorts naer Taijouhan aff te presten, doende de consignatie aenden E.h[r] Joan vander Burch gouverneur aldaer, ende hebben wij d'instructie aenden overicheijt van ditto fluijt gelast de Piscadores oft Pehu aen te loopen, omme ordre tontfangen den last aldaer te breecken off voorts naer Taijouhan te loopen, sijnde dese fluijte met 45 coppen ende voorts van victualie ende andere behoeften voor ses maenden versien.

21[en] ditto vertreckt 't fluijtschip de Rarop ballast scheeps naer Siam ophebbende 60 cloecke koppen voor 9 maenden van alles geprovideert aldaer volgens d'instructie aen d'overicheijt aen ditto Rarop verleent ende onse advijsen aenden coopman Jeremias van Vliet, opperhooft aldaer aengeschreven ende in onse generale copieboeck op dato geinsereert op 't spoedichste te laeden, alle 't geprocureerde cargasoen voor Taijouhan ende tot supplement van wanladinge noch soo veele timmerhoudt in te nemen als 't schip gevoegelijck sal connen voeren wel verstaende, alsoo wij van op 30[en] Maert over Jambij het fluijtschip Petten ende van hier recht door zee den 21[en] April 't fluijtschip den Otter derwaerts gesonden ende aen S[r] van Vliet geordonneert hebben, alle de Japansche cargasoenen bij aldien daertoe sufficandt zijn daerin te laeden, ende haer despeche naer Japan te doen in gevalle de fluijtschepen Petten ende den Otter (onder hun tweenalle de geprocurcerde Japanse goederen over voeren connen, maer des neen, dat dan het alreede gescheepte voor Japan, uijtt den Otter gelicht ende in dit schip Rarop overgenomen sal werden, omme daermede directelijck naer Japan

te vaeren ende de consignatie te doen aenden E. president Nicolaes Coeckebacker ende volgens dien consequentelijck den Otter tot overvoer vant geprocureerde op den becomen eijsch vanden E. hr vander Burch, bestaende in 1000 picol loott, 3000 picol sappanhoudt, 80 picol aguelhoudt, 100 potten clappus olij, 30 picol vogelnesten ende 200 cattij campher baros, voor Taijouhan als vooren te gebruijcken.

Ditto arriveeren alhier de naervolgende vaertuijgen:

1 Javaense vlieger van Bantam met adap.

1 lamboe (met Osico Chijnees) van Lossarij, medebrengende 40 picol swarte suijcker, omtrent 4 lasten rijs ende andere cleijnicheeden.

1 jonck met Saecqua, Chijnees, van Jambij, brengende omtrent 700 picol peper, ende voorts andere cleijnicheeden.

1 lamboe met harpuijs, rottangh ende anders.

1 balouw met Chijneesen van Bantam met over 130 picol witte suijcker, hoenders, eenden ende anders.

Ditto vertrecken de naervolgende vaertuijgen:

1 wanckan (met Sinjock) nae Succadana uijttvoerende 13200 stucx groff porceleijn, 250 isere pannen, 40 corgie cleeden ende andere cleijnicheeden.

1 talambock (met Intche Pera) naer Sillebaer met 1½ corgie cleeden ende 160 realen in contandt.

1 giljou (met eenen Sardijn) nae Indragiere met 3 corgie, 17 stucx cleeden.

1 giljou (met eenen Goelae) na Succadana, uijtvoerende 3000 stucx groff porceleijn, 2 picol groff coperdraet, 5½ corgie cleeden ende een halff picol gantij.

Ditto vertrecken de jachten Diemen ende Bredamme (om hout) naer d' eijlanden.

Ditto vertreckt 't jacht Cleen Enchuijsen nae Crawangh om 't resteerende pagger hout.

22 ditto met de zeewint arriveert alhier ter reede 't jacht Battavia met brieven vanden coopman Lucas de Voogel uijtt Jambij, gedateert 13e April, beneffens copije van zijne voorgaende vanden 7e en 18e Martij passato aen Gouverneur Generael Anthonio van Diemen geschreven, daer mede ontfangen de volle ladinghe van d° jacht, swaren ende suijveren Jambijse peeper, mentioneerende naer gissinghe van 2240 picols inder haest sonder overslach gescheept alhier uijttgeleevert hebbende picol . . . . (1)

Item daer nevens noch gearriveert de jonck van Amack Kingaule, daer in uijtt d° jacht Battavia overgescheept (alsoo niet alles voeren conde) 119 picol 91 cattij ditto peper alhier uijttgelevert picol . . . . (1)

tsamen uijttgelevert swaeren suijvere peper picol . . . . (1)

noch per de voorschreven jonck 30 picol onsuijveren peper uijtgelevert picol . . . . (1).

---

(1) Niet ingevuld.

En volcht voorts den teneur in substantie vanden voorschreven coopman Lucas de Voogel als namentlijck:

Dat het jacht Langerack daermede wij van op 27^{en} Februarij derwaerts in passagie gesonden hadde een cargasoen monteerende ƒ 31126.3, bestaende in 8000 R^{a} van 8ten in spetie, 10 packen cleeden ende 20 picol langkins den . . . (1) April aldaer wel gearriveert ende alles bij hem de Voogel wel ontvangen was, doch (al weeder repeteerende) niet tegenstaende de packen den schijn van wel geconditioneert vertoonden, int openen veeltijts beschadigde cleeden bevonden, gelijck int openen van 2 packen vande jonghste gesonden salampouris meer als twee corgie beschadichde soude bevonden geweest zijn, enz.

Ende alsoo den schipper ende officieren vant jacht Batavia tselffde bequaem achteden een reijse herwaerts te doen, bij den raet goetgevonden was daer in soo veel peeper te laeden als bequamelijck voeren mochte, ende omme oock buijten perijckel te wesen wegen de Cambodiase jonck desgelijcx met peper derwaerts aspirerende, dat in plaetse van Battavia doort verloop vant mousson wel Cambodia soude aensoecken te meer door de gegevene suspitie over 't refus des overvoerens door de Comp^{ie} van 1000 picol peper alle oncosten vrij voor 800 realen van 8ten ten anderen de presentatie van hem zijne reijse te laeten vervorderen op conditie soo aent jacht Battavia 100 picol wilde overgeven, mits hem op ons assigneerende, bij hem eerst aengenomen ende daer nae in deductie van andere Chijneesen weder getracteert was, ende alsoo den coopman de Voogel hem daer op laten insinueeren geenen peeper elders als nae Batavia voeren mochte, de Chijneesen gepitchaert hadde, al hunne peeper aen ons te vercoopen, maer dat hij de Vogel uijtt onse missive (per Langerack) verstaende dat sober secours (principalijck van contanten) hem toecomen soude, eijntelijck gearrebeijt hebben d° jonck naer Battavia te largeeren, in forma dat den schipper 150 a 200 picol peeper soude mogen laeden, doch tjacht Battavia overlaeden zijnde, inde jonck overgescheept waeren picol 119, cattij 91 suijver ende voor 165 realen incoops, 30 picol onsuijvere peper, dat hij oock gepresenteert hadde (soo imant swaricheijt maeckte om sijnen peper naer Battavia te senden) haeren peeper met oncosten ende vracht contant ofte met cleeden de geheele joncx cargo aldaer in loco te betaelen, dat daer door de Chijneesen niet allen haeren peeper vercoopen wilde, maer oock geanimeert waeren meerder inde jonck te laeden soo meerder hadde comen innemen, enz.

't Contract met Jan Faron (Armenier) aengegaen, onthielt dat de Comp^{ie} de helft in al den peper off rijs die hij soude becomen, sal herideren ende dat hij gehouden zij, de portie van Comp^{ie} costeloos ende schadeloos op Batavia te brengen, mits dat een van onse assistenten ende een stuerman met sijn de Voogels missive aende coninck neffens hem Faron naer Palimbangh soude gaen, op dat hij aldaer quansuijs geen desastre soude hebben te verwachten, meldende

(1) Niet ingevuld.

voorts dat het geene hij van ditto Faron in ostagie genomen hadde geschiet was opdat hij van andere plaetsen als Siam off Couchin China daer van hij voor desen reedens hadde gehadt niet nieuws moveeren soude, namentlijck 400 stucx isere pannen a 50 realen 't hondert, partije Sijamse dittos a 65 r^a^, ende pansjes a 70 r^a^ de corgie, 20 p. damaste voor 240 r^a^, item partije stock suijcker ende porceleijn voor de taeffel, sulcx dat daer op geen sonderlinge proffijten stonden te verwachten, dat hem 100 picol peeper aldaer vergunt waeren te moogen opcoopen, mits conditie als vooren daervan de ½ (ten prijse als dien ingecocht hadde) met beswaringe van 1 r^a^ voor tol per picol aen ons te leveren, sulcx dat hij de Voogel met verwonderinge hadde verstaen d° Faron sich soo onbeleeft tegens ons hadde dorven bethoonen. Sr de Voogel sich excuseerende op d'occupatie ten selve dage gehadt met het despacheeren van Nieuw Enchuijsen d'oorsaeck geweest te zijn, dat alles niet ordentelijck in cognossement ende missive was geinsereert, colpeert den assistendt Dorhout dat onderscheijt tusschen Farons ende Comp^ies^ peeper (gelijck hem geordineert was te doen) hadde behooren te maecken, enz.

Ende aengaende Comp^ies^ uijttstaende schulden aldaer, seght dat het niet aen de behoorlijcke devoiren van inmaninghe maer aen de insolventie der selver mancqueerde, gelijck meede per zijne missive van dato 26 Junio passato aengeroert hadde, hoe onder de Chijneesen volgens hun eijgen verclaringe niet eene waere die volcomen affbetaelen conde, als voorder per missive met Nieuw Enchuijsen de swaricheeden te kennen gegeven ende per den Brack geconfirmeert hadde.

Ende alsoo deesen ende voorleeden jaere met cleene praukens door de Jambijneesen, die met sout ende porceleijn int geberchte gehandelt, oock selver d'inwonders van booven veele peeper affgebracht hadden, gelijck hij oock per Langerack ende voorts iterativelijck met Enchuijsen ende Intsche Itam aen ons soude hebben geadviseert, niet hadde connen bemercken dat in dier voegen vande Chijneesen bedroogen wierden, maer wel als d'Engelsche met een treffelijck cargasoen versien waeren door de Chijneesen int geberchte onderlinge groote schelmerije geplecht conde worden.

Verhaelende dat tseedert 't vertreck van S^r^ van Houten 15^e^ Julij passato (als wanneer niet een picol peeper bij de logie bleeff) over de 11000 picol ontfangen waeren, item dat den peeper als nu inde jonck ende voordeesen int vaertuijgh van pangoram Aria gelaeden 12 a 14 hondert picol sonde monteeren, in contra d'Engelschen maer 2500 picols in alles hadden ontfangen, enz.

Dat hij aende Chijneesen die in minderinge van schult peper betaelt (volgens haer Ed. ordre) voor 5 picols 6 op hunne reecquening goet gedaen, ende dat het selve in November passato door sijne missive in Chijnees ende Duijts aende Chijneesen in Quaman ende Tongbessie geschreven ende aengecundicht was, gelijck dan oock hem soo verre hadde gelargeert 20 per cento aen keaij Tommagon van alle schulden te belooven, die door sijn hulp per via de justitie sullen in vorderen, hoe dat voordesen per missive door nachoda Panda over-

geschreven hadde, wat peeper d'Engelschen desen jaeren affgescheept, als de quantiteijt cleeden bij hun ontvangen ende hoe zij tegens ons ende wij tegens haer waeren claddende, doch dat de schade d'Engelschen sonder comparatie meest hadde getroffen, gelijck wij mede uijtt de mondelinghe rapporten van Joan Gossens de Jonge soude gelieven te vernemen.

Dat Francisco Pinto sich onlanghs hadde laeten verluijden van d'Engelsche Comp^ie eenighe cleeden wilde nemen, omme daer mede selffs naer boven te gaen ende alsoo 't selffde naerder handt bij hem gerepeteert wierde, hij de Voogel genootsaeckt was geweest te antwoorden dat soo d'Engelschen voor sijne schult wilde caveeren, dat het in sijn wilceur stondt, met wien hij wilde handelen ofte andersints het ten weder sijden groote twist soude causeeren, ider den peeper naer sich soecken te trecken ende considereeren soude, hoe oock S^r van Houten voor dat met hem Pinto begon te handelen, sijne schult aen d'Engelschen betaelt hadde, ende alsoo Francisco Pinto sich daer op met contradebatten prepareerde, hadde S^e de Voogel hem laeten staen ende geacht onreedelijck te zijn, over dit propoost breeder met denselven te spreecken, ende dat hij Pinto sich als noch de Comp^ie toegedragen toonde sonder nochtans de Engelsche te verwerpen ende hoopt hij de Voogel d° Pintos practijcque met omsichticheijt soodanigh in te houden, dat door versuijm de Comp^ie geen schade toecome, hem de novo toe vertrouwt hebbende een pack salampouris binnen een maendt te betaelen, hem laudeerende voor actiff ende oordeelen seer ondienstich hem int geheele te verwerpen.

Sustineert dat den post op reecqueuing van Houckum ende Gomock voor soo veele hem als noch gebleecken van op 20 Junij rechtvaerdich affgeschreven sij, doch niet geschreven hebbe dat sijlieden peper soude betaelt hebben, maer dat haere schult a° 1634 in een gesmolten waeren, dat hij aen Joan Gossens de Jonge d'obligatien mitsgaders d'aenteijckeningh van d'affschrijvingh getoont, gemelten Houckim in des selffs presentie geroepen ende gevraecht hadden wat hij schuldich was, geantwoort 577 picol, Sr de Voogel gerepliceert, dat dit sijne nieuwe schult waere, hem Houckim voorder vragende hoe veel hij pro resto aen Sr de Gratie apart debeerde, die daerop voor duplick gedient dat alles in dese schult van 577 picol begreepen ende met zijne obligatie d'accoort gelequideert zij. Aengaende de schult van Gomock, daer van soude per de naeste advijsen geeven, alsoo met eenige fauten (discordeerende met zijne obligatie) scheen vermenckt te wesen, doch in allen gevalle weinich daer aen geleegen sij, vermits het eene verloorne schult ende hij teenemael insolvent was.

Dat den peeper die van Palimboangh compt aldaer voorde Manicabers gewonnen wort, doch als onmogelijck achtende dat men alsulcke die haeren peeper op Jambij brengen naer Palimboangh soude connen diverteeren alsoo d'selve zeer wijt vanden anderen geleegen waeren, dat hij de 7 vrijgelaetene Palimboangers bij den pangoran ofte coninck hadde gebracht, ten eijnde met den eersten derwaerts mochten gesonden worden; den pangoran hem daer over hadde verblijt als daer

voor occasie hebbende aen den coningh van Palimboangh eenighe cortoijsie te betoonen, alsoo met den anderen over eenighe seghs woorden in contentie waeren, de welcke de Jambijneesen door desen middel meijnden te assopieren, doch naerderhandt tot prejuditie vande Comp[ie] was uijttgevallen, alsoo keaij Louwe, broeder van keaij Linijuda den 8[e] d° eenen brieff aen hem de Voogel behandicht hadde daer bij in secreet te kennen geevende dat in Palimbangh 3 joncken om naer Batavia te gaen gereet lagen, doch door d'Engelschen ingehouden wierden ende alsoo 't jacht Diemen van Malacca daer ter reede was gecomen, hij den pangoran gepreadverteert hadde geresolveert waere 't selffde jacht naer Palimbangh te despacheeren, om de vrij gelaeten neffens eene missive aenden coninck te bestellen, maer dat den pangoran niet tegenstaende hem vrunteluijck tegemoet wierde gevoert, om wat reedene hem de selve waeren geentregeert, geantwoort hadde 't niet eers genoch voor hem zoude zijn het aen hem ter handt gestelde weeder overteleveren, soo dat S[r]. de Voogel alleenlijck vanden nachoda eenen brieff wierde gegeven tot een teijcken dat wel op Jambij waeren gearriveert, ende soude Jan Goessens de Jonghe met 't voorschreven jacht Diemen de revier van Palimbangh aen te doen senden om te verneemen wat tegen deselve (der Engelschen) inpertinentien bij den coninck te verrichten zij.

Dat pangoran Aria 10 picol peper inde jonck hadde gelaeden, geconsigneert gaende in handen van eenen Chijnees Jucko genaempt, met ordre om voor het procedido eenige musquetten te coopen, daer toe versoeckende onse bevoijrderinge.

d'Engelsen lestmael bij den coninck sijnde, sijn Maijs[t] hun in sijn de Vogels presentie gevraecht hadde off zij oock boerte dat een fort op Poula Verrelle wilden maecken, bij voegende dat hijt selfffde geeren sien soude, dat de plaets bequaem van waeter ende van houdt wel versien was, maer dat d'Engelsen (beschaempt weesende over zijn de Vogels presentie) daer op niet hadde geantwoort.

Oversendende met d° jacht Batavia eenen Jan van Bunschooten die pertije buspoeder gestoolen ende soo den schipper presumeerde 7 musquete, mitsgaders eenighe andere die massoije dieffachtich ontvrempt hadde, om door ons (alsoo de fauten groot) daer over recht te doen. Over andere delicten, hadden aldaer behoorlijcke justitie geadministreert, insgelijcx te rugge sendende een secker slaeff Hija Chinto genampt, die diversche reijse op diefte bevonden was.

Ende alsoo hij niet twijffelde ofte wij souden per 't jacht Diemen uijtt de straet van Malacca wel verstaen hebben hoe door eene heftige travade de geheele vloot schadeloos was geraeckt, Kouckercken alle zijn ronthoudt verloren hadde ende op Curimon vertimmerde gelijck hem zulcx per missive van 12[e] Martij per 't jacht Romerswael door den commandeur was gecommuniseert, als mede vande doot des coninex van Aetchijn ende desselffs successeur Sultan Mogol, &[a], dat derhalven daer van egeene largere mentie soude maecken. Dat den 12[en] April snachts aldaer wel gearriveert was 't fluijtschip Petten; de bevindinge vant cargasoen, neffens d'antwoorde op d'onse per den naesten soude volgen ende dat den lichten

peeper volgens zijn Ed. ordre soo haest doenelijck in geseijde fluijt soude affscheepen; sendt recepis vande vivres doort jacht Battavia ende inde logie uijtt ditto fluijt gelicht.

Dat inde factura vanden volgenden peeper den jegenwoordigen (per 't jacht Batavia gesonden) soude insereeren de wijlen den swaeren ende lichten peeper mitsgaders 't stoff seer ouder den anderen gemenckt waeren, geene vaste calculatie vande quantiteijt hadde connen maecken.

Mentioneert dat de Jambijneesen aenden schipper vande jonck in affbetalinge van haere schulden de naervolgende cleeden ende coopmanschappen gelevert ende aldaer aengegeven hadde, opdat alhier wegen den tol in geene haperinge mochten comen.

100 p. roode berams.
50 p. roode bethilles.
100 d^os witte.
20 sarassa maleijen.
2 picol 10 cattij poetsjock.
1 cintan.
20 cattij schiltspadts hoorn.
1 picol 50 cattij draecken bloet.
10 ellen root laecken.

Dat hij uijtt d'instructie (aenden coopman Sourij behandicht) hadde verstaen, dat wij aende assistendt Dorhoudt op Palimbangh de laetste plaetse inden raet hadde gedefereert, daer op dienende dat de selve nu niet wel conde largeeren, vermits 't comptoir jegenwoordich maer met 2 assistenten versien ende hij selve met de coortse bevangen was, tot besluijt van wegen den persoon van Johannes Goessens de Jonge per 't jacht Battavia door onse ordre gelargeert testimonieert dat de selve een nuchteren jonghman ende boven sijne jaeren van een seer goet oordeel, vertrouwe als gestadige exercitie ende een vaster ouderdom daer bij comen, dat binnen corten tijt (door een eerlick comportement) de hoope van zijne vrunden sal overtreffen; daer toe hem Godt Almachtich sijnen seegen gelieve te verleenen. Amen.

23 ditto vertreckt tjacht de Bardis nae den hoeck van Crawangh om hout.

Ditto comen twee vliegers een van Bantam ende een van Tanhaera met hoenders ende cierij.

Ditto vertreckt Bingingh nae Bantam met een tingangh uijttvoerende 50 massackx schootels.

Ditto arriveert alhier Godt danck in salvo 't jacht Santvoort vande custe Choromandel met een cargasoen monteerde volgens facture ƒ 70044.4.11, bestaende sommierlijck inde naervolgende coopmanschappen, namentlijck:

Van Paliacatte.

98 packen diversche sorteeringe cleeden
5 d^os witt cattoene garen

41 lasten ofte 3084 panna rijs
700 stucx off 72275 ℔ caliteurs hout
5817 ℔ witte bengaelse zuijcker in 40 packen
22 packen seijlgaren wegende ℔ 2000
5 blasen indigo wegende ℔ 488
251 rochevellen in een pack
Monteerende met ongelden . . . . *f* 42314.5.—

Van Masilipatnam.

59 packen diversche sorteringe van cleeden ende	bedragende met d'ongelden	
6 d[o] root cattoene garen	'tsamen . . .	„ 27729.19.11

Somma monterende de coopmanschappen per Santvoort vande Cust Choromandel ontfangen . . . . *f* 70044.4.11

Daermede becomen brieven vanden E. heer gouverneur Carel Reijniersen, gedateert primo Martio passato int casteel Geldria op Paliacatta aenden Ed. h[r] Gouverneur Generael ende Raeden van India vande naervolgenden sommarischen inhoudt.

Eerstelijcken hebbende sijn E. ons door copia missive vanden oppercoopman Jacob Mahuijsen uijtt Ouglij gedateert 4 December 't gepasseerde aldaer tot dien tijt genotificueert, adviseert dat op 14[en] Februarij op Paliacatta gearriveert sij 't voorschreven jacht Zandtvoort doch dat daermede geene brieven van d[o] Mahusen uijtt Pepeleij becomen hebben, sulcx verhindert zijnde door de naervolgende substantiele oorsaecken, bij nevens gesondene copias der missiven van dato 16, 20, 22 ende 24 Januarij passato door d[o] Mahuijsen ende de raede vant gemelte jacht Santvoort (ter reede aldaer) over ende weder aen maelcanderen geschreeven, soodat zijn E. ons vande voordere particulariteijten ende openinge vanden handel mitsdesen niet hadde connen dienen, dat S[r] Mahusen ende bij hebbende raeden gesien ende gespeurt hebbende dat in Ouglij voor de Comp[ie] geene segure noch vaste negotie ongeacht het tweede door S[r] Barent Pietersen overgesonden firman bij de Mooren te erlangen zij, noch te verwachten soude hebben, maer bij continuatie doorgaens volgens de dagelicxse ondervindinge met noch veelvoudighe onlijdelijcke vexatien ende monopolien gequelt te worden subject wesen soude, gesamentlijck in conformite van zijn E. ordre geresolveert hadden op te brecken ende Ougelij te verlaeten omme de handel in Pipelij te hervatten, oversulcx naer dat alles gescheept was, den 29[en] Desember van Ouglij de Ganges affgedreeven zijnde, den 13[en] Januarij voor Pipelij ten ancker gecomen waeren, dat den gouverneur hem over haere compste seer vergenoecht gethoont, ende op haer versoeck den vrijen lieberen handel met een manier van een verleent caul ('t translaet daer van sijn E. seght copie te senden, maer niet

vernomen) toegestaen hadde daerop S[r] Mahieusen met de weijnighe resteerende coopmanschappen naer landt gevaeren, gebeurt zij dat de Portugeesen (tusschen Bengale ende Aracan hun onthouwende) met 15 sielias aldaer gecomen waeren, de reviere van Pipelij tot den 25[en] continueelijck soo nauw beseth houdende, dat geen vaertuijch aen noch van landt comen conde, de raeden op tjacht oock geleth hebbende dat hun water en de brandthoudt zeer mineerde, 't mousson opt alder uijtterste ende sooveel als verloopen was, ende geene apparentie siende de schuijt ende boodt neffens 25 persoonen (daer S[r] Mahusen meede aen landt gevaeren was) aen boort te sullen comen, gesamentlijck goetgevonden hadden onder seijl te gaen, omme bij langer vertoeven niet van de reijse de retour versteecken te blijven, etc., enfin dat sijn E. 'tnaerder schrijven van d° Mahusen overlandt dagelicx te gemoet was siende.

Dat de resteerende onvercochte coopmanschappen van Ouglij te rugge gebracht ende [te] Pipelij gelost bestonden int naervolgende monteerende t' samen *f* 5175.0.15:

39 ℔ steelen van nagelen
3732 ℔ rompen
10000 ℔ Japans cooper
1336 ℔ campher
1359 ropias contant ende eenige menudentias.

Ende zendt zijn E. de negotie boucken van Ouglij van 't geene 't voorleeden jaer aldaer verhandelt, daerbij conde beooght worden hoe op de vercochte gaeren geavanceert zij (ongelden, schenckagie, &[a], afgetrocken) *f* 13090.15.3, waer tegen sijn E. op de boucken vant fort Geldria op Paliacatta noch hadde affgeschreven R[a] 3121, soo veele aen den cahora volgens des Nababs firman gedwongen waer geweest te betaelen (als hun ontstoolen) daer zij 't comptoir Geldria [mede] hadden belast namentlijck:

2200 ropias gerechticheijt vande verhandelde als weeder geprocureerde goederen int generael in twee reijssen 't voorleeden ende dit jaer aff ende aen gebracht.
450 ropias voor tol van 22 packen cleeden, voor desen daer soo langh gearresteert geleegen ende met Sandtvoort van daer naer de cust gebracht.
300 ropias gepretendeerde gerechticheijt voor de cahorij anckeragie voor de jachten in 3 reijssen.
135 ropias eenen Iewen Verhellen, sijnde tot opcoop van eenighe goederen versonden ende ten tijde vande questie ofte moeijten geapprehendeert, hem ontstoolen.
36 ropias voor 'thol int passeeren vant dorp Betour.

Somma 3121 ropias (als boven) sijnde *f* 3745.4, soodat de avanco op d° voijage suijver affgeschreven bleeff met *f* 9345.11.3.

Dat de coopmanschappen aldaer op veele naer den prijs niet hadden mogen haelen als a° 1634 in Arsepoer, Pipelij, ende daer omtrent vercocht waeren, dat insgelijcx de cleeden nu met Sandvoort van daer gecomen (uijttgesondert de salampouris die bij quamen) vrij te hooch ingecocht ende den prijs van voorleeden jaer seer veele exedeerden, veroorsaeckt zijnde, door de grooten die den handel meest impatroniceerden, int coopen ende vercoopen de prijsen nae haeren apetijt in stelden, daer door den gemeenen man soo publicq ende lieber als wel plegen met ons niet conden off mochten handelen, weesende meede een oorsaecke de geeijste ende noodighe sorteeringhen naer haer behooren niet conden becomen ende hun contenteeren mosten met 't geene hun gelevert wierden, soo anders wilde voldaen wesen.

't Cargasoen per 't jacht Sandtvoort van daer op Palicatte becomen monteerende ƒ 31651.1.1, te bestaen inde naervolgende coopmanschappen:

Stucx	4098	gebleijckte cassa	℔	615	salpeter.
Stucx	199	malemalis	„	5985	seijlgaren.
Stucx	16	deeckens	„	3006	harpuijs.
Stucx	421	sammen	„	958½	cattoenegaren.
Stucx	63	taffaceles	„	166	droge confiture.
Stucx	576	gingans	„	9873	olij gingelij.
Stucx	2022	salampouris	„	5112	olij van mostaertsaet.
Stucx	382	negros cleeden	„	6417½	booter.
℔	507	indigo	„	6867	witte suijcker.
℔	136222	rijs	„	18450	terruwe.
Stucx	773	ganins, enz.			

Vertrouwende ende [niet] twijffelende off sullen veel beeter in Pipelij als in Ouglij geaccomodeert weesen, soo inden lieberen onbedwongen handel, als beeter becominghe van ons noodige gerieff, met goede aparentie d'E. Comp^ie bij vervolch ende goeden iver van haere dienaeren eerlange de goede vruchten daer van sullen genieten, ende dat men vervolgens de Portugiesen de vaert op de Ganges oock soude connen affsnijden ende beletten dat op Ouglij (daer de Portugiesen nu alleen hunne vaert sullen hebben) geene handel gedreven con werden, wesende sulcx den besten middel omme die van Ouglij met der tijt tot onser devotie te dwingen.

Tot voorcominghe vant perijckel der seljassen als capteringe van meerder avantagie op 't Portugies vaertuijch nae Ganges navigeerende, item tot behoorlijcke besettinge vant selffde vaerwaeter 't jacht Souborch alderweegen door 't vlodt gaen (sonder perijckel uijtt ende incomende) seer bequaem soude wesen ende dat sijn E. ten aensien vant weijnich aldaer hebbende capitael, wel soude inclineeren gemelte Souburch met sulcx als aldaer dienstich t' equiperen ende per den eersten derwaerts voor uijtt te senden, doch om daer in zeeckerder te gaen eerst schrijven van Sr Mahuijsen affwachten soude, ende wenste zijn E. dat daertoe met pertije realen versien mocht wesen, ons recommandeerende bij sendinge van

ditto spetie te gedencken de halve vrijwilliger als de geheele getrocken ende advenant oock meer rendeeren soude.

Vermoedende sijn E. dat wij met de voorschreven aengecomen 4098 stucx cassen voor eerst genochsaem voorsien souden weesen, die oock bij faute van groove bettillis soude connen dienen, doch van voorder tot naerder onse ordre surceeren soude, eenelijck ordre gevende tot partije geeijste rarefique cassen.

Soo den indigo niet beeter te maecken in gewoonte conde gebracht worden sijn E. 't voorder coopen vande sulck als dese mede soude op seggen, insgelicx de drooge confituuren alsoo de weinige gecomene ondienstich ende sooveele besonders niet, dat meriteerden gesonden te werden.

Salampouris hadde in geene connen verstaen door dien alle rouw op de bleecke wierden gedaen.

Alhoewel 't gaeren goetcoop, presumeerde dat ons (door dien seer slecht) niet soude gevallen, weinich dat gans snoot was, hadde zijn E. uijttgeschooten ende daer behouden ende soude zijn E. daerover nae behooren derwaerts carteren; wasch, droguen, ginber nochte rouwe zijde in Ouglij geene te becomen; een Moorsche champangh (in Pallicatta t' huijs hoorende) van Maniecquepatnam gearriveert weijnige heel slechte zijde hadde meede gebracht, aldaer ingecocht a 3½ ropias 't ceer ofte 140 realen 't picol die vercoopende 4 a 25 pagoda d' man van 24 ℔ doch egeene quantiteijt inde Maniecque voorschreven te becomen waeren.

Alsoo de jachten uijtt Pegu noch niet compareerden als andere consideratien om de cust niet gants t' ontblooten, niet als Santvoort ende Souburch bij der handt sijnde, sijn E. in bedenckinge geweest sij Santvoort te largeeren, te meer Souburch als vooren metten eersten voor uijtt nae Bengala diende te gaen.

Echter alsoo sijn E. Santvoort voor eerst op de cust niet te gebruijcken geresolveert hadde, 't selffde met de cleeden ende coopmanschappen hier vooren int hooft deeses gespecificeert herwaerts te despagheeren, opdat wij ons vande Javaense sorteeringen, den rijs last, roodthout, als anders mochten dienen, waertoe zijn E. te meer inclineert op vertrouwen alsoo 't selffde ondiep gaende ende weerbaer opde cust, insonderheijt Bengale, seer dienstich was, wij hem 't selffe weder prompt souden laeten toecomen om tegens den behoorlijcken tijt vande despeche naer d° Bengalen te gebruijcken.

Dat onder de tapesarasses bij een pack n°. 187 ordinari groove tapis van Poelscheere daerinne 8 corgie vermengt met swarte blomen, ende alhoewel wij dese soorte hadden affgeschreven, zijn E. nochtans genootsaeckt was geweest t' ontfangen ingevalle niet wilde gedoogen andere 52 corges ditos van Poulor Chere sonder swarte blommen in handen der Engelschen soude comen te vervallen, te meer alsoo zijn E. een monster van diergelijcke soorte met swaert vermenckt, voordesen was toegecomen oock geresolveert hadde dese 8 corgie (alsoo de selve voor Jambij dienstich waeren) aen te slaen, ons

waerschouwende dat ondert Guinees 5 packen van n°. 176 tot 179 ende 180, houdende 't samen 100 stucx gebleeckt linnen van Poulo Chere sijn, die vrij wat slecht, oorsaecke aldaer eerst nieuw int werck gestelt waeren, twelck metter tijt staet te beeteren.

Item dat de 90 stucx taffachelas gingangh in 't pack n° 233 op de gesondene monsteringh voor de rijcx raeden van Japan gesonden sijn, datt 200 stucx veel fijnder (diergelijcke als een stuck boven in ditto pack leggende) onderhanden waeren, die vrij hooch op prijs loopen zouden, de welbevindinghe vant voorschreven pack n°. 233 sijn E. gaerne verstaen soude.

Noch sende twee packen n° 65, 66 met dutaij chalapour ende een d° n°. 64 met commerband behaer in Persia in Couare doen maecken, sijn E. hadde beoocht bij missive vanden assistendt Tack uijtt Arga aen S[r] Barent Pietersen geschreven, hij ditto soorte in 't affgaen tot veel minder prijs gecocht hadde, soodat deselve op de cust te procureeren voortaen wel mocht excuseeren, ten ware in deucht veele differeerden, ende is zijn E. van opinie, dat eenighe andere sorteeringe voor Persia met den incoop vande cust (bij die indo voorschreven quartieren) meede verscheelen sal doch de preuve van d'een als d'ander 't seecker oordeel daervan sal geven.

Dat sijn E. 't maecken van 't Guinees linnen, door d'Engelschen in Cangiewaerom in 't werck gestelt, hadde gestut ende soo verre gebracht, dat voor hun geen meerder soude gemaeckt worden, maer de weevers soo haer maer met contant conden gaende houden alle int maecken van 't Guinees linnen tot onse devotie souden hebben, dat sijn E. 400 stucx 1¼ el breet, die voor haer waeren gemaeckt, hadde doen ondercoopen, ende op nieuws 1000 pagoden op 2000 stucx van behoorlijcke breete int werck gestelt uijttgetelt hadde, niet twijffelende (soo 't aen contant niet mancqueerde) ons geene 5 a 6000 stucx souden ontstaen ende alhoewel vooreerst wel wat duur soude vallen ons voor weinigen tijt mosten getrosten soo wij d'Engelschen daerin prevenieeren ende het heele werck voor ons in treijn brengen wilden, doch daer nae lichtelijcken geremedieert ende alles op behoorlijcken prijs conde gebrocht worden.

Dat het Engels schip den Thomas den 21[en] Marti de reede was gepasseert, gaende nae Poula Chera ende vandaer naer Bantam; sijn E. tot dato niet anders doort haestich vertreck van Chinnena nae Sinsier als alleenlijck int corte hadde connen vernemen, alsdat te weege soude brengen d'Engelsche aldaer geen sidtplaetse van negotie soude becomen, nog eene logie verwerven soude, maer van weegen 't verrichten van haeren coopman François Daeij in Poele Chera noch geene rescriptie op sijn E. missive gecompareert sij; dat Letsemanijck soone vanden oudsten broeder van Maleijen die hem in negotie alleene ende in partialiteijt tegens haere Comp[ie] eenighe jaeren herwaerts hadde gehouden ende oorsaecke was, dat d'Engelsche daer gecomen waeren, sich tot haer om met haer te negotieeren geneegen toonde, doch dat Chinnena voorschreven soo deselve het

haer behartigen wilde ten principale ofte wel in geheel 't selve conde voorcomen, dat zijn E. oock niet stil en soude wesen, hem Chinnena daertoe te beweegen, ten selven fine aenden vader van gemelten Letchina oock gecarteert hebbende, ende 't slimste zij dat Chinnena met de zaecken van Siensier dusdanich geoccupeert ende bij de groote d'handen soo vol wercx hadde, dat soo veel tijts niet affbreecken conde om eens bij zijn E. te compareeren, noch op haer negotie behoorlijck regardt te nemen; dat aende persoone vanden overleeden Maleijen seer veele hadden verlooren, gelijck zijn E. meer ende meer vermerckten, door het groot verschil tusschen den jegenwoordige ende den voorigen tijt van d° Maleijen, hunne zaecken nu (nergens naer) soo veele noch soowel als in dien tijt ter herte genomen werdende.

Dat sijn E. seedert 't vertreck van Wessanen niet anders als 22225 ℔ cooper a 70 pagoda de baer hadde connen debiteeren vermits d'inlantse revolten ende oneenigheeden onder de grooten door de neijcken van Tansjouwer ende Madera op 't bijeencompste (per zijn E. voorgaenden gedenoteert), veroorsaeckt noch dagelicx toenamen van alle canten vast doende waeren volck te vergaderen, met apparentie soo in corten met den anderen niet quamen te verdragen, niet anders als een groote beroerte doort geheele landt daer uijt stonde te resulteeren, ter selver cause oock den vertier onser coopmanschappen seer soude comen te stuijten ende installich te worden, de coopluijden om de selve te vervoeren op de weegen noch int landt op geene plaetsen dervende vertrouwen, dat sijn E. daer door oock al om contanten benoodicht waer ende de coopluij op haer contracten niet wel conde versien, vreesende oock, dat 't werck omtrent Guinees linnen, indigo als salpeter daer van aen sijn E. pertije uijtt 't landt te brengen toegeseijdt sij, niet behoorlijck soude connen gaende houden, enz.

Ende alsoo in Masilipatnam den soberen afftreck der coopmanschappen, insonderheijt rompen, macis, campesihoudt, enz., oock noch continueerde, scharsiteijt van contanten tot providatie van de innewaertse comptoiren quam in te vallen, sijn E. hadde doen resolveeren (om d'Engelsen ende Deenen inde procure der retouren voordeelen (als zijnde nu int hardt vande tijt) aff te sien) eenighe contanten tot 1 a 2 per cento voor eenen tijt op intrest te nemen, omme neffens geseijde natien 't werck van onser zijde ten principalen meede gaende te houden ende de wercklieden bij stille sitte niet te laeten vervreemden ende gedoogen, andere meesters te zoecken, enz.

Dat zijn E. van op 29 Marti was toegecomen eenen missive vande E. Barent Pietersen uijtt Suratte dato 13 Januarij neffens copija van een derde geprocureerde firman vanden grooten mogol ofte coninck Chajean tot den liberen handel in Bengala gequoteert n° 4 daer van d'orgineel aenden oppercoopman Jacob Mahuisen over Agra was gesonden, luijdende van woorde te woorde soo volcht.

Translaet uijtt d' copia vant derde firman 't welck zijne Maijs[t] den grooten mogol ofte den coninck Chajean aende Neederlantsche Comp[ie] om lieber ende vrij in ende door gants Bengale te moogen negotieeren, mitsgaders hoeveel d'gemelte Comp[ie] aldaer voor tol van incomende ende uijttgaende goederen betaelen zullen, in Sijandijgatij int leeger in November 1636 heeft [verleent], welckers inhoudt ende lectura luijdt als volcht.

Alle gouverneurs, overste gebieders, stadthouders ende bevelhebbers in Bengalen, sij condt hoe de Hollanders (d'welcke machtige coopluijden zijn) aen mijn een firman hebben versocht om alderwegen in Bengala, soo in Ouglij als andere plaetsen met haer scheepen te moogen comen handelen ende voorders haeren handel met hun coopmanschappen lantwaert inne te mogen drijven, soo ist, alsoo wij bericht zijn dat onse landen in Bengala, door de handelinge van dese natie seer sullen verrijckt ende ons incomen vermeerdert werden ende oock dat onse vasaelen aldaer door dittos handelinge seer veele zullen proffijteeren, dat ick aen alle mijne gouverneurs, overste gebieders, stadhouders ende bevelhebbers in Bengala beveelen, dat sij gemelte Hollanders 't sij in wat stadt, poorte ofte zeehaevenen daer sij soude mogen comen, over all den vrijen ende liebereu handel toestaen ende haer over all niet alleenelijck wel tracteeren maer oock haer in haere negotie naer haer uijtterste vermogen adjudeeren ende weeren sullen dat hun van niet eenighe overlast ofte empedimenten in haere negotie nochte aen haere persoonen geschiet. Invoegen tracteert haer soodanich in alles dat sij daer uijtt contentement ende geen missnoegen en scheppen, opdat sij dies te beeter in haere negotie mogen gehandhaeft werden, als om voorders voor te comen dat hun niemandt eenighe onlusten aendoen, soo willen ende begeeren wij dat onse gouverneurs ende opperste gebieders in Bengala selffs in persoon haer negotie sullen hanthaeven, item dat se oock haere zaecken die zij te verrichten hebben, selffs sullen verhandelen ende niet dat men d'Hollanders aen haere dienaers ofte minder bevelhebbers om dittos saecken te verhandelen, sullen renvoijeeren op[dat] dittos niet door d'nonchelance onser gouverneurs oft de begeerlijckheijt haerders dienaers in 't een off 't ander vercordt werden. Soo UE. haer dan in alles wel tracteert, ende haer in haere negotie adjudeert salt niet mancqueeren off de gemelte Hollanders sullen daer over een goet genoegen scheppen, ende onse landen meer ende meer van tijt tot tijt met haere negotie verbeeteren.

Belangende hoedanich UE. met haer over thollen der incomende ende uijttgaende goederen handelen sult, 't selve hebben achter op dit firman geschreven, wij gebieden 't geene wij hier booven ende achterop 't firman geschreven hebben, met dittos sonder aff ofte toedoen, soodanich handelen sult, d'gerechticheeden die

aldaer voor desen genooten zijn, houden wij bij desen voor geannleert ende van geender waerden, maer Ul. sal op den vertooch van dit ons firman vande gemelte Hollanders den tol in soodaniger manieren voorderen als zij die in Suratte betaelen ende soo als ons de selve den gouverneur Mirmosa mitsgaders onsen cannagon ofte maeckelaer vande alphandigo in Suratta van alle Hollanders, Engelsche, Portugeesen, Mallabaeren, Armeniers ende andere coopluijden in reeckeningh gebracht heeft te weeten:

Van gemundt ofte ongemundt goudt ofte silver 't sij voor uijtt gaen ofte incomen 2 per cento, van alderhanden mantimentos voor uijttgaen $2\frac{1}{2}$ voor incomen $3\frac{3}{4}$ per cento, van indigo bijana voor uijttgaen ende incomen 4 mamoedij per pack van 4 man, van indigo chirchees voor uijttgaen ende incomen 3 mamoedij per pack, van nagelen, nooten, folije, vermelioen, quicksilver, solpher, loodt, tin, cooper, lijnwaet, &ª, wat goederen 't sonde moogen wesen voor incomen als uijttvoeren $2\frac{1}{2}$ per cento.

Voor oliphanten, paerden, cameelen, esels, bocken ende schapen uijttevoeren $2\frac{1}{2}$ per cento, voor provisie tot de voijagie als plunderagie tot des volcx lijffs cleedinge, daerinne sal men discretelijck handelen 't sij dat men wat neempt off niet.

Voor sondt in ende uijttvoeren 4 p^r cento.

Voor slaeven uijtt ofte invoeren 'alst Mooren zijn 12 ende abessies ofte andere 7 percento, boven dese tolle ofte gerechticheeden sullense noch aende maeckelaer ofte canagon vande alphandigo van alle incomende ende uijttgaende goederen voor maeckelaerdije betalen een per cento ende aenden siapper om de goederen te siappen 4 tacco ofte 8 peijsen per cento, omde volgende goederen uijtt landt met carren ofte anders in de stadt te brengen, off uijtt de stadt landewaerts inne te voeren, daer voor sullen zij voorde gerechticheijt vande poorte betaelen 't volgende:

Van nagel en folije, nooten, campher, quicksilver, benjawijn, cooper solpher, indigo, mirhe, catho ofte cathio van ider man 4 tacca ofte 8 peijs.

Van loodt, wacx, salpheeter, peeper, lack, ruijnas, hoonich, conservo, ofte confituren twee tecca ofte 4 peijs per man.

Van medicinale drogien, areecq, cocus, drooge ende natte dadels, hingo, safferaen, comijn, amandelen, hennip, zeep $\frac{1}{2}$ tecco ofte een peijs per man.

Voor buffelsleer $\frac{5}{8}$, ossen d° $\frac{1}{4}$ peijs van ider stuck, ende van schaepen leer 2 per corgie, voor houdt werck ende banboesen $\frac{3}{8}$ peijs per car.

Soo wanneer d'Hollanders met haer scheepen in Bengala comen, sullense gehouden sijn dat sij met geen geweer, 't sij met roers, piecken, houwers off anders als alleenelijck met een mes vermogen aen landt te comen, oock dat sij [met] geen meer volcx als met 20 off 30 persoonen teffens aen landt zullen comen ende dat als die te scheep gaen wederom ander in haer plaetsen comen mogen, &ª.

Actum anno Mahomet 1046 den 23^en dach der maent Sumadel Auwel, ende onser regieringe 't negenste jaer den 4^en dach der maent Aba.

Nota ondert firman heeft Affselchan, des coninex cancelier, met zijn eijgen handt geschreven (twelck niet veel goets is) alsdat de Bengaelse gouverneurs d' bovenstaende tollen, jegens die in Bengala genomen werden confronteeren ende dat sij voorderen zullen welcke den coninck de meeste proffijten geven.

Adviseerende voorts gemelte Barent Pietersen aenden E. gouverneur Carel Reiniersen in substantie door communicatie vanden Engelsen president in Suratte, hoe Mr Bornfort uijtt Goa per brieff van 9 Januarij aen hem president geadviseert hebbe, wegen de genomene resolutie der Portugiesen in Goa, van met haer bij een hebbende armada tegens d'onse niet uijttcomen, haere gantsche macht soo in balance te stellen, noch deesen jaere (soo d'onse de bhaere tot den uijttersten beseth hielden) geene besendinge naer Portugael te doen, de Cambaijse caffila door vreese (van d'onse aengehaelt te worden) tot dato desselven schrijvens oock was ingehouden, edoch dat sij preparaet maeckten om te vertrecken, ende des nachts dicht onderde wal verbij onse vloott te passeeren, &ª, ende aengaende capp^n^ Woddels consepten, haer intendit geweest waere in Goa een vaste factorie ende rendevoes te te maecken, uijtt Engelandt comende eerst daer te scaleeren, voorts door heel India te traffiiqueeren (buijten der ouder residenten comptoiren enz.) ende, enfin van ende over Goa hun retouren naer Engelandt te despacheeren oock een groote quantiteijt peeper vande Portugiesen te versoecken, hun inbeeldende dat door de Portugiesen naer Maccauw rijckelijck soude bevracht ende door den viceroij aen die van Maccauw gerecommandeert worden, tot de vrijen lieberen handel aldaer, doch dat den viceroij allen 't selffde hadde affgeslagen, ende tegens Mr Woddel ende Mr Mantelhij geseght hadde, dat haer niet vermochte vaste sidtplaets, logie oft factorie in Goa te verleenen soo lange van zijnen coninck (over den onderlingen provisioneelen gemaeckte trevis) geene confirmatie hadde ende op 't versoeck vanden peeper door langh aenhouden niet meer als 500 quintael geobtineert hadde, welcken peeper capp^n^ Woddel met een jacht d'aviso naer Engelandt te despacheeren voor hebbens was. Insgelijcx wegens 't versoeck om op Maccouw te mogen handelen geantwoort 't in zijn vermoogen niet en zij, sonder licentie van zijne Maijs^t^ haer aldaer handel te vergunnen, soodat capp^n^ Woddel cum socijs nochtans van meeninge waeren, nae de custe van Chijna te vertrecken, ende voorts den handel in Japan te versoecken, alsmede met een a 2 scheepen te onderstaen off benoorden Japan (doort Waijgadt) naer Engelandt niet soude connen retourneeren, enz.

Voorder oordeelt den gouverneur Carel Reijniersen dat alhoewel 't voorschreven firman vanden grooten Mogul, toucheerende den Bengaelsen handel wel strickte in gestelt, d'onse alsoo weijnich te staede ende bij de Mooren in extim brengen off voorderen sall als de voorgaende, te meer geleth sijnde opde appendix door de cancelier des rijcx met zijn eijgen handt daer achter aengeschreven, alsoo zulcke bijvoechsels voor sulcken volck genoech te kennen gegeven, ende bestandt

is om haere onrechtvaerdige actien ende proceduеren op te fonderen, sijnde zijn E. oock van opinie, al quamender noch soo veele firmans, d'onse nooijt tot het gewenste voornemen zoude geraecken.

24en ditto comen van Crawangh Cleen Enchuijsen ende Bardis met paggerhoudten.

Ditto arriveeren de naervolgende vaertuijgen:

1 wancangh (met eenen Chiamcko ende 45 Chijneesen) van Cheribon, brengende omtrent 15 lasten rijs, 15 picol peeper, 100 potten olij, 50 picol swarte suijcker ende andere cleijnicheeden.

1 giljon (met Sancka ende 15 Chijneesen) van Lassani met omtrent 100 picol swarte suijcker, 30 picol peeper, 20 picol siabe, 10 picol haijthaij ende ende andere cleijnicheeden.

Ten selven dagen vertreckt Bongsoe Chijnees nae Succadana met een bedar uijttvoerende 12 picol een cargie lamkins, 400000 praeda 5350 stucx groff porceleijn, 8 picol groff cooperdraet ende andere Chijneese waeren.

Ditto vertreckt recht door zee naer Taijouhan 't schip Amsterdam ende fluijtschip Oostcappel met haere ingelaedene cargasoenen t' samen monteerende volgens factuire de somma van ƒ 111044.3.12, geconsigneert aende E. hr Joan vander Burch gouverneur aldaer, bestaende ten principale in het naervolgende:

voor Taijouhan

104769	℔ loodt
48800	℔ giroffel nagelen
24400	℔ noote musschaten
266743	℔ peeper
1200	picol caliteurs houdt
10	stucx root carmosijn laecken
5680	℔ Neederlants iser
14	packen Choromandel ende Suratse cleeden
10	stucx parpetuaen
50	lasten rijs
200	grauwe hoeden
200	groove hembden
45	vaten vlees en speck
12	leggers aracque
4	leggers asijn
8	leggers Spaensche ende France wijn
4	vaten bootter
10	amen olij
50	potten clappus olij ende voorts eenige amonitie van oorlooge ende

medicamenten tot alles bedragende . . . . *f* 101403.9.4

item voort particulier comptoir Japan per t' voorschreven schip Amsterdam.

12200 ℔ giroffel nagelen		
6100 ℔ nooten musschaten		
40 catti campher baros	Bedragende te samen „	9640.14.8
300 stucx ten lijwaet		
90 stucx fijne taffaceles		

Somma voor Taijouhan ende Jappan *f* 111044.3.12

waerneffens per onse missive niet alleene beantwoort die van zijn E. gedateert . . . . (1) maer oock largo genotifiqueert 't geene tot directie van Comp^{ies} affairen, emplees ende benificieringhe van goederen, augmentatie van commertien, enz., neffens oversendinge van diversche copije van missiven, pampieren ende documenten noodich hebben geacht als largo int generaele copija boeck, onder dato 23 deser geinsereert staet, sijnde 't schip Amsterdam ten behoeven van 80 coppen van rijs, vleijs, olij, asijn voor 7 maenden geprovideert, geduerende de reijse 't vier nach om nacht bij beurten, doch 't schip Amsterdam de vlagge vande groote stenge gestadich vooren zall, met ordre inde Piscadoris ofte Pehu eerst te escaleeren ende ordre t'inneemen aldaer te lossen ofte voorts naer Taijouhan te zeijlen, volgens de daerover mede gegevene instructie.

26^{en} ditto vertrecken Cleen Enchuijsen ende Bardis nae Crawangh om aldaer de wacht te houden, zijnde voor een maent gefictualieert, enz.

D° vertreckt d'eerste alhier aengecomene Chijneese jonck, nachoda Jocklini, weder nae Chijna, uijttvoerende 1852½ picol peeper, 171¼ picol caijolacco, 51 picol 17 catti siabe, 7 picol 98 catti sandelhoudt, 1 picol 3 cattij poetsjock, 3 picol 45 cattij cattoen, 11 picol 77 catti caliteurs houdt, 23¾ picol steencroos, 2 gommen ende 50 bossen rottangh.

Ditto vertreckt de naervolgende vaertuijgen.

1 tingangh met eenen Rogat nae Banca, uijttvoerende 40 realen aen alderbanden cleijnicheeden.

1 wangcan (met Binga, Chijnees) nae Banjaermassingh uijttvoerende 22800 stucx groff porceleijn, 2 picol groff cooperdraet, 2½ picol benjawijn, 600 isere pannen, 1750 pampieren goudtdraet, 4 picol lanckins ende meer andere Chijneese waeren.

1 lamboe met Saecko Chijnees nae Bantam met 1500 stucx fijn porceleijn 5½ picol gantij, 3 picol ende 100 stucx isere pannen ende voorts andere chijneese waeren.

1 jonck (met een Suijen) naede Westcust van Sumatra uijttvoerende 4600 stucx groff porceleijn, 260 stucx fijne d^{os}, 200 isere pannen, 1800 pam-

(1) Niet ingevuld.

pieren goudtdraet, 1 picol lanckins, 5½ corgie cleeden ende andere menudentien.

1 gorab ende 1 lamboe — met Maleijers nae Indragieri met 15 corgie, 18 stucx cleeden, 1 picol lanckins, 300 realen aen diversche cleeden ende 400 realen aen diversche Chijneese waeren.

27 ditto vertrect eenen Candaele met een balouw uijttvoerende 43½ corgie cleeden, 1 picol lanckins, 1200 pampieren goutdraet, 19 picols oudt ijser, 1200 stucx groff porceleijn, 2 slaven uijtt de kettingh gelost ende andere waeren.

D° arriveert Chitti, Chijnees van Cheribon met een lamboe ende 19 Chijneesen, meede brengende omtrent 9 lasten rijs, 26 picol swarte suijcker ende andere kleijnicheeden.

Ditto arriveert het schip 't Seepaert en het jacht Cleen Hollandia uijtt onse vloote van defentie tot besettinge van voor Goa met facture van 't naervolgende door den E. commandeur Jacob Cooper in ditto scheepen doen scheepen, namentlijck:

18 packen cattoen van n° B.
50 corven seep.
4 persiaense paerden
ende omtrent de 300 knies.

Becomen oock neffens brieven vanden E. commissaris Gardenijs, copia vanden E. Barent Pietersen opperhooft in Suratten, item brieven vanden oppercoopman ende fiscael Joan van Twist uijtt Visiapoor ende uijtt de vloot van deffenci voor Goa een missive van gemelten commandeur Jacob Cooper, gedateert 23 April, daer van eerstelijck den teneur in 't corte ende vervolgens d'inhoudt van d'andere missiven voorschreven hier naer is volgende namentlijck:

Dat sijn E. den 11 Februarij passato met het criecken van den dage neffens de geheele vloote de anckers gelicht om gesamentlijck wat zeewaert in te loopen, maer wat lichter wordende onder zeijl hadden gesien ses galioenen met de kracke ende 40 fregadts van oorlooghe vant fort Aguade naer hun toegecomen, waer over zijn E. de seijlen laetende inneemen 't lieten drijven, soo dat door stilte den vijandt met zijn voorschreven navale macht 's naermiddachs tussen 3 ende 4 uuren bij onse vloote was gecomen, blijvende sonder te naederen aenden wint hangen op de lenckte van een half cartouw schoot met sijn snel geschudt ende extraordinaris schoon cruijdt ons 't rockgen wat aenpassende, sulcx onse vlootte met groote patientie alsoo met hun beste halve cartouwen niet toelangen, noch over den besten boech haer niet beseijlen conden, tot den donckeren avondt met des vijandts groot voordeel hadde moeten affwachten, als wanneer sijn E. ses glaesen t' zeewaerts om met cracht van zeijlen den loeff vanden vijandt te becomen overgeloopen en daer nae weder 6 glaesen naede wal met een lustige topseijls coelte gewent, doch den wal genaeckende weder 3 glaesen t' zeewaert geleijt met 't kriecken vanden dach weeder nade wal gewent zijn, soo dat den 12^en ditto wat lichter wordende, met de geheele vloote bevonden een cleijn mijltjen te loeffwaert vanden vijandt te wesen, dat daer door zulcken couragie onder 't volck was

verweckt, dat een lust geweest was om zien. Doch 3 glasen op den dach heel stil wordende, de scheepen ongemaniert waeren drijvende gelijckelijck met de vijandt omde Zuijt, dat zijn E. omtrent te 10 uuren den schipper van Voorburch aende respective scheepen hadde gesonden, omme de opperhoofden uijtt sijn E. naem aen te dienen, alsoo nu den vijandt inde lij hadde, dat hun eenparich op 't alderfurieuste met den zeewint soude aentasten, om alsoo gesamentlijck met den anderen te leven ende te sterven, dat daer op 's middachs tussen twaelven ende een uer den zeewint wat deur waijende zijn E. de bloetvlagge achter vande campangie ende een nieuwe prince vlagge vande groote stenghe hadde laeten waijen, gevende de leuse met een schoott groff canon tusschen twee halsen, voortdragende nae den Spaenschen admirael geseijlt soo naegecomen zijn, dat met zijn beijde bouchstucken hem welcomde, daer op dadelijck d'onderste ende bovenste laech was gevolcht, gelijck meede de scheepen Veer, 't Hoff ende Vlissingen hun deftich aengetast hebben ende zijn E. middeler tijt de kracke soo naer was gecomen, dat mender met een colff conde overheenen slaen, d'onderste ende bovenste laegh daer in leijde als wanneer d'andere scheepen meede met een voorsichtige postuere ende mannelijcke couragie den vijandt soo in gevolcht ende dermaeten gemateert hadden, dat hij niet anders gesocht hadde als van dese furie (de welcke geduert hadde tot een cleijn uuere nae sonnen onderganck) ontslagen te wesen.

Doch dat de scheepen 's Gravenhage ende Egmont weijnich ofte geen hulpe hadde getoont, alsoo de selven verre buijten schoots te loefwaert tot groote schande ende desreputatie (ten aensien van onse openbaere vijanden) waeren blijven leggen, echter dat de couragie van d'andere scheepen soo groot was geweest, datse gemelte 2 scheepen liever 20 mijlen in zee als voor hunne oogen hadde geweest, doende daerom (ende alschoon den vijandt hem heftich in postuere van deffentie stelde) niet te min hun devoir.

Ende dicifreert zijn E. dat dit voorschreven treffen geschiet zij omtrent 4 mijlen besuijden Goa, alwaer den vijandt savonts met den donckeren in een zeeckere com, tusschen den wal en onse scheepen beset sijnde, den geheelen nacht bij den anderen geleegen hadden, in welcken nacht onse scheepen alle hunne geleedene schade aen stengen ende rees (alsoo Uijttrechts voor stengh ende marseijls reede de novo was affgeschooten) soo veele doenelijck hadden gerepareert, item int voorschreven treffen niet meer als 7 dooden ende 45 gequeste (doch meest geneeselijck) gehadt hebben.

Dat den 13^{en} d° met lamieren vanden dach (heel stil zijnde) den vijandt (die op zij van onse vloote lach) met de fregadts alle zijnen galioenen bij de wall hadde uijttgebracht, maer dat zijn E. (door den schaers waijende zeewint) hun niet connende beseijlen, den vijandt boven stroom ende wint buijten schoots was blijven leggen, sijn E. vastelijcken gemeent hadde dat hij niet soude gelaeten hebben (met d'avantagie van windt ende stroom) op onse vloote aff te

comen, doch 't contrario daerop gevolcht waere, ende alhoewel zijn E. ende onse scheepen echter alle practijcken aenwenden om bij den vijandt te comen, maer 't voordeel van hunne fregats 't selve verhindert hadde, doch dat zijn E. tegen den avondt hun met laveren soo seer genaeckt was, datse onse vloote met hun snel geschut conde toereijcken, sijn E. met de scheepen alle devoir aengewent hadde wat zees te crijgen, ende andermael den loeff van hen lieden te becomen, om hun dan de novo (alsoo de couragie niet en hadden onder ons geschut te comen) op 't furieuste aen te tasten. Maer dat den 15^{en} d° smorgens (heel stil zijnde) den vijandt door de fregadts uijtt de voeten van ons geraeckt ende met de zeewint weeder naet casteel d'Aguade geloopen was, soodat nu voorde tweedemael door sijn E. seer schandelijck binnen haere forten gejaecht waeren.

Andermael repeteerende dat in dit treffen insonderheijt den 12^{en} derselver, die vant Hoff ende 't schip der Veer haer als deftighe opperhoofden hebben gecomporteert, 't schip Vlissingen tamelijck zijn devoir gedaen ende op 't schip Zeepaert (advenant hij was gemonteert) oock niet te seggen viel, dat zijn E. wel gewenst hadde, alle de scheepen hun devoir nae behooren mochten hebben gedaen, dat den vijandt (Godt de voorste) tweemael geslagen soude geweest zijn, enz.

Dat zijn E. vliegende advijsen hadde becomen, dat den vice admirael vanden vijandt 90 dooden soude hebben gehadt ende seecker zij dat in d° armade alle haere force ende macht soo van Goa als andere derselver quartieren geweest, item dat de maere overal langs de cust van India liep van seer groote schade die den vijandt onder sijn volck soude geleeden hebben.

Dat sijn E. nae dit treffen 2 scheepen ende een jacht naer Wingurla hadde gesonden, soo om waeter ende verversinghe voor de vloote te haelen ende de gequeste te verquicken als om eenige valsche geruchten die aldaer souden mogen uijttgestrooijt werden voor te comen, ende metterdaet te bethoonen den vijandt niet te vreesen, alsoo zijn E. maer met 5 scheepen voor de baij van Goa was blijven leggen.

Dat daerop den vijandt den 16^{en} d° smorgens (een uure nae sonnen opganck) weeder langhs de wal van Aguade was comen uijttseijlen, meenichte van fregadts om de galjoenen voort te roeijen, krijgende weeder de loeff van onse scheepen, doch dat zijn E. (vermits het stil was) met onse scheepen voor ancker was blijven leggen, maer dat den vijandt smiddachs met den zeewindt hem weeder binne zijne forten hadde gespoet.

Ende alsoo de scheepen int voorschreven treffen soo beschadicht waeren, de handen vol wercx hadden om deselve te doen repareeren, secht zijn E. dat de flauhertige schippers den bast vande strop ontcomen, ende met deporteeren van haere offitien vrij geraeckt waeren.

Dat den E. commissaris Arent Gardenijs den 14^{en} der maent April Middelburch ende Harderwijck met hunne ladinge van Suratten in de vloote

voor Goa ter reede wel was gearriveert ende tenselven dagen bij den breeden raet eenstemmich goet gevonden sijn, gemelte 2 scheepen van alle coopmanschappen te ontlossen ende onder de vloote te verdeelen, item 't Seepaert den 23en April aen ons te despacheeren vermits 't selffde de krachtige zuijt oostelijcke winden (op de westcust vallende) niet connende wederstaen, alsmede dat de vloote (weer ende windt toelaetende) tot ultimo April aldaer voor de baij van Goa soude continueeren.

Dat den ondercoopman Joan van Twist ultimo Martij van zijne legatie uijtt het hoff vanden coninck van Visiapour over Wingurla in de vloote gearriveert sij, desselffs verrichten wij uijtt d' g' annexeerde overgesonden pampieren souden hebben te vernemen, d'orgineele missive ofte firman vand° maijs' aen ons ter arrive op Batavia soude werden geentrengeert, doch de coppije per dese gequoteert n°. 12 oversendende luijden soo volcht:

Translaet van een firman in maniere van verseeckeringhe die den coninck sultan Mameth Idabra heeft doen verleenen aenden heer Anthonio van Diemen viceroij vande Hollanders ten versoecke van zijn ambassadeur Joan van Twist.

Aenden zeer geachten ende hoochgepresen leeuw vander zee heer Antonio van Diemen vice reij vande Hollanders in India, ick hebbe zeer grootelijck aen UE. begeert op het goet vertrouwen dat ick van UE. maecke om int mousson van September door UE. een vloote gesonden te werden met groote macht voor voor de bharre van Goa, ick sall vangelijcke aldaer te landen zenden een secours van volcq te paerde ende te vocth, opdatse met de Portugiesen cloeckmoedichlijck vechten ende de stadt van Goa veroveren met haere landen ende dat hij d' selve stadt met haere landen aen mijn gouverneur ende capiteijnen in doen leveren.

Ende ick sal aende Hollanders doen geven een plaetse in mijn landt, om te gaen en comen tot verrichtinge van haere coopmanschappen ende handelinge sonder verbonden ofte gedwongen te wesen door eenige persoonen ende arriveerende d'selve Hollanders in mijne havenen sall ick ordre geven aen mijne gouverneurs ende cappiteijnen, dàt zij d'selve sullen favoriseeren ende behulpich zijn, haer gevende alle noodicheeden soo van eten, drincken als andere zaecken totten oorloghe.

Ende overmits de Portugiesen 't contract vande paijs, ende d'oude vruntschap die met hun gehadt, gebroocken hebben soo geeve ick aende selve Hollanders oorloff, om in alle mijne voorschreven landen te comen ende leverende d'selve Hollanders aen mij d' voorschreven stadt van Goa met haere landen, soo sall ick gehouden zijn aen haerlieden te geven de helft vande incompste ende gerechticheeden, mitsgaders een plaetse waer dat zij lieden sullen gelieven, ofte inde stadt van Goa, ofte in andere mijne havens, waer dat sullen begeeren, int welcke sijlieden moogen verseeckert zijn, met goet vertrouwen ende comen tegen toe-

comende jaer voor de bharre van Goa ende dit contract 't welck ick met haer lieden gemaeckt hebbe sal van waerden zijn gelijck hetgeene dat den coninck Sicander gemaeckt heeft ende ten geenen tijden en sal ick daertegen gaen ende altijt 't selve naer comen.

Gedaen inde maent genampt Sonal 1046.

Tot conclusie mentioneert zijn E. hoe dat den fiscael Joan van Twist aldaer voorden secreete raede versocht hadde, in vertuijt van sijne commissie wegen den moort bij den coopman . . . . . (1) Smit in Persia tegen sijn eijgen persoon geperpetreert actie tegens desselffs naegelaeten goederen te moogen institueeren, dat daerover bij gemelte raede gearresteert sij hem aende Ed. heer Gouverneur Generael ende d'Raeden van India te adresseeren, alsmede wegen den oppercoopman Sonnius ende den schipper Joost Salters bij haer E. op 't schip Emelia per patria geordineert, wederom per 't schip Middelburch opgesonden ende inde vlootte van deffentie verdeelt waeren ende hoe den 22en April snaermiddachs (omde noort van daen comende) een Engels schip voor Goa geanckert was, enz.

Volcht (ten principalen) den inhout vande missive vanden oppercoopman Joan van Twist over sijne legatien aenden Coninck van Visiapour Sultan Memeth Idara van dato 14en Martij ende 22en April An° 1637.

Ten voorschreven dage namentlijck 27 Maijo becomen oock met 't schip Zeepaert ende tjacht Cleen Rotterdam brieven vanden oppercoopman ende fiscael Joan van Twist tot ambassadeur door haer Ed. gedeputeert aenden groott machtigen coninck van Visiapour van dato 14en Martio ende 22en April adviseerende van sijn verrichten in substantie soo volcht.

Eerstelijck verhaelende vande voijagie met de navale macht ondert commando vanden E. Jacob Cooper 9en November passato ter reede voor Goa gearriveert ende 't voorder gepasseerde tot ultimo December daeraenvolgende als, wanneer 't cargasoen tot den peeperhandel voor de cust van Malabar, gedestineert tot d' expeditie vande geprojecteerde legation aen zijne conincklijke Maijesteijt van Visiapour ende aenplantinge vande comertie in Dabul, onse waeren tegen peeper, contanten ofte andere courante waeren te verparteren geappliceert, ende zijn E. ten selven fine met ditto schip Egmont ende tjacht Voorburch (vande vloote inde bharre voor Goa leggende) vertrocken was, gelijck sulcx circumstantelijck uijtt de brieven vanden commandeur Jacob Cooper ende bijgevoechde stucken, van dato 4 Februarij passato den 10en Martij met 't jacht Cleen Rotterdam ons alhier toegecomen ende op dato in desen geverbaleert, gededuceert, enz.

Wesende dan den gesandt enden oppercoopman Joan van Twist als vooren

(1) De voornaam is niet ingevuld.

ultimo December van voor Goa vertrocken ende den 7^{en} Januarij daeraenvolgende ter reede voor Dabul voorspoedichlijck aengelangt, aldaer vanden gouverneur Pier Mamet ende de gemeente wel ende minnelijck ontfangen ende getracteert, dat zijne Maijesteijt naert hoff van Visiapour de weete gedaen, den 27^{en} d° 't coninckliijcke firman (van vrijelijcke te mogen operijsen) becomen zijn E. den 30^{en} d° met zijn suijte de reijse aengenomen, ende den 13 Februarij binnen Visiapour gearriveert zij.

Dat zijn E. in Dabul doordien deselve plaetsen (die te vooren soo florisandt was geweest) door de geweesene calamitcijten van sterfte seer verwoest ende in neeringe zeer gedeclineert, geenige coopluijden hadde connen aentreffen, ommo soodanighen mede gebracht groot cargasoen, ofte 't meerendeel van dien te benificieren ende derhalven tot versterckinge vande vloote met partije beesten ende andere verversinge d° schip ende jacht weder terugge nae Goa gedespacheert hadde, dat naer hun vertreck van Visiapour in Dabul verscheenen zij d'h^{r} Ramadhan ambassadeur vanden sultan Mameth, coninck van Melinde ende zijn E. aengedient hadde hoe dat hij 2 jaeren geleeden voor de bhare van Dabul aen boort was geweest vande scheepen Veer ende Nieu Hoorn ende aenden E Barent Pietersen opperhooft in Suratta zeeckeren brieff door den voorschreven coninck sijnen meester aende generael van onse vloote met aenbiedinghe van vruntschap ende alle hulpe tegen de Portugeesen geschreven, hadde behandicht maer tot dato geen antwoort becomen, verclaerende zijne maijesteijt daer toe als noch seer geneegen te wesen, dat zijn E. daerop in substantie geantwoort hadde dat bijaldien zijn wel gemelte maijesteijt sijne armade de remas te zee brengen, ende bij onse vlootte voegen wilde dat wij tegen fin September ofte medio October uijtterlijck met onse scheepen in goeden getalle op de custe van India verschijnen souden, omme gelijckerhandt met des coninck van Visiapours behulp Goa op nieuws te besetten, ende den toevoer aen alle canten aff te snijden, gelijck zulcx largo per naervolgende copia missive door zijn E. in dato 26^{en} Januarijo aenden coninck van Melinde geschreven gequoteert n° 10 gededuceert:

Joan van Twist oppercoopman ende fiscael over de vloote van diffentie op de custe van Indien jegenwoordich gecommiteert in ambassado aen zijne Maijs^{t} van Visiapour, wenst den groot machtigen Sultan Mameth, coninck van de custe van Melinde sijne vruntelijcke groet met aenbiedinge desselffs dienst.

Grootmachtigen coninck het heeft de hoochgeachte h^{r} Antonio van Diemen Gouverneur Generael ende de heeren Raeden van India over den Neederlantschen staet in Orienten, weegen de doorluchtige ende grootmoogende heeren Staeten Generael vande vrijgevochten Neederlanden, sijn vorstelijcke genade Frederick

Hendrick prince van Orangie, enz. ende de edele heeren bewinthebberen vande vereenigde Oost-Indische Comp[ie] gelieft den manhaften ende vermaerden heer Jacob Cooper als commandeur ende capiteijn generael met een voortreffelijcke vloote van 14 wel gemonteerde ende tot oorlogh uijtt geruste scheepen naer de quartieren van India uijttesenden omme niet alleenelijck de Portugiesen onse gesworne vijanden alle moogelijcke affbreuck soo te waeter als te lande te doen, maer meede om met zijne Maijs[t] van Visiapour ende alle andere coninghen, princen ende potentaten onse vrunden in naerder verbondt ende unie te treeden ende de selven tegen de voorschreven Portugiesen (vijanden vande gemeene vrijheijt) alle mogelijcke hulp ende bijstandt te doen, tot welcken eijnde met onse vloote omtrent drij maenden geleeden de custe van India ende de bhare voor Goa hebben aengedaen, sendende vier van onse scheepen gelaeden met diversche sorteeringe van wel getrocken coopmanschap tot vervolch van onsen handel, trafficque ende commertie in den handel van Indostan ende Persia naer Suratte ende Gamron in Persia met de resteerende 10 scheepen leggen voor de baij van Goa int gesichte van de Portugiesen casteelen, haere galjoenen ende fregatten, die wij alle uuren in zee verwachten om ons slagh te leveren ofte anders den E. h[r] commandeur voornemens is, haer mette eerste geleegentheijt onder hunne sterckte te gaen bespringen, ende om inder daet te betoonen de goede wille ende resolutie die den welgemelten hoochgeachten heer Gouverneur Generael ende d' Raeden van India altijt gehadt ende noch hebben, om alle monarchen ende potentaten van dese contrije te behaegen ende dienen, soo heeft den voornoemden capp[n] generael uijt den naem ende van wegen haere doorluchticheeden mij als eenen expressen ambassadeur naer 't hoff van zijne coninckliјcke Maijs[t] van Visiapour gelieven op te senden omme zijne Maijs[t] haer Ed. goede genegentheijt ende assistentie met onse scheepen te waeter tegen de meergenoemde Portugiesen sijn ende onse doot vijanden aen te bieden, met toeseggingo dat, gelijck wij met onse vloote Goa te waeter beslooten hebben, onse souvereijne voornemens zijn, jaerlicx daer inne te continueeren, sulcx bij aldien zijne Maijs[t] van Visiapour die machtich van volcq is, sijn leeger te lande voor Goa brengen ende den toevoer aen die candt affsnijden wilt, Goa sich eerlangh in zijne Maijs[t] handen sal moeten overgeven, om welck dienstelijck voornemen hooch gemelte Maijs[t] van Visiapour voor te dragen, wij met twee scheepen deese bander van Dabul sijn aengelanght, alwaer ons is comen saluteeren den E. h[r] Ramadhan ambassadeur van uwe coninckliјcke Maijs[t] int rijcke van Visiapour, die uwe Maijs[t] goede genegentheijt tot de Hollandsche natien, ende alle hulpe tegen de Portugiesen voorschreven sijne Maijs[t] ende onse erffvijanden int langhe heeft voorgedragen, ende daerenboven versocht antwoort op zeeckere missive voor uwe Maijs[t] omtrent 2 jaeren verleeden door den selven h[r] ambassadeur aende capp[n] van onse scheepen, hier ter reede behandicht, waer op wij niet hebben willen in gebreecken blijven, uwe Maijs[t] bij dese gunstige gelegentheijt van onse Edele heeren ende

superioren loffelijcke intentie, niet alleen ten dienste vande hoochgenoemde coninckljjcke Maijs' van Visiapour, maer mede tot behulp van uwe Maijs' ende alle andere monarchen, princen ende republijcquen te verwittigen ende daerenboven uijtt den naem ende van wegen de gemelte doorluchtige heer Gouverneur Generael ende Raeden van India onse principaelen wel te verseeckeren bijaldien uwe Maijs' (die verstaen van cleen vaertuijgh genoch versien is) zijne armade de remas ter zee brengen ende bij onse vloote voegen wilt, dat wij met goddelijcke hulpe acht ofte negen maenden naer desen welck sal wesen in 't laeste vande maendt September ofte int midde vande maendt Octoberis ten uijttersten met onse scheepen in goede getal opde cust van Indien ende voor de bhaar van Goa wesen sullen, omme aldaer met uwe ende sijne Maijs' van Visiapours behulp, de Portugeesen alle moogelijcken affbreuck soo te waeter als te lande te doen ende met uwe Maijs' ofte zijne volmachtige wijders te besluijten eenen goeden vasten ende oprechte vreede, mitsgaders vrijen toeganck in alle uwe Maijs'' coninckrijcken omme aldaer met onse scheepen te mogen comen trafficqueeren, handelen, coopen ende vercoopen, onse waeren ende coopmanschappen tegen de commoditeijten van uwe Maijs'' landen ende alsoo met uwe Maijs' ende zijne onderdanen te tracteeren, soo als vrunden ende bondtgenooten met maelcanderen gewoon zijn te doen, waerop uwe Maijs' antwoort, beneffens de toegeseijde effecten in toecomende met verlangen sullen tegemoet zien, ende middelerteijt van uwe Maijs' goede genegentheijt ende desselfs ambassadeurs voorstellinge de meer gemelte h^r Gouverneur Generael ende de Raeden van Indien mijne opperste heeren ende meesters rapport doen, diens antwoort uwe Maijs' ofte zijne gesubdeligeerde met den naesten te verwachten staet. In handen vanden heer Ramadhan gaet een cleijne vereeringe van specerije, die uwe Maijs' gelieft aen te vaerden in teecken van vruntschap, omme uwe Maijs' eenige voordere dienst te doen, sullen in geen gebreecke blijven. Godt beware uwe Maijs'' persoon in lange jaeren tot vermeerderinge van zijne princelijcke daden. In Chalha in Dabul desen 26^en Januarij a^o 1637, was onderteekent van uwe Maijs'' dienstwilltgen dienaer Johan van Twist.

Verhaelende sijn E. voorder hoe zeecker zij, dat gemelten coninck Melinde, een doot vijandt is van de Portugiesen en dat 4 jaeren geleeden de Portugeese fortresse in Bombassa stormenderhandt ingenomen, 150 naturelle Portugeesen neffens d'inwoonderen, vrouwen ende kinderen verslagen, ende de reste gevanckelijck wech gevoert hadde, enz.

Dat in Dabul insgelijcx met een vaertuijch van Mascatte ende Chaul, den coninck van Ormus (gaende naer Goa omme met den viceroij wegen 't recouvreren vant eijlandt ende casteel Ormus te delibreeren) aengelangt sij.

Item 23^en Januarij insgelijcx met vrachtgoederen ende andersints gelaeden in Dabul 't Engels schip de Swaen, comende van Suratten gearriveert sij, dat

d'Engelsen aldaer een comptoir ende 2 persoonen (tot opcoop van peeper) hadden, doch dat haeren handel nauwelijcx d'oncosten waerdich, hebbende 't voorgaende saijsoen in alles maer 52 candij ofte 200 picol peeper becomen, d'welck met 't schip Londen nae Bantam ende soo voorts nae Engelandt versonden was, doch niet tegenstaende de cleene quantiteijt de cladde soo danich daer in gebracht hadden dat de candij sijnde 500 pondt Hollands van 12 op 20 pagoden gejaecht hadden, dat gemelte schip de Swaen van Radjapour eene stadt ende bequame haven besuijden Dabul omtrent 200 man peeper a 12 larinen de man Surats met Virgeware gecontracteert afgehaelt ende voorts nae Goa gevoert hadde.

Den gesandt van Twist oversendt onder andere seeckere coopia extract uijtt den Persiaensen in Portugees ende voorts in Neederduijts overgeseth door Babacheijdo Mameth Regiauw, gouverneur van Ditcauli (een stadt omtrent Goa geleegen) aen den hartoch Mustafchan, vertrouder des rijcx van Visiapour geschreven, luijdende als volcht:

Tusschen de Hollanders ende Portugeesen is geweest een groot gevecht, in de Portugeese scheepen waeren veele fidalgos, edelen ende 6 capiteijnen met 100 fregatten van d'armade (wel voorsien van artilerije ende amonitie) comende tegen de Hollanders aengesicht tot aengesicht, d'Hollanders sonden 3 van haere scheepen nae de Portugiesen ende een van haer tot aen Nossa Senhora de Cabo, vechtende meer dan 3 uuren, dootschietende 4 fidalgos ende veele Portugiesen, d'eerste schooten deede om de Portugeesen haere masten te breecken, die met de 100 fregatten de vlucht namen, sijnde de galjoenen haer masten meest in stucken, in voegen, dat dittos Portugeesen heel bedroeft ende vande Hollantsche scheepen vervolcht in de bhare zijn vertrocken, enz.

Ende dat naederhandt eenige Benjanen van Goa gecomen, hadden gedivulgeert de Portugeesen noch twee mael uijttgeweest ende tegen onse vloote met verlies van veele eedelen ende soldaten slaechs geweest, den generael Antonio Felles de Meneses aen zijne quetsuere overleeden ende de galjoenen zeer beschadicht binnen Goa gecordt waeren, zulcx dat dit jaer niet wederom t' zee conden comen; van d'onse maer 17 a 18 ende vande vijanden ettelijcke hondert gebleven, dat door de besettinge ende victorie der onsen de Portugeesen sulcken vreese in Goa aengebracht, dat 'tmeerendeel op de casteels gevlucht souden sijn, over zulcx d'onse bij zijn Maijs[t] ende generalijcken bij 't gemeene peupel van Visiapour in grooten aensien, de zaecken dermate gevordert, dat zijne Maijs[t] t' eenenmael geresolveert (met ons secours te waeter) den oorlogh tegen die van Goa aen te vangen, te meer superstitierende op een 't voorleeden jaer inde lucht gesien gouden boom doorde teecken beduijders ende jesuijtten geinterpetreert op den onderganck vau Goa, dat sijn E. den 17[en] der voorschreven maendt Februarij door den hartogh Mustafchan vertrouwden des rijcx

voor sijne Maijs[t] gebracht, audientie becomen ende aen zijne Maijs[t] overgelevert hadde den brieff vanden commandeur Cooper luijdende volgens translaet gequoteert n° 5 als volcht:

Copie vande missive geschreven door den E. commandeur Jacob Cooper aenden groot machtigen coninck van Visiapour.

Grootmachtigen coninck, het heeft de hoochgedachte heer Anthonio van Diemen Gouverneur Generael ende raeden van India over den vereenichden staet in Orienten weegen de doorluchtige ende groot moogende heeren Staeten Generael vande vrijgevochte Neederlanden, sijn vorstelijcke genaden Fredricq Hendrick Prince van Orangie enz. ende de bewinthebberen vande generaele geoctroijeerde Oost Indische Comp[ie] gelieft mij met een bestante vloote, bestaende in veerthien wel gemontecrde ende tot den oorloogh uijtgeruste scheepen, naer dese gewesten uijtt te setten, omme niet alleenlijck de Portugeesen ons ende zijne Maijs[t] vijanden alle mogelijcke affbreuck soo te waeter als te lande te doen, maer mede om met uwe Maijs[t] ende andere princen ende potentaten onse vrunden in naerder verbondt te treeden ende deselve tegen de voorschreven Portugeesen met haere bondtgenooten alle mogelijcke hulp ende bijstandt te doen, tot dien eijnde omtrent 2 maenden geleeden met onse vloote dese custe van Indien ende de reede voor Goa voorspoedich hebben aengedaen, sendende 4 van onse scheepen geladen met veelderleij sorteeringe van welgetrocken coopmanschappen beneffens goede partije van contanten tot vervolch van onsen handel, trafficque ende commertie inde lande van Hindostan ende Persia, naer Suratte ende Gamron in Persia, met de resteerende tien scheepen leggende voor de baij ende reede van Goa int gesichte vande Portugeesen casteelen ende haere galjoenen, die wij alle dagen in zee verwachten om ons slach te leeveren ofte andersints met de voorderlijckste middelen voornemen selver onder haere forten te bestoocken ende om inderdaet uwe Maijs[t] te bewijzen de goede resolutie ende wille die den doorluchtigen heer Gouverneur Generael ende raeden van India onse souvereijnen altijt gehadt hebben om den selven te behaegen ende te dienen, soo hebben haer gemelte edelheeden mij belast uwe Maijs[t] haere goede genegentheijt ende assistentie naer vermogen aen te bieden niet alleen tot glorie ende welstandt van zijne Maijs[ts] coninckrijcke ende ondersaten, maer meede tot welvaert ende ruste van geheel de cust van Indien, tegens de onversadelijcke heerschappije ende begeerlijckheijt der Portugeesen ende haere aenhangers ons ende zijn Maijs[t] erffvijanden, met toeseggingh dat gelijck wij nu met onse vloote Goa te waeter beslooten hebben, onse principalen voornemens zijn jaerlijcx alsoo te continueeren, sulcx dat wij sijne Maijs[t] wel derven verseeckeren bij aldien uwe Maijs[t] (die machtich van volck is) sijn leger te lande voor Goa wilde brengen

ende den toevoer aen die candt affsnijden, dat Goa sich eerlangh in zijne Maijs[t] handen sal moeten overgeven, tot welcken eijnde ende om met uwe Maijs[t] uijt onse superioren naem eenmael te besluijten eenen goeden vreede ende vrijen toeganck in alle zijne Maijs[ts] landen, wij goet gevonden hebben onsen expressen gesandt met behoorlijck commissie ende volcomen last aen 't hoff van uwe coninckliicke Maijs[t] op te senden, waertoe wij (uijttwijsende de last van welgemelte haere edelheeden, den Gouverneur Generael ende raeden van India) hebben gecommiteert den erentfesten onsen beminden Joan van Twist fiscael vande vloote ende naesten persoon in onsen secreeten raeden, die den brenger is van desen, seer gedienstelijck versoeckende den voornoemde onsen gesandt ende broeder in alle 't geene hij uwe Maijs[t] uijt ons ende onse principalen naem sal voordragen volcomen gelooff te geven, ende wijders uwe coninckliicke Maijs[ts] faveur te laeten genieten op het welcke wij ons verlaeten, Sire, cussen de handen van uwe Maijs[t] met gebeeden tot den Almachtigen te beschermen den throon van uwe Maijs[t] in alle geluck ende salicheijt ende zijnen coninck-lijcken persoon in langhe jaeren. Int schip Uijttrecht ter reede leggende inde baij voor Goa desen laesten December anno 1636 was onderteeckent van Uwe Maijs[ts] dienstwilligen dienaer den commandeur over de vloote van diffentie ende de navale macht vande Neederlantsche Oost Indische Comp[ie] op de cust van Indien, Jacob Cooper.

Dat sijn E. daer op door den tolcq 't Pream Bulum (quadrerende op de gemelte inhoudt) repetitie in debita forma hadde laeten doen; sijne Maijs[t] naer dat den brieff doen lesen ende de commissie van mijn heere den prince van Orangie wel doorsien, in Persiaans hadde geseght, *bhoot coub* ofte 't is geheel goet, voorder dat sijn Maijs[t] op zijn E. versoeck lieberalijcken den lieberen vrijen handel in zijn coninckrijcke ende lande hadde toegestaen, belastende aen zijnen oppersten camerlingh den hartogh Mustafchan in alle wat versochten ons souden believen ende een firman geven laeten, doende zijn E. op d'affscheijt met een gouden laeckens mantel omhangen ende uijtt een gouden beecker bettel voordienen, dat daer op nae verscheijde communicatie gevolcht zij, dat zijn coninckliicke Maijs[t] affirmativelijcken belooft heeft, sijnen leger in competente getalle tegen de coomende maent van September verdich te houden ende soo haest onse vloote op de cust van Indien verschijnt nae Goa affte vaerdigen omme met ons secours de stadt van Goa aen alle canten te benouwen ende met Goddelijcker hulpe te bemachtigen ende onder anderen wel uijttdruckelijcken geconditioneert dat voor desen dienst ende hulpe van onse scheepen te water behalven vrijheijt van tollen noch souden genieten de helft vande gerechticheeden der afandigos ende incompsten van Goa, mitsgaders van allent geenen nae veroveringe binnen Goa soude bevonden werden, van goet, gout, silver, coop-manschappen, geschut, ammunitie ende andere gereetschappen, galjoenen, ga-

leijen, scheepen, jachten ende minder vaertuijgen, geen uijttgesondert, gelijck zijn E. seght breeder te zien sij bij de firmannen ende den brieff van hoochgedachten coninck aen Ed. h^r Gouverneur Generael geschreven ende met zijn Maijs^ts segel becrachticht, welcke copia van sijne Maijs^ts missive gequoteert n° 12.

Op dato ondert verbael vande missive vanden E. commandeur Cooper, doch aengaende de benefitien bij 't veroveren van Goa niet soo voorderlijck, staet geinsereert, dat de Portugiesen 't voorleeden mousson een schip van Dabul willende naer Persia ende Mocha aengeslagen ende de Mooren schandelijcken vermoort hebben, ende alhoewel den regeerende vice roij door sijnen affgesonden ambassadeur ende vereeringe van eenen overgrooten olijphant de voorgemelte aentastinge ende massacre van soo veele persoonen hadde trachten te ontschuldigen, doende de cappiteijnen in hechtenisse stellen ende zijne Maijs^t belooven haer naer verdienste te straffen, mitsgaders de becomen goederen aen d'eijgenaers te restitueeren, sijne Maijs^t dit alles ongeacht binnen Ragiapour een Portugies vaertuijch comende zeer costelijck gelaeden van Mascatte aengetast, de goederen bedragende ongeveer 6000 ducaten t' sijnen proffijte verbeurt ende de Portugiesen inde kettingh geslagen hadde, ende dat zijn E. door aenradinghe vanden hartogh Mustafchan ende andere eedelen onse geaffectioneerde vrunden de geprojecteerde presenten bedragende 700 realen met een juweel incoops costende 600 pagoden (omme met te meerder reputatie ende achtbaerheijt 't respect vande Neederlantsche natie ende d'honnorable Comp^ie te bewaeren ende soo machtigen coninck gonste t'onswaerts te meerder te trecken) hadde vergroot, enz.

Mentioneert dat vande gevangene Neederlanders int selffde rijck noch int leeven zij eenen Pieter Sachariassen van Amsterdam inden jaere 1619 uijttgecomen voor jongen met 't schip Noort Hollandt den stuerman Jan Pietersen Bout in Dabul, Claes Hendricksen in Visiapour ende Barent Sijmonsen chirugijn in Agra overleeden zijnde) dat desen Pieter Sachariassen int Moors geheeten Aebrahmi Aga naer 11 jaeren gevanckenisse door wantrouwe van sijne verlossinge hem hadde laeten besnijden ende eene Moorsche vrouwe getrouwt, maer niet tegenstaende alle devoir bij sijn E. aengewent, hem niet conde beweegen de selve te verlaeten, echter hem in dienst vanden hartoch Mustafchan onder een eerelijck tractement binnen desselffs paleijs met sijne familie te logieeren, gerecommandeert, achtende zijn E. hem bequam voor een tolcq maeckelaer ofte dispensier te gebruijcken, vermits de Moorsche spraecke ende dier landen gewoonten genoegsaem aengebooren zij, enz.

Verhaelt meede dat Wingurla sij overvloedich van water ende verversingh tot eenen matelijcken prijs, insonderheijt voor de vloote tot besettinge van Goa accomodabel, den vicereij don Pedro de Silva een oogh gehadt heeft omme door sijn fregatten ende armade de remas ons daer van te frustreeren, maer dat zijn E. ter aencompste in Visiapour van hartoch Mustafchan vertrouder des rijcx order gecreegen hadde aenden h^r Mameth Raja, gouverneur vande stadt Ditcauli (5

mijlen van Goa gelegen) de voorschreven haven van Wingurla met sijn soldaten te besetten ende tegen de dreijgementerende macht vanden vicereij te verseeckeren gelijck sijn hoocheijt oock beslooten hadde ditto baije van Wingurla te doen fortificeeren, opdat wij continueelijck buijten sorge ons gerieff van daer mochten becomen, want de generale Comp[ie] aen de plaets werckelijck geleegen ende bij gebreecke desselffs het niet mogelijck waere de besettinge voor Goa sonder den vijandt merckelijcke voordeelen met het over ende wedervaeren van Montedellij ofte andere waeterplaetsen in te ruijmen, te continueeren.

Dat den hartoch Mustafchan eerstelijck geinsisteert hadde dat aent hoff een persoon als agent soude laeten verblijven omme de Portugiese factien tot verhinderingh van dese vreede te beeter voor te comen, dat sijn E. 't selffde oock zeer dienstich achte, dat niet alleenlijck een persoon binnen Visiapour zijne residentie mocht houden, maer dat met den eersten een ambassadeur met behoorlijck qualiteijt per via de Choromandel derwaerts gesonden wierde omme niet alleen der Portugiesen archlistige desseijnen (als vooren) in tijts te prevenieeren, maer voornamentlijck het toegeseijde secours van zijne Maijs[t] tijtelijck te procureren ende te versorgen, enz.

Dat sijn E. met grooter eere sijn affscheijt vande Maijs[t] ende desselffs voornaemste eedelen vercreegen hebbende, den 20[en] Marti met sijn geselschap van Visiapour vertrocken ende ultimo ditto in de vloote voor Goa aengecomen zij.

Dat sijne Maijs[t] ende den hartoch Mustafchan opden affscheijt aen zijn E. vereert hadden twee schoone paerden met haer toebehooren de welcke zijn E. in de vloote voor Goa meende over te brengen, maer alsoo met het schip Egmont, de jachten Voorburch ende Cleen Hollandia naer de vloote voor Goa waeren vertrocken, 's coninex paert daervooren 500 pagooden hadden connen becomen, ter presentie van Lanadaar van Wingurla seer subitelijck was comen te sterven.

Dat alsoo S[r] Barent Pietersen hadde geadviseert met Viergeware in Suratte in tractaet staende over pertije peeper voorde Comp[ie] in Dabul ofte Ragipour t' ontfangen, vruchteloos gebleven was, doordien gemelte Viergeware hem hadde bericht die van Dabul uijtt vreese der Portugiesen haeren peeper aen ons te leeveren schrupuleerden, bericht ons den gesandt van Twist in contra dat zeecker sij de Portugiesen in Dabul ofte Ragiepour geene ofte, gaer weijnich peeper opcoopen, maer meest door Viergeware ende andere particuliere cooplnijden opgesamelt ende naer Persia, Suratte ende Mocha vervoert wert, doch wel waer zij dat d'onderdanen van sijne Maijs[t] van Visiapour door oude comptracten verobligeert waeren haeren peeper aen geen andere plaetse als de Portugeese havens te vervoeren ende ter selver oorsaecke de Portugeesen een schip van Dabul gaende naer Persia ende Mocha hadden aengeslagen ende de Mooren soo schandelijck vermoort, over sulcx sijne Maijs[t] voornemens sij de novo den oorlogh als hier vooren aengeroert tegen haer bij der handt te nemen, over zulcx eoncludeerende dat dien handel aldaer soo wel voor ons als voor d'Engelsche en

andere natien onbecommert sij. Dat sijn E. op 't retourneren van Visiapour tot ondersoeck des rijcx van Cunean ende oculaire inspectie vanden peeper handel der landen Canara, de stadt ende landtschap van Ragiebah alwaer den voornaempste stapel ende marckt vande peeper wierde gehouden, in passandt hadde aengedaen ende aldaer aengetroffen seecker machtich benjaens coopman genampt Kisseberpou; dat deselve in trocque van peeper off contanten gepresenteert heeft jaerlicx aen te nemen naervolgende waeren te weeten:

500 a 1000 man loot a $1\frac{1}{2}$ pagoden	de man Decans
1 a 2000 d° tin a 3 pagoden	
50 a 100 d^{os} macis a 30 pagoden	
1 a 2000 d^{os} cooper a 3 pagoden	
150 a 200 d^{os} Chineese zijde a 35 pagoden	
200 man radicx Chijna a 5 pagoden	
1000 d° sappanhoudt a $\frac{3}{4}$ pagoden	
4 a 500 stuck damasten a $7\frac{1}{2}$ pagoden 1 stuck	
4 stuck root laecken à 3 pagoden d'elle	
4 a 5000 packen ruijnas a 22 pagoden 't stuck.	

Aenbiedende jaerlicx daertegen te leveren 2000 candij peeper tot 22 pagoden de candij van 500 ℔ Hollants, sulcx zijn E. in passandt met gemelten coopman Kisseberpou (die doort houden van zijns soons bruijloffs feest besich was) geprojecteert, doch d'effectueele conclusie tot toecomende saijson uijtgestelt hadde, oordeelende dienstich met soo een persoon een contract van peeper tegen onse aentebrengen cargasoenen aen te gaen ende derhalve goedgevonden den ondercoopman Pieter Paets ende een assistendt (nae dat de naervolgende vercochte coopmanschappen in Wingurla geleevert ende 't gelt in handen hebben sal) naer Ragiebach voorschreven op te senden omme de geleegentheijt van dien handel nauwer te ondersoecken ende de contanten vande gedebiteerde goederen ontfangen op wissel naer Suratten ofte Choromandel over te maecken.

Niettegenstaende de devoir bij zijn E. ende den oppercoopman Benjamin vander Burch aengewent omme in Wingurla de cargasoenen voorde cust van Malabar tot den peeperhandel aengevoert te benificeeren, door de archlistige achtercoussicheijt ende frivoole excepten der Moorse coopluijden niet hadde connen effectueeren, totdat desen doortrapten hoop oogenschijnelijck begonnen te vermercken dat sijn E. geheel determineerde de voorschreven coopmanschappen van daer te retireeren ende naer andere landen te vervoeren, de voornaemste als onder anderen eenen Bogea Commenatij cum socijs alle rijcke ende treffelijcke coopluijden t samen gespannen ende van sijn E. 't meerendeel der cargasoenen (voor den ouden prijs) drij maenden naer d'aenstaende nieuwe maene sijnde 24^{en} April proximo in gouden pagooden van goeden allooije ende gangbare gelden te beter gecontracteert hadden, te weeten:

cooper a 5½ R^s solpher a 2½ R^s campher a 5 R^s looth a 1¼ pagoden nooten a 5¼ pagoden nagelen a 16 pagoden macis a 24 pagoden	de man Decans doende 27 man Decans 20 man Surats

suijcker a 13 pagoden de 12 man
laecken a 12½ pagoden d'elle.

Dat voort vermelioen wierde gebooden 11 ende voort quicksilver 9 pagooden ende niet tegenstaende den lagen prijs bij d'E. commandeur ende commissaris mitsgaders den secreeten raet verstaen sij voor dat gelden mach te vercoopen ofte naer Ragiebaaij, Bandar Ditcaulij ofte andere steeden daer meerder merckt haelen can te expedieeren.

Dat tot de benefitie ende leveringe der vercochte coopmanschappen mitsgaders tot den ontfanck der penningen op den vervaldach als vooren (door last van d'E. commissaris) den commandeur Cooper ende den raet aen landt geordineert sij den voorschreven coopman Pieter Paets met instructie substantierende soo volcht:

Instructie voorden ondercoopman Pieter Paets.

Dat hij Pieter Paets alle devoir sal aenwenden dat de voorschreven goederen spoedich aen de coopers gelevert ende buijten perijckelen vande Comp^{ie} ofte eenighe onbedenckelijcke toevallicheeden (des Godt verhoede) gebracht werden, wel lettende op het gewichte ende dat de contractanten geen meerder uijttslach crijgen als bedongen hebben, dat van gelijcken hij Paets inde betalinge wel scherp regardt sal nemen op het gelt ende insonderheijt de goude pagoden in dewelcke groot bedroch gelegen zijn, wel lettende dat niet dan gangbaer gelt ontfangen ende dat omme de penningen op Suratte ofte Choromandel soo tijdich over te maecken als mogelijcken [bevonden] wert, al soude hij de coopluijden voorde vroech betalinge rabat laeten corten.

Dat mede hij Pieter Paets bij aldien 't quicksilver door zijn E. niet conde vercocht worden, 't selffde in cocus doppen soude aenvollen ende voor alle voordere spillinge doen bewaeren, omme alsoo de selve naemaels met meerdere winsten te vercoopen ofte benevens hem op te voeren. Dat hij Paets, aengesien de generale Comp^{ie} om penningen in Suratte benoodicht is, ten ontfanck der penninghen vande vercochte goederen in aller ile nae de coopstadt Ragiebaagh zal oprijsen omme de contanten op wissel naer Suratte ofte Masulipatnam over te maecken.

Dat van gelijcke hij Paets grondelijcken hem sal hebben te informeeren

vande peeper off anderen handel inde voorschreven stadt van Ragiebaagh, trachtende met eenighe vande principaelste coopluijden, tot haer eedelen ofte desselffs volmachtigens toestemminge, een voorderlijck contract van aen te brengen cargasoenen aentegaen, hem wijders inde prijs, quantiteijt ende qualiteijt schickende naer den eijsch ende besluijt vande E. commissaris Arent Gardenis daer van hem copie verleene.

Ten laetsten den voornoemden Pieter Paets behalve de recommandatie van spaersaemheijt ende goede menagie meede hoochelijck bevoolen, met den h[r] Mameth Raja gouverneur ende cappiteijn generael vande landt streecken mitsgaders met alle andere groote en mindere goede correspondentie ende eenicheijt te houden, eenen igelijcken naer sijnen staet met alle eere ende beleeftheijt tracteerende ende bejegenende, enz.

Ende mentioneerde den E. fiscael van Twist voorder, hoe hij verstaen hebbende het rampsalich eijnde vanden oppercoopman Adriaen Smit volgens zijne commissie tegens desselffs naergelaeten goederen ende gagie soude procedeeren gelijck men tegen soodanighe moordenaers van haer eijgen leven gewoonlijck is te doen.

Mitsgaders hoe bij sententie vanden breeden scheepsraet de schippers van Egmondt ende 's Gravenhage omme dat zij lieden in de batalie tegen de Portugiesen armade uijtt Goa dato 11 ende 12 Februario hun niet vroomelijck geacquiteert noch den E. commandeur (soo hij seght) gesecondeert souden hebben te weeten Jan Jansen Cree van ambt ende gagie gedeporteert ende Jacob Jacobsen tot d'uijttinge van zaecken op 't schip Veere geconfineert enz.

Ten derden per missive vanden directeur Barent Pietersen uijtt Suratte dato 8 April 1637.

Beantwoordende onze missiven van dato 21 Julij over Choromandel bij hem den 14[en] October ontfangen ende vanden 23[en] Augustus per den E. commissaris Arent Gardenis met de scheepen Middelburch, Harderwijck, Emelia ende Swol den 18[en] November daeraenvolgende inde chom van Sualij gearriveert nementlijck:

Dat de cargasoenen door sijn E. inde quartieren van Guseratte ende Industan voor Batavia geprocureert, monteerende neffens bijgevoechde 40 sockels foelije . . . . *f* 320868.19.6

volgens de facturen gerepartieert sijn:

Int schip Emelia een cargasoen monteerende . . . . „ 160066.13.12

Int schip Swoll een dito bedragende . . . . „ 160802. 5.10

Somma *f* 32068.19. 6

Ende dat d'E. commissaris Arent Gardenis den 3[en] December met de voorgemelte vier scheepen nae Suratte genavigeert sij.

Dat zijn E. op onse ernstelijcke recommandatie met advijs vande commissaris Arent Gardenis ende oppercoopman Wolbrant Geleijnsen d'aengebrachte coopmanschappen in een pancado den 2[en] December aen Naen Parck Seraff op 2 maenden dach (volgens de specificatie aen ons toegesonden) vercocht heeft.

De contanten hadden zijn E. aende wisselaer vande Suratse munte, te weeten 13000 realen van achten, 60200 leeuwendaelders ende 100506½ rijcxdaelders, vercocht ende over zulcx volgens de geprocedeert sijnde specificatie verlooren de somma van *f* 5461.14.3.

Dat zijn E. met ditto ende deurgaens ingecomen contanten soo verre de selve conden reijcken afgeleght hadde de voor d'aencompste der scheepen tot de empleeos a deposito opgelichte penningen ende wijders een gedeelte van dien, tot den Negrepoursen lijnwaethandel nae Agra per wissel overgemaeckt, invoegen dat deselve soo cordt gevallen waeren dat de novo tot een begin vande procure van onsen eijsch als tot dagelicxse gastos al goede pertije a deposito gelicht hadde, en dat daer uijtt licht aftemeeten waere als de voordere procure behoorlijck vervolcht wert, d'E. Comp[ie] desen jaeren eenen swaeren interest op haer geprocureerde goederen dragen sall.

Omme van Suratte, Agra off Amadabat 40 a 50.000 ropias per Masulipatnam te trecken 't selffde in toecomende sonder verlies niet practicabel sij, alsoo men in Masulipatnam voor 3½ ropias ofte 84 stuijvers wederom een pagodo off 90 stuijvers 8 dagen naer zicht soude moeten betaelen ende de comptoiren daerenboven derwaerts over omme d'empleos in Paliocol, Datcheron ende Petapoulij gaende te houden haere contanten (gelijck per brieven van 9[en] September aen sijn E. uijtt Masilipatnam adviseerde) schaers bij quamen, derhalven ende om andere motijven bij sijn E. gededuceert ten dienste vande Comp[ie] niet geraden gevonden hadde eenigen wissel op Masilipatnam te trecken, ende opdat den jaerlijcksen vertier in d' Hindustanse quartieren vermeerdert, 's Comp[ies] avanso vergroot ende te minder contanten, daer op (principalijck aent silver) veel verlooren wert, derwaerts mochten senden den E. commissaris ende zijn E. beweecht waeren geworden met den befaemden Benjaensen coopman Viergeware ende Naen Seraff des Comp[ies] wisselaer een notabel contract op onse aprobatie aengegaen over diversche coopmanschappen, om dit loopende jaer met d'aencompste der scheepen in quantite ende qualite ofte soo veele van ider specij als bij ons sal werden gesonden in Suratte tegens contante betalinge tot diversche prijsen volgens extract ons specifice verthoont te leeveren.

Item sendt notitie van diversche coopmanschappen daervan geene prijsen hadde gemaeckt, maer souden deselve aldaer op haer aencomste ider spetie naer de courantste prijsen ende naede deucht soo als met sijn E. souden accordeeren betaelen, ons decifrerende de prijsen die ter aencompste nae gissinghe souden mogen haelen.

Dat met Viergeware ende Naen aengaende de giroffel nagelen geene

gesetten prijs hadde willen contracteeren, alsoo niet conde weeten hoe wij per den naesten de vente derselver souden mogen ordineeren, enz.

Gelijck vooren gementioneert waeren de jonghste gearriveerde ℔ 50000 nagelen volgens onse ordre (aen Naen) wel tot 37 realen vercocht omme daermeede te cladden, edoch den prijs in silentie heeft moeten blijven, uijtt vreese dat de gouverneur de selve mocht aenslaen, hem wijs gemaeckt dat a 54 realen gebrocht waere, ende oock zulcx dat Naen in sijn E. presentie aen Wiergeware de partije a 47 hadde gevent ende weeder aen Santidas $\frac{1}{8}$ paert vande partije a 54 realen, soodat desen prijs door de gantsche stadt ruchtbaer gemaeckt sij, als off de gantse partije aen hunluijden tot dien prijs vercocht waeren, enz.

Dat soo wanneer hij de nagelen aen Naen ende Viergewaere tot onse gelemitteerde prijsen compt te vercoopen, soo veele zij als off men haer soo veele gelts inde handt schonck gemerckt in de stadt door hun weder 54 r. worden vercocht gelijck anno passoto de cleene man a 39 realen van zijn E. hadde ingecocht ende weder a 187 realen de dubbelde man in Agra gedebiteert, weesende van advijs bij aldien wij int cladden der nagelen om derwaerts over tot veijle prijsen te venten continueerden, soodanigen grooten quantiteijt, ten minsten 200 a 250000 ℔ dienden gesonden te worden, daemeede men de groote hunne begeerte conde vervullen ende om te prevenieeren dat (doort op slaen vande groote) de nagelen binnen een jaer ofte anderhalff niet weder ten dierste mochten uijtt gevent werden noodich zij per de naeste besendinge al wederomme te continueeren, om haer onderstallich te maecken met sendingh van gelijcke groote quantiteijt, enz.

Dat sijn E. wel wenste alsoo de goenij aldaer slecht ende dier, moetende die 38 a 40 mamoedij per corgie betaelen, dat wij alle de nagelen, nooten ende rompen hem in goenij sacken mochten toesenden, dat niet alleene vaerdicheijt int lossen soude geven, maer dat de sacken tot packagie vande cleeden ende andere waeren souden connen dienen ende dat buijten de pertije cooper met Seraff ende Viergeware op leveringe genegotieert noch wel 650 a 700 picol om aen de Engelse president tot 20 mamoedij de man te venten, gesonden moogen werden.

Porceleijnen van diversche sorteeringen notifiqueert wat quantiteijt ende tot wat prijsen aldaer souden connen vertieren.

Ende sooder noch eenighe andere sorten buijten 't genotifiqueerde mocht wesen van elcx wat tot een preuve te senden dat bij aldien den Arabier in possessie van Mocha ende den handel open blijft opineert zijn E. dat jaerlicx in Suratte meerder sleet in porceleijn sal weesen, dat de Mooren dit jaer groote equipagie hadden gedaen 's conincx groot schip (Chihaija) oock met veel coopmanschappen ende cooplieden ondert convoij van d' Engels schip de Swaen derwaerts was genavigeert, ende soude sijn E. van dien handel exacten ondersoeck doen ende adviseeren, versocht diversche rariteijten ende goederen omme tot de schenckagie t' appliceeren (alsoo men bij den coninck ende grooten aldaer niet met leedighe handen most verschijnen) ende dat men om Comp^ies saecken

ende negotie ende der selver harten te gewinnen ende in Comp^{ies} negotie niet geimpedieert te werden eenighe rariteijten ende ietwes anders tot vereeringe benoodicht daer door meerder geopereert conde worden als door 't gasteren van duijsenden ropias, volgens de notitie mooge gesonden werden.

Weegen den cleedenhandel van Guseratte ende Industan naer Persia, dat naerdien den assistent Joan Tack ende de maeckelaer Moendas den 7^{en} Maij anno passato van Suratten omde lijwaeten voor Persia als eenige voort Patria ende Battavia te bevoorderen geadmiteert ende 't packjen met de monsters 29 d^{o} (omme omtrent 30 a 350000 ropias te coopen) per Agra naegesonden, doch door mancquement van spoedige vertreckende caffila van Amadabat naer Agra spade ende niet in tijts aengelangt was, soodat sij lieden om een jaer verachteringhe desselven handels te prevenieeren op de name der selver monsters goede quantiteijt als oock eenighe andere in Persia wel getrocken sorteeringe cleeden tot de waerde van omtrent *f* 30.000 geinploijeert alsmede in Amadabat omtrent de waerde van *f* 22.000 soodanige sorteeringe als vernaemen in Gamron ende Persia best getrocken ende meeste avanse rendeerde, hadden doen procureeren, doch wegen 't verseijnden der selven naer Gamron verre buijten zijn Ed. expectatie gegaen was, alsoo d'E. commissaris van ons wtterlijck 25 November gelimiteert sijnde met alle de 4 cargasoen scheepen den December daeraenvolgende van daer naer Gamron genavigeert was, want de cleeden effen nae den regenteijt van Agra affgebracht werdende, niet voor ultimo December oft primo Januario in Suratten conden wesen, derhalven zijn E. door mancquement van andere gelegentheijt op dat ditto handel niet wederomme een jaer verachtert ende tot groote intrest overblijven sonde was te raede geworden de voorschreven geprocureerde cleeden naer Gamron te navigeeren als namentlijck:

3 packen van op 20 Februarij per 't schip van den Sabander, monteerende . . . . *f* 1618.14.8

4 packen per 't schip aan Hagie Ameth op ditto dato vertrocken . . . . „ 2743.12.8

85 packen cleeden . . . .
2 d^{os} blauwe cattoene garen .
50 d^{os} gommelacq. . . . .
} den 28^{en} d^{o} per 't Engels schip de Marij in comp^{ie} van hun fregadt St Francisco vertrocken monteerende. . „ 52278.16.8

144 packen

op vracht als voorder per Gamron affgesonden volgens d' ontfangen facture met alle ongelden monteerende daerover 't generael was gedebiteert

f 56642.3.8

Dat ditto Marij naer d' outlossen van zijne vrachtgoederen in Gamron de novo geordineert was met eenighe vrachtgoederen naer Masilipatnam te ver-

trecken ende dat 't fregadt Francisco met de Moorsche coopluijden op 't spoedigste weder in Suratte keeren soude, daermede zijn E. advijsen vande bevindinghe des voorschreven cargasoens tot reglement van naerder procure was te gemoet siende, doch omme ondertussen den besten tijt niet te laeten voorbij schieten, soo hadde zijn E. den oppercoopman Wollebrant Geleijnsen die den 11^en Februarij van Amadabat naer Agra was vertrocken geschreven naede monsters van d'E. Overschie als nae eenighe van ons gesondene, een derden vande eijsch inden bequaemsten tijt te coopen, ende met de procure vande reste te supercedeeren tot naerder becomen advijs vande d'E. Overschie voorschreven, te meer alsoo den coopman Adriaen van Oostenden in dato 6 December uijtt Gamron hadde geadviseert, dat aldaer sulcken meenichte van allerhande sorteeringe cleeden waeren aengebracht, datter niemandt nae taelde ende meest inde packhuijsen onvercocht bleeven leggen, except eenighe die de selve naede quartieren van Turckijen als Bagadet ende Tauris vervoerden, enz.

Grootelicx te verwonderen zij dat de Moorse ende Benjaense coopluijden (niettegenstaende de slecht treffende maerckten) noch van jaer tot jaer continueeren sullen groote meenichte van cleeden derwaerts te voeren, also namentlijck dat booven de cleeden die van Agra ende Neggepourse quartieren overlandt derwaerts werden gebracht, d'Engels schip de Marij binnen jaers 2 mael met cleeden ende andere coopmanschappen volgepropt, eenmael haer fregadt Fransisco, 3 scheepen vanden sabander, een van Hagie Ameth, een van Diergie 2 mael ende een van Sidiomet eens van daer nae Gamron waeren vertrocken, eenighe van hun tot procure van haer cargasoen gelt op bodemerij tegen 12 a 15 per cento lichtende, dat derhalven oock wel te presumeeren sij dittos nog al wat weeten te avanseeren, soo dan dese coopluijden 12 a 15 per cento voor bodemerij, 4 per cento in Suratte voor tol, omtrent 4 per cento vracht, ende in Gamron 10 per cento tol moeten betaelen ende noch behouden ofte ietwes avanceeren cunnen, de Comp^ie consequentelijck opde vente haerder cleeden aldaer ten minste 25 a 30 per cento behoorde te avanceeren ende dat d'Engelse president gesien hebbende wij hem voorgingen desen jaere in d'Agrase quartieren oock eenighe weijnighe cleeden tot een preuve hadde doen opcoopen ende nae Gamron gesonden, enz.

Aengaende den graenhandel van Suratte naer Persia dat den coopman Adriaen van Oostende in sijne voorschreven missive adviseert datter op den rijs (buijten de door de Malabaren geroofte 17670 ℔ ende buijten de te weinighe geleeverde 55 sacken uijtt Rotterdam) t' samen gekost hebbende *f* 14782.7.8 noch *f* 5583½ geavanceert waere, sulx dat soo de pertije daer int geheel hadde mogen geleevert werden 50 per cento avance gerendeert soude hebben.

Dat den E. commissaris Gardenijs die den 9^en Martij passato met de scheepen Middelburch ende Harderwijck van Gamron in Suratte was geretourneert refereerende dat de granen in Persia extraordinarie dier waeren geweest, welcke occasie d'Engelsen wel hadden waergenomen, met hun schip de Marij groote pertije rijs, booter, olij, eenigen toeback, goede quantiteijt zuijckeren ende gomme-

lack van Chindi, oock 2 mael hun fregadt S[t] Michiel met rijs, booter, ende olij derwaerts gevoert hadden, volgende daer uijtt conclusive d° natie op d° mantimentos ende groove waeren goede avancos mosten weeten te doen, enz.

Refuteert d'miscontentement vanden E. Overschie (als off hem in d'advijsen wat te hardt gevallen waeren) allegeerende dat 't selffde uijtt een goeden iver ende cincere meeninghe tot des Comp[tes] besten geschiet sij, bijvoegende dat veel meer over d° Overschie t' onvreeden mochten sijn, te meer hij aengaende de bevindinghe der goederen met Rotterdam per Gamron gesonden veel min een regeltjen neffens de monsters per den gouverneur Hackijms schip overgesonden, aen sijn E. te schrijven ofte sijn E. missive te beantwoorden, niet eens geweerdicht hadde.

Van weegen de fraudeleuse gecommitteerde actien van d'ondercooplieden François Timmers ende Sijmon Jansen met den incoop vanden annil refereert zijn E. hem aen zijn missive vanden 21 Julij met de bij gevoechde stucken over Choromandel bij ons per 't schip Leeuwaerden ontfangen, dat sijn E. naerderhandt wegen d° gepleechde fraude voorders niet hadde connen vernemen als alleenelijck dat inden vercoop vande macis oock fraude gecommiteert soude hebben, sendende oversulcx per desen de copije vande voorschreven missive gedateert 21 Julij ende de stucken off bewijsen, alsmeede de inditiens die zijn E. t' seedert dien van ditto frauden hadde becomen, enz.

Dat vanden voorschreven Sijmon Janssens gesaijseerdens goederen soo geprocedeert als in een pacxken overgesonden, bevonden zijn te monteeren mamoedijs 7997 off *f* 4264.4 ende daer voor 't generaele gecrediteert heeft ende bovendien noch *f* 2602.7.11 over ditos reeckening van verdiende maentgelden, provisioneelijck ingehouden ende neffens d'ander pampieren ons toegesonden heeft, dat over sulck de Comp[ie] van hem over d'anil fraude (sijnde volgens desselffs eijgen verclaringe R[a] 3626 off *f* 4301) rijckelijck binnen best zij.

Voorders dat zijn E. onse ample ordre nopende de procure vande indigo de biana ende circhees ende in wat forma wij de selve tegen d'Engelsen geeren beleijt ende bevoordert saegen, wel hadde begreepen, doch dat de geordonneerde prijsen te laech ingestelt ende gelimiteert waeren, deduceerende daer over in substantie 't naervolgende:

Eerstelijck belangende den indigo de biana den assistent Joan Tack ende den maeckelaer Moendas in tijts aangeschreven hadde aende segurste [1] annil bouwers 30 a 35000 ropias onder cautie te verstrecken, de welcke daerop geantwoort hadden alsooder weijnighe waeren daerin men segeur mocht gaen, niet meer als 7000 ropias onder d[os] op leveringe tot 1 ende 1½ per cento interest ter maendt tot den dach der leverentie hadden connen uijtt doen. Dat daer op adi 8 September passato den oppercoopman Cornelis Jansen Silvius naer Amadabat

(1) Secuurste.

geadmiteert was, omme door den coopman Arent Barentsen openinghe vanden Amadabatsen handel ende alle instructie te nemen, dat sijn E. aen d° Arent Barentsen ultimo d° oock hadde aengeschreven; aan gemelten Silvius van d'Amadabatse administratie transport te doen, neffens ordre opdat de Comp^le inde procure des annils als in den lijwaet handel punctueel ende fideel mochte gedient worden hem op 't spoedichste nae Agra te transporteeren, ende soo hij den annil tot de gelimiteerde prijsen becomen conde, alsdan tot naerder ordre de quantiteijt van 100.000 ₶ aenslaen mochte, die daer op den 13^en October van Amadabat nae Agra vertrocken was, sijn E. ondertusschen onse advijsen (over Choromandel den 14^en d° becomende) extract desselffs concerneerende d'ordre tot den indigo ende cleeden procure doen trecken ende den 15^en d° nae Agra gesonden hadde, neffens recommandatie soo d'Engelsen naeden annil niet taelden ende die tusschen 40 a 42 r^as becomen conde, den heelen eijsch van 200 000 ₶, maer gereesen weesende alsdan 100.000 ₶ tusschen 44 ende uijtterlijck 49 r^as de man coopen mochte, maer bijaldien d'Engelsen graech tot groote quantiteijt te coopen waeren, haer den selven alsdan wel souten, met cleene partijen aenslaen ende tegens d'Engelsen tot eenen extraordinarien hoogen prijs opjaegen soude, deduceerende ampelijck de rescriptien van 't gepasseerde over de indigo biana door den coopman Arent Barentsen ende zijn E. over ende weder pro et contra aen maelcanderen gedaen ende daer aen ons refereeren.

Hoedat zeecker Mogol 150 man indigo tot 46 r^as de man gecocht, den maeckelaer Bagguan de Mogollen ende Armeniers tot coopen aenhitsende, hun persuadeerende dat wij ende d'Engelsen den indigo nootwendich mosten hebben, enz.

Item dat den Mogol Zeechdout wegen Hackiem Massiet Siamma, in Biana 300 man indigo a 45 r^as de man van 40 ceer die met laccagie 47, 48 r^as soude comen te staen hadde gecocht.

Dat eenen Miersia Serieff, die van wegen den grooten Mogol aenden Turcq in ambassado gesonden wert, 60 packen indigo a 46½ ende 2 maenden voor dato 250 d^os a 43, 44 ende 45 r^as (met intentie noch 150 packen te coopen ende nae Turckijen over Sindij ende Bassora te voeren) genegotieert hadde.

Dat den Engelsen maeckelaer 80.000 r^as wissel van Suratte hadde becomen, 5 packen indigo (om den prijs te openen) tot 45½ a 46 r^as ende 90 man d° vande Engelse schuldenaers tot 48 r^as de man gecocht hadde, dat Arent Barentsen daer uijtt niet anders conde conjecturen off d° maeckelaer hadde ordre goede partije in te coopen, aenmerckende den indigo alreede verde buijten sijn E. limitatie passeerde ende geene groote partije voor de Comp^ie tot een verdrachelijcke prijs te becomen was, dat ditto Barentsen oversulcx om den indigo jegens den Engelsen maeckelaer op te jaegen van Mia Sefferij op aftcortingh van schult 49½ man (die noch wel 3 ceer per man indroogen soude) tot 47 r^as de man hadde aengeslagen, gevende datelijck sulcken gerucht dat d'annil bouwers niet anders als van 49 ende 50 r^as riepen.

Dat daerop d'Engelsche maeckelaer eerst Mia Sefferi aen hem gesonden, daernae 28 December selver met d° Sefferij bij d° Barentsen gecomen was, versoeckende om beijde de Compagnien met hooger opjaegen geen schaade te doen, dat hij hem naer Agra wilde transporteeren ende door den dienaer Tarradas laeten uijttstroijen geenen indigo benoodicht waeren, als wanneer al den indigo a 48 r^as aenslaen ende ons de helft overlaeten soude, ende off met hun oversulcx contracteeren wilde; dat naer veel debatten eijndelijck geaccordeert waeren in voegen dat hij Arent Barentsen hem nae Agra transporteeren ende dat d'Engelsen maeckelaer met den dienaer Tarradas op de dorpen blijven soude, dat d° soo den indigo tot 46, 46½ off minder quaeme te daelen alles in Biana en Hindoan beslaen ende halff ende halff deelen souden.

Voorders dat ditto Arent Barentsen int vervolch van zijne missive onder ander mentioneert dat hij uijtt Cassidas factuer van Viergeware in Agra hadde vernoomen, dat den Engelsen maeckelaer in alles niet meer als 30.000 r^as wissel uijtt Suratte hadde becomen, daervan 10.000 r^as apparte schult aen hem Cassidas betaelt, enz. (1)

---

(1) Hiermede eindigt het hs. Karlsruhe 483. — Op ommezijde dezes vangt aan het slot van het dagregister van Van Diemen's tocht naar Ambon (hs. Karlsruhe 480).

Verhaell vant gheene d'Heer Generaell van Diemen wedervaerren is op zijnne Amboijnesche voijage voor ende ontrent de stadt van Boetton.

Den 12 Junij Anno 1637 smorgens was sijn Ed. het voorschreve landts (1) eerste nauwte vande straet gepasseert ende avanceerden met de doortreckende voorderlijcke stroom mitsgaders weijnich wint sulcx datt tegens de middach voor het alder nauwste quaemen doch soo t selve meenden intedrijven cregen den stroom tegens daerdoor genootsaeckt waerren voor ancker te leggen tot datt naermiddach omtrent vijff uuren de stroom werom ingingh als wanneer deen naer dander tnauw met veel dwarlingen en swaijingen door dreven.

Int doordrijven wert het fregatt den Dolphijn 't welck neffens tjacht Amsterdam voor uijt was doch insonderheijt de gorab offte groote saloep vande Pangasaense candt achter de clippen door eennige der Boutonders, Macassaeren off anderre met verscheijde eerschooten soodaennich gegroet datt inde gorab een soldaeth door de schouwder geschooten werdende des anderen daechs is coomen te overlijden.

Hiertegens jaechde gemelte gorab naer ende bequaem successive in handen ses stucks cleene vaertuijgen inhebbende oubij wortell, piesangh, zuijckerriet, weijnich padjes, daervan het volck hun met de vlucht aen landt salveerden.

Ende vermits het all laet inden avondt viel eer alle de scheepen ende jachten 't voorschreve nauw naer den anderren door gedreven waerren sulcx datt ondertusschen de stroom weder begonde te keeren, soo waerren genootsaect andermaell te anckerren omtrent een mijll buijtten oordonnarij Boutonsche reede.

Saeterdach 13 Junij smorgens de stroom weder te baet hebbende lichten ancker, dreven naer de reede ende quamen omtrent 9 uuren onder de stadt Bouton bequaemelick ten ancker alls wanneer corts daernaer hier aen boort verscheenen den schipper van het jacht Cleen Rotterdam, 't welck dichtst aende wall lach rapporterrende datt heden vroech omtrent het strandt sich een deel volck vertoont, die hem toegeroeppen ende gevraecht hebben om wat redenne hier soo grooten vloot schepen 't sij om haer te beoorloggen off vrede maecken verscheen. Soo hadde hij daerop geantwoort d'Ed. Heer Generaell hier selffs in persoon was ende niet anders wist dan datt quam alls om met den coninck van Boetton vrede te maecken, waerop datt repeteerden hun sulx ten hoochsten aengenaem waerre tselve daettelick aen haerren coninck soude ghaen rapporteeren ende daettelick met bescheijt weder keeren.

Weijnigen tijt hiernaer saegen van booven uijt seecker witsteenen puntgen

(1) Van Boeton.

dat aende stadt ende cant der revierre leijt twee canonschooten doen, item beneden aen strandt een witte vaenne opsteecken, waerop sijn Ed. met d'Heer Antonie Caen, ende Jochom Roeloffsen geconsuleert hebbende, terstondt per Ouwdewaeters salouph well voorsien met vierroers mede onder de witte vlagge als gecommitteerde naer strandt sondt capteijn Warnaer Hartman, den secretaris Pieter Mistdach ende ondercoopman op Tessell, Pietter Servaes van Colster, met oorderre om ter plaetse daer het witte vlaggetgen woeij bij de strandt te roeijen, op de riemmen te houden ende met degenne die daer vernemen te sprecken, in substantie dat bijaldien den coninck tot vrede genegen sij om van die saecke te sprecken ofte handellen, eenige sijnner gequalificeerde aen boort wilde seijnden. Item ingevalle wantrouwich mochte wesen, dan een off twee van hun drijen in plaets der gheenne die aen boort coomen op strandt in oostagie soude blijven.

Naer ongevaer een uur off anderhalff uijt wesens keerde gemelte Mestdach ende Colster met de saloup weder, hebben cap' Hartman op het begaerren des coninghs aent strangh alls oostagier gelaetten in plaets van seecker oorangcaij ende den Tarnataenschen tolck welcke alls gecommitteerde aen boort verschennen om des generaells meenning tott den te betreffen vreede te verstaen, waertoe dat seijden haerren coninck (die nu omtrent 8 jaeren geregeert hadde oock den Generael sijnnen vader noemde) gantsch genegen was, jae wanneer alle 't gepasseerde ongeroert mocht blijven, voortaen theenemael meerder vruntschap met de Nederlanders willde onderhouwden ende doen onderhouden alls van te vooren. Item om sulx met hanttasting te bevestighen parsoonelijck bij sijn Ed. op het strangh verschinen.

Hierop diende sijn Ed. den gemeltte coninghs gecommitteerde aen datt hij oock insgelijcx tot den vrede seer inclineerde doch daer toe niet coomen conde voor ende alleer hem gerestituweert waeren de gerooffde ende aengeslaegen middellen van soo veel overrompellde vrijluijden jachten onder schijn van vrundtschap wiens vrouwen ende kinderren noch heden daerover te suchten ende weennen sitten. Item alle het geschut, principaellick datt vande fluijt Velssen becoomen hebben, twelck met de vrijluijden particulier, maar eijgenlick onsen prince competeert ende aende selve burgers maer geleent is, om hun daermede tegens haerre vijanden de Spaengiaerden, Portugeesen, etc. te deffendeerren. Aengaende de vermoorde ende verslaegenne menschen ter weder sijde willde geen vermaen doen, alsoo t selve geballanceert liet ende bij alldien zijnne maijest. dese gerechtighe pretentie niet willde volldoen dat dan genootsaect ende gereselveert was met de presentte macht alls degeenne noch per vier volleghende grootte scheepen verwachten Bouwton vijantlijck aen te tasten, desselffs negerien te verbranden, ende alle mogelicken affbreuck te doen, mitsgaders oock daerinne jaerlicx te contineweeren, tot datt het gepretendeerde erlanghde. Met welck antwoort voorschreve gecommiteerde om sulcx haerren coninck te gaen rapporteren onder belofte datt (vermits het nu bij den avondt was) presies op morgen vroech weder met antwoort aen strandt verschijnen ende dan een cheijn doen

soude per de saloup te landt gevoert worden. Deselve gecommitteerde op hun versoeck oock toegestaen datt den ondercoopman Collster met den tolck aen het [strandt] bijden capt lauwt Sapetij die daer ondertusschen verscheennen was soude gaen om te helpen affirmeerren de begeerte ende meeninghe vanden Hr Generaell, blijvende onderen tussen de voorgemelte oorangheaij tot Colster wederkeerde inde saloep verseckert.

Voorschreven onse gecommitteerden tegens den avondt weder aen boort retourneerende verhaellden oock dat geduijrende dese onderhandelinge ende tover ende weer ghaen bijden coninck (die sich naer mercken conde niet verre hier vandaen onthielt) naer gissinge well 5 a 600 man alle ghewapent met roers, piecken, schillt ende swaerde, etc., aent strangh in embuscado ende achter d° ruijchte hebben vernomen, die hun daer gansch still onthiellden, ende niet anders alls somtijts met de hooffden beweechden. Soo hadden sij oock gemelte capteijn Warrenaer terwijll daerin ostagie was seer well binnen eennen cringh beslooten gehouden sonder te willen toestaen datt verder ghaen mocht. Insgelijcx vraechden oock seer ernstelijck naer de saecken van Amboijna, Seram ende Tarnaten, daer hij hun naer gelegentheijt op antwoorden.

Sonnendach 14 Junij regenachtich weer vernamen tot verwonderinghe niet alls tegens de middach datt de Boutonders met de witte vlagghe aen strant weijffden hebbende den voorleeden nacht daer met veel volcx ende groot gewoelle seer doende geweest om haerre staende huijskens aff te breecken. Item soo vermercten met hun te versterckeu, mitsgaders gelick eenige oock seggen, perfectelick gesien te hebben in plaets vande vrede de bloetvlagge off een root cleetgen heden vroech 2 a 3 reijsen over thooft lietten blincken.

Ende alhoewell zijnne Ede hier uijt quaet vermoeden bequam, soo sont echter wanneer d' witte vaenne vermercten de saloup met de voorgemelte gecommiteerde andermaell naer strandt onder recomaudatie van well op haer hoede te wesen, dewelcke naer omtrent een groot uur uijt wesens aen boort retourneerden, tot rapport brachten:

Datt met de chaloup omtrent het strangh gecoomen sijnde, tot groote verwonderinghe daer well een halff uur hebben moeten wachten eer ijmant voor den dach quam, alls wanneer eenige uijt de ruijchte verschijnende, d'onse vraechden watt haer begeerren was twelck hun verclaerden, namentlijck om des coninckx reselutie op de meeninghe vanden Generaell te vernemen. Alsdoen bleven de selve een langen tijt sonder te antwoorden off eenich vrede teecken te rechten still staen, seggende datt om den tolck die hier mede geweest doch door den regen weder naer huijs gekeert was gesonden hadde. Echter dus een poos soo all mijmmerende gestaen hadde, ende met hart aenhouden van d'onse weder een witt cleetgen opgesteecken hebbende, wanneer daer mede omtrent gecoomen was den voorgemelten capt lauwt Sapetije, openbaerde ten lesten datt d'onse haer wachten omtrent het strandt vruchteloos was alsoo den coninck met

alle zijnne grooten voorleeden nacht op den eijsch van d E. Heer Generael beraetslaecht hadde in voegen datt gans geneghen bleeff om op nieus in een vaster vreede te coomen, doch dat int minste niet tot resolutie off vergoedingh verstaen conde, alsoo de geroofde vrijluijden middellen onder de gemeente verdeelt, geconsumeert, item de becoomen stucken geschut int affhaellen vande jachten alle gezoncken ende wechgenomen waeren, uijtgezondert drie vande fluijt Velssen daer off een aenden coninck van Macassaer nevens meer anderre veroverde goederren hadde gesonden, sulcx hem maer twee bleeven resteeren. D'Heer Generael conde nu hier in doen watt willde off zich goet dacht, twelck sij verclaerden alsoo de rechte meeninge ende antwoorde des coninghs te wesen; waermede d'onse haer bescheet hebbende van strandt naer boort keerden ende de Boutonders seer bevreest all duijckende tboschwaert in retireerden.

Hierop dede zijn Ed' met goed vinden der anderre heeren terstont uijt het schip Texell datt well dichst ende bequaemst aende wall lach om eennen schrick te maecken ende vijantlickheijt te toonen 10 a 12 canon schooten doen naer seecker plaets dicht aent strangh daer veel gewoell van volck was ende vernomen hadde, mitsgaders oock daettelick landen alle de soldaetten bestaende uijt acht compaengie ijder van ontrent 50 coppen. Item de Bandanesen ende Mardickers die onder het gesach vanden h' Jochem Roelofsen sondt, om de strandt passagie ende voorderre gelegentheijt tontdecken, mitsgaders de Boutonderren welcke hun daer omtrent mochten versterckt hebben off onthiellden te verdrijven, gelijck oock dede sonder eennich tegenstandt off volck te vernemen alls een troeppe van ongeveer 25 a 30 man die terstont de vlucht namen; marcheerende all voorts tot ongevaer ¼ mijll boschwaert in, daer aen seecker moeras gestut werden alls wanneer den avondt op handen sijnde weder naert strandt ende conform zijn Ed' oorderre (die doen mede neffens de H' Anthonio Caen parsoonnelick aen landt quam) voort trock tot aende revier allwaer omtrent het reduijtgen, 't welck voor desen bij d'onse daer gemaect ende met guarnisoen beseth is geweest doch nu heel geraseert, de rechte passagie aenmercten die tot de stadt Bouton leijt, steeckende alvooren datt weder embarquerden aen strandt eenighe huijskens ende insonderheijt veel serien off vistuijch in brant, daer bij soo gesecht wort groote schade coomen te lijden.

Maendach 15 Junij smorghens vroech liet zijn Ed' alle het cleen vaertuijch vande vloote behoorlick armmeeren ende daermede omtrent de Boutonsche stranden alle derselver cerisen ende vischerijen ruwineeren.

Ondertusschen d'onse met deselve verniellinghe doende waerren deden de Boutonders van boven uijt haer steenen puntge twee schooten sonder scherp, ende twee met ronde cogels naer d'onse doch te cort alls wanneer oock affnamen de prince vlagghe die tot noch hadde laette waijen ende daer in plaets een bloet vlagge op planten. Soo lieten doen oock noch drie anderre vlaggen waijen namentlick op seecker geberchte tegenover gemelte puntgen datt het Macassers

quartier genaempht wert, all waer eenige wercken scheenen te hebben daeraen noch arrebeijden; een Engelsche vlagge en Deensche lieten inde stadt ende een Moorsche vanden tempel waijen.

Dijnsdach 16 Junij smorgens vroech het aenbreecken vanden dach wert conform d'op gisteren genomen reselutie om de stadt Bouton eens te gaen besichtigen, de voorstadt te gaen verbranden, ende soo daer merkelicke apparentie waer, de plaets selffs met couragie aan te tasten, mitsgaders te vernemen hoe sich die van Boetton in dese gelegentheijt draegen mochten, doch voor all niet licht veel volck te hasardeerren, vermits Bouton sooveel niet en meriteerden, alle de macht welcke conden bijbrenghen in het kleen vaertnijch geinbarqueert bestaende uijt acht compaengien Nederlantsche solldaetten tesamen sterck 400 coppen

Een comp^a gearmeerde matroosen	60
Een d° met vierroers	60
Een d° met vierwercken, sabells, ende halve piecken	60
Een d° Mardieckers	60
Een d° Bandanesen	60
Tsamen	700 coppen

behalven de lijffeijgenen die tot het naer dragen der amunitie van oorlooge, &^a, geordonneert waren, mitsgaders de bijloopers; daermede dheeren Antonio Caen ende Jochem Roeloffsen (welcke in ditt exploijct ende attentaet bij sijne Ed^t gedeffereert wert) naer datt alle aen dit schipp Ouwdewaetter verscheenen ende tott landen gereet waerren, mitsgaders door den E. predicant Gerardus Leeuwius int generael een aendachtich gebeth tot Godt d'Heerre om het te verleenen goet succes ende victorie over dese moordadige mooren aengeroeppen, item bij zijn gemelte Ed^t om d'onse in voorvallende gelegentheijt noch meer te encouragieerren belooft was datt bij tbeclimmen der muerren van Boutton de eerste 150, de tweede 100 ende derde 50 R. tot een vereeringe soude becoomen, voorts naer landt gesteecken, ter plaetse daer gisteren aen dander zijde vande revier de passagie ontdeckt hebben, alwaer voorschreve macht sooveel de gelegentheijt lijden conde, aen twee troupen in oordere gestellt sijnde voort marchieerden langhs een small voetpatt twelck vooraen met veel voetanghells besteecken was, daer hun 2 a 3 van d'onse in beseerden, door het bosch soodaenich datt naer ongevaer drie quartier uijrs gaens raecten onder bereijckinge van des vijants canon aende negerij hiervooren gemellt, die bevonden naerder onder haer starcte int hangen vanden berch omtrent een mosquetschoot voor uijt gebracht, ende soo sien conden noch eerst nieuw gemaect hadden, sulx datt niet anders vonden alls een deel oude verlaettenne huijsen die geen consideratie meriteerden om in brandt te steecken, te meer met groff lis gedect sijnde. Door den maijoor Pierre du Champs int aencoomen rescontre van 5 der vijanden, welcke met schillt ende swaertt mitsgaders een roer gewapent sijnde, gansch furieus op d° voorste quamen

uijspringen, doch soodaenich gegroet werden, datt daettelick een ter neder storte die door sijnne blanckheijt bij naer een Neerlander geleeck alls wanneer dander vier tselve merckende oock om goet heencoomen saghen.

Voorgemeltte Heeren met d° macht tot hier toe onder des vijandts stadt ende canon gecoomen wesende, door d'ijselicke steijllte van dien cant geen advantagie conden sien om daerop sonder merckelick verlies van volck een preuve te doen, allsoo niet meer als twee gans vileynne steijlle paden vernamen, waertegen het op de wallen ende binnen de stadt van volck kriellden, sulcx haer Ed. alle de officierren bij een geroeppen hebbende, beslooten datt men niet wijder attenteeren soude off voort marchieeren, maer terstont weder oordentelick afftrecken ter plaetse van daer gecoomen waerre.

Onderwijllen haer Edt met de presentte offitsieren alsoo op dese gelegentheijt consullteerden, vertoonde sich omtrent onse troupen just aenden cant daer de gearmeerde maetroosen ende Bandanesen bescheijden waerren eennige vande vijanden inde ruijchte, die soodaenigen schrick ende alteratie veroorsaecten datt gemelte maetroosen ende Bandanesen disoordentelick onder maelcander op de vlucht raeckten, sulcx ten waerre t selve terstondt door de heeren offitsierren couragieuselick voorgecoomen waer, apparentelick daer uijt een groot gevaer ontstaen soude hebben soo de vijandt maer vervolch gedaen hadde.

Gedurende d'onse ter deser plaetse remoreerden schoot den vijandt van zijn steennen puntgen ende stadt tusschen de 25 en de 30 schooten soo met lepell stucken, valcoenen alls bassen, mitsgaders met veel roers, daer Godt loff niemandt mede getreft wert, als wanneer oock van hun puntgien de bloet vlagghe weder affnaemmen ende andermaell een prince met een coninghs ditto lietten weijen.

Int weder afftrecken werden d'onse oock beschooten van terzijden om leech door eenighe der vijanden die hun beneden aende revier candt achter de vaertuijgen (welcke daer op lant gehaellt ende int water laegen) onthielden soodaenich datt een soldaeth int hooft trefte, doch niet doodelick, doende all voorts op onse achterste trouppen, twelck de vierroers ende eennige musqettiers waerren, vervolghen die hun sulcx tracteerden datter eennige t weder op staen vergaeten sonder schade van d'onsen.

Naer ongevaer twee uijrren uijtwesens weder aent strangh gecoomen, doende zijnde omt volck int cleen vaertuijch naar boort aff te schepen, wierden aen gheen sijde des reviers (daer 2 a 3 cleene huijskens stonden) 3 a 4 vande vijanden gewaer die eenighe roerschooten naer d'onse deden waerop haer voorgemeltte E. insgelijcx eennige musquestcshooten mitsgaders 10 a 12 stuckiens canon uijt het fregatt den Dolphijn (daer dichtbij leggende) deden lossen ende quam de gantsche macht even naer den middach weder aen boortt als wanneer zijn Edt uijt verscheijde omstandigheden genouchsaem bemercte dat de couragie van ons volck nu soo groot niet en was alls voor Luciella ende anderre aengetaste plaetsen, daerom alls vermits de vier groote scheepen van Hietto noch niet te

voorschijn en quaemmen oock resolveerden voor dees tijt niet naerders op Boetton te attenteeren maer sulx uijt te stellen tot beter gelegentheijt int aenstaende ende dienvolleghens soo haest provisie van drinck waetter gehaellt hadden wijder naer Macasser te verseijllen.

Woensdach 17 ditto smorghens vroech sijnde Heeren Caen ende Deuttecom conform haere dienspresenteeringh ende sijnne Ed[t] bevell met alle de schalouppen, boots ende ander cleen vaertuijch vande vloote inhebbende sooveel leeghe vaetten alls voor eerst voerren conde, neffens alle de soldaetten, Mardicquers ende Bandanesen, gevaerren naer seecker water plaets, omtrent een cleen mijltghen bij zuijden de Boutonsche reede alwaer seer bequaemme gelegentheijt ende oock staen vonden een parminentte baleeu off coninghs washuijs daer onse solldaetten met den opcoomenden regen in logieerden, ende de waeterscheppers gevouchelick conden beschermen, doch die van Bouton naer d'onse snell uijtsiende ende bemerckende dat waetter haellden schickten oock partij volck derwaerts waervan eenige inde hoochte achter de clippen quaemmen te legghen die ongevaer twaelff off vijffthien roerschooten naer d'onse deeden doch niet anders en trefften alls twee vandes generaells swartte wassers die besich waerren om sijn Ed[t] goet te reijnnighen elck door een arm met een schoot daertegens niet anders gedaen wert alls wederom te chargeeren sonder datt de vijanden eens raecken konde vermits wanneer gelost hadden terstont hun hooffden achter de clippen trocken ende soo haest d'aenwesende vaten mett waetter gevult waerren, keerden haer Ed. met de macht tijdelick wederom aen boort laetende niet alleen tgemellte washuijsken onbeschadicht staen, maer oock in esse blijven seecker bij geleghen cleen negerietje op het strant daer veel schoonne clappus ende ander vruchtboomen, mitsgaders eenighe huijskens stonden ende weijnich volck vernamen, alhoewell sijn Ed[t] de ruijne van dien aen haer E. terwijlle datt besich soude wesen met waetter te haellen oock gerecommandeert hadde sulx zijn Ed[t] in dit verrichten gans geen contentement hebbende, principaellick dat hun soo cleennen troep vijanden apparent niet stercker alls 15 a 20 man hadden laetten braveerren ende tvoorder waetter nemen daer door gestaeckt terstont beslaste aenden maijoor Pierre du Champs, mitsgaeders Minne Willemsen, schipper van Ouwdewaeter met een deel der bovengemelte macht ende wedergekeerde vaertuijgen die voor de tweede reijs waetter souden gaen haellen andermaell derrewaerts te vaerren, om niet alleen haerre vaetten voll te vullen maer oock soo weder eenighe vijanden omtrent off achter de clippen vernamen, deselve te vervolleghen, ende vandaer te verdrijven, mitsgaders int wederkeeren het voorgenoemde coninckx washuijsken in brandt te steecken, gelijck met de avondt weder aen boort retourneerden oock naergecomen, ende g'effectueert hadden sulcx soo rapporteerden datt een partij van ongeveer 12 man der vijanden omtrent voornoemde clippe vernemende capteijn Martten Scholten deselve met 10 solldaetten was naer geclautert ende doen retireerren heeft.

Donderdach 18 ditto smorgens met het uijtgan vande stroom deden sijn Edh^t soo als gisterren over de geheele vloot belast was tancker winden, ende onder seijll gaen als wanneer die van Boeuton uijt haer puntghen drie canonschooten sonder scharp deden apparent van blijtschap datt allsoo van ons ontslaeghen waerren.

Soo alls omtrent een halff uijr affgedreven ende de jachten watt voor uijt gesackt waerren, kreech het fregatt den Dolphijn om den hoeck eenighe vaertuijgen aent strangh int gesicht daerop om het bijwesende volck te doen retireerren met sijnne stucken speelden ende terstondt door de jachten Cleen Rotterdam ende Valck die naervolchden gassisteert wiert, soodaennich datt hun cleen vaertuijch well met soldaetten gemandt derwaerts uijtsettede, niet alleen de vijanden met cracht van 't strandt boschwaert in deden wijcken, maer oock daer affhaellden een ecxteroordonari schoonne nieuwe corrocorre van drie nagies, een oranghbaeij, ende ander cleenne prautghens, steeckende voorts diergelijcke corrocorren ende 'tgeenne meer sulcx niet gevouchelick conden affkrijgen inden brandt, waertegen de Boutonders niet anders deden alls eennighe schooten uijt de ruychte sonder Godt loff ijmant vande onse te beseerren ende wiert gemelte corrocor all het bovenste thuijch affgenoomen ende bij ditt schip een wijll tijts gesleept tot dat eenighe daegen hier naer omtrent Macasser aende Valck overgemandt zijnde bij nacht affgesleept ende wech gecoomen is.

Vrijdag 19 Junij smorgens eerst ter deeghe buijtten gaets de zuijt ooste passaets wint weder gevatth hebbende onssen cours recht west aen, passeerden naer middach met een wackerre coellte het eijlandt Cambouca.

Saetterdach 20 d° even naermiddach seijlden oock door d'enchte tusschen Selebes ende Salaijer mitsgaders all voorts met een lustige topseijls coellte beneven het hoochlandt van Selebes.

Sonnendach 21 ditto smorgens hadden den houck van Tannakecke omtrent drie mijllen voor uijt van ons ende seijlden langhs het leege landt van Macasser tot savonts dat het still wert, de stroom tegen creegen ende het dierhalleven onder de wall setten.

Maennendach 22 ditto smorgens vroech wonden d'anckers wederom op ende gingen met de landt wint onderseijll doch tegens 10 uurren still werdende conden niet alls met de seewint omtrent de Macassersche reede coomen daermede cort nae den middach successive ter gewoonner setplaetse onder bereijckinge vande Macassaersche fortten ende canon met elff seijllen ten ancker quaemmen doende allvooren vijff canon schooten daer die van 't op reede leggende Engels schip de Crispina ende 't Deens jacht St Jacob oock met een op antwoorden, sonder datter nochtans ijmandt aen boort verscheen.

Verhaell vant geene d'Heer Generaell van Diemmen wedervaren is zijnne Amboijnesche voijagie int weder keeren voor Macasser (1), namentlick:

Naemiddach den 22 Junij arriveert de vloot bestaende in elff seijllen voor Macasser allwaer bevonden ter reede leggen behalven 't Engels ende Deens jacht een Spaens jacht datt maer 5 daeghen geleden uijt de Molouequo was gecoomen om rijs etc. te negotieeren.

Item seecker Portugees wanckantjen van Quinam dat met naegellen, sandelhout, schiltpadtshoorn, etc. geladen hebbende, binnen weijnighe daegen weder darwarts meenden te keeren ende sich voor Japanders uijtgaven, welcke beijde op ons aencoomen niet alleen dicht onder 't groote fort gehaellt maer t jacht oock sanderdaechs met cracht van volck inde revier gebracht werde, mitsgaders 't jonckjen twee daeghen hier naer bij nacht wech seijllden hoewell uijt seker overgecoomen Portugeesche jongen verstonden noch vier daegen leggen soude.

Item een Japansche jonck uijt Cambodja toecomende capteijn Soijemon welcke niet alleen passe vanden Gouverneur Generaell, maer oock een d° van onsen oppercoopman Jan Dirricxsen Gaelen in Cambodja resideerende de dato 13 Januarij deses jaers verthoonde.

Ende een Aetchiens fregatt door den coninck van Aetchijn (die oock verstonden omlanghs overleeden ende een ander uijt Pahan in desselfs plaetse gesuccedeert te wesen) neffens sijnnen ambassadeur aen die van Macassar gesonden, om te confirmeeren ende continueren de vruntschap tusschen beijde, welck fregatt (datt een witte vlagge liet waijen) ruijm ses maenden van Aetchien tot Macasser onder wegen geweest ende t geheele gepasseerde wester moesson alldaer gelegen hadde zijnde nu van meeninghe eerstdaechs weder naer Atchijn te keerren.

Behalven twee vlaggen die aen het strand vande Deensche en Engelsche logie bromden, woeijen oock vande Macassaersche fortten vijff bloetvlagghen daeronder een gespect met witte cantten was.

Soo haest d'heeren Caen ende Jochem Roelloffsen hier aen boort gecoomen waerren, werdt bij sijn Edh^t overleijt in watt manierre den coninck van Macasser zijnne intentie tot vrede soude te kennen geeven, ende naer veel

(1) Hs. Karsruhe 480 als boven.

debatten goet gevonden dat d h[r] Antonio Caen (die des admiraels vlagge opt schip Bommel voerde) weder naer boort keerren, vijff canon schooten doen, de prince vlagge van booven innemen ende de witte in plaets laeten weijen sonde, 't welck daettelick geschiede ende door die van Macasser bemerct werdende oock terstondt alle haer bloet vlaggen met der vaert innamen sonder dat eenich canon losten, de witte lietten waeijen off tot verwonderinghe ijmandt aen boort quam, allhoewel aen strangh met het verre gesicht een groot gewoell van mennichte menschen soo te paerde alls te voet naert groote fort ende coninghshuijs coomende soo men conde vermercken; savondts hiellden langs het strandt seer scherpe wacht.

Dijnsdach 23 Junij smorgens noch niemandt aen boort vernemende wert sijn Ed[t] met dander heeren te rade, echter noch soo geen volck aen landt te waegen maer den schipper deses schips Ouwdewaetter Minne Willemsen met een cleen saloupjen onder de witte vlagge te seijnden aen het voorgaende Aetchijns fregatt om eenige parsoonen daervan aen boort te doen comen off bij aldien hiertoe weijgerich waerren dan naer landt te vaerren ende den coninck van Macasser te gaen verwittigen datt den Gouverneur Generaell te deser reede verscheennen was om met sijnne Maij[t] vrede te maecken. Waerop gemelte Minne naer een groot halff uijr uijtwesens wederkeerden ende sijn bootschap verricht hebbende medebracht vier Atchijnders daeronder den annachoda off schipper van gemelte fregatt welcke hun seer verblijt ende gans genegen thoonden om eennigen wech voor ons tot den coninck te baennen, seggende haerre principaelle den eersten ende tweeden ambassadeur beijde aen landt, doch hun ende ijder door last des coninckx well scherpelick verbooden te wesen niet aende scheepen te vaerren allsoo voor onse compste seer bevreest was vermits cortelick een grootte sterfte van meer dan 100.000 man in sijn landt onderworpen geweest hadde.

Naer dese Aetchijnders van teen ende tander openingh gedaen mitsgaders alls geseijt hun tot onsen dienst willich hadden getoont versocht zijn Ed[t] haer dat de wijlle hier verscheenen was om met den coninck van Macasser te bevredigen, ende niet en wist off sijn Maij[t] daer mede toe genegen was, echter well geinclineert bleeff om eenige gecommitcerden naer landt te seijnden, wanneer maer eenighe vredeteecken mochte vernemen, gelijck alreede van het admiraelsschip liet waijen, sij soo veell willden doen hun terstont bij haerre voorgemelte meesters aen landt te vervoegen om door hun des Generaels meeninghe aenden coninck te kennen te geeven, ten eijnde bij alldien zijnne Maij[t] insgelijcx tot vreede geneghen sij, dan soo well alls wij een breede vlagghe aen landt gelieffden op te rechten, als wanneer zijn Ed[t] tselve vernemende oock eenighe expresse gecommiteerde aen landt soude seijnden om sijnne intentie naerder t 'openbaerren. Waermede gemelte Atchijnder door voorschreve Minne Willemsen weder aen boort dede setten, die terstont weder keerde ende tot rapport brocht (gelijck oock van ditt schip perfect hadde connen sien) datt daer onder en tusschen

een duijsent been off langhe Macassaersche schepprouw was aengecomen om te vernemen watt d'onse aen gemelte fregat maecten, welcke inder ijll weder terugh keerden. Item datt oock soodrae alls met een gelijcke duijsent been van landt aen gemelte fregatt verscheennen waeren, de voorgenoemde Atchijnse ambassadeurs die gemelte missive neffens de hiergewesen vier parsoonnen de bootschap vanden H^r Generaell aengedient hebbende, sulcx seer blijdelick aennamen te doen, seggende datt den coninck opt hoochste naer vreede verlanghde, mitsgaders gisteren all eenighe Nederlanders bij hem verwacht hadde, ende voerren dienvolgens daettelick naer zijnne Maij^t toe.

Weijnich tijt hier naer vernamen ter sijde 't groote fort aen strandt een witte vlagge opgestecken, daerop [bij] zijn Ed^t met advies van d' ander heeren terstondt goetgevonden wiertt op Ouwdewaetters saloup redelick gemandt doch ongewapent onder d' witte vaenne derwarts alls gecommitteerde te schicken Warnaer Hartman, capt^n, Pietter Mestdach alls secretaris ende Pietter Servaes van Collster, ondercoopman, met den trompetter ende noch een hellebaerdier van sijne Ed^t, alle well gehabitueert, omme sijne Coninkl. Maj^t van Macasser aen te diennen dat d'E. Heer Generaell genegen was met hem in vrede handelinge te coomen ende soo daer mede toe inclineerden, dan eenighe gecommitteerde aen boort gelieffde te seijnden ten eijnde deselve uijt eijgen monde van sijne Ed^t mochte verstaen, de conditien die op het sluijtten vande vreede hadde voor te dragen, mitsgaders bij alldient zijnne Maj^t uijt wantrouwicheijt begeerde, datt daer all tsaemmen in plaets van die aen boort quamen tot oostagiers souden blijven.

Omtrent vijff uuren naermiddach sijn voorseijde gecommiteerde met de schaloep weder aen boort gecoomen, geaccompaengieert met een lange Macassaersche prauw daerin datt waerren twee gecommiteerden des coninckx met name Lemos Toedjoe ende Cerro Dierro neffens eenen tolck, rapporteerden d'onse dat hier van boort in passant voorbij het Atchijnse fregatt naer landt gesteecken ende op het strandt ter plaetse waer de witte vlagge woeij aengecomen zijnde, door eennige oorangcaijen die daer aent strangh gereet stonden, beleeffdelijck uijt de saloup ontfanghen ende omtrent 25 treeden voor uijt geleijt waerren ter plaetse daer den coninck van Macasser selffs vergesellschapt met zijnnen vader, den ouden vader (1), den prince van Tellouw, neffens verscheijde anderre gequalificeerde Macassaren, mitsgaders een ontelbaer menichte van volck soo met alls sonder geweer onder een oopen rietten huijs booven met adap gedeckt op een slecht matjen ter neder satt, allwaer d'onse volghens des landts costuijmme oock met de beenen cruijsweechs over maelcanderen voor zijnne Maj^t mosten gaen sitten ende naer op het begaerren des coninckx hun commissie in voegen alls vooren hadden geopent, item sijnne Maj^t hierop met dander groote gedelibereert, ende verscheijde discoursen gemaect hadde, ten laetsten door den prince

(1) Zoo in het hs.

van Tellouw, sijnde een uijtermaetten vrundelick man van opsien, aen douse tot antwoorde liet dienen datt hem den aengebooden vrede vanden heer Generaell ten hoochsten aengenaem was ende niet anders wenschte dan met soo machtigen heer in vruntschap te leven, mitsgaders dierhalve om sijnne Ed[t] naerder intentie te verstaen twee sijnner gequalificeerste neffens haer aen boort quamen sonder geensints te begaerren dat daer in plaets eennige van haer alls oostagiers souden blijven, maer seijden datt den Generaell hem hierin vrij meer vertrouwden, wordende voorts heel vriendelick bejegent ende t chaloups volck onder en tusschen door zijnne Maj[t] last met eennige verversinge versorcht.

Gemelte coninghs gecommiteerden voor zijnne Ed[t] gecompareert ende audientie verleenet wesende, dede hun naer verwellecominge door d'heer Antonij Caen (well ervaerren inde Maleijtsche taell) aendienen dat nu in passant coomende met een gedeelte der macht uijt de quartierren van Amboijna de reede van Macasser door twee redenne hadde aengedaen, eerstelick om te vinden ende vermeesterren twee Spaensche galjoennen ende een galeije die volghens d' advisen uijt Molucco herrewaerts waeren verseijllt, twelck nu onwarachtich bevondt, ende ten tweeden principaellick om alls meermaellen verhaellt omme vrede ende vruntschap den coninck van Macassaer aen te presenteren onder weijnige conditien die eennelick waerren dat niet gedoogen conden sijnne Maj[t] subjecten op onser vijanden plaetsen gaen negotieerren ende deselve toe voer doen, alls naer Malacca aende Portugeesen ende opde Ceramsche cust, over sulcx bij aldien tot vrede inclineerden ende in onderhandelinghe wilden treden oock tot onderhoudinge van dese twee pointen genegen waerre, dan morghen vroech 't selve door ijmandt vande zijnne hier aen boort gelieffde te laette weeten, als wanneer niet mancqueren soude de Heer Anthonio Caen (daer seer naer vraechden) off een ander gequalificeert persoon ende aensiennelicke swiette bij sijnne Maij[t] aen landt te commiteeren om den vreede in behoorlicke forme te sluijtten ende becrachtigen, waermede voorschreve gecommiteerde haerre affscheet genomen hebbende, tselve alsoo aen haerren coninck belooffden te rapporterren ende morgen vrouch met des selffs antwoort hier weeder aen boort te keerren, scheppende alsoo met haer duijsentbeen (daer omtrent 40 man in was) seer verheucht geswindelick naer strandt.

Woensdach 24 Junij smorgens tot omtrent middach noch geen bescheet van landt vernemende, sondt zijn Ed[t] andermaell den schipper Minne Willemsen met het saloupien aen 't Atchijns fregatt om t'onderstaen watter mancqueerde, die in cortte weder keerde uijt den mont van den Aetchienschen ambassadeur selffs ten andwoort bracht dat zijnne Maij[t] naer onse beseijndinghe aen lant bleeft wachten, datt het een abuijs was off versuijm van des coninckx gecommiteerde most wesen van andermaell bescheijt te brenghen ende soodoende well langer tijt beijde na den anderren tarderren souden, waer op sijn Ed[t] met goetvinden der Heeren raden terstont per geseijde saloup alleennich naar den coningh stierden

den ondercoopman Pictter Servaes van Collster om te vernemen off het zijne Maij[t] gelegen quam onse gecommiteerde audientie te verleenen alsoo tot noch conform toeegginge op antwoort was blijven uijt zien, die in der haest weder coomende voor rapport bracht, den connick daer all eenen geruijmmen tijt aen strandt naer d'onse vertouft ende met een lachent aensicht seijde datt het een abuijs was van zijn volck, daerromme oock neffens gemelte Colster eennige van de zijnne met een duijsent beentgen aen boort sondt, om sulx te confirmeren ende excuseeren.

Hierop commiteerde sijn Ed[t] ten eijnde alls vooren verhaellt d H[r]Anthonij Caen ecxterordonnarij raet van Indien geacompenneert met de naervolghende offitsieren, namentlick:

Marttin Scholte, capteijn
Pietter Mestdach, secretarius
Jacob Rombouts, ondercoopman
Macximiliaen Bontamps, luijtenandt
Cristian Swartt, vaendrager, ende
Isack Strijcker, dispencier

alle treffelick gehabitueert, welcke in de gereetleggende saloup gembercqueert ende affgesteecken hebbende, liet zijn Ed[t] tot cen meerder teecken van vrede alls respect van gemellte E. Caen ende voorderre suiette drie canonschooten doen ende de witte vlagghe van achterren uijtwerpen, daermede alsoo in comp[ie] van des coninghs prauw naar landt voerren, ter selver plaatse daar de witte vlagge woeij ende donse op gisterren audientie hebben gehadt, allwaer insgelijcx vande aen strandt staende oorangbquaijs met groote eerre gemoet werden ende voor den coninck neffens zijnnen vader den prins van Tellouw ende meer anderre grooten des landts naerbij den anderren met mennichte van volck omringht sittende gebracht, vriendelick ontfangen ende neder te sitten belast wierden, wanneer d'onse audientie becomen hebbende d' Heer Caen naer gedaenne groette aen zijnne Maj[t] wegens d'E. Heer Gouverneur Generaell sijnne commissie openbaerde namentlick datt quam om met zijnne Maj[t] te handellen van de conditien die op het sluijtten des vrede mochten voorgestellt worden, welcke van onser zijde niet anders waeren (gelijck zijn Ed. allreede aen desselffs gecommitteerde op gisterren te kennen hadde gegeven) als dat sijn subjecten voortaen niet naer Malacca off Seram soude laetten vaeren, vermits teenne onse openbaerre erfvijanden waerren ende dander door haere trouwloosheijt daer voor houwen mosten.

Soo alls gemelte E. Caen sijnne propositie in supstantie alls verhaellt geeijndicht ende met eennige toediennende redenne becleedt hadde, dede den coninck naer andermaell met sijnnen vader ende dander omsittende grooten versproocken was, door den prince van Tellow tot andtwoort diennen datt hem den aengebooden vrede opt hoochste behaechde, item niet anders verlanghden alls om deselve te confirmeeren ende voor eeuwich te contineweren, doch datt

seer gaerne, bijalldient immers wesen conde, de voor gemelte vaerten op Malacca ende Seram tot beter welvaert van zijn landt souwde exerceeren, daerop datt langen tijt staen bleeff maer ten lesten bemerckende datt het selve niet door dringen off geaccordeert werden conde, soo stont sulx toe invoeghen datt wij sijn onderdaenen off subjecten op gemeltte onvrij vaerwaetters bejegennende alls vijanden aenslaen mochten sonder dat het selve eennige verbreeckinghe aen dese vrede contractati veroorsaecken soude, elck mocht hem wachten soo best conde ende dienvolgens wert den vreede bij zijnne Majt alsoo aengenomen, geapprobeert ende geratificeert onder versouck dat tot confirmatie ende bevestingh van sulx om tselve van een ijder bekent te maecken soo haest weder aen boort bij zijn Ed. waerren gekeert, eenige canonschooten gelieffden te laeten doen, daerop hij dan van sijn casteellen met gelijcke antwoorden ende s anderen daechs een ijder licentierren soude met verversinghe etc. aen onse scheepen te vaerren.

Aleer gemeltte Hr Caen vanden coninck om weder naer boort te keerren affscheet nam, geliet sich (gelijck hem zijn Edt expresselick bij monde gerecommandeert hadde) alls off seer gaerren eenige residentten op Macasser willde houwen, twelck sijnne Maijt voor als noch (apparent door onse vijanden ende geveijnsde vrunden d'ooren voll geblaesen wesende) excuseerden, seggende sulcx daer naer well volgen soude, wij mochten vooreerst met onse scheepen coomen handellen, verversinge soecken, onderwijlle ten ancker leggen, een huijs huijrren ende wederopbreecken alls willden, sonder sijnne reede te violeren.

Meergenoemde E. Caen behoorlick affscheijt van sijnne Maijt ende voorder grooten well gecontenteert tusschen 5 ende 6 uuren teghens den avondt hier weder aen boort gekeert sijnde, liet sijn Edt terstondt tot confirmatie vanden vrede gelijck booven aengeroert door de geheele vloote naer maelcander oordentelick aff blaesen alls volcht te weeten:

Van Ouwderwaetter	5	stucken.
Bommel	5	d°
Texel	5	d°
der Goes	5	d°
tjacht Vlielandt	3	d°
Valck	3	d°
Amsterdam	3	d°
Rotterdam	3	d°
tfergatt Dolphijn	3	d°

32 tesamen behalven die den vrijborger Lauwrens Pith uijt sijnne jachten Cleen Hoorn ende Paerrell dede.

Daerop den coninck naer een wijll wachtens van twee sijner zeelickste bolwercken des groote forts met drie stucken antwoorde.

Donderdach 25 Junius smorgens quamen all eenige prauwen met vervarsinge

ende snuijsteringh om te ruijllen aen boort, insgelijcx gingen oock verscheijde van d' onse naer landt om 't selve te coopen, ende de stadt te besichttigen, die sulcx sonder eenige verhinderinghe deden Soo haellden oock de scheepen off jachten die waetter van doen hadden tselve van landt uijt seeckerren puth aende Deensche logie staende, welcke de Comp[ie] daer in voortijden noch heeft gemaeckt ende competerrende is.

Donderdach 25 Junius smorgens off tegens den middach sont zijn Ed. weder met een saloup aen landt den ondercoopman Colster omme te vernemen off het zijnne Maj[t] gelegen quame dat d'H[r] Caen andermaell bij hem verscheen, welcke int cortte te rugge coomende, tot antwoort bracht den coninck ter plaetse alls vooren zijn E. bleeff wachten, waerop zijn Edh[t] gemelte Caen andermaell met een treffelicke zuijete meest van voorige parsoonen per de chaloup naer landt committeerde, omme den coninck te gaen begroetten, den becrachtichden vrede wegen sijnne Ed[h] te confirmeeren ende met eenen affscheijt te neemen, alsoo geresolveert was morghen te vertrecken.

Sijn Ed. ter plaetse ende invoeghen allsvooren andermaell bijden coninck verscheenen wesende, ende gelijck verhaelt zijnne bootschap gedaen hebbende, bracht zijnne Maj[t] (die sich seer well vergenoucht ende gecontenteert thoonde) daer voor eennige pointen welcke int Maleijs gestellt waerren, omme te diennen tot bondiger onderhoudinghe ende meerder verseeckeringe vant gecontracteerde aen weder sijde ende versocht datt zijnne Ed. gecommuniceert mitsgaders naer approbatie van dien den anderren daeraff geteeckende ende besegellde bescheijden mochten overhandicht worden, alsoo seijde den vreede recht meenende, ende niet anders socht dan die langh te continueeren; met welcke schriftelicke conditien naer deselve punctuelick conform de meeninge int bijwesen des coninckx getranslateert ende int Neerlandts overgenomen hadde, gemelte E. Caen, ende suijte tegen den avondt weder aen boort keerden, die sijn Ed. oversien ende geresumeert hebbende, in allen deelen approbeerden behalve dat niet well toestaen conde het poinct van datt sijnne Maj[t] d' onse wanneer hun in sijn landt coomen te vergrijppen, off ijmant te beschadigen straffen sall, sulcx hetselve een weijnich veranderden, in voeghen dat van ons eijgen volck souden blijven corrigeerren ende voorts met eenige pointen amplieerden.

Vrijdach 26 Junij smorgens quam hier een coninghs prauw aen boort expres affgesonden om d'H[r] Antonio Caen met bescheet weder aen landt te haellen alsoo tegens desselffs compste op strant satt te vertoeven, daerop zijn Ed. denselven andermaell met een aensienelicke suijte per de saloup in comp[ie] van gemelte prauw ende verscheennen gecommiteerde larregeerden neffens de schriftelicke conditien in voege alls vooren verandert ende geamplieert om bij alldien sijnne Maij[t] deselve alsoo voor goet hieldt dan int net geschreven ende den anderren oorigeneell ter hant gestellt soude worden, doch zijnne Maj[t] alles watter bij gevoecht was, well approbeerden, stiet hem eenelick aende veranderinghe van

booven gemelte point betreffende het administreeren van justitie over d'onse, waerbij oock sonder afwijcken (niet tegenstaende genoemde E. Caen hier tegen veel redenne voorbracht, hoe wij in meest alle quartierren van Indien daer negotieerren meesters over ons volck waerren ende die wanneert verkerffden naer behooren straffen etc.) bleeff parsisteerren ende vaststaen alsoo seijde (gelijck warachtich is) d' Engelsche, Deennen, Portugeesen ende alle andere vremdelingen die in sijn landt resideerren off coomen handellen sulcx subject sijn, alswanneer meer gemelte E. Caen bemerckende datt hier niet aff te brenghen was, maer sulcx op den Gouverneur Generaell om consequentie van anderre well ernstelick versocht, sich weder bij sijn Ed. aen boort quam vervoegen all waer goetgevonden wert tselve point een weijnich tot des coninckx begeeren tusschen beijde te veranderren in voeghen hij over d'onse wanneer hun in sijn landt coomen te verloopen, off vergrijppen recht ende justitie sall mogen administreeren mits datt het presentte Nederlants opperhooft in sijnnen raet comparerre ende stemme hebben sall. Ende naer datt deese conditien alsoo dubbellt int net geschreven, item teen bij d' Ed. hr Generaell neffens d' Hr Antonij Caen geteeckent ende besegellt, mitsgaders tanderre blancko gelaetten was om door zijnne Maijt van gelijcken ondergeschreven te worden, voer gemelten E. Caen daermede naerden middach weder te landt allwaer toreginele met d'vereijschte eerbiedicheijt aen zijnne Majt overleverden, die daerinne seer goet contentement nam, sulx datt verclaerden nu volcoomen vergenoughen hadde, ende oock daettelick tander contract met zijnnen gewoonlicke seghell onderdructen, mitsgaders gemelte E. Caen overleeverden om aende Heer Generaell te behandighen ende onder denselven te blijven berusten. Doch alsoo considereerden datt de Generaells oordonnarij naer drie jaerren verandert werden, soo liet hij door zijnnen secretaris oock voeghen bij het Maleijsch geschrifft off copia der gemaecte conditien datt dese contractatie soo wel bij de naercoomelingen alls de presente generaell soude van weerden gekenth ende achtervolcht werden, 'twelck hij Caen op zijn Maijts versouck alsoo met onderteeckeninge vande naem van sijnne Ed. confirmeerden, sulx datt de conditien in het meergemeltte contract tusschen den Ed. Hr Gouverneur Generaell ende zijnne coninckliјcke Maijt van Macasser vervatet mitsgaders in manierre gelijck verhaellt becrachticht, bevonden wierden te luijden van woorde te woorde alls volcht te weeten:

Datt de Nederlanders vermogen sullen soo langh hier een off meer scheepen ter reede hebben een huijs aen landt in huer te nemen, ende daer in haer volck te legghen.

Datt hem in sijn rijck geensints sullen moghen beschadigen alsoo tegens de Nederlanders geringh in macht secht te weesen.

Datt oock gedurrende desen vreede niet vermoghen sullen noch teghen zijnne Maijt noch imandt onder desselffs gebiet soorteerrende eennige vijant-

lickheijt te betoonen, behoudens datt desselffs subjecten in onvrije vaerwaters te weeten omtrent Malacca, op de cust van Seram, etc., sullen vermoghen alls vijanden aen te tasten ende te nemmen, twelck aen ditt tractaet geen infractie sall veroorsaecken.

Datt om particulier questie met ijmandt vanden sijnnen geen verbreeckinge van vrede comen, maer opt gevouchlicxste gemodereert worden sall.

Datt alle voorvallende questien tusschen de Nederlanders, Engelschen, Deennen, Portugeesen, Macassaeren, etc., bij de Maj[t] affgedaen sullen worden mits datt het presentte Nederlandts opperhooft mede in sijnnen raet sall compareerren.

Dat sijn reede ongevioleert sullen laetten, invoege de Nederlanders daer niemant van haerre vijanden sullen mogen aentasten ende oock gelijcke vrijheijt geniotten.

Datt bij alldien Spaengiaerden, Portugeesen off anderre vijanden vande Nederlanders te deser reede soo machtich quamen datt eenige haerrer scheepen off jachten tegens des Maij[t] will overwelldicht wierden, hem alsdan de schullt niet sullen geeven alsoo sulx ter zee niet beletten can, mits dat d[o] Nederlanders op gelijcker manierre bij gelegentheijt haere revengie mogen nemen.

Datt ijder met sijn vijanden sall omspringen sonder gehoude te wesen den anderren t'assisteerren, off te waer sulcx uijt lieffde dede, behoudens datt de Nederlanders tallen tijden haerre geallieerde tegens onbehoorlicke overlast moetten protigeren.

Datt van beijde zijden geenne vremde praetjens off uijtstroijsellen die den gemaecten vreede eenichsins mochte hinderlick weesen lichtelick sullen aennemen.

Datt tot gerechticheijt van zijnne Maij[t] van alle uijtvoerrende waerren betaelen sullen namentlick:

Vande coijangh rijs 2 coupan off ½ maes, datt is ½ r[a]. van achten Spaens gellt
Naegellen per bhaer 2 2
Sandelhouwt 1 1
Schiltpadshooren 4 4
Wasch. 1 1

Ende vande resteerende coopmanschappen sooveel als d'Engelsche, Deennen, Portugeesen, etc. tot toll betaellen.

Datt bijalldien eennige Nederlanders op Macasser quamen wech te loopen, deselve aen haerre meesters weder ter hant sullen gestelt worden, gelijck oock eenige Macassaerren bijde Nederlandders alsoo overcoomende, aen zijnne Maij[t] restitueeren moetten.

Ende ten laesten datt ijder sijn gelooff sall vrij hebben sonder daerin eenichsints geconstringheert te worden.

Aldus gedaen ende beslooten bij den coninck van Macassar ende d' Heere

Caen, exteroordinarij Raet van Indien gecommiteert wegens den Gouverneur Generaell booven genoempt op de strandt van Macassaer desen XXVI Junij A° XVI° XXXVII ende zijnne Maj' alls vooren aengeroert ter handt gestellt copij deser articulen bij den gemellten Gouverneur Generaell ende den E. Antonij Caen, int schip Ouwdewaetter onderteeckent ten jaerre ende daege alls vooren.

Ter zijden stont. Nota den coninck van Macassar heeft bij desen bovenstaende articullen in Malleijse taelle noch doen bijvoegen datt de zuccesseurs vanden presentten Gouverneur Generaell desen getroffen vreede niet sullen mogen verbreecken ende lager onder het ondergedructe marck ditt is het tsiap ofte segell des coninckx van Macasser datum alls vooren ende was onderteeckent bij Pietter Mestdach secretarius.

Dese besoinges ende vredecontractati alsoo ten eijnde gecoomen met de vereijschte omstandicheden bevesticht, ende van wedersijden volcoomen vergenoucht sijnde, gaff gemeltte E. Caen den coninck te kennen, datt den Generaell nu geresolloveert was op morghen vroech te vertrecken ende dienvolleghens affscheijt versocht om weder naer boort te mogen keerren, twelck zijnne Maj' ende grooten niet alleen blijddelick avoijeerden maer oock zijnne Ed. hartelick deden groetten, mitsgaders alle geluck, heijll ende voorspoet op de voijagie liet toewenschen met besluijt datt dese nieuwen gemaecten vreede doch voor eeuwich ende onveranderlick mocht gecontineweert ende geconserveert blijven, dat Godt gunne, waermede meergemelte E. Caen neffens zijnne gantsche zuijte ongeveer een uijr inden avondt per des coninghs prauw weder aen boort retourneeren.

In recompense van verscheijde cleenicheden ende rariteijtten die gemeltten coninck ende grooten in gepasseerde drie daeghen op hun begeerren vereert ende tot dien eijnde mits beloofde vergoedinge onder deese vloote bij verscheijde parsoonnen opgesocht sijn, mitsgaders hieronder gespecificeert staen alls te weetten:

Een silleveren gedreven Parsiaensche sabell op eennen vergullden grondt
Een versilleverden deeghen
Een schoon lanck roer
Een paer goede pistoolen
Een paer ditto cleenne poffers
Een groot sillver vergullt mes
Drie schoonne messen met barnsteen heften
Vijff Engelsche messen met sillver ingeleijt
Eem silver g'esmalieert snuijf tabax doosken
Eennen schoonen versienden brill
Een fijnne witte Bangaelse casse
Een d° toock met silleverre streepen
Een fijnne strooijen vrouwen hoet met een crans

Een cleen swartt spiegeltjen, hadde gemeltte coninck successive aen sijn Edh. weder vereert, 't onderstaende, namentlick:

Negen stuckx jonghe buffels

Een macassers paert gaende op eennen tell, met 200 bos padi tot voeder daerbij.

Een vercierde vergulde coninghs prauw off duijsent been, ende

25 sacken rijs met noch eenige andere cleenicheden.

Hierrenboven waerren zijnne Maij^t ende voorder grooten seer geinclineert tot schoon geweer ende ander rariteijtten die naer gelegentheijt ten deelle bequaemmen ende aen de onse particulier betaellden.

Gedurrende deese voorschreve onderhandelinge hadde den coninck ende grooten seer ernstich naer de saecke van Amboina ende Bouton vernomen daer hun den E. Caen naer gelegentheijt op antwoorden.

Doch insonderheijt was den prins van Tellouw begeerrich om te weeten off met d° macht inde quartierren van Solor geweest waren, daer uijt wij presumeerden eenich vaertuijch derrewaerts uijtgeseth bij d'onse most achterhaellt off ten minsten naer gejaecht weesen.

Soo wist den selven oock te rapporteeren datt die van Boutton omlanghs weder een vrijborgers jacht twelck van Batavia over Bali met een deel slavinnen naer de quartierren innewaerts quam, ende door quaden cours op de droochte van Toucobessi verseijllt is, affgeloopen, geplundert ende alle het volck om halls gebracht, behalleven eennen swartten jonghen, die de Macaessarren op Boetton gecocht ende hier gevoert hebben, twelck Godt beetert niemant anders vermoeden te weesen alls den Batavischen burger Dirck Janssen met sijn jacht de Fortuijn, willende over Bali naer Amboina ende Banda.

Op daetto 26 Junij A° 1637 verscheennen hier oock aen boort om zijnne Edh^t te begroetten met eennige hoenderren, twee potten Chinees broot, &^{a}, den president van d' Engelsche Oost Indische Comp^a op Macasser resideerende, genaemt Mr Johan Hinter, item den capiteijn ende coopman van het schip de Crispina, neffens eenige minder gequalificeerde, mitsgaders den coopman van het Deensche jacht St Jacob, welcke vrunden hun beleefdelick excuseerden datt niet eerder aen boort gecoomen waerren, vermits den coninck sulcx seer hooch verbooden hadde, ende verhaellden voorders datt sijnne Maij^t op ons arrivement te deser reede seer gealltereert ende bevreest geweest was, soodanich datt alle sijnne macht terstondt bij een vergaderde ende beijde logien vande Engelsche ende Deensche Comp^{ie} met een troupe van omtrent 4 a 500 man liet bewaecken, doordien vreesde datt daer een aenvall mochten doen uijt oorsaecke datt onlanghs gelijck hier vooren verhaellt staet well ruijm de helft van sijn volck door pestilentiaelle siecte verlooren hadde, waerdoor 't landt oock meest onbewoont lach, item den rijs tot 40 r. de coijangh off last gesteijgert was.

Soo verstaen oock uijt gemellte vrunden dat haer jachten de Coster ende Charitas beijde hier op Macasser geweest, omlanghs weder vertrocken waerren

namentlick d' Engelsche Coster over Banjar Massingh naer Bantam ende den Deensschen Carritas voll naegellen van voorleeden jaer over Bantam naer Choromandel, derrewaerts de Crispina ende St Jacob (die sandel innam) oock haest te volgen meenden, wachtende alleen (soo uijt anderre verstonden) op de comste der joncken die ongevaer 30 int getall naer de quartierren van Seram om naegellen gevaerren ende noch geen derselver weder terugge gekeert waerren, wesende de prijs van die tegenwoordich op Macasser 110 R. contant off 120 a 125 R. in cleeden, de bhaer van 4½ picoll China. Item tsandellhout 80 R. Gemelte vrunden deden van haerre negotie weijnich vermaen ende sijn Edht dienaengaende oock geen ernstich ondersouck om redenne.

Onderwijllen geseijde vrunden hier aen boort bij sijn Edht treffelick getracteert werden, soodanich datt wanneer savonts weder vertrocken met drie canonschooten vereert, behallven ses die ondertusschen op de gesontheijt van sijne Coninckl. Maijt van Engelandt ende sijnne Princelicke Excellentie gedaen waren, bij nae het schip niet roijen off den valreep vinden conden, verschenenen oock noch verscheijde anderre Indiaensche vrunden om sijne Edht met diversche cleenicheden, van vee, verversinge, etc., te begroetten, ende affscheet te nemmen, namentlick d'Atchijnse ambassadeurs, item de Jappansche annachodas van Soijemans joncq ende eennige anderre Japanders, Chinesen, etc., op Macasser resideerrende, dewelcke passen quamen versoecken om bij sijn Edht verleent te worden alls namentlick:

Aen maradja Ninda principael ambassadeur des coninckx van Aetchien om met sijn fregatt eerstdaechs door het Malacx vaerwaetter werom darwaerts te keeren, daer beneffens hem oock behandichden een adviesbrieffken aen onsen resideerrenden coopman in Atchijn Jan vander Meullen waervan de gelijcke overhandicht wiert aen die van het Deensche jacht St Jacob om wanneer gelijck voorgaven binnen weijnige daegen naer Chorromandell verseijlden, die aen onsen vice gouverneur Carell Reijnierssen te bestellen, tracteerrende ten pricipaelen niet anders alls int cortte vant gepasseerde in d'Amboijnesche quartieren, op Boetton ende hier, etc.

Aen die vande Combodische joncq toecoomende captn Soijemon sijnde Japanders om van hier naer Amboijna aent casteel Victoria ende op Hietto te gaen negotieerren, doch well expresselick sonder nagellen te vervoerren, mitsgaders vandaer wer over Macasser naer Batavia.

Aen Bappa Setto, sabandaer tot Macasser, van inhoude alls vooren.

Aen Janghe, Chinees inwoonder tot Macasser, om te gaen handellen naer Amboijna, Molucco ende Batavia, &a.

Aen Ivan, Japander, mede inwoonder alldaer, om te vaerren naer Amboijna, Batavia, Siam, Cambodja ende Coutchien China.

Saetterdach 27 Junij smorgens vroech, sooalls sijn Edt door de geheelle vloot d anckers hadde doen lichten, quaemmen hier noch met een duijsentbeentghen

ende twee andere prauwen aen boort eenighe coninghs gecommiteerden om sijnne Edh[t] te begroetten ende adieuw te segghen, medebrengende verscheijde snuijsteringhe van rijs, clappus, siripinangh, piessang, taback, etc. soo voorgaven tot vereeringhe voor de huijsvrouw vanden Generaell, waerop haer E. de recompense aen des coninghs ende sabanders vrouwe van wien geseijde cleenicheden quamen met eennige rariteijten niet schulldich bleeff, ende keerden de voorschreven gecommiteerde naer goet tractement ende eenige cleenne geschencken well gecontenteert naer landt.

Als vooren gesecht d'anckers gelicht ende negen schooten tot adieuw gedaen hebbende namentlick drie van Ouwdewaetter, drie nijt Bommell ende drie van Texell, antwoorden daerop niet alleen het Engells schip de Crispina ende 't Deens jacht S[t] Jacob elck met gelijcke drie, maar die van Macasser selffs beneden het groote fort met drie chiargues van ongevaer 5 a 600 roers in seer goede oorderre, doch hoorden geen canon 'twelck presumeerden niet gelost wert omdatt soo verstaen hadde sijnnen ouden constabell sijnde een Engelsman nu onlancx overleden was.

Saetterdach den 27 Junij A° 1637 vande Macassaersche reede scheijdende, lietten op eijgen versouck ende coninckx toestaen alldaer blijven den vrijborreger Laures Pith met desselffs twee jachten Cleen Hoorn ende Cleene Paerrel omme sijnne particulierren handell te bevoorderren, item 't fregat den Dolphijn met oordre om omtrent den middach te wachten op eenich van ons volck die noch aen landt waerren ende dan de vloote te volleghen. Deden voorts met den landtwint onsen cours tsee, doch treften naermiddach den seewindt soo zuijt oostelick dat niet om de zuijt off booven d' eijlanden conden coomen, dienvolgende genootsaeckt waerren andermaell de wall te kiesen [ende] omtrent 3 mijllen van Macasser ten ancker te koomen tot tegens den avondt dat de landtwint wat oostelicker liep ende weder onder seijll ginghen (¹).

---

(1) Hiermede eindigt het hs. Karlsruhe 480. — Van Diemen kwam den 8sten Juli 1637 ter reede van Batavia aan; zie Valentijn, *Amboinsche Zaaken* 216, en Tiele-Heeres II, 325.

REGISTER

VAN

PERSONEN- EN PLAATS-NAMEN.

A.

1) Geen plaatsnaam. — Hoewel de letterteekens van het hs.. zeer duidelijk de woorden uitmaken die in den tekst gedrukt staan, zal men ongetwijfeld moeten lezen: „van d' hier omtrent gelegene eijlanden".

B.

C.

Woorden met C, *welke hier niet worden aangetroffen, zoeke men onder* K.

D.

E.

F.

G.

1) Verkeerdelijk gedrukt: Espuell.

H.

I.

J.

K.

L.

M.

N.

O.

P.

Q.

R.

S.

1) Ten onrechte gedrukt: Soubij.

T.

U.

V.

W.

1) Eenmaal verkeerdelijk gedrukt Wacoanij.

Y.

Z.

